

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

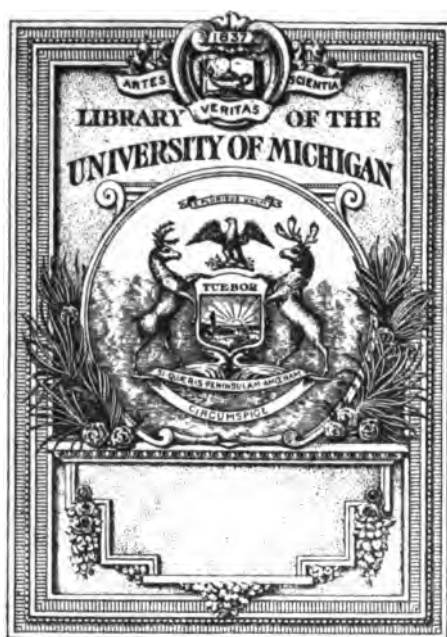
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

B

799,879

ARY

PALI

CO., Ltd.

JĀTAKATTHAVANNAṆĀ

BY

V. FAUSBØLL.

THE
JĀTAKA_s
= **TOGETHER WITH ITS COMMENTARY**

BEING
TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS
OF
GOTAMA BUDDHA.

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PĀLI

BY
V. FAUSBØLL

VOL. VI.

LONDON
KEGAN PAUL TRENCH TRÜBNER & CO., Ltd.
1896.

[All Rights Reserved.]

PK

4591

.J3

1875

v.6

TO
THE DANISH GOVERNMENT
WHICH HAS NOT FAILED ME DURING THE SPACE OF TWENTY YEARS

TO
THE BERLIN ACADEMY OF SCIENCES
WHICH LIBERALLY AIDED THE COMPLETION OF THE JATAKA BOOK
BY REPEATEDLY STEPPING IN WHEN THE EDITION WAS IN DANGER
OF BEING DISCONTINUED

TO
THE INDIAN GOVERNMENT
AND
THE DANISH ACADEMY OF SCIENCES
THIS VOLUME IS MOST GRATEFULLY AND MOST DEVOTEDLY DEDICATED.

314416

PRELIMINARY REMARKS 7.

For this volume I have had the same three MSS. (C^k C' B^d) as before, but I have not taken full notice of B^d as the text, in this part of the book, has been very much enlarged throughout, so as to make it in many places quite different from C. The aim of the Burmese redactor seems to have been, to make the tale more lucid and intelligible, but as the difference in many particulars consequently is so great I should advise some scholar to give a separate edition of the Mahānipāta according to the Burmese redaction that we may judge of its exact relation to C.

It is sometimes not easy to see, what belongs to the Commentary and what to the Text, I therefore must be excused for any mistakes I may have made in that respect.

On the whole I look upon my edition as a provisional one, but I trust that a coming editor will willingly acknowledge that I have cleared the way for him and freed him from much rough work. It is at all events my hope that this book, containing a large material for future researches, will give the impulse to greater works on Pāli and Buddhism.

From sheet 10 of this volume Professor Otto Franke has been kind enough to read a proof, through which I have been able to correct and improve the text in not a few places, and I therefore now return him my best thanks for his zeal and accuracy.

I cannot conclude these remarks without especially thanking Professor Albrecht Weber for the support he has given me from the very beginning of my literary career to the conclusion of this

long and arduous task. Prof. Weber has not only always shown himself to be a zealous and industrious labourer in the pursuit of knowledge, but has also constantly espoused the serious work of others.

With gratitude and sorrow I dwell on the memory of my lamented friend Dr. R. Rost who always with the greatest readiness helped all scholars from his own rich fund of knowledge.

The 7th and last volume of this book will follow shortly, and contain a Postscriptum by myself and a complete Index of Names by my friend, Dr. Dines Andersen.

Kopenhagen, 22 Juli 1896.

V. Fausbøll.

XXII. MAHĀNIPĀTA*).

1. Mūgapakkhajātaka**).

Mā paṇḍicciyan¹ ti. Idam S. J. v. mahānekkhammam ā. k. Ekadivasam hi bhikkhū dhammasabhāyam sannisinnā Bhagavato mahā-
bhinnikkhamanassa vaṇṇam kathayimsu. S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s.“ 5
ti p. „i. n.“² ti v. „na bhi. i. mama pūritapāramissa r. chaḍḍetvā
abhinikkhamanam nāma anacchariyam, aham hi aparipakke nāṇe
pāramiyo pūrento pi r. chaḍḍetvā nikkhanto yevā“³ ti vatvā tehi
yācito a. ā.:

A. B. Kāsirājā nāma dhammena r. kāresi. Tassa soḷasa- 10
sahasā⁴ itthiyo ahesum, tāsu ekāpi puttam vā dhītaram vā na
labhi⁵. Nāgarā „amhākam raṇṇo vamsānurakkhako putto n'
atthīti“ Kusajātake āgatanayena sannipatitvā rājānam „puttam
patthehīti“ āhamsu. Rājā soḷasasahasā⁴ itthiyo „putte patthe-
thā“⁶ ti ānāpesi. Tā Candādīnam upatṭhānāni katvā patthentiyo 15
pi na labhimsu. Aggamaheśi pan' assa Maddarājadhītā Candādevī
nāma silasampannā ahosi, nam pi „puttam patthehīti“ ā. Sā
punnamadivase uposatham samādiyitvā cullasayanake nipannā
attano silam āvajjitvā „sac' āham akhaṇḍasilā iminā me sac-

* This Nipāta has no name in C, but see Feer in Journal Asiatique 1871. T. 18. p. 269. ** B Temiyajātaka, cfr. Morris, B. & C. p. 96; Feer in Journal Asiatique 1871 T. 18 p. 320. J. Am. Or. Soc. p. XXXI. J. R. A. S. 1893 p. 357. ¹ C^o paṇḍicciyan, B^{do} paṇḍiccayan. ² B^{do} -a, B^d -am corr. to -a. ³ C^o labhinasu, C^o labhimsu. ⁴ B^{do} -a.

cena putto uppajjatū“ ‘ti saccakiriyaṃ akāsi. Tassā silatejena Sakkabhavanam uṇhākāraṃ dassesi. Sakko āvajjitvā taṃ kāraṇaṃ ñatvā „C-devī puttaṃ pattheti, dassāmi ‘ssa puttaṃ“ ti tassā anucchavikaṃ puttaṃ upadhārento Bodhisattaṃ ad-
 5 dasa. Bo. hi tadā vīsativassāni Bārāṇasīyaṃ r. kāretvā tato cuto Ussadaniraye nibbatto asītivassasahassāni tattha pacitvā Tāvatisabbhavane nibbatti, tattha pi yāvatāyukaṃ tathā tato cavitvā Uparidevalokaṃ gantukāmo ahosi. Sakko tassa santi-
 10 kaṃ gantvā „samma tayi Manussaloke uppanne pāramiyo ca te pūriṣṣanti mahājanassa ca vadḍhi bhaviṣṣati, ayaṃ Kāsiraṇṇo Candā nāma aggamaheṣī puttaṃ pattheti, tassā kucchiyaṃ up-
 pajjā“ ‘ti ā. So „sādhū“ ‘ti paṭisunitvā pañcāhi devaputta-
 satehi saddhiṃ cavitvā sayāṃ tassā kucchiyaṃ paṭisandhiṃ gaṇhi, itare devaputtā amaccabhariyānaṃ kucchisu p. gaṇ-
 15 himsu. Deviyā kucchi vajirapuṇṇā¹ viya ahosi, sā gabbhassa paṭiṭṭhitabhāvaṃ ñatvā raṇṇo ārocesi, rājā gabbhaparihāraṃ dāpesi, sā paripuṇṇagabbhā puṇṇalakkhaṇasampannaputtaṃ vijāyi. Taṃ divasaṃ eva amaccagehesu pañcakumārasatāni vijāyimsu. Tasmim̐ khaṇe rājā amaccagaṇaparivuto mahātale
 20 nisinno hoti, ath’ assa „putto te deva jāto“ ‘ti ārocayimsu, tassa taṃ vacanaṃ sutvā va puttapemaṃ uppajjitvā² chaviādīni chinditvā aṭṭhimiṇjaṃ āhacca aṭṭhāsi, abbhantare pīti uppajji, hadayaṃ³ sītalaṃ jātāṃ. So amacce pucchi: „tuṭṭhā nu kho tumhe mama putte jāte“ ti. „Kim̐ kathetha, deva mayaṃ
 25 pubbe anāthā idāni sanāthā jātā, sāmiko no laddho“ ti. Rājā mahāsenaguttaṃ āṇāpesi: „mama puttassa parivāro⁴ laddhum̐ vaṭṭati⁵, amaccakulesu ajja jātadārakā ettakā nāmā ‘ti oloke-
 hīti“. So⁶ pañcadārakasatāni disvā āgantvā raṇṇo ārocesi. Rājā pañcannaṃ dārakasatānaṃ kumārapasādhanaṃ pesetvā
 30 pañca dhātisatāni pesesi⁷, Mahāsattassa pana atidighādidosā-

¹ Cks -am. ² Bdh uppajji. ³ Cks -ya. ⁴ Bdh -ram. ⁵ Ck vaṭṭatīti, Bdh add gaccha tvaṃ. ⁶ Bdh so sādhu ti sampaticehitvā amaccagehāni gantvā ol-
 kento ⁷ Bdh dāpesi.

vajjitā alambatthaniyo madhurakathaññā catusaṭṭhīdhātiyo ca
 adāsi, atidīghāya passe nisīditvā thaññam pivato dārakassa
 gīvā dīghā hoti, atirassāya passe nisīditvā pivanto nippīlita-
 khandhaṭṭhiko hoti, atikisāya passe nisīditvā pivantānam ūrū
 rujanti, atithūlāya passe nisīditvā pivantānam khalamkapādā¹ 5
 honti, atikāliyā sarīram² atisītalām hoti accodātāya atiuṇham,
 lambatthanāya khīram pivantānam uppiṭitanāsaggā honti, kāsāñci
 pana khīram ambilām hoti kāsāñci kaṭukādibhedan ti, tasmā
 sabbe p' ete dose vajjetvā atidīghādidosarahitā alambatthaniyo
 madhurathaññā catusaṭṭhīdhātiyo datvā mahantaṃ sakkāram³ 10
 katvā C-deviyāpi varaṃ adāsi. Sā gahitakam katvā ṭhapesi.
 Nāmagahaṇadivase pi 'ssa lakkhaṇapāṭhakānam brāhmaṇānam
 nuhāsakkāram katvā antarāyabhāvaṃ⁴ pucchi. Te tassa lak-
 khaṇasampattiṃ disvā „mahārāja dhañṇapuñṇalakkhaṇo kumāro,
 tiṭṭhat' eko⁵ dīpo catunnam pi mahādīpānam r. kāretum sa- 15
 mattho, nāssa koci antarāyo paññāyatīti“ vadimsu. Rājā tesam
 tussitvā kumārassa nāmaṃ⁶ karonto yasmā kumārassa jāta-
 divase sakala-Kāsiraṭṭhe devo vassi yasmā ca so⁶ temiyamāno
 jāto tasmā Temiyakumāro t' eva nāmaṃ akāsi. Atha naṃ
 ekamāsikam alaṃkaritvā rañño santikam nayimsu, rājā piya- 20
 . puttaṃ oloketvā āliṅgitvā amke nisīdāpetvā ramayamāno nisīdi.
 Tasmim khane cattāro corā ānītā, tesu ekassa sakaṇṭhakāhi
 kasāhi pahārasahassaṃ āṇāpesi ekassa saṅkhalikabandhanā-
 gārassa pavesanaṃ ekassa sarīre sattipahāradānam ekassa sūlā-
 ropanaṃ. M. pitu katham sutvā bhīttasito hutvā „aho mama 25
 pitā r. nissāya bhāriyaṃ nirayagāmikammaṃ karotīti“ cintesi.
 Punadivase pana naṃ setacchattassa heṭṭhā alaṃkatasirisayane
 nippajjāpesum, so thokaṃ niddāyitvā pabuddho akkhīni ummī-
 letvā setacchattaṃ olokento mahantaṃ siribhavaṃ passi, ath'
 assa pakatiyāpi bhītassa atirekataraṃ bhayaṃ uppajji, so „kuto 30

¹ B^d pakkhapādo. ² so C^k; B^d atikalikāya khīram. ³ B^d -yā-. ⁴ B^d -tiṭṭhatu eko. ⁵ C^k nāma. ⁶ C^k add raññoceva amaccādīnāca hadayaṃ.

nu kho ahaṃ imaṃ rājagehaṃ¹ āgato² ti upadhārento jātissa-
raññaṇena devalokato āgatabhāvaṃ³ ñatvā tatoparaṃ olokento
niraye pakkabhāvaṃ⁴ passi, tatoparaṃ o. tasmiṃ yeva nagare
rājabhāvaṃ aññāsi, ath' assa „ahaṃ vīsativassāni r. kāretvā
5 asītivassasahassāni Ussadaniraye paccim, idāni puna pi imas-
sim coragehe nibbatto 'smi, pitāpi me hiyyo catūsu coresu
āñitesu tathārūpaṃ⁵ pharusam nirayasamvattanikaṃ kathaṃ
kathesi, sac' āhaṃ r. kāressāmi puna niraye nibbattitvā mahā-
dukkhaṃ anubhavissāmīti⁶“ āvajjantassa mahantaṃ bhayaṃ
10 uppajji, tassa⁷ kañcanavaṇṇasarīraṃ⁸ hatthaparimadditaṃ viya
padumaṃ milātaṃ dubbappaṇaṃ ahoṣi, so „kathan nu kho imabhā
coragehā muñceyyaṃ⁹“ ti cintento nipajji. Atha naṃ ekasmiṃ
attabhāve mātubhūtapubbā chatte adhivatthā devatā assāsetvā
„tāta Temiya, mā bhāyi, sace pi ito muñcitakāmo apīṭhasappi
15 yeva pīṭhasappi viya hohi, abadhiro badhiro viya hohi, amūgo
va mūgo viya hoti, imāni tīṇi aṅgāni adhiṭṭhāya paṇḍitabhāvaṃ
mā pakāsayīti¹⁰“ vatvā paṭhamam g. ā.:

1. Mā paṇḍicciyaṃ¹¹ vibhāvaya, bālamato bhava sabbapāṇinaṃ,
sabbo taṃ jano ocināyatu¹², evaṃ tava attho bhavissatīti. 1.

20 Ta. paṇḍicciyaṃ¹³ ti paṇḍiccaṃ¹⁴, ayam eva vā pāṭho, bālamato ti
bālasammato, sabbo ti sakalo antojano c' eva bahijano ca, ocināyatū¹⁵ 'ti
niharath' etaṃ, Kālakappitī avajānātu¹⁶.

So tassā¹⁷ vacanena assāsaṃ paṭilabhitvā

2. Karomi te taṃ vacanaṃ yaṃ maṃ bhaṇasi devate,
25 atthakāmāsi me¹⁸ amma hitakāmāsi devate ti imaṃ g. vatvā 2.
tāni tīṇi aṅgāni adhiṭṭhahi. Rājā puttassa anukkaṇṭhanatthāya¹⁹
tāni pañca kumārasatāni tassa santike yeva kāresi, te dārakā
thaññatthāya rodanti, M. Nirayabbhayatajjito „rajato²⁰ me sus-
sitvā maraṇam eva seyyo²¹“ ti na rodati. Dhātiyo taṃ pavattim

¹ Bđ corageham. ² Cks -plm. ³ Bđ bodhisattassa. ⁴ Ck -nnā-, Bđ -ṇṇam-.

⁵ Bđ muce-. ⁶ Bđ' -ccayaṃ. ⁷ Bđ oji-. ⁸ Cks -cci. ⁹ Bđ ti avamaññatu
avajānātu ti attho. ¹⁰ Ck tassa. ¹¹ Ck taṃ, Cs maṃ. ¹² Bds anurakkhana-.

¹³ so Cks; Bds idha.

Candādeviṃ ārocesuṃ, sā rañño ārocesi. Rājā nemittika-
brāhmaṇe pakkosāpetvā pucchi. Brāhmaṇā „deva kumā-
rassa pakativelaṃ atikkamāpetvā¹ thaṇṇaṃ dātuṃ vaṭṭati,
evaṃ so rodamāno thanaṃ dāhaṃ gahetvā sayāṃ eva pivissa-
tīti“ vadiṃsu. Te tato paṭṭhāy² assa³ pakativelaṃ atikka- 5
mitvā thaṇṇaṃ denti dadamānā ca kadāci ekavāraṃ atikka-
mitvā kadāci sakalam pi divasaṃ na denti. So Nirayabha-
yena tājito sussanto pi thaṇṇatthāya na rodati. Atha taṃ
arodantam⁴ pi „putto me chāto“ ti mātā vā thaṇṇaṃ pāyeti
dhātiyo vā, sesadārakā thaṇṇaṃ aladdhavelāyam eva rodanti, 10
so an rodati na niddāyati, na hatthapāde sammiñjati⁵, na sad-
daṃ suṇāti⁶. Ath⁷ assa dhātiyo „piṭhasappinaṃ hatthapādā
nāma evarūpā na honti, mūgānaṃ hanupariyosānaṃ nāma na
evarūpaṃ⁸ hoti, badhirānaṃ kaṇṇasotaṃ⁹ nāma na evarūpaṃ⁸
hoti, bhavitabbaṃ ettha kāraṇena, vīmaṃsissāma nan“ ti cin- 15
tetrā „khīrena naṃ vīmaṃsissāmā“¹⁰ 'ti sakaladivasaṃ khīraṃ
na denti. So sussanto pi khīratthāya saddaṃ na karoti.
Ath⁷ assa mātā „putto me chāto, khīraṃ assa dethā“¹¹ 'ti dā-
pesi. Evam antaranarā khīraṃ datvā ekaṃ saṃvaccharaṃ
vīmaṃsantā antaraṃ na passiṃsu. Tato „kumārakā nāma 20
pūvakhajjakaṃ piyāyanti, tena naṃ vīmaṃsissāmā“¹² 'ti pañca-
kumārakasatāni tassa santike nisīdāpetvā nānākhajjakāni upa-
nāmetvā¹³ avidūre ṭhapetvā „yathāruci tāni khajjakāni gaṇhathā“
'ti vatvā paṭicchannā tiṭṭhanti, sesadārakā kalahaṃ katva añña-
maññaṃ paharantā taṃ gahetvā khādanti, M.¹⁴ „Temiya Nirayaṃ 25
icchanto pūvakhajjakaṃ icchā“¹⁵ 'ti¹¹ Nirayabhayaabhīto khajjakaṃ
na oloketi¹², evaṃ pūvakhajjakenāpi saṃvaccharaṃ vīmaṃsitvā
n¹³ eva antaraṃ passiṃsu. Tato „dārakānaṃ¹³ nāma phalā-
phalaṃ¹⁴ piyaṃ hotīti¹⁵“ nānāphalāni āharitvā vīmaṃsiṃsu, tato

¹ B^d atikkamitvā. ² B^d adds kumārassa. ³ B^d adds divā. ⁴ B^d samajjati.
⁵ B^d karoti. ⁶ C^k -pā. ⁷ B^d -tāni. ⁸ B^d -pāni. ⁹ B^d adds bodhisattassa. ¹⁰
B^d adds jaṇa attānaṃ ovāditvā tāta. ¹¹ C^k icchāhi, B^d icchātīti. ¹² C^d -enti,
B^d -esi. ¹³ B^d divassikadārakā. ¹⁴ C^d -lāti, -lāni. ¹⁵ B^d piyāyanti.

sesadāarakā yujjhantā khādīmsu, so na olokesi, evaṃ phalā-
 phalena pi saṃvaccharaṃ vīmaṃsiṃsu. Atha „dārakānaṃ
 nāma kīlābhhaṇḍakaṃ piyaṃ hotīti“ suvaṇṇādimayāni hatthirū-
 pakādīni avidūre ṭhapesuṃ, sesadāarakā vilumpantā viya gaṇ-
 5 hanti, M. na olokesi, evaṃ kīlābhhaṇḍakenāpi saṃvaccharaṃ
 vīmaṃsiṃsu. Tato „catuvassadārakānaṃ nāma bhojanaṃ hoti,
 tena vīmaṃsissāmā“ 'ti nānāhhojanaṃ' upaṭṭhāpesuṃ, sesa-
 dāarakā piṇḍe piṇḍe katvā bhuñjanti, M. pana „Temiya aladdha-
 bhojanānaṃ' te attabhāvānaṃ gaṇaṇā n' atthīti“ Nirayabhaya-
 10 bhīto na olokesi, sayam eva pana naṃ hadayena avahantena
 na bhojesuṃ¹. Tato „pañcavassikā dārakā nāma aggino bhā-
 yanti, tena naṃ vīmaṃsissāmā“ 'ti anekadvāraṃ mahantaṃ
 gehaṃ kāretvā tālapaṇṇehi chādetvā taṃ sesadāarakaparivutaṃ
 tassa majjhe nisīdāpetvā aggim denti, sesadāarakā vira-
 15 vantā palāyanti, M. „Niraye paccanato idam eva vara-
 taran“ ti nirodhasamāpanno² viya niccalo hoti, atha naṃ
 aggimhi āgacchante gahetvā apanenti. Tato „chabbassadāarakā
 nāma madahatthino bhāyantīti“ hatthim susikkhitaṃ sikkhā-
 petvā Bodhisattaṃ³ sesadāarakaparivāraṃ rājaṅgaṇe nisīdā-
 20 petvā hatthim muñcanti, so koṇcanādaṃ nadanto soṇḍāya bhū-
 miyaṃ potthento bhayaṃ dassento āgacchati, sesadāarakā ma-
 raṇabhayaabhītā disāvidisāsu palāyanti, M. Nirayabhayatajjito.
 tatth' eva nisīdati, susikkhito hatthi taṃ gahetvā aparāparaṃ
 katvā akilametvā va gacchati. Sattavassikakāle pan' assa
 25 dārakehi parivāretvā nisinnakāle uddhaṭṭadāṭhe katamukhabandhe
 sappe vissajjesuṃ, sesadāarakā viravantā palāyīmsu, M. Niraya-
 bhayaṃ āvajjitvā „caṇḍasappamukhe vināsappatti yeva⁴ vara-
 taran“ ti niccalo va ahosi, ath' assa sappā sakalasarīraṃ
 veṭhetvā matthake phaṇaṃ katvā acchīmsu, tadāpi so niccalo
 30 va ahosi, evaṃ antarantare vīmaṃsantāpi 'ssa antaraṃ na

¹ Bā - nāni. ² Ck^h bhojanaṃ. ³ so Ck^e; Bā - kesi athassa ināta sayameva hada-
 yena bhijjamānā viya asahantena sahatthena bhojanaṃ bhojesi. ⁴ Ck^e omit
 nirodha. ⁵ Ck^e -tte. ⁶ Ck^e add te, Bā vināsam eva, omitting te.

passiṃsu. Tato „dārakā' nāma samajjatthikā hontīti“ taṃ pañcahi
dārakasatehi saddhiṃ rājaṇgaṇe nisīdāpetvā naṭasamajjaṃ kā-
resuṃ, seṣadārakā samajjaṃ disvā sādhu 'ti' vadanti' mahāha-
sitam hasanti, M. „Niraye nibbattakāle tava' khaṇamattam pi
hāso vā somanassaṃ vā' n' atthīti“ Nirayabhayaṃ āvajjitvā 5
niccalo va hoti' na oloketi, evaṃ antarantare vīmaṃsantāpi 'ssa
antaraṃ na passiṃsu. Atha naṃ „khaggena vīmaṃsissāmā“ 'ti
dārakehi saddhiṃ rājaṇgaṇe nisīdāpesuṃ', dārakānaṃ kiḷana-
kāle eko puriso phalikavaṇṇaṃ asinṃ paribbhamanto nadanto
vagganto „Kāsirājassa kira kālakaṇṇiekaputto atthi khaṃ so, 10
sisam assa chindissāmīti“ abhidhāvi, taṃ disvā sesā bhītata-
sitā viravantā palāyiṃsu, B. Nirayabhayaṃ āvajjitvā ajānanto
viya nisīdi, atha naṃ so puriso khaggaṃ sīse parāmasitvā
„sisam te chindissāmīti“ tāsentō pi tāsetuṃ asakkonto apa-
gañchi', evaṃ' antarantarā vīmaṃsantāpi 'ssa antaraṃ na 15
passiṃsu. Dasavassakāle pan' assa badhirabhāvaṃ vīmaṃsa-
natthaṃ sayanaṃ sāniyā parikkhipitvā catūsu passesu chiddāni
katvā tassa adassetvā va heṭṭhā sayane saṃkhadhamake nisīdā-
petvā ekappakāren' eva saṃkhē dhamāpentī, ekaninādaṃ hoti,
amaccā catūsu passesu ṭhatvā sāṇicchiddena hi olokentā M-assa 20
ekadivasaṃ pi satisammohaṃ vā hatthapādavikāraṃ vā phan-
danamattam vā na passiṃsu, evaṃ saṃvacchare atīte punā-
paraṃ saṃvaccharam tath' eva bherisaddena vīmaṃsantā an-
taraṃ na passiṃsu. Tato „dīpeṇa vīmaṃsissāmā“ 'ti rattibhāge
„andhakāre hatthaṃ vā pādaṃ vā phandāpeti nu kho no“ ti¹⁰ 25
ghaṭesu dīpe jāletvā sesadīpe nibbāpetvā thokaṃ andhakāre
nisīdāpetvā ghaṭehi dīpe ukkhipitvā ekappahāren' eva ālokaṃ
katvā iriyāpathaṃ upadhārentī, evaṃ saṃvaccharam vīmaṃ-
santāpi 'ssa kiñci phanditamattam¹¹ na passiṃsu. Tato „naṃ

¹ Bā aṭṭhassakāda-. ² C* sādhu, omitting ti, Bā sādhu sādhu ti. ³ Bā -tā.

⁴ Bā -kālato paṭṭhāya. ⁵ C* omīti vā. ⁶ Bā add taṃ. ⁷ Bā -petvā. ⁸ Bā -gacchī. ⁹ Bā add khajjenāpi ekasaṃvaccharam. ¹⁰ Bā taṃ. ¹¹ Bā phandana-.

phāṇitena vīmaṃsissāmā“ 'ti sakalasarīraṃ phāṇitena makkhe-
 tvā bahumakkhike tḥāne nipajjāpetvā makkhikā utṭhāpenti',
 tā tassa sakalasarīraṃ parivāretvā sūcīhi vijjhamānā viya khā-
 danti, so nirodhasamāpanno viya niccalo va hoti, evaṃ saṃ-
 5 vaccharaṃ vīmaṃsantāpi 'ssa antaraṃ na passiṃsu. Ath'
 assa cuddasavassakāle „idān' esa mahallako sucikāmo asuciji-
 gucchako, asucinā vīmaṃsissāmā“ 'ti tato paṭṭhāya taṃ n'
 eva nahāpenti na ācamāpenti, so uccāraṃ passāvaṃ katvā
 tatth' eva palipanno seti, duggandhagandhen' assa antaruddhi-
 10 naṃ¹ nikkhamanakālo viya hoti, makkhikā khādanti, atha naṃ
 parivāretvā „Temiya, idāni si mahallako, ko taṃ sabbadā
 paṭijaggissati, kiṃ na lajjasi, kasmā nipanno si, utṭhāya sarī-
 raṃ paṭijaggābhīti“ akkosanti paribhāsanti, so tathā² paṭikkūle
 gūtharāsīmhi nimuggo pi duggandhagandhena yojanasatamat-
 15 thake tḥitānaṃ hadayaṃ ubbattanasamatthassa Gūthanirayassa
 duggandhaṃ āvajjitvā majjhatto ahosi, evaṃ ekaṃ saṃvaccha-
 raṃ antaranāra vīmaṃsantāpi 'ssa antaraṃ na passiṃsu. Ath'
 assa heṭṭhā mañce aggikapallāni³ karimsu, „app-eva nāma
 uṇhapilīto vedanaṃ asahamāno vipphanditaṃ⁴ dasseyyā“ 'ti,
 20 sarīre poṭṭā⁵ viya utṭhahanti, M. „Avīcinirayasantāpo' yojana-
 sataṃ pharati, tamhā dukkhā idaṃ dukkhaṃ sataguṇena sa-
 hassaguṇena varataran“ ti adhivāsetvā niccalo ahosi, ath' assa
 mātāpitāro bhijjamānena viya hadayena manusse paṭikkamāpetvā
 taṃ tato aggisantāpato apanetvā „tāta Temiya kumāra mayaṃ
 25 tava apīṭhasappiādibhāvaṃ jānāma, na hi tesāṃ evarūpāni
 pādamukhakappaṇasotāni⁶ honti, tvaṃ amhehi patthetvā laddha-
 puttako, mā no nāsehi, sakala-Jambudīpe rājūnaṃ santikā
 garahato no mocehīti“ yācimsu, so tehi evaṃ yācito asuṇanto
 viya hutvā niccalo nipajji, ath' assa mātāpitāro rodamānā

¹ Bds utṭhahanti. ² so C²; C² -īnaṃ, B² antarutṭhānaṃ, E² antarucinaṃ. ³
 Bds tathārūpe. ⁴ C² -kapalāni, B² -kaphalāni ⁵ B² vipphandaṇākāraṃ. ⁶ C²
 poṭṭhā, B² poṭṭāni, omitting viya. ⁷ C² -yesantāpe. ⁸ B² hatthapāda-.

paṭikkamitvā¹ ekadā pitā vā ekako upasaṃkamitvā yāceti ekadā
mātā vā, evaṃ saṃvaccharaṃ antaranārā vimaṃsantāpi 'ssa
antaraṃ na passiṃsu. Atha soḷasavassakāle cintayimṇu: „pīṭha-
sappī² vā hotu mūgabaddhiro³ vā hotu vaye pariṇate rajaniye
arajjantā⁴ dussaniye adussantā nāma n' atthi, samaye puppha-
vikasaṇaṃ viya dhammatā esā⁵, nāṭakāni 'ssa⁶ paccupaṭṭhā-
petvā vimaṃsissāmā⁷ 'ti tato uttamarūpadharā devakaṇṇū⁸ viya
vilāsasampannā itthiyo pakkosāpetvā „yā kumāraṃ hasāpetum
vā kilesena vā bandhitum sakkoti sā v' assa⁹ aggamaheṣi
bhavissatīti¹⁰ vatvā kumāraṃ gandhodake¹¹ nahāpetvā deva-
puttaṃ viya alaṃkaritvā devavimānakappesu¹² sirigabbhesu paṇ-
ṇatte sirisayane āropetvā gandhadāmapupphadāmadhūpavāsama-
dirāsavādīhi¹³ antogabbhaṃ ekagandhasammodaṃ katvā paṭikka-
mimṇu, atha naṃ tā itthiyo parivāretvā naccagīṭhehi c' eva
madhuravacanādīhi ca nānākārehi¹⁴ abhiramāpetum vāyamimṇu,
so buddhisampannatāya tā itthiyo oloketvā¹⁵ „imā me sarīra-
samphassaṃ mā vindiṃsū¹⁶ 'ti assāsapassāse sannirumbhi¹⁷,
ath' assa sarīraṃ thaddham ahosi; tā taṃ sarīrasamphassaṃ
avindantiyo „thaddhasarīro esa, nāyaṃ¹⁸ manusso yakkho bha-
vissatīti¹⁹ mātāpitunnaṃ ārocayimṇu, evaṃ antaranārā vimaṃ-
samānā mātāpitāro tassa antaraṃ na passiṃsu. Evaṃ soḷasa-
saṃvaccharāni soḷasahi mahāvimaṃsāhi²⁰ anekāhi ca khudda-
kavimaṃsāhi²¹ vimaṃsamānāpi taṃ²² parigaṇhitum nāsakkhim-
su²³. Tato rājā vipparisāri hutvā lakkhaṇapāṭhake pakkosāpetvā
„tumhe kūmarassa jātakāle 'dhaṇṇapūṇṇalakkhaṇo esa, n' atth'
assa antarāyo²⁴ ti kathayittha, ayaṃ so pīṭhasappī mūgabaddhiro
jāto, kathā vo na sametīti²⁵. „Mahārāja, ācariyehi aditṭhakan
nāma n' atthi, api ca kho rājakulehi patthetvā laddhaputto

¹ Ck^s -etvā. ² B^d -ppī, Ck^s -ino. ³ B^d mūgo vā badhiro. ⁴ B^d -rajjamniye
arajjantā nāma natthi. ⁵ B^d adde ti. ⁶ B^d -naṃ pīssa. ⁷ Ck^s sācassa; B^d
sātassa. ⁸ B^d -ena. ⁹ Ck^s -ppe, B^d -vimānaṃviya. ¹⁰ so C^s; Ck^s -rāsavādīhi,
B^d -dhūmavāsaṇṇādīhi. ¹¹ B^d nānappakārehi. ¹² B^d anolo-. ¹³ Ck^s -rubbhi,
B^d -rujjhi. ¹⁴ Ck^s e tāyaṃ. ¹⁵ B^d -sehi. ¹⁶ B^d tassa cittaṃ. ¹⁷ B^d adde
vimaṃsanakhaṇḍaṃ nīṭhitāṃ.

kālakarṇṇīti vutte tumhākaṃ dānaṃ siyā ti na katha-
yimhā¹ ti. „Idāni kiṃ kātuṃ vaṭṭatīti“. „Mahārāja imasmiṃ
kumāre imasmiṃ gehe vasante tayo antarāyā paññāyanti jīvi-
tassa vā chattassa vā mahesiyā vā, tasmā avamaṅgale rathe
5 avamaṅgale asse ca yojetvā tattha naṃ nipajjāpetvā pacchima-
dvārena niharāpetvā āmakasusāne taṃ nikhanitum vaṭṭatīti“.
Rājā antarāyasavane² bhito „sādhū“³ 'ti sampaticchi. Canda-
devī taṃ pavattim sutvā rājānaṃ upasamkamitvā „deva tum-
hehi mayhaṃ varo dinno, mayā ca gahitakaṃ⁴ katvā ṭhapito,
10 taṃ me dāni dethā“⁵ 'ti. „Gaṇha devīti“. „Puttassa me
rajjam dethā“⁶ 'ti. „Na sakkā devī, putto te kālakarṇṇīti“.
„Tena hi deva yāvajīvaṃ adento sattavassāni dethā“⁷ 'ti. „Na
sakkā devīti“. „Tena hi chabbasāni pañca cattāri tīṇi dve
ekaṃ vassaṃ, sattamāse cha pañca cattāro tayo dve māsē
15 ekaṃ māsaṃ addhamāsaṃ dethā“⁸ 'ti. „Na sakkā devīti“.
„Tena hi satta divasāni dethā“⁹ 'ti. „Sādhū gaṇhāhīti“ vutte
sā puttāṃ alambāpetvā „Temiya kumārassa rajjan“¹⁰ ti nagare
bherim carāpetvā nagaraṃ alambāpetvā puttāṃ hatthikkhan-
dhaṃ āropetvā setacchattaṃ matthake kāretvā nagaraṃ pa-
20 dakkhiṇaṃ katvā āgataṃ sirisayane nipajjāpetvā sabbarattim
yāci: „tāta Temiya kumāra, taṃ nissāya soḷasavassāni nid-
daṃ alabbhitvā rodamaṇāya me akkhini uppakkāni¹¹ sokena
hadayaṃ bhijjamānaṃ¹² viya¹³, tava apīṭhasappiādibhāvaṃ
jānāmi¹⁴, mā maṃ anāthaṃ karīti“ iminā niyāmena punadivase
25 pi punadivase pīti pañca divasāni yāci. Chatṭhe divase rājā
Sunandaṃ nāma sārathim pakkosāpetvā „tāta suve pāto va
avamaṅgalarathe avamaṅgalasse yojetvā kumāraṃ ta. nipajjā-
petvā pacchimadvārena niharitvā āmakasusāne catubhittikaṃ
āvātaṃ khaṇitvā ta. naṃ khipitvā kuddālapitṭhena matthakaṃ
30 bhinditvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā upari paṃsum datvā paṭhavi-

¹ so Cks for -ona? Bđ -yabhayena. ² Cks -ke. ³ so Cks; Bđ upakkāni. ⁴ Ck bhijjanti, Cs bhijjanti. ⁵ Bđ adds ahoṣi. ⁶ Cks janāmi.

vaḍḍhanakakammaṃ katvā nahāpetvā ehīti“. Chaṭṭham pi
 rattim devī kumāraṃ yācitvā „tāta Kāsirājā taṃ sve āmaka-
 susāne nikhanitum āṇāpesi, sve maraṇaṃ pāpuṇissasi puttā“
 'ti ā. Taṃ sutvā Mahāsattassa „Temiya soḷasavassāni kata-
 vāyāmo te matthakaṃ patto“ ti cintentassa abbhantare pīti 5
 uppajji, mātu pan' assa hadayaṃ bhijjanappamaṇaṃ ahoṣi.
 Evaṃ sante pi „mā me¹ manoratho² matthakaṃ na pāpuṇīti“ taṃ
 nālapi. Ath' assā rattiyā accayena pāto va Sunando sārathi
 rathaṃ yojetvā dvāre ṭhapetvā sirigabbhaṃ pavisitvā „devi,
 mā mayhaṃ kujjhi, raṇṇo āṇā“ ti vatvā puttaṃ āliṅgitvā ni- 10
 pannadeviṃ piṭṭhihatthena apanetvā pupphakalāpaṃ viya ku-
 māraṃ ukkhipitvā pāsādā otari. Candādevī uraṃ paharitvā
 mahāsaddena paridevitvā mahātale ohīyi. Atha nam M. olo-
 ketvā „mayi akathente hadayena phalitena marissatīti“ kathe-
 tukāmo hutvāpi „sace kathessāmi soḷasavassāni kato vāyāmo 15
 mama mogho bhavissati, akathento panāhaṃ attano ca mātā-
 pitunnaṃ ca paccayo bhavissāmīti“ adhivāsesi. Atha nam
 sārathi rathaṃ āropetvā „pacchimadvārābhimukhaṃ rathaṃ
 pesessāmīti“ pācīnadvārābhimukhaṃ pesesi, rathacakkaṃ um-
 māre paṭihaṇṇi. M. tassa saddaṃ sutvā „manoratho³ me mat- 20
 thakaṃ patto“ ti suṭṭhutarāṃ tuṭṭhacitto ahoṣi. Ratho nagarā
 nikkhamitvā devatānubhāvena tiyojanaṭṭhānaṃ gato, ta. vanā-
 ghaṭo⁴ sārathissa āmakasusānaṃ viya upaṭṭhahi, so „idaṃ
 ṭhānaṃ phāsukan“ ti rathaṃ ukkāmetvā⁵ maggapasse ṭhapetvā
 rathā oruyha M-ssa ābharaṇabhaṇḍaṃ omuṇcitvā bhāṇḍikaṃ 25
 katvā ṭhapetvā⁶ kuddālaṃ ādāya avidūre āvāṭaṃ khanitum
 ārabhi. Tato B. „ayaṃ me vāyāmakālo“, ahaṃ hi soḷasavas-
 sāni hatthapādena cālesim, kin nu kho me vase vattanti udāhu
 no“ ti utṭhāya vāmahatthena dakkhiṇahatthaṃ d-hatthena

¹ B^d omits mā. ² C^{ks} mano. ³ so C^k; C^s vanasatho, B^d pana ghaṭaṃ, B^s
 bhaṭaṃ. ⁴ B^d rathaṃ maggā okkamāpetvā. ⁵ B^d ekamantaṃ dhāpetvā. ⁶
 C^{ks} add ti.

v-hattham ubbohi hatthehi pāde sambāhetvā rathā otaritum cittam
 uppādesi, tāvad ev' assa pādapatitattḥāne' vātapunṇabhasta-
 cammam¹ viya mahāpathavi² uggantvā rathassa pacchimantaṃ
 āhacca atṭhāsi, so otarivā katipaye vāre aparāparam camkamitvā
 5 „iminā nīharena ekadivasam yojanasatam pi me gantubalaṃ at-
 thīti“³ nātvā „sace sārathi mayā saddhiṃ virujjheyya atthi nu
 kho me tena saha paṭivirujjhitum balan“⁴ ti upadhāretum⁵ ratham
 pacchimantaṃ⁶ gahetvā kumārānaṃ kīlanayānakaṃ viya ukkhi-
 pitvā atṭhāsi, ath' assa „atthi me paṭivirujjhitum balan“⁷ ti
 10 sallakkhetvā pasādhanatthāya cittam uppajji. Tam khaṇaṃ yeva
 Sakkabhavanaṃ uṇhākāraṃ dasseti, Sakko taṃ kāraṇaṃ nātvā
 „Temiyakumārassa manoratho matthakaṃ patto, pasādhanatthāya
 cittam uppannaṃ, kim etassa mānusakena pasādhanena“⁸ 'ti
 dibbapasādhanam gāhāpetvā Vissakammaṃ pesesi „gaccha,
 15 Kāsirājaputtaṃ alaṃkarohīti“, so sādhu 'ti gantvā dasahi dus-
 sasahashehi veṭhanaṃ katvā dibbehi ca mānusakehi ca alaṃ-
 kārehi Sakkaṃ viya alaṃkari. So devarājaliḥhāya sārathissa
 khanato kāsūṃ⁹ gantvā āvāṭatīre thatvā tatiyaṃ g. ā.:

1. Kin nu santaramāno va kāsūṃ khaṇasi sārathi,

20 puttḥo me samma akkhāhi, kiṃ kāsuyā karissasīti. 3.

Ta. kāsūṃ ti āvāṭam.

Tam sutvā sārathi āvāṭam khaṇanto uddham anoloketvā
 va catuttham g. ā.:

4. Rañño mūgo ca pakkho ca putto jāto acetaso,

25 so 'mhi raññā samijjhiṭṭho puttaṃ me nikhaṇaṃ' vane ti. 4.

Ta. pakkho ti pīṭhasappī, mūgo ti vacanen' eva paṇ' assa badhirabbāvo
 siddho¹⁰, acetano ti acittako soḷasavassāni akathitattā evam ā., samijjhiṭṭho
 ti āpatto, nikhaṇaṃ vane nikhaṇanto.

Atha naṃ Mahāsatto āha:

30 1. Na badhiro na mūgo 'smi na pakkho na pi paṇḍulo',
 adhammaṃ sārathi kayirā maṃ ce tvaṃ nikhaṇaṃ vane. 5.

¹ Ck¹ pādapatitṭṭhānatṭhānaṃ. ² Ck² vātapunṇo-, Bđ -phassacammaṃ. ³ Ck³ omit
 mahāpathavi. ⁴ Bđ -ento. ⁵ Bđ rathassa pacchimante. ⁶ Ck⁴ khaṇano kāsam,
 C¹ khanatokāsam, Bđ¹ khaṇokāsam, U¹ khanokāsu. ⁷ so all four MSS.
 throughout. ⁸ Bđ samijjhati. ⁹ Bđ piṇḍalo.

6. Ūrum bāhuñ ca me passa, bhāsitañ ca suñohi me,
adhammañ sārathi kayirā mañ ce tvañ nikkhaṇaṃ vane ti. 6.

Ta. na badhiro ti samma sārathī sace te¹ rājā evarūpañ puttañ māre-
tuñ āpāpesi ahañ evarūpo na bhavāmīti dīpetuñ evaṃ ā., mañ ce -- vane
ti sace badhirabbhāvādirahitañ evarūpañ mañ vane nikkhaṇeyyāsi adhammañ 5
kareyyāsīti, ūrun ti idaṃ so purimagāthañ sutvāpi² anolokentam eva disvā
alamkatasarīram assa dassessāmīti cintetvā ā., t. a : ime me kañcaukadalik-
khandhasadise ūrū ca kanakacchavibāhuñ ca passa madhuravacanañ ca suñohīti.

Tato sārathi „ko nu kho esa, āgatakālato paṭṭhāya attā-
nam eva vaṇṇetīti“ āvāṭakhaṇanañ pahāya uddhañ olokento 10
tassa rūpasampattiñ disvā „manusso vā devo vā“ ti ajānanto
imañ g. ā. :

7. Devatā nu si gandhabbo adu Sakko purindado,
ko vā tvañ kassa vā putto, kathañ jānemu tañ mayan ti. 7.
Atha nañ M. attānañ āvikatvā dhammañ desento āha: 15
8. N' amhi devo na gandhabbo
na pi Sakko purindado, (Petavatthu p. 24.)
Kāsirañño ahañ putto yañ kāsuyā nighaṇṇasi³. 8.
9. Tassa rañño ahañ putto yañ tvañ samupajīvasi,
adhammañ sārathi kayirā mañ ce tvañ nikkhaṇaṃ vane. 9. 20
10. Yassa rukkhassa chāyāya
nisīdeyya sayeyya vā (— J. vol. V. ²⁴⁰/₂₁, Petavatthu p. 25.)
na tassa sākhañ bhañjeyya, mittadūbho hi pāpako. 10.
11. Yathā rukkho tathā rājā, yathā sākha tathā ahañ,
yathā chāyūpago poso evaṃ tvañ asi sārathī, 25
adhammañ sārathi kayirā mañ ce tvañ nikkhaṇaṃ vane ti. 11.

Ta. nighaṇṇasi⁴ nikkhaṇissasi⁵, yañ mañ⁶ ettha nihaṇissāmīti saññāya
kāsum nikkhaṇasi⁷ so ahañ ti⁸ dīpeti, so rājaputto ahañ ti vutte pi na sadda-
hati, madhurakathāya pañ assa baḷḷhītvā dhammañ suñanto aṭṭhāsī, mitta-
dūbho ti⁹ paribhuttachāyassa rukkhassāpi¹⁰ sākhañ bhañjanto mittaghātako 30
hoti lāmakapuriso, kimaṅga pana sāmiputtassa ghātako, chāyūpago ti pari-
bhogathāya chāyem upagatapuriso viya rājānañ nissāya jīvamāno tvañ ti vadati.

¹ B² tañ. ² C² add tvañ. ³ B² nikkhaṇṇasi, B² nikkhaṇṇasi. ⁴ B² nikkhaṇṇa-, B² nikkha-. ⁵ B² nikkhaṇissasi, C² nihaṇissasi. ⁶ so C² B²; B² add tvañ. ⁷ B² khañ-. ⁸ B² add attānañ. ⁹ B² add mittaparādhiko. ¹⁰ B² -ssāti, C² add tāca, C² tā.

Evam kathente¹ pi Bodhisatte² na saddahat³ eva. Atha M. „saddahāpessāmi nan“ ti devatānaṃ sādhu-kārena c⁴ eva attano ca ghosena vanaghaṭaṃ unnādentō dasa mittapūjaka-gāthā nāma ārabhi:

- 5 19. Pahūtabhakkho⁵ bhavati vippavuttho sakā gharā, (Cfr. Feer
in Journal Asiatique 1871 Tome 18 p. 248.)
bahū naṃ upajivanti yo mittānaṃ na dūbhati. 12.
19. Yaṃ yaṃ janapadaṃ yāti nigame rājadhāniyo
sabbattha pūjito hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 13.
- 10 14. Nāssa corā pasahanti nātinaññeti khattiyo
sabbe amitte tarati yo mittānaṃ na dūbhati. 14.
15. Akuddho sagharaṃ eti sabhāya paṭinandito
ñātīnaṃ uttamo hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 15.
15. Sakkatvā sakkato hoti garu hoti sagāravo
vaṇṇakittibhato⁶ hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 16.
17. Pūjako labhate pūjaṃ vandako paṭivandanaṃ
yaso kittiṃ ca pappoti yo mittānaṃ na dūbhati. 17.
18. Aggi yathā pajjalati devatā va virocati
siriyā ajahito hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 18.
- 20 19. Gāvo tassa pajāyanti khetto vuttaṃ virūhati
vuttānaṃ⁷ phalam asanāti⁸ yo mittānaṃ na dūbhati. 19.
20. Darito⁹ pabbatāto¹⁰ vā rukkhato¹¹ patito naro
cuto patitṭhaṃ labhati yo mittānaṃ na dūbhati. 20.
21. Virūḷhamūlasantānaṃ nigrodham iva māḷuto
amittā na-ppasahanti yo mittānaṃ na dūbhati. 21.

Ta sakā gharā ti sakagharā, ayam eva vā pāṭho, na dūbhatīti na dussati, sabbattha pūjito hotīti idaṃ Sīvalivatthunā vaṇṇetabbam, nappa-sahantīti pasayhakāraṃ kātum na sakkonti, idaṃ Saṃkiccasāmaṇeravatthunā dīpetabbam, nātinaññetikhattiyo ti idaṃ Jotipālavatthunā¹² dīpetabbam,
30 taratīti atikkamati, sagharaṃ ti mittadūbhi hi attano gharaṃ āgacchanto pi ghaṭṭitacitto kuddho va āgacchati, ayam akuddho sakaṃ gharaṃ eti, paṭi-

¹ Bđ -o. ² Bđ -ttaṃ. ³ Ck -pakkho. ⁴ Bđ -to. ⁵ Ck¹ puttānaṃ. ⁶ read
asanāti, Bđ anasāti. ⁷ Bđ du-. ⁸ Bđ -ato. ⁹ C¹ -āto. ¹⁰ Ck jā-, Bđ jotikasehi-.

nandito ti bahunnaṃ sannipātāṭṭhāne amittadūbbhiṇo guṇakathaṃ¹ kethenti,
 tāya so nandito hoti pamudito, sakkatvā ti so hi paraṃ sakkatvā sayam pi
 parehi sakkato hoti, pareṇu ca sagāraṇo sayam pi tesam garuko hoti, vaṇṇa-
 kittibhato ti bhatavaṇṇakitti, guṇavaṇṇaṃ c' eva² kittisaddaṃ ca ukkhipitvā
 caranto nāma³ hoti⁴ a., pūjako ti mittānaṃ pūjako hutvā sayam pi pūjaṃ⁵
 labhati, vandako ti Buddhādānaṃ kalyāṇamittānaṃ vandako punabbhave paṭi-
 vandanaṃ labhati, yasokittin ti issariyaparivāraṃ ca guṇakittiṃ ca, imāya
 gāthāya Cīttassa gahapatino vatthum kathetabbam, pajjalatīti issariyapari-
 vārena pajjalatī, siriyā ajahito ti ettha Anāthapiṇḍikassa vatthum katha-
 tabbam, asanātīti⁶ paribhuñjati, patitṭhaṃ labhatīti Cullapadumajātakena¹⁰
 dipetabbam, virūḷhamūlasantānaṃ ti vaddhitamūlapārohaṃ, amittā na-
 pasahantīti ettha Kuraraghariya⁸ - Sopattherassa mātu gehaṃ pavitṭhacora-
 vatthum kathetabbam.

Suṇando ettikāhi gāthāhi dh. desentam pi taṃ asaṇjānitvā
 „kin nu kho“ ti rathasamīpaṃ gantvā ta. rathāñ⁷ ca paṇā-¹⁵
 dhanabhaṇḍaṃ ca ubhayam pi adisvā punāgantvā⁹ olokeno saṇ-
 jānitvā pādesu patitvā añjalim paggayha yācanto i. g. ā.:

22. Ehi taṃ paṭinessāmi rājaputta sakam gharaṃ,
 rajjam kārehi, bhaddan te, kiṃ araṇṇe karissasīti. 22.

M. āha:

20

23. Alam me tena rajjena nātakehi dhanena vā
 yam me adhammacariyāya rajjam labbhettha sārathīti. 23.

Ta. alan ti paṭikkhepavacanaṃ.

Sārathi āha:

24. Puṇṇapattāṃ palabbhehi rājaputta ito gato,
 pitā mātā ca me dajjum rājaputta tayi gate. 24. 25
 25. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
 te pi attamaṇā dajjum rājaputta tayi gate. 25.
 26. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
 te pi dajjum patitā me rājaputta tayi gate. 26. 80
 27. Bahū janapadā c' aṇṇe negamā ca samāgatā
 upāyanāni⁹ me dajjum rājaputta tayi gate. 27.

Ta. puṇṇapattan ti tuṭṭhidīyam, dajjun ti sattaratanavassam vas-
 santā viya mama ajjhāsayaṇaṃ¹⁰ tuṭṭhidānaṃ dadeyyun ti, idaṃ so¹¹

¹ Bā adds parehi. ² Bā -bhaṭo ti guṇasaddaṇa. ³ Cā add na. ⁴ Bā anasā-.
⁵ so Cā; Bā kulaghare-. ⁶ Bā ko nu kho aya. ⁷ Cā Bā tañ. ⁸ Cā diavā
 puna gantvā. ⁹ Bā upayā-. ¹⁰ Cā -puṇṇam, Bā -yam pūrento. ¹¹ Cā kho.

app-eva nāma mayi anukampāya gaccheyyā 'ti cintetvā ā., vesiyānā ti vessā,
upāyanānīti paṇṇākāre.

Mahāsatto āha:

28. Pitu mātuc c' ahaṃ catto rathassa nigamassa ca
5 atho sabbakumārānaṃ, n' atthi mayhaṃ sakāṃ gharaṃ. 28.
29. Anuññāto ahaṃ matyā, saṃcatto pitarā ahaṃ,
eko araṇṇe pabbajito, na kāme abhipatthaye ti. 29.

Ta. pitumātuccā 'ti pitarā ca mātārā ca, ĩtāresu pi es' eva nayo,
matyā ti samma sārathi ahaṃ sattāhaṃ paricehindivā varaṃ gaṇhantiyā
10 mātārā anuññāto nāma, saṃcatto ti suṭṭhu catto, pabbajito ti araṇṇe
vasanattāya nikkhanto ti a.

Evam M-ssa attano guṇe anussarantassa pīti uppajji, tato
pītivegena udānaṃ udānento ā.:

30. Api ataramānānaṃ phalāsā¹ va samijjhati, (J. vol. I p. 130)
15 vipakkabrahmacariyo 'smi, evaṃ jānāhi sārathi. 30.
31. Api ataramānānaṃ sammadattho vipaccati,
vipakkabrahmacariyo 'smi nikkhanto akutobhaya ti. 31.

Ta. phalāsā ti ataramānassa soḷasavassehi samiddhaṃ ajjhāsaya phalaṃ
dassetuṃ evaṃ ā., vipakkabrahmacariyo ti nīṭṭhapattamanoratho², sam-
20 madattho vipaccatīti upāyena kāraṇena kattabbaṃ kiccaṃ sampajjati.

Sārathi āha:

32. Evaṃ vaggukatho santo³ vissatthavacano c' asi⁴,
kasmā pituc ca mātuc ca santike na bhaṇī tadā ti. 32.
Ta. vaggukatho ti saṇṇhakatho⁵ ti.

25 Tato M. āha:

33. Nāhaṃ asandhitā⁶ pakkho na badhiro asotatā,
nāhaṃ ajivhatā mūgo, mā maṃ mūgam⁷ adhārayi. 33.
34. Purimaṃ sarāṃ' ahaṃ jātiṃ yattha rajjam akārayiṃ,
kārayitvā tahiṃ rajjam pāpatthaṃ⁸ nirayaṃ bhusaṃ. 34.
30 35. Visatiṃ c' eva vassāni tahiṃ rajjam akārayiṃ,
asītivassahassāni nirayamhi apaccayiṃ. 35.

¹ C^k palāsa. ² C^k nīṭṭhaṃ-, B^d nīṭṭha-. ³ C^s satto. ⁴ B^d caso. ⁵ B^d saṇṇhila-
⁶ C^k asatthitā, B^d asandhitā. ⁷ C^k mūgo. ⁸ so C^s; C^k -ttha, B^d -tthaṃ.

26. Tassa rajjass' aham bhīto¹ mā mañ rajj' abhisecayum²,
tasmā pituc ca mātuc ca santike na bhañim tadā. 36.
27. Uccañge mañ nisīdetvā pitā atth' ānusāsati:
ekam hanatha, bandhatha ekam khārāpatacchikam³
ekam sūlasmiñ accetha⁴, icc-assa-m-anusāsati. 37. 5
28. Tassāham⁵ pharusam sutvā vācāyo⁶ samudiritā
amūgo mūgavañṇena apakkho pakkhasammato
sake muttakarīsasmiñ acch' āham samparipluto. 38.
29. Kasirañ ca parittañ ca tañ ca dukkhena samyutam
ko tañ jīvitam āgamma veram kayirātha kenaci. 39. 10
40. Paññāya ca alābhena dhammassa ca adassanā⁷
ko tañ jīvitam āgamma veram kayirātha kenaci. 40.
41. Api ataramānānam phalāsā va samijjhati,
vipakkabrahmacariyo 'smi, evam jānāhi sārathi. 41.
42. Api ataramānānam sammadattho vipaccati,
vipakkabrahmacariyo 'smi nikkhanto akutobhayo ti. 42. 15

Ta. asandhitā⁸ ti sandhinam¹⁰ abhāvena, asotatā ti sotābhāvena,
ajivhatā ti samparivattanaajivhāya abhāvena mūgo p' aham na bhavāmi,
yatthā 'ti yāya jātīyā Bārāpasinagare r. karesim, pāpattan ti pāpatañ
patito smiti¹¹ dipeti, rajjābhiseccayun ti rajje abhisecayum, nisīdetvā 20
nisīdāpetvā, atthānusāsati ti attham anu-, khārāpatacchikan¹² ti sattihī
paharivā kharāñ āpatacchikam¹³ karotha, accethā¹⁴ 'ti āvūṇetha, iccassa-
manusāsati ti evam anusāsati, tassāhan¹⁵ ti tassa aham¹⁶, pakkhasam-
mato ti pakkho iti sammato ahoim, acchāhan ti acchim aham, avasin ti a,
samparipluto ti samparikhippo, nimuggo hutvā ti a., kasirañ ti dukkham, 25
i. v. h.: samma sārathi sace hi¹⁷ sattānam jīvitam dukkham pi samānam bahum
ciraññitikañ bhavēyya vañṇēyya parittam vā samānam sace¹⁸ sukham eva bhavēyya
vañṇēyya idam pana kasirañ ca parittañ ca sakalena vañṇadukkhena sampayuttam
sannihitam¹⁹ omadditam, veran ti pāpātipātādīpañcavidham, kenacīti kenaci

¹ C^k hito, C^s hito, B^d bhito. ² B^d rajje bhi-. ³ B^d -ñlecha-. ⁴ C^k abba-
cetha, C^s accetha, B^d upetha. ⁵ B^d tayāham C^k tassā māham, C^s tassāham.
⁶ C^k add na. ⁷ B^d mañ. ⁸ C^k -nam. ⁹ C^k asatthitā. ¹⁰ C^k satthinam.
¹¹ C^k parito-, B^d pāpattan ti -. ¹² B^d kharāpācchikan. ¹³ B^d kharāhi
pācchikam. ¹⁴ C^s abbetā, C^k abbetā, B^d upethā. ¹⁵ B^d tayāham. ¹⁶ B^d
tāyo aham. ¹⁷ B^d pi. ¹⁸ C^k add mu. ¹⁹ C^k santitam, C^s sannitam.

pi kāraṇena, paññāya cā 'ti vipassanāpaññāya, dhammassā 'ti sotāpatti-maggassa, puna udānagāthāyo²⁰ āgantukāmatāya thirabhāvadīpanattham kathesi.

Tam sutvā Sunando „ayam kumāro evarūpaṃ rajjasirim kuṇapaṃ viya chaḍḍetvā attano adhiṭṭhānam abhinditvā 'pab-
5 bajissāmīti' araṇṇe pavitṭho, mama iminā dujjīvitena ko attho, aham pi tena saddhim pabbajissāmīti“ cintetvā g. ā.:

43. Aham pi pabbajissāmi rājaputta tav' antike,
avhayassu maṃ, bhaddan te, pabbajjā mama ruccatīti. 43.

Ta. tavantike ti tava santike, avhayassu ti ehi pabbajā¹ ti pakkosassu.

10 Evaṃ tena yācito M. „sac' āhaṃ idān' ev' etaṃ pabbajissāmi mātāpitāro me idha nāgacchissanti, atha nesam pari-
hāni bhavissati ime assā ca ratho ca pasādhanabhaṇḍaṃ ca
nassissanti, 'yakkho' so, khādito nu kho tena sārathīti' gara-
hāpi me uppajjissatīti“ cintetvā attano ca garahāmocanattham
15 mātāpitunnāṃ ca vaḍḍhim sampassanto asse ca rathāṃ ca pasā-
dhanabhaṇḍakaṃ ca tassa iṇaṃ katvā dassento g. ā.:

44. Rathaṃ niyyādayitvāna anaṇḍo ehi sārathi,
anaṇḍassa hi pabbajjā, etaṃ isihi vaṇṇitan ti. 44.

Ta. etan ti etaṃ kāraṇaṃ Buddhādīhi isihi supasattham.

20 Tam sutvā sārathi: „sace mayi nagaraṃ gate esa aññattha gaccheyya pitā c' assa imaṃ pavattiṃ sutvā 'puttaṃ me
dassehīti' āgato imaṃ na passeyya rājānaṃ² pi me kareyya,
tasmā ahaṃ³ attano guṇaṃ kathetvā agamanatthāya⁴ paṭiññaṃ
gaṇhāmīti“ cintetvā gāthadvayaṃ ā.:

25 45. Yā eva ty-āhaṃ vacanaṃ akaraṃ, bhaddam atthu te,
tad eva me tvaṃ vacanaṃ yācito kattum arahasi. 45.

46. Idh' eva tvaṃ acchassu yāva rājānaṃ ānaye,
app-eva te pitā disvā patīto sumano siyā ti. 46.

¹ C² pabbajjā, B² pabbajjāhi. ² B² tena yakkhena khādito nu kho so sārathī tam. ³ C² rājānaṃ, B² rājadaṇḍam. ⁴ C² tasmāssa. ⁵ C² āgamanatthāya, C² agamanatthāya, E² aññatthāgamaṇa-.

Tato M. āha:

47. Karomi te taṃ vacanaṃ yaṃ maṃ bhaṇasi sārathi,
aham pi daṭṭhukāmo 'smi pitaraṃ me idhāgataṃ. 47.
48. Ehi samma nivattassu, kusalaṃ vajjāsi nātināṃ,
mātaraṃ pitaraṃ mayhaṃ vutto vajjāsi vandanaṃ ti. 48. 5

Ta. karomi te ti karomi te etaṃ vacanaṃ¹, ehi s. nivattassu 'ti
samma ta. gantvā ehi etto ca khippam eva nivattassu, vutto vajjāsīti mayā
vutto hutvā putto vo Temiyo vandatīti vandanaṃ vadeyyāsīti suvaṇṇakadalī
viya onamitvā pañcapatīti²hitena Bārāṇasīnagarābhīmukho mātāpitaro vanditvā
sārathissa sāsanāṃ adāsi.

10

So sāsanāṃ gahetvā

49. Tassa pāde gahetvāna katvā ca naṃ padakkhiṇaṃ
sārathi ratham āruyha rājadvāraṃ upāgamīti. 49.

Tass' attho²: bhi. evaṃ vutte so sārathi tassa kumārassa pāde gahetvā
taṃ p. katvā r. āruyha rāja- upāgami.

15

Tasmim̐ khañe Candādevī sīhapañjaraṃ vivaritvā „ko nu
kho me puttassa pavattīti“ sārathissa āgamanamaggaṃ olokenīti
tam ekakaṃ āgacchantaṃ disvā paridevi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

50. Suññaṃ mātā ratham disvā ekaṃ sārathim āgataṃ
assupunṇehi nettehi rodantī naṃ udikkhati. 50. 20
51. Ayaṃ so sārathi eti nihantvāna maṃ' atrajaṃ,
nihato nūna me putto pathavyā bhūmivaddhano. 51.
52. Amittā nūna nandanti patitā nūna verino
āgataṃ sārathim disvā nihantvāna maṃ' atrajaṃ. 52. 25
53. Suññaṃ mātā ratham disvā ekaṃ sārathim āgataṃ
assupunṇehi nettehi rodantī paripucchati: 53.
54. Kin nu mūgo kin nu pakkho kin nu so vilapi tadā
nihaññamāno bhūmiyā, tam me akkhāhi sārathi. 54.
55. Kathaṃ hatthehi pādehi mūgapakkho vivajjayi
nihaññamāno bhūmiyā, tam me akkhāhi pucchito ti. 55. 30

Ta. mātā ti Temiyassa mātā, pathavyā--no ti so mama putto bhū--no
pathavyā nūna nihato, rodantī paripucchati ratham ekamante t̐apetvā

¹ Cks omitt etaṃ v-. ² Cks tassāti.

mahātalaṃ āruya vanditvā ekamantaṃ tñitaṃ paripucchati, kin nū 'ti kin nu
so mama putto mūgo ti yeva pakkho yeva ca, tadā ti yadā naṃ tvaṃ kāsuyaṃ
khipitvā kuddālena matthake pahari tadā, nihaññamāno bhūmiyā ti bh. ni.
kin nu vilapi, taṃ me ti taṃ me sabbaṃ aparibāpetvā akkhāhi, vivaJJayāti
5 apehi mā maṃ mārehi kathaṃ hatthehi¹ pādehi¹ phandanto taṃ apaneti².

Sārathi āha:

56. Akkhissan te ahaṃ ayye dajjāsi abhayaṃ mama
yam me sutam vā diṭṭham vā rāJaputtassa santike ti. 56.

Ta. dajjāsīti sace dadeyyāsi, idam so³ sac' āhaṃ tava putto n' eva
10 mūgo na pakkho madhurakatho dhammakathiko ti vakkhāmi aha kasmā naṃ
gaṇhitvā nāgato sīti me rājā kuddho rājānam⁴ pi kareyya abhayaṃ tāva yācā-
mitti⁵ cintetvā āha.

Atha naṃ Candādevī āha:

57. Abhayaṃ samma te dammi abhīto bhaṇa sārathi
15 yan te sutam vā diṭṭham vā rāJaputtassa santike ti. 57.
Tato sārathi ā.:

58. Na so mūgo na so pakkho vissatṭhavadano ca so,
rajjassa kira so bhīto akari ālaye bahū. 58.

59. Purimaṃ so sarati jātiṃ yattha rajjam akārayi
20 kārayitvā tahiṃ rajjam pāpattha⁶ nirayaṃ bhusaṃ. 59.

60. Visatiṃ c' eva vassāni tahiṃ rajjam akārayi,
asitvassasahassāni nirayamhi apacci so. 60.

61. Tassa rajjassa so bhīto mā maṃ rajj' abhisecayum⁷,
tasmā pituc ca mātuc ca santike na bhaṇi tadā. 61.

25 62. Aṅgapaccaṅgasampanno ārohapariṇāhavā
vissatṭhavadano pañño magge saggassa tiṭṭhati. 62.

63. Sace tvaṃ datṭhukāmāsi rāJaputtaṃ⁸ tav' atraJam
ehi taṃ pāsspayiāmi yattha sammati Temiyo ti. 63.

Ta. viss--no ti apalibuddhakatho, ālayebahū ti tumhākaṃ vacanāni
30 bahūni akāsi, pañño ti paññāva, sace tvaṃ ti rājānaṃ dhuraṃ katvā ubho
pi te evam ā., yattha sammatīti yattha vo putto mayā gahitapaṭiñño hutvā
acchatī ta. pāpayissāmi, papaṇcaṃ akatvā lahuṃ gantuṃ vaṭṭatīti ā.

¹ Ck^s pāde. ² Ck^s apanupedati. ³ B^d so idam. ⁴ Ck^s -nam, B^d rājadaṇḍam.
⁵ B^d yācissāmiti. ⁶ so Ck; B^d pāpattam, C^s pāpa. ⁷ B^d rajje bhī-. ⁸ Ck^s -tti.

Kumāro pana sārathim pesetvā pabbajitukāmo jāto. Tassa manam ātvā Sakko Vissakammaṃ pesesi: „tāta T-kumāro pabbajitukāmo, tassa paṇṇasālaṃ ca pabbajitaparikkhāre ca māpetvā ehīti“. So „sādhū“ 'ti sampāṭicchitvā vegena' gantvā tiyojanike vanasaṇḍe assamaṃ māpetvā rattitṭhānādivatṭhāna- 5 pokkharaniāvāṭaphalarukkhasampannaṃ katvā sabbe pabbajita-parikkhāre māpetvā sakaṭṭhānaṃ eva gato. M. taṃ disvā Sakkadattiyabhāvaṃ ātvā paṇṇasālaṃ pavisitvā vatthāni apānetvā rattavākacīraṃ nivāsetvā ca pārūpitvā ca ajinaṃ ekaṃsaṃ katvā jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā kācaṃ amse katvā kattara- 10 daṇḍaṃ ādāya paṇṇasālato nikkhamitvā pabbajitasiriṃ samubbhanto¹ aparāparaṃ caṃkamitvā „aho sukhaṃ aho sukhaṃ“ ti udānaṃ udānento paṇṇasālaṃ pavisitvā kaṭṭhattharake² nisinna pañcābhīṇā nibbattetvā sāyaṇhasamaye nikkhamitvā³ ṭhitakāraruḁkhato paṇṇāni gahe tvā Sakkadattiye bhājane aloṇake 15 atakkake niddhūpane udake sedetvā amataṃ⁴ viya paribhuñjitvā cattāro Brahmavihāre bhāvento tattha vāsaṃ kappesi. Kāsirājāpi Sunandassa vacanaṃ sutvā mahāsenaguttaṃ pakko sāpetva gamanaparivacchaṃ kātuṃ āha:

44. Yojayantu rathe asse, kacchaṃ nāgāna bandhatha, 20
udīrayantu⁵ saṃkhapaṇavā vadataṃ⁶ ekapokkharā. 64.
45. Nadantu bheri sannaddhā vaggū⁷ vadatu⁸ dundubhi,
negamā ca maṃ anventu, gacchaṃ puttānivedako¹⁰. 65.
46. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
khippaṃ yānāni yojentu, gacchaṃ puttānivedako. 66. 25
47. Hattāroha anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
khippaṃ yānāni yojentu, gacchaṃ puttānivedako. 67.
48. Samāgatā janapadā negamā ca samāgatā,
khippaṃ yānāni yojentu, gacchaṃ puttānivedako ti. 68.

¹ Cks -nā. ² so Cks; Cs -ento, Bā samuṭṭhahanto. ³ Bā -pe. ⁴ Cks add ekaṃ.
⁵ Cks add paribhuñjanto. ⁶ Ck udīrayantu, Cs udīyantu, Bā udīrayantu. ⁷ so Cks; Bā nadantu. ⁸ Ck Bā vaggū, Cs vaggū. ⁹ Bā nadantu. ¹⁰ Bā -nivā..

Ta. udīrayantū¹ 'ti nādaṃ muñcantu, vadatan² ti vajjantu, eka-
pakkharā ti ekakkhībheriyo³, sannaddhā ti suṭṭhu sannaddhā, vaggū ti
madhurassarā, gacchan ti gamissāmi, p-ko ti puttassa nivedako⁴ ovādako
hutvā gacchāmi, taṃ ovaditvā mama vacanaṃ gāhāpetvā tatth' eva taṃ ratanarā-
5 simhi ṭhapetvā abhisīñcītvā ānetum gacchāmi ti adhippāyen' evaṃ ā, samā-
gatā ti sannipatitā hutvā.

Evam raññā āṇattā⁵ sārathino asse yojetvā rathan⁶ rāja-
dvāre ṭhapetvā rañño ārocesum.

T. a. p. S. ā.:

- 10 69. Asse ca sārathī yutte sindhave sīghavāhane
rājadvāraṃ upagañchum: yuttā deva ime hayā ti. 69.

Ta. asse ti sindhavajātike asse sīgha- asse ādāya, sārathīti sārathino,
yutte ti rathesu yojite, upagañchun ti te rathesu yutte asse ādāya āgamiṃsu
āgantvā ca pana yuttā deva ime hayā ti ārocesum.

- 15 Tato rājā āha:

70^a. Thūlā javena hāyanti kisā hāyanti thāmunā ti
„Evarūpe asse mā gaṇhathā“ 'ti sārathim vadiṃsu.
70^b. Kise thūle vivajjetvā saṃsaṭṭhā yojitā hayā ti. 70.

Deva javena vaṇṇena balena ca sādīsā hayā yojitā ti ā.

- 20 Rājā puttassa santikaṃ gacchanto cattāro vaṇṇe aṭṭhārassa
seniyo sabbam⁷ ca balakāyaṃ sannipātesi, sabbam⁷ ca balakā-
yam sannipātentassa tassa tayo divasā atikkantā, atha catut-
the divase nikkhamitvā gaḥetabbayuttakaṃ gaḥetvā taṃ assa-
mam gantvā puttana paṭinandito paṭisanthāram akāsi.

- 25 Tam attham pakāsento Satthā āha:

71. Tato⁸ rājā taramāno yuttam āruya sandanam.
itthāgāraṃ ajjhabhāsi⁹: sabbā va anuyātha maṃ. 71.
72. Vālavijanim uñhisaṃ khaggaṃ chattaṃ ca paṇḍaram
upādhiratham āruya suvaṇṇena¹⁰ alamkato 72.
30 73. Tato ca¹¹ rājā pāyāsi purakkhatvāna sārathim,
khippam eva upāgacchi yattha sammati Temiyo. 73.

¹ Bđ udiri-. ² Bđ nadantū. ³ Bds ekamukha-. ⁴ Bđ nivā-. ⁵ so Bds; Ck
rañña ānantā, C^o raññā attā. ⁶ Cks -e. ⁷ Cks sabbē. ⁸ Cks add ca. ⁹ Cks
-ittha. ¹⁰ Cks -ehi. ¹¹ Bds sa.

74. Tañ ca disvāna āyantaṃ jalantaṃ iva tejasā
khattasamghaparibbūḷhaṃ¹ Temiyo etad abravi: 74.
75. Kaccin nu tāta kusalaṃ, kacci tāta anāmayam,
kaccin nu rājakaññāyo ārogā mayha mātaro. 75.
76. Kusalaṃ c' eva me putta, atho putta anāmayam,
sabbā va rājakaññāyo ārogā tuyha mātaro. 76. 5
77. Kacci-ss-amajjapo² tāta, kacci te suram appiyam,
kacci sacce ca dhamme ca dāne te ramatī mano. 77.
78. Amajjapo ahaṃ putta, atho me suram appiyam,
atho sacce ca dhamme ca dāne me ramatī mano. 78. 10
79. Kacci ārogam³ yoggan te, kacci vahati vāhanam,
kacci te vyādhiyo n' atthi, sarīrass' upatāpanā⁴. 79.
80. Atho ārogam yoggan me, atho vahati vāhanam,
atho vyādhiyo n' atthi, sarīrass' upatāpanā⁴. 80.
81. Kacci antā ca te phitā majjhe va⁵ bahalā tava,
koṭṭhāgārāṇ ca kosaṇ ca kacci te paṭisanthataṃ. 81. 15
82. Svāgatan te mahārāja, atho te adurāgataṃ,
paṭiṭṭhāpentu pallaṃkam yattha rājā nisakkatīti. 82. *

Ta. upādhi - - ti suvaṇṇapādūkaratham⁶ āruyhanu, ime tayo pāde put-
tassa tatth' eva abhisekakeranattāya pañca rājakakudhabhaṇḍāni gaṇhathā 'ti 20
āpāpento rājā ā., suvaṇṇena - - ti padam S. ā., upāgacchīti upāgato, kāya
velāyā 'ti Mahāsattassa kārapaṇṇāni pacitvā nibbāpentassa nisinnavelāya, ja-
lantaṃ mivā 'ti rājatejasa jalantaṃ viya, khatta - - han⁷ ti kathāphāsukena
amaccasamghena parivutaṃ, etad abravīti bahi khandhāvaram nivesetvā padasā
va āgantvā vanditvā nisinnam paṭisanthāram karonto etaṃ vacanam abravi, 25
kusalaṃ anāmayam ti ubhayena pi ārogyam eva pucchati, kacci ss amaj-
japo⁸ ti kacci si amajjapo, majjam na pivasīti pucchati, amajjapo ti pi pāṭho,
kusalakammesu⁹ na-ppamajjasī¹⁰, na-ppamajjasīti a., suram appiyan ti
surāpānam appiyam, suramappiyā ti pi pāṭho surā appiyā ti pi attho, dhamme
ti dasaviḍharājadhamme, yoggan ti yuge yuñjitabbakam assagaṇḍim¹¹, kacci-
vahatīti kacci ārogam hutvā vattati, vāhanam ti hatthiādisabbavāhanam, sa-
-tāpanā¹² ti sarīrassa upatāpanā¹⁴, antā ti peccanta janapadā, phitā ti iddhā
subhikkhā gāhāvāsā, majjhe vā¹⁴ ti raṭṭhassa majjhe, bahalā ti gāmaniga-
maghanāvāsā, paṭisanthatan ti paṭicchāditaṃ guttaṃ paripuṇṇam vā, ni-
sakkatīti yasmin pallaṃke rājā nisīdissati tam paññāpetun ti vadati, rājā
Mahāsatto¹³ gāravena pallaṃkena nisīdi. 35

¹ B^d khagga-. ² B^d kacciam-. ³ B^d ārogam, C^k ārogam. ⁴ B^d -tāpiyā. ⁵
B^d ca. ⁶ C^s -dukā ca-, B^d -dukaṇca-. ⁷ B^d khagga-. ⁸ B^d kicci am-. ⁹
B^d -dhammesu. ¹⁰ B^d omits nappamajjasī. ¹¹ C^k -ṇāti, C^s -ṇādi, B^d -ṇādi-
kam. ¹² B^d -piyā. ¹³ B^d upatāpakarā. ¹⁴ B^d cā. ¹⁵ B^d -ttassa.

Atha M. „sace pallaṃkena nisīdati paṇṇasanthāraṃ paññāpetha“ 'ti vatvā tasmiṃ paññatte g. ā.:

83. Idh' eva te nisinnassa niyate paṇṇasanthate
etto udakam ādāya pāde pakkhālayanti' te ti. 83.

5 Ta, niyate ti susanthate, etto ti paribhogaudakam dassento ā.

Rājā gāravena paṇṇasanthare pi anisīditvā bhūmiyaṃ nisīdi.
M. pi paṇṇasālaṃ pavisitvā taṃ kārapaṇṇakam nīharitvā rājānam tena nimantento g. ā.:

84. Idam pi paṇṇakam mayhaṃ randham rāja aloṇikam
10 paribhuñja mahārāja, pāhuno me si āgato' ti. 84.

Atha naṃ rājā āha:

85. Na cāhaṃ paṇṇakam bhuñje³, na h' etaṃ mayha bhojanam,
sāliṇam odanam bhuñje sucim māmsūpasecanan ti. 85.

15 Ta. na cāhaṃ ti paṭikkhipitvā attano bhojanam vaṇṇetvā tasmiṃ gāravena thokam paṇṇakam hatthatalena gahetvā tāta tvaṃ evarūpaṃ bhojanam bhuñjasīti puttana saddhiṃ piyakatham kathento nisīdi.

Tasmiṃ khane C-devī orodhaparivutā āgantvā piyaputtaṃ pādesu gahetvā va vanditvā assupunṇehi akkhīhi ekamantaṃ nisīdi. Atha naṃ rājā „bhadda puttassa bhojanam passā“ 'ti
20 vatvā thokam paṇṇam tassā hatthe ṭhapesi, sesitthiṇaṃ pi thokam thokam adāsi, tā sabbāpi „sāmi evarūpaṃ nāma bhojanam bhuñjasīti“ vatvā gahetvā „atidukkaram karosi sāmīti“
vatvā nisīdiṃsu. Rājā⁴ puna „tāta idam mayhaṃ acchariyaṃ hutvā upaṭṭhātīti“ g. ā.:

25 86. Accherakammaṃ paṭibhāti ekakam pi rahogataṃ,
edisam bhuñjamānānaṃ kena vaṇṇo⁵ pasīdatīti. 86.

30 Ta. ekakaṃ ti tāta taṃ ekakaṃ rahogataṃ iminā bhojanena yāpentaṃ dīsvā mama acchariyaṃ upaṭṭhātī⁶, edisaṃ ti evarūpaṃ aloṇambilaṃ adhūpanaṃ randham pattaṃ bhuñjantānaṃ kena kārapena vaṇṇo⁵ pasīdatīti taṃ pucchi.

¹ Bā - kkhālayassu. ² Bā me idhāgato. ³ Ck^s - āmi. ⁴ Ck Bā rāja. ⁵ Ck^s - o.

⁶ Bā - ssi.

Ath' assa so ācikkhanto āha:

87. Eko rāja nipajjāmi niyate paṇṇasanthate¹,
tāya me ekaseyyāya rāja vaṇṇo² pasīdati. 87.
88. Na ve³ nettimśabaddhā me rājarakkhā upatṭhitā,
tāya me sukhasēyyāya rāja vaṇṇo² pasīdati. 88. 5
89. Atītaṃ nānūsocāmi, na-ppajappāma⁴ anāgataṃ,
paccuppannaṃ yāpemi, tena vaṇṇo² pasīdati. 89.
90. Anāgatappajappāya atītaśānūsocanā
etena bālā sūssanti nalo va harito luto ti. 90.

Ta. nettimśabaddhā ti khaggabaddhā rājarakkhā ti rājarakkhikā, 10
nappajappāmiti na paṭthemī, harito ti haritavaṇṇo, luñcitvā ātape khittā-
nalo viya.

Rājā „idh' eva naṃ abhisiñcitvā ādāya gamissāmīti“ cin-
tētvā rajjena nimantento ā.:

91. Hatthānīkaṃ rathānīkaṃ asse pattī ca vammaṇo 15
nivesanāni rammāni ahaṃ putta dadāmi te. 91.
92. Itthāgāraṃ pi te dammi sabbālaṃkārabhūsitāṃ,
tā putta paṭipajjassu, tvaṃ no rājā bhavissasi. 92.
93. Kusalā naccagītassa sikkhitā caturitthiyo
kāme taṃ ramayissanti, kiṃ araṇṇe karissasi. 93. 20
94. Paṭirājūhi te kaṇṇā ānāyissaṃ alaṃkatā,
tāsu putte janētvāna atha pacchā pabbajissasi. 94.
95. Yuvā ca daharo cāsi paṭhamuppattito susu,
rajjāṃ kārehi, bhaddaṃ te, kiṃ araṇṇe karissasīti. 95.

Ta. hatthānīkaṃ ti dasahatthito paṭṭhāya hatthānīkaṃ nāma tathā rathā- 25
nīkaṃ, vammaṇo⁴ vammabaddhasūriyodhe, kusalā ti chekā, sikkhitā ti
aṇṇesū pi itthikicesu sikkhitā, caturitthiyo ti caturā nāgarakittthiyo, paṭi-
-kaṇṇā¹ ti puna aṇṇāpi tava rājakaṇṇā ānāyissaṃ, yuvā ti yobbanppatto, da-
haro ti taruṇo, pa--to ti paṭhamavayena uppattito samuggato, susu² ti ati-
taruṇo; ito paṭṭhāya Bodhisattassa dhammakathā: 30

96. Yuvā care brahmacariyaṃ, brahmacārī yuvā siyā,
dahaṛassa hi pabbajjā, etaṃ isihi vaṇṇitaṃ. 96.

¹ Bā sandhāre. ² Ck^o -e. ³ Bā ca. ⁴ Ck^o -no.

97. Yuvā care brahmacariyaṃ, brahmacārī yuvā siyā,
brahmacariyaṃ carissāmi, nāhaṃ rajjena-m-atthiko. 97.
98. Passāmi vo 'haṃ daharaṃ 'amma tāta' vadantaraṃ'
kicchā laddhaṃ piyaṃ puttaṃ appatvā va jaraṃ mataṃ. 98.
- 5 99. Passāmi vo 'haṃ dahariṃ kumāriṃ cārudassaniṃ
naḷavaṃsakaḷīraṃ' va paluggaṃ jīvitaḥkhaye'. 99.
100. Daharāpi hi' mīyanti narā⁵ ca atha nāriyo,
tatha ko vissase poso daharo 'mhīti jīvite. 100.
101. Yassa ratyā vivasane āyuṃ appataraṃ siyā
10 appodake va⁶ macchānaṃ kin nu komāraḥkaṃ tahiṃ. 101.
102. Niccam abbhāhato loko niccaṇ ca parivārito,
amoghāsu vajantīsu kiṃ maṃ rajjena siñcasi'. 102.
103. Kena-m-abbhāgato loko kena ca⁶ parivārito,
kāyo amoghā gacchanti', tam me akkhāhi pucchito. 103.
- 15 104. Maccun' abbhāhato¹⁰ loko jarāya parivārito,
ratyā amoghā gacchanti, evaṃ jānāhi khattiya. 104.
105. Yathāpi tante vitate yaṃ yaṃ dev' ūpaviyati
appakaṃ hoti vetabbaṃ evaṃ maccāna jvitaṃ. 105.
106. Yathā vārivaho pūro gacchan n' ūpanivattati¹¹
20 evaṃ āyu manussānaṃ gacchan n' ūpanivattati. 106.
107. Yathā vārivaho pūro vahe rukkh' ūpakūlaje
evaṃ jarāya¹² maraṇena vuyhante vata pāṇino ti. 107.

Ta. brahma--siyā ti brahmacārī bhonto yuvā siyā, isiṃhīti Buddhā-
dīhi, rajjenamatthiko ti rajjena atthiko, amma--vadantaraṃ¹⁰ ti
25 amma tāta' ti vadantaṃ, paluggaṃ ti maccunā luñcivā gahitaṃ, yassa--ne
ti mahārāja yassa mātukucchimhi paṭisandhigahapato¹⁴ paṭṭhāya rattindivātikka-
maṇe appataraṃ āyu hoti, komāraḥkaṃ ti tasmiṃ nagare taruṇabbhāve¹⁵ kiṃ
karissati, kenamabbhāhato ti kena abbhāhato, idaṃ rājā saṃkhittena bhāsi-
tassa atthaṃ ajānanto pucchi, ratyā ti rattiyo, tā hi imesaṃ sattānaṃ āyuṃ
30 ca vaṇṇaṇ ca balaṇ ca khepentiyo va¹⁶, gacchantīti amoghā gacchanti nāma,

¹ so all three MSS. ² B^d nava-. ³ B^d -yaṃ. ⁴ B^d va ⁵ C^k carā. ⁶ C^k ua. ⁷ B^d rajjetisecasi. ⁸ C^k ci. ⁹ B^d -to. ¹⁰ B^d maccumabbhā-. ¹¹ B^d nupariv-. ¹² so all three MSS. for jarā? ¹³ C^k vadan. ¹⁴ C^k -gahana-tato, C^k gahato, B^d -nakālato. ¹⁵ C^k taruṇabbhavo. ¹⁶ C^k ca, B^d eva.

vetabban ti¹ yaṃ yaṃ devūpaviyattī² tasmīṃ vīyate³ sesaṃ vetabbaṃ yathā
appakaṃ hoti evaṃ jīvitaṃ, nūpanivattatī⁴ tasmīṃ tasmīṃ khaṇe gataṃ
gataṃ⁵ eva hoti na upari vattatī⁶, vahe rukkhūpakūlaja⁷ ti upakūlaja
rukkhe vaheyya.

Rājā M-ttassa dhammakathaṃ sutvā gharāvāse ukkhaṇṭhito 5
pabbajitukāmo hutvā „ahaṃ tāva puna nagaraṃ na gamissāmi,
idh' eva pabbajissāmi, sace pana me putto nagaraṃ gaccheyya
setacchattam assa dadeyyan“ ti taṃ vīmaṃsitaṃ puna rajjena
nimantento ā.:

108. Hatthāṇikaṃ rathāṇikaṃ asse pattī ca vammīno 10
nivesanāni rammāni ahaṃ putta dadāmi te. 108.

109. Itthāgāraṃ pi te dammi sabbālaṃkārahūsitāṃ,
tā putta⁸ paṭipajjassu, tvaṃ no rājā bhavissasi. 109.

110. Kusulā naccagītassa sikkhitā caturitthiyo
kāme taṃ ramayissanti, kiṃ araṇṇe karissasi. 110. 15

111. Paṭirājūhi te kaṇṇā ānayissaṃ alaṃkatā,
tāsu putte janetvāna atha pacchā pabbajissasi. 111.

112. Koṭṭhāgāraṃ ca kosaṃ ca vāhanāni balāni ca
nivesanāni rammāni ahaṃ putta dadāmi te. 112.

113. Gomaṇḍalaparibbūho dāsasaṃghapurakkhato 20
rajjaṃ kārehi, bhaddan te, kiṃ araṇṇe karissasīti. 113.

Ta. go - - ho ti subhāsitarājakaṇṇānaṃ maṇḍalena parikkhito

Atha M. rajjena anattikabhāvaṃ pakāsento āha:

114. Kiṃ dhanena yaṃ jiygetha⁹, kiṃ bhariyāya marissati,
kiṃ yobbanena ciṇṇena¹⁰ yaṃ jarā abhihessati¹¹. 114. 25

115. Tattha kā nandi kā khiddā kā rati kā dhanesana,
kim me puttehi dārehi, rāja mutto 'smi bandhanā. 115.

116. So 'haṃ evaṃ pajānāmi: maccu me na-ppamajjati,
antakenādhipannassa kā rati kā dhanesana. 116.

¹ Bds nāmā ti veditabbaṃ ² Bds adds yaṃ yaṃ tantaṃ upaviyyati vetabbanti
tan. ³ Bds vitate. ⁴ Bds nūparivattatīti. ⁵ Cs gatagataṃ. ⁶ Cs uparittati. ⁷
Bds rukke pa-. ⁸ Bds tāsu putte. ⁹ Bds khyetha. ¹⁰ Bds vaṇṇena. ¹¹ Bds
jarāya abhihuyyati.

117. Phalānam iva pakkānam
 niccam papatanā bhayaṃ (vol. IV p. 127.)
 evaṃ jātānaṃ maccānaṃ niccam maraṇato bhayaṃ. 117.
118. Sāyam eke na dissanti, pāto diṭṭhā bahujjanā,
 pāto eke na dissanti, sāyaṃ diṭṭhā bahujjanā. 118.
119. Ajj' eva kiccaṃ ātappaṃ¹, ko jaññā maraṇaṃ suve,
 na hi no saṃgaran² tena mahāsenena maccunā. 119.
120. Corā dhanassa patthenti, rāja mutto 'smi bandhanā,
 ehi rāja nivattassu, nāhaṃ rajjena-m-atthiko ti. 120.
- 10 Ta. yaṃ jīyethā³ 'ti mahārāja kiṃ maṃ tvaṃ dhanena nimantesi
 yaṃ⁴ jīyetha⁵ khayaṃ gaccheyya dhanam vā purisaṃ cajiati puriso vā taṃ
 cajiṭvā gacchatīti sabbathā khayagāmiṃ eva hoti kiṃ maṃ tena nimantesi,
 kiṃ bhariyāyā⁶ 'ti bhariyāpi⁷ kiṃ karissati sā⁸ mayi ṭhite yeva marissati,
 ciṇṇenā⁹ 'ti caritena anubhūtena, tatthā 'ti tasmīṃ evaṃ jarāmaraṇa-
- 15 dhamme lokasannivāse, kā nandīti kā nāma tuṭṭhi, khiḍḍā ti kiḷā, ratīti
 pañcakāmaguṇarati, bandhanā ti kāmabandhanā taṇhābandhanā mutto 'smi
 mahārājā 'ti jhānena vikkhambhātā evaṃ ā., maccu me ti mama maccu¹⁰
 na-ppamaṃjati niccam mama vadhāya appamatto yevā 'ti yo¹¹ aham evaṃ
 jānāmi tassa mama antakena adhipannassa avatthavassa¹² kā nāma rati kā
- 20 dhanesana¹³ 'ti, niccan ti jātakālato¹⁴ paṭṭhāya sadā maraṇato bhayaṃ eva,
 ātappaṃ¹⁵ ti viriyaṃ, kiccaṃ ti kattaḃbaṃ, ko -- suve ti eve maraṇaṃ jī-
 vitaṃ vā ko jānāti, saṃgaran¹⁶ ti saṃketam, mahāsenena¹⁷ 'ti pañcaviṣati-
 bhayaḍvattīmsakammakaraṇaṣṭṭhanavutirogamukkhādivasena puthusenena, corā
 dhanassa¹⁸ 'ti dhanass' atthāya jīvitaṃ cajanā corā dhanassa patthenti nāma
- 25 ahaṃ pana dhanapatthanāsaṃkhātābandhanā mutto na me dhanen' attho, ni-
 vattassu¹⁹ 'ti mama vacanena sammā²⁰ vattassu²¹, rajjaṃ paḥāya nekkhammaṃ²²
 paṭisaṇaṃ katvā pabbajessu, yaṃ pana tvaṃ cintesi imaṃ²³ rajje paṭiṭṭha-
 possēmi ti taṃ mā cintayi, nāhaṃ rajjena-m-atthiko.

Iti Mahāsattassa desanā sahānusandhinā²⁴ matthakaṃ pattā,
 30 taṃ sutvā rājānaṃ ca C-deviṃ ca ādim katvā soḷasasahassāni
 orodhā ca pabbajitukāmā ahesuṃ. Rājā nagare bheriṃ carā-
 pesi: „ye mama puttassa santike pabbajitum icchanti te pabba-

¹ Ck Bā ātapaṃ. ² Bā saṃkaran. ³ Bā khiye-. ⁴ Bā taṃ. ⁵ Cks bhariyā. ⁶ Bā bhariyāyā. ⁷ Bā karissāmiyā. ⁸ Bā vaṇṇenā. ⁹ Cks add mayi. ¹⁰ Cks so.
¹¹ so Cks; Bā avadhitassa for avaṭṭhitassa? ¹² Ck kalalato, C kalato. ¹³ Bā ātapaṃ. ¹⁴ Bā saṃkaran. ¹⁵ Bā sammā. ¹⁶ Bā niv-. ¹⁷ Bā nekkhamma. ¹⁸ Ck idaṃ maṃ. ¹⁹ Cks yathānusandhinā for yathanusandhim.

jantū“ 'ti sabbesaṇ ca suvaṇṇakoṭṭhāgārādīnaṃ dvārāni vivarā-
 petvā „asukaṭṭhāne ca asukaṭṭhāne ca mahānidhikumbhiyo'
 atthi tā gaṇhantū“ ti suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā mahānāle¹ tham-
 bhe bandhāpesi. Nāgarāpi yathā pasārite va āpaṇe vivara-
 dvārān' eva gehāni pahāya raṇṇo santikaṃ agamaṃsu. Rājā 5
 mahājanena saddhiṃ M-assa santike pabbaji. Sakkadattiyaṃ
 tiyojanikaṃ assamaṇāpādaṃ ahosi. M. paṇṇasālāyo vicāresi,
 majjhāṭṭhāne paṇṇasālāyo itthīnaṃ dāpesi bhīrujātikā etā ti²,
 purisānaṃ bahipaṇṇasālāyo adāsi³, sabbe pi Vissakammena māpi-
 tesu phaladhararukkhesu uposathikakāle bhūmiyaṃ ṭhitā va phalāni 10
 gahetvā paribhuñjitvā samaṇadhammaṃ karonti, yo kāmavitakkaṃ
 vā vyāpādavi- vā vihiṃsāvi- vā vitakkehi tassa maṇaṃ jānitvā
 M. ākāse nisīditvā dh. desesīti, taṃ sutvā khippam eva abhiññā
 ca samāpattiyo ca nibbattenti, eko sāmantarājā „Kāsirājā pab-
 bajito“ ti sutvā „Bārāṇasiyaṃ r. gahessāmīti“ nagaraṃ pavi- 15
 sitvā alamkatanagaraṃ disvā rājanivesanaṃ āruhya sattavidham
 vararatanāṃ oloketvā⁴ „imaṃ dhanāṃ nissāya ekena bhayena
 bhavitabban“ ti cintetvā surāsonḍe pakkosāpetvā „rājā katara-
 dvārena nikkhanto“ ti pucchitvā „pācīnadvārena“ 'ti vutte ten'
 eva dvārena nikkhamitvā naditirena pāyāsi. Tassāgamaṇaṃ 20
 ñatvā M. ca tattha⁵ āgantvā ākāse nisīditvā dh. d., so saddhiṃ
 parisāya tassa santike pabbaji, evaṃ aparo pīti tīṇi rājāni
 chaḍḍitāni, hatthī araṇṇahatthī jātā assāpi araṇṇaassā jātā,
 rathā araṇṇasmim yeva vinatṭhā, bhaṇḍāgāresu kahāpaṇe assa-
 mapade vālukā katvā vikiriṃsu, sabbe va aṭṭha samāpattiyo 25
 nibbattetvā jvitapariyosāne Brahmaloḥa-parāyaṇā ahesuṃ, ti-
 racchānagatā hatthiassāpi isigaṇe cittaṃ pasādetvā chasu
 kāmasaggesu nibbattiṃsu.

S. i. d. ā. „na hi bhi. idān' eva pubbe p' āhaṃ r. pahāya nik-
 khanto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā chatte adhivatthā devatā Uppala- 30

¹ Ck -nidhānāni. ² Ck -tale, Bā omits nale. ³ Ck add avijjhātvā. ⁴ Ck
 omits bahi -- adāsi. ⁵ Bā adds Kāsikaraṇṇo. ⁶ Ck catattharū, C vanantaraṃ,
 Bā vanantaraṃ.

vaṇṇā ahosi, sārathi Sāriputto, mātāpitaro mahārājakulāni, parisā Buddhaparisā, Mūgapakkhapaṇḍito pana aham evā 'ti'.

Sihladīpaṃ¹ patvā Maṃgaṇavāsī Khuddakatissatthero Mahāvaṃsakatthero Kaṭakandhakāravāsī Phussadevatthero Upari-
 5 maṇḍakamālavāsī Mahārakkhitatthero Bhaggarivāsī Mahātis-
 satthero Vāmattapabbhāravāsī Mahāsivatthero Kāḷavelavāsī
 Mahāmaliyadevatthero ti ime thērā Kuddālakasamāgame Mūga-
 pakkhasamāgame Ayogharasamāgame Hatthipālasamāgame ca² pacchā-
 gatakā³ ti vadanti, Maddhavāsī⁴ Mahānāgatthero pana Maliya-
 10 mahādevatthero ca parinibbānadivase „āvuso Mūgapakkhajātake
 parisā ajja pacchinnā“ ti vadimsu, „kimkāraṇā bhante“ ti, „āvuso aham
 tadā eko surāsoṇḍako aññe mayā saddhiṃ suram pivante alabbhivā
 sabbapacchā nikkhamivā pabbajito“ ti. Mūgapakkhajātakam⁵.

2. Mahājanakajātaka.

15 Koyaṃ majjhe samuddasmin ti. Idaṃ S. J. v. mahānek-
 khammaṃ ārabba katesi. Ekadivasam hi bhikkhū dhammasabhā-
 yaṃ Tathāgatassa mahānekkhammaṃ vaṇṇayantā nisīdīmsu, S. āgantvā
 „k. n. bh. e. k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „na bh. i. p. pi T. mahānek-
 khammaṃ nikkhanto yevā“ ti vatvā a. ā.:

20 A. Videharaṭṭhe Mithilāyaṃ Mahājanako nāma rājā
 r. karesi, Tassa dve puttā Aritṭhajanako ca Polajanako ca,
 tesam rājā jeṭṭhassa uparajjam adāsi kaniṭṭhassa senāpatiṭṭhānaṃ.
 Aparibhāge Mahājanake kālakate A-janako rājā hutvā itarassa
 uparajjam adāsi, tass' eko pādamūliko raṇṇo santikaṃ gantvā
 25 „deva uparājā tumhe ghātetukāmo“ ti ā. Rājā tassa punappuna
 katham sutvā⁶ bhijjivā⁷ P-janakaṃ saṃkhalikāhi bandhāpetvā
 rājanivesanato avidūre ekasmiṃ gehe vasāpetvā⁸ ārakkham
 dāpesi. Kumāro „sac' āham bhātu veriko saṃkhalikāpi me
 mā muccantu dvāram pi mā vivariyatu, noce saṃkhalikāpi
 30 muccantu dvāram pi vivariyatū“⁹ ti saccakiriyaṃ akāsi, tāvad

¹ B^d ahamēva sammāsambuddho loke udapādi temiyaajātakam niṭṭhitaṃ. ² cfr. vol. IV. ³ C^k su. ⁴ C^s -gatakakā. ⁵ B^d omits sihaladīpaṃ -- jātakam.

⁶ B^d adds kaniṭṭhassa bhinne haṃ. ⁷ B^d bhinditvā ⁸ C^k gahe tvā, C^s gahe katvā. ⁹ C^s -iyatu, B^d vivaratu.

eva saṁkhalikāpi khaṇḍākkhaṇḍaṁ chindimsu¹ dvāram pi viva-
 taṁ. So nikkhamitvā ekaṁ paccantagāmaṁ gantvā vāsaṁ
 kappesi, paccantavāsino taṁ sañjānitvā upaṭṭhahimso. Rājā
 gāhāpetuṁ nāsakkhi. So anupubbena paccantajanapadaṁ
 hatthagataṁ katvā mahāparivāro hutvā „ahaṁ pubbe bhātu na
 verī idāni pana veri-mhīti“ mahājanaparivuto Mithilam patvā
 bahinagare senaṁ nivāsesi. Nagaravāsino „P-janakakumāro
 āgato“ ti sutvā yebhuyyena hatthivāhanādīni gahetvā tass’ eva
 santikaṁ āgamiṁsu², aṇṇe pi nāgarā āgamiṁsu³. So bhātu
 sāsanaṁ pesesi: „nāhaṁ pubbe tumhākaṁ verī idāni pan’
 amhi verīti chattaṁ vā me detha yuddhaṁ vā“ ti. Rājā
 yuddhaṁ dātuṁ gacchanto aggamaheṣiṁ āmantetvā „bhadde
 yuddhe jayaparājayo nāma, na sakkā ñātuṁ sace mama an-
 tarāyo hoti, tvaṁ gabbhaṁ rakkheyyāsīti“ vatvā nikkhami.
 Atha naṁ yuddhe P-janakassa yodhā jīvitakkhayaṁ pāpesuṁ.
 „Rājā mato“ ti sakalanagare⁴ ekakolāhalaṁ jātāṁ. Devī
 tassa matabhāvaṁ ñatvā sīghasīghaṁ suvaṇṇasārādīni pacchi-
 yaṁ pakkhipitvā matthake pilotikaṁ attharitvā upari taṇḍule
 okiritvā kilīṭṭhapilotikaṁ nivāsetvā sarīraṁ virūpaṁ katvā pac-
 chiṁ sīse ṭhapetvā divādivass’ eva nikkhami, koci naṁ na
 sañjāni. Sā uttaradvārena nikkhamitvā katthaci agatapubba-
 tāya⁵ maggaṁ ajānantī disā vavatthapetuṁ asakkonti keva-
 laṁ Kālacampānagaraṁ nāma atthīti sutattā „Kālacam-
 pānagaraṁgamikā nāma atthīti“ pucchamānā nisīdi. Kuc-
 chiyaṁ pan’ assā na yo vā so vā satto, pūritapāramī pana
 M. nibbatto, tassa tejena Sakkabhavanaṁ kampi. Sakko
 āvajjanto taṁ kārāṇaṁ ñatvā „tassā kucchiyaṁ nibbattasatto
 mahapuñño, mayā gantūṁ vaṭṭatīti“ cintetvā paṭicchannaṁ
 yoggaṁ māpetvā tattha mañcaṁ paññāpetvā mahallakapuriso
 viya yoggaṁ pājento tāya nisinnasāladvāre ṭhatvā „Kālacam-
 pānagaragāmikā atthīti“ pucchi. „Ahaṁ tāta gamissāmīti“.

¹ Bđ bhijjimsu. ² C^o ag-. ³ C^k ag-. ⁴ Bđ -raṁ. ⁵ C^k āgatapubbatāya. Bđ
 agatapubbatā.

„Tena hi yoggaṃ āruya nisīda amma“ ti. „Tāta ahaṃ
 paripunnagabbhā, na sakkā mayā yoggaṃ abhirūhitum, pac-
 chato āgamissāmi, imissā pana me pacchiyā okāsaṃ dehīti“.
 „Amma kiṃ vadesi, yoggaṃ pājetum jānanasamattho nāma
 5 mayā sadiso n' atthi, mā bhāyi, āruya nisīda“ 'ti. So tassā
 ārohanakāle attano ānubhāvena paṭhaviṃ utthāpetvā yoggassa
 pacchimante pahārāpesi'. Sā abhiruṇya sayane nipajjitvā va
 „devatā bhavissatīti“ aññāsi. Sā dibbasayane nipannamattā
 va niddaṃ okkami. Atha naṃ Sakko tiṃsayojanamatthake
 10 ekaṃ nadiṃ patvā pabodhetvā „amma otaritvā nadiyā nahāhi,
 ussāsaṃ sātako atthi, taṃ nivāsehi, antoyogge pūvabhattaṃ'
 atthi, taṃ bhuñjā“ 'ti. Sā tathā katvā puna nipajjitvā sāyaṇ-
 hasamaye Campaṃ patvā dvāraṭṭālakapākāre disvā „tāta kiṃ
 nagaraṃ nān' etan“ ti pucchi. „C-nagaraṃ amma“ ti. „Kiṃ
 15 vadesi tāta, nanu amhākaṃ nagarato C-nagaraṃ saṭṭhiyojana-
 matthake hotīti“. „Evaṃ amma, ahaṃ pana ujum maggaṃ
 jānāmīti“. Atha naṃ dakkiṇadvārasamīpe otāretvā „amma
 amhākaṃ gāmo purato va', tvaṃ nagaraṃ pavisā“ 'ti vatvā
 purato gantvā Sakko antaradhāya sakaṭṭhānam eva gato. Devī
 20 pi ekissā sālāya nisīdi. Tasmim̐ khaṇe eko C-vāsī mantajjhā-
 yako brāhmaṇo pañcahi māṇavakasatehi parivuto nahānatthāya
 gacchanto dūrato oloketvā taṃ abhirūpaṃ sobhaggaṇṇatthā
 tattha nisinnaṃ disvā kucchigatassānubhāvena saha dassanen'
 eva kaniṭṭhabhaginisinehaṃ uppādetvā mānave ṭhapetvā ekako
 25 va sālāṃ pavisitvā „bhagini kataragāmaṇāsikā“ ti pucchi.
 „Mithilāyaṃ Ariṭṭhajanakarañño aggamaheṣi-mhīti“. „Idha
 kasmā āgatāsīti“. „Polajanakena rājā mārito, athāhaṃ bhītā
 'gabbhaṃ anurakkhissāmīti' āgatā“ ti. „Imasmim̐ pana te na-
 gare koci nātako atthīti“. „N' atthi tātā“ 'ti. „Tena hi mā
 30 cintayi, ahaṃ udiccabrāhmaṇo mahāsālo disāpāmoṃkko ācariyo,
 ahaṃ taṃ bhaginiṭṭhāne ṭhapetvā patijaggissāmi, bhātikā 'ti
 maṃ vatvā pādesu gahetvā paridevā“ 'ti. Sā mahāsaddaṃ

¹ Bā āhajjāpesi. ² Ck^s puva-, Bā puṭaka-. ³ Ck^s ca, Bā atthi.

katvā tassa pādesu pati, te pi aññamaññaṃ paridevimsu. Antevāsikā upadhāvitvā „ācariya kiṃ vo hotīti“ pucchimsu. „Kaniṭṭhabhaginī me asukakāle nāma mayā vinā jātā“ ti. „Diṭṭhakālati¹ paṭṭhāya mā cintayittha ācariyā“² ti³. So chan-
nam mahāyoggaṃ āharāpetvā taṃ tattha nisīdāpetvā „tāta“⁴ 5
brāhmaṇiyā mama bhaginibhāvaṃ kathetvā sabbakiccāni kātum
vadathā⁵ “ti vatvā gehaṃ pesesi. Atha naṃ brāhmaṇi uṇho-
dakena nahāpetvā sayanaṃ paññāpetvā nipajjāpesi. Atha
brāhmaṇo nahātvā āgato bhojanakāle „bhaginim me pakko-
sathā“ ti tāya saddhiṃ ekato bhuñjitvā antonivesane yeva naṃ 10
paṭijaggi. Sā nacirass’ eva puttaṃ vijāji, Mahājanakakumāro
ti ‘ssa ayyakasantakanāmaṃ akaṃsu. So vadḍhamāno dāra-
kehi saddhiṃ kiṃanto ye naṃ rosentī tesāṃ asambhinna-khattiye
kule jātattā mahābalatāya c’ eva mānatthaddhatāya ca dāhaṃ
paharati. Te mahāsaddena rodantā „kena pana pahaṭṭā“ ti 15
vutte „vidhavāya puttenā“⁶ ti vadanti. Kumāro cintesi: „ime
maṃ ‘vidhavāputto’ ti abhiṇhaṃ vadanti, mama mātaraṃ puc-
chissāmīti“ so ekadivasaṃ pucchi: „amma ko mayhaṃ pitā“
ti. Atha naṃ „tāta brāhmaṇo te pitā“ ti vañcesi⁷. So puna-
divase paharanto „vidhavāputto“ ti vutte „nanu me brāhmaṇo 20
pitā“ ti vatvā „brāhmaṇo tava kiṃ hotīti“ vutte cintesi: „ime
‘brāhmaṇo tava kiṃ hotīti’ vadanti, mātā me idaṃ kārāṇaṃ
na katheti, na sā attano mānena⁸ kathessati, hotu kathāpessāmi
naṃ“ ti so thaṇṇaṃ pivanto thāne naṃ dāsivā. „pitaram me
kathehi, noce kathessasi thanan te chindissāmīti“ ā. Sā vañ- 25
cetum asakkonti „tāta tvaṃ Mithilāya A-janakarañño putto,
pitā te P-janakena mārīto, ahaṃ taṃ anurakkhanti imaṃ na-
garam āgatā, brāhmaṇo maṃ bhaginiṭṭhāne ṭhapetvā paṭijagga-
tīti“ kathegi. So tato paṭṭhāya vidhavāputto ti vutte na kujji,
so soḷasavassabbhantare yeva tayo ca vede sabbasippāni ca 30

¹ B^d atha māṇavā tava bhaginīdiṭṭha-. ² B^d adds ākaṃsu. ³ so all three MSS

⁴ C^k vācesi. ⁵ C^k manena, C^s mane, B^d mātā me idaṃ kārāṇaṃ yathābhūtaṃ
na kathessati.

uggaṇhi, soḷasavassakāle pana uttamarūpadharo ahosi. Atha¹
 so „pitu santakaṃ r. gaṇhissāmīti“ cintetvā mātaraṃ pucchi:
 „amma kiñci te hatthe atthi, noce vohāraṃ katvā dhanam
 uppādetvā pitu santakaṃ r. gaṇhāmīti“². „Tāta nāhaṃ tuccha-
 5 hatthā āgatā, ekeko muttasāro maṇisāro vajirasāro ca rajjagga-
 haṇappamāṇaṃ³ atthi, taṃ gahetvā r. gaṇha, mā vohāraṃ
 karīti“. „Amma tam pi dhanam mayh' eva dehi⁴, upaḍḍham⁵
 pana gahetvā Suvannaḥbhūmim gantvā bahum dhanam āharitvā
 r. gaṇhissāmīti“ so upaḍḍham āharāpetvā bhaṇḍam gahetvā
 10 Suvannaḥbhūmi-gamikehi vāṇijehi saddhim nāvāya bhaṇḍam
 āropetvā gantvā mātaraṃ vanditvā „amma aham Suvanna-
 bhūmim gamissāmīti“ ā. „Tāta samuddo nāma appasiddhiko
 bahuntarāyiko, mā gaccha, rajjaggahaṇāya te dhanam bahun“
 ti. So „gacchissām' eva amma“ ti mātaraṃ vanditvā nik-
 15 khamma nāvaṃ abhirūhi. Tam divasaṃ eva P-janakassa sarīre
 rogo uppajji, anuṭṭhānaseyyaṃ sayi. Sattajaṃghasatāni abhi-
 rūlāhāni, nāvā sattahi divasehi sattayojanasatāni gatā, sā ati-
 caṇḍam gantvā vahitum⁶ nāsakkhi, phalakāni bhinnāni, tato
 tato udakaṃ uggataṃ, nāvā majjhe samudde nimuggā, mahā-
 20 jano rodati paridevati nānādevatā namassati, M. pana n' eva
 rodi na paridevi na devatā namassi, nāvāya pana nimujjana-
 bhāvaṃ ūatvā sappinā sakkharaṃ madditvā kucchipūraṃ khā-
 ditvā dve maṭṭasāṭake telena makkhetvā dāhaṃ nivāsetvā
 kūpakaṃ nissāya ṭhito, nāvānimujjanasamaye kūpakaṃ utṭhahi,
 25 mahājano macchakacchapabhattaṃ jāto, samantā udakaṃ lo-
 hitavaṇṇaṃ ahosi, M. kūpakamatthake ṭhito „imāya nāma
 disāya Mithilā“ ti disaṃ vavatthapetvā kūpakamatthakā uppa-
 titvā macchakacchape atikkamma mahāthānatāya usabhamat-
 thake pati. Tam divasaṃ P-janako kālam akāsi. Tato paṭ-
 30 ṭhāya M. maṇivaṇṇīsu ūmisu pavatṭento suvaṇṇakkhandho viya

¹ Cks omit atha. ² Bđ -issāmīti. ³ Bđ -no. ⁴ Cks omit dehi, Bđ idaṃ pi
 dhanam mayhameva upaḍḍham katvā dehi. ⁵ Bđ tam. ⁶ Bđ attānaṃ vāhitum.

samuddaṃ tarati, so yathā ekadivasaṃ evaṃ sattāhaṃ tari,
velaṃ pana oloketvā leṇodakena mukhaṃ vikkhāletvā uposa-
thiko hoti. Tada ca mātupaṭṭhānādiguṇayuttā samudde patitum¹
ananucchavikā sattā, te upadhāretīti catūhi lokapālehi Maṇi-
mekhalā nāma devadhītā samuddarakkhikā² ṭhapitā hoti, sā te
sattadivase samuddaṃ na olokesi, sampattiṃ³ anubhontiyā kir'
assā sati pamuṭṭhā, devasamāgamaṃ gatā ti pi vadanti, sā
„ajja me sattamo divaso samuddaṃ na olokentiyā, ko nu kho
pavattīti“ oloketi M-aṃ disvā „sace Mahājanakakumāro sa-
mudde nassissa devasamāgame pavesanaṃ alabhissan“⁴ ti cin-
tetvā M-assa avidūre alaṃkatena sarīrena ākāse ṭhatvā Mahā-
sattaṃ vīmaṃsamānā paṭhamaṃ g. ā.:

1. Ko 'yaṃ majjhe samuddasmiṃ apassan tīraṃ āyuhe,
kaṃ⁵ tvaṃ atthavasam⁶ ñatvā evaṃ vāyāmase⁷ bhusan ti. 121.

Ta. ap -- he ti tīraṃ apassanto tīraṃ āyūhati viriyaṃ karoti.

15

Atha M. āha: „ajja me sattamo divaso samuddaṃ taran-
tassa, na me dutiyo satto diṭṭhapubbo, ko nu kho maṃ vada-
tīti“ ākāsaṃ oloketo taṃ disvā dutiyaṃ g. ā.:

2. Nisamma vattaṃ lokassa vāyāmassa ca devate
tasmā majjhe samuddasmiṃ apassan tīraṃ āyuhe ti. 122. ²⁰

Ta. nis --- lokassa 'ti ahaṃ lokassa vattakiriyaṃ disvā upadhāretvā vi-
harāmi⁸ a., vāyāmassa ca 'ti⁹ vāyāmassa ca ānisaṃsaṃ¹⁰ nisāmetvā ca viharā-
mi¹¹ dipeti, tasmā ti yasmā nisamma viharāmi purisakāro nāma na nassati
sukhe patiṭṭhāpetīti jānāmi tasmā tīraṃ apassanto pi āyūhāmi na ukkaṇṭhāmi¹².

Sā tassa dhammakathaṃ sotukāmā puna g. ā.:

25

3. Gambhīre appameyyasmiṃ tīraṃ yassa na dissati
mogho te purisavāyāmo appatvā va marissasīti. 123.

Ta. appatvā ti tīraṃ appatvā yeva.

Atha naṃ M. „kin nāma¹³ etaṃ kathesi, vāyāmaṃ katvā
maranto pi garahato muccissāmi¹⁴“¹⁵ vatvā g. ā.:

30

¹ B⁴ maritum. ² B⁴ dibbasamp --. ³ B⁴ na labhissāmi. ⁴ C⁴ -kā. ⁵ so all
three MSS. for vāya-. ⁶ C⁴ omitt vāyāmassacāti. ⁷ C⁴ -sā. ⁸ B⁴ mocī.

4. Anaṇo ñātinam hoti devānam pituno¹ ca so
karam purisakiccāni na ca pacchānutappatīti. 124.

Ta. anaṇo -- hotīti vāyāmaṁ karonto hi ñātināṁ ca devatānaṁ ca
Brahmuno ca antare anaṇo hoti agārayho ti a.

5. Atha devatā gātham āha:

6. Apāraṇeyyam yaṁ kammaṁ aphalaṁ kilamathuddayaṁ
tattha ko vāyāmen² attho³ maccu yassābhiniṇṇipattan⁴ ti 125.

Ta. apāraṇeyyam ti vāyāmena matthakaṁ apāpetabbaṁ, maccu yassā-
bhiniṇṇipattan⁵ ti yassa atthāne vāyāmakaraṇakassa maraṇam eva nipphatti⁶
10 ta. ko vāyāmen² attho.

Evam vutte naṁ appaṭibhānaṁ karonto M. uparigāthā⁷
abhāsi:

6. Apāraṇeyyam accantaṁ yo viditvāna devate
na rakkhe attano pāṇaṁ jaṇṇā so yadi hāpaye. 126.
15 7. Adhippāyaphalaṁ eke asmiṁ lokasmi⁸ devate
payojayanti kammāni, tāni ijjhanti⁹ vā na vā. 127.
8. Sandiṭṭhikaṁ kammaphalaṁ nanu passasi devate
sannā aññe tarāṁ¹⁰ ahaṁ taṁ ca passāmi santike. 128.
9. So ahaṁ vāyamiṣṣāmi yathāsattim yathābalaṁ
20 gacchaṁ pāraṁ samuddassa kāsaṁ¹¹ purisakāriyaṁ ti. 129.

Ta. accantaṁ ti yo idaṁ kammaṁ viriyaṁ katvāpi nipphādetuṁ na
sakkā accantaṁ eva apāraṇeyyam ti viditvā caṇḍahatthiādayo aparibaranto attano
pāṇaṁ na rakkhati, jaṇṇā -- hāpaye ti so yadi tādisesu ṭhānesu viriyaṁ
hāpeyya jāneyya tassa kusītabhāvassa phalaṁ, iti tvaṁ yaṁ vā taṁ vā ni-
25 ratthakaṁ vadasīti dipeti, Pāliyaṁ (add: yaṁ?) pana jaṇṇā so yadi hāpaye ti
likhitaṁ taṁ Atthakathāsu n' atthi, adhippāyaphalaṁ ti attano adhippā-
yassa phalaṁ sampassamānā ekacce purisā kasivaṇṇijjādini kammāni payojenti,
tāni ijjhanti vā na vā ijjhanti, ettha gamiṣṣāmi idaṁ uggaheṣṣāmiṭti pana kāyi-
kacetasikaviriyaṁ karontassa taṁ ijjhat' eva¹², tasmā taṁ kātuṁ vaṭṭati yevā
30 'ti dasseti, sannā -- han ti aññe janā mahāsamudde sannā nimuggā viriyaṁ
akaraṇā macchakacchapābhata¹⁰ jātā, ahaṁ pana ekako va tarāmi, taṁ ca
passāmiṭti idaṁ pi me viriyaphalaṁ¹¹ passa, mayā iminā attabhāvena devatā

¹ Bā - nañ. ² Cks vāya-. ³ so Cks; Bā - nipattaṁ. ⁴ Bā nippanaṁ. ⁵ Bā
uttari. ⁶ all three MSS. - mīm. ⁷ Bā icchanti. ⁸ Bā kassam. ⁹ Cks ijjhanteva,
Bā icchateva. ¹⁰ Bā - bhakkhā. ¹¹ Cks - yaṁpha-.

nāma na diṭṭhapubbā, so 'haṃ tañ ca¹ iminā dibbena rūpena mama² santike
ṭhitaṃ passāmi, yathāsattim--lan ti attano sattiyā ca balassa ca anurū-
paṃ, kāsaṃ ti³ karissāmi.

Devatā tassa taṃ dalhaṃ⁴ vacanaṃ sutvā thutim ka-
ronti g. ā.:

5

10. Yo tvaṃ evaṃgate oghe appameyye mahannave
dhammavāyāmasampanno kammanā nāvasīdasi
so tvaṃ tatth' eva gacchāhi yattha te nirato mano ti. 130.

Ta. evaṃgate ti evarūpe gambhīre⁵ viṭṭhate, dhamma--nno ti
dhammavāyāmena samannāgato, kammanā ti attano purisakārakammena na⁶ 10
sīdasi, yattha te ti yasmiṃ ṭhāne tava mano nirato tatth' eva gacchā 'ti.

Evañ ca pana vatvā „paṇḍita mahāparakkama kuhiṃ taṃ
nemīti“ pucchi, Mithilanagaran ti vutte⁷ sā M-aṃ mālākalāpaṃ
viya ukkhipitvā ubhohi bāhāhi pariggayha ure nipajjāpetvā piya-
puttakaṃ ādāya gacchanti viya ākāse pakkhandi. M. sattāhaṃ 15
loṇodakena upakkasarīro dibbaphassena phutṭho niddaṃ okkami.
Atha naṃ sā Mithilaṃ netvā ambavane maṅgalasilāpaṭṭe dak-
khiṇapassena nipajjāpetvā uyyānadevatāhi 'ssa ārakkhaṃ gāhā-
petvā sakatṭhānam eva gatā. Polajanakassa putto n' atthi,
ekā pan' assa dhītā ahosi, sā Sivalidevī nāma paṇḍitā vyattā. 20
Taṃ enaṃ maraṇamañce nipannaṃ pucchimsu: „mahārāja
tumhesu devattaṃ⁸ gatesu r. kassa demā⁹“ 'ti. „Mama dhī-
taraṃ S-deviṃ ārādhetuṃ samatthassa¹⁰ yo vā pana caturassa-
pallaṃkassa ussīsakaṃ jānāti yo vā saḥassatthāmaṃ dhanuṃ
āropetuṃ sakkoti yo vā soḷasamahānidhiṃ nīharituṃ sakkoti 25
tassa dehitū“. „Deva tesaṃ no nidhīnaṃ udānaṃ¹¹ kathethā“ 'ti.

Rājā:

11. Suriyuggamane nidhi, atho okkamane¹² nidhi,
anto nidhi bahi nidhi, na anto na bahi nidhi. 131.

¹ Cks tava. ² Cks omīṭ mama. ³ Ck kāyasantiṃ, Ck kāyasatti, Bđ kassanti. ⁴
Ck Bđ dalha. ⁵ Cks -ra. ⁶ Bđ nāva. ⁷ Cks omīṭ vutte. ⁸ Bđ devaṇ. ⁹ Bđ
dassāma. ¹⁰ Bđ adde rajjaṃ detha. ¹¹ Cks uddānaṃ. ¹² Cks oggamane.

11. Ārohaṇe mahānidhi, atho orohaṇe nidhi,
caturō ca mahāsālā' samantā yojane nidhi. 132.
12. Dantaggesu mahānidhi vālaggesu ca kebuke
rukkhaggesu mahānidhi, soḷas' ete mahānidhī,
5 saḥassatthāmo pallamko Sivalārādhanaena cā 'ti 133.
- Nidhihi saddhim itaresam pi. udānam kathesi. Amaccā
rañño accayena tassa matakkiccam katvā sattame divase sannipatitvā mantayimsu: „rañño attano dhītaram ārādhetuṃ samatthassa r. dātabban ti vuttam, ko tam ārādhetuṃ sakkhissatīti“.
- 10 Te „senāpati vallabho“ ti tassa sāsanaṃ pesesum. So sādhu 'ti rajjathāya rājadvāram gantvā attano ṭhitabhāvam' rājadhitāya ārocāpesi. Sā tassa āgatakāraṇam ūtvā „atthi nu khvāssa chattasirim dhāretuṃ dhitīti“ vimaṃsanatthāya „āgacchatū“ 'ti ā. So tam sāsanaṃ sutvā tam ārādhetaṃ sopānapāda-
- 15 mūlato paṭṭhāya javena gantvā tassā santike aṭṭhāsi. Atha nam vimaṃsamānā „mahātale javena dhāvā“ 'ti ā. So „rājadhitaram tosemīti“ vegena pakkhandi. Atha nam puna „ehitī“ ā. So puna javenāgato. Sā tassa dhitiyā abhāvaṃ ūtvā „ehi pāde me sambāhā“ 'ti ā. So tassa ā-
- 20 dhanattham nisīditvā pāde sambāhi. Atha nam ure pādena paharitvā uttānakam pādetvā „imaṃ andhabālapurisaṃ dhitirahitaṃ pothetvā gīvāya gahetvā niharathā“ 'ti dāsīnam saññāmaṃ adāsi. Tā tathā karimsu. So ' „kim senāpatīti“ puttḥo „mā kathetha, sā' no manussitthīti“ ā. Tato bhaṇḍāgāriko gato, tam
- 25 pi tath' eva lajjāpesi. Tathā seṭṭhim chattagāhaṃ asiggāhan ti sabbe lajjāpesi yeva. Atha mahājano mantetvā „rājadhitaram tāva ārādhetuṃ samattho n' atthi, saḥassatthāmaṃ dhanuṃ āropetuṃ samatthassa dethā“ 'ti ā. Tam pi koci āropetuṃ nāsakkhi. Tato „caturassapallamkassa ussīsakaṃ
- 30 jānantassa dethā“ 'ti ā. Tam pi na koci jāni. Tato „soḷasa mahānidhī' niharituṃ samatthassa dethā“ 'ti. Api' koci nī-

¹ Cks -le. ² Bā āgata-. ³ Bā adds tehi. ⁴ Cks omit sā. ⁵ Bā -sittī yakkhinitī.

⁶ Cks -dhim, Bā dhi. ⁷ so Ck; Cē topi, Bā tepi.

haritum nāsakkhi. Tato „arājakam nāma raṭṭham pāletum na
sakkā, kim nu kho katabban“ ti mantayimsu. Atha ne puro-
hito ā.: „mā cintayissatha, phussaratham¹ nāma vissajjetum
vaṭṭati, phussarathena² hi laddharājā sakala-Jambudīpe r.
kāretum samattho hotīti“. Te „sādhū“ ti sampaticchitvā na-
garam alaṃkārapetvā maṅgalarathe cattāro kumudavaṇṇe asse
yojetvā uttarattharaṇam attharivā pañca rājakakudhabhaṇḍāni
āropetvā caturaṅginiyā senāya parivārāpesum, sassāmikara-
thassa turīyāni purato vajjanti assāmikassa pacchato, tasmā
purohito „turīyāni pacchato vādetthā“ ti vatvā „suvaṇṇabhim-
kārena rathanandiṃ ca³ patodaṃ ca abhisīñcitvā yassa r. kāre-
tum puñṇam atthi tassa santikam gacchā“ ti ā. Ratho rāja-
geham padakkhiṇam katvā bherivīthim abhirūhi. Senāpatiādayo
„phussaratho⁴ mama santikam etīti“ cintayimsu. So sabbesam
gehāni atikkamitvā nageram padakkhiṇam katvā pācīnadvārena
nikkhamitvā uyyānābhimukho pāyāsi. Atha nam vegena gac-
chantam disvā „nivattethā“ ti āhamsu. Purohito „mā ni-
vattayittha, icchanto yojanasatam pi gacchatū“ ti vāresi. Ratho
uyyānam pavisitvā maṅgalasilāpaṭṭam padakkhiṇam katvā āro-
hanasajjo hutvā atṭhāsi. Purohito M-am nipaṇṇakam disvā
amacce āmantetvā „ambho eko silāpaṭṭe nipaṇṇako dissati,
setacchattānucchavikā pan' assa dhiti atthi vā n' atthi vā na
jānāma, sace puñṇavā bhavissati na olokessati, kālakaṇṇisatto
ce bhītatasi to utṭhāya kampamāno olokessati, khippam sabba-
turīyāni paggaṇhathā“ ti ā. Tāvad eva anekasatāni turīyāni
paggaṇhimsu, sāgaraghoso viya ahosi. M. tena saddena pa-
bujjhitvā sīsam vivaritvā olokento mahājanam disvā „setacchat-
tena me āgatenā bhavitabban“ ti sutvā puna sīsam pārupitvā
parivattitvā⁵ vāmapassena nipajji. Purohito pāde vivaritvā
lakkhaṇāni oloketvā „tiṭṭhatu, ayam ekadīpo catunnam pi dī-
pānam r. kāretum samattho“ ti puna turīyāni paggaṇhāpesi.

¹ all three MSS. pu-. ² C² pu-. ³ B² rathadhūraṇa. ⁴ B² āgacchatūti.

⁵ B² -etvā.

M. mukhaṃ vivaritvā parivattetvā dakkhiṇapassena nipajjitvā mahājanaṃ olokesi. Purohito parisāṃ assāsetvā añjalim paggayha avakujjo hutvā „uṭṭhehi deva r. te pāpuṇātīti“ ā. „Rājā te kuhin“ ti. „Kālakato“ ti. „Putto vāssa bhātā vā n’
 5 atthīti“. „N’ atthi devā“ ’ti. „Sādhu r. kāressāmīti“ uṭṭhāya silāpaṭṭe pallaṃkena nisīdi. Atha naṃ tatth’ eva abhisiñcimsu. Mahājanakarājā nāma ahosi. So rathavaraṃ abhiruyha mahantena sirivibhavana nagaṃ pavisitvā nivesanaṃ¹ abhirūhanto „senāpatiādīnaṃ tath’ eva’² ṭhānāni hontū“ ’ti vicā-
 10 retvā mahātalaṃ abhirūhi. Rājadhītā purimasāññāya eva tassa vīmaṃsanatthaṃ ekaṃ purisaṃ āṇāpesi: „gaccha rājānaṃ upasamkamitvā vadehi: Sīvalidevī taṃ pakkosati, khippaṃ kirāgacchathā“ ’ti. Rājā paṇḍito tassa vacanaṃ asuṇanto viya „aho sobhano“ ti pāsādassa vaṇṇaṃ kathesi. So taṃ sāvetuṃ³ asak-
 15 konto gantvā rājadhītāya ārocesi: „ayye so rājā tumhākaṃ vacanaṃ suṇāti pāsādam eva vaṇṇeti tumhe tiṇāya pi na gaṇhāti⁴. Sā „mahajjhāsayo puriso bhavissatīti“ dutiyam pi tatiyam pi pesesi. Rājāpi attano ruciyā pakatigamanena sīho viya jambhamāno pāsādam abhirūhi. Tasmīṃ upasamkamante rājadhītā
 20 tassa tejena sakabhāvena saṇṭhātum asakkonti āgantvā hattholambakaṃ⁵ ādāsi. So taṃ hatthe olubbha mahātalaṃ abhirūhitvā samussitasetacchatte rājapallaṃke nisīditvā amacce āmantetvā „ambho atthi pana vo raññā kālaṃ karontena koci ovādo dinno“ ti pucchi. „Āma devā“ ti. „Vadethā“ ’ti.
 25 „Sīvalideviṃ ārādhetuṃ samatthassa r. dātabban ti tena vuttan“ ti. „Sīvalideviyā āgantvā hattholambako diṇno, ayaṃ tāva ārādhitā nāma, aññaṃ vadethā“ ti. „Deva caturassapallaṃkassa ussīsaṃ jānitum samatthassa r. dethā’ ti tena vuttan“ ti. Rājā „imaṃ⁶ dujjānaṃ, upāyena pana sakkā jānitun“ ti⁷
 30 sīsato suvaṇṇsūciṃ nīharitvā Sīvalideviyā hatthe ādāsi, imaṃ

¹ Bā rājanī-. ² C^o Bā tāneva. ³ C^o usā-. ⁴ Bā tumhākaṃ vacanaṃ tiṇaṃ viya na gaṇetīti. ⁵ Bā hatthālampakaṃ. ⁶ Bā idam. ⁷ Bā adde cintetvā.

ṭhapehīti¹. Sā taṃ gaheṭvā pallaṃkassa ūssisake ṭhapesi,
 khaggaṃ adāsīti pi vadanti yeva, so tāya saññāya „idaṃ
 ussisakan“ ti Ňatvā kathaṃ asuṇanto viya „kiṃ kathethā“ 'ti
 vatvā puna tehi tathā vutte „na idaṃ jānituṃ acchariyaṃ,
 etaṃ ussisakan“ ti vatvā „aññaṃ kin“ ti pucchi. „Deva sa- 5
 hassatthāmaṃ dhanam āropetuṃ samatthassa r. dātuṃ āpā-
 pesi“. „Tena hi āharathā“ 'ti āharāpetvā dhanuṃ āropento
 pallaṃke yathā nisinno va itthinaṃ kappāsapothanadhanukaṃ
 viya taṃ āropesi. „Aññaṃ vadethā“ 'ti pucchi. „Soḷasa-
 mahānidhi² nīharituṃ samatthassa r. dethā 'ti tena vuttan“ ti. 10
 Tesam „kiñci udānam³ atthīti“ „āma atthīti“ suriyuggamane
 nidhīti udānam⁴ kathayimsu. Tassa taṃ suṇantass' eva gaga-
 natale cando viya so attho pākaṭo ahosi. Atha ne āha: „ajja
 bhāṇe velā n' atthi, sve nidhiṃ gaṇhissāma“ 'ti. So punadivase
 amacce sannipātetvā pucchi: „tumhākaṃ rājā paccekabuddhe 15
 bhojesīti“. „Āma devā“ 'ti. So cintesi: „suriyo ti nāyaṃ
 suriyo, suriyasadisattā pana paccekabuddhā suriyā nāma, tesam
 paccuggamanatṭhāne nidhinā bhavitabban“ ti. Tato rājā
 „paccekabuddhesu āgacchantesu paccuggamanam karonto kata-
 ratṭhānam gacchatīti“ pucchitvā „asukatṭhānam nāmā“ 'ti vutte 20
 „taṃ ṭhānam khanitvā⁵ nidhiṃ nīharathā“ 'ti nīharāpesi, „ga-
 manakāle anugacchanto kattha ṭhatvā uyyojesīti“ pucchitvā
 „asukatṭhāne nāmā“ 'ti vutte „tato dhanam nīharathā“ 'ti nī-
 harāpesi. Mahājano ukkuṭṭhisahassāni pavattento „suriyugga-
 mane“ ti vuttatā suriyuṭṭhānadisāya khanantā⁶ vicarimsu, 25
 „okkamane“ ti vuttatā suriyatthagamanadisam⁷ khanantā⁸ vi-
 carimsu. „Idam pana dhanam, idh' eva aho acchariyaṃ“ ti pīti-
 somanassam pavedesi⁹, „anto nidhīti“ rājagehe mahādvārassa
 anto ummāranidhiṃ nīharāpesi, „bahi nidhīti“ bahi ummāra-
 nidhiṃ¹⁰ nīharāpesi, „na anto na bahīti“ heṭṭhāummārato¹¹ nī- 30

¹ C^{ks} -dhiṃ, B^d -dhi. ² C^{ks} uddānam. ³ C^{ks} B^d khaṇi-. ⁴ B^d khaṇ-. ⁵
 C^{ks} ogga-. ⁶ B^d -tthaṅga-. ⁷ B^d pavattayimsu. ⁸ C^{ks} ummāra, B^d ummā-
 rānidhi. ⁹ B^d adda nidhi.

harāpesi, „ārohaṇe“ ti maṅgalahatthiārohaṇakāle suvaṇṇanisseni-
 attharaṇaṭṭhānato¹ nīharāpesi, „atho orohaṇe“ ti hatthikkhan-
 dhato orohaṇaṭṭhānā² nīharāpesi, „cattāro ca mahāsālā“ ti
 bhūmiyaṃ kataupaṭṭhānaṭṭhāne³ sirisayanassa cattāro pādā⁴ sāla-
 5 mayā, tesam heṭṭhā ca catasso nidhikumbhiyo nīharāpesi, „sa-
 mantā yojane“ ti yojanaṃ nāma rathayugam⁵, sirisayanassa
 samantā yugappamāṇato nidhikumbhiyo nīharāpesi, „dantaggesu
 mahānidhīti“ maṅgalahatthiṭṭhāne, tassa diṇṇam⁶ dantānaṃ
 abhimukhaṭṭhānato dve nidhi⁷ nīharāpesi, „vālaggesu“⁸ 'ti
 10 maṅgalaassaṭṭhāne⁹, tassa vāladhisammukhaṭṭhānato¹ nīharā-
 pesi, „kebuke“ ti kebukaṃ vuccati udakaṃ, maṅgalapokkhara-
 ṇito udakaṃ nīharāpetvā nidhiṃ dassesi, „rukkhaggesu mahā-
 nidhīti“ tassa uyyāne va mahāsālarukkhamaṇḍale tītamajjhan-
 tikasamaye parimaṇḍalāya rukkhacchāyāya anto nidhikumbhiyo
 15 nīharāpesi. Evaṃ soḷasa nidhi¹⁰ nīharāpetvā „aññaṃ kiñci
 atthīti“ ā. „N' atthi devā“¹¹ 'ti. Mahājano haṭṭhatuṭṭho ahoṣi.
 Rājā „idaṃ dhanam dānamukhe vikirissāmīti“ nagaramajjhe
 c' eva catūsu dvāresu cā 'ti pañca dānasālā karetvā mahādānaṃ
 paṭṭhapesi. Kālacampānagarato mātaraṇ ca brāhmaṇaṇ ca
 20 pakkosaṭpetvā mahantaṃ sakkāram akāsi. Tassa taruṇarajje
 yeva sakalaṃ Videharaṭṭham¹², Aritṭhajanakaraṇṇo kira putto
 Mahājanakarājā nāma r. kareti. „Paṇḍito kira rājā, passis-
 sāma nan“ ti dassanattāya sakalanagaraṃ¹³ samkhubhitam
 ahoṣi, tato tato bahum paṇṇākāram gahetvā āgamiṃsu¹⁴, na-
 25 gare mahāchaṇaṃ sajjayimṃsu, rājanivesanaṃ hatthatharā-
 dīhi santharivā gandhadāmamālādāmāni osāretvā vippakiṇṇa-
 lājakusumavāsadhūpandhakāram karetvā nānappakārakaṃ pāna-
 bhojanaṃ upaṭṭhapesum, raṇṇo paṇṇākāraṭṭhāya rajatasuvaṇṇa-
 bhājanādīsu nānappakārāni khādaniyabhojaniyapānaphalaādīni

¹ B^d adds nidhi. ² B^d -nato nidhiṃ. ³ C^k omits ṭṭhāna. ⁴ B^d mañcapādā-.

⁵ B^d rathayugappamāṇam. ⁶ B^d dvinnam. ⁷ C^k nidhi, C^e nidhiṃ, B^d nidhiṃ, omitting dve. ⁸ C^k maṅgalahassa-, B^d maṅgalahatthi-. ⁹ C^k nidhiṃ, B^d mahā-nidhiyo. ¹⁰ so C^k; B^d sakalavideharaṭṭhe. ¹¹ so B^d; C^k omits sa-. ¹² C^k ag-.

gahetvā tattha tattha samparivāretvā atthamsu, ekato amacca-
maṇḍalam nisīdi ekato brāhmaṇagaṇo ekato seṭṭhiādayo ekato
uttamarūpadharā nāṭakitthiyo, brāhmaṇasotthikārā mukhamañ-
galikā maṅgalagītādīsu kusalā gītādīni pavattayīmsu, anekasa-
tāni turiyāni vajjīmsu', rājanivesanaṃ Yugandharasāgarakuc- 5
chiyaṃ viya ekaninnādaṃ, olokitolokitattṭhānaṃ kampati. M.
setacchattassa heṭṭhā rājāsane nisinno Sakkasirisadisam ma-
hantaṃ sirivilāsaṃ oloketvā attano mahāsamudde katavāyāmaṃ
anussari, ath' assa „viriyam nāma kattabbayuttakaṃ, sac'
āhaṃ mahāsamudde viriyam na karissaṃ imaṃ' sampattiṃ' 10
alabhissaṃ“ ti taṃ vāyāmaṃ anussarantassa pīti uppajji, so
pītiyegena udānaṃ udānento āha:

14. Āsimsēth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (IV ³⁶⁹/₂₁)
passāmi vo 'haṃ attānaṃ, yathā icchīm tathā ahu. 134.
15. Āsimsēth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, 15
passāmi vo 'haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhataṃ. 135.
16. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
passāmi vo 'haṃ attānaṃ, yathā icchīm tathā ahu. 136.
17. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
passāmi vo 'haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhataṃ. 137. 20
18. Dukkhopanīto' pi naro sapaṇṇo
āsaṃ na chindeyya sukhāgamāya,
bahū hi phassā ahitā hitā ca,
avitakkitā maccum upabbajanti. 138.
19. Acintitam pi bhavati, cintitam pi vinassati, 25
na hi cintāmayā bhogā itthiyā purisassa vā ti. 139.

Ta. na nibbindeyyā 'ti viriyam karonto na nibbindeyya, yathā icchin
ti rājabhāvaṃ icchīm, tath' eva jāto 'mhi, ubbhataṃ ti nīhataṃ, dukkhū-
panīto' ti kāyikaretasikena dukkhena puṭṭho' smīti a., ahitā cā 'ti duk-
khaphassā ahitā sukhaphassā hitā, avitakkitā ti avitakkitāro acintetāro, i. v. h.: 30
teṣu phasseṣu ahitaphassena puṭṭhā' sattāhitaphassāpi' atthi', viriyam karontā'

¹ C² vajjayīmsu, B² pavajjayīmsū. ² C² imā, B² na imaṃ. ³ C² -tti. ⁴ B²
dukkhopaṇḍito. ⁵ so all three MSS. ⁶ C² puṭṭha. ⁷ all three MSS. -sso. ⁸
C² attha, B² adde ti. ⁹ B² -tānaṃ.

tam pi (add: na?) pāpuṇanti acintetvā viriyam na karonti, te imassa' atthassa avitakkitā¹ acintitāro hitaphassam alabbhivā va macceṇ upabbajanti maraṇam pāpuṇanti, tasmā viriyam kattabbam evā 'ti, acintitam pīti imesaṃ sattānaṃ acintitam pi hoti cintitāṃ pi nassati, mayāpi hi ayujjhivā va r. labhissāmīti
 5 idam acintitāṃ Suvannabhūmito dhanam āharitvā yujjhivā² gahissāmīti pana cintitāṃ, idāni pana me cintitāṃ nattham acintitāṃ jātāṃ, na hi cintāmayā ti sattānaṃ hi bhogā cintāya anippajjanato cintāmayā nāma na honti, tasmā viriyam eva kattabbam viriyavato hi acintitāṃ hotīti.

So tato dasa rājadhamme akopetvā dhammena³ r. kāresi
 10 paccekabuddhe ca upatthāsi. Aparabhāge Sīvalidevī dhañña-puññalakkhaṇam puttāṃ vijāyi. Dīghāvukumāro ti 'ssa nāmaṃ karimsu. Tassa vayappattassa rājā uparajjam datvā⁴ ekadiva-
 sam uyyānapālena phalāphalesu c' eva nānāpupphesu cābha-
 tesu⁵ tāni disvā tuttho tassa sammānaṃ kāretvā „samma uy-
 15 yānapāla uyyānaṃ passissāmi, alamkāraṇehi tan“ ti ā. So „sādhū“ 'ti tathā katvā rañño nivedesi. So hatthikkhandha-
 varagato mahantena parivārena uyyānadvāraṃ pāpuṇi, tattha
 ca dve ambā nīlobhāsā⁶, eko aphalo, eko phaladharo so pana
 atimadhuro, raññā⁷ ambaphalassa⁸ na⁹ paribhuttattā tato koci
 20 phalaṃ gahetuṃ na ussahati, rājā hatthikkhandhagato va tato
 ekaṃ phalaṃ gahetvā paribhuñji, tassa taṃ jivhagge ṭhapita-
 mattam eva dibbojā¹⁰ viya upatthāsi, so „nivattanakāle bahum
 khādissāmīti“ cintesi, „raññā aggaphalaṃ paribhuttan“ ti natvā
 uparajjam ādikatvā antamaso hatthimeṇḍāpi gahetvā paribhuñ-
 25 jiṃsu, phalaṃ alabhantā daṇḍehi sakkhā bhinditvā nippattaṃ
 akāmsu, rukkho obhaggavibhaggo atthāsi, itaro pana maṇi-
 pabbato viya vilāsamāno¹¹ ṭhito. Rājā uyyānā nikkhamanto
 taṃ disvā „idaṃ kin“ ti amacce pucchi. „Devena aggaphalaṃ
 paribhuttan ti mahājanena vilutto devā“ 'ti. „Imassa pana n'
 30 eva pattaṃ na vaṇṇo khīṇo“ ti. „Nipphalatāya na khīṇo
 devā“ 'ti. Rājā samvegaṃ paṭilabhivā „ayam rukkho nip-

¹ B^d -tāro. ² B^d adds pitu santakaṃ rajjam. ³ B^d adds samena. ⁴ B^d adds
 sattavassasahassāni rajjam kāresi so. ⁵ C^k mahātesu. ⁶ all three MSS. ni-
⁷ C^k -o. ⁸ C^k -laṃ. ⁹ B^d a. ¹⁰ C^k -jo. ¹¹ so all three MSS.

phalatāya nīlobbhāso¹ ṭhito, ayaṃ phalatāya obhaggavibhaggo
ṭhito, idam pi r. phalitarukkkhasadisāṃ, pabbajjā nipphalaruk-
khasadisā, sakiñcanass' eva bhayaṃ nākiñcanassa, ahaṃ
phalarukkho viya ahutvā nipphalarukkkhasadiso bhavissāmi,
sampattiṃ chaḍḍetvā nikkhamma pabbajissāmīti² dalhaṃ katvā 5
manam adhiṭṭhahitvā nagaram pavisitvā pāsādadvāre ṭhito va
senāpatim pakkosāpetvā „mahāsenāpati ajjato³ patṭhāya bhatta-
hārakaṃ c' eva mukhodakadantakaṭṭhadāyakaṃ c' ekaṃ upatṭhā-
kaṃ ṭhapetvā aññe maṃ datṭhum mā labhantu, porāṇakavi-
nicchayāmacce gahetvā r. anusāsatha, ahaṃ ito patṭhāya ma- 10
hātale⁴ samaṇadhammaṃ karissāmīti⁵ vatvā pāsādam āruya
ekako va samaṇadhammaṃ akāsi. Evaṃ kāle gate mahājano
rājaṅgaṇe sannipatitvā M-aṃ adisvā „na no rājā porāṇako
viyā⁶“ 'ti vatvā gāthādvayam āha:

30. Apurāṇaṃ vata bho rājā sabbabhummo disampati 15
nājja nacce nisāmeti na gīte kurute mano. 140.
31. Na mige na⁴ pi uyyāne na⁴ pi haṃse udikkhati,
mūgo va tuṇhīm āsīno⁵ na attham anusāsātīti. 141.

Ta. mige ti sabbasaṅgāhikavacanam, pubbe hatthim yujjhāpeti meṇḍe
yujjhāpeti ajja te pi na oloketīti a., uyyāne ti uyyāne pi⁶ uyyānakīlām⁷ nā- 20
nubhoti, haṃse ti padumasañchannāsu uyyānapokkharāṇesu haṃsagaṇaṃ na
oloketi mūgo vā 'ti.

Bhattahārakaṃ kira upatṭhākaṃ ca pucchimsu: „rājā
tumhehi saddhim kiñci mantetīti⁸. Te „na mantetīti⁹ vadiṃsu.
Tasmā evam āhaṃsu: „rājā kāmesu analliyantena vivekanin- 25
nena cittena kulūpakapaccekabuddhe anussaritvā 'ko nu kho
me tesam sīlādiguṇayuttānaṃ akiñcanānaṃ vasaṇatṭhānaṃ
ācikkhissatīti¹⁰ tīhi gāthāhi udānaṃ udānesi¹¹:

32. Sukhakāmaṃ rahosilā vadhabandhā upārataṃ
kesan nu ajja ārāme daharā vuddhā ca acchare. 142. 30

¹ all three MSS. ni-. ² Ck² ajjame. ³ B^d uparī pāsādatale. ⁴ B^d nā. ⁵ B^d
tuṇbībhūto si. ⁶ B^d omits u-pi. ⁷ Ck² -nañkī-.

23. Atikkantavanathā¹ dhīrā² namo tesam mahesinam
ye ussukkamhi lokamhi viharanti anussukā. 143.

24. Te chetvā maccuno jālam tantam māyāvino daḥham
chinnālayattā³ gacchanti, ko tesam gatim āpaye⁴ ti. 144.

5 Ta. sukhakāmā ti nibbānasukhakāmā, rahosilā ti paṭichannasilā na
attano guṇapakāsanā, daharā vuddhā cā 'ti daharā c' eva mahallakā ca,
acchare ti vasantī, tass' eva tesam guṇe anussarantassa mahāpīti uppajji, atha
pallamkato uṭṭhāya uttarasīhapañjaram vivaritvā uttaradisābhimukho sīrasī añ-
jalim patiṭṭhāpetvā evarūpehi guṇehi samannāgatā paccakabuddhā ti namassa-
10 māno⁵ atikkantavanathā⁶ ti ādīm ā.; ta. atī--thā 'ti pabīnatapā, maha-
sinan ti mahante silakkhandhādayo esitvā ṭhītanam, ussukamhīti rāgādīhi
ussukkam āpanne, maccuno jālan ti Kilesamārena pasāritam taṇhājālam,
tantam māyāvino ti atimāyāvino, ko tesam gatimāpaye⁷ ti ko mam
tesam paccakabuddhānam nivāsanaṭṭhānam pāpeyya, gahetvā gaccheyyā 'ti a.

15 Tassa pāsāde yeva samāpadhammam karontassa cattāro
māsā atitā, ath' assa ativiya pabbajjāya cittam nami, agāram
Lokantarikanirayo viya khāyi, tayo bhavā ādittā viya upaṭṭha-
himso. So pabbajjābhimukhena cittena „kadā nu kho imam
Sakkabhavanam viya alamkatapaṭiyattam Mithilam pahāya
20 Himavantam pavisitvā pabbajitavesagahanakālo mayham bha-
vissatīti“ cintetvā Mithilavaṇṇanam nāma ārabhi⁸:

25. Kadāham Mithilam phītam visālam sabbatopabham⁹
pahāya pabbajissāmi, tam kadāssu bhavissati. 145.

26. Kadāham Mithilam phītam vibhattam bhāgaso mitam
25 pahāya pabbajissāmi, tam kadāssu bhavissati. 146.

27. Kadāham Mithilam phītam bahupākāratoranam¹⁰ etc. 147.

28. Kadāham Mithilam phītam daḥhamatṭālakotthakam etc. 148.

29. Kadāham Mithilam phītam suvibhattam mahāpatham etc. 149.

30. Kadāham Mithilam phītam suvibattantarāpanam etc. 150.

31. Kadāham Mithilam phītam gavāssarathapīṭam etc. 151.

¹ Ck -tavattā, Bđ -tavadhā. ² Ck Bđ dhīrā. ³ Cks ji-, Bđ santālayantā. ⁴ Bđ
pāpaye. All three MSS. divide these 6 half-stanzas into 3 verses, they
ought perhaps to be divided into 2 verses. ⁵ Cks -nā. ⁶ Bđ -tavadhā. ⁷ Bđ
pāpaye. ⁸ Cks -iti. ⁹ Cks -paham. ¹⁰ Cks bahalapā-.

29. Kadāham Mithilaṃ phītaṃ āramavanamāliniṃ etc. 152. *
 30. Kadāham Mithilaṃ phītaṃ uyyānavanamāliniṃ etc. 153.
 31. Kadāham Mithilaṃ phītaṃ pāsādavanamāliniṃ etc. 154.
 32. Kadāham Mithilaṃ phītaṃ tipuraṃ¹ rājabandhuniṃ
 māpitaṃ Somanassena Vedeheṇa yasassinā 5
 pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 155.
 33. Kadāham Vedehe phīte nicite dhammarakkhite
 pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 156.
 34. Kadāham Vedehe phīte ajeyye dhammarakkhite etc. 157.
 35. Kadā antepuraṃ rammaṃ vibhattaṃ bhāgasō mitaṃ etc. 158. 10
 36. Kadā antepuraṃ rammaṃ sudhāmattikalepanaṃ etc. 159.
 37. Kadā antepuraṃ rammaṃ sucigandhaṃ manoramaṃ etc. 160.
 38. Kadāham² kuṭāgāre³ vibhatte bhāgasō mite etc. 161.
 39. Kadāham kuṭāgāre³ sudhāmattikalepane etc. 162.
 40. Kadāham kuṭāgāre³ sucigandhe manorame etc. 163. 15
 41. Kadāham kuṭāgāre litte candanaphosita⁴ etc. 164.
 42. Kadāham suvaṇṇapallaṃke⁵ gonake⁶ cittasanthate etc. 165.
 43. Kadāham kappāsakoseyyaṃ⁷ khomakoṭumbarāni ca etc. 166.
 44. Kadāham pokkharāṇi⁸ rammā cakkavākūpakūjitā (IV. ²⁵⁹₁)
 mandālakehi sañchannā padumuppalakehi ca etc. 167. 20
 45. Kadāham⁹ hatthigumbe³ sabbālaṃkārahūsīte
 suvaṇṇakacche mātāṅge
 hemakappanavāsase¹⁰ (Cfr. V. ²⁵⁹₂₇). 168.
 46. Ārūḷhe gāmaṇīyehi tomaraṃkusapāṇihi
 pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 169. 25
 47. Kadāham¹¹ assagumbe³ sabbālaṃkārahūsīte
 ajāṇīyye¹¹ va jātiyā sīdhavāhane (Cfr. V. ²⁵⁹₃). 170.
 48. Ārūḷhe gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi¹¹
 pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 171.

¹ C^k ratipuraṃ, B^d tipūraṃ. ² read: kadā ahāṃ. ³ B^d adds ca. ⁴ B^d -pusita.
⁵ so B^d for soṇṇa? C^k omits suvaṇṇa. ⁶ B^d gon-. ⁷ C^k -ā, C^s -a, B^d -saṃko-
 seyyaṃ. ⁸ B^d -ṇi, C^k -ṇīyo. ⁹ B^d -kappanivāsase, C^k -kappamāsaye, C^s -kappana-
 vāsaye. ¹⁰ all three MSS. -yyā. ¹¹ B^d indiyācāpadhāribbī, C^k illiyo-, C^s illiso-.

- 53. Kadāhaṃ rathaseṇiyo sannaddhe ussitaddhaje (Cfr. V. ³⁶²₇)
dīpe atho pi veyyagge sabbālaṃkārabhūsite 172.
53. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 173.
- 5 54. Kadāhaṃ sovaṇṇe¹ rathe sannadhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyyagge sabbālaṃkārabhūsite 174.
55. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 175.
56. Kadāhaṃ sajjhurathe² sannadhe ussitaddhaje
10 dīpe atho pi veyyagge sabbālaṃkārabhūsite 176.
57. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 177.
58. Kadāhaṃ assarathe³ sannadhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyyagge sabbālaṃkārabhūsite 178.
- 15 59. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī etc. 179.
60. Kadāhaṃ oṭṭharathe⁴ sannadhe ussitaddhaje etc. 180.
61. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī etc. 181.
62. Kadāhaṃ goṇarathe⁵ sannadhe ussitaddhaje etc. 182.
63. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī⁶ etc. 183.
- 20 64. Kadāhaṃ ajarathe sannadhe ussitaddhaje etc. 184.
65. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī etc. 185.
66. Kadāhaṃ meṇḍarathe sannadhe ussitaddhaje etc. 186.
67. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī etc. 187.
68. Kadāhaṃ migarathe sannadhe ussitaddhaje etc. 188.
- 25 69. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī etc. 189.
70. Kadāhaṃ hatthārūhe⁷ sabbālaṃkārabhūsite
nīlavammadhare sūre tomaraṃkusapāṇine⁸
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 190.
71. Kadāhaṃ assārūhe⁹ sabbālaṃkārabhūsite
30 nīlavammadhare sūre illiyācāpadhārine¹⁰
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 191.

¹ Bā suvaṇṇa. ² Bā adds ca. ³ Ck^o gorathe, Bā adds ca. ⁴ Bā -rūlhe. ⁵ Bā
-no. ⁶ Bā -rūlhe. ⁷ Ck^o illiyō-, Bā indriyā - - no.

73. Kadāhaṃ dhanuggahe sabbālaṃkārahūsīte
nīlavammadhare sūre cāpahatthe kalāpine¹
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 192.
74. Kadāhaṃ rājaputte sabbālaṃkārahūsīte
cittavammadhare sūre kañcanāveḷadharine² etc. 193. 5
75. Kadāhaṃ ariyagaṇe vatthavante³ alaṃkate
haricandanalittaṅge Kāsi-kuttamadhārīne⁴ etc. 194.
76. Kadā sattasatā bhariyā sabbālaṃkārahūsitā
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 195.
77. Kadā sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā etc. 196. 10
78. Kadā sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī⁵ etc. 197.
79. Kadā sataphalaṃ⁶ kaṃsaṃ sovaṇṇaṃ sātarājikaṃ⁷ etc. 198.
80. Kadāssu maṃ hatthigumbā sabbālaṃkārahūsitā
suvaṇṇakacchā mātaṅgā hemakappanavāsasā⁸ 199.
81. Ārūlhā gāmaṇīyehi tomaraṃkusapāṇihi 15
yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 200.
82. Kadāssu maṃ assagumbā sabbālaṃkārahūsitā
ajāniyyā va⁹ jātiyā sindhavā sīghavāhanā¹⁰. 201.
83. Ārūlhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi¹¹
yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 202. 20
84. Kadāssu maṃ rathaseṇī¹² sannaddhā ussitaddhajā
dīpā atho pi veyyagghā sabbālaṃkārahūsitā 203.
85. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi
yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 204.
86. Kadāssu maṃ sovaṇṇarathā¹³ sannaddhā ussitaddhajā 25
dīpā atho pi veyyagghā sabbālaṃkārahūsitā 205.
87. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi
yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 206.

¹ Bđ -no. ² Ck -meja-, Bđ -velladhārīno. ³ Bđ vatthabandhe. ⁴ so Ck; Ck
-tutthama-, Bđ -vattapadhārīno. ⁵ Bđ -ni, Ck -no. ⁶ Bđ satabalaṃ, Ck sana-
phalaṃ. ⁷ Ck kata-. ⁸ Ck -vāsavā, Bđ -nivāsasā. ⁹ Ck ca. ¹⁰ Ck -hinā.
¹¹ Ck illiyo, Bđ indiyā-. ¹² Bđ -seniyo. ¹³ Bđ suvaṇṇa-.

87. Kadāssu mañ sajjhurathā sannaddhā ussitaddhajā
dīpā atho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 207.
88. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi
yantañ mañ nānuyissanti, tañ kadāssu bhavissati. 208.
89. Kadāssu mañ assarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 209.
90. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi etc. 210.
91. Kadāssu mañ oṭṭharathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 211.
92. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi etc. 212.
93. Kadāssu mañ goṇarathā¹ sannaddhā ussitaddhajā etc. 213.
94. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi etc. 214.
95. Kadāssu mañ aṇṇarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 215.
96. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi etc. 216.
97. Kadāssu mañ meṇḍarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 217.
98. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi etc. 218.
99. Kadāssu mañ migarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 219.
100. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi etc. 220.
101. Kadāssu mañ hattharūhā sabbālaṃkārabhūsitā
nīlavammadharā sūrā tomaraṃkusapāṇino
yantañ mañ nānuyissanti, tañ kadāssu bhavissati. 221.
102. Kadāssu mañ assarūhā sabbālaṃkārabhūsitā
nīlavammadharā sūrā illiyācāpadhārino²
yantañ mañ nānuyissanti, tañ kadāssu bhavissati. 222.
103. Kadāssu mañ dhanuggahā sabbālaṃkārabhūsitā
nīlavammadharā sūrā cāpahatthā kalāpino etc. 223.
104. Kadāssu mañ rājaputtā sabbālaṃkārabhūsitā
cittavammadharā sūrā kañcunāveḷadhārino³ etc. 224.
105. Kadāssu mañ ariyagaṇā vatthavanta⁴ alaṃkatā
haricandanalittaṅgā Kāsi-kuttamadhārino⁵ etc. 225.
106. Kadāssu mañ sattasatā bhariyā⁶ sabbālaṃkārabhūsitā
yantañ mañ nānuyissanti, tañ kadāssu bhavissati. 226.

¹ Cks gorathā. ² Cks illiyo-, Bđ indiyā-. ³ Bđ -velā-. ⁴ Bđ vattabandhā. ⁵ Bđ kāsivattapa-. ⁶ so all three MSS. for kadā sattasatā bhariyā.

107. Kadā¹ sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā
yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 227.
108. Kadā sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī² etc. 228.
109. Kadā pattam gahetvāna muḍḍo saṃghātipāruto
piṇḍikāya carissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 229. 5
110. Kadāhaṃ paṃsukūlānaṃ ujjhitānaṃ mahāpathe
saṃghātiṃ dhārayissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 230.
111. Kadā sattahasammeghe ovaṭṭe³ allacīvaro
piṇḍikāya carissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 231.
112. Kadāhaṃ sabbāhaṃ⁴ ṭhānaṃ⁵ rukkhārukkhaṃ vanāvanaṃ 10
anapekho viharissāmi⁶, taṃ kadāssu bhavissati. 232.
113. Kadāhaṃ giriduggesu pahīnabhayaabheravo
adutiyo⁷ viharissāmi⁸, taṃ kadāssu bhavissati. 233.
114. Kadā viṇaṃ virujako⁹ sattatantimanoramaṃ
cittam ujum karissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 234. 15
115. Kadāhaṃ rathakāro va parikantaṃ¹⁰ upāhanaṃ
kāmasaṃyojane checchaṃ¹¹ ye dibbe ye ca mānuse ti. 235.

Ta. kadā ti kālavarivattakko, phītan ti vatthālaṃkāradīhi pupphitaṃ, sabbatopabbhaṇ ti samantato alaṃkārobhāsayuttaṃ, taṃ kadāssu bhavissati ti taṃ evarūpaṃ nagaraṃ pahāya pabbajanaṃ kadā nāma bhavissati, vi- 20
bhattaṃ -- mitaṃ ti chekhehi nagaramāpakehi rājanivesanādīnaṃ vasena vi-
bhattaṃ dvāravithīnaṃ vasena koṭṭhāsato mitaṃ, bahalapākāraṭoraṇaṃ ti
bahalena puthulena pākārena c' eva dvāraṭoraṇeḥ ca samannāgataṃ, dāha-
maṭṭālakaṇ ti dāhehi aṭṭālekehi ca dvārakoṭṭhakehi ca samannāgataṃ, pīli-
tan ti samākiṇṇaṃ, tipuraṇ ti tīhi purehi samannāgataṃ, tipākāraṇ ti a., 25
tipūraṇ vā tikkhattuṃ puṇṇaṃ ti a., rājabaṇḍhuniṇ ti rājānātakehi¹ eva
tikkhattuṃ puṇṇaṃ, Somanassenā 'ti evaṃnāmakena Videharājena, nīcite
ti dhaṇḍanīcayādisaṃ; anne, ajeyye ti paccāmittehi ajetaḥ, candanaphosita
ti lohitaṇḍanena pariḥphosita, koṭṭumbarānīti¹¹ Koṭṭumbararaṭṭhe utṭhita-
vatthīni, hatthīgumbā ti hatthīghaṭṭāyo, hemakappaṇavāsase¹² ti hema- 30
mayena sīsālaṃkārasaṃkhātēna kappanena hemaḥālena ca samannāgate, gāmaṇi-

¹ Bā kadāssumaṃ. ² Ck -no, Bā -nī. ³ Ck ovaṭṭo, Bā ovaṭṭo ⁴ Bā -tta. ⁵ Ck
sabbāhaṃ ṭhānaṃ, Bā gantvāna. ⁶ Bā gamissāmi. ⁷ Ck du-. ⁸ Ck vināvaru-
jako, Ck viṇāvarujako, Bā viṇaṃ virujako. ⁹ Ck pariyanakaṃ, Ck pariyaṇtaṃ.
¹⁰ Ck chejjā, Ck chejjā, Bā chetvā. ¹¹ Bā kodu- ¹² Ck -vāsase, Bā
-kappaṇivāsase.

yehīti hotthācariyehi, ajāniyyā va jatiyā ti jātiyā kārapākārapajānanatāya
 ajāniyyā va¹ tādīsānaṃ assānaṃ gumbe, gamaṇīyehīti assācariyehi, illiyā-
 cāpadhārihīti² illi ca ācāpaṇi ca³ dhāreṇṇehi, rathasenīyo ti rathaghaṭṭāyo,
 sannaddhe ti sutthussannaddhe, dīpe atho pi veyyagghe ti dīpivyaggha-
 5 cāmaparikkhitte, gāmaṇīyehīti rathācariyehi, sajjhurathe ti rajatarathe
 ajarathamēṇḍarathamīgarathe sobhanattāyā yojenti, ariyagaṇe ti brāhmaṇa-
 gaṇe, te kira tadā ariyācārā ahesuṃ, tena te evaṃ āhe, haricandanalit-
 taṅge ti kaṭṭicanavāṇṇena candanena littaṣaṇṇe, sattasatā bhariyā ti piya-
 bhariyā yeva sandhāyāha, susaṇṇā ti susaṇṇātā, assavā ti vacanakārikā,
 10 sataphalaṇ ti phalaṣatena suvaṇṇassa⁴ kāritam, kaṃsaṇ ti pātīm, satarā-
 jikan⁵ ti piṭṭhipasse rājisatena samannāgataṃ, yantaṃ man ti anittigandhe
 vanasaṇḍe ekakaṃ eva gacchantam māṃ kadā nu te nānugamissaṃti, sattāha-
 sammeghe ti sattāhaṃ samuṭṭhite meghe, sattāhavaddalike⁶ ti s., sabbāhaṇ
 ti sabbam divasaṃ⁷, rujaḷako⁸ ti vīṇāvādako, kāmasaṃyojane ti kāmasaṃ-
 15 yojanaṃ, dibbe ti dibbam, mānuse ti manussaṃ.

So kira dasavassasahassāyukakāle nibbatto sattavassa-
 sahassāni r. kāretvā tivassasahassāvasiṭṭhe āyukamhi pabbajito,
 pabbajanto pan' esa uyyānadvāre ambarukkhassa diṭṭhakālato
 paṭṭhāya cattāro māse agāre vasitvā „imamhā vesā pabbajita-
 20 veso ca varataro, pabbajissāmīti“ cintetvā upaṭṭhākaṃ rahas-
 sena āṇāpesi: „tāta kaṇci ajānāpetvā antarāpanato kāsāya-
 vatthāni c' eva mattikāpattaṇ ca āharā“ ti. So tathā akāsi.
 Rājā kappakaṃ pakkosāpetvā kesamassuṃ oharāpetvā kappakaṃ
 uyyojetvā ekaṃ kāsāvaṃ nivāsesi ekaṃ pārūpi ekaṃ
 25 aṃse akāsi, mattikāpattam pi thavikāya osāretvā⁹ aṃse laggesi,
 tato kattaradaṇḍam gahetvā mahātale katipayavāre pacceka-
 buddhalīhāya aparāparam caṃkama, so taṃ divasaṃ tatth' eva
 vasitvā punadivase suriyuggamanavelāya pāsādā otaritum
 ārabhi. Tadā Sīvalidevī tā sattasatā vallabhitthiyo pakkosā-
 30 petvā „ciradiṭṭho no rājā, cattāro māsā atitā, ajja naṃ pas-
 sissāma, sabbā alaṃkaritvā yathābalaṃ itthikuttabhāvavilāse¹⁰
 dassetvā kilesabandhanena bandhitum vāyameyyāthā“ ti vatvā
 alaṃkatapaṭiyattāhi tāhi saddhim „rājānaṃ passissāmīti“¹¹ pā-

¹ Ck ca, Bā nāma. ² Bā indiyā-. ³ so Ck; Bā indiyāṇa cāpeṇa. ⁴ Bā
 -ṇṇena. ⁵ Ck satarāṇṇiyan. ⁶ Ck -vajjalike, Bā -vaḍḍale. ⁷ Ck sabbahan--
 Bā sabbattā ti sabbadi-. ⁸ so Ck; Ck rajako, Bā virujako. ⁹ Ck osāpetvā. ¹⁰
 Bā -kuttabhāsi-. ¹¹ Bā -māti.

sādaṃ abhirūhanti taṃ otarantaṃ disvāpi na sañjāni, „rañño ovādaṃ dātuṃ āgato paccekabuddho bhavissatīti“ saññāya vanditvā ekamantaṃ atṭhāsi. M. pi pāsādā otari. Itarā pāsādaṃ abhirūhitvā sirisayanapiṭṭhe rañño bhamaravaññe¹ kese ca pasā-dhanabhaṇḍakaṃ ca disvā „na so paccekabuddho, amhākaṃ 5 piyasāmiko bhavissati, etha, naṃ yācitvā nivattessāmīti“ mahātala otaritvā rājaṅgaṇe sampāpuṇitvā ca pana sabbāhi pi tāhi saddhiṃ kese mocetvā piṭṭhiyaṃ vikiritvā hatthehi hadayaṃ saṃsumbhītvā² „kasmā evarūpaṃ kammaṃ karotha mahārājā“³ 'ti atikaruṇaṃ paridevamānā rājānaṃ anubandhi⁴. Sa- 10 kalanagaraṃ saṃkhubhitā, te pi „rājā kira no pabbajito, kuto⁵ puna evarūpaṃ dhammikaṃ rājānaṃ⁶ labhissāmā“⁷ 'ti rodamaṇā rājānaṃ anubandhiṃsu.

Tatra tesāṃ itthīnaṃ paridevitaṃ c' eva⁸ paridevantiyo pi tā pahāya rañño ca gamaṇaṃ āvikaronto Sattā āha: 15

116. Tā ca sattasatā bhariyā sabbālaṃkārahūsitā
bāhā paggayha pakkandū: kasmā no vijahissasi. 236.
117. Tā ca sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā
bāhā paggayha pakkandū: kasmā no vijahissasi. 237.
118. Tā ca sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī⁹ etc. 238. 20
119. Tā ca sattasatā bhariyā sabbālaṃkārahūsitā
hitvā sampaddavī¹⁰ rājā pabbajjāya purakkhato. 239.
120. Tā ca sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā
hitvā sampaddavī¹¹ rājā pabbajjāya purakkhato. 240.
121. Tā ca sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī¹² 25
hitvā sampaddavī¹³ rājā pabbajjāya purakkhato ti. 241.

Ta. paggayhā 'ti ukkhipitvā, sampaddavīti¹⁰ bhikkhave Mahājanaka-rājā tā sattasatā bhariyā kiṃ no deva pahāya gacchasi ko amhākaṃ doso ti vippalāpantiyo chaḍḍetvā sampadduto¹¹ pabbajjāya yāhīti codiyamāno vīya purakkhato hutvā gato ti a. 30

¹ Bā - ṇṇa. ² Ck saṃsumbhītvā, Bā uraṃ saṃmāhitvā. ³ Bā - iṃsu. ⁴ Ck omit kuto. ⁵ Ck rājāna. ⁶ C - tameva, Bā - vanañcava. ⁷ Ck - no, Bā - ni. ⁸ Ck - yī, C - yī, Bā sappadapi. ⁹ Bā sappadavi, Ck - yī. ¹⁰ Bā sampaddavīti, Ck - yīti. ¹¹ Bā sampaddavigato.

133. Hitvā sataphalaṃ kaṃsaṃ sovaṇṇaṃ satarājikaṃ
aggahi mattikāpattaṃ taṃ dutiyābhisecanaṃ. 242.

Bhikkhave taṃ mattikāpattagahaṇaṃ dutiyaṃ abhisecanaṃ katvā so rājā
nikkhanto ti.

5 Sivalidevi paridevamānā rājānaṃ nivattetuṃ asakkonti
„atthi eso upāyo“ ti mahāsenaguttaṃ pakkosāpetvā „tāta
rañño purato gamanadisābhāge¹ jīṇṇagharajīṇṇasālāsu aggim
dehi², tiṇapaṇṇāni saṃharitvā tasmiṃ tasmiṃ thāne dhūmaṃ
kārehitī“ āṇepesi. So tathā kāresi. Sā rañño santikaṃ gantvā
10 pādesu patitvā Mithilāya ādittabhāvaṃ ārocentī gātha-
dvayaṃ āha:

133. Bhimsā³ aggisamājālā, kosā dayhanti bhāgaso
rajataṃ jātārūpaṃ ca muttā veluriyā bahū. 243.

134. Maṇayo saṃkhamuttā ca vatthikaṃ⁴ haricandanaṃ
15 ajinaṃ dantabhaṇḍaṃ ca lohaṃ kālāyasaṃ bahuṃ,
ehi rāja nivattassu, mā te taṃ vinasā⁵ dhanan ti. 244.

Ta. bhimsā⁶ ti bhayānakā, aggisamājālā ti⁷ tesāṃ tesāṃ manussā-
naṃ gehāni aggi⁸ gaṇhi, so esa mahājālo⁹ ti a., kosā ti rajatakoṭṭhāgarādini,
bhāgaso ti koṭṭhāsato suvibhattā te¹⁰ pi. no ete dayhanti devā¹¹ ti vadati,
20 lohan ti tambalohādikaṃ, mā te taṃ vinasā¹² dhanan ti mā te etaṃ
dhanan nassatu¹³, ehi taṃ nibbāpehi pacchāpi gamissasi, Mahājanako¹⁴ na-
geraṃ dayhamānaṃ anoloketvā va nikkhanto ti tumhākaṃ garaḥā bhavissati,
tāya vo lajjāya vipphāṇisāro pi bhavissati, ehi amacce āṇāpetvā aggim nibbā-
pehi devā¹⁵ ti.

25 Atha M. „devi kiṃ kathesi, yesaṃ kiñci atthi tesāṃ taṃ
dayhati, mayaṃ pana akiñcanaṃ¹⁶“ ti dīpento g. ā.

135. Susukhaṃ vata jīvāma (Dhp. v. 300. Mahābh. 12, 9917
yesaṃ no n' atthi kiñcanaṃ, 139. 6641. Bibl. Indica vol. 2,
Mithilāya dayhamānāya p. 3, p. 138)

30 na me kiñci adayhathā¹⁷ ti. 245.

¹ Cks -nasabhāge. ² Cks dehīti. ³ so Cs; Ck vesma. ⁴ so Cks; Bā vatta-. ⁵ Bā
mā tesāṃ vinasā. ⁶ Cks vesmā. ⁷ Cks omit tibhayānakā - - ti. ⁸ Ck agniṃ, Cs
aggim. ⁹ so Bā; Cks - - esa vesmā jālājalito. ¹⁰ Cks ro. ¹¹ Bā vinasā. ¹²
Bā vin-. ¹³ Cks omit mahā-. ¹⁴ Cks akiccanā, Bā akiñcano.

Ta. kiñcanan ti yesaṃ ambhākaṃ palibuddhanakillesasamkhātāṃ kiñcanāṃ n' atthi te mayāṃ tena akiñcanabhāvena susukhaṃ vata jīvāma, ten' eva kāraṇena Mithilāya dayhamānāya na me kiñci aḍayhattha, appamattakam pi attano bhaṇḍakaṃ dayhamānaṃ na passāmiti vadati.

Evañ ca pana vatvā M.¹ uttaradvārena nikkhami², tāpi 5
'ssa bhariyāyo nikkhamiṃsu. Puna Sīvalidevī ekaṃ upāyaṃ cintetvā „gāmaghātaratṭhaviḷopakaraṇaṃ³ viya dassethā“⁴ 'ti ānāpesi, taṃ khaṇaṃ yeva āvudhahatthe⁵ purise⁶ tato tato ādhāvante⁷ vilumpante⁸ sarīre lākhārasaṃ siñcitvā laddhapahāre viya phalake nippajjāpetvā vuyhante mate viya ca rañño das- 10
sesuṃ. Mahājano upakkosi: „mahārāja tumhesu dharantesu yeva ratṭhaṃ vilumpanti janaṃ ghātentīti“. Atha devī pi rājānaṃ vanditvā nivattanatthāya g. ā.:

136. Aṭaviyo samuppannā, ratṭhaṃ viddhaṃsayanti naṃ,
ehi rāja nivattassu, mā ratṭhaṃ vinasā⁹ idan ti. 246. 15

Ta. aṭaviyo ti mahārāja tumhesu dharantesu yeva aṭavicorā samuppannā, taṃ ti tathā dhammarakkhiyaṃ¹⁰ tava ratṭhaṃ viddhaṃsentī.

Rājā „mayi dharante yeva corā utṭhāya ratṭhaviddhaṃ-sentā nāma n' atthi, Sīvalideviyā kiriyā esā bhavissatīti“ cin- 20
tetvā taṃ appaṭibhānaṃ karonto ā.:

137. Susukhaṃ vata jīvāma yesaṃ no n' atthi kiñcanāṃ,
ratṭhe vilumpamānaṃhi na me kiñci ajjiratha¹¹. 247.

138. Susukhaṃ vata jīvāma yesaṃ no n' atthi kiñcanāṃ,
pītibhakkhā bhavissāma devā Ābhassarā yathā ti. 248.

Ta. vilumpamānaṃhi ti vilumpamāne, Ābhassarā ti yathā te Brah- 25
māno pītibhakkhā hutvā samāpattisukkena vītiṇāmentī tathā vītiṇāmessāma¹² 'ti.

Evam vutte pi mahājano rājānaṃ anubandhat' eva. Ath' assa etad ahoṣi: „ayaṃ jano nivattitum na icchatī, nivattessaṃhi nan“ ti addhagāvutamattaṃ gatakāle nivattitvā mahā-magge ṭhito amacce pucchi: „kass' etaṃ rajjan“ ti. „Tum- 30

¹ Cks omit mahāsatto. ² Cks -mitvā. ³ Bđ -ghātakaraṭṭhaviḷupamānākāraṇaṃ.

⁴ Bđ -ā. ⁵ Cks -o, Bđ -ā. ⁶ Cks -o. ⁷ Ck vinasā, Bđ vinnassa. ⁸ Bđ taṃ evayā dhammarakkhiṭaṃ. ⁹ Ck ajjiratha, C° abhī-, Bđ ahāratha.

- hākaṃ devā¹ "ti. „Tena hi imaṃ lekhaṃ antarakarontassa² rājānaṃ³ karoṭhā⁴ "ti kattaradaṇḍena⁵ tiriyaṃ lekhaṃ kaḍḍhi⁶. Tejavatā raññā kataṃ lekhaṃ koci antaraṃ⁷ kātuṃ nāsakkhi. Mahājano lekhaṃ ussāsa⁸ katvā balavaparidevaṃ paridevi.
- 5 Devī pi taṃ lekhaṃ antaraṃ⁹ kātuṃ avisahantī rājānaṃ piṭṭhi-datvā gacchantaṃ disvā sokaṃ dhāretuṃ asakkonti uraṃ pa-haritvā mahāmagge tiriyaṃ patitvā pavatṭamānā¹⁰ agamāsi. Mahājano „lekhāsāmi¹¹ kehi lekhā bhinnā¹² "ti deviyā gatamaggen¹³ eva gato. M. uttara-Himavantābhimukho agamāsi. Devī pi
- 10 sabbaṃ senāvāhanaṃ ādāya tena saddhiṃ yeva gatā. Rājā mahājanaṃ nivattetuṃ asakkonto yeva saṭṭhiyojanamaggaṃ gato. Tadā Nārado nāma tāpaso Himavati Suvannaguhāyaṃ vasati pañcābhinnā¹⁴, jhānasukhena vitināmento sattāhaṃ atikkamitvā jhānā utṭhāya „aho sukhaṃ aho sukhaṃ¹⁵ "ti udā-
- 15 naṃ udānesi, so „atthi nu kho koci Jambudīpatale imaṃ sukhaṃ pariyesanto¹⁶ "ti¹⁷ dibbacakkhunā oloken¹⁸to Mahājanaka-buddhaṃkuraṃ disvā „rājā mahānekkhammaṃ nikkhanto Sivali-devīpamukhaṃ mahājanaṃ nivattetuṃ na sakkoti, antarāyaṃ pi¹⁹ ssa kareyyuṃ, bhiyyosomattāya dāhasamādānatthaṃ ovādaṃ
- 20 dassāmiti²⁰ "cintetvā iddhibalena gantvā rañño purato ākāse ṭhito va tassa ussāhaṃ janetuṃ ā.:

199. Kimh' eso mahato ghoso, kā nu gāme va kilīyā²¹,
samaṇaṃ nēva²² pucchāma: katth' eso abhisāṇo jano ti. 249.
Rājā ā.:

- 25 200. Mamaṃ ohāya gacchantaṃ etth' eso abisāṇo jano
sīmātikkaṃamaṇaṃ yantaṃ munimonassa pattiyā
missaṃ nandīhi gacchantaṃ kiṃ jānaṃ anupucchasi. 250.

Ta. kimhāso ti kimhi kena²³ kāraṇena esa hatthikāyādivasaṇa mahato samūhassa ghoso, kānugāmeva kilīyā²⁴ ti kā nu esā tayā saddhiṃ āgac-

¹ C* antaraṃ-, B* antarāyaṃkarontassa. ² C* rājānaṃ, B* rājadaṇḍaṇ. ³ B* katarā-. ⁴ B* kaḍḍhi tena, C* kaḍḍhite. ⁵ B* antarāyaṃ. ⁶ B* pavivatta-.
⁷ B* pañca abhinñā. ⁸ C* -yesāntīti, C* -yesatīti. ⁹ so B*; C* gāme kilīyā,
C* gāme kilīyā. ¹⁰ B* -panteva. ¹¹ C* omit kena. ¹² C* -gāme kilīlāsā,
C* -gāme kilīyā.

chantānaṃ gāme viya kiṇi¹, kattheso ti kimatthatthaṃ esa jano abhisāṇo sannipatito taṃ parivāretvā āgacchatīti pucchati, mameva ti ahaṃ² etaṃ janaṃ ohāya gacchāmi taṃ maṃ ohāya gacchantāṃ, etthā³ 'ti etasmiṃ thāne esa jano abhisāṇo anubandhanto āgato, sīmātikkaṃaṇaṃ yantaṃ ti tvaṃ pana maṃ kilesasīmaṃ atikkamma anāgāriyamuniñāṇasaṃkhātassa monassa sampattiyaṃ yantaṃ pabbajito va⁴ amhīti nandīṃ avijahitvā khaṇe khaṇe uppajjamānāhi nandihi miṣṣam evo gacchantāṃ kiṃ jānanto pucchasi udāhu ajānanto Mahājanako kira Videharatthāṃ chaḍḍetvā pabbajito ti kiṃ na sutāṃ tayā ti.

Ath' assa so dāḥasamādānathāya puna gātham āha:

181. Māssu⁵ tiṇṇo amaṇṇittho⁶ sarīraṃ dhārayaṃ imaṃ, 10
atīraṇeyyaṃ⁷ idaṃ kammaṃ, bahū hi paripanthayo ti. 251.

Ta. māssu⁵ tiṇṇo amaṇṇittho ti imaṃ bhaṇḍukāsāvavattam⁸ sarīraṃ dhārento iminā pabbajitaliṅgagabaṇamatten⁹ eva kilesasīmaṃ tiṇṇo atikkanto 'amhi mā maṇṇittho, atīraṇeyyamidaṃ ti idaṃ kilesajātāṃ nāma na ettena tīretabbam, bahū - - thayo ti saggam¹⁰ āvaritvā thitā hi tava bahū kilesa- 15
paripanthā.

Tato Mahāsatto āha:

182. Ko nu me paripanth' assa mama evaṃvihārino,
so¹¹ n' eva diṭṭhe nādiṭṭhe kāmānaṃ abhipatthaye ti. 252.

Ta. so¹¹ neva diṭṭhe ti so ahaṃ n' eva diṭṭhe manussaloke na adhiṭṭhe 20
devaloke kāmānaṃ abhipatthemi, tassa mama evaṃ ekavihārino ko nu paripantho assā 'ti vadati.

Ath' assa so paripantho dassento gātham āha:

183. Niddā tandī vijambhikā¹²
arati bhattasammado (Saṃyutta by Feer I p. 7) 25
āvasanti sarīratthā, bahū hi paripanthayo ti. 253.

Ta. tandīti ālasiyaṃ, arattīti ukkaṇṭhitā¹³, bhatta - - do ti chattapari-
lāho, i. v. b.: samaṇa tvaṃ pāsādiko suvaṇṇavaṇṇo r. pahāya pabbajito ti vutte¹⁴
tuyhaṃ paṇiṭṭam ojavantaṃ piṇḍapātaṃ dassanti, so tvaṃ pattapūraṃ¹⁵ ādāya
yāvadatthaṃ bhuñjitvā paṇṇasālaṃ pavisitvā kaṭṭhattharikiyā¹⁶ nīpajjitvā kā- 30
kacchamāno niddāṃ okkamitvā antara¹⁷ pabuddho aparāparaṃ parivattetvā
hatthapāde pasārento utthāya cīvaravaṃsaṃ gahetvā ālasiyo hutvā n' eva sam-
muñjanaṃ¹⁸ ādāya sammajjissasi¹⁹ na pāṇiyaṃ āharissasi puna nīpajjitvā niddā-

¹ so Bā; Ck kiṇiṇiṇi. ² Bā yo ahaṃ. ³ Ck massu. ⁴ Bā -itta. ⁵ Bā abhi-
raṇeyyam, Ck ati-. ⁶ Bā paṇḍu - - nivattam. ⁷ Bā saggamaggam. ⁸ Bā yo.
⁹ Bā -itā. ¹⁰ so all three MSS. for -kā? ¹¹ Ck -o. ¹² Ck pattam-. ¹³ Bā kattaraṇe.
¹⁴ Bā -ram. ¹⁵ Ck sammūñchanam, Bā sammajjanam. ¹⁶ Bā sampajjissasi.

yissasi kāmavitakkaṃ vā vitakkessasi, tadā pabbajjāya ukkaṇṭhissasi bhatta-parijāho te bhavissati, āvasanti sarīraṭṭhā ti ime ettakā paripanthā tāva sarīraṭṭhaka hutvā hutvā nivasanti, sarīre yeva nibbattantīti dasseti.

Ath' assa M. thutiṃ karonto gātham āha:

- 5 184. Kalyāṇaṃ vata maṃ bhavaṃ brāhmaṇa-m-anusāsati¹,
brāhmaṇaṃ eva pucchāmi: ko nu tvam asi mārisā 'ti. 254.

Ta. br. -- sāsati² brāhmaṇa kalyāṇaṃ vata maṃ anusāsasi.

Tato naṃ Nārado āha:

185. Nārado iti me nāmaṃ, Kassapo iti maṃ vidū,
10 bhoto sakāse āgañchiṃ, sādhu sabbhi samāgamo. 255.
186. Tassa te sabbo ānando vihāro upavattatu,
yad³ ūnaṃ taṃ paripūrehi khantiyā upasamena ca. 256.
187. Pasāraya sannataṃ ca unnataṃ ca pasāraya⁴,
kammaṃ vijaṇ ca dhammaṃ ca sakkatvāna paribbajā 'ti. 257.

- 15 Ta. vidū ti gottena maṃ Kassapo ti jānanti, sabbhīti paṇḍitehi sad-
dhiṃ samāgamo nāma sādhu hotīti āgato 'mhi, ānando ti tassa tava imissā
pabbajjāya ānando tuṭṭhi somanassam eva hotu mā ukkaṇṭhi, vihāro ti ca-
tubbidho pi bihāravihāro, upavattatū 'ti pavattatu, yadūna⁵ ti yan te
sīlena kasiṇaparikkammaṃ jhānena ca ūnaṃ taṃ etehi silādhi paripūraya,
20 khantiyā -- cā 'ti ahaṃ rājapabbajito ti mānaṃ akatvā adhivāsakhantiyā
kilesūpasamena⁶ ca samannāgato hohi, pasāraya 'ti mā ukkhīpa mā patthara⁷,
pajahā 'ti s., sannataṃ ca unnataṃ cā 'ti kimjātiko nāma ahaṃ ti ādinā na-
yena pavattaṃ omānaṃ ca ahaṃ asmi jātisampanno ti ādinayappavattaṃ ati-
mānaṃ ca, kammaṃ ti dasakusalapathakammaṃ, vijjaṇ ti pañcābhīṇāṭṭha-
25 samāpattiñāṇaṃ, dhammaṃ ti kasiṇaparikkammasamkhātāṃ samāpaddhammaṃ,
sakkatvāna -- jā 'ti ete guṇe sakkatvā vattassu, ime vā guṇe sakkatvā dāhaṃ
samādāya paribbajja, pabbajjaṃ pālehi, mā ukkaṇṭhi.

Evam so M-am ovaditvā ākāseṇa sakatṭhānam eva gato.
Tasmiṃ gate aparo pi Migājino nāma tāpaso tath' eva samā-
30 pattito utthāya olokento M-am disvā „mahājanaṃ nivattanat-
thāy' assa ovādaṃ dassāmiti“ tath' eva gantvā ākāse attānaṃ
dassetvā āha:

¹ Cks -sasi. ² Cks -sāsīti. ³ Bā yaṃ. ⁴ Cks omit pa. ⁵ Bā yaṃ-. ⁶ Cks
-samayena. ⁷ Cā panthara? Pā patta.

138. Bahū hatthī ca asse ca nagare¹ janapadāni² ca
hitvā Janaka pabbajito³ kapalle ratim ajjhagā. 258.
139. Kacci nu te janapadā mittāmaccā ca nātakā
dūbbhiṃ akaṃsu Janaka, kasmā c' etaṃ⁴ aruccathā⁵ 'ti. 259.

Ta. kapalle ti mattikāpattam sandhāyāha, i. v. h : mahārāja tvaṃ eva- 5
rūpaṃ issariyaṃ chaḍḍetvā pabbajito īnaasmīm kapallake ratīm ajjhagā adhi-
gato ti⁶ pabbajjākāraṇaṃ pucchanto evam ā., dūbbhiṃ ti kin nu ete tava
anātare kañci aparādhaṃ karīṃsu, kasmā tava evarūpaṃ issariyasukhaṃ pahāya
etaṃ kapallam eva aruccitthā⁷ 'ti.

Tato Mahāsatto āha:

10

140. Na Migājina jātucca⁸ ahaṃ kañci⁹ kudācanaṃ
adhammena jine nātīm¹⁰ na cāpi nātayo maman ti. 260.

Ta. na Migājina¹¹ 'ti ambho Migājina jātucca¹² akaṃsen¹³ eva ahaṃ kañci¹⁴
nātīm¹⁵ kudācanaṃ kiṃmīci kāle na adhammena jīnāmi, te pi ca nātayo maṃ
adhammena na¹⁶ jinant¹⁷ eva, iti na koḍi mama¹⁸ dūbbhiṃ nāma akāśīti a. 15

Evam assa pañhaṃ paṭikkhipitvā idāni yena kāraṇena
pabbajito taṃ dassento āha:

141. Disvāna lokavattantaṃ khajjantaṃ kaddamīkataṃ
haññare bajjhare c' ettha yattha sanno¹⁹ puthujjano
et' āhaṃ upamaṃ katvā bhikkhako²⁰ 'smi Migājina²¹ 'ti 261. 20

Ta. lokavattan²² ti vaṭṭānugatassa²³ bālalokassa vattantaṃ²⁴ ti jave-
nīm ahaṃ addasaṃ, taṃ disvā pabbajito 'smīti dīpeti, khajjantaṃ - - ti kil-
sehi khajjantaṃ tehi ca kaddamīkataṃ lokaṃ disvā, yattha sanno²⁵ ti yamhi
kilesavatthumhi sanno²⁶ laggo puthujjano tattha lagga bahuṣattā haññanti c' eva
andubandhanādīhi²⁷ ca bajjhanti²⁸, etāhaṃ ti ahaṃ sace ettha bajjhissāmi 25
ime sattā viya haññissāmi c' eva bajjhissāmi cā 'ti²⁹, evam etad eva kāraṇaṃ
attano upamaṃ katvā bhikkhako³⁰ jāto 'smīti a., Migājina³¹ 'ti taṃ ālapati
kathaṃ paṇa teṇa tassa nāmaṃ nātan ti paṭisaṇṭhārakāle paṭhamam eva
pucchitattā.

¹ so all three MSS. for nā-? ² so all three MSS. for jā-? ³ so all three MSS.
for -ji? ⁴ Bā totaṃ. ⁵ Ck^s omit adhigato ti. ⁶ Bā jātucche. ⁷ Bā ki-. ⁸
all three MSS. -i. ⁹ Ck^s -ī, C^s -i. ¹⁰ Ck^s omit na. ¹¹ Bā mayi. ¹² Ck^s santo,
C^s satto. ¹³ Bā -uko. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā vattā-. ¹⁶ Ck^s vattan,
C^s Bā vattantaṃ. ¹⁷ Ck^s satto. ¹⁸ C^s anub-, Bā aṭṭanab-. ¹⁹ Bā byajhanti.
²⁰ Ck^s -ssamīti.

Tāpaso taṃ kāraṇaṃ vitthārato sotukāmo hutvā g. ā.:

143. Ko nu te Bhagavā Satthā, kass' etaṃ vacanaṃ sucim,
na hi kappamā vā vijjamā' vā paccakkhāya rathesabha
samaṇaṃ āhu vattantaṃ yathā dukkhassa' atikkamo ti. 262.

- 5 Ta. kassetan ti etaṃ tayā vuttaṃ sucivacanaṃ kassa vacanaṃ nāma,
kappan ti kappetvā pavattitānaṃ abhiññāsamāpattinaṃ lābhino² kamma-
vādin tāpasaṃ³, vijjanti āsavakkhayaññaviñjāya samannāgataṃ paccaka-
buddhaṃ, i. v. h.: rathesabha mahārāja na hi kappasamaṇaṃ⁴ vā vijjasamaṇaṃ
vā paccakkhāya tass' ovādaṃ vinā⁵ yathā dukkhassa atikkamo hoti evaṃ vattan-
10 taṃ samaṇaṃ āhu, tesamā pana vacanaṃ sutvā sakkā evaṃ paṭipajjitum, tasmā
vadehi ko nu te Bhagavā Satthā ti.

Atha Mahāsatto āha:

143. Na Migājina jātucca⁶ ahaṃ kañci kudācanaṃ
samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vāpi sakkatvā anupāvisin ti. 263.

- 15 Ta. sakkatvā ti pabbajjāya guṇaṃ pucchanaṭṭhāya pūjetvā, anupā-
visin ti na kiñci⁷ anupavittṭhaputtṭho⁸ 'smi, na mayā koci samaṇo pucchita-
pubbo ti vadati, iminā hi paccakabuddhānaṃ santike dhammaṃ supantena pi
kadāci odissakavaseṇa pabbajjādiguṇo na puttṭhapubbo, tasmā evam āha.

- Evaṃ ca pana vatvā yena kāraṇena pabbajito taṃ ādito
30 paṭṭhāya dassetum ā.:

144. Mahatā cānubhāvena⁹ gacchanto siriyā jalaṃ
giyamānesu gītesu vajjamānesu vaggusu
turiyatāḷitasamghuṭṭhe sammatāḷasamāhite 264.

145. Sa Migājina-m-addakkhiṃ phalaṃ amban tirochadaṃ
25 taddamānaṃ¹⁰ manussehi phalakāmehi jantuhi. 265.

146. So kho 'haṃ taṃ sirim hitvā orohitvā Migājina
mūlaṃ ambass' upagañchiṃ phalino nipphalassa¹¹ ca. 266.

147. Phalaṃ ambaṃ hataṃ disvā viddhastāṃ vinaḷikataṃ
ath' etaṃ¹² itaraṃ ambaṃ nīlobhāsaṃ manoramaṃ. 267.

¹ C* vijjā, Bđ vijja. ² so Cks; Bđ lābhī. ³ Cks -ditāpasānasaṃ. ⁴ C* kappas-
sasa-. ⁵ Bđ adds evaṃ paṭipajjitum sakkā. ⁶ Bđ jātucche-. ⁷ so all three
MSS. for kañci? ⁸ Bđ -puppo. ⁹ Cks ca ānu - -. ¹⁰ Bđ hatamānaṃ. ¹¹
Cks nipphalitassa. ¹² Bđ -kaṃ.

148. Evam eva nūna amhe issare bahukaṇṭake
amittā no vadhiṣṣanti yathā¹ ambo phalī² hato. 268.
149. Ajinamhi haññate dipī, nāgo dantehi haññati³,
dhanamhi dhanino⁴ hanti aniketam asanthavaṃ,
phalī ambo aphalo ca te satthāro ubbo maman ti. 269. 5

Ta. vaggusū 'ti madhurasaresu turīyesu vajjamānesu, turīyatālita-saṃghuṭṭhe ti turīyānaṃ tālīthehi saṃghuṭṭhe uyyāne, sammatāḷasamāhite ti sammehi ca tālehi ca samannāgate, sa Migājīnā 'ti Migājīna so ahaṃ, addakkhiṃ phalaṃ amban ti phalitaṃ ambarukkhaṃ ti a., tirochadan ti tiropākāraṃ uyyānassa anto ṭhitaṃ⁵ ca bahipākāraṃ nissāya jātaṃ amba- 10
rukkaṃ addasaṃ, taddamānaṃ⁶ ti poṭṭhiyamānaṃ, orohitvā ti hatthik-
khandhā otaritvā, vinaḷikatan nippattanaṃ⁷ kataṃ, evamevā 'ti evam
eva, phalīti⁸ phalasampanno, ajīnamhīti cammatthāya cammakāraṇā,
dantehīti attano dantehi haññati, dantanimittaṃ haññati ti a., hantīti
haññati, aniketamasanthavaṃ ti yo pana nīketam pahāya pabbajitattā anī- 15
keto sattasaṃnikhāravatthukassa taṇhāsanthavassa⁹ abhāvā asanthavo, taṃ anīke-
tam asanthavaṃ ko hanissatīti adhiḷpāyo, te satthāro ti te dve rukkhā
mama satthāro ahesun ti vadati.

Taṃ sutvā Migājīno „appamatto bohīti¹⁰“ rañño ovādaṃ
datva sakatṭhānam eva gato. Tasmiṃ gate Sivalidevī rañño 20
pādesu patitvā ā.:

150. Sabbo jano pavyadhito¹¹: rājā pabbajito iti,
hatthārūhā anīkatṭhā rathikā pattikārikā. 270.
151. Assāsayitvā janataṃ ṭhapayitvā paṭicchadaṃ
puttaṃ rajje ṭhapetvāna atha pacchā pabbajissasīti. 271. 25

Ta. pavyadhito¹¹ ti bhīto utraṣṭo, paṭicchadan ti amhe dayhamāne
pi vilumpamāne pi rājā na oloketīti pavyadhitassa janassa āvaraṇaṃ rakkaṃ
ṭhapetva puttaṃ te Dighāvukumāraṃ rajje¹² ṭhapetvā abhiśīcitvā pacchā pabba-
jissasīti a.¹³

Tato Bodhisatto āha:

30

152. Cattā mayā janapadā mittāmaccā ca ṇātakā,

¹ Cks yathāyaṃ. ² Bđ phalo ³ so all three MSS. ⁴ so all three MSS. for dhanī, ko? ⁵ Cks ṭhito. ⁶ Bđ hatamānaṃ or phāta-? ⁷ Bđ -nālī. ⁸ Bđ phalo.
⁹ Cks taṇhāya-. ¹⁰ all three MSS. hotīti. ¹¹ so Cks; read pavyathito? Bđ pabyādito. ¹² Cks rajjāṃ. ¹³ Cks omīti pacchā pabbajissasīti attaho.

santi puttā¹ Videhānaṃ, Dīghāvu raṭṭhavaddhano²,
te rajjaṃ kārayissanti Mithilāya pajāpatīti. 272.

Ta. santi puttā ti Sīvall, samaṇānaṃ puttā nāma n' atthi Videharaṭṭha-
vāsīnaṃ puna puttā, Dīghāvu atthi, te rajjaṃ kārayissanti, pajāpatīti
5 devīm ālapati.

Devī āhā: „Deva tumhe³ tāva pabbajitā⁴, ahaṃ kiṃ
karomīti“. Atha so āhā: „ahaṃ anussāsāmi⁵, vacanaṃ me
karohīti“ vatvā āhā:

15^a. Ehi⁶ taṃ anusikkhāmi yaṃ vākyam mama ruccati
20 rajjaṃ tuvaṃ⁷ kārayanti⁸ pāpaduccaritaṃ bahum
kāyena vācā manasā yena gañchisi duggatiṃ.

15^b. Paradinnakena paraniṭṭhitena
piṇḍena yāpehi, sa dhīradhammo ti. 273.

Ta. tvaṃ ti tvam puttassa chattaṃ ussāpetvā mama puttassa⁹ rājāti-
15 rajjaṃ¹⁰ anusāsamanā bahum pāpaṃ karissasi, gañchisīti yena kīyādihi
katena bahunā pāpēna duggatiṃ gamissasi, sa dhīradhammo ti piṇḍiyālopena
yāpetabban ti esa dhīraṇaṃ dhammo.

Evam M. tassa ovādam adāsi. Tesam aññamaññaṃ sallā-
pena gacchantānaṃ suriyo atthanāgato. Devī patirūpaṭṭhāne
20 khandhāvāraṃ nivāsāpesi. M. pi ekaṃ rukkhamaṇaṃ upagato
so tattha vasitvā punadivase sarīrapaṭṭijagganaṃ katvā mag-
gaṃ paṭipajji. Devī pi „senā pacchato āgacchatū“¹¹ 'ti vatvā
tassa pacchato va ahosi. Te bhikkhācāravelāya Thūpaṇ¹² nāma
nagaraṃ pāpuṇiṃsu. Tasmim khaṇe antonagare eko puriso
25 sūnato mahantaṃ maṃsakhaṇḍaṃ kiṇitvā sūlena¹³ aṅgāresu
pacāpetvā nibbāpanatthāya phalakakotiyaṃ ṭhapetvā atṭhāsi,
tassa aññavihitassa¹⁴ eko sunakho taṃ ādāya palāyi, so natvā
taṃ anubandhanto yāva bahidakkhiṇadvāraṃ gantvā nibbiṇṇo
nivatti. Rājā ca devī ca sunakhassa purato āgacchantā dvidhā

¹ Ck satti putto, C² santiputto. ² Ck -vaddhana, C² -naṃ, B² -vaḍḍhano. ³
B² -esu. ⁴ B² -tesu. ⁵ so C²; B² ahaṃ taṃ anusikkhāmi. ⁶ Ck adda ca,
C² va. ⁷ Ck² tvam. ⁸ B² kārayasi-. ⁹ Ck² putto. ¹⁰ Ck rājāni-, B² rajjanti
taṃ rajjaṃ. ¹¹ Ck² thūpaṇ, B² dhunnaṃ. ¹² Ck² supikena. ¹³ Ck aññaṃ,
B² aññā-.

abesum, so bhayena maṃsam chaḍḍetvā palāyi, M. tam disvā cintesi: „ayam chaḍḍetvā anapekho palāto, añño pi 'ssa sāmiko na paññāyati, evarūpo anavajjo paṃsukūlapiṇḍapāto nāma n' atthi, paribhuñjissāma nan" ti so mattikāpattam niharitvā tam maṃsakhaṇḍam ādāya puñchitvā patte katvā udakaphā-⁵ sukattḥhānam gantvā paribhuñji'. Tato devī „sace esa rajjen' atthiko bhavēyya evarūpaṃ jegucchaṃ paṃsumakkhitaṃ sunakhucchiṭṭhakaṃ na khādeyya, na dān' esa ambhākan" ti³ cintetvā „mahārāja evarūpaṃ jegucchaṃ khādasīti" ā. „Devī tvaṃ andhabālatāya imassa piṇḍapātassa visesaṇaṃ⁴ na jānā-¹⁰ sīti" tass' eva⁵ patitaṭṭhānaṃ⁶ paccavekkhitvā amataṃ viya tam paribhuñjitvā mukhaṃ vikkhāletvā hatthapāde dhovi. Tasmiṃ khaṇe devī nindamānā⁷ ā.:

154. Yo pi catutthe bhattakāle na bhuñje
ajaddhumāriva⁷ khudāya mīye, 15
na tv-eva⁸ piṇḍam luḷitaṃ anariyaṃ
kulaputtarūpo sappuriso na seve,
ta-y-idaṃ na sādhu, ta-y-idaṃ na suṭṭhu,
sunakhucchiṭṭhakaṃ⁹ bhuñjase tvaṃ ti. 274.

Ta. ajaddhumārivā¹⁰ 'ti anāsakamarāṇam eva, luḷitaṃ ti paṃsumakkhitaṃ, anariyaṃ ti asundaraṃ, na seve ti nakāro paṭipucchanaṭṭho¹¹, i. v. b.: sace catutthe bhattakāle pi na bhuñjeyya khudāya¹² mareyya, nanu evaṃ sante pi kulaputtarūpo sappuriso evarūpaṃ piṇḍam na tv-eva seveyyā 'ti, na tayidaṃ ti tam idaṃ¹³.

Mahāsatto āha:

25

155. Na cāpi me Sivalī¹⁴ so¹⁵ abhakkho
yaṃ hoti cattaṃ gihino sunakhassa¹⁶ vā,

¹ Bḍ -jītuṃ ārabbhī. ² Bḍ na khādeyya sace khādeyya sace khādeyya idānesa ambhākaṃ sāmiko na bhavissatīti. ³ Bḍ visesaṇaṃ. ⁴ so Bḍ; Cks tassā. ⁵ so Bḍ; Cks patitṭṭhānaṭṭhānaṃ. ⁶ Bḍ nindhiyamānā. ⁷ so Cks; Bḍ anajūṭha-māriva; read: ajuṭṭhamā-r-iva? ⁸ so all three MSS. ⁹ Bḍ adds Janaka; read: ucchiṭṭhakaṃ Janaka, omitting sunakh? ¹⁰ Bḍ ajuṭṭha-. ¹¹ Bḍ -natte nīpāto. ¹² Cks add vā. ¹³ Bḍ adds tayā kataṇṭha. ¹⁴ Bḍ sivalī. ¹⁵ Cks yo. ¹⁶ so all three MSS. for sunassa.

ye keci bhogā idha dhammaladdhā
sabbo [so] bhakkho anavajjo¹ ti vutto ti. 275.

Ta. abhakkho ti so piṇḍapāto mama abhakkho nāma na hoti, yaṃ
hotīti yaṃ gihīno ca sunakhassa ca cattaṃ hoti taṃ paṃsukūlan nāma assā-
5 mikattā anavajjaṃ, ye keci ti tasmā aññe pi ye keci dhammaladdhā bhogā
sabbo so bhakkho anavajjo¹ ti anu avayo² punappuna olokiyamāno pi ana-
vayo³ paripuṇṇaguṇo anavajjo, adhammaladdhaṃ pana saḥassasagghaṇakam pi
jigucchaniyam eva.

Evan te aññamaññaṃ kathentā va nagaradvāraṃ pā-
10 pupiṃsu. Tatra dārakesu kilāntesu⁴ ekā kumārikā khuddaka-
kullakena⁵ vālikam poṭheti⁶, tassā ekasmiṃ hatthe ekaṃ vala-
yaṃ ekasmiṃ dve, tāni aññamaññaṃ ghaṭṭenti, itaraṃ nissad-
daṃ. Rājā taṃ kāraṇaṃ ñatvā „Sivali mama pacchato carati,
itthi⁷ nāma pabbajitassa malaṃ, ayaṃ pabbajitvāpi bhari-
15 yaṃ jahitum na sakkotīti garahanti pi maṃ, sac⁸ āyaṃ ku-
mārikā paṇḍitā bhavissati S-deviyā nivattanakāraṇaṃ kathes-
sati, imissā kathaṃ sutvā Sivaliṃ uyyojessāmīti“ cintetvā āha:
150. Kumāriye⁹ upaseniye niccaṃ¹⁰ nigalamaṇḍike¹⁰
[kasmā] te eko bhujo janati eko¹¹ na janatī bhujo ti. 276.

20 Ta. upaseniye ti mātaraṃ upagantvā sayanike¹², nigalamaṇḍike¹³
ti agallitamaṇḍanena¹⁴ maṇḍanasīlike ti vadati, ja natīti sanati¹⁵ saddaṃ karoti.

Kumārikā āha:

157. Imasmiṃ [me] samaṇa hatthe paṭimukkā duniḍhura¹⁶,
saṃghātā¹⁷ jāyate saddo, dutiyass¹⁸ eva sā gati. 277.
25 158. Imasmiṃ [me] samaṇa hatthe paṭimukko ekaṇḍhuro¹⁸,
so adutiyo na janati¹⁹, munibhūto va²⁰ tiṭṭhati. 278.
159. Vivādamanto²¹ dutiyo, ken²² eko vivadissati,
tassa te saggakāmassa ekattam uparocatan²² ti. 279.

¹ Bā anavayo. ² Bā adds anu. ³ Cks anvayo. ⁴ Bā dārīkēsu kilāntisu. ⁵
Bā khuddakapālēna. ⁶ Cks poṭhoti, Bā pappoṭeti. ⁷ Bā adds ca. ⁸ Ok -kāye.
Bā -ke. ⁹ Cks omit niccaṃ. ¹⁰ Cks nihaḥa, Bā niggalamaṇḍite. ¹¹ Bā adds
te. ¹² Bā sayanasīle. ¹³ Bā niggalamaṇḍite. ¹⁴ Cks -ne. ¹⁵ Cks sanati,
Bā omits sa-. ¹⁶ Bā duniḍhura. ¹⁷ Bā -ghaṭṭā. ¹⁸ Bā -nivaro. ¹⁹ Cks -eti.
20 Bā ca. ²¹ so Cks for -matto? Bā -ppatto. ²² Bā -citu.

Ta. duniḍhurā¹ ti dve² valayā³, saṃghātā⁴ ti saṃhananato saṃ-
ghaṭṭanato ti a., gatīti nippatti, dutiyassa evarūpā nippatti hotīti, so ti so
ekanidhuro⁵, muni bhūto vā⁶ 'ti pabīnasabbakilesa ariyapuggalo viya tiṭṭhati,
vivādamatto⁷ ti samāpadutiyako nāma vivādasamaṇo⁸ hoti kalahaṃ karoti⁹
nānāgāhaṃ gaṇhāti, keneko ti ekako pana kena saddhiṃ vivādisati, ekatta-
muparocatan¹⁰ ti ekibhāvo te rucatu, samaṇā nāma bhaginim pi ādāya na
caranti kim¹¹ pana evaṃ uttamarūpadharaṃ bhariyaṃ¹², ayaṃ te antarāyaṃ
karissati, imaṃ niharitvā ekako va samāpadhammaṃ karohīti naṃ ovadī.

So tassa daharakumārikāya vacanaṃ sutvā paccayaṃ
labhitvā deviyā kathento āha:

100. Supasī Sīvali gāthā kumāriyā paveditā,
pessikā maṃ garahittho, dutiyass' eva sā gati. 280.

101. Ayaṃ dvedhāpatho bhadde anuciṇṇo pathāvihi,
tesaṃ tvaṃ ekaṃ gaṇhāhi, ahaṃ ekaṃ punāparaṃ,
n' eva¹³ maṃ tvaṃ pati me ti
māhaṃ bhāriyā ti vā punā 'ti. 281.

Ta. kumāriyā ti kumārikāya kathitā, pessiyā ti sac' āhaṃ r. kāreyyaṃ
esā me pessiyā vacanakārikā bhaveyya oloketum pi maṃ na viśaheyya, idāni
pana attano pessaṃ¹⁴ viya dāsaṃ viya ca maṃhāti¹⁵, dutiyasseva sā gatīti
maṃ ovadati¹⁶, anuciṇṇo ti anusaṃcarito, pathāvihiṭi pathikehi, ekaṃ ti
tava ruccanakam¹⁷ gaṇha ahaṃ pana tayā gahitāvasesaṃ aparaṃ gaṇhisāmi,
meva¹⁸ maṃ tvaṃ ti Sīvali ito paṭṭhāya tvaṃ puna maṃ pati me ti mā
vada ahaṃ vā bhāriyā me ti mā avacaṃ¹⁹.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „deva tumhe uttamaṃ²⁰ dak-
khiṇaṃ²¹ maggaṃ gaṇhatha ahaṃ vāmaṃ²² ti vanditvā thokaṃ
gantvā sokaṃ sandhāretum asakkonti punāgantvā raṇṇā saddhiṃ
ekato va nagaraṃ pāvisi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā upaḍḍhaṃ g. ā.:

102. Imam eva kathaṃ kathentā²³

Thūpaṇ²⁴ nagaraṃ upāgamun²⁵ ti. 282.

¹ Bḍ duniḍvarā. ² Cks omit dve. ³ Bḍ -ghaṭṭā. ⁴ Cks add ti. ⁵ Bḍ so nivarō.
⁶ Cks cā. ⁷ Bḍ -ppatto, Cks -manto, Bḍ -matto. ⁸ Bḍ vivādamāpanno. ⁹ Cks kareti.
¹⁰ Ck -itan, Bḍ itun. ¹¹ Bḍ kimmāṇṇam. ¹² Bḍ adds ādāya gacchanto. ¹³ so
Cks for m' eva? Bḍ mā vaca. ¹⁴ Bḍ pessiyaṃ. ¹⁵ Ck ma maṃ, C' ca maṃ.
¹⁶ Cks ti ovadīti. ¹⁷ Bḍ adds maggaṃ. ¹⁸ Bḍ mā ca. ¹⁹ Bḍ nāvacaṃ. ²⁰
all three MSS. -mā. ²¹ Bḍ -ṇa. ²² Cks kathayantā. ²³ Bḍ dhuna, Cks
add nāma. ²⁴ all three MSS. nagarūpa-.

Ta nagarūpāgamun ti nagaraṃ pavittā.

Pavisitvā ca pana M. piṇḍāya caranto usukārassa geha-
dvāraṃ patto, Sīvali pi ekamante atthāsi, tasmiṃ samaye
usukāro aṅgārakapalle usum tāpetvā kaṇḍikena temetvā ekaṃ
6 akkhiṃ nimiletvā¹ eken² olokento ujum karoti. Tam disvā
M. cintesi: „sac' āyaṃ paṇḍito bhavissati mayhaṃ etaṃ kāra-
ṇaṃ kathessati, pucchissāmi na³“ ti upasaṃkami.

Tam atthaṃ pakāsento S. ā.:

- 10 109. Koṭṭhake usukārassa bhattakāle upaṭṭhite⁴
tatra ca so usukāro ekaṃ ca cakkhu niggayha
jimham ekena pekkhatīti. 283.

Ta. koṭṭhake ti bhikkhave so rājā attano bhattakāle upaṭṭhite⁴ usukā-
rassa koṭṭhake atthāsi, tatra cā 'ti tasmiṃ ca koṭṭhake, niggayhā 'ti ni-
miletvā, jimham ekena 'ti eken' akkhinā vaṃkaṃ pekkhatī,

- 15 Atha naṃ Mahāsatto āha:

104. Evan no sādhu passasi⁵, usukāra supohi me,
yad ekaṃ cakkhum niggayha jimham ekena pekkhasīti. 284.

T. a.: samma usukāra evan nu tvaṃ sādhu passasi yaṃ ekaṃ nimiletvā
eken' akkhinā vaṃkaṃ pekkhasīti.

- 20 Ath' assa so kathento āha:

105. Dvīhi samaṇa cakkhūhi visālaṃ viya khāyati,
asampatvā paraṃ liṅgaṃ n' ujjubhāvāya kappati. 285.

106. Ekaṃ ca cakkhum niggayha jimham ekena pekkhato⁶
sampatvā paramaṃ⁷ liṅgaṃ ujjubhāvāya kappati. 296.

- 25 107. Vivādamatto⁸ dutiyo, ken' eko vivadissati,
tassa te saggakāmassa ekattam uparocatan⁹ ti. 287.

- 30 Ta. visālaṃ viyā 'ti vitthiṇṇaṃ viya hutvā khāyati, as -- liṅgaṃ ti
parato vaṃkaṭṭhānaṃ appatvā, nujjubhāvāyā 'ti na ujjubhāvāya, i. v. h.: visāle
khāyamāne parato ujuṭṭhānaṃ¹⁰ na pāpuṇeyyā 'ti, tasmiṃ asampatte adissamāne
ujukabhāvāya kiccaṃ na kappati na sampajjatīti, sampatvā ti cakkhunā

¹ Bā nimiletvā, C^{ks} ummī-. ² Bā ekena akkhinā. ³ so all three MSS. ⁴ C^k -ṭṭhake, C^s -ṭṭhate. ⁵ C^k Bā -ti, C^s passa. ⁶ B^s -ko. ⁷ C^{ks} paraṃ. ⁸ Bā -ppatto. ⁹ Bā -rocitu. ¹⁰ Bā adds vā vaṃkaṭṭhāna vā.

patvā disvā ti s., vivādamatto¹ ti yathā dutiye akkhimhi ummūlīte liṅgaṃ
na paññāyati vaṃkaṭṭhānaṃ ujum ujukaṭṭhānaṃ pi vaṃkaṃ paññāyattīti vivādo
hoti evaṃ samaṇassa pi dutiyo vivādamatto².

Evam assa so ovādaṃ datvā tuṇhi ahosi. M. pi piṇḍāya
caritvā missakabhattaṃ saṃkaḍḍhitvā nagarā nikkhamma uda- 5
kaphāsukaṭṭhāne nisīditvā kattabbakicco pattaṃ thavikāya
osāretvā³ Sivaliṃ āmantetvā āha:

188. Suṇasī Sivali gāthā usakārena paveditā,
pessiyā⁴ maṃ garaḥittho, dutiyass⁵ eva sā gati. 288.
189. Ayaṃ dvedhāpatho bhadde anuciṇṇo pathāvihi, 10
tesaṃ tvaṃ ekaṃ gaṇhāhi, ahaṃ ekaṃ punāparaṃ,
n⁶ eva⁷ maṃ tvaṃ pati me ti
māhaṃ bhariyā ti vā punā⁸ 'ti. 289.

Ta. suṇasīti sutā te tā gāthā, pessiyā man ti idaṃ pana kumārīkāya
ovādaṃ eva sandhāyāha. 15

Sā kira „neva⁹ maṃ tvaṃ“ ti vuttāpi¹⁰ Mahāsattaṃ anu-
bandhi yeva, rājānaṃ nivattetuṃ na sakkoti, mahājano anu-
bandhati. Tato pana aṭavi na dūre hoti, M. nīlavanarājīṃ
disvā taṃ nivattetukāmo hutvā gacchanto yeva maggasaṃīpe
muñjatiṇaṃ addasa, tato isikaṃ¹¹ luñcitvā „passa Sivali, ayaṃ¹² 20
idha puna ghaṭetuṃ na sakkā, evam eva¹³ puna mayhaṃ tayā
saddhiṃ saṃvāso nāma ghaṭetuṃ na sakko“ ti vatvā imaṃ
upaḍḍhagātham āha:

190. Muñjā v¹⁴ isikā pavalhā¹⁵ ekā vihara Sivalīti. 290.

Ta. ekā - - Sivalīti ahaṃ ekibhāvena viharissāmi, tvaṃ pi ekā va viharā 25
'ti tassā ovādaṃ adāsi.

Sā taṃ sutvā „ito dāni paṭṭhāya n¹⁶ atthi mayhaṃ Mahā-
janakanarindena saddhiṃ saṃvāso“ ti sokaṃ dhāretuṃ asak-
kontī ubhohi hatthehi uraṃ paharitvā asaṇṇī hutvā mahā-

¹ B^d -ppatto. ² B^d -ppatto vivādāpanno etc. vide supra p. 65,4 ³ C^{ks}
osāpetvā. ⁴ C^{ks} -yo. ⁵ B^d mā vaca. ⁶ B^d vutte. ⁷ C^{ks} -kā. ⁸ B^d kamaṃ.
⁹ C^{ks} evamevaṃ. ¹⁰ so C^{ks}; B^d pabyulha?

magge pati. M. tassā asaṇṇībhāvaṃ ṇatvā padaṃ vikopetvā
 araṇṇaṃ pāvisi. Amaccā āgantvā tassā sarīraṃ¹ udakena
 siñcitvā hatthapāde parimajjitvā² saṇṇaṃ labhāpesuṃ. Sā
 „tātā kuhiṃ rājā“ ti pucchi. „Nanu tumhe va jānāthā“³ 'ti'.
 5 „Upadhāretha tātā“⁴ ti'. Ito c' ito ca dhāvītvā na passiṃsu.
 Sā mahāparidevaṃ paridevitvā raṇṇo tthitattṭhāne cetiyaṃ kā-
 retvā gandhamālādīhi pūjetvā nivatti. M. pi Himavantaṃ
 pavisitvā sattāhabbhantare yeva abhiññā ca samāpattiyo ca
 nibbattetvā puna manussapathaṃ nāgami. Devī pi usukārena
 10 saddhiṃ kathitattṭhāne kumārikāya saddhiṃ k-tṭhāne maṃsa-
 paribhojanattṭhāne Migājinena saddhiṃ k-tṭhāne Nāradena sad-
 dhiṃ k-tṭhāne ti sabbattṭhānesu cetiyāni kāretvā gandhamālā-
 dīhi pūjetvā senaṅgaparivutā Mithilaṃ patvā ambuyyāne
 puttassa abhiśekam kāretvā taṃ senaṅgaparivutaṃ nagaram
 15 pesetvā⁵ sayam isipabbajjam pabbajitvā tatth' eva uyyāne
 vasanti kaṣiṇaparikkammaṃ katvā jhānaṃ nibbattetvā Brahma-
 loka-parāyaṇā ahoṣi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahābhiniikkha-
 manam nikkhanto yevā“⁶ 'ti vatvā j. s.: „Tadā samuddadevatā Uppala-
 20 vāṇā ahoṣi, Nārado Sāriputto, Migājino Moggallāno, kumārikā Khemā
 bhikkhūnī, usukāro Ānando, Sīvalī Rāhulamātā, Dīghāvukumāro Rāhulo,
 mātāpitāro mahārājakulāni, Mahājanakanarindo pana aham evā“⁷ 'ti.
 Mahājanakajātakaṃ.

3. Sāmajātaka.

25 Ko nu maṃ usunā vijjhiti. Idam S. J. v. ekam mātīposā-
 kam bhikkhum ā. k. Sāvattīyam kira attṭhārasakoṭivibhavass' ekassa
 setṭhikulassa ekaputtako ahoṣi mātāpitunnaṃ piyo manāpo. So eka-
 divasaṃ pāsādatalaṃ gato sīhapañjaraṃ ugghāṭetvā vīthiṃ oloken-
 tandhamālādīhattham⁸ mahājanaṃ dhammasavenattṭhāya Jetavanaṃ

¹ Bā-re. ² Ck²-maddetvā. ³ Bā adds ahaṃsu sā. ⁴ Bā adds te. ⁵ Bā
 pavisetvā. 3. Cfr. Carīyā-P. p. 101. Alwis, Attanag. 167. Indian Antiq. March 1875
 p. 91. J. R. A. Soc. 1871. p. 173. Rāmāyaṇa ed. Schlegel II, 63. ⁶ Ck²-ā.

gacchantam disvā „aham pi gamissāmīti“¹ gandhamālādīni gāhāpetvā vihāram gantvā vatthabhesajjapānakāni saṃghassa dāpetvā gandhamālādīhi ca² Bhagavantam pūjetvā ekamantaṃ nisinno. Dhammaṃ sutvā kāmesu ādinavaṃ³ pabbajjāya ca ānisaṃsaṃ sallakkhetvā parisāya utṭhitāya Bh-tam pabbajjam yācitvā „mātāpitūhi ananuññatam Tathā-
gatā na pabbājentīti“⁴ sutva gantvā sattāham nirāhāro mātāpitaro anujānāpetvā āgantvā pabbajjam yāci. So ekaṃ bhikkhum āṇāpesi⁵, so tam pabbājesi, tassa pabbajitassa mahālābhasakkāro nibbatti, so ācariyupajjhāye ārādhettvā laddhupasampado pañca vassāni dhammaṃ pariyāpūnitvā „ aham idhākiṇṇo viharāmi, na me tam patirūpan“⁶ ti
araññavāse vipassanadhuraṃ pūretukāmo upajjhāyassa santike kammatṭhānam gahetvā ekaṃ paccantagāmaṃ gantvā araṇṇe vihāsi, so tathā vipassanaṃ paṭṭhapetvā dvādasa vassāni ghaṭento vāyamanto visesaṃ nibbattetum na sakkhi. Mātāpitaro pi 'ssa gacchante gacchante kāle duggatā ahesum, ye pi nesaṃ khettaṃ vā vanijjam vā
payojesuṃ te „imasmiṃ kule putto vā bhātā vā iṇaṃ codetvā gaṇhanto nāma n' atthīti“⁷ attano attano hatthagataṃ gahetvā yathāruciṃ palāyimsu, gehe dāsakammakarādayo pi hiraññasuvannādinī gahetvā palāyimsu, aparabhāge dve janā kapaṇā⁸ hutvā hatthe udakasecanakam pi alabhittvā gehaṃ vikkittvā agharā hutvā kāruṇṇabhāvappattā pilotika-
nivāsanaṃ kapālahatthā bhikkhāya carimsu. Tasmim kāle eko bhikkhu Jetavanaṃ nikkhamittvā tassa vasanaṭṭhānam āgamāsi⁹, so tam āgantukavattaṃ katvā sukhaṃ nisinno „kuto āgat' atthā“¹⁰ 'ti pucchittvā „J-vaṇā“¹¹ ti vutte Satthu c' eva mahāsāvakaḍḍhinaṃ ca ārogyaṃ pucchittvā mātāpitunnaṃ pavattim pucchi: „bhante Sāvattiyaṃ asu-
kassa nāma seṭṭhikulassa ārogyaṃ“¹² 'ti, „āvuso mā tassa kulassa pavattim pucchīti“, „kiṃ bhante“¹³ ti, „āvuso tassa kira kulassa eko va putto, so sāsane¹⁴ pabbajito, tassa pabbajitakālato paṭṭhāya etaṃ¹⁵ kulam parikkhiṇam, idāni dve janā paramakāruṇṇatam pattā bhikkhāya carantīti“. So tassa vacanaṃ sunanto sabhāvena saṇṭhātum nāsakkhi,
assupunṇehi akkhīhi roditum ārabhi, „āvuso kiṃ rodasīti“¹⁶ ca vutte „bhante te mayhaṃ mātāpitaro, aham tesam putto“¹⁷ ti, „āvuso tava m-ro tam nissāya vināsaṃ pattā¹⁸, gaccha te paṭijaggāhīti“. So „aham dvādasa vassāni ghaṭento vāyamanto maggaṃ vā phalaṃ vā nibbattetum

¹ B⁴ dhammaṃ suṇissāmīti mahāpitara vanditvā. ² C⁴ -lādīni. ³ all three MSS. ādi-. ⁴ C⁴ anā-, C⁵ ānā-. ⁵ C⁴ omīti ka-. ⁶ C⁵ B⁴ a-. ⁷ B⁴ buddha-sāsane. ⁸ C⁴ evaṇṇevaṇṇaṃ ⁹ C⁴ add ti.

nāsakkhiṃ, abhabbo bhavissāmi, kim me pabbajjāya, gihī hutvā m-ro
 posetvā dānaṃ datvā sagga-parāyano bhavissāmīti¹ cintetvā araṇṇa-
 vāsaṃ tassa therassa niyyādetvā punadivase² nikkhamitvā anupubbena³
 Sāvattthito avidūre Jetavanapiṭṭhivihāraṃ pāpuṇi. Tattha dve maggā⁴:
 5 eko J-vanaṃ gacchati eko Sāvattthiṃ⁵. So tattha tathā „kin nu
 kho paṭhamam mātāpitara passāmi⁶ udāhu Dasabalan⁷“ ti cintetvā „mayā
 m-ro oiradiṭṭhapubbā, ito paṭṭhāya pana me Buddhadassanaṃ dulla-
 bham bhavissati, ajja Sammasambuddham disvā dh. sutvā sve pāto va
 m-ro passissāmīti⁸“ Sāvattthimaggam pahāya sāyaṇhasamaye⁹ J-vanaṃ
 10 pāvisi. Tam divasaṃ pana S. paccūsakāle lokam volokento imassa
 kulaputtassa upanissayaṃ¹⁰ addasa, so tassa āgamanakāle Mātiposaka-
 suttena¹¹ mātāpitunnam guṇam vaṇnesi. So bhikkhuparisante tathā
 dhammakatham suṇanto cintesi: „aham¹² 'gihī hutvā m-ro paṭijag-
 gitum sakkomīti¹³, S. pana 'pabbajitaputto va upakārako nāma¹⁴ 'ti
 15 vadati, sv-āham¹⁵ S-ram adisvā gato¹⁶, evarūpāya pabbajjāya pari-
 hīno assam¹⁷, idāni pana gihī ahutvā pabbajito va samāno m-ro
 posessāmīti¹⁸ so salākam gahetvā salākabhattaṃ c' eva salākayāguṇ
 ca gaṇhitvā dvādasā vassāni araṇṇe vuttaṃ¹⁹ bhikkhupārājikam patto
 viya ahoṣi. So pāto va Sāvattthiṃ pāpetvā²⁰ „kin nu kho paṭhamam
 20 yāguṃ gaṇhāmi udāhu²¹ m-ro passissāmīti²²“ cintetvā „kapaṇānam²³
 santikam tucchahatthena gantum ayuttan²⁴“ ti yāguṃ gahetvā va etesaṃ
 purāpagahadvāram gato, m-ro yāgubhikkham caritvā parabhattiṃ²⁵ upa-
 gantvā nisinnake disvā uppannasoko assupunṇehi nettehi tesam avidūre
 atṭhāsi. Te tam disvāpi na saṇjānimsu, ath' assa mātā „bhikkhat-
 25 thāya titho bhavissatīti²⁶“ saṇṇāya „bhante tumhākam dātabbayuttakam
 n' atthi, aticchathā²⁷“ ti āha, so tassā katham sutvā hadāyapūram
 sokam gahetvā assupunṇehi nettehi tatth' eva atṭhāsi, dutiyam p.
 tatiyam pi vuccamāno pi atṭhāsi yeva, ath' assa pitā mātaram ā.
 „gaccha jātaputto²⁸“ nu ko te eso²⁹“ ti, sā utṭhāya gantvā saṇjānitvā
 30 pādamūle patitvā paridevi, pitāpi 'ssa tath' eva akāsi, mahantaṃ kā-
 ruṇānam ahoṣi. So pi m-ro disvā sakabhāvena saṇṭhātum asakkonto
 assūni pavattesi, so sokam adhivāsetvā „mā cintayittha, aham vo

¹ Bā adds araṇṇā. ² Bā adds gacchanto. ³ Bā adds ahesum tesu. ⁴ Ck²
 -iyam. ⁵ Bā passissāmi. ⁶ Bā adds sallakkhetvā. ⁷ Ck² sāyaṇha-. ⁸ Bā -yasam-
 pattim. ⁹ Ck² -puttena. ¹⁰ Ck² add cintesi. ¹¹ Bā sacāham. ¹² Ck² add
 assam. ¹³ Bā bhavēyyam. ¹⁴ so Ck²; Bā vutta. ¹⁵ so C²; Ck² pāpesitvā, Bā
 pāvisitvā. ¹⁶ Ck² omīti udāhu. ¹⁷ Bā adds mātāpitunnam. ¹⁸ Ck² pari-. ¹⁹
 Ck² jāna-, Bā gaccha bhadde jānāhi putto.

posessāmīti¹ m-ro assāsetvā yāgum pāyetvā ekamante nisidā-
 petvā puna bhikkham āharitvā te bhojetvā attano bhikkham pariye-
 sitvā tesam santikam gantvā puna bhattena pucchitvā bhattakiccam
 katvā te ekamante nivāsam akāsi. So tato paṭṭhāya iminā niyāmena
 m-ro paṭijaggati, attanā laddhāni pakkhikabhaddādini pi tesam datvā 5
 sayam piṇḍāya caritvā² labhamāno bhuñjati, vassāvāsikam pi annam³
 yam kiñci labhitvā tesam yeva deti, tehi paribhuttajinnapilotikam⁴
 aggaḷam datvā⁵ rañjitvā⁶ sayam paribhuñjati, bhikkham labhana-
 divasam⁷ pan' assa appam⁸ alabhanadivasāni⁹ bahūni¹⁰ ahesum, nivā-
 sanapārupanam atilūkam hoti. So m-ro paṭijagganto va aparabhāge 10
 kiso uppaṇḍuppaṇḍukajāto ahosi, atha nam sandiṭṭhasambhattā¹⁰ puc-
 chimsu: „āvuso pubbe tava sariravaṇṇo sobhati idāni pana uppaṇ-
 ḍuppaṇḍukajāto si, vyādhi nu kho te uppanno“ ti, so „n' atthi me
 āvuso vyādhi palibodho pana me atthīti“ tam pavattim ārocesi.
 „āvuso S. saddhādeyyam vinipātetum na deti, tvaṃ saddhādeyyam 15
 gahetvā gihinam dadamāno ayuttam karosīti“. So tesam katham
 sutvā lajjito oliyi¹¹. Te tattakenāpi atuṭṭhā gantvā „asuko nāma
 bhante bhikkhu saddhādeyyam vinipātetvā gihī¹² posetīti“ Satthu
 ārocesum. S. tam kulaputtam pakkosāpetvā „saccam kira tvaṃ
 bhikkhu saddhādeyyam gahetvā gihī¹³ posesīti“ pucchitvā „saccam 20
 bhante“ ti vutte S. tassa tam sukiriyaṃ vaṇnetukāmo attano ca
 pubbacariyaṃ pakāsetukāmo hutvā „gihī¹³ bhikkhu posento ke¹⁴
 posesīti¹⁵“ pucchi, „m-ro bhante“ ti, tato S. tassa ussāham jane-
 tukāmo hutvā „sādhū sādhū“ 'ti tikkhattum sādhukāram datvā „tvaṃ
 mayā gatamagge ṭhito, aham pubbe¹⁶ cariyam caranto m-ro posesin“ 25
 ti ā. So bhikkhu ussāham paṭilabhi. S. tāya pubbacariyāya āvi-
 karanattham bhikkhūhi yācito a. ā.:

Atīte Bārāṇasito avidūre nadiyā orimatīre eko nesādagāmo
 ahosi paratīre eko, ekekasmiṃ pañca pañca kulasatāni vasanti,
 dvīsu pi gāmesu dve nesādajetṭhakā sahāyā, te daharakāle yeva so
 katikam karimsu: „sace amhesu ekassa dhitā hoti ekassa
 putto“ tesam āvāhavivāham hotū¹⁷ 'ti. Atha orimatīragāma-

¹ C^{ks} add ya. ² C^{ks} add pi. ³ B^d adds gahetvā. ⁴ so C^k: B^d katvā, C^s
 anvā. ⁵ B^d rañj-. ⁶ B^d labhamānadivasam, C^{ks} labhanadivasehi. ⁷ C^{ks} omit
 appam. ⁸ C^{ks} alabhanadivasā, B^d appam alabhamāna divasāni. ⁹ C^{ks} bahū.
¹⁰ B^d adds bhikkhu. ¹¹ B^d oliyi. ¹² C^k gihī, B^d gihinam. ¹³ C^k -i, B^d -ino.
¹⁴ C^{ks} ko. ¹⁵ C^{ks} posehīti. ¹⁶ B^d pubba. ¹⁷ C^{ks} -ā.

- vāsinesādajetṭhakassa gehe putto jāyi, jātakkhane c' assa dukūlena paṭiggahitattā Dukūlako t' eva nāmaṃ karimsu, itarassa gehe dhītā jāyi, tassā paratīre jātattā Pārikā ti nāmaṃ karimsu, te ubho pi abhirūpā ahesuṃ suvaṇṇavaṇṇā, nesādakule
- 5 jātāpi pāṇātipātan nāma na karimsu. Aparabbhāge solasavassakam Dukūlakumāraṃ mātāpitāro āhaṃsu: „putta kumārikan te ānessāmā“ 'ti, so pana' Brahmaloḷkā āgato suddhasatto ubho kaṇṇe pidhāya „na me gharāvāsen' attho, mā evarūpaṃ avacutthā“ 'ti vatvā yāvatatiyaṃ vuccamāno pi na icchi yeva.
- 10 Pārikakumārikāpi „amma ambhākaṃ sahāyassa putto atthi abhirūpo suvaṇṇavaṇṇo, tassa taṃ dassāmā“ 'ti mātāpitūhi vuttā tath' eva vatvā kaṇṇe pidahi, sāpi Brahmaloḷkato āgatā. Dukūlakumāro tassā rahassena sāsanaṃ pahipi „saḍe kira methunadhammena atthikā aññassa gehaṃ gaccha', mama methune
- 15 chando n' atthīti“, sāpi tassa tath' eva sāsanaṃ pesesi. Tesam anicchamānānaṃ yeva āvāhavivāhaṃ karimsu. Te ubho pi kilesasamuddaṃ anotaritvā dve Mahābrahmāno viya ekato vasiṃsu. D-kumāro macchaṃ vā migaṃ vā na māreti, antamaso āhaṭaṃ maṃsam pi na vikkiṇāti. Atha naṃ m-ro vadiṃsu:
- 20 „tāta tvaṃ nesādakule nibbattitvā n' eva gharāvāsaṃ icchasi na pāṇavadhaṃ karosi, kin nāma karissasīti“. „Amma tāta tumhesu anujānantesu ajj' eva pabbajissāmā“ 'ti. „Tena hi gacchathā“ 'ti dve pi jane uyyojesuṃ. Te m-ro vanditvā nikkhamma Gaṇḍātīre Himavantaṃ pavisitvā yasmiṃ ṭhāne
- 25 Migasammatā nāma nadī Himavantato otaritvā Gaṇḍaṃ pattā taṃ ṭhānaṃ gantvā Gaṇḍaṃ pahāya Migasammatābhimukhā abhirūhiṃsu. Tasmīṃ khane Sakkabhavaṇaṃ uṇhākāraṃ dassesi, Sakko taṃ kāraṇaṃ ñatvā Vissakammaṃ āmantetvā „tāta Vissakamma dve mahāpurisaṃ nikkhamitvā Himavantaṃ
- 30 pavitṭhā, nivāsanatṭhānaṃ tesam laddhuṃ vaṭṭati, Mi-nadiyā

¹ Cks omitt so pana. ² Cks gacchatu, Bd gaccheyyāhi. ³ Cks -mitti. ⁴ Cks gacchāmā, Bd pabbajethā.

aḍḍhakosantare¹ etesaṃ paññasālaṃ ca] pabbajitaparikkhāre ca
 māpetvā ehi²ti ā. So „sādhū“³ ti sampāṭicchitvā Mūgapakkha-
 jātake āgatanāyena⁴ eva sabbaṃ saṃvidahitvā amanāpasadde
 mige palāpetvā ekapadikajamghamaggaṃ māpetvā sakaṭṭhānam
 eva gato. Te pi taṃ maggaṃ disvā tena assamapadaṃ pāpu- 5
 nimbu. Dukūlapaṇḍito paṇṇasālaṃ pavisitvā pabbajitaparikkhāre
 disvā „Sakkena mayāṃ dinnā“⁵ ti Sakkadattiyabhāvaṃ ūtvā
 sātakaṃ omuñcitvā rattavākacivaraṃ nivāsetvā pārupitvā ajinaṃ
 aṃse katvā jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā isivesaṃ gahetvā Pāri-
 yāpi⁶ pabbajjaṃ datvā ubho kāmāvacaramettaṃ bhāventā⁷ tattha 10
 paṭivasimsu. Tesāṃ mettānubhāvena sabbe migapakkhino añña-
 maññaṃ mettacittam eva paṭilabhimbu, na koci kassaci⁸ vi-
 heṭṭheti. Pāri⁹ pāṇiyaṃ paribhojaniyaṃ āharati assamapadaṃ
 sammajjati sabbakiccāni karoti, ubho pi phalāphalam āharitvā
 paribhuñjitvā attano attano paṇṇasālaṃ pavisitvā samaṇa- 15
 dhammaṃ karontā¹⁰ vāsaṃ kappayimsu. Sakko tesāṃ upaṭṭhā-
 naṃ āgacchati. So ekadivesaṃ olokento „imesaṃ cakkhūni
 paribhāyissantīti“ antarāyaṃ disvā D-paṇḍitaṃ upasaṃkamitvā
 vanditvā ekamantaṃ nisīditvā evam ā.: „bhante tumbhakaṃ
 antarāyo paññāyati, paṭijaggaṇakaṃ puttaṃ laddhuṃ vaṭṭati, 20
 lokadhammaṃ patisevathā“¹¹ ti ā. „Sakka kiṃ nāṃ“ etaṃ
 kathesi, mayaṃ agāramajjhe pi etaṃ lokadhammaṃ pahāya
 puḷavagūtharāsiṃ viya jigucchimha, idāni araññaṃ pavisitvā
 isipabbajjaṃ pabbajitvā¹² kathaṃ evarūpaṃ karissāmā¹³ ti.
 „Bhante sace na evaṃ karotha Pāritāpasīyā¹⁴ utunikāle nā- 25
 bhīm hatthena parāmaseyyāthā“¹⁵ ti. M. „idaṃ sakkā kātun“
 ti sampāṭicchi. Sakko taṃ vanditvā sakaṭṭhānam eva gato.
 M. pi taṃ kāraṇaṃ Pāriyā ācikkhitvā tassā utunikāle nābhim
 parāmasi. Tadā B. devalokā cavitvā tassā kucchimhi paṭi-

¹ Cks -ghosa-. ² Cks diṭṭhā. ³ Bā pārikāyāpi. ⁴ Cks -to, Bā -etvā ⁵ Bā kiñci.

⁶ Cks pāri, Bā pārikā. ⁷ Cks karento, Cks Bā karonto. ⁸ Bā paṭisevathā. ⁹ Cks -itā. ¹⁰ Bā pārikāya tā-. ¹¹

sandhiṃ gaṇhi. Sā dasamāsaccayena suvaṇṇaṃ puttaṃ vijāyi,
 ten' ev' assa Suvannaśāmo ti nāmaṃ karimṣu. Pāriyāpi
 pabbatantare kinnariyo dhātikiccaṃ karimṣu. Te ubho pi
 B-aṃ nahāpetvā paṇṇasālāya nipajjāpetvā 'phalāphalathāya
 5 gacchanti. Tasmim' khape kinnarā kumāraṃ gahetvā kandarā-
 diṣu nahāpetvā pabbatamatthakaṃ āruya nānāpupphehi alaṃ-
 karitvā haritālamanoṣilādīhi¹ tilake katvā ānetvā paṇṇasālāya
 nipajjāpenti. Pāri² āgantvā puttaṃ thaṇṇaṃ pāyeti. Taṃ
 aparabhāge vadḍhitvā solasavassuddesikaṃ pi³ anurakkhantā
 10 mātāpitāro paṇṇasālāya nisīdāpetvā sayam eva vanamūlaphalā-
 phalathāya gacchanti. M. „kadāci kocid eva antarāyo bha-
 veyyā“ 'ti tesāṃ gatamaggaṃ sallakkheti. Ath' ekadivasaṃ
 tesāṃ vanamūlaphalāphalaṃ ādāya sāyaṇhasamaye⁴ nivattan-
 tānaṃ assamapadato avidūre mahāmegho utṭhahi, te ekaṃ
 15 rukkhāmūlaṃ pavisitvā vammikamatthake aṭṭhaṃsu, tassa
 abbhantare āśiṣo atthi, tesāṃ sarīrato sedagandhamissakaṃ
 udakaṃ oṭaritvā tassa nāsāpuṭaṃ pāvīsi, so kujjhitvā nāsā-
 vātena pahari, dve pi andhā hutvā aṇṇamaṇṇaṃ na passiṃsu.
 D-panḍito Pāriṃ āmantetvā „Pāri⁵ mama cakkhūni parihīnāni,
 20 na taṃ passāmīti“ ā., sāpi tath' evāha, te „n' atthi no dāni
 jivitan“ ti maggaṃ apassantā paridevamānā vicarimṣu. „Kiṃ
 pana tesāṃ pubbakamman“ 'ti. Taṃ kira pubbe vejjakulaṃ
 ahosi⁶, atha so vejjo ekassa mahaddhanassa purisassa akkhi-
 rogaṃ paṭijaggi, so tassa kiñci na dāpesi, vejjo kujjhitvā bhari-
 25 yāya ārocetvā „kiṃ karomā“ 'ti ā., sāpi kujjhitvā „na no tassa
 santike dhanen' attho', bhesajjaṃ tassa vatvā ekaṃ yogaṃ
 datvā akkhīni kāṇāni karohīti“ ā., so „sādhū“ 'ti tassā va-
 canaṃ sampaṭicchitvā tathā akāsi, tesāṃ ubhinnaṃ pi iminā
 kammena cakkhūni andhāni jāyimṣu⁷. Atha M. cintesi „mama

¹ Cks -lāhi. ² Bđ parikā. ³ Cks add taṃ. ⁴ Cks sāyanha-. ⁵ Bđ pārike. ⁶ Bđ te kira pubbe vajjakūle ahesuṃ. ⁷ Bđ santakenattho. ⁸ so Bđ; Cks te ubbo pi iminā kammena cakkhūni jīyimṣu.

m-ro aññesu divasesu imāya velāya āgacchanti, idāni tesaṃ pavattiṃ na jānāmi, paṭimaggam gamissāmīti“ paṭimaggam gantvā saddam akāsi, te tassa saddam sañjānitvā paṭisaddam katvā puttasiṇehena „tāta Sāma¹ idha paripantho atthi, mā āgamīti“ vadimsu, atha nesaṃ „tena hi imaṃ gahetvā ethā“ 5 'ti dīghalaṭṭhim adāsi, te laṭṭhikoṭiyam gahetvā tassa santikam āgamimsu, atha ne „kena vo kāraṇena cakkhūni vinaṭṭhānīti“ pucchi, „tāta mayam deve vassante rukkhamūle vammika-matthake ṭhitā, tena kāraṇenā“ 'ti, so sutvā va aññāsi: „tatha āśvisena bhavitabbaṃ, tena kuddhena nāsāvato² vis- 10 saṭṭho bhavissatīti“ so m-ro disvā rodi c³ eva hasi ca, atha nan te pucchimsu: „kasmā tāta rodi kasmā hasīti“, „amma tāta tumbhakaṃ daharakāle yeva cakkhūni vinaṭṭhānīti rodim, idāni paṭijaggissāmīti hasim, mā cintayittha, aham vo paṭijaggissāmīti“ so m-ro assamapadam ānetvā tesaṃ rattiṭ- 15 ṭhānadivaṭṭhānesu camkame paṇṇasālāya vaccaṭṭhāne passāvaṭṭhāne ti sabbaṭṭhānesu rājjuke bandhi, tato paṭṭhāya te assame ṭhapetvā vanamūlaphalāni āharati, pāto va nesaṃ va-sanaṭṭhānam samuajjati, Mi-nadim gantvā pāṇiyam āharati, paribhojanīyam upaṭṭhapeti, dantakaṭṭhamukhodakādīm katvā 20 madhuraphalāphalam deti, tehi mukhe vikkhālīte sayam paribhuñjati, paribhuñjitvā m-ro vanditvā migagaṇaparivuto phalāphalatthāya araṇṇam pavisitvā pabbatantare kinnaraparivāro phalāphalam gahetvā sayaphavelāyam⁴ āgantvā ghaṭe⁵ udakam āharitvā tāpetvā uṇhodakena nesaṃ yathāruciṃ nahāpanam vā 25 pādadhovanaṃ vā katvā añṅārakapallam upanetvā gatte sedetvā nisinnānam phalāphalam datvā pariyosāne sayam pi khāditvā sesakam ṭhapeti⁶, iminā niyāmena m-ro paṭijaggati. Tasmiṃ samaye Bārāṇasīyam Piliyakkho nāma rājā r. kāreti, so migamaṃsalobhena mātaram r. paṭicchāpetvā sannaddha- 30 pañcāvudho Himavantam pavisitvā mige vadhitvā maṃsam

¹ C^{ks} yāma. ² C^{ks} sāyanha-. ³ C^o B^d -ena. ⁴ C^{ks} -siti? B^d dhapesi.

1. *Ch. elegans* 2. *Ch. nuchalis* 3. *Ch. nuchalis* 4. *Ch. nuchalis*
5. *Ch. nuchalis* 6. *Ch. nuchalis* 7. *Ch. nuchalis* 8. *Ch. nuchalis*
9. *Ch. nuchalis* 10. *Ch. nuchalis* 11. *Ch. nuchalis* 12. *Ch. nuchalis*
13. *Ch. nuchalis* 14. *Ch. nuchalis* 15. *Ch. nuchalis* 16. *Ch. nuchalis*
17. *Ch. nuchalis* 18. *Ch. nuchalis* 19. *Ch. nuchalis* 20. *Ch. nuchalis*
21. *Ch. nuchalis* 22. *Ch. nuchalis* 23. *Ch. nuchalis* 24. *Ch. nuchalis*
25. *Ch. nuchalis* 26. *Ch. nuchalis* 27. *Ch. nuchalis* 28. *Ch. nuchalis*
29. *Ch. nuchalis* 30. *Ch. nuchalis* 31. *Ch. nuchalis* 32. *Ch. nuchalis*
33. *Ch. nuchalis* 34. *Ch. nuchalis* 35. *Ch. nuchalis* 36. *Ch. nuchalis*
37. *Ch. nuchalis* 38. *Ch. nuchalis* 39. *Ch. nuchalis* 40. *Ch. nuchalis*
41. *Ch. nuchalis* 42. *Ch. nuchalis* 43. *Ch. nuchalis* 44. *Ch. nuchalis*
45. *Ch. nuchalis* 46. *Ch. nuchalis* 47. *Ch. nuchalis* 48. *Ch. nuchalis*
49. *Ch. nuchalis* 50. *Ch. nuchalis* 51. *Ch. nuchalis* 52. *Ch. nuchalis*
53. *Ch. nuchalis* 54. *Ch. nuchalis* 55. *Ch. nuchalis* 56. *Ch. nuchalis*
57. *Ch. nuchalis* 58. *Ch. nuchalis* 59. *Ch. nuchalis* 60. *Ch. nuchalis*
61. *Ch. nuchalis* 62. *Ch. nuchalis* 63. *Ch. nuchalis* 64. *Ch. nuchalis*
65. *Ch. nuchalis* 66. *Ch. nuchalis* 67. *Ch. nuchalis* 68. *Ch. nuchalis*
69. *Ch. nuchalis* 70. *Ch. nuchalis* 71. *Ch. nuchalis* 72. *Ch. nuchalis*
73. *Ch. nuchalis* 74. *Ch. nuchalis* 75. *Ch. nuchalis* 76. *Ch. nuchalis*
77. *Ch. nuchalis* 78. *Ch. nuchalis* 79. *Ch. nuchalis* 80. *Ch. nuchalis*
81. *Ch. nuchalis* 82. *Ch. nuchalis* 83. *Ch. nuchalis* 84. *Ch. nuchalis*
85. *Ch. nuchalis* 86. *Ch. nuchalis* 87. *Ch. nuchalis* 88. *Ch. nuchalis*
89. *Ch. nuchalis* 90. *Ch. nuchalis* 91. *Ch. nuchalis* 92. *Ch. nuchalis*
93. *Ch. nuchalis* 94. *Ch. nuchalis* 95. *Ch. nuchalis* 96. *Ch. nuchalis*
97. *Ch. nuchalis* 98. *Ch. nuchalis* 99. *Ch. nuchalis* 100. *Ch. nuchalis*

paṭṭavannaṇḍalukāya savanṇapaṭimā viya nipaṭṭā sūyāna
thapetvā „imasmiṃ Himavastapadesa mama verina nāma r'
atthi, mama pi aññasmiṃ veram nāma n' atthi" vatvā mu-
khena lobham chaddetvā rājānam adāsvā va g. ā.:

1. Ko nu maṃ usunā vijjhi pamattaṃ odakārakam. 5
khattiyo brāhmaṇo vesso ko maṃ viddhā nīlīyasīti. 291.

Ta. pamattaṃ ti mettābhāvanāya anupattihiṇasati, idam hi so sandhāya
tasmiṃ khaṇe attānaṃ pamattaṃ nāma akāsi, viddhā ti vijjhitvā.

Evaṃ ca pana vatvā puna attano sarīramamsassa abhakkha-
sammatabhāvaṃ dassetuṃ g. ā.:

2. Na me maṃsāni khajjāni, cammen' attho na vijjati,
atha kena nu vaṇṇena viddheyyaṃ maṃ amaññathā'ti 292.
dutiyaṃ g. vatvā tam eva nāmādivassena pucchanto:

3. Ko vā tvaṃ kassa vā putto, katham jānemu taṃ mayam,
putṭho me samma akkhāhi, 15
kiṃ maṃ viddhā nīlīyasīti āha. 293.

Ta. amaññathā'ti ayaṃ puriso kena kāraṇena maṃ vijjhitabban
amaññitthā'ti a.

Taṃ sutvā rājā „ayaṃ mayā visapītena kaṇḍena' vijjhitvā
pātito pi n' eva maṃ akkosati na paribhāsati, hadayaṃ sam- 20
bāhanto viya piyavacanena samudācarati, gacchissāmi 'ssa
santikaṇ" ti cintetvā gantvā santike ṭhito ā.:

4. Rājāham asmi Kāsīnam, Piliyakkho ti maṃ vidū,
lobhā raṭṭhaṃ pahatvāna migam esaṃ carāma' aham. 294.
5. Issatthe c' asmi kusalo dāḥadhammo ti vissuto, 25
nāgo pi me na muñceyya āgato usupātanan ti. 295.

Ta. rājāhamasmīti evaṃ kir' assa' ahoṣi, devāpi nāgāpi manussa-
bhāsam eva kathenti yeva, aham etaṃ devo vā nāgo vā manusso vā ti na
jānāmi, sace kujjheyya nāseyya cāpi maṃ rājā ti vutte kho pana abhāyanto
nāma n' atthīti, tasmi attano tejaṃ⁴ jānāpetuṃ paṭhamam rājāham asmīti ādim 30
ā., lobhā ti maṃsalobhena, migameṣaṇ ti mige esanto, dutiyagāthāya pi

¹ Ck^o khaṇ-, B^d sallena. ² C^o tassa. ³ B^d adds vitakko. ⁴ B^d rājabbhāvaṃ.

khādanto Migasammataṃ nadiṃ patvā anupubbena Sāmassa
 pāṇiyagahaṇatitthaṃ patto migavalañjaṃ disvā maṇivaṇṇāhi
 sākāhi koṭṭhakaṃ katvā dhanuṃ ādāya visapītaṃ saraṃ
 sannahitvā tattha nilīno acchi. M. pi sāyaṇhasamaye¹ phalā-
⁵ phalaṃ āharitvā assamapade ṭhapetvā m-ro vanditvā „nahātva
 pāṇiyaṃ ādāya āgamiṣṣāmiti“ ghaṭaṃ gahetvā migaganaṇarivuto
 dve mige ekato katvā tesaṃ piṭṭhe pāṇiyaghaṭaṃ ṭhapetvā
 hatthena gahetvā nadītitthaṃ āgamāsi. Rāja koṭṭhake ṭhito
 tathā āgacchantaṃ disvā „mayā ettakaṃ kālaṃ vicarantena
¹⁰ manuṣso nāma na diṭṭhapubbo, devo nu kho esa, nāgo nu kho
 ti, sace kho paṇāhaṃ etaṃ upasaṃkamitvā pucchissāmi devo
 ce ākāse uppatissati nāgo ce bhūmiyaṃ pavekkhati, na kho
 paṇāhaṃ sabbakālaṃ Himavante yeva vasissāmi, Bārāṇasim
 pi gamissāmi, tetra maṃ amaocā pucchissanti: ‘api nu kho te
¹⁵ mahārāja Himavante vasantena na kiñci acchariyaṃ diṭṭhapubban’
 ti, ‘tatrāhaṃ² evarūpo me satto diṭṭho’ ti vatvā ‘ko nāma’ eso’
 ti vutte sace ‘na jānāmi’ vakkhāmi garahissanti maṃ, tasmā
 etaṃ vijjhितvā dubbalaṃ katvā pucchissāmiti“ cintesi, atha
 tesu migesu paṭhamam eva otaritvā pāṇiyaṃ pivitvā uttiṇṇesu
²⁰ Bo: uggahitavatto viya mahāthero saṇikaṃ udakaṃ otaritvā
 paṭippassaddharato³ paccuttaritvā vākaṇṇaṃ⁴ nivāsetvā ajina-
 cammaṃ ekaṃsaṃ katvā pāṇiyaghaṭaṃ ukkhipitvā udakaṃ puñ-
 jitvā vāmaṃsakūte ṭhapesi, tasmim kāle⁵ „idāni vijjhituṃ samayo“
 ti rāja visapītasaraṃ khipitvā M-aṃ dakkhiṇapasse vijjhi, saro
²⁵ vāmapassena nikkhami, tassa viddhabbhāvaṃ űatvā migagaṇo
 bhūto palāyi, Śuvaṇṇasāmapaṇḍito pana viddho pi pāṇiyaghaṭaṃ
 yathā vā tathā vā anusumbhitvā⁶ satim paccupaṭṭhāpetvā saṇi-
 kaṃ otāretvā vālukaṃ viyūhitvā ṭhapetvā disā vavatthapetvā
 mātāpitunnaṃ vasaṇaṭṭhānadisābhāgena⁷ sīsaṃ katvā rajata-

¹ C^s sāyaṇha-. ² C^k tatrāhaṃ. ³ C^s -ratha, B^d -ratho. ⁴ B^d rattavāka-
 cīraṇ. ⁵ C^k ṭhapanakāle. ⁶ so C^k; C^s anusumbhitvā, B^d anavasumbhitvā. ⁷
 C^k -ṭṭhānaṃbhāge, C^s -ṭṭhānaṃbhāge.

paṭṭavaṇṇavālūkāya suvaṇṇapaṭimā viya nipajjitvā satim upaṭ-
ṭhapetvā „imasmiṃ Himavantapadese mama verino nāma n'
atthi, mama pi aññasmiṃ veraṃ nāma n' atthīti“ vatvā mu-
khena lohitaṃ chaḍḍetvā rājānam adisvā va g. ā.:

1. Ko nu maṃ usunā vijjhi pamattaṃ udahārakaṃ, 5
khattiyo brāhmaṇo vesso ko maṃ viddhā nilīyasīti. 291.

Ta. pamattan ti mettābhāvanāya 'anupaṭṭhitasatiṃ, idaṃ hi so sandhāya
tasmiṃ khaṇe attānaṃ pamattaṃ nāma akāsi, viddhā ti vijjhitvā.

Evaṃ ca pana vatvā puna attano sarīramamsassa abhakkha-
sammatabhāvaṃ dassetuṃ g. ā.:

2. Na me maṃsāni khajjāni, cammen' attho na vijjati, 10
atha kena nu vaṇṇena viddheyyaṃ maṃ amaññathā 'ti 292.
dutiyaṃ g. vatvā tam eva nāmādivasena pucchanto:
3. Ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānemu taṃ mayaṃ,
puṭṭho me samma akkhāhi, 15
kiṃ maṃ viddhā nilīyasīti āha. 293.

Ta. amaññathā 'ti ayaṃ puriso kena kāraṇena maṃ vijjhitabbhaṃ
amaññitthā 'ti a.

Taṃ sutvā rājā „ayaṃ mayā visapītena kaṇḍena' vijjhitvā
pātito pi n' eva maṃ akkosati na paribhāsati, hadayaṃ sam- 20
bāhanto viya piyavacanena samudācarati, gacchissāmi 'ssa
santikaṃ“ ti cintetvā gantvā santike ṭhito ā.:

4. Rājāhaṃ asmi Kāśīnaṃ, Piliyakkho ti maṃ vidū,
lobhā raṭṭhaṃ pahatvāna migam esaṃ carāma' ahaṃ. 294.
5. Issatthe c' asmi kusalo daḥhadhammo ti vissuto, 25
nāgo pi me na muñceyya āgato usupātanan ti. 295.

Ta.¹ rājāhamasmīti evaṃ kir' assa² ahoṣi, devāpi nāgāpi manuṣsa-
bhāsam eva kathenti yeva, ahaṃ etaṃ devo vā nāgo vā manusso vā ti na
jānāmi, sace kujjheyya nāseyya cāpi maṃ rājā ti vutte kho pana abbāyanto
nāma n' atthīti, tasmi attano tejaṃ⁴ jānāpetuṃ paṭhamam rājāhamasmīti ādim 30
ā., lobhā ti maṃsalobhena, migameṣaṃ ti mige esanto, dutiyagāthāya pi

¹ C² khaṇ-, B⁴ sallena. ² C² tassa. ³ B⁴ adda vitakko. ⁴ B⁴ rājabbhāvaṃ.

attano balaṃ dīpetukamo evaṃ ā, ta. issatthe ti dhanusippe, daḷha-
dhammo ti daḷhadhanuṃ saḥassatthāmaṃ dhanuṃ oropetuṃ ca āropetuṃ
ca samattho.

Iti attano balaṃ vaṇṇetvā tassa nāmagottaṃ pucchanto ā.:

- 5 6. Tvaṇ ca kassa vā putto si, kathaṃ jānemu taṃ mayaṃ,
pituno attano cāpi nāmagottaṃ pavedayā 'ti. 296.

Ta. pavedayā 'ti kathaya.

Taṃ sutvā M. „sac' āhaṃ 'devanāgakinnarādisu khattiyā-
disu vā aññataro 'ham asmīti' katheyyaṃ saddaheyy' eva' esa,
10 saccam eva kathetuṃ vaṭṭatīti“ cintetvā ā.:

7. Nesādaputto, bhaddan te, Sāmo iti maṃ nātayo
āmantayimsu jīvantāṃ, sv-ājji' ev' ahaṃ' gato saye. 297.
8. Viddho 'smi' puthusallena savisena yathā migo,
sakamhi lohite rāja passa semi paripluto. 298.
15 9. Paṭicamma gataṃ¹ sallaṃ passa vihāmi² lohitaṃ,
āturo ty-ānupucchāmi: kiṃ maṃ viddhā niliyasi. 299.
10. Ajinamhi haññate dīpi, nāgo dantehi haññati,
atha kena nu vaṇṇena viddheyyaṃ³ mam amaññathā 'ti. 300

Ta. jīvantān ti maṃ ito pubbe jīvamānaṃ ehi Sāma yāhi Sāmā 'ti
20 voharanti nātayo Sāmā 'ti āmantayimsu, svājjevahaṃ⁴ gato ti so ahaṃ ajja
evaṃ gato maraṇamukhe appito, saye ti sayāmi, paripluto ti nimuggo,
paṭicammā⁵ ti paṭicamitvā⁶ vāmapassena pavasiṭvā dakkhiṇapassena vinigga-
tan ti ā, passā 'ti olokayassu maṃ, vihāmīti⁷ niṭṭhubbhāmi, idaṃ so satīṃ
paccupaṭṭhapetvā avikampamāno va jlohitaṃ mukhena chaḍḍetvā ā, āturo ti
25 gilāno hutvā ahaṃ taṃ anupucchāmi, niliyasīti etasmīṃ gumbhe nilīno acchasi,
viddheyyan ti vijjhitaḥḥaṃ, amaññathā 'ti amaññattha.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā yathābhūtaṃ anācikkhitvā
musāvādaṃ karonto ā.:

11. Migo upaṭṭhito āsi āgato usupātanaṃ,
30 taṃ disvā ubbijji Sāma, na te⁸ kodho mam āvisīti. 301.

Ta. āvisīti ajjhotthari, tena me kāraṇena kodho uppanno ti dīpeti.

¹ Cks saddahateva. ² Cks svājjevaṃ, Bđ svājjevahaṇ. ³ Bđ -vamma-. ⁴ Ck
vi-, Bđ dhimhāmi. ⁵ Cks -yya. ⁶ Bđ -vammā. ⁷ Bđ -vami-. ⁸ Ck Bđ te na.

Atha nañ M. „kiñ vadesi mahārāja, imasmim Himavante
mañ disvā palāyanamigo nāma n' atthīti“ vatvā ā.:

12. Yato sarāmi attānañ yato patto 'smi viññutañ
na mañ migā uttasanti araññe sāpadāni pi. 302.
13. Yato nidhiñ parihariñ yato patto 'smi yobbanāñ 5
na mañ migā uttasanti' araññe sāpadāni pi. 303.
14. Bhīrū kimpurisā rāja pabbate Gandhamādane
sammodamānā gacchāma pabbatāni vanāni ca,
atha kena nu vaṇṇena utrase so migo maman ti. 304.

Ts. na mañ migā ti mañ disvā migā nāma na uttasanti, sāpadānīti 10
vālamigādayo, yato nidhiñ ti yato patthāya ahañ vākacīranivāsanañ pari-
hariñ, bhīrū kimpurisā ti mahārāja migā tāva tittthantu kimpurisā nāma
atibhīrukā nāma honti, G-ne ti te imasmim gandhena madakare pabbate
Gandhamādane viharanti, te pi mañ disvā na uttasanti, atha kho mayam añña-
maññañ sammodamānā gacchāma, utrase ti mama migo utraseyyā 'ti kena 15
nu kāraṇa tvañ mañ saddahāpessasiti dīpeti.

Taṃ sutvā rājā „mayā imañ niraparādhañ vijjhितvā mu-
sāvādo kato, saccam eva kathessāmi“ cintetvā ā.:

15. Na t' addasā migo Sāma kin t' āham alikañ bhaṇe,
kodhalobbābhībhūto 'hañ, usuñ te tañ avissajīti. 305. 20

Ts. na taddasā ti na tañ addasa², kintāhan ti kin te evañ kalyāṇa-
dassanassa santike ahañ alikañ bhaṇissāmi, k-bhūto han ti kodhena ca
lobbena ca abhībhūto hutvā ahañ, so hi paṭhamam eva migesu kodhena mīge
vijjhissāmi dhanuñ āropetvā thito pacchā B-añ disvā tassa devatādīsu añña-
tarabbhavañ ajānanto pucchissāmi nan ti lobhañ uppādesi, tasmā evam āha. 25

Evañ ca pana vatvā „nāyañ Suvannasāmo imasmim araññe
ekako va vasissati, nātakehi pi 'ssa bhavitabbañ, pucchissāmi
nan“ ti cintetvā itarañ g. ā.:

16. Kuto nu samma āgamma kassa vā pahito tvañ
udahāro nadiñ gaccha āgato Migasammatañ ti. 306. 30

Ts. sammā 'ti M-añ ālapati, āgamma 'ti kuto desā imañ vanañ
āgamma ambhakañ udakañ āharitum udahāro nadiñ gacchā 'ti, kassa vā pa-
hito ti kena pahito hutvā tvañ imañ Migasammatañ āgato ti a.

¹ C* uttā-, B^d utrā-. ² B^d na tañ disvā migo athassa na bhito ti a.

So tassa katham sutvā mahantaṃ vedanaṃ adhivāsetvā mukhena lohitam chaḍḍetvā g. ā.:

17. Andhā mātāpitā mayhaṃ, te bharāmi brahāvane,
tes' āham udahārako āgato Migasammatan ti. 307.

5 Ta. bharāmiti mūlaphalādini āharitvā posemi.

Evañ ca pana vatvā m-ro ca ārabba vilapanto āha:

18. Atthi nesaṃ usāmettaṃ atha sāhassa jīvitam,
udakassa cālābhena maññe andhā marissare. 308.
19. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ, labbhā pi pumunā idaṃ,
20 yañ ca ammaṃ na passāmi, tam me dukkhatarāṃ ito. 309.
20. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ, labbhā hi pumunā idaṃ,
yañ ca tātaṃ na passāmi, tam me dukkhatarāṃ ito. 310.
21. Sā nūna kapaṇā amma cīrarattāya rucchitī¹
addharatte va ratte vā nadīva avasucchati². 311.
15 22. So nūna kapaṇo tāto cīrarattāya rucchitī¹
aḍḍharatte³ va ratte vā nadīva avasucchati⁴. 312.
23. Uṭṭhānapāricariyāya pādasambāhanassa ca
Sāma tāta⁵ vilapantā hiṇḍissanti brahāvane. 313.
24. Idaṃ dutiyakaṃ sallaṃ kampeti hadayaṃ mama
20 yañ ca andhe na passāmi yañ ca hessāmi jīvitan ti. 314.

Ta. usāmettan ti bhojanamattaṃ, usā ti kira bhojanassa nāmaṃ, tassa
ca atthitāya atha sāhassa jīvitan ti chadivasamattaṃ jīvitan ti a., idaṃ
āharitvā ṭhapitaṃ phalāphalaṃ sandhāyāha, athavā usā ti usmā⁶, ten' etaṃ
dasseti: tesam sarīre usmāmettaṃ atthi, atha mayā ābhatena phalāphalena sā-
25 hassa jīvitam atthitī, marissare ti marissanti, pumuna ti purisena, evarū-
paṃ bi dukkhaṃ purisena laddhabbam evā 'ti a., cīrarattāya rucchitī⁷
cīrarattaṃ⁸ rodissati, aḍḍharatte vā 'ti majjhimaratte vā ratte vā ti⁹ pac-
chimaratte vā, avasucchati¹⁰ kunnadī viya sussesati¹¹ a., uṭṭhāna--yā
'ti mahārāja yaṃ ahaṃ rattim pi divāpi dve tayo vāre uṭṭhāya attano uṭṭhāna-
30 viriyena tesam pāricariyaṃ karomi hatthapāde sambāhāmi maṃ adiesvā tesam
atthāya te parihīnacakkhukā Sāma tāta 'ti vilapantā 'kaṇṭhakehi vijjhiyamānā

¹ Bā rujjati. ² Cks -sicchati. ³ Cks -ratto. ⁴ Bā -sujjhati. ⁵ Cks tāta ti. ⁶
Cks usamā. ⁷ Bā rujjati. ⁸ Ck -ā, Cs -o. ⁹ Cks omit majjhima -- vāti
¹⁰ Cks -sicchiti, Bā -sujjhati, Cks add avasiechissati. ¹¹ Cks sukkhissati.

imasmiñ mahante vane hiñḍissanti¹ a., dutiyan ti paṭhamañ pavīṭṭhavi-
pītasallato pi satagunena dāḥataṃ idañ dutiyañ nesañ adassanasokasallaṃ.

Rājā tassa vilāpañ sutvā „ayañ accantabrahmacārī
dhamme ṭhito m-ro bharati, idāni evañ dukkhappatto pi tesañ
yeva vilapati, evañ guṇasampanno nāma mayā aparādho kato, 5
kathañ nu kho imañ samassāseyyan“ ti cintetvā „mama
nirayapavīṭṭhakāle r. kiñ karissati, iminā paṭijaggitanīyāmen’
ev’ assa m-ro paṭijaggissāmi, icc-assa maraṇañ amaraṇañ bha-
vissatīti“ sannīṭṭhānañ katvā ā.:

15. Mā bālhañ paridevesi Sāma kalyāṇadassana, 10
ahañ kammakaro hutvā bhariyassan te brahāvane. 315.
16. Issatthe c’ asmi kusalo dāḥadhammo ti vissuto
ahañ kammakaro hutvā bhariyassan te brahāvane. 316.
17. Migānañ vighāsaṃ² anvesaṃ vanamūlaphalāni ca
ahañ kammakaro hutvā bhariyassan te brahāvane. 317. 15
18. Kataman tañ vanañ Sāma yattha mātāpitā tava,
ahan te tathā bharissaṃ yathā te abhari tuvan ti. 318.

Ta. bhavissante ti te tava mātāpitāro bharissāmi, migānañ ti thūlā-
dinañ migānañ vighāsaṃ anvesanto idañ so issatthe asmi kusalo ti
thūlathūlamige vadhitvā madhuramaṃsena tava m-ro bharissāmi³ ti vatvā mahā- 20
rāja ambe nissāya mā pāṇavadhañ karīti vutte evaṃ ā., yathā te ti yathā
tvan te abhari tath’ eva ne ahañ pi bharissāmi.

Atha M. „sādhū mahārāja, tena hi m-ro bharassū“⁴ ti
vatvā maggañ ācikkhanto ā.:

19. Ayañ ekapadī rāja yo ’yañ ussīsake mama, 25
ito gantvā aḍḍhakosaṃ⁵ tattha tesañ agārakañ,
tattha mātāpitā mayhañ, te bharassu ito gato ti. 319.

Ta. ekapadīti ekapadamaggo, ussīsake ti yo⁶ esa mama mattha-
kaṭṭhāne, aḍḍhakosaṃ⁵ ti aḍḍhakosantaraṃ⁶.

Evañ so tassa maggañ ācikkhitvā mātāpitusu balava- 30

¹ Bā hindissanti vicarissanti. ² read: ghāsaṃ? ³ Cks -ghosañ. ⁴ Cks so.

⁵ Cks -ghosan. ⁶ Cks -ghosan-.

sinehena tathārūpaṃ vedanaṃ adhvāsetvā tesāṃ bharaṇatthāya
añjaliṃ paggayha yācanto puna ā.:

so. Namō te Kāsirāj' atthu', namō te Kāsivaddhana,
andhā mātāpitā mayhaṃ, te bharassu brahāvane. 320.

5 31. Añjalin te pagaṇhāmi², Kāsirāja nam' atthu te,
mātaraṃ pitaraṃ mayhaṃ vutto vajjāsi vandanaṃ ti. 321.

Ta. vutto vajjāsīti putto vo Sāmo naditīre visapītasallena viddho
rajatapāṭṭasadiṣe vālukapulinā passena nīpanno añjalim paggayha tumbhākaṃ
pāde vandatīti evaṃ mahārāja mayā vutto hutvā mātāpitunnaṃ me vandanaṃ
10 vandeyyāsīti ā.

Rājā „sādhū“ 'ti sampatīcchi. M. mātāpitunnaṃ vanda-
naṃ pesetvā visaññutaṃ pāpuṇi.

T. a. p. S. āha:

32. Idam vatvāna so Sāmo yuvā kālyāṇadassano
15 mucchito³ visavegena visaññi samapajjathā 'ti. 322.

Ta. samapajjathā 'ti jāto.

So hi heṭṭhā ettakaṃ kathento nirussāso viya kathesi,
idāni pan' assa visavegena upaṭṭitā⁴ bhavaṅgacittasantatihada-
yarūpan⁵ nissāya pavattikathā⁶ pacchijji mukhaṃ pidahi ak-
20 khīni nimmīlitāni hatthapādā thaddhabhāvappattā, sakalasarīraṃ
lohiteṇa tintaṃ'. Rājā „ayaṃ idān' eva mayā saddhim ka-
thesi, kin nu kho ti 'ssa assāsapassāse upadhāresi, te pana
niruddhā, sarīraṃ thaddhaṃ jātāṃ, so niruddho dāni Sāmo“ ti
sokaṃ sandhāretuṃ asakkonto ubho hatthe matthake ṭhapetvā
25 mahāsaddena paridevi.

T. a. p. S. āha:

33. Sa⁷ rājā paridevesi bahum kārūṇāsamhitaṃ:
ajarāmaro 'haṃ⁸ āsim, ajj' etaṃ¹⁰ nāmi¹¹ no pure. 323.
34. Sāmaṃ kālakataṃ disvā n' atthi maccussa nāgamo,
y' assu¹² maṃ patimanteti sa visena samappito 324.

¹ Cks -rāja, omitting atthu. ² Bḍ paggayhāmi. ³ Bḍ puñjito. ⁴ so Bḍ; Ck
pattame, C² patthave. ⁵ Cks omīti bhavaṅga. ⁶ Bḍ pavattā-. ⁷ Ck tinnam, Bḍ mak-
khitaṃ. ⁸ Bḍ so. ⁹ Cks ahaṃ. ¹⁰ Cks ajjevataṃ. ¹¹ Cks nāsi. ¹² Cks yaasa.

25. Sv-āj' eva¹ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsati,
nirayaṃ nūna gacchāmi, ettha me n' atthi saṃsayo. 325.
26. Tadā hi pakataṃ pāpaṃ cirarattāya kibbisam
bhavanti tassa vattāro, gāme kibbisakārakaṃ²
araññe nimmanussamhi ko³ maṃ vattum arahati. 326. 5
27. Sārayanti hi kammāni gāme saṃgaccha⁴ māṇavā,
araññe nimmanussamhi ko⁵ maṃ sārayissatīti. 327.

Ta āsin ti ahaṃ ettakaṃ ajārāmaro 'mhīti saññi ahoṣiṃ, ajj' etan ti
ahaṃ ajja imaṃ Sāmaṃ kālakataṃ dievā mamañ c' eva anñhesaṃ ca n' atthi
maccussa nāgamo taṃ maccuno āgamanam ajja jānāmi⁵ ito pure na jānāmīti 10
vilapati, svājjevan⁶ ti yo⁷ savisena sallena samappito idān' eva maṃ pati-
manteti so ajja⁸ evaṃ gate kāle ti evaṃ maraṇakāle pavatte kiñci appa-
mattakam pi na bhāsati, tadāhīti tasmīṃ khaṇe Sāmaṃ vijjhantena mayā
pāpaṃ kataṃ, cirarattāya kibbisam ti taṃ panacirarattam vipaccanasamatthaṃ
daruṇaṃ pharusam, tassā 'ti tassa evarūpaṃ pāpaṃ vicarantassa, vattāro ti 15
ninditāro bhavanti, kuhiṃ gāme kinti kibbisakārako ti imaṃ maṃ pana araṇṇe
nimmanussamhi ko maṃ vattum arahati, sace hi⁹ bhavēyya vadeyyā 'ti vilapati,
sārayantihiṃ game vā nigamādisu, saṃgaccha māṇavā ti tattha tattha
purisā sannipatitvā ambho purisaghātaka daruṇaṃ te kammaṃ kataṃ asuka-
daṇḍappatto nāma tvaṃ ti evaṃ kammāni sārenti codenti, imaṃ maṃ pana nim- 20
manusse araṇṇe imaṃ rājānaṃ ko sārayissatīti attānaṃ codento vilapati.

Tadā Bahusodari¹⁰ nāma devadhītā Gandhamādana-vāsini
Mahāsattassa sattame attabhāve mātubhūtapubbā¹¹ puttasiṇehena
B-aṃ niccaṃ āvajjati, taṃ divasaṃ pana sā dibbasampattiṃ
anubhavamānā na taṃ āvajji¹², devasaṃ āgamaṃ gatā ti pi va- 25
dant' eva¹³, sā tassa visaññibhūtakāle „kin nu kho me put-
tassā¹⁴“ 'ti āvajjamānā addasa: „Piliyakkho rājā mama puttaṃ
savisena sallena vijjhivā Migasammatātīre vālupakuline pādetvā
mahantena saddena paridevati, sac' āhaṃ na gamissāmi mama
putto Suvannaśāmo etth' eva nassissati rañño pi hadayaṃ 30
phalissati Sāmaṃ m-ro pi nirāhārā pāṇiyam pi alabhitvā sus-
sita marissanti, mayi pana gatāya rājā pāṇiyaghaṭaṃ ādāya
tassa mātāpitunnaṃ santikaṃ gamissati vacanaṃ ca nesaṃ

¹ B⁴ svājjevaṃ. ² B⁴ -ko. ³ add nu? ⁴ so all three MSS. ⁵ C^k jānitiṃ,
C^e jānīm. ⁶ B⁴ svājjevaṃgate kāle. ⁷ C^k so. ⁸ C^k ahaṃ. ⁹ B⁴ pi. ¹⁰ B⁴
-sundari. ¹¹ B⁴ mātā-. ¹² C^e -jja, B⁴ -jjati. ¹³ B⁴ -tiyeva. ¹⁴ B⁴ -ssapavatti.

sutvā te puttassa santikaṃ ānessati, atha te ca ahañ ca sacca-kiriyaṃ karissāma, Sāmassa visaṃ nimmadissati', evam me putto jivitaṃ labhissati, m-ro cakkhūni labhissanti, rājā Sāmassa dhammadesanaṃ sutvā gantvā mahādānaṃ datvā sagga-
 5 parāyano bhavissati, tasmā gacchāma' ahañ tatthā' 'ti sā gantvā Migasammatānadītīre adissamānā ākāse thatvā raññā' saddhiṃ kathesi.

T. a. p. S. āha:

38. Sā devatā antarahitā pabbate Gandhamādane
 10 rañño va anukampāya imā gāthā abhāsatha: 328.
 39. Āgum kari' mahārāja akari' kamma dukkaṭaṃ',
 adūsakā pitāputtā tayo ekūsunā hatā. 329.
 40. Ehi' taṃ anusikkhāmi yathā te sugati siyā:
 dhammen' andhe vane posa' maññe 'haṃ sugatiṃ tayā ti. 330.
 15 Ta. rañño vā 'ti rañño yeva, āgum karīti mahārāja tvaṃ mahāparā-
 dhaṃ mahāpāpaṃ kari, dukkaṭaṃ⁶ ti yaṃ kataṃ dukkaṭaṃ⁶ hoti taṃ lāmaka-
 kammaṃ akari', adūsakā ti niddosā, pitāputtā ti mātā ca pitā ca putto ca
 ime tayo ekūsunā¹⁰ hatā tasmīn gate¹¹ tappaṭibaddhā tassa mātāpitāro pi
 pi hatā va honti, anusikkhāmi¹² ti sikkhāpemi anusāsāmi, posa' 'ti¹³ Sāmassa
 20 thāne thatvā¹³ sinehaṃ paccupaṭṭhāpetvā Sāmo viya te ubho andhe posehi,
 maññe--tayā ti evaṃ tayā sugati yeva¹⁴ gantabbā¹⁵ bhavissatīti maññāmi.

So devatāya vacanaṃ sutvā „ahañ kir' etassa m-ro po-
 setvā saggaṃ gamissāmīti“ saddahitvā „kim me rajjena, te
 yeva posessāmīti“ daḥhaṃ adhiṭṭhāya balavaparidevaṃ pari-
 25 devanto sokaṃ tanuṃ katvā „Suvannaśāmo mato bhavissatīti“
 nānāpupphehi tassa sarīraṃ pūjetvā udakena siñcitvā tikkhattuṃ
 padakkhiṇaṃ katvā catusu thānesu vanditvā tena pūjitaṃ udaka-
 ghaṭaṃ ādāya domanassappatto dakkhiṇadisābhimukho pāyāsi.

T. a. p. S. āha:

- 30 41. Sa rājā paridevitvā bahuṃ kārūṇāsamhitāṃ
 udakakumbhaṃ ādāya pakkāmi dakkhiṇāmukho ti. 331.

¹ so Cks for -ddissati? Bđ vinassati. ² Cks -o. ³ Bđ kira. ⁴ Ck akārā, Cs akārā.
⁵ Cks -rañ. ⁶ Cks add va. ⁷ Bđ pose. ⁸ Cks dukkat-. ⁹ Cks akiri. ¹⁰ Bđ
 ekus-. ¹¹ Bđ hate. ¹² Bđ pose ti. ¹³ Ck thatvā. ¹⁴ Cks -tiṃ ñeva. ¹⁵
 Ck -bba, Cs -bbaṃ.

Pakatiyāpi ca mahāthāmo rājā pāṇiyaghaṭaṃ ādāya assa-
mapadaṃ koṭṭento viya pavisitvā Dukūlapaṇḍitaṃ sāladvāraṃ
pāpuni. Paṇḍito antonisinno tassa padasaddaṃ sutvā „nāyaṃ
Sāmassa padasaddo, kassa nu kho“ ti pucchanto gāthadvayaṃ ā.:

42. Kassa¹ [nu] eso padasaddo manussass² eva āgato, 5
n' eso Sāmassa nigghoso, ko nu tvam asi mārisa. 332.
43. Santaṃ hi Sāmo vajati, santaṃ pādāni neyati³,
n' eso Sāmassa nigghoso, ko nu tvam asi mārisā⁴ 'ti. 333.

Ta. maṇuṣasṣevā⁵ 'ti nāyaṃ sīhavyagghānaṃ na yakkhakinnaṃ
āgato⁶ pana manussassa⁷ evāyaṃ padanigghoso na Sāmassā⁸ 'ti, santaṃ hīti 10
upasaṃyuttāṃ hi vajati caṃkamati, neyatīti⁹ patitṭhapeti.

Taṃ sutvā rājā „sac' āhaṃ attano rājabhāvaṃ akathetvā
'mayā tumhākaṃ putto mārito' ti vakkhāmi ime kujjhivā¹⁰ mayā
saddhiṃ pharusaṃ kathessanti, evaṃ mama etesu kodho up-
pajjissati, atha te viheṭhessaṃ¹¹, taṃ mam' assa' akusalaṃ, rājā 15
ti pana vutte abhāyanto¹² nāma n' atthi, tasmā rājabhāvaṃ
tāva kathessāmi¹³ cintetvā pāṇiyamālake pāṇiyaghaṭaṃ ṭha-
petvā paṇṇasāladvāre ṭhatvā ā.:

44. Rājāham asmi Kāsīnaṃ Piliyakkho ti maṃ vidū,
lobhā raṭṭhaṃ pahatvāna migam esaṃ carāṃ¹⁴ ahaṃ. 334. 20
45. Issatthe c' asmi kusalo daḥhadhammo ti vissuto,
nāgo pi me na muñceyya āgato usupātanan ti. 335.

Paṇḍito pi tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto āha:

46. Svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṃ, (V²²⁵/₂₀)
issaro pi¹⁵ anuppatto yam idh' atthi pavedaya. 336. 25
47. Tiṇḍukāni¹⁶ piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni bhuñja rāja varaṃ¹⁷ varaṃ. 337.
48. Idam pi pāṇiyaṃ sītaṃ ābhataṃ girigabbharā,
tato piva mahārāja sace tvaṃ abhikaṃkhasīti. 338.

¹ C^k kassa, C^s kassan. ² so B^d; C^k āgacanto. ³ C^k āgacanto, C^s āgacchanto.
for -tassa? ⁴ C^k āgacchati. ⁵ santaṃ hīti - - - kujjhivā wanting in C^s. ⁶ B^d
vihedhessāmi. ⁷ C^k assatu, B^d mama, omitting assa. ⁸ C^k -tā. ⁹ B^d C^s si.
¹⁰ C^k tindu-. ¹¹ B^d varā.

T. a. Sattigumbajātaka kathito, idha pana girigabbharā ti Migasammataṃ sandhāya vuttaṃ, sā hi girigabbharato nikkhantattā girigabbharā t' eva jātā.

Evam tena paṭisanthāre kate rājā „putto vo mayā mā-
rito' ti paṭhamam eva vattuṃ ayuttaṃ, ajānanto viya kathaṃ
5 samuṭṭhāpetvā kathessāmīti“ cintetvā āha:

49. Nālam andhā vane daṭṭhum, ko nu vo¹ phalam āhari,
anandhass' evāyaṃ² sammā nivāpo³ mayhaṃ khāyatīti. 339.

Ta. nālan ti tumhe andhā imasmīm vane kiñci daṭṭhum na samatthā, ko
nu vo¹ -- āharīti ko nu tumbhakaṃ ime phale āhari, nivāpo² ti ayaṃ
10 sammā nayena upāyena kato³ khādītabbayuttokānaṃ superisuddhānaṃ phalā-
phalānaṃ nivāpo³ sannicayo anandhassa viya na andhassā 'ti mayhaṃ khāyati
upaṭṭhāti.

Taṃ sutvā paṇḍito „mahārāja, na mayam phalāphalāni
āharāma, putto pana no āharatīti“ dassetuṃ gāthadvayam ā.:

15 50. Daharo yuvā nātibrahā Sāmo kalyāṇadassano,
dīgh' assa kesā asitā aho sunaggavellitā⁴, 340.

51. So have phalam āhatvā⁵ ito ādā⁶ kamaṇḍaluṃ
nadiṃ gato udahāro, maññe na dūram āgato ti. 341.

Ta. nātibrahā ti nātīdīgho nātirasso, sunaggavellitā⁴ ti suna-
20 samkhātāya mamsakoṭṭhanapotthaniyā aggaṃ viya vinatā⁷, kamaṇḍaluṃ ti
ghaṭaṃ, na dūram āgato ti na dūram āgato idāni na dūram ito āsannaṭṭhānaṃ
āgato bhavissatīti maññāmīti a.

Taṃ sutvā rājā āha:

52. Ahan taṃ avadhiṃ Sāmaṃ yo tuyhaṃ paricārako
25 yaṃ kumāraṃ pavedetha Sāmaṃ kalyāṇadassanaṃ. 342.

53. Dīgh' assa kesā asitā aho sunaggavellitā⁴,
tesu lohitalittesu seti Sāmo mayā hato ti. 343.

Ta. avadhiṃ ti mīgassa khittena⁸ sarena vijjhivā māresīm, pavedethā
'ti kathetha, setīti Mī-nadītīre vāḷkapulīne seti.

30 Paṇḍitassa pana avidūre yeva Pārikāya paṇṇasālo hoti,
sā tattha nisinnā rañño vacanaṃ sutvā taṃ pavattiṃ nātu-

¹ C² me. ² B² nivāto. ³ C² kate, C² kate, B² ayaṃ sammā upāyena tato.

⁴ B² so-. ⁵ B² āharitvā, C² āhanatvā. ⁶ B² ādāya. ⁷ B² kiñci natā. ⁸ B² visapiteṃ instead of m. kh.

kāmā hutvā nikkhamitvā rajjusaññāya D-pañḍitassa santikaṃ gantvā āha:

54. Kena Dukūla mantesi hato Sāmo ti vādinā,
hato Sāmo ti sutvāna hadayaṃ me pavedhati. 344.
55. Assatthassēva taruṇaṃ pavālaṃ māluteritaṃ
hato Sāmo ti sutvāna hadayaṃ me pavedhatīti. 345.

Ta vādinā ti mayā Sāmo hato ti vadantena, pavālan ti pallavaṃ, māluteritaṃ ti vātena paḥaṇṇaṃ.

Atha naṃ paṇḍito ovādaṃ dento āha:

57. Pārike Kāsirājāyaṃ so Sāmaṃ Migasammate
kodhasā usunā vijjhi, tassa mā pāpam icchimhā 'ti. 346.

Ta Migasammate ti M-tanadītīre, kodhasā ti mige uppannena kodhena, mā--mhā 'ti tassa mayaṃ ubho pi pāpaṃ mā icchimhā.

Pārī āha:

57. Kicchā laddho piyo putto yo andhe abharī vane
taṃ ekaputtaṃ ghātīmhi kathaṃ cittaṃ na kopaye ti. 347.

Ta ghātīmhitī ghātako.

D-pañḍito āha:

59. Kicchā laddho piyo putto yo andhe abharī vane
taṃ ekaputtaṃ ghātīmhi akkodhaṃ¹ āhu paṇḍitā ti. 348. 20

Ta akkodhan ti kodho nāma nirayasamvattaniko, tasmā taṃ akatvā puttaghātikamhi pi akkodho yeva kattabbo² ti paṇḍitā āhu.

Evam vatvā ubho pi te hatthehi ure patipimśantā M-assa guṇe vaṇṇetvā bhusaṃ parideviṃsu. Atha ne rājā samassāsento ā.:

59. Mā bālhaṃ paridevetha hato Sāmo ti vādinā,
ahaṃ kammakaro hutvā bharissāmi brahāvane. 349. 25
60. Issatthe c' asmi kusalo dalhadhammo ti vissuto,
ahaṃ kammakaro hutvā bharissāmi brahāvane. 350.
61. Migānaṃ vighāsaṃ anvesaṃ vanamūlaphalāni ca
ahaṃ kammakaro hutvā bharissāmi brahāvane ti. 351. 30

¹ so all three MSS. ² B^d ako-. ³ C^k akkodhe yeva kattabban, C^o akkode yeva kattabbo, B^d kodho eva na kattabbo.

Ta. vādinā ti tumhe hato Sāmo ti vadantena mayā saddhiṃ, tayā no¹ evaṃ guṇasampanno putto mārito² idāni ko amhe bharissatīti ādini vatvā mā bāḷhaṃ paridevetha ahaṃ tumhākaṃ kammakaro hutvā Sāmo viya tumhe bharissāmīti evaṃ rājā tumhe mā cintayittha na mayaṃ rajjena attho ahaṃ vo
5 yāvajivaṃ bharissāmīti te assāsesi.

Te tena saddhiṃ sallapantā³ āhaṃsu:

es. N' eso dhammo mahārāja, n' etaṃ amhesu kappati,
rājā tvam asi amhākaṃ, pāde vandāma te mayan ti. 352.

Ta. dhammo ti sabbāvo kāraṇaṃ vā, kappatīti evaṃ tava kamma-
10 karaṇaṃ⁴ amhesu na kappati na sobhati, pāde--mayan ti idaṃ pana te pabbajjalīṅge⁵ ṭhītāpi puttassokassa mahantattāya⁶ c' eva nihata mānātāya ca⁷ vadimsu, rañño vissāsaṃ uppādetum pi evam āhaṃsū 'ti vadanti.

Taṃ sutvā rājā ativiya tussitvā „aho acchariyaṃ, evaṃ dosakārake nāma mayi pharusuvacanamattam pi n' atthi",
15 paggaṇhanti yeva man⁸ ti⁹ cintetvā g. ā.:

es. Dhammaṃ nesādā¹⁰ bhaṇatha, kato apacitī tayā,
pitā tvam asi asmākaṃ, mātā tvam asi Pārike ti. 353.

Ta. tayā ti ekekaṃ vadanto evam ā, pitā ti D-paṇḍita ajja paṭṭhāya
tvam mayhaṃ pituṭṭhāne tiṭṭha, amma Pārike tvam pi mātṭṭhāne tiṭṭha, ahaṃ
20 pana vo puttassa Sāmassa ṭhāne pādadhovanādini sabbakiccāni karissāmi, maṃ rājā ti asallakkhetvā Sāmo ti¹¹ sallakkhetvā 'ti.

Te añjalim paggayha „mahārāja tayā amhākaṃ kamma-
karakakiccaṃ n' atthi, yatthikotiyaṃ pana no gahetvā tattha
netvā Sāmaṃ dassēhīti¹² yācantā gāthadvayam āhaṃsu:

es. Namo te Kāsirāj¹³ atthu¹⁴, namo te Kāsivaddhana,
25 añjalin te paggaṇhāma yāva Sām' ānupāpaya. 354.

es. Tassa pāde pavatṭantā¹⁵ mukhaṃ ca bhujadassanaṃ
saṃsumbhamānā attānaṃ kalam āgamayāmase¹⁶ ti. 355.

Ta. Sāmanupāpaya 'ti yāva Sāmo yattha tattha¹⁵ amhe anupāpaya.

¹ Bā omits no. ² Ck adds ti. ³ Ck Bā to. ⁴ Cks kammaṃ karoutaṃ. ⁵ Bā pabbajjalīṅge. ⁶ Bā -sokena samabbahatāya. ⁷ Cks omits ca. ⁸ Ck natti, Cs tattha. ⁹ Cks matti, Bā mamanti. ¹⁰ Cks nesāda. ¹¹ Cs neva, Ck te. ¹² Cks -ja, omittitg atthu. ¹³ so Cks; Bā sapajantā. ¹⁴ Ck -yemase, Cs āgamase. ¹⁵ Bā sāmā, omittitg yattha tattha.

bhujadassanan ti kalyāṇadassanaṃ abhirūpaṃ, saṃsumbhamānā ti vaṭṭentā¹, kālamāgamayāma² ti kālakiriyaṃ āgama³ssāma³.

Tesaṃ evaṃ kathentānaṃ yeva Suriyo atthaṃ gato. Atha rājā „sac' āhaṃ idān' eva ime tattha nessāmi taṃ diṣvā va nesaṃ hadayaṃ phalissati, iti tiṇṇam pi etesaṃ matakāle⁵ ahaṃ niraye nipanno yeva nāma, tasmā ne tattha gantuṃ na dassāmīti“ cintetvā catasso gāthā abhāsi:

66. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsaṇṇaṃ padissati
yattha Sāmo hato seti Cando va patito chamā. 356.
67. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsaṇṇaṃ padissati
yattha Sāmo hato seti Suriyo va patito chamā. 357. 10
68. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsaṇṇaṃ padissati
yattha Sāmo hato seti paṃsunā patikuṇṭhito. 358.
69. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsaṇṇaṃ padissati
yattha Sāmo hato seti idh' eva vasath' assame ti. 359. 15

Ta. brahā⁴ ti accaggatā⁵, ākāsaṇṇaṃ ti evaṃ⁶ taṃ vanaṃ ākāsaṇṇaṃ⁷ into viya hutvā padissati, athavā ākāsaṇṇaṃ⁷ ti ākāsaṇṇaṃ⁸ pakāsaṇṇaṃ⁹ ti a., chamā ti chamāya paṭhaviyaṃ ti a., chaman ti pi pāṭho, paṭhaviyaṃ patitaṃ viyā¹⁰ ti a., paṃsunā -- to ti parikiṇṇo paliveṇṭhito.

Atha ne attano vāḷādīnaṃ nissāya bhayaṃabhāvaṃ¹⁰ das- 30
setuṃ g. āhaṃsu:

70. Yadi tattha sahaṃsāni satāni nahutāni ca
n' ev' amhākaṃ bhayaṃ koci vane vāḷesu vijjatīti. 360.

Ta. kociti imasmiṃ vane kattha¹ci ekapadesa pi amhākaṃ vāḷesu bhayaṃ nāma n' atthi. 25

Rājā te paṭibāhitaṃ asakkonto hatthesu gahetvā tattha nesi.

Taṃ atthaṃ pakāsaṇṇaṃ Satthā āha:

71. Tato andhānaṃ ādāya Kāsiraṇṇā brahāvane
hatthe gahetvā pakkāmi yattha Sāmo hato ahū 'ti. 361.

¹ Bā pothentā parivaṭṭamānā. ² Cā -yemase. ³ Bā -missāma. ⁴ Bā brahmā.
⁵ Bā -tā, Cā accaggatā. ⁶ Bā e. ⁷ Cā ākāsaṇṇaṃ. ⁸ Cā ākāsaṇṇaṃ, Bā ākāsaṇṇaṃ
paṃsunā. ⁹ Bā pakāsaṇṇaṃ. ¹⁰ Bā vāḷamigabhayaṃabhāvaṃ.

Ta. tato ti tadā, andhānaṃ ti mātāpitunnaṃ, ahū 'ti ahoṣi, yasmiṃ
 5 thāne so pi nīpanno tattha neṣīti a.

Netvā ca pana tassa santike ṭhapetvā „ayaṃ vo putto“
 ti ācikkhi. Ath' assa pitā sīsaṃ mātā pāde ūrusu katvā nisī-
 5 ditvā vilapiṃsu.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha :

72. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukūḍitaṃ¹
 apaviddhaṃ² brahāraṇṇe Candam va patitaṃ chaṃā 362.
73. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukūḍitaṃ¹
 10 apaviddhaṃ² brahāraṇṇe Suriyaṃ va patitaṃ chaṃā 363.
74. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukūḍitaṃ¹
 apaviddhaṃ² brahāraṇṇe karuṇaṃ³ paridevayum. 364.
75. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukūḍitaṃ¹
 bāhā paggayha pakkandum: adhammo kira bho iti. 365.
- 15 76. Bālhaṃ kho⁴ si sutto⁵ Sāma kalyāṇadassana
 yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 366.
77. Bālhaṃ kho⁴ si matto⁷ Sāma kalyāṇadassana
 yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 367.
78. Bālhaṃ kho⁸ si pamatto⁹ Sāma kalyāṇadassana
 20 yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 368.
79. Bālhaṃ kho⁴ si kuddho¹⁰ Sāma kalyāṇadassana
 yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 369.
80. Bālhaṃ kho⁴ si ditto Sāma kalyāṇadassana
 yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi¹¹. 370.
- 25 81. Bālhaṃ kho⁴ si vimano Sāma kalyāṇadassana
 yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 371.
82. Jaṭaṃ vaḷinaṃ paṃkagataṃ¹² ko dāni saṇṭhapessati¹³,
 Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako. 372.
83. Ko ve¹⁴ sammajjan' ādāya¹⁵ sammajjissati assamaṃ¹⁶,
 30 Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako. 373.
84. Ko dāni nahāpayissati sīten' uṇhodakena ca,
 Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako. 374.

¹ so all three MSS. ² Bđ -viṭhaṃ. ³ Bđ kalunaṃ. ⁴ add tvaṃ? ⁵ C^s yutto,
 Bđ kho tvaṃ pamatto si. ⁶ Bđ svaḷjevaṃ, C^s yojjevaṃ. ⁷ Bđ kho tvaṃ pa-
 ditto si. ⁸ add tvaṃ? ⁹ Bđ kho tvaṃ pasutto si, comp. v. 76. ¹⁰ Bđ kho tvaṃ
 pakuddho si. ¹¹ Bđ omits this verse, but compare v. 77. ¹² Bđ paṃsugataṃ,
 read: malinaṃ paṃkagaṃ? ¹³ Bđ -si. ¹⁴ Bđ me. ¹⁵ Bđ -jjamādāya. ¹⁶ Bđ -me.

85. Ko dāni bhuñjayissati¹ vanamūlaphalāni ca,
Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako ti. 375.

Ta. apaviddhan ti niratthakaṃ chaḍḍitaṃ, adhammo kira bho ititi
ayuttaṃ kira bho aḷḷa imasmim loke vaṭṭati, matto² ti khīṇasuraṃ pivitvā
matto sammatto³, ditto⁴ ti dappito⁵ dhuttako si jāto ti⁶ sabbam vilāpavasena
bhaṇanti, jaṭan ti tāta ambakaṃ jaṭamaṇḍalaṃ, valinaṃ paṃkagatan ti
yadā ākulaṃ malaggahitaṃ bhavissati tadā naṃ idāni ko saṇṭhapessati, sodhetvā
ujuṃ karissati.

Ath' assa mātā bahum vilapitvā ure hatthaṃ ṭhapetvā
santāpaṃ upadhārentī „puttassa me santāpo pavattat' eva,
visavegena visaññitaṃ' āpanno bhavissati, nibbisabhāvattāya
c' assa saccakiriyaṃ karissāmi” cintetvā saccakiriyaṃ akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

86. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunṭhitaṃ⁸
atṭita puttasokena mātā saccam abhāsatha: 376. 15
87. Yena saccen' ayaṃ Sāmo dhammacārī pure ahu
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 377.
88. Yena saccen' ayaṃ Sāmo brahmacārī pure ahu
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 378.
89. Yena saccen' ayaṃ Sāmo saccavādī pure ahu
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 379. 20
90. Yena saccen' ayaṃ Sāmo mātāpettibharo' ahu
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 380.
91. Yena saccen' ayaṃ Sāmo kule jeṭṭhāpacāyiko
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 381. 25
92. Yena saccen' ayaṃ Sāmo pāṇā piyataro mama
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 382.
93. Yaṃ kiñc' atthi kataṃ puññaṃ mayhañ c' eva pitu-cca¹⁰ te
sabbena¹¹ tena kusalena visaṃ Sāmassa haññatū 'ti. 383.

Ta. yena saccenā 'ti yena bhūtena sabhāvena, dhammacārīti kusala-
pathadhammacārī¹², saccavādīti hassakeṇa pi musā avutto¹³, mātāpetti-

¹ Ck -ssanti, C² B² bhojayissati ² B² pamatto. ³ B² -tvā viya matto pa-
matto pamādaṃ āpanno. ⁴ B² paditto. ⁵ B² tabbito. ⁶ B² pakuddho si vi-
mano si ti. ⁷ B² visaññitaṃ, C² visañña-. ⁸ B² -kunḍi-. ⁹ B² -pitti-.
¹⁰ B² ca. ¹¹ C² saccena? ¹² B² kusalakammāpatha-. ¹³ so C²; C² attano,
B² hasitavasena pi musāvādaṃ na vadati.

bhara¹ ti analaso hutvā rattindivaṃ m-ro bhari, jetṭhā--ti jetṭhānaṃ
mātāpitunnāṃ sakkārakāko.

Evam mātaraṃ sattahi gāthāhi saccakiriya² katāya Sāmo
parivattitvā nipajji. Ath' assa pitā ,jīvati me putto, aham
5 pi 'ssa saccakiriyaṃ karissāmīti³ tath' eva s-yaṃ kari.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

94. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunṭhitaṃ⁴

aṭṭito puttasokena pitā saccam abhāsatha: 384.

95. Yena saccen' ayaṃ Sāmo dhammacārī pure ahu

10 etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 385.

96. 97. 98: 99. 100 = 88. 89. 90. 91. 92.

101. Yaṃ kiñc' atthi kataṃ puññaṃ mayhaṃ ca mātuyā ca⁵ te
sabbena⁶ tena kusaleṇa visaṃ Sāmassa haññatū 'ti. 386.

Tasmaṃ s-yaṃ karonte M. parivattitvā itarena passena
15 nipajji. Ath' assa s-yaṃ sā devatā akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

102. Sā devatā antarahitā pabbate Gandhamādane
Sāmassa anukampāya imāṃ saccam abhāsatha: 387.

103. Pabbaty-āhaṃ⁷ Gandhamādane cirarattanivāsini,

20 na me piyataro koci añño Sāmā na vijjati,
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 388.

104. Sabbe vanā gandhamayā pabbate Gandhamādane,
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 389.

105. Tesāṃ lālappamānānaṃ bahuṃ kārūṇāsamaṃhitāṃ

25 khippaṃ Sāmo samuṭṭhāsi yuvā kalyāṇadassano ti. 390.

Ta. pabbatyāhaṃ ti pabbate ahaṃ, vanā gandhamayā ti rukkhā
gandhamayā, na hi tattha agandho nāma koci rukkho atthi, tesāṃ ti bhī.
tesāṃ ubhinnaṃ lālappamānānaṃ yeva devatāya saccakiriyaṃ pariyoṣāne khippaṃ
Sāmo utṭhahi, padumapattato udakaṃ viy' assa⁸ vinivattetvā ābaddho vigato,
30 idha nu ko viddho ettha nu kho⁹ ti viddhatṭhānaṃ na paññāyi.

Iti Mahāsattassa nīrogatā mātāpitunnāṃ cakkhupaṭilābho
arunuggamanā devatānubhāvena tesāṃ catunnāṃ pi assame

¹ Bđ -pitti-. ² Cks -kiriya. ³ Bđ -kunḍi-. ⁴ Bđ mayhañceva mātucca. ⁵ Cks
saccena. ⁶ read: pabbate? ⁷ Bđ viya visaṃ. ⁸ Bđ adds viddho.

pākāṭabhāvo cā 'ti sabbam ekakkhaṇe ahosi. M-ro „cakkhuñ
ca no laddham, Sāmo ca arogo jāto“ ti atirekataram tussimsu.
Atha ne Sāmo paṇḍito gāthā ajjhabhāsi:

106. Sāmo 'ham asmi, bhaddam vo, sotthin' amhi¹ samuṭṭhito,
mā bālham paridevetha, mañjunābhivadetha man ti². 391. 5
Atha³ rājānam disvā paṭisanthāram karonto āha:

107. Svāgatan te mahārāja atho te aduragatam, (V ²⁹²/₂₀)
issaro si anuppatto, yaṁ idh' atthi pavedaya: 392.

108. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo (= ²⁹³/₂₀)
phalāni khuddakappāni bhuñja rāja varam varam. 393. 10

109. Atthi me pāṇiyam sītam ābhataṁ girigabbharā
tato piva mahārāja sace tvaṁ abhihamkhasīti. 394.
Rājā tam pi acchariyam disvā āha:

110. Sammuyhāmi pamuyhāmi, sabbā⁴ muyhanti medisā,
petam tam Sāma addakkhim, ko nu tvaṁ Sāma jīvasīti. 395. 15

Ta. petan ti Sāma⁵, aham tam matakam addasam, ko nu tvaṁ ti
kathan nu tvaṁ jīvitam paṭilabbhīti pucchati.

Sāmo „ayam rājā maṁ mato ti sallakkhesi, amatabhāvam
assa pakāsessāmīti“ ā.:

111. Api jīvam mahārāja purisaṁ gālhavedanam 20
upanītamanasakappam⁶ jīvantam maññate matam. 396.

112. Api jīvam mahārāja purisaṁ gālhavedanam
tam nirodhagatam santam jīvantam maññate matan ti. 397.

Ta. api jīvan ti jīvamānampi, upanītamanasakappam⁶ ti bhavaṅgam
otiṇṇacittācāram⁷, jīvan ti jīvamānam eva mato ti maññati, nirodhagatan 25
ti assāsapassāsanīrodham pattam⁸.

Evam „loko maṁ jīvantam eva matam maññatīti“ vatvā
rājānam atthe yojetukāmo dh. desento puna dve gāthā abhāsi:

¹ Cks -nampi, B^d sotthināmhi. ² B^d adds: tattha sotthināmhi samuṭṭhito ti
sotthinā sukhena uṭṭhito amhi bhavāmi, mañcunā ti madhurasarena maṁ abhi-
vadetha. ³ B^d adds so. ⁴ so all three MSS. ⁵ Cks -am. ⁶ Cks -samkappam.
⁷ Cks otiṇṇam-. ⁸ B^d adds santam samvijjamānam.

113. Yo mātaraṃ¹ pitaraṃ vā macco dhammena posati
devāpi naṃ tikicchanti mātāpettibharaṃ janāṃ. 398.
114. Yo mātaraṃ¹ pitaraṃ vā macco dhammena posati
idh' eva naṃ pasamsanti, pecca sagge ca modatīti. 399.
- 5 Tam sutvā rājā „acchariyaṃ vata bho, mātāpettibharassa
kira uppannarogaṃ devatāpi tikicchanti, ativiya ayaṃ Sāmo
sobhatīti“ añjalim paggayha ā.:
115. Esa bhiyyo pamuyhāmi, sabbā muyhanti medisā,
saraṇaṃ taṃ Sāma gacchāmi,
10 tvaṇ ca me saraṇaṃ bhavā² 'ti. 400.
- Ta. bhiyyo ti yasmā tādise parisuddhasūlaguṇasampanne aparajjhīṃ
tasmā atirekataraṃ muyhāmi, tvaṇ ca -- bhavā² 'ti saraṇaṃ gacchantassa me
tvaṃ s. bhava patitīthā hohi devalokagāmināṃ maṃ karohīti.
- Atha naṃ M. „sace mahārāja devalokaṃ gantukāmo ma-
15 hantaṃ dibbasampattiṃ paribhūñjitukāmo imāsu dasasu dham-
macariyāsu³ vattassū“ 'ti dasadkammacariyagāthā kathesi:
116. Dhammaṃ cara mahārāja mātāpitusu khattiya⁴, (V. p. 122.)
idha dhammaṃ caritvāna rāja⁴ saggaṃ gamissasi. 401.
117. Dhammaṃ cara mahārāja.
- 20 puttadāresu khattiya⁴, (Sen. Mahāv. I p. 221)
idha dhammaṃ caritvāna rāja⁴ saggaṃ gamissasi. 402.
118. Dhammaṃ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya etc. 403.
119. Dhammaṃ cara mahārāja vāhanesu balesu ca etc. 404.
120. Dhammaṃ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca etc. 405.
- 25 121. Dhammaṃ cara mahārāja raṭṭhe janapadesu ca etc. 406.
122. Dhammaṃ cara mahārāja samaṇabrāhmaṇesu ca etc. 407.
123. Dhammaṃ cara mahārāja migapakkhisu khattiya etc. 408.
124. Dhammaṃ cara mahārāja dhammo, ciṇṇo⁵ sukhāvaho etc. 409.
125. Dhammaṃ cara mahārāja saindadevā⁶ sabrahmakā
- 30 suciṇṇena divaṃ pattā, mā dhammaṃ rāja pamādo⁷ ti. 410.

Tāsaṃ attho Tesakūṇḍātake vitthārīto va.

¹ Ck add vā. ² Bā dasarājadhama-. ³ Ck khantiyā. ⁴ Ck Bā rājā. ⁵ Ck -o.

⁶ Bā indādevā. ⁷ so all three MSS. for pāmado.

Evañ M. tassa dasarājadhamme desetvā uttarim pi ova-
ditvā pañcastilāni adāsi. So tassa ovādam sirasā sampaticchitvā
vanditvā Bārāṇasim gantvā dānādīni puññāni katvā saporiso
saggaparāyano ahosi. B. pi saddhim mātāpitūhi abhiññā ca
samāpattiyo ca nibbattetvā Brahmaloṇṇapago ahosi. 5

S. imam dhammadesanam āharitvā „bhikkhave mātāpitunnam po-
sanam nāma paṇḍitānam esa vamsa¹“ ti vatvā saccāni pakāsetvā j. s.
(Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphalaṃ pāpuṇi): „Tadā rājā
Ānando ahosi, devadhītā Uppalavaṇṇā, Sakko Anuruddho, pitā² Kas-
sapa, mātā³ Bhaddakāpilāni⁴, Suvannaśāmapaṇḍito aham evā⁵“ ti⁶. 10
Sāmajātakaṃ⁷.

4. Nimijātaka.

Accheraṃ vata⁸ lokasmin ti. Idam S. Mithilam upanissāya
Makhādevambavane⁹ v. sitapātukammaṃ ārabba kathesi. Ekadivasam
hi S. sāyaṇhasamaye¹⁰ sambahulehi bhikkhūhi saddhim tasmiṃ am- 15
bavane cārikam caramāno ekam ramaṇiyam bhūmippadesam disvā
attano pubbacariyam kathetukāmo sitam pātukavā āyasmatā Ānan-
dattherena sitakaraṇam puttḥo „Ānanda ayaṃ bhūmippadeso pubbe
mayā Makhādevarājakāle¹¹ jhānakīlam kilāntena ajjhāvutthapubbo¹²“
ti vatvā tena yācito paññattāsane nisīditvā a. ā.: 20

A. Videharatṭhe Mithilanagare Makhādevo¹³ nāma rājā
ahosi, so cāturaśītivassasahassāni kumārakīlam kilī, caturā-
śītivassasahassāni uparajjam kāresi, caturāśītivassasahassāni
r. kārento „yadā me samma kappaka sirasmiṃ phalitāni pas-
seyyāsi tadā me āroceyyāsīti“ vatvā aparabhāge kappakena 25
phalitāni disvā ārocite saṇḍāsena uddharāpetvā hatthe patiṭṭhā-
petvā phalitam oloketvā¹⁴ āgantvā nalāṭe laggaṃ viya maraṇam

¹ Bā omits esa ² Bā dukūlapaṇḍito. ³ Bā pārīkā. ⁴ Bā adds bhikkhūni. ⁵
Bā aham eva sammāsambuddho loka udapādīti. ⁶ Bā suvaṇṇasāmapālito. ⁷ 4.
Cfr. Morris, B. & C. p. 76. Mā. = Mātali. ⁸ Ck adds bho. ⁹ Bā maggha-,
B° majjha-. ¹⁰ Ck sāyaṇha-. ¹¹ Bā magghā, B° majjha-. ¹² Ck Bā -vutta-.
¹³ Bā magghā. Cfr. Morris in J. P. T. S. 1855 p. 62. Hultzsch in Z. d. d.
m. Ges. 40 p. 60. ¹⁴ Bā adds maccurājānam.

passamāno „idāni me pabbajitum kālo“ ti kappakassa gāma-
varam datvā jeṭṭhaputtam pakkosāpetvā „tāta r. paṭicca,
aham pabbajissāmīti“ vatvā „kimkāraṇā devā“ 'ti vutte
„uttamāṇgarūhā mayham ime jātā vayoharā

- 5 pātubhūtā devadūtā, pabbajjāsamayo maman'“ ti
vatvā tam rajje abhisiñcitvā „tvam pi evam evam paṭipajjey-
yāsīti“ vatvā ovaḍitvā nagarā nikkhamma' bhikkhupabbajjāya
pabbajitvā caturāsītivassasahassāni cattāro Brahmavihāre bhā-
vetvā Brahmaloce nibbatto¹. Putto pi 'ssa eten' upāyena
10 pabbajitvā Brahmaloce-parāyano ahosi, tathā tassa putto² ti,
evam dvīhi ūnāni caturāsītikhattiyasahassāni sīse phalitam
disvā va imasmim ambavane pabbajitvā cattāro Brahmavihāre
bhāvetvā Brahmaloce nibbatto³. Tesam sabbapaṭhamam nib-
batto Makhādevarājā Brahmaloce t̥hito attano vaṁsam olokento
15 dvīhi ūnāna caturāsītikhattiyasahassāni pabbajitāni disvā tuṭṭha-
mānaso hutvā „ito nu kho param pavattissati na-ppavattissa-
tīti“ olokento appavattanabhāvam ātvā „mama vaṁsam aham
eva ghaṭessāmīti“ tato cavitvā Mithilanagare rañño aggamahe-
siyā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi. Tassa nāmagahaṇadivase
20 nemittakā lakkhaṇāni oloketvā „mahārāja ayaṁ kumāro tum-
hākaṁ vaṁsam ghaṭento uppanno, tumhākaṁ vaṁso hi pabbaj-
janavaṁso⁴ imassa parato na gamissatīti“ vadimsu. Tam
sutvā rājā „ayaṁ rathacakkanemi viya mama vaṁsam ghaṭento
jāto“ ti Nemikumāro⁵ ti 'ssa nāmaṁ akāsi. So daharakālato
25 paṭṭhāya dāne sīle uposathakamme ca abhirato ahosi. Ath'
assa pitā purimanayen' eva phalitam disvā kappakassa gāma-
varam datvā puttassa r. niyyādetvā ambavane pabbajitvā
Brahmaloka-parāyano ahosi. Nimirājā⁶ dānajjhāsayatāya catūsu
nagaradvāresu nagaramajjhe cā 'ti pañcadānasālāyo karetvā

¹ = vol. I p. 137. ² Ck nikkhami, Bđ nikkhamitvā. ³ Bđ -i. ⁴ C repeats tathā tassa putto. ⁵ Bđ nibbattimsu. ⁶ Bđ pabbajita-. ⁷ Bđ purato añño nāga-
missatīti. ⁸ Ck nemiyaka-. ⁹ Bđ nemi-.

mahādānaṃ pavattesi, ekekāya dānasālāya satasahassaṃ katvā devasikaṃ pañca pañca kaḥapaṇasatasahassāni pariccaji, niccaṃ pañcasilāni ca rakkhi, paḍḍhādivasesu uposathaṃ samādayi, mahājanam pi dānādīsu puññesu samādapesi¹, sagga-maggaṃ ācikkhitvā nirayabbhayaena tajjetvā dh. d. Tassa ovāde 5
 ʾhitā dānādīni puññāni katvā cutā cutā devaloke nibbattanti, devaloko paripūri, nirayo tuccho viya ahoṣi. Tadā Tāvatiṃsabhavane devasaṃghā Sudhammāya devasabhāya sannipatiṭṭhā „aho amhākaṃ ācariyo Nimirājā², naṃ nissāya mayaṃ imaṃ Buddhañānenāpi aparicchindiyaṃ dibbasampattiṃ anubhomā“ 10
 'ti vatvā M-assa guṇe vaṇṇayimsu. Manussaloke pi 'ssa mahāsamuddapiṭṭhe āsittatelaṃ viya guṇakathā³ patthari.

S. tam atthaṃ āvibhūtaṃ katvā bhikkhusaṃghassa kathento āha:

1. Accheraṃ vata lokasmiṃ uppajjanti vicakkaṇā yadā ahū Nimirājā paṇḍito kusalatthiko. 411. 15
2. Rājā sabba-Videhānaṃ adā dānaṃ arindamo, tassa taṃ dadato dānaṃ saṃkappo udapajjatha: dānaṃ vā brahmacariyaṃ vā katamaṃ su mahapphalan ti. 412.

Ta. yadā ahū ti bhī. paṇḍito attano ca paresaṃ ca kusalatthiko Nimirājā³ ahoṣi tadā devamanussānaṃ accheraṃ vata no evarūpāpi⁴ nāma anup- 20
 panne Buddhañāne mahājanassa Buddhakiccaṃ sādhayamānā lokasmiṃ vicakkaṇā uppajjanti⁵ evaṃ tassa guṇakathaṃ kathesun ti a., yathā ahū ti pi pāṭho, tass' attho: yathā ahu Nimirājā paṇḍito kusalatthiko yeva⁶ tathārūpā mahājanassa Buddhakiccaṃ sādhayamānā uppajjanti vicakkaṇā ti⁷ yaṃ tesaṃ 25
 uppannaṃ⁷ taṃ accheraṃ vata lokasmiṃ ti, iti S. sayam eva acchariyaṇāto evaṃ āha, sabba-videhānaṃ ti sabbesaṃ Videhavāsīnaṃ, katamaṃ sū 'ti etesu dvīsu kataman nu, so kira pannarasuposathiko omuttasabbābharāṇe sīrisayana-
 piṭṭhe nīpanno dve yāme niddaṃ okkamitvā pacchīmayāme pabuddho pallaṃkaṃ ābhujitvā aham pi mahājanassa aparimāṇaṃ dānaṃ pi demi sīlam pi rakkhāmi dānassa nu kho phalaṃ mahantaṃ udāhu brahmacariyavāsassa ti cintetvā 30
 attano kaṃkhaṃ chinditum nāsakkhi.

Tasmiṃ khaṇe Sakkabhavanaṃ uṇhākāraṃ dassesi, Sakko tassa kāraṇaṃ āvajjanto taṃ tathā vitakkentaṃ disvā „kaṃ,

¹ C* -dā-. ² Bā nemi-. ³ Cks -thaṃ. ⁴ Bā -pāṇi. ⁵ Cks ye. ⁶ Bā omits ti.

⁷ C* uppajjan, C^s uppajjana.

kham assa chindissāmīti“ ekako va sīgham āgantvā sakalanivesanam ekobhāsam katvā sirigabbham pavisitvā obhāsam pharitvā ākāse thatvā tena puṭṭho vyākāsi.

Tam attham pakāsento S. āha:

- 5 1. Tassa saṃkappam aññāya Maghavā devakuñjaro
sahassanetto pātur ahu vaṇṇena nihanam tamam. 413.
2. Salomahaṭṭho manujindo Vāsavam avacā Nimi:
devatā nu si gandhabbo ādu Sakko purindado,
na ca me tādiso vaṇṇo diṭṭho vā yadivā suto¹. 414.
- 10 3. Salomahaṭṭham nātvāna Vāsavo avacā Nimi²:
Sakko 'ham asmi devindo, āgato 'smi tav' antike,
alomahaṭṭho manujinda puccha pañham yad³ icchasi. 415.
4. So ca tena katokāso Vāsavam avacā Nimi:
pucchāmi tam mahābāhu sabbabhūtānam issara:
15 dānam vā brahmacariyam vā katamam su mahapphalam. 416.
5. So puṭṭho naradevena Vāsavo avacā Nimi⁴,
vipākam⁵ brahmacariyassa jānam akkhās⁶ ajānato: 417.
6. Hīnena brahmacariyena khattiye upapajjati
majjhimena ca devattam uttamaena visujjhati. 418.
- 20 7. Na h' ete sulabhā kāyā yācayogena kenaci
ye kāye upapajjanti anāgārā tapassino ti. 419.

Ta. salomahaṭṭho ti bhi. so Nimirājā obhāsam disvā ākāsam olokento tam dibbābharapapattimaṇḍitam disvā bhayena haṭṭhalomahamso hutvā devatā nu āti pucchi, alomahaṭṭho ti nibbhayo ahaṭṭhalomo hutvā puccha mahārājā
25 ti (add: vutte?), Vāsavam⁸ avacā ti tuṭṭhamānaso hutvā avoca, jānam -- ti bhi. so Sakko atitabhavo attanā paccakkham diṭṭhapubbam brahmacariyassa vipākam jānanto tassa ajānato akkhāsi, hīnenā 'ti ādisu puthutitthāyatane⁹ methunaviratimattam⁷ silam hīnam nāma, tena khattiyakule upapajjati⁸, jhānassa upacāramattam majjhiman nāma, tena devattam upapajjati⁹, aṭṭhasamāpattinibbattanam pana uttaman nāma, tena Brahmaloce upapajjati⁹, tam bāhirakā nibbānan ti kathenti, tenāha visujjhatīti, imasmim pana sāsane parisuddhasīlassa bhikkhuno aññataram devanikāyam patthentassa brahmacariyacetanā hīnatāya hīnam nāma, tena yathāpatthite¹⁰ devaloce nibbattati, parisuddhasīlassa pana aṭṭhasamāpattinibbattanam majjhiman nāma, tena Brahmaloce

¹ Bā adds ācikkha me tvaṃ bhaddante katham jānemu tam mayam. ² Cks nimi, Bā nemi. ³ Bā yam. ⁴ Cks -ka. ⁵ Cks -vo. ⁶ so Bā; Cks -na. ⁷ Cks -mattā, Bā -virahitamattam. ⁸ Cks upapajjanti. ⁹ Bā nibbatti, Cks upapajjanti. ¹⁰ Ck pattate, C^o pattite.

nibbattiati, parisuddhasīlassa vipassanaṃ vaḍḍhetvā arahattapatti¹ uttamaṃ nāma, tena visuĵġhati, itī Sakko mahārāja dānato satagūṇena sahaṣṣagūṇena brahmacariyavāso va mahapphalo ti vaṇṇesi, kāyā ti brahmaghaṭṭā, yācayogena² 'ti yācanayuttakena yācayogena vā yaññayuttakena vā ti ubhayathāpi dāyakass³ ev' etaṃ nāma, tapassino ti tapanissitakā.

5

Imāya pi gāthāya brahmacariyavāsass⁴ eva mahapphala-bhāvaṃ dīpetvā idāni ye atīte mahādānaṃ datvā kāmāvacaram pi atikkamituṃ nāsakkhiṃsu te rājāno dassento ā.:

10. Dudīpo⁵ Sāgaro Selo Mucalindo Bhagīraso

Usīnaro Aṭṭhako ca Assako ca Puthujġano 420.

10

11. Ete c⁶ aññe ca rājāno khattiyā brāhmaṇā bahū

puthuyaññāṃ yajitvāna Petan te⁷ nātivattisun⁸ ti. 421.

T. a.: mahārāja pubbe Bārāṇasīyaṃ Dudīpo⁹ nāma rājā mahādānaṃ datvā maraṇacakkhena chinno kāmāvacarake yeva nibbatti tathā Sāgarādāyo aṭṭhā¹⁰ 'ti ete ca pana aññe ca bahurājāno c¹¹ eva khattiyabrāhmaṇā ca puthuyaññāṃ ya-
jitvāna anekappakāraṃ dānaṃ datvā kāmāvacarabhūmisamkhātāṃ Petan te nāti-
vattisun, kāmāvacaradevatā hī rūpādīno kilesavatthussa kāraṇā paraṃ paccāsiṃ-
sanato kapaṇatāya petā ti vuccanti, vuttam pi c¹² etaṃ:

ye adutiyā¹³ na ramanti ekikā
vivekajaṃ ye na labhanti pītīm
kiñcāpi te indasamānabhogā
te ve parādhiṇasukkhāvarākā ti.

20

Evam pi dānaphalato brahmacariyaphalass¹⁴ eva mahanta-bhāvaṃ dassetvā idāni brahmacariyavāsena Petabhavanaṃ atikkamitvā Brahma-loke nibbattatāpase dassento ā.:

25

12. Addhā¹⁵ ime¹⁶ avattisun anāgārā tapassino

satt¹⁷ isayo Yāmahanu Somayāgo Manojavo 422.

13. Samuddo Māgho Bharato [ca¹⁸] isi Kālikarakkhiyo¹⁹

Aṅgīraso Kassapo ca Kisavaccho Akitti²⁰ cā 'ti. 423.

Ta. avattisun ti kāmāvacaraṃ atikkamisun, tapassino ti sīlataṇṇaṃ c²¹ 30
eva samāpattitapaṇ ca nissitā, sattisayo ti Yāmahanuādāyo satta bhātaro va²²
sandhāyāha Aṅgīrasādīhi pana catūhi saddhiṃ ekādas²³ etc.

¹ B^d -ttuppati. ² B^d dutipo, C^k dudipo. ³ B^d petattham. ⁴ C^s iyun, B^d -ttisun. ⁵ C^k yeñce adutiyā, ye ve adutiyā, B^d ye adutiyā. ⁶ C^k añḍā, B^d ati. ⁷ B^d yime. ⁸ B^d cāpi. ⁹ B^d kālapurakkhito. ¹⁰ B^d akinti. ¹¹ C^s ca.

Evaṃ tāva sutivasen' eva brahmacariyavāsassa mahapphala-
tāmaṃ vaṇṇetvā idāni attanā diṭṭhapubbaṃ āharanto ā.:

14. Uttarena nadī Sīdā gambhīrā duratikkamā,
naḷaggivaṇṇā jotanti sadā kañcanapabbatā 424.
15. Parūḷhakacchā tagarā rūḷhakacchā vanā nagā,
tatrāsūṃ dasasahassā porāṇaisayo pure. 425.
16. Ahaṃ seṭṭho 'smi dānena saṃyamaṇa damena ca
anuttaraṃ vataṃ katvā pakiracārī samāhite. 426.
17. Jātivantaṃ ajaccaṇi ca ahaṃ ujjugataṃ naraṃ
ativilaṃ namassissaṃ kammabandhū hi mātiyā'. 427.
18. Sabbe vaṇṇā adhammaṭṭhā patanti nirayaṃ adho,
sabbe vaṇṇā visujjhanti² caritvā dhammaṃ uttaman ti. 428.

Ta, uttarena¹ 'ti mahārāja atīte Uttarahimavante dvinnāṃ suvaṇṇapabbatā-
tāmaṃ antarena pavattā Sīdā nāma nadī gambhīrā nāvāhi³ pi duratikkamā
15 ahoṣi, kiṃkāraṇā: sā hi atisukhumodakā, sukhumattā udakassa antamaso mora-
piñjāṃ pi tattha patitaṃ na saṇṭhāti sīditvā heṭṭhātalam⁴ eva gacchatī, ten'
ev' assā Sīdā ti nāmaṃ ahoṣi, te pana tassā tīresu Kañcanapabbatā sadā naḷaggi-
vaṇṇā hutvā jotanti, parūḷhakacchā tagarā ti tassā pana nadiyā kacchā⁵
parūḷhatagarā ahesuṃ tagaragandhasugandhino, rūḷhakacchā vanā nagā ti
20 ye tattha aññe pi pabbatā tesam pi kacchā rūḷhavanā ahesuṃ, pupphaphala-
dhararukkhasaññhannā ti a., tatrāsūṃ ti tasmīṃ evaṃ ramaṇiye bhūmibhāge
dasasahassā isayo ahesuṃ sabbe pi pañcābhinnā⁶ ṭṭhasamāpattilābhino va, tesu
bhikkhācāravelāya keci Uttarakuruṃ gacchanti keci mahājambupesiṃ āharanti
keci Himavante yeva madhuraphalāphalāni āharitvā khādanti keci Jumbudīpatale
25 taṃ taṃ nagaraṃ gacchanti, eko pi rasataphābhībhūto n' atthi, jhānasukhen'
eva vitināmenti, tadā eko tāpaso ākāseṇa Bārāṇasīṃ gantvā supāruto sunivatto
piṇḍāya caranto purohitassa gehadvāraṃ pāpuṇi, so tassā upasame paśīditvā
antonivesanaṃ ānetvā bhojetvā katipāhaṃ paṭijagganto vissāse uppanne bhante
tumhe kuhiṃ vasathā 'ti pucchi, asukaṭṭhāne nāma āvuso ti, kiṃ pana
30 tumhe ekako va tattha viharatha udāhu aññe pi atthīti, āvuso kiṃ vadesi
tasmīṃ padese dasasahassā isayo vasaṃti sabbe va abhinnā⁷ samāpattilābhino⁸ ti,
so⁷ tesāṃ guṇaṃ sutvā pabbajjāya cīntaṃ namī, atha naṃ bhante maṃ pi
tattha netvā pabbajethā⁹ 'ti ā., āvuso tvaṃ rājapuriso na sakkā taṃ pabbājetuṃ
ti, tena hi bhante ajjāhaṃ rājānaṃ āpucchissāmi tumhe⁸ sva⁹ pi idhāgacchethā⁹
35 'ti, so adhiyasesi, itaro pi bhuttapāterāso rājānaṃ upasaṃkamitvā icchāṃ⁹ ahaṃ

¹ Bā mānavā. ² C^k nirujjhanti. ³ C^k nacāpihi. ⁴ C^k omit heṭṭhā, Bā osi-
ditvā heṭṭhātalam. ⁵ Rā gacchā. ⁶ C^k abhinna ca samā-. ⁷ C^k tassa. ⁸ C^k
jeṣa. ⁹ C^s gacchethā, Eā āgaccheyyathā.

deva pabbajitun ti ā., kiṃkāraṇā ācariya pabbajasīti, kāmesu dosaṃ nekkham-
mesu ānisaṃsaṃ diṣvā ti, tena hi pabbajāhi¹ pabbajito pi maṃ dasseyyasīti,
so sādhu 'ti sampaticchitvā gehaṃ āgantvā puttadāraṃ anusāsētvā sabbam sāpa-
teyyaṃ dassētvā attano pabbajitaparikkhāraṃ gahetvā tāpasassa āgamanam olo-
kento niseḍi, tāpaso pi tath' evākāsenāgantvā antonagaraṃ pavisitvā tassa 5
gehaṃ pāvisi, so taṃ sakkaccaṃ parivisitvā bhante kataṃ mayā kātābbaṃ ti ā.,
so taṃ bahinagaraṃ netvā hatthe ādāya attano ānubhāvena tattha netvā pabbā-
jetvā punadivase² taṃ tatth' eva katvā³ bhattaṃ āheritvā datvā kaṣṇaparī-
kammaṃ ācikkhi, so katipāhase⁴ eva abhiññāsamāpattiyō nibbattētvā sayam eva
piṇḍāya carī, so āparabhāge ahaṃ rañño attānaṃ dassetuṃ patitūṇaṃ adāsiṃ das-
sessāṃ⁵ assa attānaṃ ti cintētvā tāpase vanditvā ākāseṇa Bārāṇasīṃ gantvā bhikkhaṃ
caranto rājadvēraṃ pāpuṇi, rājā taṃ diṣvā sañjānitvā antonivesanaṃ pavesētvā
sakkāraṃ katvā bhante kuhiṃ vasathā 'ti pucchī, Uttarahimavantapasse Kañ-
canaṃ pabbatantarena⁶ pavattāya Sīdānadiyā tīre mahārājā 'ti, kiṃ ekako va udāhu
aṇṇo pi tattha atthīti, kiṃ vadesi mahārāja dasasahassā isayo sabbe abhiññā-
samāpatitūlābhino⁷ tattha vasantīti, rājā tesaṃ guṇaṃ sutvā sabbesaṃ bhikkhaṃ
dātukāmo ahoṣi, aha nam āha: bhante ahaṃ tesaṃ isīnaṃ dānaṃ dātukāmo
ahoṣiṃ kiṃ karomīti, mahārāja te isayo jīvāviññeyyaraṃ agiddhā na sakkā
idhānetun ti, bhante tumhe nissāya te bhojessāmi upāyam me ācikkhathā 'ti,
tena hi mahārāja sace pi nesaṃ dānaṃ dātukāmo ito nikkhamitvā Sīdānaditīre 20
vasanto tesaṃ dānaṃ dehīti, so sādhu 'ti sampaticchitvā sabbupakaraṇāni gāhā-
petvā caturaṅginīyā senāya saddhiṃ nikkhamitvā attano rajjasīmaṃ sampāpuṇi,
atha naṃ tēpaso attano ānubhāvena saddhiṃ senāya Sīdānaditīraṃ netvā
naditīre khandhāvāraṃ kārāpetvā⁸ ākāseṇa attano vasaṇaṭṭhānaṃ gantvā puna-
divase pascāgami, aha naṃ rājā sakkaccaṃ bhojetvā sve bhante dasasahasse 25
isayo ādāya idh' eva āgacchathā 'ti ā., so sādhu 'ti sampaticchitvā gantvā puna-
divase bhikkhācāraṇelāya isīnaṃ ārocesi: mārisā Bārāṇasirājā tumhākaṃ bhik-
khaṃ dassāmi⁹ āgantvā Sīdānaditīre nisīnno, so vo nimanteti, tassa kirānu-
kampāya khandhāvāraṃ gantvā bhikkhaṃ gaṇhathā⁷ 'ti, te⁸ sādhu 'ti sampa-
ticchitvā ākāsenāgantvā khandhāvārasāvidūre otarīṃsu, rājā paccuggamanaṃ 30
katvā kh-vāraṃ pavesētvā paññattāsane niseḍāpetvā isigaṇaṃ paṇṭenābhāreṇa
santappētvā tesaṃ iriyāpathe pasanno svītanāya pi nimantesi, ten' upāyena
dasannaṃ tāpasasahassānaṃ dasavassasahassāni dānaṃ adāsi, dadanto ca tasmiṃ
yeva padese nagaraṃ māpetvā sassakammaṃ kāresi, na kho pana mahārāja tadā
so rājā aṇṇo ahoṣi, aha kho ahaṃ seṭṭho 'smi dānenā 'ti, ahaṃ eva⁹ hi tadā 35
dāneṇa seṭṭho hutvā etaṃ mahādānaṃ datvā imaṃ petalokaṃ atikkamitvā
Brahmaloke nibbattitūṃ nāsakkhiṃ, mayā dīnaṃ pana dānaṃ bhuñjitvā sabbe
va ne kāmāvacaraṃ atikkamitvā Brahmaloke nibbattā, imināp' etaṃ veditabbaṃ
yathā brahmacariyavāso va mahapphalo ti, evaṃ dāneṇa attano seṭṭhabhāvaṃ

¹ B^d pabbajāhi, C^k omīti pa-. ² C^k add brāhmaṇaṃ pabbajī. ³ B^d dhaṇetvā.

⁴ B^d -re. ⁵ C^k abhiññāsamā-. ⁶ C^k katvā. ⁷ B^d gaṇha- corr. to gaṇhā-.

⁸ C^k so. ⁹ C^k āhameva, B^d ayameva.

pakāsetvā itarehi tīhi padehi tesam isīnam guṇam pakāsesi: ta. saṁyamenā
 'ti sīlena, daṁena 'ti indriyadameṇa, anuttaran ti etehi guṇehi niruttaram
 uttamavatasamādānam caritvā, pakiracārīti gaṇam¹ pakiritvā khipitvā pahāya
 ekacārīke ekibhāvaṁ gate² ti a., samāhite ti upacārappanayasamādhihi samā-
 5 hitacitte evarūpe ahaṁ tapassino upaṭṭhabin ti dasseti, ahamujjugatan ti
 ahaṁ mahārāja tesam dassasassānam isīnam antare kāyavamkādīnam abhāvena
 ujjugataṁ ekam pi naraṁ hīnajacco vā hotu jātisampanno vā jātīm avicāretvā
 tesam guṇesu pasannamānaso hutvā sabbe va te ativeḷaṁ namassissam nicca-
 kālam eva namassissan ti vadati, kiṁkāraṇā: kammabandhū hi mātiyā³ ti⁴
 10 macca⁵ hi nām' ete kammabandhū kammaṭṭisaraṇā⁶ ten' eva kāraṇena sabbe
 vaṇṇā ti vedītabbā.

Evaṁ ca pana vatvā „kiñcāpi mahārāja dānato brahma-
 cariyam eva mahapphalaṁ dve pi pan' ete mahāpurisavitakkā
 va, tasmā dvisu pi appamatto hutvā dānam dehi sīlaṁ rakkhā“
 15 'ti taṁ ovaḍitvā sakaṭṭhānam eva gato.

T. a. p. S. āha:

10. Idam vatvāna Maghavā devarājā Sujampati

Vedeḥaṁ anusāsetvā saggaḷāyaṁ apakkamīti. 429.

Ta. apakkamīti pakkāmi, Sudhammādevasabbhāya nisīnnam eva attānam
 20 dassesīti a.

Atha naṁ devagaṇo āha: „mahārāja na nūna' paññāyittha,
 kuhiṁ gat' atthā“ 'ti. „Mārisā Mithilāya Nimirañño ekā kaṁ-
 khā uppajji, pañham kathetvā taṁ rājānaṁ nikkamkham
 kātuṁ gato⁷ 'mhīti“ evaṁ ca pana vatvā puna taṁ kāraṇam
 25 gāthāya kathetuṁ āha:

20. Imaṁ bhonto nisāmetha yāvant' ettha samāgatā

dhammikānaṁ manussānaṁ vaṇṇam uccāvacaṁ bahum. 430.

21. Yathā ayaṁ Nimirajā paṇḍito kusalatthiko

rājā sabba-Videhānaṁ adā dānam arindamo 431.

30 22. Tassa taṁ dadato dānam saṁkappo upapajjatha:

dānam vā brahmacariyaṁ vā katamaṁ su mahappalan ti. 432.

Ta. iman ti dhammikānaṁ kalyāṇadhammānaṁ manussānaṁ mayā
 vuccamānaṁ sīlavasena uccaṁ dānavasena avacaṁ bahum vaṇṇam nisāmetha,
 suṇāthā 'ti a., yathā ayaṁ ti ayaṁ Nimirajā yathā⁸ ativiya paṇḍito ti.

¹ B² guṇam. ² B² -ve rate. ³ B² mānavā. ⁴ C² omīti. ⁵ B² sattā. ⁶ C²
 add ti. ⁷ C² nu, B² nuna. ⁸ B² katvā āgato. ⁹ C² add paṇḍito.

Ito so aparihāpetvā rañño vaṇṇaṃ kathesi. Taṃ sutvā devatā¹ rājānaṃ daṭṭhukāma hutvā „mahārāja, amhākaṃ Nimirājā ācariyo, tass' ovāde ṭhatvā taṃ nissāya amhehi ayaṃ dibbasampatti laddhā², daṭṭhukāma' amha, taṃ pakkosāpetvā amhe dassehi mahārāja“ 'ti vadiṃsu. Sakko „sādhū“ 'ti sampaticchitvā Mātaliṃ pakkosāpetvā „samma Mā- Vejayan-
tarathaṃ yojetvā Mithilaṃ gantvā Nimirājānaṃ dibbayāne āropetvā ānehīti“ ā., so „sādhū“ 'ti sampaticchitvā rathaṃ yojetvā pāyāsi. Sakkassa pana devehi saddhiṃ kathentassa Mātaliṃ āpāpentassa ca rathaṃ yojentassa ca manussagaṇanāya 10 māso atikkanto. Iti Nimissa rañño puṇṇamāya uposathikassa pācīnasīhapañjaraṃ vivaritvā mahātale nisīditvā amaccagaṇa-parivutassa sīlaṃ paccavekkhantassa pācīnalokadhātuto ug-gacchantena candamaṇḍalena saddhiṃ yeva so ratho paññāyi, manussā bhuttasāyamāsā gharadvāre nisīditvā sukhakathaṃ 15 kathentā „ajja dve candā uggaṭā“ ti āhaṃsu, atha nesaṃ sallapantānaṃ ōeva ratho pākaṭo ahosi, mahājano „nāyaṃ cando ratho“ ti vatvā kamena³ sindhavasahassee Mātaliṣaṃ-gāhake Vejayantarathe ca pākaṭe jāte „kassa nu kho imaṃ dibbayānaṃ āgacchatīti“ cintetvā „kassa aññassa amhākaṃ 20 rājā dhammiko, tassa Sakkena Ve-ratho pesito bhavissati amhākaṃ rañño va anucchaviko“ ti tuṭṭhahatṭhā g. āhaṃsu:

„Abbhuto vata lokasmiṃ uppajji lomahaṃsano,
dibbo ratho pātur ahu Vedehassa yasassino ti. 433.

Ta. abbhuto ti abhūtapubbo⁴ acchariyo ti vā⁵ vimhayen' eva⁶ āhaṃsu. 25

Tassa pana janassa kathentassa kathentass' eva Mā- vāta-vegena āgantvā rathaṃ nivattetvā sīhapañjarummāre pacchā-bhāgena⁷ ṭhapento ārohaṇasajjaṃ⁸ katvā ārohaṇatthāya⁹ rājānaṃ nimantesi.

¹ B⁴ devasaṃghā. ² B⁴s add ti mayaṃ. ³ B⁴ anuttamena. ⁵ C⁴ B⁴ abbhuta-

⁶ B⁴ te. ⁷ B⁴ vimhayavaseneva. ⁸ B⁴ -gaṇ. ⁹ C⁴ -na-.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

24. Devaputto mahiddhiko Mātali devasārathi
nimantayittha rājānam Vedeham Mithilaggaham: 434.

25. Eh' imam ratham āruya rājasettḥa disampati,
5 devā dassanakāmā te Tāvatisā saindakā,
saramānā hi te devā Sudhammāyam samacchare ti. 435.

Ta. Mithilaggahan ti Mithilāya patiṭṭhageham catūhi saṅgaha-
vatthūhi Mithilāya saṅgaṇhanakam¹, samacchare ti tath' evam² guṇakatham
kathentā nisinnā.

10 Rājā „aditṭhapubbam devalokaṇ ca passissāmi, Mātaliassa
ca me saṅgaho kato bhavissati, gacchissāmīti“ cintetvā ante-
puraṇ ca mahājanaṇ ca āmantetvā „aham nacirenāgamissāmi,
tumhe appamattā dānādini puññāni karoṭhā“ 'ti vatvā ratham
abhiruhi.

15 Tam attham pakāsento Satthā āha:

26. Tato [ca] rājā taramāno Vedeho Mithilaggaho
āsanaṇ vuṭṭahitvāna pamukho ratham āruhi. 436.

27. Abhirūḷham³ ratham dībbam Mātali etad abravi:
kena tam nemi maggena rājasettḥa disampati
20 yena vā pāpakammantā puññakammā ca⁴ ye narā ti. 437.

Ta. pamukho ti uttamo abhīmukho vā, janassa piṭṭhīm datva ārūḷho ti
a., yena vā ti yena maggena gantvā yattha pāpakammantā vasanti tam⁵ ṭhānani
sakkā daṭṭhun yena vā gantvā ye puññakammā narā te sakkā daṭṭhun ti, idam
so Sakkena anāpatto⁶ pi attano visesadassanattham⁷ āha.

25 Atha tam rājā „mayā dve pi ṭhānāni aditṭhapubbāni, dve
pi passissāmīti“ cintetvā āha:

28. Ubhayen' eva mam nehi Mātali devasārathi
yena vā pāpakammantā puññakammā ca ye narā ti. 438.

Tato Mā- „dve ekappahārena na sakkā dassetuṇ, pucchis-

30 sāmī nan“ ti pucchanto puna gātham āha:

29. Kena tam paṭhamam nemi rājasettḥa disampati
yena vā pāpakammantā puññakammā ca ye narā ti. 439.

¹ B^d -yam saṅgāhakam. ² B^d tameva, read: tav' evam? ³ so all three MSS.
for -ruya? ⁴ so all three MSS. ⁵ B^d tesam. ⁶ C^k anāpatto. ⁷ B^d dūtavi-.

Tato rājā „aham avassam devalokam gamissāmi, nirayam tāva passissāmi” cintetvā anantaram gātham āha:

- so. Niraye¹ tāva passāmi āvāse² pāpakamminam
ṭhānāni luddakammānam dussilānañ ca yā gatitī. 440.

Ta. yā gat ti yā etesaṃ nippatti³ tañ ca passāmi.

Ath' assa Vetaraṇim tāva dassesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

- si. Dassesī Mātali rañño duggam⁴ Vetaraṇim nadim
kuthantiṃ⁵ khārasamyuttam tattam aggisikhūpaman ti. 441.

Ta. Vetaraṇin ti bhī. Mā- rañño katham sutvā nirayābbimukham ratham 10
pesetvā pathamaṃ kammappaccayena utunā samuṭṭhitam Vetaraṇim dassesi, tattha
nirayapālā jalitāni asisattitomarabhindivālamuggarādīni āvudhāni gahetvā nera-
yikasatte paharanti vijjhanti pothenti⁶, te tam dukkham asahantā Vetaraṇiyā
patanti, sā upari bhindivālapamāṇāhi kaṇṭakāhi vettalatāhi sañchannā, te tattha
bahūni vassasahassāni pajjalitesu khuradhārātikkipesu kaṇṭakesu⁷ khaṇḍā- 15
khaṇḍikā honti, tesaṃ heṭṭhā tālappamāṇāni jalitaayasūlāni uṭṭhahanti, nera-
yikasattā bahuaddhānam⁸ vītinaṃetvā vettalatāhi galitvā sūlesu patitvā vini-
viddhasarirā⁹, sūlesu āvutamacchā viya ciraṃ paccanti, sūlāni pi jalanti, nera-
yikasattāpi pejalanti¹⁰, sūlānam pana heṭṭhā udakapiṭṭhe pajjalitāni khuradhā-
rātikkipāni ayopokkharapattāni¹¹, te sūlehi galitvā pokkharapattesu patitvā ciraṃ 20
chedanadukkhān anubhavanti, tato khārodake patanti, udakam jalati, sattā
jalanti, dhūmo uṭṭhahati¹², udakassa pana heṭṭhā nadītaṃ khuradhārāhi sañ-
channam, te heṭṭhā nu kho kīdisan ti udake nimujjitvā khuradhārāsu khaṇḍā-
khaṇḍikā honti, te tam mahādukkham adhivāsetum asakkontā mahantaṃ bhera- 25
varavaṃ ravantā vicaranti, kadāci anusotaṃ vuyhanti kadāci paṭisotaṃ, aha ne
tīre ṭhitā nirayapālā ususattitomarādīni¹³ khipitvā macche viya vijjhanti, te
dukkhavedanāmattā mahāravam¹⁴ ravanti, aha pajjalitehi ayabalisehi uddharitvā
parikaḍḍhantā jalitaayapathaviyaṃ nippajjapetvā mukhe tattam ayogaṇam pakkhipanti.

Iti rājā Vetaraṇiyam mahādukkhapīḷe satte disvā bhīta-
tasito „kin nām' ime sattā pāpam akāmsū” 'ti Mātalin pucchi, 30
so pi vyākāsi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

- si. Nimi have Mātalin ajjhabhāsatha
disvā janaṃ patamānam vidugge,

¹ Bds -yam. ² Bds -sam. ³ Bds nippatti, C^k nipati. ⁴ Bds dukkham. ⁵ so C^s,
C^k ka-, Bds kudhitam. ⁶ Bds vihedhenti. ⁷ C^k tekaṇ-. ⁸ Bds omits bahu. ⁹
Bds omits vini. ¹⁰ C^k omits pa-. ¹¹ Bds adds honti. ¹² C^k -hiti. ¹³ C^s -dīhi.

- bhayam hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 ime nu maccā kim akāmsu pāpam
 ye 'me janā Vetaraṇiṃ patanti. 442.
- 5 33. Tassa puṭṭho vyākāsi¹ Mātali devasārathi,
 vipākam pāpakammānam jānam akkhās² ajānato: 443.
34. Ye dubbale balavanto jīvaloke³
 himsanti⁴ rosentī supāpadhammā
 te luddakammā pasavetvā⁴ pāpam
 10 te 'me janā Vetaraṇiṃ patantīti. 444.
- Ta. vindatīti ahaṃ attano anissaro hutvā bhayasantako⁵ viya jāto,
 disvā ti patamānam disvā, jānam ti bhi. so Mā- sayam jānanto tassa ajānato
 akkhāsi, dubbale ti sarīrabalabhogabalaāṇābalarahite, balavanto ti tehi
 balehi samannāgatā, himsantīti⁶ paṇipahārādīhi kilamentī, rosentīti nā-
 15 nappakārehi akkosanti ghaṭenti, pasavetvā ti janetvā katvā.

Evam Mātali 'ssa paṇham vyākaritvā raññā Vetaraṇiniraye
 diṭṭhe taṃ padesaṃ antaradhāpetvā purato ratham pesetvā
 sunakhādīhi khādanatṭhānam dassetvā taṃ disvā bhītena raññā
 paṇhe⁷ puṭṭho vyākāsi.

- 20 Tam attham pakāsento Satthā āha:
 35. Sāmā ca soṇā sabalā ca giṇṇhā
 kākolasaṃghā ca adenti bheravā,
 bhayam hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 25 ime nu maccā kim akāmsu pāpam
 yay-ime jane kākolā⁸ adenti. 445.
36. Tassa puṭṭho vyākāsi⁹ Mātali devasārathi,
 vipākam pāpakammānam jānam akkhās² ajānato: 446.
37. Ye kec¹⁰ ime maccharino kadariyā
 30 paribhāsakā samaṇabrāhmaṇānam
 himsanti¹⁰ rosentī supāpadhammā
 te luddakammā pasavetvā⁴ pāpam
 tay-ime jane kākolā¹¹ adentīti. 447.

¹ read: viyā-. ² so all three MSS. for va loka? ³ Cks -senti. ⁴ Bā pasave-
 tvāna, read: -tva. ⁵ Cks bhassantako. ⁶ Cks -sent-. ⁷ Cs -ena, Bds -am. ⁸
 Cks yayīmaṃ janam kākolā, Bā ye me jane kākolasaṃghā. ⁹ read: viyākāsi.
¹⁰ Cks -senti. ¹¹ Cks tayīmaṃ janam kākolā, Bā te me jane kākolasaṃghā.

Tato paresu pi pañhesu vyākaraṇesu ca es' eva nayo. Ta. sāmā ti ratta-
vaṇṇā, soṇā ti sunakhā, sabalā cā 'ti kabaravaṇṇā ca setakālapitavaṇṇā ti,
evam pañcavaṇṇehi¹ sunakhe dasseti, te kira mahāhatthippamāṇā jalitāya aya-
paṭhaviyā nerayikasatte mige viya anubandhitvā piṇḍikamaṃsesu ḍasitvā tesaṃ
tigāvutappamāṇaṃ sarīraṃ jalitapaṭhaviyaṃ pādetvā mahāravaṃ ravantānaṃ 5
dvīhi purimapādehi uraṃ akkamitvā aṭṭhim eva sesentā maṃsaṃ luñcivā luñ-
civā khādanti, gijjhā ti mahantā bhaṇḍasakaṭappamāṇā lohatuṇḍagijjhā, te
tesaṃ kaṇayasasidhehi² tuṇḍehi aṭṭhini bhinditvā aṭṭhimūḍhaṃ khādanti, kākola-
sāṃghā ti lohatuṇḍā³ kākagaṇā, te atibhayaṇakā diṭṭhaditṭhe khādanti, yayi
maṃ⁴ janān ti yaṃ⁵ imaṃ janāṃ⁶ kākola khādanti ime nu kin nāma pāpa- 10
kammaṃ akaṃsū 'ti pucchati, maccharino ti aññesaṃ adāyaka, kadariyā-
ti pare dente⁷ paṭisedhakā thaddhammaccharino, samaṇabrāhmaṇānaṃ tā
samitabāhitapāpānaṃ.

38. Sajotibhūtā paṭhaviṃ kamanti,
tatthehi khandhehi ca pothayanti, 15
bhayaṃ⁸ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā khandhahatā sayanti. 448.
39. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi, 20
vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 449.
40. Ye jīvalokasmiṃ supāpadhammino
naraṃ ca nārīṃ ca apāpadhammaṃ
himsanti rosentī supāpadhammā
te luddakammā pasavetvā pāpaṃ 25
te 'me janā khandhahatā sayantīti. 450.

Ta. sajotibhūtā ti pajjalitasarīrā, paṭhaviṃ ti pajjalitanaṃ avayojana-
bahalaṃ ayapaṭhaviṃ, kamantīti akkamanti, khandhehi ca pothayantīti
nirayapālehi anubandhitvā tālappamāṇehi jalitayakkhandhehi jaṃghāsū⁹ paba-
ritvā patitā¹⁰, te' eva khandhehi pothayanti cupṇavicupṇaṃ karonti, supāpa- 30
dhammino ti attanā suṭṭhu pāpadhammā hutvā, apāpadhammaṃ ti sīlā-
cārādisampannaṃ niraparādhaṃ vā.

41. Aṅgārakāsūṃ apare phunanti¹¹
narā rudantā paridaḍḍhagattā,

¹ Bā -vaṇṇe. ² Bā kattariyasadi-. ³ Cks -a. ⁴ so Cks; Bā yamimaṃ. ⁵
Cks yā. ⁶ Bā adds ye ime nerayikasatte. ⁷ so Cks; Bā paresaṃ dente pi. ⁸
Cks bhayā. ⁹ Bā -ādisū. ¹⁰ so Cks for patitā? Bā pādetvā. ¹¹ Ck thunanti,
C' thunanti.

bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā aṅgāraṃ phunanti'¹. 451.

42. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 452.

43. Ye keci pūgāyatanassa² hetu
sakkhiṃ karitvā iṇaṃ³ jāpayanti
te jāpayitvā janataṃ janinda
10 te luddakammā pasavetva⁴ pāpaṃ
te 'me janā aṅgārakāsuṃ⁵ phunantīti⁶. 453.

Ta. aṅgārakāsuṃ ti samma Mātali ke nāṃ' ete apare vajan apavi-
santiyo gāvo viya samparivāretvā nirayapālehi jalitāvudhehi koṭṭhiyamānā aṅ-
gārakāsuṃ papatanti, tatra ca nesaṃ yāvakaṭippamāṇā⁷ nimuggānaṃ mahatīhi aya-
15 parchihī ādāya upari aṅgāre⁸ okiranti, atha te aṅgāre paṭicchittuṃ asakkontā rodantā
daḍḍhagattā phunanti vidhūnanti⁹, kammabalena vā attanā va¹⁰ attano sīso
aṅgāre phunanti¹¹ okirantīti a., pūgāyatanassa¹² 'ti okāse satī dānaṃ vā
dassāma pūjaṃ vā pavattessāma vihāraṃ vā karissāma saṃkaḍḍhitvā ṭhapitassa
pūgasaṃtakassa dhanassa hetu, jāpayantīti taṃ dhanāṃ yathārucehi khādītva
20 gaṇajetṭhakānaṃ lañcaṃ datvā asukaṭṭhāne ettakaṃ vayakaraṇaṃ gataṃ¹³ asu-
kaṭṭhāne ambehi ettakaṃ dinnan ti kūṭasakkhiṃ datvā¹⁴ taṃ iṇaṃ jāpayanti¹⁵
vināsentī.

44. Sajotibhūtā jalitā padittā
padissatī mahatī lohakumbhī,
25 bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā [avaṃsirā] lohakumbhiṃ patanti. 454.

45. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
30 vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 455.

46. Ye silavaṃ¹⁶ samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vā
hiṃsanti¹⁷ rosentī supāpadhammino
te luddakammā pasavetvā pāpaṃ
te 'me janā [avaṃsirā] lohakumbhiṃ patantīti. 456.

¹ Ck punanti. ² Bđ -dhanassa. ³ Cks iṇa. ⁴ Ck -tvā, Bđ -tvana. ⁵ so Bđ;
Cks aṅgāraṃ. ⁶ Ck pu-. ⁷ so Bđ; Ck kathito, Cs kaṭṭhā? ⁸ Cks -rehi. ⁹
Bđ viṭhūnanti. ¹⁰ Ck attānāma, Bđ attano. ¹¹ Ck pu-. ¹² Bđ -yadha-. ¹³
Bđ etthakaṃ kassaci kassaṃ vā upakaraṇaṃ kataṃ. ¹⁴ Bđ karitvā. ¹⁵ Ck chā-.
¹⁶ Bđ -vantaṃ. ¹⁷ Cks -senti.

Ta. padittā ti ādittā, mahatīti pabbatappamāṇā kappena saṅghitalo-
harassapunnā, avamāsirā ti bhayānekehi nīrayapālehi uddhapāde¹ adhosire katvā
khipiyamānā² taṃ kumbhīm patanti, silavan ti silavantam ācāraguṇasampannam.

47. Luñcanti³ gīvaṃ atha veṭṭhayitvā⁴
upphodakasmīm pakiledayitvā,
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akāmsu pāpaṃ
ye 'me janā luttasirā sayanti. 457. 5
48. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 458. 10
49. Ye jīvalokasmīm supāpadhammino
pakkhī gahetvāna viheṭṭhayanti
te heṭṭhayitvā janastaṃ janinda
te luddakammā paavetvā pāpaṃ
te 'me janā luttasirā sayantīti. 459. 15

Ta. luñcantīti⁵ uppāṭenti, atha veṭṭhayitvā⁶ ti jalitalohayottehi
adhomukhaṃ veṭṭetvā upphodakasmīm ti kappena saṅghitalohaudakasmīm,
pakiledayitvā⁷ ti temetvā khipitvā, i. v. h.: samma Mātali yesaṃ ime nīra-
yapālā jalitalohayottehi gīvaṃ veṭṭetvā tigāvutappamāṇaṃ sarīraṃ oṇāmetvā⁸ 20
taṃ gīvaṃ samparivattakaṃ luñcivā jalitaayadaṇḍakehi ādāya etasmīm jalita-
lohakumbhiniraye pakkhipitvā tuṭṭhahaṭṭhā honti, tāya ca gīvāya luttāya itaresaṃ
puna eiseṇa saddhīm gīvaṃ uppajjati yeva kin nāṃ' ete kammaṃ karīmsu, etehi
me disvā bhayaṃ uppajjati, pakkhī--ṭṭhayantīti mahārāja ye lokasmīm
sakuṇe gahetvā pakkhe luñcivā gīvaṃ luñcivā jivitakkhayaṃ pāpetvā khādanti 25
vā vikkipanti vā te ime luddā idha luttasirā sayantīti⁹.

50. Pahūtatoṇḍā anikhātakulā
nadī ayaṃ sandati suppatitthā¹⁰,
ghammābhitattā manujā pivanti
pivataṇ ca tesāṃ bhusaṃ¹¹ hoti pāṇi¹². 460. 30
51. Bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akāmsu pāpaṃ
pivataṇ ca tesāṃ bhusaṃ¹³ hoti pāṇi¹⁴. 461.

¹ Ck -dehi. ² C¹s khipa-. ³ Cks -enti. ⁴ B^d vihedhayitvā. ⁵ Cks luñce-. ⁶ B^d vihedha-. ⁷ B^d patilayitvā. ⁸ B^d oṇāmetvā. ⁹ Cks pananti. ¹⁰ Cks sūpa-. ¹¹ B^d bhūsaṃ, C^s bhusa. ¹² Ck pāṇi, B^d pāṇi. ¹³ C¹s bhusa, B^d bhūsaṃ. ¹⁴ B^d pāṇi.

nānāvudhehi dve passāni tudanti, sarīraṃ chiddāvachiddaṃ purāpapaṇṇaṃ viya
khāyati, adinnamādāyā 'ti parasantakaṃ 'saviññāpakāviññāpakam sandhicchedā-
dīhi c' eva vañcanāya ca gahetvā jīvikaṃ kappenti.

57. Gīvāya baddhā kissa¹ ime pun' eke,
aññe vikattā bilakatā pun' eke². 5
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā bilakatā³ sayanti. 467.
58. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi, 10
vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 468.
59. Orabbhikā sūkarikā⁴ ca macchikā (V ²⁷⁰/₅)
pasuṃ mahisaṃ ca ajeḷakaṃ⁵ ca
hantvāna sūnesu pasārayiṃsu,
te luddakammā pasavetva pāpaṃ 15
te 'me janā bilakatā⁶ sayantīti. 469.

Ta. gīvāya baddhā ti mahantehi jalitalohayottehi gīvāyaṃ bandhītā
kaḍḍhītā ayapaṭṭhaviyaṃ pāteṭvā nānāvudhedi koṭṭhiyamāne⁷ disvā pucchati,
aññe vikattā⁸ ti aññe paṇa te khaṇḍākhāṇḍikaṃ chinnā, bilakatā⁹ ti aññe
jalitesu ayaphalakesu¹⁰ ṭhapetvā maṃsaṃ viya potthanīyā koṭṭhetvā¹¹ puñjakatā¹² 20
hutvā sayanti, macchikā ti macchaghāṭakā, pasuṃ ti gāviṃ, sūnesu - ti
maṃsaṃ vikkīṇītā jīvīkakappanattāṃ¹³ sūnāpaṇesu ṭhapesuṃ.

60. Rahado ayaṃ muttakarīsapūro
duggandharūpo asuciṃ pūti¹⁴ vāyati, 25
khudāparetā manujā adenti,
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā muttakarīsabhakkhā. 470. 30
61. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 471.
62. Ye kec' ime kārāṇikā¹⁵ virosakā
paresaṃ hiṃsāya sadā nivīṭṭhā

¹ read: kias'. ² Ck^s bila-, B^d vikaṇḍāpīlakatā sayanti. ³ Ck^s bi-. ⁴ B^d su-.
⁵ Ck^s -kā. ⁶ B^d koṭṭi-, B^s koṭṭi-. ⁷ B^d vikaṇḍā. ⁸ Ck^s sapphali-, B^s ayabīla.
⁹ B^d koṭṭe-. ¹⁰ B^d puñca-. ¹¹ Ck^s jīvitaṃ-. ¹² so C^s; Ck^s asuciṃputi, B^d asuci-
puti; read: asuciṃ pi? ¹³ Ck^s kārū-.

te luddakammā pasavetva pāpam
mittadduno mīham adenti bālā ti. 472.

Ta. khudā -- adenti ti ete nerayikasattā chātakena phutthā¹ khudam
sahitum asakkontā pakkaṭṭhitam dhūmayantam jalantam kappena saṇṭhitam
5 purāṇamīhaṃ piṇḍam piṇḍam katvā khādentī, kāraṇikā² ti kāraṇakārakā³.
virosakā ti mittasuhajjānam pi viheṭhakā, mittadduno ti etesam yeva gehe
khāditvā bhuñjītvā mano trāsāyītvā⁴ paññattāsane⁵ sayītvā puna vā pahāraka-
hāpaṇaṃ⁶ nāma āharāpentī laṅcam gaṇhanti te mittadūbhikā bālā evarūpaṃ⁷
mīham khādentī mahārājā⁸ ti.

- 10 63. Rahado ayaṃ lohitapubbapūro
duggandharūpo asuciṃ pūti⁷ vāyati,
ghammābhitattā manuṇā pivanti,
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
15 ime nu maccā kim akaṃsu pāpam
ye 'me janā lohitapubbabhakkhā. 473.
64. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam pāpakammānam jānam akkhās' ajanato: 474.
65. Ye mātaram vā pitaram va loke⁹
20 pārājikā⁹ arahante¹⁰ hananti
te luddakammā pasavetva pāpam
te 'me janā lohitapubbabhakkhā ti. 475.

Ta. pārājikā¹¹ ti jarājigge¹² mātāpitāro ghāetvā¹³ ghibbhāve yeva pārā-
jikam¹⁴ pattā, arahante ti pūjāvisesassa anucchavike, hanantīti dukkara-
25 kārīke mātāpitāro mārentī, api ca arahante ti padena Buddhasāveke pi saṃ-
gaṇhat' eva, aparasmim pi Ussadaniraye nirayapālā nerayikānam tālappamāṇena
jalītaayabalisena jīvā¹⁵ vijjhītvā ākaḍḍhitvā te satte jalitalobapaṭṭhaviyaṃ
pāṭetvā usabhammam viya pattharītvā saṃkusatena hanantī, te thale khitta-
macchā viya phandantī taṃ ca dukkham sahitum asakkontā mukhena kheḷam
30 muñcantī¹⁶, tasmīṃ rājā Mātalinā dassite¹⁷ āha:

66. Jivhaṃ ca passa balisena viddham
vihataṃ yathā saṃkusatena cammam,

¹ Cks putthā. ² all three MSS. kāru-. ³ Bā ti paresam dukkhakāraṇā. ⁴ so Cks; Bā omits m. tr. ⁵ so Ck; Cā -ṇun, Bā puna māsaḥāpaṇam. ⁶ Cks -pā. ⁷ Ck asucipūti, Bā asuciputi. ⁸ Cks pitaram vā jivaloke, Bā mātaram pītarām pi vā jivaloke, Bā mātari pītari vā jivaloke. ⁹ Cks pārājikam. ¹⁰ Cks add vā. ¹¹ Cks pārājikā. ¹² Cks pārājīā. ¹³ Bā ghāte. ¹⁴ Cks pārājikam, Bā pārājika. ¹⁵ Bā -am. ¹⁶ Cks -enti. ¹⁷ read: tasmīṃ M. d. rājā? Bā has tasmā māta-
lino rājā dassento.

- phandanti macchā va thalamhi khittā
muñcanti kheḷam rudamānā kim ete¹. 476.
67. Bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ 5
ye 'me janā vaṃkaghastā sayanti. 477.
68. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 478.
69. Ye keci santhānagatā² manussā
agghena agghaṃ kayāṃ hāpayanti 10
kūṭena kūṭaṃ dhanalobhahetu
channaṃ yathā vāricaraṃ vadhāya 479.
70. Na hi kūṭakārissa bhavanti tāṇā
sakehi kammehi purakkhatassa
te luddakammā pasavetva pāpaṃ 15
te 'me janā vaṃkaghastā sayantīti. 480.

Ta. kimete ti kimkāraṇā ete, vaṃkaghastā ti glitabalisā, santhāna-
gatā³ ti santhānamariyādaṃ gatā, agghānakaṭṭhāne⁴ ṭhitā ti a., agghena
agghan ti taṃ taṃ agghaṃ lañcaṃ gaheva hatthiassaḍḍinaṃ vā jātarūpara-
jatāḍḍinaṃ vā tesaṃ tesaṃ saviññāpakānaṃ aviññāpakānaṃ agghaṃ hāpenti 20
kayaṃ ti⁵ taṃ hāpenti kayikānaṃ kayāṃ⁶ sate dātābhe paṇṇāsaṃ dāpenti
ttaraṃ paṇṇāsaṃ tehi saddhiṃ vibhajjivā gaṇhanti, kūṭena kūṭaṃ ti tulākūṭā-
disu taṃ taṃ kūṭaṃ, dhanalobhahetū 'ti dhanamhi lobhena etaṃ kūṭa-
kammaṃ karonti, channaṃ -- yā 'ti taṃ pana kammaṃ karontā madhura-
vācāya tathākatabbhavaṃ⁷ paṭicchannaṃ katvā taṃ vadhenti yathā vāricaraṃ 25
macchaṃ vadhāya upagacchantā balisaṃ āmisaṃ paṭicchannaṃ katvā taṃ kam-
maṃ karonti, na hi kūṭakārīkassa⁸ 'ti paṭicchannaṃ mama kammaṃ na
taṃ keci jānātīti maññamānassāpi hi kūṭakārissa tāṇā nāma na honti, na so
tehi kammehi purakkhato patitṭhaṃ⁹ labhati.

71. Nariyo¹⁰ imā samparibhinnagattā 30
paggayha kandanti bhujo dujaccā¹⁰
sammakkhitā lohitaṇṇalattā
gāvo yathā āghātane vikattā¹¹
tā bhūmibhāgasmiṃ sadā nikhātā
khandhātivattanti sajotibhūtā. 481. 35

¹ so all three MSS. ² Cks santāna-, Bds sandhāna-. ³ so Cks; Bds sandhāna-.

⁴ Bds agghāpaniya-, Bds agghāpana-. ⁵ Cks omitt kayanti. ⁶ Cks ayaṃ. ⁷ Bds

tathāgata-. ⁸ Ck ṭṭhānaṃ. ⁹ Bds nā-. ¹⁰ Cks bhujorūjaccā, Bds bhujedujaccā.

¹¹ Bds vikantā.

71. Bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
imā nu nariyo¹ kim akāṃsu pāpāṃ
yā bhūmibhāgasmiṃ sadā nikhātā
5 khandhātivattanti sajotibhūtā. 482.
72. Tassa puttḥo vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 483.
73. Kolīniyāyo² idha jīvaloke
asuddhakammā asataṃ acāruṃ,
10 tā dittarūpā³ pati⁴ vippahāya
aṇṇaṃ acāruṃ ratikhiḍḍahetu,
tā jīvalokasmiṃ ramāpayitvā
khandhātivattanti sajotibhūtā ti. 484.

Tā. nariyo¹ ti nāriyo, samparibhinuagattā ti suṭṭhu samantato
15 paribhinuagattā jīṇṇasarirā², dujaccā³ ti dujḍḍikā virūpā jeguccā, vikattā⁴
ti chinnaśīṣā gāvo viya pubbalohitalittā hutvā, sadā nikhātā ti nīccāṃ jalita-
paṭhaviyaṃ kaṭimattāṃ pavisitvā nikhanitvā ṭhapitā viya ṭhitā, khandhāti-
vattantīti samma Mā- nāriyo ete pabbatakhandhā atikkamanti, tāsāṃ kira
evaṃ kaṭippamāṇāṃ pavisitvā ṭhapitakāle puratthimāya disāya jalito ayapabbato
20 samuṭṭhahitvā asani viya viravanto āgantvā sariraṃ saphakaraṇiyaṃ⁵ viya piṇṇa-
santo gacchati, tasmīṃ ativattitvā pacchimapasse ṭhite puna tāsāṃ sariraṃ
pātubhavati, tā dukkhaṃ adhiṇṇasetuṃ asakkontiyo bāhā paggayha kanti,
sesadīṣāsu uṭṭhitapabbatesu pi es' eva nayo, dve pabbatā samuṭṭhāya ucchugha-
ṭṭikāṃ⁶ viya pīḷenti, lohitaṃ pakkaṭṭhitaṃ⁷ sandati, kadāci tayo kadāci cattāro
25 pabbatā uṭṭhāya tāsāṃ sariraṃ pīḷenti, tenāha khandhātivattantīti, kolīni-
yāyo⁸ ti kule patiṭṭhitā kuladhītarō, asataṃ acāruṃ ti asaṇṇātakammāṃ ka-
rimsu, dittarūpā⁹ ti saṭṭharūpā¹⁰ dhuttajātikā hutvā, pati vippahāyā¹¹ ti
attano patīṃ jahitvā, acāruṃ ti¹² agamaṃsu, ratikhiḍḍahetū¹³ ti kāmara-
tibetu c' eva kiḷāhetu ca, ramāpayitvā ti parapurisēhi saddhiṃ attano cittaṃ
30 ramāpetvā idha uppannā¹⁴, ath' etāsāṃ sariraṃ ime khandhātivattanti sajotibhūtā ti.

74. Pāde gahetvā kissa¹⁵ ime pun' eke
avamsirā Narake pātayanti,
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:

¹ Bā nā-. ² Ck kolt-, Bā kolittiyāyo. ³ Bā titta-. ⁴ so all three MSS. for patim? ⁵ Ck jīṇṇa-, Cā pinna-, Bā omits gattā jīṇṇa. ⁶ Ck ruja-, Cā rūja-.
⁷ Bā vikantā. ⁸ Bā nīyāṃ, Ck -ṇi. ⁹ so all three MSS. for -kā? ¹⁰ Bā pakkuṭhi-.
¹¹ Ck kolt-, Bā kolittiyō. ¹² Bā tīṭha-. ¹³ Bā sāhassa-, Bā suṭṭhu-.
¹⁴ Bā adde aṇṇapurisāṃ. ¹⁵ Bā upapannā. ¹⁶ read: kiss'.

- ime nu maccā kiṃ akāṃsu pāpaṃ
 ye 'me janā [avaṃsira] Narake pātayanti. 485.
76. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
 vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 486.
77. Ye jīvalokasmiṃ asādhukammino 5
 parassa dārāni atikkamanti
 te tādīsā uttamabhaṇḍathenā
 te 'me janā [avaṃsira] Narake pātayanti. 487.
78. Te vassapūgāni bahūni tattha 10
 Niraye dukkhaṃ vedanaṃ vediyanti¹,
 na hi pāpakāriṣṣa bhavanti tāṇā
 sakehi kammehi purakkhatassa,
 te luddakammā pasavetva pāpaṃ
 te 'me janā [avaṃsira] Narake pātayanti. 488.

Ta. Narake ti jalitaṃgārappuṇṇamahāāvāṭe, te kira vajaṃ apavisantiyo 15
 gāvo viya nirayapālehi nānāvudbhāni gaheṭvā vījjhiyamānā pothiyamānā yadā taṃ
 nagaraṃ upagacchanti atha te nirayapālā uddhapāde katvā tattha khipanti, evaṃ
 pātiyamāne diṣvā pucchanto evaṃ ā, uttamabhaṇḍathenā ti manussehi
 piyāyitassa varabhaṇḍassa thenakā.

Evaṃ ca pana vatvā Mātali saṃgāhako taṃ pi Nirayaṃ 20
 antarādhāpetvā rathaṃ purato pesetvā micchādīṭṭhikānaṃ
 paccananirayaṃ dassesi, puṭṭho c' assa vyākāsi:

79. Uccāvacā 'me vividhā upakkamā
 nirayesu dissanti sughorarūpā, 25
 bhayaṃ hi maṃ vindati sūta diṣvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 ime nu maccā kiṃ akāṃsu pāpaṃ
 ye 'me janā adhimattā dukkhā tībā²
 kharā kaṭukā³ vedanā vediyanti¹. 489. 30
80. Tassā puṭṭho vyākāsi Mātehi devasārathi,
 vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 490.
81. Ye jīvalokasmiṃ supāpadiṭṭhino
 viśāsakammāni karonti mohā
 paraṃ ca diṭṭhīsu samādapenti 35

¹ C* B² veda-. ² read: mahā dukkhā for d. t.?. ³ read: kaṭukā kharā?

te pāpadiṭṭhīsu pasavetva pāpam
te 'me janā adhimattā dukkhā tibbā
kharā kaṭukā vedanā vediyaṇṭīti. 491.

Ta. uccāvacāme ti uccāvacā ime, khuddakā¹ ca mahantā cā 'ti a.,
6 upakkamā ti kārāṇā payogā², supāpadiṭṭhīno ti n' atthi dīnnaṃ ti ādi-
kāya³ dasavattukāya micchādiṭṭhīyā suṭṭhu pāpadiṭṭhīno⁴, viśeṣakammā-
nīti tāya diṭṭhīyā viśeṣena taṃ nissitā butvā nānāvidhāni pāpakammāni karonti,
te me ti te ime janā evarūpeṃ dukkhaṃ anubhavanṭīti Mātali⁵ rañño micchā-
diṭṭhikānaṃ paccananīrayaṃ⁶ ācikkhi.

10 Devaloke pi devatā⁷ rañño āgamaṇaṃ olokayamānā Su-
dhammāya sannisīdiṃsu yeva. Sakko „kin nu kho Mātali
cirāyatīti“ upadhārento taṃ kārāṇaṃ Ňatvā „Mā- dūtavisesaṃ
dassetuṃ 'mahārāja asukakammaṃ katvā asukaniraye nāma
paccantīti' niraye dassento carati, Nimirāñño pana āyuraṃ khī-
15 yetha, na nirayadassanassa pariyaṇṭaṃ gaccheyyā“ 'ti ekaṃ
mahājavanaṃ devaputtaṃ pesesi: „siḡhaṃ rājānaṃ gahetvā āgac-
chatū 'ti Mātaliṃ vadehīti“. So javena gantvā ārocesi.
Mā- tassa vacanaṃ sutvā „na sakkā cirāyitun“ ti rañño
ekappahāren' eva catūsu disāsu bahuniraye dassetvā g. ā.:

20 29. Vidityāni te mahārāja āvāsaṃ pāpakammaṇaṃ
ṭhānāni luddakammānaṃ dussīlānaṃ ca yā gati,
uyyāhi dāni rājasi⁸ devarājassa santike ti. 492.

T. a.: mahārāja imaṃ⁹ pāpakammānaṃ sattānaṃ āvāsaṃ disvā ludda-
kammānaṃ ṭhānāni tayā vidityāni dussīlānaṃ ca yā gati yā nipphatti sāpi te
25 vidityā, idāni devarājassa santike dibbasampattiṃ dassanattānaṃ uyyāhi gaccha
mahārāja 'ti āha. Nirayakhaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ.

Evaṃ ca pana vatvā¹⁰ Mā- devalokābhimukhaṃ¹¹ rathaṃ
pesesi. Rājā Devalokaṃ gacchanto dvādasayojanikaṃ maṇi-
mayakañcanaṭhūpikaṃ¹² sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ uyyāna-

¹ Ck ladda-, C ludda-. ² Bā karaṇappa-. ³ Ck ādi. ⁴ Bā pāpadhammīno.

⁵ Ck omīti mātali. ⁶ Bā pacana-. ⁷ Bā devapariṣā. ⁸ Bā rājasi, C rājasi.

⁹ Bā idāni. ¹⁰ Ck evaṃ vatvā pana, C evaṃ vatvā ca pana. ¹¹ Bā -kho. ¹²

Bā -mayaṃ pañcathū-.

pokkharāṇisampannaṃ kapparukkhaparivutaṃ Bīraṇiṃ deva-
dhītāya ākāsaṭṭhakavimānaṃ disvā taṃ ca devadhītaraṃ anto-
kūṭāgāre sayanapiṭṭhe nisinnaṃ accharāsaḥassaparivutaṃ maṇi-
sihapaṇjaraṃ vivarivā olokeṇtiṃ disvā Mātaliṃ pucchanto
g. ā., itaro pi 'ssa vyākāsi:

5

53. Pañcathūpaṃ dissat' idaṃ vimānaṃ,
mālāpilandhā sayanassa majjhe
tatth' acchatī¹ nārī mahānubhāvā
uccāvacaṃ iddhiṃ² vikubbamānā³. 493.

54. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ayaṃ nu nārī kim akāsi sādhuṃ,
sā modatī saggapattā vimāne. 494.

10

55. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākāṃ puṇṇakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 495. 15

56. Yadi te sutā Bīraṇi jīvaloke
āmāyadāsī ahu brāhmaṇassa,
sā pattakālāṃ atithiṃ viditvā
mātā va puttāṃ sakim ābhinandi
saṃyamā saṃvibhāgā ca sā vimānasmi modatīti. 496. 20

Ta. pañcathūpaṃ ti pañcahi kūṭāgārehi samannāgataṃ, mālāpilandhā
ti pīlandhamālādīhi sabbābharāṇehi paṭimaṇḍitā ti ā., tattacchatīti tasmiṃ
vimāne acchatī nisīdati, uccā -- nā ti nānappakāraṃ deviddhiṃ dassayamānā,
disvā ti etaṃ disvā ṭhitāṃ maṃ vittī vindati paṭilabhati vittisanteko vīya
homi⁴ tuṭṭhiyā abhihūṭatā, āmāyadāsīti gehadāsīyā kucchismiṃ jātadāsī, 25
ahu brāhmaṇassā 'ti sā kira Kassapadasabalassa kule ekassa brāhmaṇassa
dāsī ahoṣi, sā pattakālāṃ ti tena brāhmaṇena aṭṭha salākabhaddāni saṃghassa
pariccattāni ahesuṃ, so gehaṃ gantvā so paṭṭhāya ekassa⁵ bhikkhussa kahā-
paṇṇagghaṇakam⁷ katvā aṭṭha bhaddāni sampādeyyāsi⁸ brāhmaṇiṃ ā., si bhikkhu
nāma dhutto nāhaṃ sakkhissāmi⁹ paṭikkhiṃ, dhītaro pi 'ssa paṭikkhipiṃsu, 30
so dāsiṃ sakkhissāsi amma ti ā., sā sakkhissāmi ayyā 'ti sampāṭicchitvā tato
paṭṭhāya sakkaccaṃ yāgukhaṇṇakabhaddāni sampādetvā salākā¹⁰ labhitvā āgataṃ
pattakālāṃ atithiṃ vinditvā haritagomayalitto katapupphūpabhāre supaññattāsana-
padese nisīdāpetvā yathā nāma pavāse āgataṃ puttāṃ mātā sakim ābhinandati
tatthā niccakālāṃ¹⁰ ābhinandi sakkaccaṃ parivisati attano santakam pi kiñci 35

¹ Cks -ti, Bds -si. ² Cks -i. ³ Cks -nam. ⁴ all three MSS. -smiṃ. ⁵ Bds
hoṭi. ⁶ Bds ekekassa. ⁷ all three MSS. -n-n. ⁸ Cks -yyā ti. ⁹ Bds salāka-
bhaddā. ¹⁰ Bds vipa-.

kiñci deti¹, saṃyamā saṃvibhāgā ti sā sīlavatī ahoṣi cāgavatī ca², tasmā tena sīlena c' eva cāgena ca sā imasmiṃ³ vimāne modatī, athavā saṃyamā ti indriyadamaṇā.

Evam vatvā Mātali ratham purato pesetvā Soṇadinnā-
 5 devaputtassa satta kanakavimānāni dassesi. So tāni ca tassa
 ca sirisampattiṃ disvā tena katakammaṃ pucchi, itaro pi
 'ssa ācikkhi:

87. Daddallamānā ābhenti⁴ vimānā satta nimmitā,
 tattha yakkho mahiddhiko sabbābharanabbhūsito
 10 samantā anupariyāti nārigaṇapurakkhato. 497.
 88. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 ayaṇ nu macco kim akāsi sādhum,
 so⁵ modatī saggapatto vimāne. 498.
 15 89. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
 vipākam puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 499.
 90. Soṇadinno gahapati esa dānapatī ahu,
 esa pabbajit' uddissa vihare satta kārayi. 500.
 91. Sakkaccaṃ ne upaṭṭhāsi bhikkhavo tatthavāsike,
 20 acchādanaṃ ca bhattaṃ ca senāsanaṇapadīpiyaṃ
 adāsi ujubbhūtesu vippasannena cetasā⁶. 501.
 92. Cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva pakkhassa aṭṭhamiṃ (IV ²²⁰/₁₉)
 pāṭihāriyapakkhaṇ ca atthaṅgasusamāgataṃ 502.
 93. Uposathaṇ ca upavasi sadā sīlesu saṃvuto,
 25 saṃyamo saṃvibhāgo⁷ ca so vimānasmi⁸ modatīti. 503.

Ta. daddallamānā ti jalamānā, ābhenti⁴ taruṇasuriyo viya obhā-
 sayanti⁹, tatthā 'ti tesu paṭipāṭiyā ṭhītesu sattavimānesu eko devaputto,
 Soṇadinno ti mahārāja ayaṃ pubbe Kassapadasabalassa kāle Kāsaṭṭhe aṇṇa-
 tarasmiṃ nīgame Soṇadīno nāma gahapati dānapatī ahoṣi, so pabbajite uddissa
 30 sattavihārakuṭṭyo kāretvā tatthavāsike bhikkhū catūhi paccayehi sakkaccaṃ
 upaṭṭhāhi, uposathaṇa upavasi, niccaṃ sīlesu ca sadā saṃvuto ahoṣi, so tato
 cavitvā idh' uppanno modatīti a, ettha ca pāṭihāriyapakkhaṇ ti idaṃ pana
 aṭṭhami uposathassa paccuggamanānugamanavasena sattaminavamiyo cātuddasi-
 paṇṇarasānaṃ¹⁰ paccuggamanānugamanavasena terasīcatuddasipāṭipade¹¹ ca
 35 sandhāya vuttaṃ.

¹ Bds adāsi. ² Cks cāgavā. ³ Ck āhenti, Bds ābhanti. ⁴ Bds yo. ⁵ Bds tejasā.
⁶ so all three MSS. ⁷ all three MSS. -smiṃ. ⁸ Bds ābha-. ⁹ Cks obhā-
 santi. ¹⁰ Bds -sīnaṃ. ¹¹ Cks omit catuddasi.

Evam Soṇadinnassa kammaṃ kathetvā purato rathaṃ pe-
setvā phalikavimānaṃ dassesi, taṃ ubbedhato pañcaviṣatiyo-
janāni¹ anekasatehi sattaratanamayathambhehi samannāgataṃ
anekasatakūṭāgarapatimaṇḍitaṃ kiṃkiṇikajālaparikkhitaṃ sa-
mussitasuvannarajatamayadhajaṃ nānāpupphavicittauyyānavana- 5
vibhūsitāṃ ramaṇīyapokkharanīsamannāgataṃ gītavāditādisu
chekāhi accharāhi samparikiṇṇaṃ, taṃ disvā rājā tasmaṃ accha-
rānaṃ pubbakammaṃ pucchi, itaro pi ācikkhi:

94. Pabbāsati idaṃ² vyamhaṃ phalikāsu sunimmitaṃ
nāriyagaṇākiṇṇaṃ kūṭāgaravarocitaṃ³ 10
upetaṃ annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṃ⁴. 504.
95. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
imā nu nariyo kim akāmsu sādhuṃ
yā modare saggapattā vimāne. 505. 15
96. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ puṇṇakammānaṃ jānaṃ akkhās' aṇato: 506.
97. Yā kāci nariyo idha jīvaloke
[sīlavatiyo⁵] upāsikā⁶ [dāne ratā]
nīccapasannacittā⁷ 20
sacce tīthā uposathe⁸ appamattā
saṃyamā saṃvibhāgā ca tā vimānasmi⁹ modare ti. 507.

Ta. vyamhaṃ ti vimānaṃ, pāsādo ti vuttaṃ hoti, phalikāsu 'ti phali-
kabbhittisu, kūṭāgaravarocitaṃ⁹ ti varakūṭāgarehi ocitaṃ, vaḍḍhitaṃ ti a.,
ubhayan ti ubhayehi, yā kācīti idaṃ kiñcāpi aniyametvā vuttaṃ, tā pana 25
Kassapabuddhakāle Bārāṇasīyaṃ upāsikā hutvā gaṇabandhanena etāni vuttappa-
kārāni puṇṇāni katvā taṃ sampattiṃ pattā ti veditaḥ.

Ath' assa so purato rathaṃ pesetvā ekaṃ maṇivimānaṃ
dassesi, taṃ same bhūmibhāge paṭiṭṭhitaṃ ubbedhasampannaṃ
maṇipabbato viya obhāsamānaṃ tiṭṭhati dibbagītavāditanāḍitaṃ 30
bahūhi devaputtehi samparikiṇṇaṃ, taṃ disvā rājā tesāṃ deva-
puttānaṃ katakammaṃ pucchi, itaro pi 'ssa akkhāsi:

¹ C^o B^d -naṃ. ² B^d midam. ³ B^d -virocitan. ⁴ B^d -vantiyo. ⁵ B^d adds yeva.
⁶ B^d nīccam-. ⁷ read: -th'. ⁸ all three MSS. -im. ⁹ B^d -viro-.

98. Pabbāsati idam¹ vyamham veḷuriyāsu nimmitam
upetaṃ bhūmibhāgehi vibhattam bhāgasō mitam. 508.
99. Ālambārā mutiṅgā ca naccagītā suvādītā
dibbā saddā niccharanti savaneyyā² manoramā. 509.
- 5 100. Nāham evaṃgataṃ jātu³ evaṃsuruciraṃ pure
saddam samabhijānāmi diṭṭham vā yadivā sutam. 510,
101. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu sādhum
- 10 ye modare saggapattā vimāne. 511.
102. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puñṇakammānam jānam akkhās⁴ ajānato: 512.
103. Ye keci maccā idha jīvaloke
sīlavanto upāsakā ārāme udapāne ca
- 15 papāsasāṃkamanāni ca 513.
104. Arahante sītibhūte sakkaccaṃ paṭipādayum
cīvaraṃ piṇḍapātāṃ ca paccayaṃ sayanāsanaṃ 514.
105. Adamsu ujubbhūtesu vipasannena cetasā
cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva pakkhassa⁵ aṭṭhamiṃ 515.
- 20 106. Paṭihāriyapakkhaṇaṃ ca aṭṭhaṅgasusamāgataṃ⁶
uposathaṇaṃ ca upavasum⁷ sadā sīlesu samvutā,
saññamā samvibhāgā ca te vimānasmi⁸ modare ti. 516.

Ta. veḷuriyāsū 'ti veḷuriyabhittisu, bhūmibhāgehīti ramaṇīyehi bhūmi-
bhāgehi upetaṃ, ālambārā--cā 'ti ete ettha vajjanti, nacca--tā ti nā-
25 nappakārāni naccāni c' eva gītāni ca aparesam pi turīyānaṃ⁹ suvādītāni c' ettha
pavattanti, evaṃgatan ti evaṃ manoramabbhāvaṃ gataṃ, ye kecīti idam pi
kammaṃ aniyamato⁹ vuttaṃ, te pana Kassapadasabalassa kāle Bāraṇasivāsino
upāsakā gaṇabandhanena etāni puñṇāni katvā taṃ sampattiṃ pattā ti veditabbā,
ta. paṭipādayun ti pāpayimsu, tesam adamsū 'ti a., paccayaṃ ti gilānap-
30 paccayaṃ adamsū 'ti, evaṃ nānappakāraṃ dānaṃ dadīmsu.

Iti 'ssa so tesam kammaṃ ācikkhitvā purato ratham pe-
setvā aparam pi phalikavimānaṃ dassesi, taṃ anekakūṭāgāra-
patimaṇḍitaṃ nānākusumasañchannaṃ taruvarapatimaṇḍitaṃ
tīrāya vividhavihaganinnāditāya nimmalasalilāya nadiyā parik-

¹ B^d midam. ² B^d -niyā. ³ B^d jātam. ⁴ B^d yā ca. ⁵ B^d -samāhitaṃ. ⁶
C^k -vasayum, C^s -vassum. ⁷ all three MSS. -smiṃ. ⁸ B^d aparāni turīyāni.
⁹ B^d -metvā.

khittam accharāgaṇaparivutass' ekassa puññavato nivāsabhūtam,
tam disvā rājā tassa kammaṃ pucchi, itaro pi 'ssa ācikkhi:

107. Pabbāsati idam¹ vyamham phalikāsu sunimmitam
nārivaragaṇākiṇṇam kūṭāgāvarocitam² 517.
108. Upetaṃ annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṃ, 5
najjo ca anupariyāti nānāpupphadumāyutā. 518.
109. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ayan nu macco kim akāsi sādhum
yo modati saggapatto vimāne. 519. 10
110. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puññakammānam jānam akkhas' ajānato: 520.
111. Kimbilāyam³ gahapati esa dānapatī ahu,
ārāme udapāne ca papāsamkamanāni ca 521.
112. Arahante sītibhūte sakkaccaṃ paṭipādayi, 15
cīvaraṃ piṇḍapātāṇ ca paccayaṃ sayanāsanaṃ 522.
113. Adāsi ujubhūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva pakkhassa aṭṭhamiṃ
pāṭihāriyapakkhaṇ ca atthaṅgasusamāgataṃ 523.
114. Uposathaṇ c' upavasi⁴ sadā silesu samvuto, 20
samyamo samvibhāgo ca so vimānasmi⁵ modatīti. 524.

Ta. najjo ti vacanavipallāso, ekā nadī taṃ vimānam parikkhipitvā gatā
ti ā., dumāyutā ti sā nadī nānapupphehi dumehi āyutā, Kimbilāyan⁶ ti
esa mahārāja Kassapabuddhakāle Kimbilānagare⁷ eko gahapati dānapati ahoṣi,
so etāni āramaropanādīni puññāni katvā imaṃ sampattim patto ti. 25

Evam assa tena katakammaṃ ācikkhitvā purato ratham
pesetvā aparam pi phalikavimānam dassesi, taṃ purimavimānato
atirekāya nānāpupphaphalasañchannāya tarughaṭṭāya samannā-
gataṃ, taṃ disvā rājā tāya sampattiyā samannāgatassa deva-
puttassa kammaṃ pucchi, itaro pi 'ssa ācikkhi: 30

115. Pabbāsati idam¹ vyamham phalikāsu sunimmitam
nārivaragaṇākiṇṇam kūṭāgāvarocitam² 525.

¹ B^d midam. ² B^d -vi-. ³ B^d mithilāyam. ⁴ C^{ks} -vassasi. ⁵ all three MSS.
-smim. ⁶ C^{ks} -lāya-, B^d mithila-. ⁷ B^d -viro-.

116. Upetaṃ annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṃ
najjo ca anupariyāti nānāpupphadumāyutā, 526.
117. Rājāyatanakapitthā [ca] ambasālā ca jambuyo
tindukā ca piyālā ca dumā niccaphalā bahū. 527.
- 5 118. Vitti hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ayan nu macco kim akāsi sādhum
yo modati saggapatto vimāne. 528.
119. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puññakammānam jānam akkhās' ajānato: 529.
- 10 120. Mithilāyaṃ gahapati esa dānapatī ahu,
ārāme udapāne ca papāsasāṃkamanāni ca 530.
121. Arahante sītibhūte sakaccaṃ paṭipādayi,
cīvaram piṇḍapātāṇ ca paccayaṃ sayanāsanaṃ 531.
- 15 122. Adāsi ujubbhūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva¹ pakkhassa aṭṭhamiṃ 532.
123. Pāṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāgataṃ
uposathaṇ c' upavasi sadā sīlesu samvuto,
saṃyamo samvibhāgo ca so vimānasmi² modatīti. 533.
- 20 Ta. Mithilāyan ti esa mahārāja Kassapabuddhakāle Videharatṭhe Mithi-
lanagare eko dānapati etāni puññāni katvā imam sampattim patto ti.

Evam assa tenāpi katakammaṃ ācikkhitvā purato ratham
pesetvā purimasadisam eva aparam pi veḷuriyavimānaṃ dās-
setvā tattha sompattim anubhavantassa devaputtassa kammaṃ
25 puṭṭho ācikkhi:

124. Pabbāsati idaṃ vyamhaṃ veḷuriyāsu nimmitaṃ
upetaṃ bhūmibhāgehi vibhattaṃ bhāgaso mitaṃ, 534.
125. Ālambarā mutiṅgā ca naccagītā suvādītā
dibbā saddā niccharanti savaneyyā³ manoramā. 535.
- 30 126. Nāhaṃ evaṃgataṃ jātuṃ⁴ evaṃsuruciraṃ pure
saddaṃ samabhijānāmi diṭṭhaṃ vā yadivā sutam. 536.
127. Vitti hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:

¹ B^o yā ca. ² all three MSS. -smim. ³ Ck -niyyā, B^d -niyā. ⁴ B^d jātaṃ.

ayan nu macco kim akāsi sādhum

yo modati saggapatto vimāme. 537.

138. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 538.

139. Bārāṇasīyaṃ¹ gahapati esa dānapatī ahu,
ārāme udapāne ca papāsamkamanāni ca 539. 5

140. Arahante sītibhūte sakkaccaṃ paṭipādayi,
cīvaraṃ piṇḍapātāṇi ca paccayaṃ sayanāsanam 540.

141. Adāsi ujubbhūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva pakkhassa aṭṭhamiṃ 541. 10

142. Pāṭihāriyapakkhaṇi ca aṭṭhaṅgasusamāgataṃ
uposathaṇi c' upavasi sadā sīlesu samvuto,
saṃyamo samvibhāgo² ca so vimānasmi³ modatīti. 542.

Ath' assa purato ratham pesetvā bālasuriyasannibham
kanakavimānaṃ dassetvā tatthanivāsino devaputtassa sam- 15
pattim puṭṭho ācikkhi:

143. Yathā udayam ādicco hoti lohitaṃ mahā
tathūpamaṃ idaṃ vyamhaṃ jātārūpassa nimmitam. 543.

144. Vitti hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ayan nu macco kim akāsi sādhum
yo modati saggapatto vimāne. 544. 20

145. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 545.

146. Sāvatthiyaṃ gahapati esa dānapatī ahu,
ārāme udapāne ca papāsamkamanāni ca 546. 25

147. Arahante sītibhūte sakkaccaṃ paṭipādayi,
cīvaraṃ piṇḍapātāṇi ca paccayaṃ sayanāsanam 547.

148. Adāsi ujubbhūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva pakkhassa aṭṭhamiṃ 548. 30

149. Pāṭihāriyapakkhaṇi ca aṭṭhaṅgasusamāgataṃ
uposathaṇi c' upavasi sadā sīlesu samvuto,
saṃyamo samvibhāgo² ca so vimānasmi³ modatīti. 549.

Ta. udayamādicco ti udento ādicco viya, Sāvattthiyan ti Kassapa-
buddhakāle Sāvattthinagare. 35

¹ read: -paṣāyaṃ. ² so all three MSS.. ³ all three MSS. -smim.

149. Vittī hi mañ vindaṭi sūta disvā,
pucchāmi tañ Mātali devasārathi:
imañ nu dvārañ kimabhiññam āhu. 559.
150. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puññakammānañ jānañ akkhās' ajānato: 560.
151. Cīttakūṭo ti yañ āhu devarājapavesanañ
Sudassanassa girino dvārañ h' etañ pakāsati, 561.
152. Anekarūpañ rucirañ nānācitrañ pakāsati
ākhaṇṇaṃ Indasadisehi vyaggheh' eva surakkhitañ¹,
10 pavis' etena rājisi, arajañ bhūmiñ akkamā 'ti. 562.

Ta. anekarūpañ ti anekajātikañ, nānācitrañ ti nānāratana-cittañ,
pakāsati ti kinnam' etañ paññāyati, ākhaṇṇaṃ ti samparivāritañ, vyagghe-
heva surakkhitañ¹ ti yathā nāma vyagghehi vā sīhehi vā mahāvanañ
evañ tañ indasadiseh' eva surakkhitañ, tassa ca pana Indapaṭimānañ āra-
15 khatthāya ṭhapitabhāvo Ekanipāte Kulāvaka-jātakena kathetabbo, kimabhiññā-
māhū² ti kinnāma kannāma³ vadanti, pavesanañ ti nikkhamanapavesana-
thāya nimmitaṃ, Sudassanassa 'ti Sinerugirino, dvārañ hetan ti etañ
Sinerumatthake paṭiṭṭhitaṃ dasasahassayojanikassa devanagarassa dvārañ pa-
kāsaṭi, dvārakoṭṭhako paññāyati ti a., pavisetenā⁴ 'ti etena dvārena devana-
20 garañ pavisa, arajañ -- mā 'ti arajañ suvaṇṇarajatamaṇimayañ nānāpuppha-
samākhaṇṇaṃ dibbabhūmiñ dibbayānena akkama mahārājā 'ti.

Evañ ca pañ avatvā Mātali rājānañ devanagarañ pavesesi,
tena vuttañ:

153. Sahassayuttañ haya-vāhiñ dibbañ yānañ adhiṭṭhito
25 yāyamaṇo mahārājā addā devasabhañ idan⁵ ti. 563.

So dibbayāne ṭhito va gacchanto Sudhammadevasabhañ
disvā Mātaliñ pucchi, so pi 'ssa ācikkhi:

154. Yathā sarade ākāso nīlo ca⁶ patidissati
tathūpamañ imañ vyamhañ veḷuriyāsu nimmitaṃ. 564.
- 30 155. Vittī hi mañ vindaṭi sūta disvā,
pucchāmi tañ Mātali devasārathi:
imañ hi vyamhañ kimabhiññam āhu. 565.
156. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puññakammānañ jānañ akkhās' ajānato: 566.

¹ Bā purak-. ² Bā kinnāmasāññamāhu. ³ so C^{ks}; Bā kinnāmakarañ. ⁴ C^{ks}
pavisetenā, C^s pavisetenā. ⁵ so all three MSS. for imañ? ⁶ read: va?

Evañ ca pana vatvā purato ratham pesetvā Sinerum parivāretvā t̥hite satta paribhaṇḍapabbate dassesi, te disvā rañño Mātalissa puṭṭhabhāvaṃ āvikaronto Satthā āha:

146. Sahassayuttam hayavāhim dibbam yānam adhiṭṭhito
yāyamāno mahārājā addā sīdantare nage, 5
disvānāmantayī sūtam: ime ke nāma pabbatā ti. 555.

Ta. hayavāhin ti hayehi vāhiyamānaṃ dibbayānaṃ, adhiṭṭhito ti dibbayāne t̥hito hutvā, addā ti addasa, Sīdantare ti Sīdāmahāsamuddassa antare, tasmiṃ kira samudde udakaṃ sukhumaṃ morapattam pi pakkhittam patit̥ṭhātum na sakkoti sīdat' eva, tasmā so Sīdāmahāsamuddo ti vuccati, tass' 10 antare nage ti pabbate, ke nāma 'ti ke nāma nāmena ime pabbatā ti.

Evam Niminā puṭṭho Mātali devaputto āha:

146. Sudassano Karavīko Īsadharo¹ Yugandharo
Nemindharo Vinatako Assakaṇṇo giribrahā 556.
147. Ete Sīdantare nagā anupubbasaṃmuggatā 15
mahārājānaṃ āvāsā yāni tvaṃ rāja passasīti. 557.

Ta. Sudassano ti ayaṃ mahārāja etesaṃ sabbabāhiro S-pabbato nāma, tada-
nantare Karavīko nāma, so Sudassanato uccatāro, ubhinnaṃ pi pana tesam antare
eko Sīdantarasaṃmuddo², Karavīkassa antare Īsadharo¹ nāma, so kira Karavī-
kato uccatāro, tesam pi antare eko Sīdantarasaṃmuddo, Īsadharassa antare Yu-
gandharo nāma, so Īsadharato uccatāro, tesam pi antare eko Sīdantarasaṃmuddo, 20
Yugandharassaṃtāre Nemindharo nāma, so Yugandharato uccatāro, tesam pi
antare eko Sīdantarasaṃmuddo, Nemindharaṃ antare Vinatako nāma, so tato
uccatāro tesam pi antare eko Sīdantarasaṃmuddo, Vinataṃ antare Assakaṇṇo
nāma, so Vinataṃ antare eko Sīdantarasaṃmuddo³, anu- 25
pubbasamuggatā ti ete sīdantarasaṃmudde sattapabbatā anupaṭṭipāṭṭiyā sa-
muggatā sopānasadisā hutvā t̥hītā, yānīti pabbatāni, tvaṃ mahārāja ime pab-
bate passasi, ete catunnaṃ mahārājānaṃ āvāsā ti.

Evam assa cātummahārājikadevalokaṃ dassetvā purato
ratham pesetvā Tāvatisabhavanassa Cittakūṭadvārakoṭṭhakaṃ so
parivāretvā t̥hītā Indapaṭimā dassesi, taṃ⁴ disvā rājā pucchi,
itāro pi 'ssa ācikkhi:

148. Anekarūpaṃ ruciraṃ nānācitraṃ pakāsati
ākīṇṇaṃ Indasadesi⁵ vyaggheh' eva surakkhitaṃ, 558.

¹ Bā Isindharo. ² Bā sīdantare mahāsamuddo. ³ Bā adda ete nagā ete pab-
batā. ⁴ read: tā? ⁵ read: -disa = disehi.

149. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
imaṃ nu dvāraṃ kimabhiññāma āhu. 559.
150. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākāṃ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 560.
151. Cittakūṭo ti yaṃ āhu devarājapavesanaṃ
Sudassanassa girino dvāraṃ h' etaṃ pakāsati, 561.
152. Anekarūpaṃ ruciraṃ nānācitraṃ pakāsati
ākiṇṇaṃ Indasadisehi vyaggheh' eva surakkhitaṃ',
pavis' etena rājasi, arajaṃ bhūmiṃ akkamā 'ti. 562.

Ta. anekarūpaṃ ti anekajātikaṃ, nānācitraṃ ti nānāratana-cittaṃ, pakāsati ti kinnāma' etaṃ paññāyati, ākiṇṇaṃ ti samparivāritaṃ, vyaggheheva surakkhitaṃ' ti yathā nāma vyagghehi vā sihehi vā mahāvaṇaṃ evaṃ taṃ Indasadiseh' eva surakkhitaṃ, tassa ca pana Indapaṭimānaṃ āra-khatthāya ṭhapitabhāvo Ekanīpāte Kulāvaka-jātakena kathetabbo, kimabhiññāmaṃ hū' ti kinnāma kannāma³ vadanti, pavesanaṃ ti nikkhamaṇapavesana-thāya nimmitaṃ, Sudassanassa 'ti Sinerugirino, dvāraṃ hetuṃ ti etaṃ Sinerumattake paṭiṭṭhitassa dasasahassayojanikassa devanagaraṃ dvāraṃ pakāsati, dvārakoṭṭhako paññāyati ti a., pavisetenā⁴ 'ti etena dvārena devanagaraṃ pavisa, arajaṃ -- mā 'ti arajaṃ suvaṇṇarajataṃ pīmayaṃ nānāpuppha-samākiṇṇaṃ dibbabhūmiṃ dibbayānena akkama mahārājā 'ti.

Evaṃ ca paṇ avatvā Mātali rājānaṃ devanagaraṃ pavesesi,
tena vuttaṃ:

153. Sahassayuttaṃ hayavāhiṃ dibbaṃ yānaṃ adhiṭṭhito
yāyamāno mahārājā addā devasabhaṃ idan⁵ ti. 563.

So dibbayāne ṭhito va gacchanto Sudhammadevasabhaṃ
disvā Mātaliṃ pucchi, so pi 'ssa ācikkhi:

154. Yathā sarade ākāso nīlo ca⁶ patidissati
tathūpamaṃ imaṃ vyamaṃ veḷuriyāsu nimmitaṃ. 564.
155. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
imaṃ hi vyamaṃ kimabhiññāma āhu. 565.
156. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākāṃ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 566.

¹ B^d purek-. ² B^d kinnāmaññāmaḥu. ³ so C^k; B^d kinnāmakarā. ⁴ C^k paṭisotenā, C^s pavisotenā. ⁵ so all three MSS. for imaṃ? ⁶ read: va?

157. Sudhammā iti yam āhu pass' esā¹ dissate sabhā,
veġuriyāruciṛā citrā dhārayanti sunimmitā 567.
158. Aṭṭhaṃsā sukatā thambhā sabbe veġuriyāmayā
yattha devā tāvatimsā sabbe Inda-purohitā 568.
159. Atthaṃ devamanussānaṃ cintayantā samacchare,
pavis' etena rājisi devānaṃ anumodanaṃ ti. 569.

5

Ta, idan ti nīpātamattam, devasabham addasā ti a., passasā ti¹ passa² esā, veġuriyāruciṛā ti ruciṛaveġuriyā, citrā ti nānāratana-citrā, dhārayanti ti imam sabham ete aṭṭhaṃsādibhedā sukatā thambhā dhārayanti, Inda-purohitā ti Indam purohitam purecārikam katvā parivāretvā devamanussānaṃ atthaṃ cintantā acchanti, pavisetenā 'ti iminā maggena yattha devā aññamaññaṃ anumodantā acchanti tam tñānaṃ devānaṃ anumodanaṃ pavisa.

10

Devāpi kho tassāgamaṇaṃ oloketā³ nisinnā⁴, te „rājā āgato“ ti sutvā ca⁵ dibbagandhavāsapupphahatthā yāva Citta-kūṭadvāra-kotṭhakā paṭimaggam gantvā Mahāsattam gandhādīhi⁶ 15 pūjentā Sudhammasabham ānayaṃsu, rājā rathā otaritvā devasabham pāvīsi, tattha naṃ devā āsanena nimantayaṃsu, Sakko āsanena c' eva kāmehi ca⁵.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

160. Tam devā paṭinandiṃsu disvā rājānaṃ āgataṃ: (IV. p. 366) 20
svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṃ,
nisīda dāni rājisi devarājassa santike. 570.
161. Sakko pi paṭinandittha Vedeham Mithilaggahaṃ
nimantayi ca kāmehi āsanena ca Vāsavo: 571.
162. Sādhū kho si anuppatto āvāsaṃ vasavattinaṃ, 25
vasa deveṣu rājisi sabbakāmasamiddhisu,
tāvatimsesu deveṣu bhuñja kāme amānuse ti. 572.

Ta. paṭinandiṃsū 'ti samplyāyṃsu, haṭṭhatuṭṭhā butvā sampattechhiṃsu, sabbakāmasamiddhisū ti sabbesaṃ devakāmānaṃ samiddhiyuttasu.

Evaṃ Sakkena dibbakāmena nimantito rājā paṭikkhi- 30 panto āha:

163. Yathā yācitakam yānaṃ yathā yācitakam dhanam (IV. p. 368)
evaṃsāmpadam ev' etaṃ yaṃ parato dānapaccayā. 573.

¹ B^d esesā ² B^d esa, C^k omīṭ passa. ³ B^d nisīdiṃsu. ⁴ B^d omīṭ ca. ⁵ B^d adda nimantesi. ⁶ C^k -to.

vacanam karothā" 'ti De - assa santikam pāhesi. So tesam jetṭha-
kam āmantetvā „āvuso Samaṇo Gotamo Gijjhakūṭe viharati, asukavelāya
divatṭhāne caṃkamati, tvaṃ tattha gantvā taṃ visapītena sallena
vijjhitvā jīvitakkhayam pāpetvā asukena nāma maggena ehīti" pesetvā
5 tasmiṃ magge dve dhanuggahe ṭhapesi. „Tumbhākam ṭhitamaggena
eko puriso āgacchissati, taṃ tumhe jīvitā voropetvā asukamaggena
nāma ethā" 'ti tasmiṃ magge cattāro¹ ṭhapesi. „Tumbhākam ṭhi-
maggena dve² purisā āgacchissanti, tumhe te jīvitā voropetvā asuka-
maggena nāma ethā" 'ti tasmiṃ magge aṭṭha jane ṭhapesi. „Tum-
10 hākam ṭhitamaggena cattāro purisā āgamissanti, tumhe te jīvitā
voropetvā asukamaggena nāma ethā" 'ti tasmiṃ magge soḷasa
purise ṭhapesi. „Tumbhākam ṭhitamaggena aṭṭha purisā āgamissanti,
tumhe te jīvitā voropetvā asukamaggena ethā" 'ti. Kasmā pan' esa
evam akāsi attano kammassa paṭicchādanattham. Atha so jetṭha-
15 dhanuggaho vāmato khaggam³ piṭṭhiyā tuṇhīram⁴ bandhitvā meṇḍa-
kasiṅgamahādhanum gahetvā Tathāgatassa santikam gantvā „vijjhi-
sāmi nan" ti dhanum āropetvā saram sannahitvā kaḍḍhitvā vissajjetum
nāsakkhi⁵, sakalasariram thaddham yante piṭṭākārappattam viya ahosi,
so maraṇabhayaṭajito aṭṭhāsi. Atha naṃ S. disvā madhurassaram
20 nicchāretvā „mā bhāyi, ito ehīti" ā. So tasmiṃ khane āvudhāni
chaddetvā Bhagavato pādesu sirasā patitvā „accayo maṃ bhante acca-
gamā yathābalaṃ yathāmūlham yathāakusalam, sv-āham tumbhākam
guṇe ajānanto andhabālassa De - ssa vacanena tumhe jīvitā voro-
petum āgato, khamatha me bhante" ti khamāpetvā ekamante nisīdi.
25 Atha naṃ S. saccāni pakāsetvā sotāpattiphale patiṭṭhāpetvā „āvuso
De - ena ācikkhitamaggaṃ apaṭipajjitvā aññena maggena yāhīti"
taṃ uyyojesi, taṃ uyyojetvā ca pana caṃkamā oruyha aññatarasmiṃ
rukkhamūle nisīdi. Atha tasmiṃ dhanuggahe anāgacchante itare dve
„kin nu kho so cirāyatīti" paṭimaggena⁶ gacchantā Dasabalaṃ disvā
30 upasamkamitvā vanditvā ekamante nisīdimsu. So tesam pi saccāni
pakāsetvā sotāpattiphale patiṭṭhāpetvā „āvuso De - ena kathitam
maggaṃ apaṭipajjitvā iminā maggena gacchathā" 'ti uyyojesi, iminā
nāma upāyena itare⁷ pi āgantvā nisinne⁸ sotāpattiphale patiṭṭhāpetvā
aññena maggena uyyojesi. Atha so paṭhamam āgato dhanuggaho

¹ B⁴ adds purise. ² B⁴ aṭṭha. ³ B⁴ adds laggetvā. ⁴ B⁴ tuṇḍisaram. ⁵ B⁴
adds so saram oropetum asakkonto pāsukā bhijjanti viya mukhato kheḷena
pagghirantena kiṇṭantarūpo ahosi. ⁶ Cks - nā. ⁷ Bds - resu. ⁸ Bds - esu.

De - aṃ upasaṃkamitvā „bhante De - a, ahaṃ Sammāsambuddhaṃ
 jīvitaṃ voropetuṃ nāsakkhiṃ, mahiddhiyo so Bhagavā mahānubhāvo“
 ti ārocesi. Te sabbe pi¹ „Sammāsambuddhaṃ nissāya amhehi jīvitaṃ
 laddhaṃ“ ti Satthu santike pabbajitvā arahattaṃ pāpuṇṇsu. Ayaṃ
 pavatti bhikkhusaṃghe pākaṭā ahoṣi, bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ 5
 samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso De- kira ekasmiṃ Tathāgate veracittena
 bahujaṇe jīvitaṃ voropetuṃ vāyāmaṃ akāsi, te sabbe pi Satthāraṇ
 nissāya jīvitaṃ labhiṃsū“² 'ti. S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s.“ ti p.
 „i. n.“ ti v., „na bh. i. p. pi De- maṃ ekaṃ nissāya mayi veracittena
 bahujaṇe jīvitaṃ voropetuṃ vāyami yevā“³ 'ti vatvā a. ā.: 10

Atīte ayaṃ Bārāṇasī Pupphavatī nāma ahoṣi. Ta. Vaṣa-
 vattirañño putto ekarājā nāma r. kāresi. Tassa putto Canda-
 kumāro nāma oparajjaṃ kāresi. Khaṇḍahālo nāma brāhmaṇo
 purohito ahoṣi, so rañño atthaṇ ca dhammaṇ ca anusāsati, taṃ
 kira rājā paṇḍito ti vinicchaye nisīdāpesi. So lañcavittako hutvā 15
 lañcaṃ gahe tvā assāmike sāmike karoti sāmike assāmike. Ath'
 ekadivasam eko aṭṭaparājito puriso vinicchayaṭṭhānā upakkosanto
 nikkhamitvā rājupaṭṭhānaṃ gacchantaṃ Candakumāraṃ diṣvā
 tassa pādesu pati. So „kiṃ bho purisā“⁴ 'ti ā. „Sāmi Khaṇḍa-
 hālo vinicchaye vilopaṃ khādati, ahaṃ tena lañcaṃ gahe tvā parā- 20
 jayaṃ pāpito“ ti. C-kumāro „mā bhayīti“ taṃ assāsetvā vi-
 nicchayaṃ netvā sāmikam akāsi. Mahājano mahāsaddena
 sādhu kārāṃ adāsi. Rājā sutvā „kiṃsaddo eso“ ti pucchitvā.
 „C-kumārena kira Kh-lassa dubbinicchitaṃ aṭṭaṃ suvinicchitaṃ,
 tatr' eso sādhu kārāsaddo“ ti. Rājā taṃ sutvā kumāraṃ āgantvā 25
 vanditvā ṭhitaṃ „tāta eko kira te aṭṭo vinicchito“ ti pucchi.
 „Āma devā“⁵ 'ti. „Tena hi tāta ito paṭṭhāya tvam eva vi-
 nicchayaṃ paṭṭhāpehīti“ vinicchayaṃ kumārassa adāsi. Kh-lassa
 āyo pacchijji, so tato paṭṭhāya kumāre āghātaṃ bandhitvā
 oṭārāpekkho acari. So pana rājā muddhappasanno⁶, so eka- 30
 divasaṃ paccūsa samaye supinantaṃ alaṃkatadvārakoṭṭhakaṃ
 sattaratanamayapākāraṃ saṭṭhiyojanikaṃ suvaṇṇamahāvithiṃ

¹ Ck ti. ² Bā mandapañño.

yojanasahassubbedham Vejayantapāsādātipatimanditam Nanda-
navanādivaṇṇarāmaṇeyyakam Nandāpokkhanīādipokkharanirāma-
ṇeyyakasamannāgataṁ ākiṇṇadevaganaṁ Tāvatiṁsabhavanaṁ
disvā ta. gantukāmo hutvā cintesi: „ācariya-Kh-lassa āgatave-
5 lāya Devalokagāmiṁmaggaṁ pucchitvā tena desitamaggena De-
valokam gamissāmīti“. Kh-lo pi pāto va rājanivesanaṁ pavi-
sitvā rañño sukhasēyyam pucchi. Ath' assa rājā āsanaṁ
dāpetvā pañham pucchi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

- 10 1. Rājāsi luddakammo¹ ekarājā² Pupphavatiyā³,
so pucchi brahmabandhum Khaṇḍahālaṁ purohitaṁ mūlham. 578.
2. Saggamaggaṁ⁴ ācikkha, tvam si⁵ brāhmaṇa dhammavinayakusalo,
yathā ito vajanti Sugatiṁ narā puññāni katvānā⁶ 'ti. 579.

Ta. rājāsīti rājā āsi, luddakammo¹ ti kakkhapharusakammo, saggā-
15 maggaṁ ti saggānaṁ maggaṁ, dhammavinayakusalo ti sucaritadhamme
ca ācāravinaye ca kusalo, yathā ti yathā narā puññāni katvā ito Sugatiṁ
gacchanti taṁ Sugatimagaṁ ācikkhāhīti pucchati.

Imam pana pañham sabbaññū-Buddham vā tassa sāvake
vā alābhena⁷ Bodhisattaṁ vā pucchituṁ vaṭṭati, rājā pana
20 yathā nāma sattāham maggamūlho puriso aññaṁ addhamāsa-
mattaṁ maggamūlham maggaṁ puccheyya evaṁ Kh-laṁ
pucchi. So cintesi: „ayam me paccāmittassa piṭṭhiṁ passana-
kālo, idāni C-kumāraṁ jīvitakkhayaṁ pāpetvā mama mano-
rathaṁ pūressāmīti“. Atha rājānaṁ āmantetvā tatiyaṁ g. ā.:

- 25 3. Atidānaṁ daditvāna avajjhe deva ghātetvā
evaṁ vajanti Sugatiṁ narā puññāni katvānā⁶ 'ti. 580.

T. a.: mahārāja Saggam gacchantā nāma atidānaṁ dadanti avajjhe ghā-
tentī, sace Saggam gantukāmo tvam pi tath' eva karohīti.

Atha nañ rājā pañhassa attham pucchi:

- 30 4. Kim pana taṁ atidānaṁ, ke ca avajjhā imasmiṁ lokasmiṁ,
etañ⁸ ca kho no akkhāhi, yajissāma dadāma dānānīti. 581.

¹ C^k adds si. ² C^k add ti. ³ B^d -yāyam. ⁴ B^d saggānaṁmaggaṁ. ⁵ B^d
tvamasī. ⁶ C^k add si. ⁷ C^k -bhe, C^s -bho. ⁸ C^k ek-.

So pi vyākāsi:

- a. Puttehi deva yajitabbaṃ mahesihi negamehi ca
usabhehi ājāniyehehi catūhi
sabbacatukkena deva yajitabban ti 582.

vyākaronto ca Devalokamaggaṃ puṭṭho Nirayamaggaṃ vyākāsi. 5

Ta. puttehiṭti attano jātehi piyaputtehi c' eva piyadhītāhi ca, mahesi-
hiṭti piyabharīyāhi, negamehiṭti seṭṭhihi, usabhehiṭti sabbasetasabharājūhi,
ājāniyehiṭti maṅgalassehi, catūhiṭti etehi sabbe¹ eva aññehi ca hatthiādihi
catūhi catūhiṭti evaṃ sabbacatukkena deva yajitabbaṃ, etesaṃ sabbesaṃ khaggena
sīsaṃ chinditvā suvaṇṇapātīyā galalohitaṃ gahetvā āvāṇe pakkhipitvā yañña² 10
yajanakarājāno sarīren' eva saba Devalokaṃ gacchanti mahārāja, samaṇabrāh-
maṇakapapiddhikavanibbakayācākānaṃ ghāsacchādanādisampādanaṃ³ dānaṃ eva
pavattati, ime pana puttadhītādayo māretvā tesāṃ galalohitena⁴ yajanaṃ ati-
dānaṃ nāma 'ti rājānaṃ saññāpeṣi.

Iti so „sace C-kumāraṃ ekaṃ ñeva gaṇhissāmi veracittena 15
kāraṇaṃ maññissantūti“ taṃ mahājanassa antare pakkhipi.
Imaṃ pana tesāṃ kathentānaṃ kathaṃ sutvā anteporajano
bhūtatasito ekappahārena mahāviraṇaṃ viravi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā gātham āha:

- a. Tam sutvā antepure: kumārā ca⁵ mahesiyo ca haññantu 20
eko ahosi nigghoso bhesmā accuggato saddo ti. 583.

Ta. tan ti taṃ kumārā ca mahesiyo ca haññantū 'ti saddaṃ sutvā, eko
ti sakalarājaniṇesaṇe eko va nigghoso ahosi, bhesmā ti bhayānako, accug-
gato ti atī uggato ahosi.

Sakalarājakulaṃ yugantavātāhataṃ viya sālavanaṃ ahosi, 25
brāhmaṇo pi rājānaṃ ā.: „kiṃ mahārāja yaññaṃ yajitum sak-
kosi na sakkosīti“. „Kiṃ kathesi ācariya, yaññaṃ yajitvā
Devalokaṃ gamissāmīti“. „Mahārāja bhīruno⁶ dubbalajjhāsaya
yaññaṃ yajitum samatthā nāma na honti, tumhe idha sabbe
sannipātetha, ahaṃ yaññāvāṇe kammaṃ karissāmīti“ attano 30
pahonakabalaṃ gahetvā nagarā nikkhamma yaññāvāṇaṃ sama-
talaṃ kārapetvā vatiyā parikkhipi, kasmā⁷: dhammiko pi samaṇo vā
brāhmaṇo vā āgantvā vāreyyā⁸ 'ti yaññāvāṇe vatiparikkhepanaṃ

¹ B⁴ -sampādanaṃ. ² B⁴ adde yaññaṃ. ³ B⁴ omits ca. ⁴ B⁴ bhīrukā. ⁵
C⁴ omits kasmā. ⁶ B⁴ nīvāreyyā.

cārittan ti katvā porāṇakabrāhmaṇehi ṭhapitaṃ. Rājāpi purise pakkosāpetvā „tāta ahaṃ attano puttadhītaro ca bhariyāyo ca māretvā yaññaṃ yajitvā Devalokaṃ gamissāmīti, gacchatha nesaṃ ācikkhitvā sabbe idhānethā“ 'ti puttānaṃ tāva ānaya-

5 natthāya āha:

7. Gacchatha vadetha kumāre Canda-Suriyaṃ Bhaddasenaṃ ca Sūraṇ ca Vāmagottaṇ ca:

pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 584.

10 Ta. C-kumāro ca Suriyakumāro ca dve Gotamādeviyā aggaṃahesiyā puttā, Bhaddaseno ca pana Sūro ca Vāmagotto ca tesaṃ vemātikabhātaro, pasurā kira hothā 'ti pasurā kira hotha, ekasmiṃ ṭhāne rāsi hothā 'ti kir' ettha¹ attho.

Te paṭhamāṃ C-kumārassa santikaṃ gantvā āhaṃsu: „kumāra tumhe kira māretvā tumhākaṃ pitā D-lokaṃ gantu-kāmo, tumhākaṃ gaṇhanatthāya amhe pesesīti“. „Kassa va-
15 canena maṃ gaṇhāpetīti“. „Kh-lassa devā“ 'ti. „Kiṃ so maṃ ñeva gaṇhāpeti udāhu aññe pīti“. „Aññe pi gaṇhāpeti, catukkaṃ kira yaññaṃ yajāpetukāmo“ ti. So cintesi: „tassa aññehi saddhiṃ veran n' atthi, 'vinicchaye vilopaṃ kātuṃ na labhāmīti' pana mayi ekasmiṃ verena bahūṃ mārāpeti², pitaraṃ
20 daṭṭhūṃ labhantassa sabbesaṃ mocāpanaṃ mama bhāro“ ti. Atha ne „tena hi me pitu vacanaṃ karothā“ 'ti. Te taṃ netvā rājaṅgaṇe ekamante ṭhapetvā itare pi tayo ānetvā tass' eva santike katvā rañño ārocayimsu: „ānītā te deva puttā“ ti. So tesaṃ vacanaṃ sutvā „tātā idāni me dhītaro ānetvā
25 tesaṃ ñeva santike karotha“ 'ti itaraṃ gātham āha:

8. Kumāriyo pi vadetha Upaseṇiṃ Kokilaṃ Muditaṇ ca

Nandaṇ cāpi kumāriṃ: pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 585.

Te „evaṃ karissāmā“ 'ti tesaṃ santikaṃ gantvā tā roda-mānā paridevamānā³ ānetvā bhātikānaṃ ñeva santike karimsu.

30 Tato rājā attano piyabhariyānaṃ gaṇhanatthāya itaraṃ g. aha:

9. Vijayaṃ pi mayhaṃ mahesiṃ ekapatiṃ Kesiniṃ Sunandaṇ ca
lakkhaṇavarūpapannā pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 586.

¹ Bā hothā ti ācikkhathā ti. ² C^k -petvā. ³ C^k adds so, C^e yo.

Ta. lakkhaṇa- ti uttamehi catusaṭṭhiyā itthilakkhaṇehi upapannā, etthā 'ti pi vadethā 'ti a.

Te tāpi paridevamānā ānetvā kumārānaṃ santike karimsu. Atha rājā cattāro seṭṭhi ānāpento itaraṃ g. āha:

10. Gahapatayo pi vadetha Puṇṇamukhaṃ Bhaddiyaṃ Siṅgālaṃ ca 5

Vaddhaṃ cāpi gahapatiṃ:

pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 587.

Rājapurisā gantvā te ānayaṃsu. Rañño puttadāre gayha-
māne sakalanagaraṃ na kiñci avoca, seṭṭhikulāni pana mahā-
sambandhāni, tasmā tesaṃ gahitakāle sakalanagaraṃ saṃ- 10
khubhitvā „rañño seṭṭhi māretvā yaññaṃ yajitum na dassāmā“
'ti seṭṭhi parivāretvā va tesaṃ nātivaggena saddhiṃ rājakulaṃ
agamāsi. Atha te seṭṭhi nātijanaparivutā rājānaṃ attano
jīvitam yāciṃsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

15

11. Te tattha gahapatayo avociṃsu [samāgatā] puttadāraparikiṇṇā:
sabbasikhino deva karohi athavā no dāse sāvehi. 588.

Ta. sabbasikhino ti sabbe amhe matthake cūlaṃ ṭhapetvā attano
ceṭake karohi, mayan te ceṭakakiccaṃ karissāma, athavā no dāse sāvehi
athavā asaddahanto sabbe seṇiye ' sannipādetvā tesaṃ majjhe amhe dāse sāvehi, 20
mayan te dāsattaṃ paṭisaṇṭissāmā 'ti.

Te evaṃ yācantā jīvitam laddhum nāsakkhiṃsu. Rāja-
purisā sese paṭikkamāpetvā te gahetvā kumārānaṃ yeva san-
tike nisīdāpesuṃ. Tato rājā hatthiādīnaṃ ānayanatthāyā²
ānāpento³ āha:

25

12. Abhayaṃkaram pi hatthim Rājagirim⁴ Accutavarūṇadantaṃ
ānetha kho te khippaṃ, yaññatthāyā bhavissanti. 589.
13. Assataram pi Kesim Surāṃmukhaṃ Puṇṇakaṃ Vindakaṃ ca⁵
ānetha kho ne⁶ khippaṃ, yaññatthāyā bhavissanti. 590.

¹ so C^o; C^k seṇiye, B^d seṇiyo. ² C^{ko} -dini atthāyā. ³ C^k ānāpento. ⁴ B^d mālāgirim. ⁵ B^d assaratanaṃ pi kesaniṃ surāṃmukhaṃ puṇṇakaṃ vindaṭakaṃ ca. B^d ne.

14. Usabhe pi yūthapatine gavāmpatine¹
mayhaṃ ānetha samupakarontu,
sabbam yajissāma, dadāma dānāni. 591.
15. Sabbam paṭiyādetha yaññaṃ pana uggatamhi suriyamhi,
5 āṇāpetha ca kumāre: abhiramantu imaṃ rattim. 592.
16. Sabbam upaṭṭhāpetha yaññaṃ pana uggatamhi suriyamhi,
vadetha ca dāni kumāre: ajja vo pacchimā rattīti. 593.

Ta. samupakarontu sabbam ti na kevalam ettakam eva avasesam pi, sabbe catuppadagaṇam eva pakkhigaṇaṃ ca sabbam catukkam katvā rāsim² karontu, sabbacatukkam yaññaṃ yajissāma, yācakabrāhmaṇānaṃ ca dānaṃ dassāmā³ 'ti, sabbam paṭiyādethā 'ti etaṃ⁴ mayā vuttaṃ anavasesam⁵ upaṭṭhāpetha, uggatamhīti ahaṃ pana yaññaṃ uggate suriye sve pāto va yajissāmi, sabbam upaṭṭhāpethā 'ti sesam pi sabbam yaññopakaraṇaṃ upaṭṭhāpetha.

- Raṇṇo pana mātāpitāro dharanti⁶ yeva, ath' assa gantvā
15 mātu ārocesuṃ: „ayye putto vo puttadāre māretvā yaññaṃ yajitukāmo“ ti. Sā „kiṃ kathetha tātā“ ti hatthena hadayaṃ dhāretvā⁷ rodamaṇā āgantvā „saccam kira putta evarūpo te yañño bhavissatīti“ pucchi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 20 17. Tam tam mātā avacā⁸ rodanti⁹ āgatā vimānato:
yañño kira te putta bhavissati catūhi puttehīti. 594.

Ta. tantan ti tam etaṃ rājānaṃ, vimānato ti attano vasanaṭṭhānato.

Rājā āha:

18. Sabbe mayhaṃ puttā cattā Candasmim haññaṃānasmim,
25 puttehi yaññaṃ yajitvāna sugatim Saggam gamissāmīti. 595.

Ta. cattā ti C-kumāre haññaṃāne yeva sabbe pi yaññaṭṭhāya mayā paricattā.

Atha naṃ mātā āha:

19. Mā putta saddahehi: sugati¹⁰ kira hoti puttayaññaṇa,
30 nirāyān' eso maggo, n' eso maggo saggānaṃ. 596.

¹ Bḍ usabham pi yudhapatim anojam nisabham gavampatim te pi. ² Ck^s rāsi.

³ Ck^s ekaṃ, Bḍ evaṃ. ⁴ Ck^s ava-. ⁵ Ck^s dhananti. ⁶ Bḍ paharivā. ⁷ Ck^s -ca, Bḍ avocā. ⁸ all three MSS. -ti. ⁹ Bḍ -tiyā-, Ck^s -tim.

10. Dānāni dehi Koṇḍañña, ahimsā [sabba] bhūtabhavyānaṃ
esa maggo sugatīyā, na ca maggo puttayaññenā 'ti. 597.

Ta. nirayāneso ti nirassādatthena catunnaṃ apāyānaṃ esa maggo,
Koṇḍañña 'ti rājānaṃ gottanālapati, bhūtabhavyānaṃ ti bhavitabbasattā-
naṃ¹, yaññenā 'ti evarūpena puttadhītarō māretvā yajanakayaññena saggā- 5
maggo nāma n' atthi.

Rājā āha:

11. Ācariyānaṃ vacanā ghāteṣsaṃ Candañ' ca Suriyañ ca,
puttehi yajitvā duccajehi sugatiṃ Saggam gamissamīti. 598.

Ta ācariyānaṃ vacanā ti amma n' esā mama attano matī, ācāra- 10
sikkhāpanakassa pana me² Kh-lassa ācariyassa etaṃ vacanaṃ esā anusatthi,
tasmā ahaṃ ete ghātayissaṃ⁴, duccajehi puttehi yaññaṃ yajitvā saggam ga-
missamī.

Ath' assa mātā attano vacanaṃ gāhāpetuṃ asakkontā
apagatā. Pitā taṃ pavattiṃ sutvā āgantvā pucchi. 15

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

12. Taṃ taṃ pitāpi avaca Vasavattī orasaṃ sakam puttam:
yañño⁵ kira te putta bhavissati catūhi puttehi. 599.

Ta. Vasavattitī tassa nāmaṃ.

Rājā āha:

13. Sabbe pi mayhaṃ puttā cattā Candasmim haññamānasmim,
puttehi yaññaṃ yajitvāna sugatiṃ Saggam gamissamīti. 600.
Atha naṃ pitā āha:

14. Mā putta saddaheṣi: sugatī⁶ kira hoti puttayaññena,
nirayān' eso maggo, n' eso maggo saggānaṃ. 601. 25
15. Dānāni dehi Koṇḍañña, ahimsā [sabba] bhūtabhavyānaṃ
esa maggo sugatīyā, na ca maggo puttayaññenā 'ti. 602.

Rājā āha:

16. Ācariyānaṃ vacanā' ghāteṣsaṃ Candañ' ca Suriyañ ca,
puttehi yajitvā duccajehi sugatiṃ Saggam gamissamīti. 603. 30

¹ Cks bhasitasattānaṃ. ² Cks candiyañ. ³ Bā omits me. ⁴ Bā ghātissam. ⁵
Cks -e. ⁶ Cks -tiṃ, Bā -tiyā. ⁷ all three MSS. -naṃ.

Atha naṃ pitā āha:

27. Dānāni dehi Koṇḍañña, ahimsā [sabba] bhūtabhavyānaṃ
puttaparivuto tuvaṃ raṭṭhaṃ janapadaṃ ca pālehīti. 604.

Ta. puttaparivuto ti puttehi parivuto, raṭṭhaṃ -- cā 'ti sakala-
5 Kāsi-raṭṭhaṃ ca tassa' eva taṃ taṃ¹ koṭṭhāsabhūtaṃ janapadaṃ ca.

So pi taṃ attano vacanaṃ gāhāpetuṃ nāsakkhi. Tato
C-kumāro cintesi: „imassa ettakassa janassa dukkhaṃ maṃ
ekakaṃ nissāya uppannaṃ², mama pitaraṃ yācitvā³ ettakassa
janassa maraṇadukkhato mocessāmīti“ so pitarā saddhiṃ salla-
10 panto aha:

28. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthī asse ca pālema. 605.
29. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthichakapaṇāni ujjhema. 606.
15 30. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi assachakapaṇāni ujjhema. 607.
31. Mā no deva avadhi, dāse no dehi⁴ yassa honti tava kāmā
api raṭṭhā pabbājita⁵ bhikkhācariyaṃ carissamā⁶ 'ti. 608.

Ta. nigaḷa -- pīti api nāma mayaṃ mahānigaḷehi bandhakāpi hutvā,
20 yassa -- kāmā ti sace pi Khaṇḍahālassa dātukāmo si tassa pi no dāse katvā
dehi karissam' assa dāsakamman ti vadati, api raṭṭhā ti sace amhākaṃ koci
deso atthi raṭṭhā no pabbājeḥi api nāma raṭṭhā pabbājita⁵ kapaṇā viya ka-
pālaṃ gahetvā bhikkhācariyaṃ carissāma, mā no avadhi dehi no jīvitaṃ ti vilāpi.

Tassa taṃ nānappakāraṃ vilāpaṃ sutvā rājā hadaya-
25 phalitaṃ⁷ patto viya assupunṇehi nettehi „na me koci putte
māretuṃ lacchati, na mam' attho Devalokenā⁸“ 'ti sabbe te
mocetuṃ āha:

32. Dukkhaṃ kho me janayatha⁹ vilapantā jīvitaṃ kāmāhi,
muñcatha dāni kumāre, alam pi me hotu puttayaññenā¹⁰ 'ti. 609.
30 Taṃ rañño kathaṃ sutvā rājaputte ādiṃ katvā sabbaṃ
taṃ pakkhipariyosānaṃ paṇigaṇaṃ vissajjesuṃ. Kh-lo pi

¹ Bds santakaṃ in the place of taṃ taṃ. ² Cks omit upp-. ³ Cks omit yā-.

⁴ Bd adds khaṇḍahālassa. ⁵ Cks pabba-. ⁶ Bd bslita. ⁷ Bd -yitttha.

yaññāvāṭe kammaṃ saṃvidahati, atha naṃ eko puriso „are
duṭṭha Kh-la raññā puttā vissajjitā, tvaṃ attano putte māretvā
tesaṃ gaḷalohitena yaññaṃ yajassū“ 'ti āha. So „kiṃ nāma
raññā katan“ ti vegena gantvā āha:

33. Pubbe va kho si' vutto: dukkaraṃ¹ 5
durabbhisambhavaṃ c' etaṃ,
atha no upakkhaṭassa
yaññaṃ kasmā² karosi vikkhepaṃ. 610.
34. Sabbe vajanti sugatim ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānaṃ edisaṃ mahāyaññaṃ ti. 611. 10

Ta. pubbe ti mayā tvaṃ pubbe va vutto na tumhādisena bhīrujātikena
sakkā yaññaṃ yajitum yaññayajanaṃ nāma³ etaṃ dukkaraṃ durabbhisambhavan
ti, atha no idāni upakkhaṭassa paṭiyattassa yaññaṃ vikkhepaṃ karosi vikkham-
bhantitī⁴ pi pāṭho paṭisedhentitī a., mahārāja kasmā evaṃ karosi, yattakā hi
yaññaṃ yajanti vā yājenti vā anumodanti vā sabbe Sugatim eva yajantitī dasseti. 15

So andhabūto rājā tassa kodhavasikassa kathaṃ gahetvā
dhammasaṇṇī hutvā puna putte gaṇhāpesi. Tato C-kumāro
pitaraṃ anubodhayamāno āha:

35. Atha kissa ca⁵ no pubbe sotthānaṃ brāhmaṇo avācesī,
atha no akāraṇasmā yaññaṃ atthāya deva ghātesī. 612. 20
36. Pubbe va⁶ no daharake ca samāne⁷ na hanesī⁸ na ghātayesi⁹,
dahar' ambhā¹⁰ yobbanam patta adūsakā tāta haññāma. 613.
37. Hatthigate assagate sannaddhe passa no mahārāja
yuddhe va yujjhamāne¹¹.
na hi mādisā sūrā honti yaññaṃ atthāya. 614. 25
38. Paccante vā kupite aṭavīsu vā mādisa niyojenti,
atha no akāraṇasmā abhūmiyaṃ tāta haññāma. 615.
39. Yāpi hitā sakunīyo vasanti tiṇagharāni katvāna
tāsam pi piyā puttā, atha no tvaṃ deva ghātesī. 616.

¹ Bā adds me ² Cks dukkha-. ³ Cks omī ka-. ⁴ Cks -mhañtīti. ⁵ Bds ja.

⁶ Ck ca. ⁷ Cks -ko ca samāno, Bds daharakāle. ⁸ Bds māresī. ⁹ Bā -tesī.

¹⁰ Cks yuvādaharamha. ¹¹ Bds yuddhehi yujjhamānehi.

40. Mā tassa¹ saddaheṣi: na maṃ Khaṇḍahālo ghātaye,
mamaṃ hi so ghātetvāna anantaram pi taṃ deva ghāteyya. 617.
41. Gāmaṇḍaṃ nigamaṇḍaṃ dadanti bhogaṃ pi 'ssa mahārāja,
ath' aggapiṇḍikāpi kule kule h' ete bhuñjanti. 618.
- 5 42. Tesam pi tādisānaṃ icchanti dubbhituṃ mahārāja
yebhuyyena ete akataññuno brāhmaṇā deva. 619.
43. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthi asse ca pālema. 620.
44. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthicchakapaṇi ujjhema. 621.
- 10 45. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi assachakapaṇi ujjhema. 622.
46. Mā no deva avadhi, dāse no dehi yassa honti tava kāmā,
api raṭṭhā pabbajitā² bhikkhācariyaṃ carissāmā 'ti. 623.
- 15 Ta. pubbe ti tāta yadi ahaṃ māretabbo atha kasmā amhakaṃ nātijane
pubbe mama jātakāle brāhmaṇo sotthānaṃ avācesī tadā kira Kh-lo mama lak-
khaṇāni upadhāretvā imassa kumārassa na koci antarāyo bhaviṣṣati tumhakaṃ
accayena r. kāressatīti ā., icc-assa purimena pacchimaṃ na sameti musāvādi³
esa, atha no etassa vacanaṃ gabetvā akāraṇas mā ti nikkāraṇā yeva yaññat-
thāya deva ghātesī, mā amhe ghātayi, ayaṃ hi mayi ekasmiṃ verena mahājanaṃ
20 māretukāmo, sādhuṃ sallaṅkhehi naṇḍā 'ti, pubbe va no ti mahārāja sace
pi amhe māretukāmo pubbe va no daharake samāne⁴ kasmā sayam vā na
hanesi⁵ aññehi vā na ghātāpesi, idāni pana mayaṃ daharā taruṇā paṭhamavaye
ṭhitā puttadhātāhi vaḍḍhāma, evaṃbbūtā tava⁶ adūsakā va kimkāraṇā haññāmā
25 'ti, passa no ti amhe cattāro pi bhātike, yujjhamāne ti paccatthikānaṃ
nagaraṃ parivāretvā ṭhitakāle amhādiso putte tehi saddhiṃ yujjhamāne passa,
aputtakā hi rājāno anāthi nāma honti, mādīsā ti amhādisā, sūrā ti bala-
vantā⁷ na yaññatthāya māretabbā honti, niyojenti ti nesaṃ paccamittānaṃ
gaṇhanatthāya yojenti, atha no ti atha nu, akāraṇas mā ti akāraṇena, abhū-
30 miyaṃ anokāse yeva kasmā tāta haññāmā 'ti s., mā tassa⁸ saddaheṣi
mahārāja tvaṃ maṃ Kh-lo na ghātaye ti mā tassa⁹ saddaheyyāsi, bhogaṃ
piṇḍi 'ti bhogaṃ pi assa brāhmaṇajanassa¹⁰ rājāno denti, aggapiṇḍikāpi
atha te aggodakāṃ aggapiṇḍikāṃ labhantā aggapiṇḍikāpi honti, tesampi
yesaṃ kule bhuñjanti tesam pi evarūpaṇaṃ piṇḍadāyakaṇaṃ¹¹.

¹ Bā tassa, Ck kassa. ² Ck pabba-. ³ Ck -dā. ⁴ Bā daharakāle. ⁵ C
hesi, Bā haññāsi. ⁶ Bā omits tava. ⁷ all three MSS. -to. ⁸ Ck kassa. ⁹
Ck kassaci. ¹⁰ Bā brahmaṇasse. ¹¹ Bā adds dubbhituṃ icchanti.

Rājā kumārassa vilāpaṃ sutvā .

47. Dukkhaṃ kho me janayatha¹ vilapantā jīvitassa kāmāhi,
muñcatha dāni kumāro, alam pi me hotu puttayaññenā² 'ti. 624.
imāṃ g. vatvā puna pi mocesi. Kh-lo āgantvā puna pi
48. Pubbe va kho si³ vutto: dukkaraṃ durabhisambhavaṃ c'⁴ etaṃ, 5
atha no upakkhaṭassa
yaññassa kasmā⁵ karosi vikkhepaṃ. 625.
49. Sabbe vajanti sugatim ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānaṃ edisaṃ mahāyaññān ti 626.
vatvā pana gaṇhāpesi. Ath' assa anunayatthaṃ⁶ kumāro āha: 10
50. Yadi kira yajitvā puttehi Devalokaṃ ito cutā yanti
brāhmaṇo tāva yajatu pacchāpi yajissate⁷ rājā 627.
51. Yadi kira yajitvā puttehi Devalokaṃ ito cutā yanti
eso ca Khaṇḍahālo yajatu sakehi puttehi. 628.
52. Evaṃ jānanto⁸ Khaṇḍahālo kiṃ puttake na ghātesi 15
sabbāṃ ca ñātijaṇaṃ attānaṃ ca na ghātesi. 629.
53. Sabbe vajanti nirayaṃ ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānaṃ edisaṃ mahāyaññān ti. 630.

Ta. brāhmaṇo tāvā 'ti paṭhamam Kh-lo yajatu, puttakehiti sakehi
puttakehi, ath' etasmim evaṃ yajitvā Devalokaṃ gate pacchā tvaṃ yajissasi 20
deva, sādhuṇasabhojanaṃ pihitvā⁹ aññehi vīmamsitum¹⁰ bhuñjasi, puttamaṇaṇaṃ
yeva kasmā avīmamsitvā khesitī dīpento evam āha, evaṃ jānanto¹¹ putta-
dhītaro māretvā D-lokaṃ gacchatīti evaṃ jānanto kiṃkāraṇā attano putte ca
ñātī ca attānaṃ ca na ghātesi, sace hi paraṃ māretvā D-lokaṃ gacchanti attānaṃ
māretvā Brahmaloکاṃ gantabbāṃ bhavissati, evaṃ yaññaguṇaṃ jñāntena param 25
amāretvā vā attā va māretabbo siyā, ayam pana tathā akatvā mam mārapeti,
imāṇāpi kāraṇena jāna¹² mahārāja yathā esa vinicchaye vilopam kātum alabbanto
evaṃ karotīti, edisaṃ ti evarūpam puttaghātayaññam.

Kumāro ettakaṃ kathento pitaraṃ attano vacanaṃ gāhā-
petum asakkonto rājānaṃ parivāretvā ṭhitaṃ parisāṃ ārab- 30
bha āha:

¹ B^d -yittha. ² B^d adds me. ³ C^k omit kasmā. ⁴ B^d anudassanattam. ⁵
B^d yajassituvam. ⁶ C^k jānam vo. ⁷ so C^k; B^d pihitvam. ⁸ B^d vīmamsāpetvā,
C^k vīmamsitu. ⁹ C^k jānam. ¹⁰ B^d jānātha.

54. Kathañ ca kira puttakāmāyo
[gahapatayo] gharāṇiyo ca¹ nagaramhi
na uparavanti² rājānaṃ: mā ghātayi orasaṃ puttaṃ. 631.
55. Kathañ ca kira puttakāmāyo
[gahapatayo] gharāṇiyo ca¹ nagaramhi
na uparavanti³ rājānaṃ: mā ghātayi atrajaṃ puttaṃ. 632.
56. Rañño c' amhi atthakāmo hito ca sabbadā janapadassa,
na koci assa paṭighaṃ mayā janapado⁴ pavedetīti. 633.

Ta. puttakāmāyo ti gharāṇiyo sandhāya vuttaṃ, gahapatayo pana
10 puttakāmā nāma hontī, na uparavanti⁵ na upakkosanti na vadanti,
atrajan ti attano jātaṃ, evaṃ vutte pi koci rañña saddhiṃ kathetuṃ sa-
mattho nāma nāhosi, na koci assa paṭighaṃ mayā ti iminā no laṅko va
gabho issariyamadena vā idaṃ nāma dukkhaṃ katan ti koci eko pi mayā
saddhiṃ paṭighaṃkattā⁶ nāma nāhosi, janapado⁷ pavedetīti evaṃ rañño
15 ca janassa ca atthakāmassāpi mama pitaraṃ ayaṃ janapado guṇasampanno te
putto ti na pavedeti na jānāpetīti a.

Evaṃ vutte pi koci kiñci na katheti. Tato rājakumāro
attano bhariyāyo taṃ yācanatthāya uyyojento āha:

57. Gacchatha bho⁸ gharāṇiyo tātañ ca vadetha Khaṇḍahālañ ca:
20 mā ghātetha kumāre adūsake sīhasaṃkāse. 634.
58. Gacchatha bho⁸ gharāṇiyo tātañ ca vadetha Khaṇḍahālañ ca:
mā ghātetha kumāre apekkhite sabbalokassā 'ti. 635.
- Tā gantvā yācimsu. Rājā no olokesi pi. Tato kumāro
anātho hutvā vilapanto
- 23 59. Yan nūnāhaṃ⁹ jāyeyyaṃ
rathakārakulesu¹⁰ vā pukkusakulesu¹⁰ vā
vesesu¹¹ vā jāyeyyaṃ,
na hajja¹² maṃ rājā yaññatthāya¹³ ghāteyyā 'ti 636.
vatvā puna tā uyyojento¹⁴ āha:
- 30 60. Sabbā sīmantiniyo gacchatha, ayyassa Khaṇḍahālassa
pādesu nipatatha: aparādh' āhaṃ na passāmi. 637.

¹ read: va? ² C^k uparamanti, B^d upavadanti. ³ B^d upavadanti, C^s upavaranti
⁴ B^d adda na. ⁵ C^s uparavanti, B^d upavadanti. ⁶ B^d -ghakato. ⁷ B^d adda
na. ⁸ B^d vo. ⁹ B^d handāhaṃ nūnā. ¹⁰ C^k -kulaṃ. ¹¹ C^k venesu, C^s venasu.
12 B^d ajja? ¹³ B^d rañño. ¹⁴ C^k tamuyyo-, B^d tātariyāyo uyyo-.

61. Sabbā sīmantiniyo gacchatha, ayyassa Khaṇḍahālassa
pādesu nipatatha: kin te bhante mayam adusemā¹ 'ti 638.

Ta. aparadh--ti aham ācariya Kh-la attano aparādhān na passāmi,
kin te bhante ti ayya Kh-la mayam tuyham kim dussit' amha, aha C-kumā-
rassa doso atthi taṃ khamathā² 'ti vadatha. aha C-kumārassa kaṇiṭṭhabhaginī³ 5
Selakumārī nāma sokam sandhāretum asakkonti⁴ pitu pādamūle patitvā paridevi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

62. Kapaṇam⁵ vilapati Selā disvāna bhātaro upanītatte:
yañño kira me ukkhipito tātena⁶ sagga-kāmenā⁷ 'ti. 639.

Ta. upanītatte ti upanītasabbāve, ukkhipito ti ukkhitto, sagga-kā- 10
menā⁸ 'ti mama bhātaro māretvā Saggam icchantena tāta ime māretvā kim
Saggena karissasīti⁹ vilapi.

Rājā tassāpi katham na gaṇhi. Tato C-kumārassa putto
Vāsulo nāma pitaram dukkhitam disvā „aham ayyakam jācitvā
mama pitu jīvitam dāpessāmīti“ rañño pādamūle paridevi. 15

Tam attham pakāsento Satthā āha:

63. Āvattati¹⁰ ca parivattati¹¹ ca Vāsulo sammukhā rañño:
mā no pitaram avadhi, dahar' ambā ayobbanam pattā ti. 640.

Ta. daharambā ayobbanappattā ti deva mayam taruṇadārakā na
tāva yobbanappattā, amhesu pi tāva anukampāya ambakam pitaram mā avadhīti. 20

Rājā tassa paridevitam sutvā bhijjamānahadayo viya hutvā
assupunnehi nettehi kumaram āliṅgitvā „tāta assāsam paṭilabha,
vissajjemi te pitaram“ ti vatvā g. āha:

64. Eso te Vāsula pitā, [samehi pitaram¹²],
dukkham kho me janayasi [vilapanto antarapurasmiṃ¹³], 25
muñcatha dāni kumāre, alam pi me hotu puttayaññenā ti. 641.

Ta. antarapurasmin ti rājanīvesanassa antare.

Puna Kh-lo āgantvā āha:

65. Pubbe va kho si vutto: dukkaram durabhisambham c' etaṃ,
atha no upakkhaṭassa 30
yaññassa kasmā¹⁴ karosi vikkhepam. 642.

¹ so C²; C² adusemā, B² adusambā. ² C² -ñā. ³ so all three NSS. ⁴ C² -titi
⁵ B² āvatti. ⁶ B² -vatti. ⁷ B² pitarā sahā. ⁸ B² sate pūrasmiṃ. ⁹ C² omit ka-

66. Sabbe vajanti sugatīm ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānaṃ¹ edisaṃ mahāyaññan ti. 643.

Rājāpi andhabālo puna tassa vacanena putte gaṇhāpesi.
Tato Kh-lo cintesi: „ayaṃ rājā muducitto kālena gaṇhāti
5 kālena vissajjeti, puna pi dāraṇānaṃ vacanena putte vissaj-
jeyya, yaññāvāṭaṃ² ñeva ñaṃ nemīti³“. Ath' assa tatthagā-
manatthāya gātham āha:

67. Sabbaratanassa yañño upakkhaṭo ékarāja tava pāsādato⁴
abhinikkhamassu deva, Saggam gato tvaṃ pamodissasīti. 644.

10 T. a.: mahārāja tava yañño sabbaratanehi upakkhaṭo paṭiyatto, idāni te
abhinikkhamanakālo, tasmā abhinikkhama yaññaṃ yajitvā Saggam gato pamodissasīti.

Tato Bodhisattaṃ ādāya yaññāvāṭagamanakāle tassa orodhā
ekato va nikkhamiṃsu.

15 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

68. Daharā sattasatā etā pana Candakassa bhariyāyo
kese parikiritvāna⁵ rodantiyo maggam anuyanti⁶. 645.

69. Aparā pana sokena⁷ nikkhantā⁸ Nandane⁹ viya devā
kese parikiritvāna⁵ rodantiyo maggam anuyanti⁶. 646.

20 Ta. Nandane viya devā ti N-vane ca vanadhammaṃ devaputtaṃ parivāretvā devadhītā viya.

Tatoparam tāsāṃ vilāpo hoti:

70. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹⁰
niyanti Canda-Suriyā yaññatthāya ékarājassa. 647.

25 71. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹⁰
niyanti Canda-Suriyā mātu katvā hadayasokaṃ. 648.

72. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹⁰
niyanti Canda-Suriyā janassa katvā hadayasokaṃ. 649.

73. [Maṃsarasabhojanā¹¹]

30 nahāpakasunahātā¹⁰ kuṇḍalino akalucandanavilittā
niyanti Canda-Suriyā yaññatthāya ékarājassa. 650.

¹ Ck nemeti. ² Bds paṭiyatto. ³ Bđ vikiritvā. ⁴ Bđ -yāyimsu. ⁵ Cks vacana
sokena. ⁶ Bđ -mantā. ⁷ Cks add vane. ⁸ Bđ aggalu-. ⁹ Ck -jano, Cs -jīno.

¹⁰ Bđ nhāpikasunhāpitā.

74. Y' assu pubbe hatthivaradhuragate¹ pattikā² anuvajanti
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yanti. 651.
75. Y' assu pubbe assavaradhuragate pattikā³ anuvajanti
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yanti. 652.
76. Y' assu pubbe rathavaradhuragate pattikā⁴ anuvajanti 5
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yanti. 653.
77. Ye hi 'ssu⁵ pubbe niyyamsu⁶ tapanīyakappanehi⁷ turagehi
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yantīti. 654.

Ta. kāsika -- ti kāsīyāni sucīni vatthāni dhārayamānā, Canda -- ti
C-kumāro ca S-kumāro ca, nahāpaka -- ti kaṇḍanacuppena ubbaṭṭetvā nahā- 10
pakehi kataparikkammatāya sunahāpitā, yassū 'ti⁸ assu ti nipātamattam, ye
kumāre ti a., assavara -- ti assavarapiṭṭhigate, rathavara -- ti rathavaramaj-
jhagate, niyyamsū 'ti nikkhamīsu.

Evam tāsū paridevantīsu yeva Bodhisattam nagarā nī-
harīmsu. Sakalanagaram saṁkhubhitvā nikkhamitum ārabhi. 15
Mahājane nikkhamante dvārāni na-ppahonti. Brāhmaṇo ati-
bahujanam disvā „ko jānāti kiṁ bhavissatīti“ nagaradvārāni
thakāpesi. Mahājano nikkhamitum alabhanto — antonagara-
dvārassa āsannaṭṭhāne uyyānam atthi tassa santike — mahāvira-
vam viravi, tena ravena sakunasaṁgho saṁkhubhito ākāsam 20
pakkhandi. Mahājano tam tam sakunim⁹ āmantetvā vila-
panto āha:

78. Yadi sakunimamsam icchasi dayassu¹⁰ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi puttehi. 655.
79. Yadisakunimamsam icchasi dayassu¹⁰ pubbena Pupphavatiyā, 25
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi kaṇḍāhi. 656.
80. Yadisakunimamsam icchasi dayassu¹¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi mahesīhi. 657.
81. Yadisakunimamsam icchasi dayassu¹⁰ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi gahapatīhi. 658. 30

¹ Bā -tā. ² Bā hatthīhi. ³ Bā assehi. ⁴ Bā rathehi. ⁵ Bā yassu. ⁶ Bā
niyyamīsu. ⁷ Bā kappakehi. ⁸ Bā adda ye. ⁹ Bā -ṇam. ¹⁰ Bā uyyassu.

¹¹ Cā yajassu, Bā uyyassu.

82. Yadi sakūṇi maṁsaṁ icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi hatthīhi. 659.
83. Yadi sakūṇi maṁsaṁ icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi assehi. 660.
- 5 84. Yadi sakūṇi maṁsaṁ icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi usabhehi. 661.
85. Yadi sakūṇi maṁsaṁ icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho sabbacatukkenā² 'ti. 662.

Ta. maṁsamicchasi¹ti ambho sakūṇi, sace maṁsaṁ icchasi uyyassu²
10 Pupphavatiyā pubbena puratthimāya disāya yaññāvāṇo atthi tattha gaccha, ya-
jatetthā³ 'ti ettha Kh-lassa vacanaṁ gahetvā sayam sammūlho ekarājā catūhi
puttehi yajati, sesagāthāsu pi es' eva nayo.

- Evam mahājano tasmiṁ tṭhāne paridevitvā Bodhisattassa
vasanattṭhānaṁ gantvā pāsādaṁ padakkhiṇaṁ karonto ante-
15 purakūṭāgārauyyānādini ca passanto gāthāhi paridevi:
86. Ayam assa pāsādo idam antepuraṁ suramaṇiyaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 663.
87. Idam assa kūṭāgāraṁ sovaṇṇaṁ pupphamalyavikiṇṇaṁ⁴,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 664.
- 20 88. Idam assa uyyānaṁ supupphitaṁ⁴ sabbakālikaṁ rammaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 665.
89. Idam assa asokavanaṁ supupphitaṁ⁵ sabbakālikaṁ rammaṁ.
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 666.
90. Idam assa kaṇikāraṇaṁ
25 supupphitaṁ⁴ sabbakālikaṁ rammaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 667.
91. Idam assa pāṭalivanaṁ supupphitaṁ⁴ sabbakālikaṁ rammaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 668.
92. Idam assa ambavanaṁ supupphitaṁ sabbakālikaṁ rammaṁ,
30 te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 669.

¹ Bā uyyassu. ² Cks omīti uy-. ³ Cks vītik-. ⁴ Cks omīti su. ⁵ Cks -vanyā
pupphitā.

99. Ayam assa pokkharanī sañchannā padumapuṇḍarīkehi,
nāvā ca sovaṇṇavikatā pupphāvaliyā¹ vicittā² suramanīyā,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītāti. 670.

Ta. te dānti idāni te Candakumārapamukhā ambhakaṃ ayyaputtā eva-
rūpaṃ pāsādaṃ chaḍḍetvā vadhāya niyanti, sovaṇṇa -- ti suvaṇṇavikatā su- 5
vaṇṇakhacitā.

Ettakesu ṭhānesu vilapitvā puna hatthisālādīni upasaṃ-
kamitvā āhaṃsu:

94. Idam assa hatthiratanam Erāvaṇo gajo balidantī,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītā. 671. 10
95. Idam assa assaratanam ekakhuro asso,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītā. 672.
96. Ayam assa assaratho sālikanigghoso subho ratanacitto
yatth' assu ayyaputtā sobhimsu Nandane viya devā,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītā. 673. 15
97. Kathan nāma sāmasamasundarehi candanamarakatagattehi³
rājā yajissate yaññam sammūlho catūhi puttehi. 674.
98. Kathan nāma sāmasamasundarāhi candanamarakatagattāhi³
rājā yajissate yaññam sammūlho catūhi kaññāhi. 675.
99. Kathan nāma sāmasamasundarāhi candanamarakatagattāhi³ 20
rājā yajissate yaññam sammūlho catūhi mahesihi. 676.
100. Kathan nāma sāmasamasundarehi candanamarakatagattehi³
rājā yajissate yaññam sammūlho catūhi gahapatihi. 677.
101. Yathā honti gāmanigamā suññā amanussakā brahāraññā
tathā hessati Pupphavatiyā⁴ yiṭṭhesu Canda-Suriyesū⁵ 'ti. 678. 25

Ta. Erāvaṇo ti tassa hatthino nāmaṃ, ekakhuro ti abhinnaḥkuro,
sāliya -- ti gamanakāle sāliyānaṃ viya madhurena [nigghosena samannāgato,
kathannāmā 'ti kathana nāma⁶, sāmasama -- ti suvaṇṇasāmehi⁶ jātiyā
samehi⁷ niddosatāya sundarehi, candana -- ti lohita-candanalittagattehi gaha-
pattivarehi, sāmasamasundarehi⁸ suvaṇṇasāmehi aññamaññam jātiyā 30

¹ C^s -valiyā, B^d puppavalliyā. ² C^s vimānā. ³ B^d muduka in the place
of marakata. ⁴ so all three MSS. ⁵ B^d kena nāma kāraṇena. ⁶ B^d adde
ca aññamaññā. ⁷ B^d adde ca.

samehi sundarehi cā 'ti a., brahāraññā yathā te¹ gāmanigamā suññā nīmma-
nussā brahāraññā honti tathā Puppavattiyāpi² yaññayitṭhesu rājaputtēsu suñña-
araññasadisā bhavissatṭi.

Bahi nikkhamitum alabhantā antonagare yeva vicarivā
5 parideviṃsu. Bo. pi yaññāvāṭaṃ nīto. Ath' assa mātā Gotamī
nāma devī³ „puttānaṃ me jīvitāṃ dehi devā“ 'ti rañño pāda-
mūle pavattitvā paridevamānā āha:

108. Ummattikā bhavissāmi bhūnahatā paṃsunā ca parikiṇṇā
sace Candavaraṃ hanti pāṇā me deva nirujjhanti⁴. 679.

109. Ummattikā bhavissāmi bhūnahatā paṃsunā ca parikiṇṇā
sace Suriyavaraṃ hanti pāṇā me deva nirujjhantīti⁴. 680.

Ta. bhūnahatā ti batavaḍḍhi, paṃsunā -- ti paṃsuparikiṇṇasarirā
ummattikā hutvā vicarissāmi.

Sā evaṃ paridevanti rañño santikā kiñci⁵ kathaṃ alabhitvā
15 „mama putto tumhākaṃ kujjhivā gato bhavissati, kissa nan
na nivattethā“ 'ti kumārassa catasso bhariyāyo āliṅgitvā pari-
devanti āha:

104. Kin nu 'mā na ramāpeyyum⁶ aññamaññaṃ piyaṃvadā⁷
Ghaṭṭiyā Oparakkhī⁸ ca Pokkharakkhī⁸ ca Gāyikā

20 Canda-Suriyesu naccantiyo, samo tāsāṃ na vijjatīti. 681.

Ta. kin nu mā na ramāpeyyun⁶ ti kena nu kāraṇena imā Ghaṭṭiyā
ti ādikā catasso aññamaññaṃ piyaṃvadā C-S-kumārānaṃ santike naccantiyo¹⁰
mama putte na² ramāpayiṃsu¹¹ ukkaṇṭhāpayiṃsu, sakala-Jambudīpasmiṃ hi
nacce vādite vā samo añño koci tāsāṃ na vijjatīti a.

Iti sā suṇhāhi saddhiṃ paridevitvā aññaṃ gahetabbaga-
25 haṇaṃ apassanti Kh-laṃ akkosamānā aṭṭha gāthā abhāsi:

108. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ
paṭimuṇcatu¹² Khaṇḍahāla tava mātā (cfr. IV ²²⁶/₁₂)

yo mayhaṃ hadayasoko Candasmim vadhāya niṇṇite. 682.

¹ Bde taṃ. ² so all three MSS. ³ Cks gotamadevināma. ⁴ Bd rujja-. ⁵ Ck
ramāye-, Cs ramāye-. ⁶ Bd -ikā. ⁷ Bd ova-. ⁸ Bd -raṇi. ⁹ Cks ramāye-.
¹⁰ Cks add gāyantiyo. ¹¹ Cks ramāyiṃsu. ¹² all three MSS. -muccatu.

106. Imañ mayhañ hadayasokañ
paṭimuñcatu¹ Khaṇḍahāla tava mātā
yo mayhañ hadayasoko Suriyasmiñ vadhāya ninnīte. 683.
107. Imañ mayhañ hadayasokañ
paṭimuñcatu¹ Khaṇḍahāla tava jāyā
yo mayhañ hadayasoko Candasmīñ vadhāya ninnīte. 684.
108. Imañ mayhañ hadayasokañ
paṭimuñcatu¹ Khaṇḍahāla tava jāyā
yo mayhañ hadayasoko Suriyasmiñ vadhāya ninnīte. 685.
109. Mā putte mā ca paṭim addakkhi Khaṇḍahāla tava mātā
yo ghātesi kumāre adūsake sīhasamkāse. 686.
110. Mā putte mā ca paṭim addakkhi Khaṇḍahāla tava mātā
yo ghātesi kumāre apekkhite sabbalokassa. 687.
111. Mā putte mā ca paṭim addakkhi Khaṇḍahāla tava jāyā
yo ghātesi kumāre adūsake sīhasamkāse. 688.
112. Mā putte mā ca paṭim addakkhi Khaṇḍahāla tava jāyā
yo ghātesi kumāre apekkhite sabbalokassa. 689.

Ta. imañ mayhañ ti imañ mayhañ², paṭimuñcatu¹ 'ti paṭiyātu³
pāpuṇātu, yoghātesīti yo tvañ ghātesi, apekkhite ti sabbalokena olokite
dissamāne māresīti a.

20

Bo. yaññāvāṭe pitarañ āyācanto āha:

113. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthī asse ca pālema. 690.
114. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthichakapañi ujjhema. 691.
115. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi assachakapañi ujjhema. 692.
116. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
yassa honti tava kāmā, api raṭṭhā pabbājita⁴
[bhikkhācariyañ carissāma]. 693.

30

¹ all three MSS. -muccatu. ² B² mayhañ imañ. ³ B² pavāsatu. ⁴ C²
pabba-.

117. Divyaṃ deva upayācanti puttattthikā daliddāpi¹
paṭibhānāni pi hitvā putte na hi labhanti ekaccā². 694.
118. Assāsakāni karonti: puttā no jāyantu, tato puttā,
atha no akāraṇasmā yaññatthāya deva ghātesī. 695.
- 5 119. Upayācitakena puttaṃ labhanti, mā tāta no aghātesī³,
mā kicchāladdhakehi puttehi yajjittho imaṃ yaññaṃ. 696.
120. Upayācitakena puttaṃ labhanti, mā tāta no aghātesī,
mā kapaṇaladdhakehi puttehi ammayā no vippavāsehi. 697.

Ta. divyaṃ ti deva aputtikā daliddāpi nāriyo puttattthikā hitvā bahum
10 paṇṇākāraṃ haritvā puttaṃ vā dhītaṃ vā labhāmā 'ti divyaṃ upayācanti,
paṭibhānāni pi hitvā ti dohaṇāni chaḍḍetvāpi, alabhitvāpīti a., i. v. h. ma-
hārāja nārīnaṃ hi uppannaṃ dohaṇaṃ alabhitvā gabbho sūsetvā nassati, tattha
ekaccā putte alabhamānā kāci laddham pi dohaṇaṃ pahāya aparibbuñjitvā na
labhanti kāci dohaṇaṃ alabhamānā ca na labhanti, mayhaṃ pana mātā up-
15 pannaṃ dohaṇaṃ labhitvā paribbuñjitvā uppannaṃ gabbhaṃ anāsetvā putte
paṭilabhi, evaṃ paṭiladdhe mā no avadhīti yācati, assāsakānīti mahārāja ime
sattā āsā⁴ karonti kinti puttā no jāyantu 'ti, tato puttā⁵ ti puttānaṃ pi
no puttā jāyantu 'ti, atha no akāraṇasmā ti atha tvaṃ amhe akāraṇena
yaññatthāya ghātesīti, upayācītakenā 'ti devatānaṃ āyācana, kapaṇa--ti
20 kapaṇā viya⁶ hitvā laddhakehi puttehi, amhehi saddhīṃ ambhakaṃ ammayā
mā vippavāsehi mā no mātarā saddhīṃ vippavāsaṃ karīti vadati.

So evaṃ vadanto pi pitu santikā kiñci vacanaṃ alabhitvā
mātu pādamūle nipajjitvā paridevamāno āha:

121. Bahudukkhaposiyā⁷ Candaṃ amma tuvaṃ jiyase puttaṃ,
25 vandāmi kho the pāde, labhataṃ⁸ tāto⁹ paralokaṃ. 698.
122. Handa ca maṃ upagūha¹⁰, pāde¹¹ te amma vanditum dehi,
gacchāmi dāni pavāsaṃ yaññatthāya ekarājassa. 699.
123. Handa ca maṃ upagūha¹⁰, pāde te amma vanditum dehi,
gacchāmi dāni pavāsaṃ mātu katvā hadayasokaṃ. 700.
- 30 124. Handa ca maṃ upagūha¹⁰, pāde te amma vanditum dehi,
gacchāmi dāni pavāsaṃ janassa katvā hadayasokan ti. 701.

¹ Cks add nāriyo. ² Cks -cco. ³ Bā āghātesī. ⁴ Cks āsā, Bā āsāsaṃ. ⁵ Bā paputtā. ⁶ Cks kapaṇa ya. ⁷ Bā -dukkhā posiyā. ⁸ Bā -tu. ⁹ Ck tato
¹⁰ Bā -guyha. ¹¹ Cks -dā.

Ta bahudukkhaṇḍaposiya¹ 'ti [bahūhi dukkhehi posiya², Candan ti maṇḍ³ C-kumāraṃ evaṃ positaṃ idāni amma tvaṃ jīyase puttaṃ, labbhaṃ⁴ tāto⁵ -- ti piṭṭa me bhogasampannaṃ paralokaṃ labhatu, upagūhā⁶ 'ti āliṅga⁷ parissaṇḍa, pavāsaṇḍa ti puna anāgamanatīya accantavippavāsaṇḍa⁸.

Ath' assa mātā paridevantī catasso gāthā abhāsī: 5

125. Handa ca padumapattānaṃ molim bandhassu Gotamiputta campakadalivītimissāyo, esā te porāṇiya⁹ pakati. 702.

126. Handa ca vilepanan te¹⁰ pacchimakaṃ candanaṃ vilimpassu yehi ca suvilitto sobhasi¹¹ rājaparisāya. 703.

127. Handa ca mudukāni vatthāni pacchimakaṃ Kāsikaṃ vāsehi 10 yehi ca sunivattho sobhasi¹¹ rājaparisāya. 704.

128. Muttāmaṇikanakavibhūsitāni gaṇhassu hatthābharāṇāni yehi ca hatthābharāṇehi sobhasi rājaparisāya. 705.

Ta. padumapattānaṃ ti padumapattaveṇhanaṃ nāma¹² etaṃ pasādhanaṃ, taṃ sandhāy¹³ evaṃ ā., tava vipakāṇṇamoliṃ ukkhipitvā padumapattaveṇhana 15 yojetvā bandhā¹⁴ 'ti a., Gotamiputtā¹⁵ 'ti C-kumāraṃ ālapati, campakadali--ti abbhantarimehi campakadalihi missakā vaṇṇagandhasampannā nānapupphamālā pīlandhassu¹⁶, esā te ti esā tava porāṇikā pakati, tam eva bhuñjassu¹⁷ puttā 'ti paridevati, yehi cā 'ti yehi lohitaṇḍaṇḍavilepanehi vilitto rājaparisāya sobhasi¹⁸ tāni vilimpassu¹⁹ 'ti a., Kāsikaṃ ti sataśahasaggaṇḍakaṃ Kāsika- 20 vattham, gaṇhassu²⁰ 'ti pīlandhassu.

Idāni 'ssa Candā nāma aggamahesi²¹ pādamūle nipajjitvā paridevamānā āha:

129. Na ha²² nūnāyaṃ raṭṭhapālo, bhūmipati janapadassa dāyādo, lokissaro mahanto²³ putte²⁴ sinehaṃ na janayatīti²⁵. 706. 25

Taṃ sutvā rājā gātham āha:

130. Mayhaṃ piyā puttā attāpi piyo tumhe ca bhariyāyo, Saggāṇi ca patthayaṇo tena-m-ahaṃ²⁶ ghātayissāmiti. 707.

T. a.: kīmkāraṇā puttāsinehaṃ na janemi²⁷ na kevalaṃ Gotamiyā²⁸ eva atha kho mayhaṃ piyā puttā tathā²⁹ attā ca tumhe ca suṇhāyo ca bhariyāyo 30

¹ Bā - dukkhā posiya. ² Bā posiya, Cks posita. ³ Cks omitt maṇḍ. ⁴ Bā - tu. ⁵ Bā tāto. ⁶ Bā - guyhā. ⁷ Bā āliṅgiya. ⁸ Bā adds gacchāmi. ⁹ Bā - ikā. ¹⁰ Cks vilimpante. ¹¹ Bā - ti. ¹² Cks - mālāhiṇḍaṇḍassu. ¹³ Bā gaṇhassu. ¹⁴ Bā - ti. ¹⁵ all three MSS. - si. ¹⁶ Bā hi. ¹⁷ Cks - tā. ¹⁸ Bā putta. ¹⁹ Cks jin-. ²⁰ Bā tenāhaṃ. ²¹ Cks jānemi, Bā jānehi. ²² so all three MSS. ²³ Bā atha kho.

ca me piyā yeva, evaṃ sante pi Saggā ca paṭṭhayaṇo ahaṃ Saggam paṭṭheyāmi¹
tena kāraṇena ete ghāteṣāmi, mā cintayittha sabbe p' ete mayā saddhīm deva-
loke ekato vasissanti.

Candā āha:

- 5 131. Maṃ paṭhamam ghātehi, mā me hadayaṃ dukkhaṃ aphālesi²,
alamkato sundarako putto tava³ deva⁴ sukhumālo. 708.
132. Hand' ayya maṃ⁵ hanassu, salokā⁶ Candiyena hessāmi,
puññaṃ karassu vipulaṃ: vicarāma ubho va paraloke ti. 709.

Ta. paṭhamam ti deva mama sāmikato paṭhamataram maṃ ghātehi,
10 dukkhaṃ ti Candassa maraṇadukkhaṃ mama hadayaṃ aphālesi², alamkato³
ti ayaṃ mama eko va alaṃ⁴ paṭiyatto⁵ ti evaṃ⁶ alamkato¹⁰, evarūpan nāma
puttaṃ mā¹¹ ghātayi¹² mahārājā¹³ ti dipeti, handayyā¹⁴ ti banda ayya rājānaṃ
ālapanti evam ā., salokā⁵ ti Candiyena saddhīm salokā gamissāmi¹⁵, vica-
rāma -- ti tayā ekato ghātita ubho pi paraloke sukhaṃ anubhavanta vicarāma
15 mā no saggantarāyam akāsi.

Rāja āha:

133. Mā tvaṃ Cande rucci maraṇam¹⁴, bahukā tava devarā¹⁵,
visālakkhite taṃ ramayissanti yitṭhāsmiṃ Gotamiputte ti. 710.

Ta. mā tvaṃ -- ti mā tvaṃ attano maraṇam rocesi, mā rujiti¹⁶ pi pāṭho
20 mā roḍḍhi a. devarā¹⁷ ti patibhātukā.

Tatoparam Satthā

- 134^a. Evaṃ vutte Candā attānaṃ hanti hatthatalakehiti¹⁸
upaddhag. ā. 711.

Tatoparam tassā yeva vilāpo hoti:

- 25 134^b. Alam atthu jīvitena, pāyāmi¹⁹ viṣaṃ marissāmi. 712.
135. Na ha²⁰ nūn' imassa rañño mittāmaccā ca vijjare
suhadā yena vadanti rājānaṃ: mā ghātayi orase putte. 713.
136. Na ha nūn' imassa rañño nātimitā ca vijjare
suhadā yena vadanti rājānaṃ: mā ghātayi orase putte. 714.

¹ Ck^s -yemi, B^d -yanto, B^s patthento. ² Ck^s apā, B^d abā-. ³ B^d tadeva, Ck^s omits
deva. ⁴ Ck^s add paṭhamam. ⁵ B^d paraloke. ⁶ B^d anal-. ⁷ B^d alaṃkatehina. ⁸
Ck^s pari-. ⁹ B^d adds na. ¹⁰ B^d adds analaṃkato. ¹¹ Ck^s ma, B^d na. ¹² B^d
māreyyāsi. ¹³ B^d paraloke bhavissāmi. ¹⁴ Ck^s omits ma-. ¹⁵ Ck^s devacarā.
¹⁶ B^d ruddhiti. ¹⁷ Ck^s devamarā, C^s devacarā. ¹⁸ C^s -tālakehiti, B^d -talehiti.
¹⁹ Ck^s passāmi. ²⁰ B^d hi.

137. Ime te pi mayhaṃ puttā guṇino kāyūradhārino,
rājā tehi pi yajassu yaññaṃ atha muccatu¹ Gotamiputte. 715.
138. Bilasataṃ maṃ katvā yajassu² sattadhā mahārāja,
mā jeṭṭhaputtam avadhi adūsakaṃ sīhasaṃkāsaṃ. 716.
139. Bilasataṃ maṃ katvā yajassu³ sattadhā mahārāja,
mā jeṭṭhaputtam avadhi apekkhitaṃ sabbalokassa⁴ 'ti. 717.

Ta. evaṃ ti evaṃ andhabālena ekarājena vutte, hantīti deva kin nām'
etaṃ kathesi⁵ti vatvā batthatalehi attānaṃ hanti, pāyāmiti⁶ pīvissāmi, ime te
pīti ime pi Vāsulakumāraṃ ādīnaṃ katvā sesadārake hatthe gahetvā rañño pāda-
mūle thitā evaṃ āha, guṇino ti mālāguṇaābharaṇehi samannāgatā, kāyūra- 10
dhārino ti kāyūrapasādhanaḍḍharā, bilasatan ti mahārāja maṃ ghātetvā
koṭṭhāsakaṃ⁷ katvā, sattadhā ti sattaṣu thānesu yaññaṃ yaja.

Iti sā rañño santike imāhi gāthāhi paridevitvā assāsaṃ
alabbhamānā Bodhisattassa⁸ eva santikaṃ gantvā⁹ paridevamānā
aṭṭhāsi, atha naṃ so āha: „Cande mayi jīvamāne tuyhaṃ tas- 15
mim tasmin¹⁰ subhaṇitesu¹¹ kathitesu uccāvacāni muttādīni¹² ba-
hūni ābharaṇāni dinnāni, ajja pana te idaṃ pacchimaṃ dānaṃ
ti sarirārūlhaṃ ābharaṇaṃ dammi, gaṇhāhi naṃ“ 'ti.

Imam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

140. Bahukā tava¹³ dinnā ābharaṇā uccāvacā subhaṇitamhi
muttā mañivelūriyā idan te pacchimakaṃ dānaṃ ti. 718.

C-devī pi taṃ sutvā tatoparāhi navahi¹⁴ gāthāhi vilapi:

141. Yesaṃ pubbe khandhesu phullamālāguṇā vivattiṃsu
tes¹⁵ ajja pītanisito¹⁶ nettiṃso vivattissati khandhesu. 719.
142. Yesaṃ pubbe khandhesu citramālāguṇā vivattiṃsu 25
tes¹⁷ ajja pītanisito¹⁸ nettiṃso vivattissati khandhesu. 720.
143. Acirā¹⁹ vata nettiṃso vivattissati rājaputtānaṃ khandhesu
atha mama hadayaṃ na phalati²⁰
tāva daḷhabandhanaṃ ca me āsi. 721.

¹ so all three MSS. for mūccatu? ² Cks passāmiti. ³ Bḍ koṭṭhāsataṃ. ⁴ Cks omit ga-. ⁵ Bḍ adds vatthussimā. ⁶ Ck -ni-. ⁷ Bḍ mañimuttā-. ⁸ Cks va. ⁹ Ck -rānavahī, Cs -rānava. ¹⁰ so Cks; Bḍ pisunissado. ¹¹ Bḍ -raṃ. ¹² Bḍ phāletti.

144. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 722.
145. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā mātu katvā hadayasokaṃ. 723.
- 5 146. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā janassa katvā hadayasokaṃ. 724.
147. [Maṃsarasabhojino²] nahāpakasunahātā
kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 725.
- 10 148. [Maṃsarasabhojino²] nahāpakasunahātā
kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā mātu katvā hadayasokaṃ. 726.
149. [Maṃsarasabhojino²] nahāpakasunahātā
kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
- 15 niyyātha Canda-Suriyā janassa katvā hadayasokaṃ ti. 727.

Ta. mālāguṇā ti pupphadāmāni, tesajjā 'ti tesāṃ ajja, nettimsa ti
asī, vivattissatīti patissati, acirā³ vatā 'ti acirena vata, na phalatīti na
bhijjati, tāva daḷhabandhanaṇca me āsīti ativiya thirabandhanam me
hadayaṃ bhavissatīti a., niyyāthā 'ti gacchatha.

- 20 Evaṃ tassā paridevantiyā va yaññāvāṇe sabbakammaṃ
niṭṭhāsi⁴. Rājaputtaṃ netvā gīvaṃ nāmetvā⁵ nisīdāpesuṃ.
Kh-lo suvaṇṇapātiṃ upanāmetvā khaggaṃ ādāya „tassa gīvaṃ
kantissāmīti“ atṭhāsi. Taṃ diṣvā C-devī „aññam me saraṇaṃ
n' atthi, attano saccabalena sāmikassa sotthim karissāmīti“
- 25 añjalim paggayha parisāya antarena carantī saccakiriyaṃ akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

150. Sabbasmiṃ upakkhaṭasmim nisīdite Candiyasmim yaññatthāya
Pañcālārājadhītā pañjalikā sabbaparisam anupariyāsi: 728.
151. Yena saccena Khaṇḍabālo pāpakammaṃ karoti dummedho
etena saccavajjena samaṅginī sāmikena homi. 729.
- 30 152. Ye 'dh' atthi amanussā yāni ca yakkhabhūtabhavyāni
karontu veyyāvāṭikam, samaṅginī sāmikena homi. 730.

¹ Bā aggalu. ² Bā -janā. ³ Bā -raṃ. ⁴ Bā niṭṭhāpesi. ⁵ Bā onā-.

'ā yāni ca bhūtabhavyāni
 um' tāyatha maṃ, yācāṃ' ahaṃ
 an'] ti. 731.

·kkhaṭṭasmiṃ ti sabbasmiṃ yaññasambhāre sajjite
 payuttā ekasamvāsā, yedhatthāti ye idha atthi, 5
 kkhā ca vaḍḍhivā ṭhitā sattasamkhātā bhūtā ca
 ni bhavyāni ca, veyyā--ti mayhaṃ veyyā-
 ti rakkhatha maṃ, yācāmaṃ ti ahaṃ vo
 ahaṃ ajeyyaṃ⁴.

paridevasaddaṃ sutvā taṃ pavattim 10
 āya gantva rājānaṃ tāsento⁵ sabbe

thā āha :

taṃ paribbhametvāna

naṃ idam avoca: 732.

15

'āhaṃ matthakaṃ nitāleṃmi⁶,

akaṃ sihasamkāsam. 733.

ariyāyo haññamānāyo

saggakāmā hi⁸. 734.

ca abbhutam idaṃ disvāna

20

yathā taṃ apāpānaṃ⁹. 735.

samāgatā tadā āsum

va vadho Khaṇḍahāḷassa¹⁰ 'ti. 736.

bujjhassū 'ti jāna sallakkhehi,

tāhaṃ ti pāparāja bujja¹¹ mā te 25

kubhīṃ tayā diṭṭhapubbo, saggā-

i saggam patthayamānā ti a., taṃ

lo sutvā abbhutam idaṃ ti rājā¹²

isvā, yathā taṃ ti yathā apā-

skā--'ti bhi. yattakā tasmiṃ 30

Kh-lassa ekekaḍḍupahāraṃ

'si, tatth' eva taṃ jīvita-kkha-

an. ⁴ so B^d; C^{ks} avajjyaṃ.

for diṭṭhā? ⁵ so all three

anupaghātān. ¹⁰ C^{ks} omīti

C^{ks} rājānaṃ. ¹⁴ B^d anupa-

Taṃ pana māretvā mahājano rājānaṃ māretuṃ ārabhi.
 Bo. pitaraṃ parissañjitvā¹ māretuṃ na adāsi. Mahājano
 „jīvitaṃ tāva etassa pāparaṇṇo dema, chattaṃ paṇ' assa na-
 gare ca vāsaṃ na dassāma, caṇḍālaṃ katvā bahinagare vāsā-
 5 pessāma“² 'ti vātvā rājavesaṃ haritvā kāsāvaṃ nivāsāpetvā
 haliddapilotikāya sīsaṃ veṭhetvā caṇḍālaṃ katvā caṇḍālavāṭa-
 kaṃ pahipiṃsu. Ye paṇ' etaṃ³ pasughātaṃ yaṇṇaṃ ya-
 jimsu c' eva yajāpesuṃ ca anumodiṃsu ca sabbe Niraya-parā-
 yaṇā yeva ahesuṃ.

10 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

150. Sabbe patitvā Nirayaṃ yathā taṃ pāpakam karitvāna
 na hi pāpakammaṃ katvā labbhā Sugatiṃ ito gantun ti. 737.

So pi kho mahājano dve pi kāḷakaṇṇiyo hāretvā tatth'⁴
 eva abhisekasambhāre āharitvā C-kumāraṃ abhisiñci.

15 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

160. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 Candaṃ abhisiñciṃsu samāgatā rājaparisā ca. 738.

161. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 Candaṃ abhisiñciṃsu samāgatā rājakaṇṇāyo. 739.

20 162. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 Candaṃ abhisiñciṃsu samāgatā devaparisā ca. 740.

163. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 Candaṃ abhisiñciṃsu samāgatā devakaṇṇāyo. 741.

25 164. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 celukkhepaṃ akarūṃ samāgatā rājaparisā ca. 742.

165. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 celukkhepaṃ akarūṃ samāgatā rājakaṇṇāyo ca. 743.

166. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 celukkhepaṃ akarūṃ samāgatā devaparisā ca. 744.

30 167. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 celukkhepaṃ akarūṃ samāgatā devakaṇṇāyo. 745.

168. Sabbesu vippamuttesu bahu ānandito⁵ abhū⁶ vāṃso,
 nandippavesi⁷ nagaraṃ, bandhanā makkho aghosithā⁸ 'ti. 746.

¹ C^o -ssañjitvā, B^d palisañjitvā. ² C^o panatetaṃ. ³ C^o anandato, B^d ānandatā,
 C^o ānaudino. ⁴ C^o B^d āhu. ⁵ so all three MSS. for nandim pavesi?

Ta. rājaparisā cā 'ti rājaparisāpi tīhi saṁkhehi abhisīñci, rājakaññāyo
pi khattiyadbhitaro pi taṁ abhisīñciṁsu, devaparisā cā 'ti Sakko devarājā
Vijayuttarasamkhamā gahetvā devaparisāya saddhīm abhisīñci, devakaññāyo ti
Sujāpi devadhītāhi saddhīm abhisīñci, celu - - ti nānāvaṇṇehi vatthehi dhaje
ussāpetvā uttariyāni¹ ākāse bhamentā² celukkhepaṁ karīṁsu, rājaparisā ti 5
itāre ca tayo koṭṭhāsā ti abhisekakārakā³ cattāro pi koṭṭhāsā karīṁsu yeva,
ānandito ahu vaṁso ti āmoditapamoditā ahesuṁ, nandippavesi na-
garan ti Candakumārassa chattaṁ ussāpetvā nagaraṁpavittthakāle nagare ānan-
dibheriṁ ācarīṁsu⁴ kiṁ vatvā ti yathā ambhakaṁ C-kumāro bandhanā mutto
evam evaṁ sabbe bandhanāni muccantū⁵ 'ti, tena vuttaṁ: bandhanā - - ittha 'ti. 10

Bo. pitu vattaṁ⁶ paṭṭhapesi, antonagaram paṇa pavisitum
na labhati, paribbayaṣṣa khīṇakāle Bodhisatte uyyānakīlā-
dinaṁ atthāya gacchante taṁ upasaṁkamitvā „pati 'mhīti“
na vandati añjalim paṇa katvā „ciraṁ jīva sāmīti“ vadati,
„ken' attho“ ti vutte ārocesi, so paribbayaṁ dāpesi. So 15
dhammena r. kāretvā āyupariyosāne Devalokaṁ pūrayamāno
agamāsi.

S. i. dhammadesanā āharitvā „na bhikkhave idān' eva pubbe
pi Devadatto maṁ ekakaṁ nissāya bahū māretum vāyamaṁ akāsi“
vatvā j. s.: „Tadā Kh-lo Devadatto ahosi, Gotamādevī Mahamāyā, 20
Candā Rāhulamātā, Vāsulo Rāhulo, Selā Uppalavaṇṇā, Sūro Vāma-
gotto Kassapo, Candaseno⁷ Moggallāno, Suriyakumāro Sāriputto⁸,
Candarājā aham evā 'ti¹⁰. Khaṇḍahālajātakaṁ.

6. Bhūridattajātaka.

Yaṁ kiñci ratanaṁ atthīti. Idam S. Sāvattiyaṁ v. upo- 25
sathike upāsake ā. k. Te kira uposathadivase pāto va uposatham
adhiṭṭhāya dānaṁ datvā pacchā bhattaṁ gandhamālādīhatthā Jetavanaṁ
gantvā dhammasavanavelāya ekamantaṁ nisīdiṁsu. S. dhammasabham
āgantvā alamkatabuddhāsane nisīditvā bhikkhusaṁghaṁ olokesi. Bhik-

¹ Bā uttarisāṭakāni. ² Bā khīpentā. ³ Bā -raṇā. ⁴ Ck carī. ⁵ so Bā; Ck muccantu, read: -nehi mucc-? ⁶ Bā vattaṁ. ⁷ Ck pītimhīti, Bā pitaromhīti. ⁸ Bā bhaddaseno. ⁹ Bā adde ahosi tadā sakko anuruddho ahosi. ¹⁰ candarājā paṇa ahamēva sammāsambuddho loke udapīdim ti sakrāj 33 (55?). The title is wanting. 6. Cfr. J. R. A. Soc. 1892 p. 77. Bv. & C. p. 85. L'Institut II Section, 18 Année Tome 18 p. 23, 1853. N = nāga. U = uposatha.

khuādisu pana ye ārabba dhammakathā samuṭṭhāti tehi saddhim
Tathāgatā sallapanti, tasmā aṭṭha upāsake ārabba pubbacariyapaṭi-
samyuttā¹ dhammakathā samuṭṭhahissatīti natvā upāsakehi saddhim
sallapanto „uposathik’ attha upāsakā“ ti pucchitvā „āma bhante“ ti
vutte „sādhu upāsakā, kalyāṇaṃ vo kataṃ, anacchariyaṃ kho paṇ’
etaṃ yaṃ tumhe mādisaṃ Buddhovāḍakam’ labhanta uposathaṃ ka-
reyyātha, porāṇakapaṇḍitā anācariyakāpi mahantaṃ yasaṃ pahāya
uposathaṃ karimsu yevā“ ’ti vatvā tehi yācito a. ā.:

A. B. Brahmadatto r. k- to puttassa oparajjaṃ datvā tassa
10 mahantaṃ yasaṃ disvā „r. pi me gaṇheyyā“ ’ti uppannasamko
„tāta tvaṃ ito nikkhamitvā yattha te ruccati tattha vasitvā
mam’ accayena kulasantakaṃ r. gaṇha“ ’ti ā. So „sadhū“
’ti pitaraṃ vanditvā nikkhamitvā anukkāmena Yamunaṃ gantvā
Yamunāya ca samuddassa ca antare paṇṇasālaṃ māpetvā vana-
15 mūlaphalāhāro paṭivasati. Tadā samuddatṭhakanāgabbhavane²
ekā matapatikā nāgamāṇavikā aññesaṃ sapatikānaṃ yasaṃ
oloketvā kilesaṃ nissāya nāgabhavanā nikkhamitvā samuddatīre
caranti rājaputtassa padavaḷaṇjaṃ disvā padānusārena gantvā
taṃ paṇṇasālaṃ addasa. Tadā rājaputto phalāphalatthāya
20 gato hoti. Sā paṇṇasālaṃ pavisitvā kaṭṭhattharikaṇ’ ca sesa-
parikkhāre ca disvā cintesi: „idaṃ ekassa pabbajitassa va-
saraṭṭhānaṃ, vīmaṃsissā mināṃ, saddhāpabbajito nu kho no“ ti
„sace hi saddhāpabbajito bhavissati nekkhammādhimutto³ na me
alamkatasayanaṃ sādiyissati, sace kāmābhirato bhavissati na
25 saddhāpabbajito mama sayanasmiṃ yeva nipajjissati, atha naṃ
gahetvā attano sāmikaṃ katvā idh’ eva vasissāmīti“ sā nāga-
bhavanaṃ gantvā dibbapupphāni c’ eva dibbagandhe cāharitvā
pupphasayanaṃ sajjetvā paṇṇasālāya pupphupahāraṃ katvā
gandhacūṇaṃ vikiritvā paṇṇasālaṃ alamkaritvā nāgabhavanam
30 eva gatā. Rājaputto sāyaṇhasamaye āgantvā paṇṇasālaṃ pa-
viṭṭho taṃ kiriyaṃ disvā „kena nu kho imaṃ sayanaṃ saj-

¹ Ck# -ttaṃ. ² Bā buddhaṃ ovādaḍāyakaṃ ācariyaṃ. ³ Bā samuddassa heṭṭhā
nāga-. ⁴ Bā katṭhatṭhari-. ⁵ Ck# -ābhinutto.

jitan“ ti phalāphalaṃ paribhuñjitvā „aho sugandhāni pupphāni,
 manāpaṃ vata katvā sayanaṃ paññattan“ ti¹ na saddhāya
 pabbajitabhāvena somanassajāto pupphasayane nipanno niddaṃ
 okkamitvā punadivase suriyuggamane utthāya paṇṇasālaṃ
 asammajjitvā va phalāphalatthāya agamāsi. N-māṇavikā tas- 5
 miṃ khaṇe āgantvā milātāni pupphāni disvā „kāmadhimutto esa,
 na saddhāya pabbajito, sakkā naṃ gaṇhitun“ ti nātvā purāṇapup-
 phāni nīharitvā aṇṇāni pupphādīni āharitvā navaṃ sayanaṃ sajjetvā
 paṇṇasālaṃ alaṃkaritvā caṃkame pupphāni vikiritvā n-bhava-
 nam eva gatā. So taṃ divasam pi pupphasayane sayitvā 10
 punadivase cintesi: „ko nu kho imaṃ paṇṇasālaṃ alaṃkarotīti“
 so phalāphalatthāya agantvā² va paṇṇasālato avidūre paṭicchanno
 atthāsi. Itarāpi bahugandhe c’ eva pupphāni cādāya assama-
 padaṃ agamāsi. Rājaputto uttamarūpadharaṃ n-māṇavikaṃ
 disvā va paṭibaddhacitto attānaṃ adassetvā va tassā paṇṇa- 15
 sālāṃ pavisitvā sayanaṃ sajjanakāle pavisitvā „kāsi tvaṃ“ ti
 pucchi. „N-māṇavikā sāmīti“. „Sassāmikāsi assāmikāsīti“.
 „Sāmi ahaṃ assāmikā vidhavā“ ti, „tvaṃ pana katthavāsiko
 sīti“. „Ahaṃ pana Bārāṇasiraṇṇo putto Brahmadaṭṭaku-
 māro nāma, tvaṃ n-bhavanaṃ pahāya kasmā vicarasīti“. 20
 „Sāmi, ahaṃ tattha sassāmikānaṃ n-māṇavikānaṃ yasaṃ olo-
 ketvā kilesaṃ nissāya ukkaṇṭhitā tato nikkhamitvā sāmikaṃ
 pariyesantī carāmi“. „Ahaṃ pi na saddhāpabbajito, pitarā
 pana nīharitattā³ idha āgantvā vasāmi, tvaṃ mā cintayi, ahan
 te sāmiko bhavissāmi, ubho pi idha samaggavāsaṃ⁴ vasissāma“ 25
 ’ti. Sā „sādhū“ ’ti sampaṭicchhi. Tato paṭṭhāya te ubho pi
 tatth’ eva samaggavāsaṃ vasiṃsu. Sā attano ānubhāvena
 mahārahaṃ gehaṃ māpetvā mahārahaṃ pallaṃkaṃ āharitvā
 sayanaṃ paññāpesi. Tato paṭṭhāya mūlaphalaṃ na khādi,
 dibbannapānaṃ eva ahosi. Aparabhāge n-māṇavikā gabbhaṃ 30
 paṭilabhitvā puttaṃ vijāyi, tassa Sāgara-Brahmadatto ti

¹ B^d adds so. ² C^{ks} āg-. ³ C^k nīhaṭattā corr. to -ṭatvā, C^s nīhavattā. ⁴ C^k -ggā.

nāmaṃ karimṣu. Tassa padasāgamanakāle n-māṇavikā dhīta-
 raṃ vijāyi, tassā samuddatire jātattā Samuddajā ti nāmaṃ
 karimṣu. Ath' eko Bārāṇasivāsi-vanacarako taṃ ṭhānaṃ patvā
 katapaṭṭisanthāro¹ rājaputtaṃ sañjānitvā katipāhaṃ tattha va-
 5 sitvā „deva ahaṃ tumbhakaṃ idha vasanabhāvaṃ rājakuḷassa
 ārocessāmiti“ nikkhamitvā nagaraṃ agamāsi. Tadā rājā kalam
 akāsi, amaccā tassa sarīrakiccaṃ katvā sattame divase sannip-
 patitvā „arājakarattṭhaṃ na saṇṭhahati, rājaputtassa vasanaṭṭhā-
 naṃ vā atthibhāvaṃ vā natthibhāvaṃ vā na jānāma, phussa-
 10 rathaṃ vissajjetvā rājānaṃ gaṇhissāmā“² 'ti mantayimṣu. Tas-
 miṃ khaṇe vanacarako nagaraṃ patvā taṃ kathaṃ sutvā
 amaccānaṃ santikaṃ gantvā „ahaṃ rājaputtassa santike tayo
 cattāro divase vasitvā āgato“³ ti taṃ pavattim ācikkhi. Taṃ
 sutvā amaccā tassa sakkāraṃ katvā tena magganāyakena tattha
 15 gantvā katapaṭṭisanthārā raṇṇo kālakatabhāvaṃ ārocetvā „deva
 r. paṭipajjā“⁴ 'ti āhaṃsu. So „n-māṇavikāya cittaṃ jānissāmiti“
 taṃ upasaṃkami: „bhadde pitā me kālakato, amaccā mayhaṃ
 chattaṃ ussāpetum āgatā, gacchāma bhadde, ubho pi dvā-
 dasayojanikāya Bārāṇasiyaṃ r. kāressāma, tvaṃ soḷasannaṃ
 20 itthisahassānaṃ jeṭṭhikā bhavissasīti“⁵. „Sāmi na sakkā mayā
 gantun“⁶ ti. „Kimkāraṇā“⁷ ti. „Mayaṃ ghoravisā khippakopā
 appamattake pi kujjhāma, sapattiroso⁸ nāma bhāriyo, sac' āhaṃ
 kiñci disvā vā sutvā vā kuddhā olokessāmi bhusamuttṭhi viya
 vippakirissati, iminā kāraṇena na sakkā mayā gantun“⁹ ti.
 25 Rājaputto punadivase pi yācat' eva. Atha naṃ evam āha:
 „ahaṃ tāva kenaci pi pariyāyena na gamissāmi, ime puna me
 puttā na' nāgakumārā, tava sambhavena jātā manussajātikā,
 sace te mayi sineho atthi imesu appamatto bhava, ime kho
 pana udakabījā sukhumālā, maggaṃ gacchantā vātātapena
 30 kilamitvā mareyyum pi⁴, ekaṃ nāvaṃ khaṇāpetvā⁵ udakassa
 pūretvā tāya ne udakakīlaṃ kilāpento netvā⁶ nagare pi nesaṃ

¹ Ck -raṇ. ² Bā sapativāso ca. ³ Bā omits na. ⁴ Bā adds tasmā. ⁵ so
 all three MSS. ⁶ Bā omits ne.

antovatthusmiṃ yeva pokkharaniṃ kāreyyāsi, evaṃ ete na
kilamissantīti“ evaṃ ca pana vatvā rājaputtaṃ vanditvā pa-
dakkhiṇaṃ katvā puttake āliṅgitvā thanantare nipajjāpetvā sīse
cumbitvā rājaputtassa niyyādetvā roditvā kanditvā tatth' ev'
antarahitā n-bhavanaṃ agamāsi. Rājaputto pi domanassappatto 5
assupunṇehi nettehi nivesanā nikkhamitvā akkhīhi assūni puṇ-
chitvā amacce upasaṃkami, te tatth' eva abhisinṇcitvā „deva
ambhākaṃ nagaraṃ gacchāma“ 'ti vadimsu, „tena hi sīghaṃ
nāvaṃ khaṇitvā¹ sakaṭaṃ āropetvā udakassa pūretvā udaka-
piṭṭhe vaṇṇagandhasampannāni nānāpupphāni vikiratha, mama 10
puttā udakabījaka, te tattha kilantā sukhaṃ gamissantīti“,
amaccā tathā karimsu. Rājā Bārāṇasīṃ patvā alaṃkatana-
garaṃ pavisitvā soḷasasahassāhi nāṭakitthihi amaccādīhi ca
parivuto mahātale nisīditvā sattāhaṃ mahāpānaṃ pivitvā puttā-
naṃ atthāya pokkharaniṃ kāresi, te nibaddhaṃ tattha kiḷimsu. 15
Ath' ekadivasaṃ pokkharaniyaṃ udake pavesiyamāne eko kac-
chapo pavisitvā nikkhamanaṭṭhānaṃ apassanto pokkharanitale
nipajjitvā dārakānaṃ kiḷanakāle udakato utthāya sīsaṃ ni-
haritvā te oloketvā puna udake nimujji, te taṃ disvā bhītā
pitu santikaṃ gantvā „tāta pokkharaniyaṃ eko yakkho amhe 20
tāsetīti“ āhaṃsu, rājā „gacchatha naṃ gaṇhāthā“ 'ti purise
āṇāpesi, te jālaṃ khipitvā kacchapaṃ ādāya raṇṇo dassesuṃ,
kumārā taṃ disvā „esa tāta pisāco“ ti viravimsu, rājā putta-
sinehena kacchapassa kujjhitvā „gaccha tassa kammakaraṇaṃ
karoṭhā“ 'ti āṇāpesi, tatth' ekacce „ayaṃ rājaveriko, etaṃ 25
dukkhalamusalehi pakkhipitvā koṭṭetvā cunnetuṃ vaṭṭatīti“
āhaṃsu, ekacce „tīhi pākehi pacitvā khādituṃ“, ekacce „aṇḍāresu
uttāpetuṃ“, ekacce „antokaṭāhe yeva naṃ pacituṃ vaṭṭatīti“
āhaṃsu, eko pana udakabhīruko amacco „imaṃ Yamunāya
āvaṭṭe pakkhipituṃ vaṭṭati, so tattha mahāvināsaṃ pāpuṇissati, 30
evarūpaṃ² hi 'ssa karaṇaṃ n' atthīti“ āha. Kacchapo tassa

¹ Bā khaṇāpetvā. ² Cks uttāse. ³ Cks - pā.

- katham sutvā sīsam nīharitvā evam āha: „ambho, kiṃ te mayā aparaddham yena maṃ evarūpaṃ kammakaraṇaṃ vicāresi, mayā hi sakkā itarā kammakaraṇā sahitaṃ, ayaṃ pana atikak-khālā, mā evarūpaṃ avacā“ 'ti, taṃ sutvā rājā „etad eva
- 5 kāretuṃ vaṭṭatīti“ Yamunāya āvaṭṭe khipāpesi. So ekaṃ nāgabHAVANAGāmiṃ udakavāhaṃ patvā nāgabHAVANAṃ agamāsi, atha naṃ tasmīṃ udakavāhe kīlāntā DhataRaṭṭhanāga-rañño puttā n-māṇavakā disvā „gaṇhatha naṃ dāsaṃ“ ti āhaṃsu, so cintesi: „ahaṃ Bārāṇasirañño hatthā muñcitvā
- 15 evaṃpharusānaṃ nāgānaṃ hattham patto, kena nu kho upā-yena muñceyyaṃ“ ti cintetvā so „atth' eso upāyo“ ti musā-vādaṃ katvā „tumhe DhataRaṭṭhassa n-rañño santikā hutvā kasmā evaṃ vadetha, ahaṃ Cittacūḷo nāma kacchapo Bā-rāṇasirañño dūto DhataRaṭṭhassa santikaṃ āgato, amhākaṃ
- 20 rājā Dh-assa dhītaraṃ dātukāmo maṃ pahiṇi, tassa maṃ das-sethā“ 'ti, te somanassajātā taṃ ādāya rañño santikaṃ gantvā taṃ attham ārocesuṃ. Rājā „ānetha naṃ“ ti pakkosāpetvā disvā va anattamano hutvā „na evaṃlāmakasārīrā dūtakammaṃ kātuṃ sakkontīti“ ā, taṃ sutvā kacchapo „kiṃ rañño pana
- 25 rājadūtehi tālappamāṇehi bhavitabbaṃ, sarīraṃ hi khuddakaṃ vā mahantaṃ vā appamāṇaṃ gataṭṭhāne¹ kammanipphādanam eva pamāṇaṃ, mahārāja amhākaṃ rañño bahū dūtā, thala-kammaṃ manussā karonti, ākāse pakkhino, udake ahaṃ, ahaṃ hi Cittacūḷo nāma ṭhānantaraṃ patto rājavallabho, mā maṃ
- 30 paribhāsathā“ 'ti attano guṇaṃ vaṇṇesi, atha naṃ Dh-o pucchi: „kena pan' atthena rañño pesito sīti“, „mahārāja rājā me evam āha: 'mayā sakala-Jambudīpe rājūhi saddhiṃ mitta-dhammo kato, idāni Dh-nāgaraññā saddhiṃ' kātuṃ mama dhītaraṃ Samuddajaṃ dammīti' vatvā maṃ pahiṇi, tumhe pa-
- 30 pañcaṃ akatvā mayā saddhiṃ yeva parisam pesetvā divasaṃ ṭhapetvā dārikaṃ gaṇhathā“ 'ti. So tussitvā tassa sakkāraṃ

¹ Bā gatagataṭṭhāne. ² Bā adds mittadhammaṃ.

katvā tena saddhiṃ cattāro n-māṇavake pesesi, „gacchatha, rañño vacanaṃ sutvā divasaṃ ṭhapetvā ethā“ 'ti, te „sādhū“ 'ti vatvā kacchapam gahetvā nāgabhavanā nikkhamiṃsu. Kacchapo Yamunāya ca Bārāṇasīyā ca antare ekaṃ padumasaram divā eken' upāyena palāyitukāmo evaṃ āha: „bho n-māṇavakā, 5 amhākaṃ rājā ca puttadāro c' assa maṃ udakato¹ carantaṃ rājanīvesanaṃ gataṃ divā 'padumāni no dehi, bhisamuḷāle dehīti' yācanti, ahaṃ tesaṃ atthāya tāni gaṇhissāmi, ettha maṃ vissajjetvā maṃ apassantāpi puretaraṃ rañño santikaṃ gacchatha, ahaṃ vo tatth' eva passāmīti“, te tassa saddahitvā 10 taṃ vissajjesuṃ, so tattha ekamante nīliye, itare² pi taṃ adisvā „rañño santikaṃ gato bhavissatīti“ gantvā māṇavaka-vanṇena rājānaṃ upasaṃkamīsu. Rājā paṭisanthāraṃ katvā „kuto āgat' atthā“ 'ti pucchi. „Dh-assa santikā mahārājā' 'ti. „Kimkāraṇā“ ti. „Mahārāja, mayaṃ tassa dūtā, Dh-o vo 15 ārogyaṃ pucchati, yaṇ ca icchatha taṃ vo deti, tumhākaṃ kira dhītaraṃ Samuddajaṃ amhākaṃ rañño pādapari-cārikaṃ katvā dethā“ 'ti imaṃ atthaṃ pakāsentā³ paṭhamaṃ gātham āhaṃsu:

1. Yaṃ kiñci ratanaṃ atthi Dhataratṭhassa nivesane 20
sabbāni te upāyanti, dhītaraṃ dehi rājino ti. 747.

Ta. sabbāni - - ti tassa nivesane sabbāni ratanāni tava nivesanaṃ upāyantu upagacchantū 'ti a.

Taṃ sutvā rājā dutiyaṃ gātham āha:

1. Na no vivāho nāgehi katapubbo kudācanaṃ, 25
taṃ vivāhaṃ asaṃyuttaṃ kathaṃ amhe karomase ti. 748.

Ta. asaṃyuttan ti tiracchānehi saddhiṃ saṃsaṃggaṃ ananucchavikaṃ, amhe ti manussa-jātikā samānā ti kathaṃ tiracchānānaṃ sambandhaṃ karoma.

Taṃ sutvā te māṇavakā „sace te Dh-ena saddhiṃ sambandho ananucchaviko atha kasmā attano upatṭhākaṃ Citta- 30 cūlakacchapam 'Samuddajaṃ nāma te dhītaraṃ dammīti' am-

¹ so Cks; Bđ -ke. ² Cks -ro. ³ all three MSS. -to.

hākaṃ rañño santikaṃ pesesi, evaṃ pesetva idāni te amhākaṃ
rājānaṃ paribhavaṃ karontassa¹ kattabbayuttakaṃ mayaṃ
jānissāma, mayaṃ hi nāgā nāmā² 'ti vatvā rājānaṃ tājāyanta
dve gāthā abhāsimsu:

- 5   1. Jivitaṃ nūna te cattaṃ³ raṭṭhaṃ vā manuṇādhīpa,
      na hi nāge⁴ kupitambhi ciraṃ jīvanti tādisā. 749.
      2. Yo⁵ tvaṃ deva manusso 'si⁶ iddhimantaṃ aniddhimā
      Varuṇassa niyaṃ puttaṃ Yamunaṃ atimaññasīti. 750.

Ta. raṭṭhaṃ vā ti ekasena tava jivitaṃ vā raṭṭhaṃ vā paricattaṃ,
10   tādisā ti tumhādisā evaṃ mahānubhāve nāge kupite ciraṃ jivituṃ na sakkonti
      antarā va⁷ antaradhāyanti, yo tvaṃ deva 'ti deva yo tvaṃ manusso samāno,
      Varuṇassā 'ti Varuṇanāgarājassa, niyaṃ puttan ti ajjhātikaputtaṃ,
      Yamunaṃ⁸ ti Yamunāya heṭṭhā jātaṃ⁹.

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

- 15   1. Nātimaññāmi rājānaṃ Dhataratṭhaṃ yasassināṃ,
      Dhataratṭho hi nāgānaṃ bahunnam api issaro. 751.
      2. Ahi mahānubhāvo pi na me dhītaram āraho,
      khattiyo ca¹⁰ Videhānaṃ, abhijātā¹¹ Samuddajā ti. 752.

Ta. bahunnampīti pañcayojanasatikassa n-bhavanassa issarabhāvaṃ
20   sandhāy' evaṃ ā, na me dhītaramāraho ti evaṃ mahānubhāvo pi paṇ' eso
      abhijātikkattā mama dhītaram āraho na hoti¹², khattiyo ca -- ti idam mātī-
      pakkhe nātake¹³ dassento ā, Samuddajā ti yo ca Videharājaputto dhītā
      Samuddajā ti (add: ca?) ubho pi abhijātā te aññamaññaṃ samvāsāṃ ara-
      hanti, na h' esā maṇḍukabhakkhassa sappassa anucchavikā ti ā.

- 25   N-māṇavakā taṃ tatth' eva nāsāvātena māretukāmā hutvāpi
      „amhākaṃ divasaṃ ṭhapanatthāya pesitānaṃ imaṃ māretvā
      gantvā na yuttaṃ, gantvā rañño ācikkhitvā jānissāmā“ 'ti te
      tatth' eva antarahitā gantvā „kin tātā laddhā vo rājadhitā“ ti
      raññā pucchitā¹⁴ kujjhitvā „kiṃ deva amhe akāraṇena yattha vā
30   tattha vā pesesi, sace pi māretukāmo si idh' eva no mārehi, so

¹ Bḍ paribhāsantassa in the place of p. k.   ² Cks raṭṭhaṃ cattaṃ.   ³ Cks
nāgehi.   ⁴ Cks so.   ⁵ Cks manussesu.   ⁶ Cks ca.   ⁷ Cks -nā.   ⁸ Cks jātā.   ⁹
Ck va.   ¹⁰ Cks -to.   ¹¹ Bḍ -- pi so puna ahijātiko tasmā mama dhītaram āraho
na hoti.   ¹² Cks nātikā.   ¹³ Bḍ so.   ¹⁴ Bḍ adds te.

tumhe akkosati paribhāsati attano dhītaraṃ jātimaḍena ukkhi-
patīti“ tena vuttaṇ ca avuttaṇ ca vatvā raṇṇo kodhaṃ uppā-
dayiṃsu. So attano paṛisaṃ sannipātetuṃ āṇapento āha:

1. Kambalassatarā uṭṭhentu, sabbe nāge nivedaya:

Bārāṇasīṃ pavajjantu¹ mā ca kiñci¹ viheṭṭhayun ti. 753. 5

Ta. kamb--ti kambalassatarā nāma tassa mātīpakkhikā Sinerupāde
vasanā nāgā te ca uṭṭhahantu aṇṇe ca catūsu diśāsu catūsu anudisāsu yattakā
ca mayhaṃ vacanākārā te sabbe nāge nivedaya gantvā jānāpetha: khippaṃ kira
sannipatathā 'ti āṇapento evaṃ ā., tato sabbe² eva siḡhaṃ sannipatītehi kiṃ
karoma devā 'ti vutte sabbe pi me nāgā Bārāṇasīṃ³ pavajjantū⁴ 'ti ā., tattha 10
gantvā kiṃ katabbaṃ deva kaṃ⁵ nāsāvātappahārena bhasmaṃ karomā 'ti ca
vutte⁶ rājadhītari paṭibaddhacittatāya tassā vināsaṃ anicchanto mā kiñci¹
viheṭṭhayun ti ā., tumhesu keci kiñci (kañci?) mā viheṭṭhayun ti ā., ayam
eva vā pāṭho.

Atha naṃ nāgā „sace koci manusso na viheṭṭhetabbo 10
tattha gantvā kiṃ karissāma“ 'ti. Atha ne „idaṇ ca karotha,
aham pi idan nāma karissāmi“ ācikkhanto gāthadvayaṃ ā.:

a. Nivesanesu sobbhesu rathiyā caccāresu ca

rukkhaggesu ca lambantu vitatā toraṇesu ca. 754.

9. Aham pi sabbasetena⁶ mahatā sumahaṃ purāṃ 20

parikkhipissaṃ bhogehi Kāsīnaṃ janayaṃ bhayaṃ ti. 755.

Ta. sobbhesū 'ti pokkharāṇīsu, rathiyā ti rathikāya, vitatā ti vitata-
sarīrā hutvā, etesu c' eva nivesanādīsu dvāratōraṇesu ca olambantu, ettakaṃ nāgā
karontu, karontā ca nivesane tāva⁷ mañcapīṭhānaṃ heṭṭhā ca uparī ca antogabbhā-
dīsu ca bahīgabbhādīsu ca pokkharāṇīnaṃ udakapīṭṭhe rathikādīnaṃ passesu c' eva 25
thalesu ca mahantāni sarīrāni māpetvā mahante phaṇe katvā kammāragaggerī
vīya dhamamānā suṇū 'ti saddaṃ karontā olambatha c' eva nīpajjatha ca, attānaṃ
pana taruṇadārakānaṃ jarājiḡṇānaṃ gabbhīnīthīnaṃ Samuddajāya cā 'ti
imesaṃ catunnaṃ mā dassayittha, aham pi sabbasetena⁶ mahantena sarīrena
gantvā sumahantaṃ Kāsīpurāṃ sattaḡḡhattuṃ bhogehi parikkhipissaṃ, mahan- 30
tena ca naṃ phaṇena chādetvā ekandhakāraṃ katvā Kāsīnaṃ bhayaṃ jānento
suṇū 'ti saddaṃ muñcissāmi.

Nāgā tathā akaṃsu.

¹ so all three MSS. ² Ck -siyaṃ. ³ Ck pavajjen-. ⁴ Bā kiṃ. ⁵ Bā adda
so. ⁶ Cks sabbe-. ⁷ Cks nivesanto ⁸ Cks sabbe-.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

10. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā uragā nekavannino
Bārāṇasīṃ pavajjīṃsu¹ na ca kañci² vihetthayum. 756.
11. Nivesanesu sobbhesu rathiyā caccaresu ca
5 rukkhaggesu ca lambīṃsu vitatā toraṇesu ca. 757.
12. Te su³ disvāna lambante puthu kandiṃsu nāriyo
nāge soṇḍikate disvā passasante muhum muhum. 758.
13. Bārāṇasī⁴ pavyadhita⁵ āturā samapajjatha,
bhāḥa paggayha pakkandum: dhītaram dehi rājino ti. 759.
- 10 Ta. nekavannino ti nilādivasena anekavannā, evarūpāni hi⁶ rūpāni te
māpayīṃsu, pavajjīṃsū¹ 'ti addharattasamaye pavisiṃsu, lambīṃsū 'ti
Dh-ena vuttaniyāmen' eva sabbe tesu tesu tñhesu manussānaṃ sañcāraṃ
pacchinditvā olambīṃsu, dūtā hutvā āgatā pana cattāro n-māṇavā rañño sayā-
nassa cattāro pāde parikkhipitvā upariśīse mahante phaṇe katvā tuṇḍehi sīsaṃ
15 paharitvā dāḥā vivaritvā passasantā aṭṭhaṃsu, Dh-o pi attanā vuttaniyāmen'
eva nagaraṃ paṭicchādesi, pabujjhamānā purisā yato hatthaṃ vā pādāṃ vā
pasārenti ta. ta. sappe chupitvā sappo sappo ti viraviṃsu⁷, puthu kan-
diṃsū 'ti yesu gehesu dipā jalanti tesu itthiyo pabuddhā gopānasiyo oloketvā
olambante nāge disvā babu ekappahārena kandiṃsu, evaṃ sakalanagaraṃ eka-
20 rāvaṃ ahośi, soṇḍikate ti kataphaṇe, pakkandun ti vibhātāya rattiyā nā-
gānaṃ assāsavātēna sakalanagare ca rājānivesane ca uppāṭiyamāne viya bhūtā
manussā nāgarāje⁸ kissa no vihetthethā 'ti vatvā tumhākāṃ rājā dhītaram dassā-
mīti Dh-assa dūtāṃ pesetvā puna tassa dūtehi āgantvā dehīti vutto⁹ amhākāṃ
rājānaṃ akkośi paribhāsi sace amhākāṃ rañño dhītaram na¹⁰ dassati¹¹ sakala-
25 nagarassa jīvitāṃ n' atthīti vutte tena hi no sāmī okāsaṃ detha mayāṃ gantvā
rājānaṃ yācissāmā 'ti yācantā okāsaṃ labhitvā rājadvāraṃ gantvā mahautena
ravena pakkandum, bhariyāpi 'ssa attano attano gabbhesu nipannakā ca dhī-
taram Dh-rañño dehīti ekappahāren' eva kandiṃsu, te pi naṃ cattāro n-māṇa-
vakā dehi dehīti tuṇḍena sīse paharantā aṭṭhaṃsu.
- 30 So nipannako va nagaravāsikānaṃ ca attano ca bhariyānaṃ
paridevanāṃ sutvā catūhi ca n-māṇavehi tajjitattā maraṇa-
bhayabhīto „mama dhītaram Samuddajam Dh-assa dammīti“
tikkhattum katthesi, taṃ sutvā sabbe pi n-rājāno gāvutamattaṃ
paṭikkamitvā devanagaraṃ viya ekam nagaraṃ māpetvā ta.
35 tñitā „dhītaram kira pesetū“ ti paṇṇākāraṃ paṇiṃsu. Rājā

¹ so all three MSS. ² Bā kiñci. ³ Bā ca. ⁴ Cks -sīm, Bā -al. ⁵ so Cks for pavyathita? Bā pavyadhita. ⁶ Bā ahi. ⁷ Bā -vanti. ⁸ Bā -jā. ⁹ Bā -e. ¹⁰ Cks omit na. ¹¹ Cks add muñcemanadassati.

tehi ābhatapaṇṇākāraṃ gahetvā „tumhe gacchatha, ahaṃ dhī-
taraṃ amaccānaṃ hatthe paṇiṇissāmīti“¹ te uyyojetvā dhīta-
raṃ pakkosāpetvā uparipāsādaṃ āropetvā sīhapañjaraṃ viva-
ritvā „amma passas’ etaṃ“² alaṃkatanagaraṃ, tvaṃ kira
ettha ekassa raṇṇo aggamaheṣi bhavissasi, na dūre nagaraṃ, 5
ukkaṇṭhitakāle yeva āgantum³ sakkā, ettha te gantabban“ ti
saṇṇāpetvā sīsaṃ nahāpetvā sabbālaṃkārehi alaṃkaritvā channa-
yogge nisīdāpetvā maccānaṃ hatthe datvā pesesi. N-rājāno
paccuggamanaṃ katvā mahāsakkāraṃ karīṃsu. Amaccā na-
garaṃ pavisitvā taṃ tassa datvā bahum dhanam ādāya ni- 10
vattiṃsu. Rājadhītaraṃ pāsādaṃ āropetvā alaṃkatadibba-
sayane nipajjāpesum, taṃ khaṇaṃ ñeva taṃ māṇavikā khujja-
kādivesaṃ⁴ gahetvā manussapari-cārikāyo viya parivārayiṃsu.
Sā dibbasayane nipannamattā va dibbaphassaṃ phusitvā nid-
daṃ okkami. Dh-o taṃ gahetvā saddhiṃ n-parisāya tatth’ 15
ev’ antarahito n-bhavane yeva pātur ahoṣi. Rājadhītā pa-
bujjhivā alaṃkatadibbasayanaṃ ca aññe ca suvaṇṇamanimaya-
pāsādādayo uyyānapokkharāṇiyo alaṃkatadevanagaraṃ viya
n-bhavanaṃ disvā khujjādikā paricārikāyo pucchi: „idaṃ na-
garaṃ ativiya alaṃkataṃ, na amhākaṃ nagaraṃ viya, kass’ 20
etan“ ti. „Sāmikassa santakan te devīti, na appapuñṇā
evarūpaṃ sampattiṃ labhanti, mahāpuñṇatāya te ayaṃ laddhā“
ti. Dh-o pi pañcayojanasatike n-bhavane bheriṃ carāpesi: „yo
Samuddajāya sappavaṇṇaṃ dasseti tassa rājānā⁵ bhavissatīti“,
tasmā eko pi tassā sappavaṇṇaṃ dassetum samattho nāma 25
nāhoṣi. Sā manussalokasaññāya eva ta. tena saddhiṃ sammo-
damānā piyasaṃvāsaṃ vasi. Nagarakhaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ.

Sā aparabhāge Dh-aṃ paṭicca gabbhaṃ paṭilabhitvā puttaṃ
vijāyi, tassa piyadassanattā Sudassano ti nāmaṃ karīṃsu.
Puna aparaṃ puttaṃ vijāyi, tassa Datto ti nāmaṃ karīṃsu, 30

¹ Ck parinissāmīti. ² Bd passetaṃ. ³ Bd idhāg-. ⁴ Bd khujjavāmanakādi-.

⁵ Ck rājāno, Bd rājadaṇḍo.

- so pana Bo-. Pun' ekaṃ puttaṃ vijāyi, tassa Subhago ti
 nāmaṃ karimsu. Aparam pi vijāyi, tassa Ariṭṭho ti nāmaṃ
 karimsu. Iti sā cattāro putte vijāyitvāpi nāgalhavanabhāvaṃ
 na vijānāti. Ath' ekadivasaṃ Ariṭṭhassa ācikkhimsu: „tava
 5 mātā mānusi na nāginīti“. Ariṭṭho „vīmaṃsissāmi nan“ ti
 ekadivasaṃ thanaṃ pivanto va sappasarīraṃ māpetvā nañ-
 gutṭhena mātu piṭṭhipāde ghaṭṭesi, sā tassa sappasarīraṃ disvā
 bhītatasitā mahāravaṃ ravitvā taṃ bhūmiyaṃ khipitvā nakkena
 tassa akkhiṃ bhindi, tato lohitaṃ pagghari. Rājā tassā sad-
 10 daṃ sutvā „kiss' esā viravatīti“ pucchitvā Ariṭṭhena katakiri-
 yaṃ¹ ti sutvā „gaṇhatha naṃ dāsaṃ, gahetvā jīvitakkhayaṃ
 pāpethā“² ti tajjento āgañchi³. Rājadhītā tassa kujjhana-
 bhāvaṃ ūtatvā puttāsinehena „deva puttassa me akkhi bhin-
 naṃ, khamath' etassā“⁴ ti. Rājā etāya evaṃ vadantiyā „kim
 15 sakkā kātun“⁵ ti khami. Taṃ divasaṃ „idaṃ n-bhavanaṃ“ ti
 aññāsi, tato paṭṭhāya ca Ariṭṭho Kāṇāriṭṭho nāma jāto. Cat-
 tāro pi puttā viññutaṃ pāpuṇimsu. Atha nesaṃ pitā yojana-
 satikaṃ yojanasatikaṃ katvā r. adāsi, mahanto yaso ahosi,
 soḷasa soḷasa n-kaññāsahassāni parivārayimsu. Pitu ekayo-
 20 janasatikam eva r. ahosi, tayo puttā māse māse mātāpitāro
 passitum āgacchanti. Bo. pana anvaddhamāsenā āgacchati,
 n-bhavane samuṭṭhitaṃ pañhaṃ Bo. va katheti, pitarā saddhiṃ
 Virukkhamaḥārājassāpi upaṭṭhānaṃ gacchati, tassa santike sa-
 muṭṭhitaṃ pañhaṃ pi so va kathesi. Ath' ekadivasaṃ Vi-
 25 rukke⁶ n-parisāya saddhiṃ Tidasapuraṃ gantvā Sakkaṃ pari-
 vāretvā nisinne⁷ devānaṃ antare pañho⁸ samuṭṭhāsi, taṃ koci
 kathetum nāsakki, pallaṃkavaragato pana hutvā M. va ka-
 thesi, atha naṃ devarājā dibbagandhapupphehi pūjetvā „Datta
 tvaṃ paṭhavisamānāya vipulāya paññāya samannāgato ito
 30 paṭṭhāya Bhūridatto hohīti“⁹ Bhūridatto ti'ssa nāmaṃ akāsi.

¹ Ck^a add disvā. ² so Ck^a; B^d āgacchī. ³ B^d -o. ⁴ B^d nisinnānaṃ. ⁵
 Ck^a -aṃ. ⁶ B^d hotūti, B^e hotīti.

So tato paṭṭhāya Sakkassa upaṭṭhānaṃ gacchanto alaṃkata-
 Vejayantapāsādaṃ devaccharāhi parikiṇṇaṃ¹ atimanoharaṃ
 Sakkasampattiṃ ca disvā devaloke pihaṃ² katvā „kiṃ iminā
 maṇḍūkabhakkhena attabhāvena, n-bhavanaṃ gantvā uposatha-
 vāsaṃ vasitvā imasmiṃ devaloke uppattikāraṇaṃ karissāmīti“³ 5
 cintetvā n-bhavanaṃ gantvā mātāpitāro āpucchi: „amma tāta
 ahaṃ uposathakammaṃ karissāmīti“. „Sādhū tāta karohi,
 karonto pana bahi agantvā imasmiṃ yeva n-bhavane ekasmiṃ
 suññavimāne karohi, bahigatānaṃ pana nāgānaṃ mahantaṃ
 bhayaṃ“ ti. So „sādhū“ 'ti paṭisunitvā tatth' eva suññavimāne 10
 āraṃmuyyānesu uposathavāsaṃ vasati, atha naṃ nānāturīya-
 hatthā n-kaṇṇā parivārenti, so „na mayhaṃ idha vasantassa
 uposathakammaṃ⁴ matthakaṃ⁵ pāpuṇissati, manussapathaṃ
 gantvā uposathakammaṃ karissāmīti“ cintetvā nivāraṇabha-
 yena mātāpitunnāṃ anārocetvā attano bhariyāyo āmantetvā 15
 „bhadde, ahaṃ manussalokaṃ gantvā Yamunātīre mahani-
 grodharukkho atthi, tassa avidūre vammikamatthake bhoge
 ābhūñjitvā⁶ caturaṅgasamannāgataṃ uposathaṃ adhiṭṭhāya ni-
 pajjitvā u-kammaṃ karissāmi, mayā sabbarattim nīpajjitvā
 u-kamme kate aruṇuggamanavelāyam eva tumhesu⁷ dasa dasa 20
 janiyo⁸ vārena vārena turīyahatthā mama santikaṃ āgantvā
 maṃ gandhehi pupphehi ca pūjetvā gāyitvā naccitvā maṃ
 ādāya n-bhavanaṃ eva āgacchantū⁹“ 'ti vatvā ta. gantvā vam-
 mikamatthake bhoge ābhūñjitvā⁶ „yo mama cammaṃ vā na-
 hāruṃ vā atthim vā ruhiram vā icchati so haratū⁷“ 'ti catu- 25
 raṅgasamannāgataṃ uposathaṃ adhiṭṭhāya naṅgalasīsamattam
 eva sarīraṃ māpetvā nipanno u-kammam akāsi, aruṇe utṭha-
 hante yeva n-mānavikā gantvā yathānusiṭṭhaṃ paṭipajjitvā
 n-bhavanaṃ ānenti, tassa iminā niyāmen' eva u-kammaṃ

¹ Ck - rāṇi, omitting parikiṇṇaṃ. ² Bds piyaṃ. ³ Bds - assa. ⁴ Bds Ck
 matthakaṃ. ⁵ Bds bhogehi ābhūñjitvā. ⁶ Bds tumhe. ⁷ Ck niyo, Bds itthiyo
 ādāya. ⁸ Bds gacchantū. ⁹ Bds āharatū.

karontassa dīgho addhā vitivatto¹. Upasathakhaṇḍaṁ nitthitaṁ².

- Tadā eko Bārāṇasīdvāragāma-vāsi-brāhmaṇo³ Somadattena nāma puttena saddhiṁ araṇṇaṁ gantvā sūlayantapāsa-
- 5 vāgurā oḍḍetvā mige vadhitvā maṁsaṁ kācena haritvā vikkiṇanto jīvikaṁ kappeti. So ekadivasam antamaso godhapotakamattam pi alabhitvā „tāta Somadatta, sace tucchahatthā gamissāma mātā te kujjhissati, yaṁ kiñci gahetvā va gamissāmā“⁴ 'ti Bo-assa nipannavammikaṭṭhānābhimukho gantvā pāṇīyaṁ
- 10 pātuṁ Yamunaṁ otarantānaṁ migānaṁ padavalaññaṁ disvā „tāta migamaggo paññāyati, tvaṁ paṭikkamitvā tiṭṭha, ahaṁ pāṇiyatthāya āgataṁ migam vijjhissāmīti“ dhanuṁ ādāya mige olokento ekasmiṁ rukkhamaṇḍale aṭṭhāsi. Ath' eko migo sāyaṇhasamaye pāṇīyaṁ pātuṁ āgato, so taṁ vijjhi, migo ta.
- 15 apatitvā saravegena tajjito lohiteṇa paggharanteṇa palāyi, pitāputtā naṁ anubandhitvā patitaṭṭhāne maṁsaṁ gahetvā araṇṇā nikkhamantā suriyatthagamanavelāyaṁ taṁ nigrodhaṁ patvā „idāni akālo, na sakkā gantuṁ, idh' eva vasissāmā“ 'ti maṁsaṁ ekamante ṭhapetvā rukkhaṁ āruya viṭapantare ni-
- 20 pajjimsu, brāhmaṇo paccūsasamaye pabujjhितvā migasaddasavanāya sotaṁ odahi, tasmim khane nāgamāṇavikāyo āgantvā Bo-assa pupphāsaṇaṁ paññāpesuṁ, so ahisarīraṁ antardhāpetvā sabbālaṁkārapatimaṇḍitaṁ dibbasarīraṁ māpetvā Sakkaṇiḥhāya pupphāsane nisīdi, n-māṇavikāpi naṁ gandha-
- 25 mālādīhi pūjetvā dibbaturiyaṁ vādetvā naccagītaṁ paṭṭhapesuṁ, brāhmaṇo taṁ saddam sutvā „ko nu kho esa, jānissāmi uan', ti „ambho puttā“ 'ti vatvāpi puttaṁ pabodhetuṁ asakkonto „sayatu esa, kilanto bhavissati, aham eva gamissāmīti“ rukkhā oruyha tassa santikaṁ agamāsi, n-māṇavikā naṁ disvā saddhiṁ
- 30 turiyehi bhūmiyaṁ nimujjitvā n-bhavanam eva gatā. Bo. ekako

¹ U^k viati-, C^s viati, B^d vitivattā. ² upo - - taṁ wanting in C^k. ³ B^d -nesāda-brāhmaṇo.

va ahosi. Brāhmaṇo tassa santike t̥hatvā pucchanto gātha-
dvayaṃ abhāsi:

14. Pupphābhihārassa vanassa majjhe
ko lohitakkho vihatantaramso,
kā kambukāyūradharā suvatthā
tiṭṭhanti nariyo dasa vandamānā. 760.

5

15. Ko tvaṃ brahābhū vanassa majjhe
virocasi ghaṭasitto va aggi,
mahesakkho¹ aññataro si yakkho,
udāhu nāgo si mahānubhāvo ti. 761.

10

Ta. pupph--ti Bo-assa pūjatthāyābhatena dibbapupphābhihārena sa-
mannāgatassa, ko ti ko nāma tvaṃ, loh--ti rattakkho, vih--ti puthulā-
antaramso, kā kambu--ti suvaṇṇālamkāradharā, brahābhū 'ti mahābhū.

Taṃ sutvā M. „sace pi 'Sakkādīsu annataro ahaṃ as-
miti' vakkhāmi saddahissat' evāyaṃ brāhmaṇo, ajja pana mayā 15
saccam eva kathetum vaṭṭatīti“ cintetvā attano nāgarājabhāvaṃ
kathento āha:

16. Nāgo 'ham asmi² iddhiṃ tejasī³ duratikkamo
daseyyaṃ tejasā kuddho phītaṃ janapadam api. 762.

17. Samuddajā hi me mātā, Dhatarattho ca me pitā,
Sudassanakaniṭṭho 'smi, Bhūridatto ti maṃ vidū ti. 763.

20

Ta. tejasīti visatejena tejavā, duratikkamo ti aññena atikkamitum
asakkuṇeyyo, daseyyaṃ ti sac' āhaṃ kuddho phītaṃ janapadam pi daseyyaṃ
paṭhaviyaṃ mama dāṭhāya patitamattāya saddhiṃ paṭhaviyā mama tejasā sabbo
janapado bhasmaṃ bhaveyyā 'ti⁴ vadati, Sudassana--ti ahaṃ mama bhātu 25
Sudassanassa kaniṭṭho, vidū ti evaṃ maṃ pañcayojanakasatike nāgabhave
jānanti.

Idaṃ ca pana vatvā M. cintesi: „ayaṃ brāhmaṇo caṇḍo
pharuso⁵ ahiguṇḍikassa⁶ ārocetvā⁷ u-kammaṃ me antarāyaṃ
pi kareyya, yaṃ nūnāhaṃ imaṃ n-bhavanaṃ netvā mahantaṃ 30
yasaṃ datvā u-kammaṃ addhaniyaṃ kareyya“ ti, atha naṃ

¹ C^k -kkhā, C^s B^d -kko. ² C^k B^d asmiṃ. ³ so all three MSS. for tejasī?

⁴ C^k -yyasīti, C^s -yyasīti. ⁵ B^d add sace. ⁶ B^d ahiku-. ⁷ B^d ārocēyya.

āha: „brāhmaṇa mahantaṇ te yasaṃ dassāmi, ramaṇīyaṃ n-bhavanaṃ ehi, ta. gacchāma“ 'ti. „Sāmi, putto me atthi, tasmim āgacchante gamissāmi“¹. Atha taṃ Bo. „gaccha brāhmaṇa, ānehi naṃ“ ti vatvā attano āvāsaṃ ācikkhanto ā:

8 18. Yaṃ gambhīraṃ sadāvaṭṭaṃ rahadaṃ bhesmaṃ avekkhasi esa divyo mamāvāso anekasataporiso. 764.

19. Mayūraakoṇḍābhiraḍaṃ nilodaṃ vanamajjhato Yamunaṃ pavisa mābhito khemaṃ vattavataṃ sivaṇ ti. 765.

Ta. sadāvaṭṭaṇ ti sadāpavattanaāvaṭṭaṃ, bhesmaṇ ti bhayānakaṃ, 10 avekkhasīti yaṃ etaṃ evarūpaṃ rahadaṃ passasi, mayūra--ti ubhosu tīresu vanaghaṭṭāya vasantehi mayūrehi ca koṇḍehi ca abhirudaṃ upagītaṃ, nilodaṇ ti nilasallāṇaṃ, vanamajjhato ti vanamajjhena sandati, pavisa--ti evarūpaṃ Yamunaṃ abhito hutvā pavisa, vattavataṇ ti vattasampannānaṃ¹ ācāravantānaṃ vasanabhūmiṃ pavisa, gaccha brāhmaṇa puttaṃ ānehi ti.

15 Brāhmaṇo gantvā puttassa taṃ atthaṃ ārocetvā taṃ ānesi. M. te ubho pi ādāya Yamunāya tīraṃ gantvā tīre ṭhito āha:

20. Tattha patto sānucaro saha puttena brāhmaṇa pūjito mayhaṃ kāmehi sukhaṃ brāhmaṇa vacchasīti. 766.

20 Ta. patto ti taṃ ambākaṃ bhavanaṃ patto hutvā, mayhaṇ ti mama santakehi² kāmehi pūjito, vacchasīti ta. n-bhavane sukhaṃ vasissasi.

Evam vatvā M. ubho pi te pitāputte attano ānubhāvena n-bhavanaṃ abhinesī, tesam ta. dibbo attabhāvo pātubhavi, atha nesaṃ M. dibbasampattiṃ datvā cattāri cattāri nāga- 25 kaṇḍāsātāni adāsi, te mahāsampattiṃ anubhavimsu. Bo. pi appamatto u-kammaṃ karoti, anvaddhamāsaṃ mātāpituṇaṃ upaṭṭhānaṃ gantvā dhammakathaṃ kathetvā tato ca brāhma-ṇassa santikaṃ gantvā ārogyaṃ pucchitvā „yena te attho taṃ vadeyyāsi, anukkaṇṭhamāno abhiraṃā“ 'ti vatvā Somadattena 30 pi saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā attano nivesanaṃ gacchati, brāhmaṇo saṃvaccharaṃ n-bhavane vasitvā mandapuñṇatāya

¹ Ck^s -pannaṃ. ² Ck^s santi.

ukkaṇṭhi, manussalokaṃ gantukāmo ahosi, n-bhavanam assa Nirayo viya alaṃkatapāsādo bandhanāgāraṃ viya alaṃkatanāgakaṇṭhāyo yakkhiniyo viya upatṭhahimsu, so „aham tāva ukkaṇṭhito, Somadattassa pi cittaṃ jānissāmīti“ tassa santikaṃ gantvā āha: „kiṃ tāta na ukkaṇṭhasīti“. „Kasmā ukkaṇṭhissāmi, na ukkaṇṭhāma, tvaṃ pana ukkaṇṭhasi tāta“ 'ti. „Āma tāta“ 'ti. „Kimkāraṇā“ ti. „Tava mātu c' eva bhātubhaginīnaṃ ca adassanena, ehi tāta Somadatta, gacchāma“ 'ti. So „na gacchāmīti“ vatvā punappuna pitarā yāciyamāno sādhu 'ti sampācicchi. Brāhmaṇo „puttassa tāva me mano laddho, 10 eace panāhaṃ Bhūridattassa 'ukkaṇṭhito 'mhitī' vakkhāmi atirekataram me yasaṃ dassati, evam me gamanaṃ na bhavissati, ekena upāyen' ev' assa sampattiṃ vaṇṇetvā 'tvaṃ evarūpaṃ sampattiṃ pahāya kimkāraṇā manussalokaṃ gantvā u-kammaṃ karosīti' pucchitvā 'saggaṭṭhāya' 'ti vutte 'tvaṃ 15 tāva evarūpaṃ sampattiṃ pahāya saggaṭṭhāya u-kammaṃ karosi, kimaṅga pana mayaṃ ye paravadhena¹ jīvikaṃ kappema, aham pi manussalokaṃ gantvā nātake disvā pabbajitvā samaṇadhammaṃ karissāmīti' naṃ saṇṇāpessāmi, atha me so gamanaṃ anujānissatīti“ cintetvā ekadivasaṃ tenāgantvā² 20 „kiṃ brāhmaṇa³ ukkaṇṭhasīti“ pucchito „tumbhākaṃ santikā ambhākaṃ na⁴ kiñci parihāyatīti“ kiñci gamanapaṭibaddham⁵ avatvā ādito tāva tassa sampattiṃ vaṇṇento āha.

21. Samā samantā⁶ parito bahūtatagarā mahī⁷
indagopakasañchannā sobhati harituttamā. 767. 25
22. Rammāni vanacetyāni rammā haṃsūpakūjitā
opupphapadumā tiṭṭhanti pokkharaṇṇā sunimmitā. 768.
23. Atṭhaṃsā sukatā thambhā sabbe veluriyāmayā,
sahassathambhā pāsādā pūrā kaṇṇāhi jotare. 769.

¹ Bā ye na parādānena vibhāvena. ² Cks tena. ³ Cks add na. ⁴ Bā omits na. ⁵ Bā -bandham. ⁶ Bā -ta. ⁷ Ck bahuta -- mahi, Bā bahukātagarāmahi.

24. Vimānaṃ upapanno si dibbapuññehi attano
asambādhaṃ sivaṃ rammaṃ accantasukhasamhitaṃ. 770.
25. Maññe Sahassanettassa vimānaṃ nābhikaṃkhasi,
iddhi hi t' āyaṃ¹ vipulā Sakkass' eva jutimato ti. 771.

5   Ta samāsamanā² -- ti parisamantato sabbadisābhāgesu ayaṃ tava n-bha-
vane mahi suvaṇṇarajatamaṇimuttāvalukaparikiṇṇā samā ti samatalā³, bahute⁴
ti bahūtehi⁵ tagaragacchehi samannāgatā suvaṇṇaindagopakehi sañchannā,
hari - ti haritavaṇṇadabbatīṇasañchaṇṇā sobhatīti a., vanacetyānīti vana-
ghaṭā⁶, opuppha -- ti pupphitvā patitehi padumapattehi sañchannā udaka-
10   piṭṭhā, sunimmitā ti tava puññasampattiyaṃ suṭṭhu nimmitā, aṭṭhaṃsā ti
tava vasanapāsādesu aṭṭhaṃsā sukatā vejuriyamayaṃ thambhā, tehi thambhehi sa-
hassathambhā tava pāsādā nāgakaṇṇāhi pūrā vijjotanti, upapanno 'sīti evarūpe
vimāne nibbatto sīti a., sahasanettassa -- ti Vejayantapāsādaṃ, iddhi
tāyaṃ⁷ vipulā ti yasmā ayaṃ vipulā iddhi tasmā tvaṃ tena u-kammaṇa
15   Sakkassāpi vimānaṃ patthesi aññaṃ tato uttarim mahantaṃ thānaṃ patthesi
maññāmi.

Taṃ sutvā M. „mā h' evaṃ avaca brāhmaṇa, Sakkassa
yasaṃ paṭicca amhākaṃ yaso Sinerusantike sāsapo viya khā-
yati, mayaṃ tassa paricārake pi na agghāma“ 'ti vatvā g. ā. :
20   26. Manasāpi na pattabbo ānubhāvo jutimato
paricārayamānānaṃ saindānaṃ⁸ vasavattinan ti. 772.

T. a. : brāhmaṇa Sakkassa yaso nāma ekaṃ dve tayo cattāro va divase⁹
ettako siyā ti¹⁰ manasā cittaṇa¹¹ pi na abhipattabbo, ye pi na cattāro ma-
hārājāno parivārenti¹² tesam pi Sakkam devarājānaṃ parivārayamānānaṃ Indam
25   nāyakaṃ katvā carantānaṃ saindānaṃ vasavattinaṃ catunnaṃ lokapālānaṃ
yasaṃ pi amhākaṃ tiracchānagātānaṃ yaso soḷasim kalam nāgghatīti,

Evañ ca pana vatvā „idan te Sahassanettassa vimānaṃ“
ti vacanaṃ sutvā „ahaṃ taṃ anussarim, ahaṃ hi Vejayantaṃ
patthento u-kammaṃ karomīti“ tassa attano patthanam ācik-
30   khanto āha :

27. Taṃ vimānaṃ abhijjhāya amarānaṃ sukhesinaṃ
uposathaṃ upavasanto semi vammikamuddhanīti. 773.

¹ Bā tyāyaṃ. ² Bā -ta. ³ Ck^s omit ti samatalā. ⁴ so Ck^s; Bā bahukā tag-
garā. ⁵ Bā bahukehi. ⁶ Bā -āni. ⁷ Ck^s tāsaṃ, Bā tyāyaṃ. ⁸ Bā omits sa.
⁹ Ck^s -sena. ¹⁰ C^s si. ¹¹ Ck^s cintentena, Bā manasā cittaṇa. ¹² Bā -caranti.

Ta. abhijjhāyā 'ti taṃ patthetvā, sukhe -- ti esitasukhānaṃ sukhe patiṭṭhitānaṃ.

Taṃ sutvā brāhmaṇo „idāni me okāso laddho“ ti so-
manassappatto gantum āpucchanto gāthadvayam āha:

38. Ahañ ca migam esāno saputto pāvisim vanam, 5
taṃ maṃ mataṃ vā jivam vā nābhivedenti nātakā. 774.
39. Āmantaye Bhūridattaṃ Kāsiputtaṃ yasassinam:
tayā vo samanunñātā api passemu nātake ti. 775.

Ta. nābhivedentīti na jānanti, kathento pi nesaṃ n'atthi, āmantaye
ti āmantayāmi, Kāsi - ti Kāsirājadhītīya puttaṃ. 10

Tato Bodhisatto āha:

40. Eso hi' vata me chando yaṃ va sesi mam' antike,
na hi etādisā kāmā sulabhā honti mānuse. 776.
41. Sace tvaṃ icchase vatthum mama kāmehi pūjito
mayā tvaṃ samanunñāto sotthim passāhi nātake ti 777. 15
gāthadvayaṃ vatvā cintesi: „ayaṃ maṃ nissāya sukhaṃ jī-
vanto kassaci nācikkhissati, etassa sabbakāmadadaṃ maṃim
dassāmīti“; atha tassa taṃ dadanto āha:

42. Dhāray' imaṃ maṃim divyaṃ pasuṃ¹ putte ca vindati
arogo sukhito hoti, gacch' evādāya brāhmaṇā 'ti. 778. 20

Ts. pasuṃ² - ti imaṃ maṃim dhārayamāno imassānubhāvena pasuṃ²
ca putte ca aññaṃ ca yaṃ³ icchati taṃ sabbam labhati.

Tato brāhmaṇo gātham āha:

43. Kusalaṃ paṭinandāmi Bhūridatta vaco tava,
pabbajissāmi jīṇṇo 'emi, na kāme abhipatthaye ti. 779. 25

T. a.: Bhūridatta tava vacanaṃ kusalaṃ anavajjaṃ taṃ paṭinandāmi na
paṭikkhipāmi, ahaṃ pana jīṇṇo tasmā pabbajissāmi na kāme patthāmi, kim me
maṃinā 'ti.

Bodhisatto āha:

44. Brahmacariyassa ce⁴ bhaṅgo⁵ hoti bhogehi kāriyaṃ, 30
avikampamāno eyyāsi bahuṃ dassāmi te dhanan ti. 780.

¹ Cks omit hi. ² Cks -u. ³ Cks yasaṃ. ⁴ Cks vo. ⁵ Cks -ā.

Ta. bhaṅgo¹ ti brāhmaṇa brahmacariyavāso nāma dukkaro, anabhīra-
tassa brahmacariyabhaṅgo ce² hoti tadā gihībhūtaṣṣa bhogehi kārīyaṃ hoti,
evārūpe kāle tvaṃ nīrāsāṃiko hutvā mama santikaṃ āgaccheyyāsi bahum te
dhanam dassāmiti.

5 Brāhmaṇo āha :

ss. Kusalam paṇinandāmi Bhūridatta vaco tava,
puna pi āgamissāmi sace attho bhavissatīti. 781.

Ta. punapīti puna api³ ayam eva vā pāṭho.

Ath' assa ta. avasitukāmatam ātvā M. nāgamāṇavake
10 āmantetvā brāhmaṇam manussalokaṃ pāpesi.

Tam attham pakāseto Satthā āha :

ss. Idam vatvā Bhūridatto pesesi caturo jane :
etha gacchatha uṭṭhetha khippam pāpetha brāhmaṇam. 782.

ss. Tassa tam vacanam sutvā uṭṭhāya caturo janā
15 pesitā Bhūridattena khippam pāpesum brāhmaṇan ti. 783.

Ta. pāpesun ti Yamunato uttāretvā Bārāṇasīmaggaṃ pāpayīmsu, pāpa-
yitvā ca pana tumhe gacchathā 'ti vatvā n-bhavanam eva paccāgamiṃsu.

Brāhmaṇo pi „tāta Somadatta imasmiṃ ṭhāne migam⁴
vijjhimha, imasmiṃ sūkaran“ ti puttassa ācikkhanto antarā-
20 magge pokkharaniṃ disvā „tāta So- nahāyāmā“ 'ti vatvā „sādhu
tātā“ 'ti vutte ubho pi dibbābharaṇāni dibbavattāhāni ca omu-
citvā bhaṇḍikaṃ katvā pokkharaniṭṭire ṭhapetvā otaritvā nahā-
yīmsu, tasmiṃ khaṇe tāni pasādhanaṇi⁵ antaradhāyitvā n-bha-
vanam eva āgamiṃsu, paṭhamam nivatthakāsāvapilotikā va
25 nesaṃ sarīre paṭimuccīmsu⁶, dhanusarasattiyo pi pakatikā va
ahesum, Somadatto „nāsit' amhā tāta tayā“ ti paridevi, atha
nam pitā „mā cintayi, migesu santesu' araṇṇe mige vadhitvā
jīvikaṃ kappessāmā“ 'ti assāsesi. Somadattamātā tesaṃ āga-
manam sutvā paccuggantvā gharam netvā annapānena. santap-
30 pesi, brāhmaṇo bhuñjitvā niddam okkami, itarā puttaṃ pucchi :

¹ Cks -ā. ² Cks omit ce. ³ Cks puna pi. ⁴ Cks migā. ⁵ pa- wanting in Bd.

⁶ Ck -muñci, Cs -mucl, Bd -muccisu. ⁷ Cks sati.

„tāta ettakaṃ kālāṃ kuhiṃ gat' atthā“¹ 'ti. „Amma Bhūri-
dattanāgarājena mahānāgabhanam nītā, tato ukkaṇṭhitvā
idāni āgatā“² ti. „Kiñci vo ratanaṃ ābhatan“³ ti. „Nābhataṃ
ammā“⁴ 'ti. „Kiṃ tumhākaṃ tena na kiñci dinnan“⁵ ti. „Amma
Bh-ena me pitu sabbakāmadado maṇi dinno āsi, iminā pana
na gahito“⁶ ti. „Kimkāraṇā“⁷ ti. „Pabbajissati kirā“⁸ 'ti. Sā
„ettakaṃ kālāṃ dārake mama bhāraṃ karonto n-bhavane va-
sitvā idāni kira pabbajissatīti“⁹ kujjhitvā vīhibhajjanadabbiyā¹
piṭṭhiṃ pothenti „duṭṭha brāhmaṇa 'pabbajissāmīti“² kira ma-
niratanam na gaṇhi, atha kasmā apabbajitvā idhāgato si,³
nikkhama mama gharā sīghan“⁴ ti santajjesi. Atha naṃ
„bhadde mā kujjhi, araṇṇe migesu santesu ahaṃ taṃ ca dārake
ca posissāmīti“⁵ vatvā punadivase puttena saddhiṃ araṇṇam
gantvā purimaniyāmen' eva jīvikaṃ kappesi. Vanappave-
sanakhaṇḍam niṭṭhitam⁶.

15

Tadā dakkhiṇamahāsamuddassa disābhāge Himavante¹ sim-
balivāsī eko garuḷo pakkhavātehi samudde udakaṃ viyūhitvā
n-bhavanam otaritvā ekaṃ n-rājānam sīse gaṇhi, — tadā hi
supaṇṇānam nāge² gahetuṃ ajānanakālo, Paṇḍarajātaka³ jā-
nimṣu — so pana taṃ sīse gahetvāpi uduke anottharante yeva⁴
ukkipitvā olambantam⁵ ādāya Himavantamatthakena pāyāsi,
tadā c' eko Kāsiraṭṭhavāsī-brāhmaṇo isipabbajjam pabbajitvā
Himavantapadese paṇṇasālam māpetvā paṭivasati, tassa caṃ-
kamanakoṭiyam mahānigrodharukkho, so tassa mūle divāvihāram
karoti, supaṇṇo nigrodhamatthakena nāgam harati, nāgo olam-
bhanto mokkhatthāya naṅguṭṭhena nigrodhaviṭapaṃ⁷ hi⁸ veṭhesi⁹,
supaṇṇo taṃ ajānanto va mahabbalatāya ākāse¹⁰ pakkhandi
yeva, nigrodharukkho nimmūlo¹¹ uppātito, supaṇṇo nāgam sim-
balivanam¹² netvā tuṇḍena paharitvā kucchiṃ¹³ phāletvā nāga-

25

¹ Ck vihiṇṇana-, Bđ vihihāṇana-. ² Cks -mi. ³ vana - - wanting in Cks. ⁴
so Bđ; Cks -samudde disā, omitting bhāge himavante. ⁵ Ck paṇḍarajātakena,
Bđ pacchā p-ke. ⁶ Cks -tā. ⁷ Cks -piṇ. ⁸ so Cks for pi? Bđ omits hi. ⁹
Bđ pavethesi. ¹⁰ Bđ -ena. ¹¹ Bđ samūlo. ¹² Cks disāsim- ¹³ Ck alds vā.

medaṃ khāditvā sarīraṃ samuddakucchimbi chaḍḍesi, nigro-
dharukkho patanto mahantasaddam akāsi, supaṇṇo „kissa saddo
eso“ ti adho olokeno ni-rukkhaṃ disvā „kuto esa mayā up-
pāṭito“ ti cintetvā „tāpasassa caṃkamanakoṭiyaṃ nigrodho
5 eso“ ti tatvato¹ nātvā „ayaṃ tassa bahūpakāro, akusalaṃ nu
kho me pasutaṃ udāhu no“ ti „tam eva pucchitvā jānissāmīti“²
māṇavakavesena tassa santikaṃ agamāsi, tasmīṃ khaṇe tāpaso
taṃ ṭhānaṃ samaṃ karoti, supaṇṇarājā tāpasam vanditvā eka-
mantaṃ nisinno ajānanto viya „kissa ṭhānaṃ bhante idan“ ti
10 pucchi. „Eko supaṇṇo gocaratthāya³ nāgaṃ haranto nāgena
mokkhatthāya nigrodhaviṭapiyā⁴ naṅgutṭhena veṭhitāya attano
mahabbalatāya pakkhanditvā gato⁵, ath' ettha rukkho uppāṭito,
idaṃ tassa uppāṭitatṭhānan“ ti. „Kiṃ pana bhante tassa su-
paṇṇassa akusalaṃ hotīti“. „Sace⁶ na jānāti acetanakaṃ⁷ nāma,
15 akusalaṃ na hotīti“. „Nāgassa pana kiṃ bhante“ ti. „So imaṃ
nāsetuṃ na gaṇhi, tasmā tassāpi na hoti yevā“⁸ ti. Supaṇṇo tāpa-
sassa tussitvā „bhante ahaṃ so su-rājā, tumbhākaṃ hi paṇhavyeyā-
karaṇena tuṭṭho, tumhe araṇṇe yeva vasatha, ahaṃ c' ekaṃ
Ālambāyanamantaṃ⁹ jānāmi, anaggho manto, taṃ ahaṃ tum-
20 hākaṃ ācāriyabhāgaṃ katvā dammi, patigaṇhatha nan“ ti.
„Alaṃ mayhaṃ mantena, gacchatha tumhe“ ti. So taṃ pu-
nappuna yācitvā sampatiṇṇāpetvā mantaṃ datvā ca osadhāni
ācikkhitvā pakkāmi. Tasmīṃ kāle Bārāṇasiyaṃ eko dalidda-
brāhmaṇo bahuṃ iṇaṃ gahetvā iṇāyikehi codiyamāno „kim
25 me idhavāsenā, araṇṇaṃ pavisitvā mataṃ seyyo“ ti nikkha-
mitvā anupubbena taṃ assamapadaṃ pavisitvā tāpasam vatta-
sampadāya ārādhesi, tāpaso „ayaṃ brāhmaṇo mayhaṃ ativiya
upakārako, su-rājena dinnam dībbamantaṃ assa dassāmīti“
cintetvā „brāhmaṇa ahaṃ Ālambāyanamantaṃ¹⁰ jānāmi, taṃ te
30 dammi, gaṇha nan“ ti vatvā „alaṃ bhante na mayhaṃ

¹ B^d tathato. ² B^d bhojanatthāya. ³ B^d -piyaṃ. ⁴ C^k tato. ⁵ B^d addo so.

⁶ B^d -nakammaṃ. ⁷ B^d alampāyana-, C^k ālambana-. ⁸ C^k alambayana-, C^o

āmbayana-, B^d ahaṃ aulammāyena.

manten' attho¹ ti vutte pi punappuna nibandhitvā² sampatiṇṇhā-
petvā adāsi yeva, tassa ca mantassa anucchavikāni osadhāni
c' eva mantupacāraṇaṃ ca sabbam kathesi, brāhmaṇo „laddho
me jīvitupāyo“ ti katipāhaṃ vasitvā „vātābādho me bhante
hādhatīti“ apadesakaṃ katvā tāpasena vissajjito taṃ vanditvā³
khamāpetvā araṇṇā nikkhamitvā anupubbena Yamunātīraṃ
patvā taṃ mantaṃ sajjhāyanto mahāmaggena gacchati, tasmim
kāle sahasamattā Bhūridattassa paricārikā n-mānavikā taṃ
sabbakāmadadaṃ maṇiratanam ādāya n-bhavanā nikkhamitvā
Ya-tīre vālukarāsimatthake ṭhapetvā tass' obhāsena sabbarattim⁴
udakiṇaṃ kiṇitvā aruṇṇamane sabbālaṃkārena attānaṃ alaṃ-
karitvā maṇiratanam parivāretvā sirim pavesayamānā nisi-
dimso, brāhmaṇo pi mantaṃ sajjhāyanto taṃ ṭhānaṃ pāpuṇi,
tā mantasaddam sutvā va „iminā supannena bhavitabban“ ti
bhayatajjitā maṇiratanam agahetvā⁵ va paṭhaviyaṃ nimujjitvā⁶
n-bhavanam agamaṃsu⁷, brāhmaṇo maṇiratanam disvā „idān' eva
me manto samiddho“ ti tuṭṭhamānaso maṇiratanam ādāya pāyāsi,
tasmim khane so nesādabr. Somadattena saddhim migavadhāya
araṇṇam pavisanto tassa hatthe taṃ maṇiratanam disvā puttam
āha: „nanu esa so amhākaṃ Bh-ena dinnamaṇīti“. „Āma tāta⁸
eso so“ ti. „Tena hi 'ssa aggaṃ kathetvā imaṃ brāhmaṇam
vañcetvā gaṇhām' etaṃ maṇiratanam“ ti. „Tāta tvaṃ pubbe
Bh-ena diyyamānam na gaṇhi, idāni pan' esa br. taṃ nēva
vañcessati, tuṇhī hohīti“. Br. „hotu tāta, passissasi etassa
vā mama vā vañcanabhāvan“ ti Ālambāyanena⁹ saddhim¹⁰
sallapanto āha:

„Maṇim paggayha maṇḍalyaṃ sādhuṇṇaṃ manoramaṃ
selam vyañjanasampannaṃ ko imaṃ maṇim ajjhaḡa ti. 784.

Ta. maṇḍalyaṃ ti maṇḍalasammatani sabbakāmadadaṃ, ko imaṃ ti
kuhiṃ imaṃ maṇim adhiḡato si.

30

¹ B^d nipplietvā. ² C^k agga-. ³ C^k āg-. ⁴ C^k vacana-. ⁵ C^k ālambāyan-
tona, B^d alampāyanena.

Tato Ālambāyano¹ gātham āha:

30. Lohitakkhasahassāhi samantā parivāritam

ajjakālaṃ padaṃ² gacchaṃ ajjhagāhaṃ maṇim iman ti. 785.

T. a.: ahaṃ ajjakālaṃ pāto va padaṃ² mahāmaggaṃ gacchanto rattakkhi-
5 kāhi sahasasamattāhi n-māṇavikāhi samantā parivāritam imam maṇim ajjhagā,
mam divā hi sabbā tā bhayatajjitā imam pahāya palātā ti.

Nesādaputto tam vañcetukāmo maṇiratanassa agunaṃ
pakāsento attanā gaṇhitukāmo tisso gāthā āha:

40. Sūpacinṇo ayaṃ selo accito mahito³ sadā

10 sudhārito sunikkhitto sabbattham abhisādhaye. 786.

41. Upacāravipannassa nikkhepe dhāraṇāya vā

ayaṃ⁴ selo vināsāya paricinṇo ayoniso. 787.

42. Na imam akusalo⁵ divyaṃ maṇim dhāretum āraho,

paṭipajja satan nikkham deh' imam ratanaṃ maman ti. 788.

15 Ta. sabbatthan ti yo imam selam suṭṭhu upacaritum accitum attano
jīvitam viya mamāyitum suṭṭhu dhāretum suṭṭhu ca nikkhīpitum jānāti tass'
eva sūpacinṇo accito mahito⁴ sudhārito sunikkhitto va sabbam attham sādhetvā
a., vipannassā 'ti yo pana upacāravipanno hoti tass' eso anupāyena pari-
cinṇo vināsam eva vahaṭṭi vadati, dhāretum āraho ti dhāretum āraho. paṭi-
20 pajja - ti ambhakaṃ gehe bahū maṇi mayam etam gaṇhetum jānāma ahan te
nikkhasataṃ dassāmi tam paṭipajja deh' imam ratanaṃ maman ti, tassa pi gehe
eko pi suvaṇṇanikkho n' atthi, so pana tassa maṇiyo sabbakāmadadabhāvaṃ
jānāti ten' assa etad ahoṣi: aham sasāsaṃ nahātvā⁷ maṇim udakena parippho-
sitvā nikkhasataṃ me dehiti vakkhāmi aha me dassati⁸ tam aham etassa
25 dassāmi ti tasmā sūro hutvā evam āha.

Tato Ālambāyano⁹ gātham āha:

43. Na vā⁹ m' āyaṃ maṇi keyyo gohi vā ratanena vā,

selo vyañjanasampanno, n' eva keyyo maṇi maman ti. 789.

30 Ta. na vā⁹ māyaṃ ti ayaṃ maṇi mama santikā¹⁰ kenaci vikkīṭitabbo
nāma na hoti n' eva keyyo ti, ayaṃ mama maṇi lakkaṇasampanno tasmā n'
eva keyyo kenaci vatthunā vikkīṭitabbo nāma na hoti.

¹ C^k al-, B^d alampāyano. ² B^d patham. ³ B^d ajjito mānito ⁴ C^k alam. ⁵
B^d nayimam kusalam, read: nēmam. ⁶ B^d ajjito mānito. ⁷ so C^k; B^d
nhatvā. ⁸ B^d al-. ⁹ B^d ca. ¹⁰ B^d santako.

Brāhmaṇo āha:

44. No ce tayā maṇī keyyo gohi vā ratanena vā,
atha kena maṇī keyyo, tam me akkhāhi pucchito ti. 790.

Ālambāyano¹ āha:

45. Yo me saṁse mahānāgaṁ tejasim duratikkamaṁ 5
tassa dajjaṁ imaṁ selaṁ jalanta-r-iva tejasā ti. 791.

Ta. jalantariva tejasā ti pabbāya jalantaṁ viya.

Brāhmaṇo āha:

46. Ko nu brāhmaṇavaṇṇena supaṇṇo patataṁ varo
nāgaṁ jigimsaṁ anvesi² anvesaṁ bhakkhaṁ attano ti. 792. 10

Ta. ko nū 'ti idam nesādbrahmaṇo attano bhakkhaṁ anvesantena
garuḷen' etena bhavitabban ti cintetvā evam āha.

Ālambāyano āha:

47. Nāhaṁ dijjādhipo homi, na diṭṭho garuḷo mayā,
āsivisena vitto ti³ vejjo⁴ maṁ brāhmaṇaṁ vidū ti. 793. 15

Ta. maṁ vidū ti mam esa āsivisavittako⁵ Āl-o nāma vejjo ti jānanti.

Brāhmaṇo āha:

48. Kin nu tuyhaṁ balaṁ atthi, kiṁ sippaṁ vijjate tava,
kismiṁ⁶ vā tvaṁ paratthaddho uragaṁ nāpacāyasīti⁷. 794.

Ta. kismiṁ -- ti tvaṁ kismiṁ vā upatthaddho hutvā kiṁ nissayaṁ 20
katvā uragaṁ āsivisaṁ nāpacāyasi⁷ jettthaṁ akatvā avajānāseti taṁ pucchati.

So attano balaṁ dīpento āha:

49. Araññakassa isino cirarattatapassino
supaṇṇo Kosiyass' akkhā visavijjaṁ anuttaraṁ. 795.

50. Taṁ bhāvitatt' aññataraṁ sammantaṁ pabbatantare 25
sakkaccaṁ taṁ upatthāsi rattindivaṁ atandito. 796.

51. So tadā paricijṇo me vatavā brahmacariyavā
dibbaṁ pātukaṇi mantaṁ kāmasā bhagavā mamaṁ. 797.

¹ Bā al-. ² Cks -ti. ³ Bā vitto smim, Cks citto ti. ⁴ Cks vejja, Bā vajjo. ⁵
Cks -cittako. ⁶ Bā kimsi. ⁷ Bā napajāyas-.

- ss. -āhaṃ mante paratthaddho, nāhaṃ bhāyāmi bhogināṃ,
ācariyo visaghātānaṃ Ālambāno¹ ti maṃ vidū ti. 798.

Ta. Kosiyassakkhā ti [Kosiyagottassa isino supaṇṇo ācikkhi, tena
akkhātāṃ kārāṇaṃ pana sabbaṃ vitthāretvā kathetabbāṃ, bhāvitattaññātaraṃ
5 ti bhāvitattānaṃ isīnaṃ aññātaraṃ, sammantaṃ ti vasantaṃ, kāmasā ti
attano icchāya, mamaṃ ti taṃ mantaṃ mayhaṃ pakāseṃ, tyāhaṃ -- ti ahaṃ
te mante upatthaddho nissito, bhoginaṃ ti nāgānaṃ, visa -- ti visaghāta-
kavejjānaṃ.

- Taṃ sutvā nesādabrāhmaṇo cintesi: „ayaṃ Ālambāyano
10 yv-āssa² nāgaṃ dasseti tassa maṇiratanāṃ deti, Bhūridattam
assa dassitvā maṇiṃ gaṇhissāmīti“ tato puttena saddhiṃ man-
tento gātham āha:

- ss. Gaṇhāmase maṇiṃ tāta, Somadatta vijānahi,
mā daṇḍena sirim pattaṃ kāmasā pajahimhase³ ti. 799.

- 15 Ta. gaṇhāmase ti gaṇhāma, kāmasā ti attano ruciya, daṇḍena paharivā
mā jahāma.

Somadatto āha:

- ss. Sakaṃ nivesanaṃ pattaṃ yo taṃ brāhmaṇa pūjayi
evamkalyāṇakārissa kiṃ mohā⁴ dūbhiṃ icchasi. 800.
20 ss. Sace hi⁵ dhanakāmo si⁶ Bhūridatto padassati⁷,
tam eva gantvā yācassu bahuṃ dassati te dhanan ti. 801.

Ta. pūjayīti dibbakāmehi pūjayittha⁸ dūbhimicchasīti kin nu tvaṃ
avarūpassa mittassa mittadūbhikammaṃ kātuṃ icchasi tāta 'ti.

Brāhmaṇo āha:

- 25 ss. Hatthagataṃ pattagataṃ nikkiṇṇaṃ khādituṃ varaṃ,
mā no sandiṭṭhiko attho Somadatta upaccagā ti. 802.

Ta. hatthagataṃ ti tāta So. tvaṃ daharako [lokapavattim na hi jānāsi
yaṃ hi hatthagataṃ vā hoti pāṭigataṃ⁹ vā purato vā nikkiṇṇaṃ [hapitaṃ tad
eva khādituṃ varaṃ na dūre [hitaṃ.

¹ B^d alampāyano ² B^d yo me. ³ B^d vijahāmase. ⁴ C^k -am, C^s -a. ⁵ B^d
tvaṃ. ⁶ B^d -mesi, C^k -kāmehi. ⁷ B^d -dattaṃ padissasi. ⁸ C^k pūjayitatta.
⁹ so C^k, B^d patta--.

Somadatto āha:

57. Paccati Niraye ghore mahissam avadīyati.¹
mittadūbhī hitaccāgī jīvare cāpi sussare². 803.
58. Sace hi³ dhanakāmo si Bhūridatto padassati⁴,
maññe attakataṃ veram naciraṃ vedayissasīti. 804. 5

Ta. mahissamavadiyatīti⁵ tāta mittadūbhīno jīvantass' eva paṭhavi⁶
bhijjivā vivaraṃ deti, hitaccāgīti attano hitapaccāgī, jīvarecāpi sus-
sare ti jīvamāno va sussati manussapeto hoti, attakataṃ veran ti attanā
kataṃ pāpaṃ, naciraṃ ti nacirass' eva vedayissasīti maññāmi.

Brāhmaṇo āha:

10

59. Mahāyaññaṃ yajitvāna evaṃ sujjhanti brāhmaṇā,
mahāyaññaṃ yajissāma, evaṃ mokkhāma pāpakā ti. 805.

Ta. sujjhantīti tāta Somadatta tvaṃ daharo kiñci na jāuāsī brāhmaṇā
nāma yaṃ kiñci pāpaṃ katvā yaññaṃ sujjhantīti dassento evam āha.

Somadatto āha:

15

60. Handa dāni apāyāmi nāhaṃ ajja tayā saha
padam p' ekaṃ na gaccheyyaṃ evaṃkibbisakārīnā ti. 806.

Ta. apāyāmīti apagacchāmi palāyāmīti ā.

Evaṃ vatvāna paṇḍitamāṇavo pitaraṃ attano vacanaṃ
gāhāpetuṃ asakkonto mahantena saddena devatā ujjhāpetvā⁷ 20
„evarūpena pāpakārīnā saddhiṃ na gamissāmīti“ pitu passan-
tass' eva palāyitvā Himavantaṃ pavisitvā pabbajitvā abhiññā
ca samāpattiyo ca nibbattetvā aparihīnājjhāno Brahmaloce
upparjji.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

25

61. Idam vatvāna pitaraṃ Somadatto bahussuto
ujjhāpetvāna⁸ bhūtāni tamhā ṭhānā apakkamīti. 807.

Nesādabr. „Somadatto ṭhapetvā attano gehaṃ kuhiṃ ga-
missatīti“ cinto Alambāyanaṃ thokaṃ anattamaṇaṃ disvā

¹ so Ck; Bā mahimayavinhiyati. ² so Ck; Bā jīvarevāpi sussati. ³ Bā tvaṃ.
⁴ Ck -ssasi, Bā -dattaṃ padissasi. ⁵ Bā mahimayamapi vinhiyati. ⁶ Ck
-vīyaṃ. ⁷ Ck upajjhā-. ⁸ Ck ujjhāpetvāni, Ck ujjhāpetvāni.

„Ālambāyana mā cintayi, dassessāmi te Bhūridattan“ ti tam ādāya n-rājassa uposathakaraṇaṭṭhānaṃ gantvā vammikamatthake bhoge¹ ābhujitvā² nipannaṃ n-rājānaṃ disvā avidūre ṭhito hatthāṃ pasāretvā dve gāthā abhāsi:

- 5   88. Gaṇhāb' etaṃ mahānāgaṃ āhar' etaṃ maṇim mama
indagopakavaṇṇābhā³ yassa lohitako siro. 808.
89. Kappāsapicurāsiva⁴ eso kāy' assa dissati,
vammikaggagato seti, taṃ tvaṃ gaṇhāhi brāhmaṇā⁵ 'ti. 809.

Ta. vaṇṇābhā ti indagopakavaṇṇā⁶ viya ābhā⁷, kappāsapicurāsivā⁸
10 'ti suvhitassa kappāsapicuno viya.

M. akkhini ummīletvā nesādaṃ disvā „ayaṃ uposathassa me antarāyaṃ kareyyā“ 'ti „imaṃ n-bhavanaṃ netvā mahā-sampattiyaṃ paṭiṭṭhāpesiṃ, mayā diyyamānaṃ maṇim gaṇbituṃ na icchi, idāni pana ahiguṇṭhikaṃ gahetvā āgacchati, sac'
15 āhaṃ imassa mittadūbhino kujjheyyaṃ sīlam me khaṇḍaṃ bhavissati, mayā kho pana paṭhamam űeva cāturaṅgasamannāgato uposatho adhiṭṭhito, so yathāṭhito va hotu, Āl-no maṃ chin-datu vā pacatu vā sūle vā bhindatu n' ev' assa kujjhissāmīti“ cintetvā „sace kho paṇāhaṃ imaṃ olokessāmi uposatham me
20 bhindissatīti“ akkhini nimīletvā⁹ adhiṭṭhānapāramiṃ purecārikaṃ katvā bhogantare sīsaṃ pakkhipitvā niccalo hutvā nipajji. Sīlakhaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ¹⁰.

Nesādabr. pi „bho Āl-a, imaṃ nāgaṃ gaṇha, dehi me maṇi“ ti ā. Āl-o nāgaṃ disvā va tuṭṭho maṇim kismiñci¹¹ agantvā
25 „gaṇha brāhmaṇā“ 'ti tassa hatthe maṇim khipi, so tassa hatthato gaṇitvā paṭhaviyaṃ patitamatto va paṭhaviṃ pavisitvā n-bhavanam eva gato, brāhmaṇo maṇiratanato Bhūridattena saddhiṃ mittabhā-vato puttato cā 'ti¹² tihi parihāyi, so „nippaccayo jāto 'mhi, put-tassa no vacanaṃ na katan“ ti paridevanto geham agamāsi, Āl-o

¹ Bā -ehi. ² C^s ābhujj-. ³ so C^{ks}; Bā vaṇṇābhā. ⁴ C^{ks} -rasseva = rāsyeva?

⁵ C^{ks} -o. ⁶ C^{ks} ābhāsati. ⁷ Bā -rāsivā, C^{ks} -rassā. ⁸ C^{ks} ummī-. ⁹ sīl - - wanting in C^{ks}. ¹⁰ C^k ka-. ¹¹ C^{ks} omit cā ti.

pi dibbosadhehi attano sarīraṃ makkhetvā thokaṃ khāditvā antokāyam pi paribhāvetvā¹ dibbamantaṃ japanto² Bo-aṃ upasamkamitvā naṅguṭṭhe gahetvā ākaḍḍhitvā sīse daḥhaṃ gaṇhanto mukhaṃ assa vivaritvā osadhaṃ samkhāditvā mukhe kheḷaṃ opi³, sucijātiko⁴ nāgarājā sīlabhedabbhayena akujjhivā⁵ akkhini vivaritvāpi na ummīlesi, atha naṃ osadhamantaṃ katvā naṅguṭṭhe gahetvā heṭṭhā sīsaṃ katvā sañcāletvā gahitagocaraṃ chaḍḍāpetvā bhūmiyaṃ dīghato nipajjāpetvā masūraṃ madanto viya hatthehi maddi, aṭṭhīni cuṇṇiyamānāni viya ahesuṃ, puna naṅguṭṭhe gahetvā dussaṃ pothento viya pothesi⁶, M. 10 evarūpaṃ dukkhaṃ anubhavanto pi n' eva kujjhi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

64. Ath' osadhehi dibbehi japaṃ⁷ mantapadāni ca
evan taṃ asakkhī saṭṭhuṃ⁸ katvā parittam attano ti. 810.

Ta. asakkhīti asakkhī⁹, saṭṭhun⁶ ti gaṇhituṃ.

15

Iti so M-aṃ dubbalaṃ katvā vallihi peḷaṃ sajjetvā M-aṃ ta. pakkhipi, sarīraṃ pana mahantaṃ ta. na pavisati, atha naṃ paṇḍihi koṭṭento pavesetvā peḷaṃ ādāya ekaṃ gāmaṃ gantvā gāmamajjhe otāretvā „nāgassa naccaṃ daṭṭhukāma āgacchantū“¹⁰ 'ti saddam akāsi, sakalagāmaavāsino sannipatiṃsu, 20 tasmiṃ khaṇe Ālambāno „nikkhama mahānāgā“¹¹ 'ti ā., M. cintesi: „ajja mayā parisantosantena kīlītuṃ vaṭṭati, evaṃ Āl-o bahuṃ dhanāṃ labhitvā tuṭṭho maṃ vissajjessati, yaṃ yaṃ esa maṃ kāreti taṃ taṃ karissāmīti“¹², atha naṃ so peḷato niharitvā „mahā hohīti“¹³ ā., mahā ahoṣi, „khuddako vaṭṭo vippito“¹⁴ ekaphaṇo 25 dviphaṇo tiphaṇo catuphaṇo pañcachasattaatṭhanavadasavīsati-tiṃsacattālīsapaṇṇāsaphaṇo sataphaṇo ucco nīco dissamānakāyo adissamānakāyo nīlo pīto lohito odāto mañjeṭṭhako hohi¹⁵, jālaṃ vissajjehi¹⁶, udakaṃ dhūmaṃ vissajjehīti¹⁷ imesu pi ākāresu

¹ so Cks; Bđ attano kāyaṃ paribbhositvā. ² Bđ japp-. ³ Bđ kheḷena pakkhipi.

⁴ Cks suvijātako. ⁵ Cks pothento-pothesi. ⁶ Bđ saṭṭhuṃ. ⁷ Bs sakkhī, Bđ samattho ahoṣi. ⁸ so Cks; Bđ simpito, Bs vappito. ⁹ Bđ hoti. ¹⁰ Cks -esi.

tena¹ vuttaniyāmena attabhāvaṃ² nimminivā naccam dassesi,
 tam disvā koci assūni sandhāretum nāsakkhi, manussā bahum
 hiraññasuvannaṇavattthālamkāradim adamsu, iti tasmim gāme yeva
 satasahassamattam labhi, so kiñcāpi M-am gaṇhanto „sa-
 5 hassam labhitvā etaṃ³ vissajjessāmīti“ cintito⁴ ettakam pana
 dhanam labhitvā „gāmake pi tāva mayā ettakam dhanam
 laddham, nagare⁵ kīva bahum dhanam labhissāmīti“ dhana-
 lobhena tam na muñci, so tasmim gāme kuṭumbaṃ saṇṭha-
 petvā ratanamayam⁶ peḷam karitvā ta. M-am pakkhipitvā su-
 10 khayānakam āruyha mahantena parivārena nikkhamitvā tam
 gāmanigamādisu kilāpento Bārāṇasim pāpuṇi, nāgarājassa
 pana madhulāje deti maṇḍūke māretvā deti, so gocaram na
 gaṇhāti avissajjanabbayena, gocaram agaṇhantam pi pana tam
 cattāro dvāragāme ādim katvā ta. ta. māsamattam kilāpesi,
 15 pannarasaupesathadivase pana „ajja tumhākam kilāpessāmīti“
 rañño ārocāpesi, rājā bheriṃ carāpetvā mahājānam sannipātā-
 pesi, rājāṇaṇe mañcātimañce bandhimsu. Kilānakhaṇḍam
 niṭṭhitam⁷.

Ālambānena pana Bo-assa gahitadivase yeva M-assa
 20 mātā supinantena kālena rattakkhinā purisena asinā attano
 bāham chinditvā lohitena paggharantena niyyamānam addasa,
 sā bhītātasitā utṭhāya dakkhiṇabāhum parāmasitvā supina-
 bhāvaṃ jāni, ath' assā etad ahosi: „mayā kakkhaḷo pā-
 pasupino diṭṭho, catunnam vā me puttānam Dhataratṭha-
 25 rañño vā mama vā paripanthena bhavitabban“ ti, api kho
 pana M-am eva ārabha adhikataram cintesi: „kimkāraṇā
 sesā attano n-bhavane vasanti, itaro pana sīlajjhāsayattā ma-
 nussalokam gantvā u-kammam karoti, tasmā kacci nu kho me
 puttam ahigaṇḍiko vā supaṇṇo vā gaṇheyyā“ 'ti tass' eva
 30 adhikataram cintesi, tato addhamāse atikkante „mama putto
 addhamāsātikkame⁷ mam vinā vattitum na sakkoti. addhāssa

¹ C^k nate, C^s te. ² C^k vuttāvutte attabhāve. ³ B^d tam. ⁴ B^d āha. ⁵ C^k nā-

⁶ B^d kilāna-, C^k omit k. n. ⁷ B^d -ena.

kiñci bhayaṃ uppanuaṃ bhavissatīti“ domanassā ahosi, māsā-
tikkamen' eva pan' assā sokena assūnaṃ apaggharaṇakavelā
nāhosi hadayaṃ sussi akkhīni upacciṃsu, sā „idāni āgamissati
idāni āgamissatīti“ tassāgamanamaggam eva olokeṇti nisīdi,
ath' assā jēṭṭhaputto Sudassano māsaccayena mahatiyā pari- 5
sāya mātāpitunnaṃ dassanattāya āgato parisāṃ bahi ṭhapetvā
pāsādaṃ āruya mātaraṃ vanditvā ekamantaṃ atṭhāsi, sā
Bhūridattaṃ anusocanti tena saddhiṃ na kiñci sallapi, so cin-
tesi „mayhaṃ mātā mayi pubbe āgate tussati paṭisanthāraṃ
karoti, ajja pana domanassappattā, kin nu kāraṇaṃ“ ti, atha 10
naṃ pucchanto āha:

65. Mamaṃ disvāna āyantaṃ sabbakāmasamiddhināṃ
indriyāni ahaṭṭhāni sāmaṃ jātāṃ mukhaṃ tava, 811.

66. Padumaṃ yathā hatthagataṃ pāṇinā parimadditaṃ
sāmaṃ jātāṃ mukhaṃ tuyhaṃ mamaṃ disvāna edisaṃ ti. 812. 15

Ta. ahaṭṭhānīti na vipassanāni, sāmaṃ ti kaṇḍanādāsavaṇṇaṃ mukhaṃ
pi kālakaṃ jātāṃ, hatthagataṃ ti hatthēna chinnaṃ¹, edisaṃ ti evarūpaṃ
mahantena sirisobhaggena tumbhakaṃ dassanattāya āgataṃ pi maṃ disvā.

Sā evaṃ vutte pi n' eva kathesi, Sudassano cintesi: „kin
nu kho kenaci akkuṭṭhā vā paribhaṭṭhā vā bhavēyyā“ 'ti, atha 20
naṃ pucchanto itaraṃ gāthaṃ āha:

67. Kaccin nu te nābhisi², kacci te n' atthi³ vedanā,
yaṃ te sāmā⁴ mukhaṃ tuyhaṃ
mamaṃ disvāna āgataṃ ti. 813.

Ta. kaccin nu -² ti kacci nu taṃ koci na abhisasi⁵ akkosena vā 25
paribhāsāya vā na vihiṃsīti pucchati, tuyhaṃ ti tava pubbe mamaṃ disvāna
āgataṃ edisaṃ mukhaṃ na hoti, yena pana kāraṇaṃ⁶ ajja tava mukhaṃ sāmā⁷
jātāṃ taṃ me akkhāhīti⁷ pucchati.

Ath' assa sā ācikkhanti āha:

68. Supinaṃ tāta addakkhiṃ ito māsāṃ adhogataṃ: 30

¹ Bā chinditaṃ. ² Ck² -sayt. ³ Bā omīta n. ⁴ Bā yena sāvaṃ. ⁵ Ck² -sayt,
C² -ssi, Bā² koci abhisavasi 'nu, B² abhibhavasi. ⁶ Bā sāvaṃ. ⁷ Ck² akkhāti,
Bā ācikkhā ti.

dakkhiṇaṃ viya me bāhaṃ chetvā ruhiramakkhitaṃ
puriso ādāya pakkāmi mamaṃ¹ rodantiyā sati. 814.

... Yato² supinaṃ addakkhim Sudassana vijānāhi
tato divā vā rattiṃ vā sukhaṃ me nōpalabbhatīti³. 815.

Ta. Ito māsam -- ti ito heṭṭhā māsātkkantaṃ ajja me diṭṭhazupinassa
mano hotīti dasseti, puriso ti eko kājo rattakkhipuriso, rodantiyā satīti
rodamanaya satiyā, nopalabbhatīti³ mama sukhaṃ nāma na vijjatīti.

Evāṇ ca pana vatvā „tāta piyaputtako me tava kaṇiṭṭho
na dissati, bhayen' assa uppannena bhavitaḥpana“ ti paride-
10 vanti āha:

70. Yaṃ pubbe paricāriṃsu⁴ kaṇṇā ruciraviggahā
hemajālapaṭicchannā Bhūridatto na dissati. 816.

71. Yaṃ pubbe paricāriṃsu⁴ nettimsavaradhārino
kaṇikārā va⁵ samphullā Bhūridatto na dissati. 817.

14 72. Haṇḍa dāni gamissāmi Bhūridattanivesanaṃ,
dhammatṭhaṃ sīlasampannaṃ passāma tava bhātaraṇa ti. 818.

Ta. samphullā ti suvaṇṇālaṃkāradhāritāya samphullakaṇikārā viya,
haṇḍa ti vavassaggaṭṭhe nipāto, ehi tāta Bh-assa nivesanaṃ gacchāma⁶ ti vadati.

Evāṇ ca pana vatvā tassa c' eva attano ca parisāya
20 saddhiṃ ta. agamāsi, Bhūridattabhariyāyo pana taṃ vammika-
matthake adisvā „mātu nivesane bhavissatīti“ avyāvatā ahe-
suiṃ, tā „sassa kira attano⁶ puttaṃ apassanti āgacchatīti“
suiṃ paccuggamanāṃ katvā „ayye puttassa⁷ te adissantassa⁸
ajja maso“ ti mahāparidevaṃ paridevamānā⁹ pādamūle patiṃsu.

2 Taṃ utthāni pakāsento Satthā āha:

74. Taṃ ca¹⁰ diāvāna āyantiṃ¹¹ Bhūridattassa mātaraṃ
tana paggayha pakkandūṃ Bhūridattassa nāriyo¹². 819.

... Puttaṃ t' ayye¹³ na jānāma ito māsam adhogaṭaṃ
matuṃ vā yadivā jivāṃ Bhūridattaṃ yasassinā ti. 820.

1. Ito māsam -- (1*) add taṃ. B* haṇ. 2 Ck* na upa. 3 Bā parivā-. 4 Ck*
5. Ito māsam -- (1*) add taṃ. B* haṇ. 6 Ck* putta, C* najanassa. 7 so Ck*; Bā -tānaṃ. 8 Bā
9. Ito māsam -- (1*) add taṃ. B* haṇ. 10 Ck* -ti, Bā -taṃ. 11 Ck* bhāriṣā, C* bhāriyā. 12

Ta. puttāṃ tayye ti ayaṇ nāsaṃ paridevamānagāthā.

Bhūridattamātā suṇhāhi saddhiṃ antaravithiyaṃ paridevitvā tā ādāya nassa pāsādaṃ āruya puttassa sayanaṃ ca oloketvā paridevamānā āha:

75. Sakuṇī hataputtā va suṇṇaṃ disvā kulāvakaṃ 5
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ Bhūridattaṃ apassatī. 821.
76. Sakuṇī hataputtā va suṇṇaṃ disvā kulāvakaṃ
tena tena padhāvissaṃ piyaputtaṃ apassatī. 822.
77. Kurarī hatachāpā va suṇṇaṃ disvā kulāvakaṃ
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ Bhūridattaṃ apassatī. 823. 10
78. Sā nūna cakkavākīva pallalasmaṃ anūdake'
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ Bhūridattaṃ apassatī. 824.
79. Kammārānaṃ yathā ukkā anto jhāyati no bhi
evaṃ jhāyāmi sokena Bhūridattaṃ appassatī. 825.

Ta. apassatīti apassantī, hatachāpā vā 'ti hatapotā. 15

Evam Bh-mātari vilapamānāya Bh-nivesanaṃ aṇṇavakucchi viya ekasaddaṃ ahosi, eko pi sakabhāvena saṇṭhātum nāsakkhi, sakalanivesanaṃ yugantavātapahaṭaṃ viya sālavanaṃ ahosi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

80. Sālā va sampamathitā³ mālutena pamadditā 20
senti puttā ca dārā ca Bhūridattanivesane ti. 826.

Ariṭṭho pi Subhago pi bhātaro mātāpitunnaṃ upaṭṭhānaṃ gacchantā taṃ saddaṃ sutvā Bh-nivesanaṃ pavisitvā mātaraṃ assāsayaṃsu.

Tam attham pakāsento Satthā āha: 25

81. Idaṃ sutvāna nigghosaṃ Bhūridattanivesane
Ariṭṭho ca Subhago ca upadhāviṃsu anantarā³. 827.
82. Amma assāsa mā soci, evaṃdhammā hi pāṇino
cavanti upapajjanti, es' assa pariṇāmitā ti. 828.

Ta. esassa -- ti esā cutūpapattī assa lokassa pariṇāmitā, evaṃ hi loko³⁰ pariṇāmeti⁴, etehi dvīh' atthehi⁵ mutto⁶ nāma n' atthitī vadati.

¹ Bā ano-. ² C^o -majita, Bā sampatitā, B^o -pamaddittha. ³ C^o antarā. ⁴ C^hs -pāmati. ⁵ C^h dvihatthehi, C^o dvihantehi. Bā dvihanṇegehi. ⁶ C^hs -ā

Samuddajā āha:

83. Aham pi tāta jānāmi: evaṃdhammā hi pāṇino,
Sokena ca paret' asmi¹ Bhūridattaṃ apassatī. 829.

84. Ajja ce me imaṃ rattim — Sudassana vijānabhi —
5 Bhūridattaṃ apassantī maññe hessāmi jīvitān ti. 830.

Ta. ajja ce me ti tāta Sudassana sace ajja imaṃ rattim Bh-o mama
dassanaṃ nāgamissatī athāhaṃ taṃ apassantī jīvitān jahissāmi ti maññāmi.

Puttā āhaṃsu:

85. Amma assāsa mā soci, ānāyissāma bhātaraṃ,
10 disodisaṃ gamissāma bhātu pariyesanaṃ caraṃ 831.

86. Pabbate giriduggesu gāmesu nigamesu ca,
orena dasarattassa² bhātaraṃ passa āgatan ti. 832.

Ta. caran ti amma tayo pi janā bhātupariyesanaṃ carantā, diso-
disaṃ - - ti naṃ assāsesuṃ.

15 Tato Sudassano cintesi: „sace tayo pi ekadisāṃ gamissāma
papañco bhaviṃsati, tihi tīṇi tṭhānāni gantum vaṭṭati: ekena
Devalokaṃ ekena Himavantaṃ ekena Manussalokaṃ, sace kho
pana Kāṇarītṭho manussalokaṃ gamissati yatth' eva Bh-aṃ
passati taṃ gāmaṃ vā nigamaṃ vā jhāpetvā essati, esa³
20 kakkhaḷo pharuso, na sakkā etaṃ tattha pesetun“ ti cintetvā
„tāta Ariṭṭha, tvaṃ d-lokaṃ gaccha, sace devatāhi dhammaṃ
sotukāmāhi Bh-o⁴ d-lokan nīto⁵ tato nam ānehīti“ Ariṭṭhaṃ
d-lokaṃ paṇi⁶, Subhagaṃ pana „tvaṃ tāta Himavantaṃ
gantvā pañcasu mahānadīsu Bh-aṃ upadhāretvā ehīti“ Hi-aṃ
25 paṇi, sayāṃ pana m-lokaṃ gantukāmo cintesi: „sac' āhaṃ
māṇavakavaṇṇena gamissāmi manussā osappissanti⁷, mayā tā-
pasavesena gantum vaṭṭati, manussānaṃ hi pabbajitā piyā
manāpā“ ti so tāpasavesaṃ gahetvā mātaraṃ vanditvā nik-
khami, Bo-assa pana Accimukhī nāma vemātikabhaginī atthi,
30 tassā Bo-e adhimatto sineho, sā Su-aṃ gacchantāṃ disvā ā:

¹ C^{ks} -tasmiṃ, B^d -tāsmiṃ. ² B^d satta-. ³ C^{ks} omit esa. ⁴ B^d -ttaṃ. ⁵
C^k tino, C^s tito, B^d nito. ⁶ C^{ks} -niṃsu. ⁷ B^d apiyanti.

„bhātiya, ativiya kilamāmi, aham pi tayā saddhiṃ gamissā-
mīti“¹. „Ama na sakkā tayā gantum², aham pabbajitavesena
gacchāmīti“³. „Aham khuddakamaṇḍūkī hutvā tava jaṭantare
nipajjitvā gamissāmīti“⁴. „Tena hi ehīti“⁵ sā maṇḍūkapotikā
hutvā tassa jaṭantare nipajji, Su-o „mūlato paṭṭhāya vicinanto
gamissāmīti“⁶ Bo-assa bhariyāyo tass’ uposathakaraṇapaṭṭhānaṃ
pucchitvā paṭhamam ta. gantvā Ālambānena M-assa gahita-
ṭṭhāne lobitaṃ ca vallīhi katapeḷaṭṭhānaṃ ca disvā „Bh-o ahi-
guṇḍikena gahito“⁷ ti ñatvā samuppannasoko assupunṇehi net-
tehi Ālambānassa gatamaggen’ eva paṭhamam kilāpita-gāmakam⁸
gantvā manusse pucchi: „evarūpo nāma nāgo kenaci ahi-
guṇḍikena kilāpito“⁹ ti. „Āma Ālambānena ito māsamatthake
kilāpito“¹⁰ ti. „Kiñci¹¹ tena laddhan“¹² ti. „Āma idh’ eva sata-
sahassamattaṃ laddhan“¹³ ti. „Idāni kuhiṃ gato“¹⁴ ti. „Asuka-
gāmaṃ nāmā“¹⁵ ti So tato paṭṭhāya pucchanto anupubbena
rājadvāram agamāsi, tasmiṃ khaṇe Āl-o pi sunahāto suvilitto
paṭṭasātakam nivāsetvā ratanapeḷam gāhāpetvā rājadvāram eva
gato, mahājano sannipati, rañño āsanam paññattaṃ, so antoni-
vesane ṭhito va āha: „āgacchāmi, nāgarājānam kilāpetū“¹⁶ ti
pesesi, Āl-o citrattharake ratanapeḷam ṭhapetvā vivaritvā „ehi
mahānāgarājā“¹⁷ ti saññam adāsi, tasmiṃ samaye Su-o pi pari-
sante¹⁸ ṭhito, M. sisam niharitvā sabban tam parisam olokesi,
nāgā dvīhi kāraṇehi parisam olokenti: supaṇṇaparipantham¹⁹ vā
ñātake vā dassanattāya, te supaṇṇe disvā bhītā na naccanti,
ñātake disvā lajjamānā, M. pana olokento parisantare bhātikam²⁰
addasa, so akkhipūram assum²¹ niggahetvā²² peḷato nikkhamma
bhātarābhimukho²³ pāyāsi, mahājano tam āgacchantam disvā
bhīto paṭikkami, eko Sudassano va aṭṭhāsi, so gantvā tassa
pādapiṭṭhiyam sisam ṭhāpetvā rodi, Su-o pi rodi, M. roditvā
nivattitvā peḷam eva pāvīsi, Āl-o „iminā nāgena tāpaso datṭho
bhavissatīti, assāsessāmi nan“²⁴ ti upasamkamitvā āha:

¹ Ck āg-, Cs ag-. ² Ck āg-. ³ Bā adds dhanam. ⁴ Bā -antare. ⁵ Bā
-bandham. ⁶ Ck Bā -u, Cs -ū. ⁷ all three MSS. nīga-. ⁸ so all three MSS.

87. Hatthā pamutto¹ urago pāde te nipatī bhusaṃ,
kacci² t' ānuḍasī tāta³, mā bhāyi sukhito bhavā⁴ 'ti. 833.

Ta. mā bhāyīti tāta tāpasa ahaṃ Āl-o nāma mā bhāyī tava paṭṭijagganan
nāma mama bhāro ti.

- 5 Sudassano tena saddhiṃ kathetukāmo āha:
88. N' eva mayhaṃ ayaṃ nāgo alan dukkhāya kāyaci,
yāvat' atthi ahiggāho⁵ mayā bhiyyo na vijjatīti. 834.

Ta. kāyacīti kassaci appamattakassāpi dukkhassa uppādane ayaṃ mama
asamattho, mayā hi sadiso ahiggaḍḍiko nāma n' atthīti.

- 10 Ālambāno „asuko nāma⁶ eso“ ti ajānanto kujjhitvā āha:
89. Ko nu brāhmaṇavannaṇa datto parisam āgamā⁷
avhayantu suyuddhena, suṇātu parisā maman ti. 835.

Ta. datto ti dandho lāḷako⁸. avhayantū 'ti avayhanto ayaṃ eva vā
pātho, i. v. h.: ayaṃ pi ko si⁹ bālo ummattako maṃ suyuddhena¹⁰ avhayanto
15 attanā saddhiṃ samaṃ karonto parisam āgato ti, parisā mama vacanaṃ
suṇātu¹¹: mayhaṃ doso n' atthi, mā kho me kujjhitvā 'ti.

Atha naṃ Su-o gāthāya ajjhabhāsi:

90. Tvaṃ maṃ nāgena ālamba ahaṃ maṇḍūkachāpiyā,
hotu no abbhutaṃ tattha ā sahassehi pañcahīti. 836.

20 Ta. nāgeṇā 'ti tvaṃ nāgena mayā saddhiṃ yujjha, ahaṃ maṇḍūkachā-
piyā tayā saddhiṃ yujjhiṣṣāmi, ā sahassehīti tasmīn no yuddhe yāva pañcahi
sahassehi pañṇitako¹² hotū 'ti.

Ālambāno āha:

91. Ahaṃ hi vasumā aḍḍho, tvaṃ daliddo si māṇava,
25 ko nu te pāṭibhog' atthi¹³, upajūtaṇ ca kiṃ siyā. 837.
92. Upajūtaṇ ca me assa pāṭibhog¹⁴ ca tādiso,
assa¹⁵ no abbhutaṃ tattha ā sahassehi pañcahīti. 838.

Ta. ko nu te ti tava jīṭassa¹⁶ ko pāṭibhog¹⁷ atthi, upajūtaṇcā 'ti
īmasmiṃ vā jūte upanikkhepabhūtaṃ kin nāma tava dhanam siyā, dassēhi me

¹ Bā me mutto. ² Bā kiñci. ³ Ck -sitāya, Bā tam dāṃsitotāta. ⁴ Bā yā
vatatthi ahiggāho, Dk² tāvatatthi ahiggāhā. ⁵ Bā āgato. ⁶ Bā dammito bālako.
⁷ Bā koci. ⁸ Bā omits su. ⁹ Bā -antu. ¹⁰ so C²; Ck paṇṇitako, Bā abbhutaṃ.
¹¹ Ck² pa-. ¹² Bā hotu. ¹³ I'd pabbajitassa.

ti vadati, upajūtañca me ti mayhaṃ pana dātabbaṃ upanikkhopedhanaṃ
vā ṭhapetabbapāṭibhogo¹ vā tādiso atthi, tasmā no ta. yāva pañcahi sahassehi
abbhutaṃ hotū 'ti.

Su-o tassa kathaṃ sutvā „pañcahi no sahassehi abbhutaṃ
hotū“ 'ti abhīto rājanivesanaṃ āruya mātularaṇṇo santike s
ṭhito gātham āha:

93. Suṇohi me mahārāja vacanaṃ, bhaddam atthu te,
pañcannaṃ me sahasānaṃ pāṭibhogo² hi kittimā ti. 839.

Ta. kittimā ti gupakittisampannā.

Rājā „ayaṃ tāpaso maṃ atibahuṃ dhanam yācati, kin nu 10
kho“ ti cintetvā gātham āha:

94. Pettikaṃ vā iṇaṃ hoti yaṃ vā hoti sayamkataṃ,
kiṃ tvaṃ evaṃ bahuṃ mayhaṃ
dhanam yācasi brāhmaṇa³ 'ti. 840.

Ta. pettikaṃ vā ti pitarā vā gahetvā khāyitaṃ⁴ attanā vā kataṃ iṇaṃ 15
nāma hoti, kiṃ mama pitarā vā tava hatthato gahitaṃ atthi udāhu mayā, kiṃ-
kāraṇa evaṃ bahuṃ dhanam yācasi.

Evaṃ vutte Sudassano dve gāthā abhāsi:

95. Ālambāno hi nāgena mamaṃ abhijigimsati,
ahaṃ maṇḍūkachāpiyā dāmsayissāmi⁴ brāhmaṇaṃ. 841. 20
96. Taṃ tvaṃ daṭṭhuṃ mahārāja ajja raṭṭhābhivaddhana⁵
khattasaṃghaparibbūlho niyyāhi abhidassanan ti. 842.

Ta. abhi--ti yuddhe jinituṃ icchatī, ta. sace hi so jiyissati⁶ mayhaṃ pañ-
cassahassāni dassati, sac' ahaṃ jiyissāmi aham assa dassāmi, tasmā taṃ bahuṃ
dhanam yācāmi, taṃ ti tasmā tvaṃ mahārāja ajja abhidassanaṃ daṭṭhuṃ 25
niyyāhīti.

Rājā „tena hi gacchāma“ 'ti tāpasena saddhiṃ yeva nik-
khami, taṃ disvā Āl-o „ayaṃ tāpaso gantvā va rājānaṃ gahetvā
āgato, rājakulūpako bhavissatīti“ bhīto taṃ anuvattanto g. ā.:

97. N' eva taṃ atimaññāmi sippavādena⁷ māṇava, 30
atimatt' āsi sippena, uragaṃ nāpacāyasīti. 843.

¹ Cks -paṭi-. ² Cks pa-. ³ Bā khāyitaṃ. ⁴ Cks dassa-. ⁵ Cks' raṭṭhābhivaddhana.

⁶ all three MSS. ji-. ⁷ Bā -pādena.

Ta. sippavādenā 'ti māṇava ahaṃ attano sippena taṃ nātinaññāmi,
tvam pana sippena atimatto imaṃ urugaṃ na pūjesi nāssa apacittāṃ karosīti.

Tato Sudassano dve gāthā abhāsi:

98. Mayam¹ pi nātimaññāma sippavādena brāhmaṇaṃ,
avisena ca nāgena bhusaṃ vañcayase janaṃ. 844.
99. Evaṃ ce taṃ jano² jaññā yathā jānāmi taṃ ahaṃ
na tvam labhasi Ālamba sattumutṭhiṃ³ kuto dhanan ti. 845.
Ath' assa Ālambāno kujjhivā āha:

100. Kharājino jaṭṭi⁴ rummi⁵ datto parisam āgato,
so tvam evaṃgataṃ nāgaṃ 'aviso' atimaññasi. 846.
101. Āsajja kho naṃ jaññāsi punṇaṃ uggassa tejasā⁶,
maññe taṃ bhasmarāsiṃ va khippaṃ eso karissatīti. 847.

Ta. rummiti⁷ anañjitāmaṇḍito, aviso -- ti nibbiso ti avajānāsi, āsajjā
'ti upagantvā, jaññāsīti jāneyyāsi.

- 15 Atha tena saddhiṃ keḷiṃ karonto Sudassano gātham āha:
102. Siyā visaṃ siluttassa deḍḍubhassa silābhuno
n' eva lohitaśisassa visaṃ nāgassa vijjatīti. 848.

Ta. siluttassā 'ti gharasappassa, deḍḍubhassā 'ti udakasappassa,
silābhuno ti nīlapaṇṇavaṇṇasappassa, iti nibbise sappe dassetvā etesaṃ visaṃ
20 siyā n' eva lohitaśisassa sappassā 'ti āha.

Atha naṃ Ālambāno dvihi gāthāhi ajjhabhāsi:

103. Sutaṃ me taṃ arahataṃ saññatānaṃ tapassinaṃ:
idha dānāni datvāna saggaṃ gacchanti dāyakā,
jīvanto dehi dānāni yadi te atthi dātave. 849.
25 104. Ayaṃ nāgo mahiddhiko tejasī duratikkamo,
tena taṃ dāṃsayissāmi⁸, so taṃ bhasmaṃ karissati. 850.
Ta. dātave ti yadi te kiñci dātabbam atthi taṃ dehi.

(Sudassano:)

105. Mayāp' etaṃ sutaṃ samma⁹ saññatānaṃ tapassinaṃ:
30 idha dānāni datvāna saggaṃ gacchanti dāyakā,
tvam eva dehi jīvanto yadi te atthi dātave. 851.

¹ Bā aham. ² Ck² janaṃ. ³ Bā² bhusa-. ⁴ Ck² jaṭṭiṃ, Bā jaṭṭi. ⁵ Bā dummi.
⁶ so all three MSS. ⁷ Bā dumīti. ⁸ Bā dāssa-. ⁹ Ck² sammam.

106. Ayaṃ Accimukhī nāma puṇṇā uggassa tejasā,
tāya taṃ dāmsayissāmi, sā taṃ bhasmaṃ karissati. 852.

107. Yā' dhītā Dhataratṭhassa vemātābhaginī mama
sā dissatu¹ Accimukhī puṇṇī uggassa tejasā ti. 853.

Imā gāthā Sudassanassa vacanaṃ, ta. puṇṇā ti uggassa viṣeṣa puṇṇā. 5

Evaṃ ca pana vatvā „amma Accimukhi jaṭantarato me
nikkhamitvā pāṇimbi patitṭhahā“ 'ti mahājanamajjhe yeva bha-
giniṃ pakkosivā hatthaṃ pasāresi, sā tassa saddaṃ sutvā
jaṭantare nipannā va tikkhattuṃ maṇḍūkavassitaṃ vassitvā²
nikkhamitvā aṃsakūṭe nisīditvā uppatitvā tassa hatthatale tīṇi 10
visabindūni pādetvā puna tassa jaṭantaram eva pāvisi, Su-o
visaṃ gahetvā tṭhito „nassissat' āyaṃ janapado, vinassissat'
āyaṃ janapado“ ti tikkhattuṃ abhāsi, tassa so saddo dvāda-
sayojanikaṃ Bārāṇasīṃ chādetvā atṭhāsi. Atha rājā „kim-
atthaṃ janapado nassissatīti“ pucchi. „Mahārāja imassa vi- 15
sassa nisiñcanaṭṭhānaṃ na passāmīti“. „Tāta mahantāyaṃ
paṭhavi⁴, paṭhaviyaṃ nisiñcā“ 'ti. Atha naṃ „na sakkā ma-
hārājā“ 'ti paṭikkhipanto gātham āha:

108. Chamāyaṃ ce nisiñcissāṃ — Brahmaddatta vijānāhi —
tiṇalatāni osajjho⁵ ussusseyyūṃ asaṃsayaṃ ti. 854. 20

Ta. tiṇa -- ti paṭhavinissitāni tiṇāni ca latāni ca sabbosadhiyo ca tasmā
na sakkā paṭhaviyaṃ siñcītun ti.

„Tena hi taṃ tāta uddhaṃ ākāse khipā“ 'ti. „Tatthāpi na
sakkā“ ti dassento gātham āha:

109. Uddhaṃ ce pātayissāmi — Brahmaddatta vijānāhi — 25
sattavassān' ayaṃ devo na vasse na himaṃ pate ti. 855.

Ta. na himaṃ -- ti sattavassāni himabindumattam pi na patissati.

„Tena hi uduke siñcāhīti“. „Tatrāpi na sakkā“ ti dassen-
tuṃ gātham āha:

¹ Cks sā. ² so Cks; Bā sā dāmsati, B² taṃ dāssati. ³ Cks -vassāni vassitvā, Bā
vassitaṃ vassitvā ⁴ Cks omitt yaṃ paṭhavi. ⁵ Cks osaddho? Bā osajho, or osadhyo?

... Udekañ ce nisiñciassaṃ — Brahmaḍatta vijjāmaṃ —

yavata udakejaṃ pāṇā mareyyuṃ macchakacchapā ti. 856.

Atha namhā rājā ā: „tāta mayam na kiñci jānāma, yathā ambakam uttham na naṣṣati taṃ upāyaṃ tvam eva jānāhi“.
 „Tena hi mahārāja imasmiṃ thāne paṭipāṭiyā tayo āvāṭe khaṇāpethā“¹ ti. Rājā khaṇāpesi. Su-o majjhimaṃ² āvāṭam nānābhavaṃjjānam pūrāpesi, dutiyaṃ gomayassa, tatiyaṃ dibbasaṭṭhaṇaṃ neva, tato majjhime³ āvāṭe visabindūni pātesi, taṃ khaṇaṃ neva dhūmayitvā jalā utthahi, sā gantvā gomayaāvāṭaṃ gaṇhi, tato pi jalā utthāya itaraṃ dibbosadhapunṇaṃ gaṇhvā oṣadhāni jhāpetvā nibbāyi. Ā-o tassa āvāṭassa aviḍḍa utthāsi, atha namhā viṣamūsumā pahari, sarīracchavi upaṭetvā gata, setakutthi⁴ ahosi, so bhayatajjito „nāgarājānaṃ viṣajjemi“⁵ ti kikkhattuṃ vācam nicchāresi. Taṃ sutvā Bo. ratanapejaya nikkhamitvā sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ attabhāvaṃ mapetvā Makkadevarājajjhāya thito. Su-o pi Accimukhi pi tathā⁶ eva utthāsi. Tato Su-o rājānam āha: „sañjānāsi no⁷ mahārāja kassa⁸ ete puttā“ ti. „Na sañjānāmi“⁹. „Amhe tāva na sanjanāsi“, Kāsiraññā¹⁰ pana dhītu¹¹ Samuddajāya Dhataraṭṭhassa diṇṇabhavaṃ jānāsi“¹². „Āma jānāmi, mayham sā kaṇṭṭhabhagini“¹³. „Mayam tassā puttā, tvam no mātulo“ ti. Taṃ sutva rāja te āliṅgitvā sise cumbitvā roditvā pāsādam āropetvā mahantāṃ sakkāraṃ karetvā Bhūridattena saddhiṃ paṇṇantharam karonto puechi: „tāta taṃ evaṃ uggatejaṃ kathaṃ Alambano gaṇhī“¹⁴. o sabbam vitthārena kathetvā mahārāja tanna nama iminā niyāmena r. karetuṃ vaṭṭatīti“¹⁵ netaṃ a d. d. Atha namhā Su-o āha: „mātula mama mātā tvaṃ am apassanti kīlāmati, na sakkā amhehi bahi papañcam karoti“¹⁶ ti. „saddhu tata, tumhe tāva gacchatha, aham pana amhehi bhogtuṃ daṭṭhukāmo, kathaṃ taṃ passissāmi“¹⁷. „Mā-
 ... tatha tvaṃ pana“ ayyako Kāsirajā ti. „Tāta mama bhaginiyā

¹ Ck - na for nama? ² Ck - jāni, Cc - jānāmi. ³ Rd - o. ⁴ Ck - setakutthi. ⁵ Rd - o. ⁶ Rd - o. ⁷ Rd - o. ⁸ Rd - o. ⁹ Rd - o. ¹⁰ Rd - o. ¹¹ Rd - o. ¹² Rd - o. ¹³ Rd - o. ¹⁴ Rd - o. ¹⁵ Rd - o. ¹⁶ Rd - o. ¹⁷ Rd - o.

vinā vattitum asakkonto r. pahāya pabbajitvā asukavanasaṇḍe
nāma vasatīti“. „Mātula mama mātā tumhe c' eva ayyakaṇ ca
me daṭṭhukāmā, tumhe asukadivasaṃ mama ayyakassa santikaṃ
gacchatha, mayaṃ mātaraṃ ādāya ayyakassa assamapadaṃ
āgacchissāma, ta. naṃ tumhe pi passissathā“¹ ti. Iti te mā- 5
tulassa divasaṃ ṭhapetvā² rājanivesanā otarimsu. Rājā bhāgi-
neyye uyyojetvā roditvā nivatti. Te pi paṭhaviyaṃ nimujjitvā
nāgabhavanaṃ gatā. Nagarapavesanakhaṇḍaṃ viṭṭhitaṃ³.

Mahāsatte sampatte sakalanagaram⁴ ekaparidevasaddam
ahosi. So pi māsaṃ peḷāya kilanto gilānaseyyāya sayi, tassa 10
santikaṃ āgacchantānaṃ nāgānaṃ pamāṇaṃ n' atthi, so tehi
saddhiṃ kathento kilamati. Kāṇarittṭho devalokaṃ gantvā
M-aṃ adisvā paṭhamam eva āgato, atha naṃ „esa caṇḍo
pharuso sakkhissati nāgaparisaṃ vāretun“ ti M-assa nipannaṭ-
ṭhāṇe dovārikaṃ karimsu. Subhago pi sakala-Himavantaṃ vi- 15
cinitvā tato mahāsamuddaṃ ca sesanadiyo ca upadhāretvā
Yamunaṃ upadhārento āgacchati. Nesādabrahmaṇo pi Ālam-
bānaṃ kuṭṭhiṃ⁵ disvā cintesi: „ayaṃ Bhū-aṃ kilametvā kuṭṭhi-
jāto, ahaṃ pana taṃ mayhaṃ tathā bahūpakāraṃ maṇilobhena⁶
Ālambānassa dassesi, taṃ pāpaṃ maṃ āgamissati, yāva taṃ 20
nāgacchati tāvad eva Yamunaṃ gantvā pāpavāhatitthe⁷ pāpa-
vāhanaṃ karissāmi⁸“ ta. gantvā „mayā Bhūridatte mittadūbhi-
kammaṃ kataṃ pāpaṃ pavāhessāmi⁹“ udakoroḥapakammaṃ¹⁰
karoti. Tasmim̐ khāṇe Subhago taṃ ṭhānaṃ patto, tassa taṃ
vacanaṃ sutvā „iminā kira pāpakammena tāva mahantassa 25
yasaṃ dāyako mama bhātā maṇimantassa¹¹ kāraṇā Ālam-
bānassa dassito¹², nāssa jivitaṃ dassāmi¹³“ naṅguṭṭhena naṃ
pādesu veṭhetvā ākaḍḍhitvā udaye osidāpetvā nirussāsakāle
thokaṃ sithilaṃ akāsi, so sīsaṃ ukkhipi, atha naṃ punākaḍ-

¹ B^d divaso vavattṭhāpetvā. ² n. n. wanting in C^{ks}. ³ B^d sakalanāgabhavanaṃ.

⁴ B^d kuṭṭhitaṃ. ⁵ C^{ks} maṇinālābhena. ⁶ B^d payāgatitthe. ⁷ C^{ks} udakā-. ⁸ C^{ks} -mattassa, B^d -ratanaṃ. ⁹ B^d adds bhavissati.

ḍhītvā osīdāpesi, evaṃ bahuvāre tena kilamiyamāno nesāda-
hmaṇo sīsaṃ ukkhipitvā g. ā.:

111. Lokyaṃ sajjantaṃ¹ udakaṃ Payāgasmim² patiṭṭhitaṃ
ko maṃ ajjhoharī bhūto ogāḷhaṃ Yamunaṃ nadin ti. 857.

8 Ta. lokyaṃ ti pāpavāhanasamatthan ti lokasammataṃ, sajjantaṃ ti³
avarūpaṃ udakaṃ abhisiṅcantāṃ, Payāgasmin⁴ ti Payāgatitthe⁵.

Atha naṃ Subhago gāthāya ajjhabhāsi:

112. Ya-d-esa lokādhīpatiṃ yasasi

Bārāṇasīṃ pakiraparī⁶ samantato

10 tassāhaṃ⁷ putto uragūsabhaṣṣa⁸,

Subhago ti maṃ brāhmaṇa vedayantīti. 858.

Ta. yadesā 'ti yo esa⁹, pakiraparī¹⁰ samantato ti paccatthikānaṃ
upaharaṇasamatthātāya¹¹ pari¹² samantato pakiri¹³, sabbāṃ parikkhipitvā
upari phaṇṇa chādesti.

15 Atha brāhmaṇo „ayaṃ Bhū-assa bhātā na me jīvitāṃ
dassati, yaṃ nūnāhaṃ etassa c' eva mātāpitunnaṃ c' assa
vaṇṇakittanena muducittatāṃ¹⁴ katvā attano jīvitāṃ yāceyyaṃ¹⁵“
ti cintetvā gātham āha:

113. Sace hi putto uragūsabhaṣṣa⁸

20 Kāṃsassa¹⁶ rañño amarādhīpassa¹⁷

mahesakkho aṇṇataro pitā te

maccesu mātā pana te atulyā

na tādiso arahati brāhmaṇassa

dāsam pi ohātum¹⁸ mahānubhāvo ti. 859.

25 Ta. Kāṃsassa¹⁹ 'ti aparena nāmena evaṇṇāmaṣsa Kāsirañño²⁰ ti pi
vadanti yeva, Kāsirājadhītiya gahitattā Kāsirajjam pi tass' eva santakaṃ katvā
vaṇṇeti, amar-- ti dīghāyutāya²¹ amaraśamkhātānaṃ nāgānaṃ adhipatisse,
mahesakkho ti mahānubhāvo, aṇṇataro ti mahesakkhānaṃ aṇṇataro, dā-

¹ so Cks; Bḍ sajjantaṃ, Bs siccantaṃ. ² Ck payātasmin, Cs payākasmin. ³
Bḍ sajj-, Bs sic-. ⁴ Cks payākasmin. ⁵ Cks payāka-. ⁶ so Bḍ; Cks pakirahari.
⁷ read: -ha. ⁸ Bḍ -go-. ⁹ Cks yadā so esa. ¹⁰ so Bḍ; Cs pakirahāji, Ck
pakirahāri, cfr. p. 100. ¹¹ so Cs; Ck -atthāyāya, Bḍ -atthāya. ¹² Cks pari. ¹³
Bḍs pakira. ¹⁴ Bḍ -cittatā. ¹⁵ Cks yācessan. ¹⁶ Bḍ kāsissa. ¹⁷ Bḍ -dibbassa.
¹⁸ Bḍ ohāritum. ¹⁹ Bḍ kāsissa. ²⁰ Bḍ kāsika --. ²¹ Bḍ -yukānaṃ.

sampitī tādīso hi mahānubhāvo ānubhāvarahiṭṭam brāhmaṇassa dāsampi udake
oharītum nārahati pāgeva mahānubhāvabrāhmaṇan ti vadati.

Atha nam Subhago „duṭṭhabrahmaṇa tvaṃ maṃ vañcetvā
muñcissāmiti maññasi, na te jīvitam dammīti“ tena kata-
kammaṃ pakāsentō āha:

114. Rukkham nissāya vijjhittho eṇeyyaṃ pātum āgataṃ,
so viddho dūram asarā¹ saravegena sekhavā². 860.
115. Tam tvaṃ patitam addakkhi araṇṇasmiṃ brahāvane
sa maṃsakācam ādāya sāyaṃ nigrodh³ upāgami 861.
116. Suvasāliyasamghuṭṭham piṅgiyaṃ⁴ santhatāyutaṃ 10
kokilābhirudaṃ rammaṃ dhuvaṃ haritasaddalaṃ. 862.
117. Tattha te so pāturahu iddhiyā yasasā jalaṃ
mahānubhāvo bhātā me kaṇṇāhi parivārito. 863.
118. So tena paricīṇṇo tvaṃ sabbakāmehi tappito
adūbhassa⁵ tuvaṃ dūbhi, tan te veraṃ idhāgataṃ. 864. 15
119. Khippaṃ gīvaṃ pasārehi, na te dassāmi jīvitam,
bhātu parisaraṃ veraṃ chedayissāmi te siran ti. 865.

Ta. sāyaṃ -- ti vikāle nigrodham upagato si, piṅgiyaṃ³ ti pakkānam⁵
vaṇṇena piṅgalam, santhatāyutaṃ ti pārohaparikīṇṇam, kokila -- ti koki-
lāhi abhirudaṃ, dhuvaṃ -- ti udakabhūmiyaṃ jātattā nicraṃ haritasaddala- 20
bhūmibhāgam, pāturahū⁴ ti tasmiṃ nigrodhe ṭhitassa tava⁶ so mama bhātā
pākaṇṇo ahoṣi⁷, iddhiyā ti puṇṇatejasa, so tenā⁸ ti so tuvaṃ tena attano
bhavanaṃ netvā paricīṇṇo, parisaraṃ ti tayā mama bhātu kataveraṃ pāpa-
kammaṃ parisaranto anussaranto, chedayissāmiti chindissāmi.

Atha brāhmaṇo „na me esa jīvitam dassati, yaṃ kiñci 25
pana katvā⁹ mokkhatthāya vāyamitum vaṭṭatīti“ g. ā.:

120. Ajjhāyako yācayogo āhutaggi ca brāhmaṇo,
eteḥi tīhi ṭhānehi avajjho bhavati brāhmaṇo ti. 866-

Eteḥi ajjhāyakattādīhi tīhi kāraṇehi br. avajjho, na labbhā brāhmaṇaṃ
vadhitum, kiṃ tvaṃ vadesi, yo hi br-aṃ vadhetī so Nīraye nibbattatīti 30

¹ Bde ācari. ² so Cks: Bd sikhavā. ³ Bd piṅgalam. ⁴ Bd adūbhassa ⁵ Bd
paṇṇapattānam. ⁶ Cks omīti tava ⁷ Ck adda paṇṇāsi, Cs paṇṇāti. ⁸ Bd
vatvā.

Taṃ sutvā Subhago saṃsayapatto¹ hutvā „imaṃ n-bhavanāṃ netvā bhātaro paṭipucchitvā jānissāmīti“ cintetvā dve gāthā abhāsi:

111. Yaṃ puraṃ Dhataratṭhassa ogāḷhaṃ Yamunaṃ nadim
5 jotate sabbasovaṇṇaṃ girim āhacca Yāmunam². 867.
112. Tattha te purisavyagghā sodariyā³ mama bhātaro,
yathā te tattha vakkhanti tathā⁴ hessasi brāhmaṇā⁵ 'ti. 868.

Ta. puraṃ ti nagaraṃ, ogāḷhaṃ ti anupaviṭṭhaṃ, girim - ti Yamunato avidūre ṭhitam Himavantaṃ āhacca jotati, tattha te ti tasmiṃ nagare te
10 mama bhātaro vasanti, ta. nīte tayi⁶ yathā te vakkhanti tathā bhavissasi, sace hi saccaṃ kathaṃ jīvitaṃ te atthi no ce tatth' eva sīsaṃ chindissāmīti.

Iti naṃ vatvā gīvāyaṃ gahetvā khipanto akkosanto paribhāsanto M-assa pāsādadvāraṃ agamāsi. Mahāsattassa pariyesanakhaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ⁷.

- 15 Atha naṃ dovāriko hutvā nisinno Kāṇāriṭṭho tathā kilametvā āniyyamānaṃ disvā paṭimaggam gantvā „Subhaga, mā heṭhayi, brāhmaṇā nāma Mahābrahmuno puttā, sace hi Mahābrahmā jānissati 'mama puttaṃ' viheṭhayantīti' kujjhitvā amhākaṃ sakalaṃ n-bhavanaṃ vināsessati, lokasmiṃ brāhmaṇā
20 nāma seṭṭhā mahānubhāvā, tvaṃ tesaṃ ānubhāvaṃ na jānāsi, ahaṃ jānāmīti“, Kāṇāriṭṭho kira atītānantare bhava yaññakāra-brāhmaṇo⁸ ahosi, tasmā evaṃ ā., vatvā ca pana anubhūta-pubbavasena yajanasīlo⁹ hutvā Subhagaṃ ca nāgaparisaṇi ca āmantetvā „etha¹⁰, yaññakāra-brāhmaṇānaṃ vo guṇe vaṇ-
25 ṇessāmīti“ vatvā yaññavaṇṇaṃ ārabhanto āha:

113. Anittarā ittarasampayuttā
yaññā ca vedā¹¹ ca subhoga loke,
tad aggarayhaṃ¹² hi vinindamāno
jahāti vittaṇ ca sataṇ ca dhamman ti. 869.

¹ Ck sassa pakkhanto corr. to tassa-, C² saṃsayā pakkhanno. ² Ck Bā ya-. ³ Ck² sa-udar-, Bā sodariyā. ⁴ Ck² kathā. ⁵ Bā netvā in the place of nīte tayi. ⁶ m. p. n. wanting in Ck². ⁷ Ck² -o. ⁸ Bā -kāra-ko-. ⁹ Ck² bhañjana-. ¹⁰ Bā adds bho. ¹¹ Bā bheda. ¹² Bā aggā-.

Ta anittarā ti bhoga imasmim loke yaññā ca vedā¹ ca anittarā na kāmakā mahānubbhāvā, te ittarahi brāhmaṇehi sampayuttā, tasmā brāhmaṇāpi anittarā va jāti, tad aggarayhan² ti tasmā aggarayhan brāhmaṇam vininda-māno dhanam ca paṇḍita-dhammam ca jāhātīti, idam kira so iminā Bhūridatto mātā-dūbbhikkamam katam ti vuttam mā labhatīti³ aveva. 5

Atha tam Kānārittho „Subhaga” jānāsi pana ‘ayam loko kena vihito’⁴ ti pucchitvā⁵ „na jānāmīti” vutte „brāhmaṇānam pītāmahena Brahmunā” ti dassetuṃ itaram g. ā.

124. Ajjhenam ariyā paṭhavim janindā
vessā kasim pāricariyaṃ ca suddā 10
upāgu paccekam yathā padesaṃ
katāhu ete Vasinā ti āhū ti 870.

Ta upāgū ti upagatā, Brahmā kira brāhmaṇādayo nimminivā ariye⁶ tāva brāhmaṇe āha: tumhe ajjhenam eva upagacchatha, mā aññam kiñci ka-rittha, janinde⁷ ā: tumhe paṭhavim yeva vijinetha⁸, vesse ā: tumhe kasim 15 yeva upetha, suddhe ā: tumhe tiṇṇam vaṇṇānam pāricariyaṃ yeva upethā⁹ ti, tato paṭṭhāya ariyā ajjhenam janindā paṭhavim vessā kasim suddā pāricariyaṃ upagatā ti vadati, paccekam - - ti upagacchantā ca paṭṭiyekkam attano kula-padesānurūpena Brahmunā vuttaniyāmen’ eva upagatā, katāhu ete Vasinā ti āhū ti evam kira tena Vasinā Mahābrahmanā katā¹⁰ abesum ti kathenti¹⁰. 20

Evam „mahāguṇā ete brāhmaṇā nāma, yo hi etesu cittam pasādetvā dānam deti tassa aññattha paṭisandhi n’ atthi, deva-lokam eva gacchatīti”¹¹ vatvā āha:

125. Dhātā¹² Vidhātā¹³ Varuṇo Kuvero
Somo Yamo Candimā y’ āpi¹⁴ Suriyo. 25
ete hi¹⁵ yaññam puthuso yajitvā
ajjhāyakānam atha sabbakāme. 871.
126. Vikāsītā cāpasatāni pañca
yo Ajjuno balavā bhīmaseno
sahassabāhu asamo pathavyā 30
so pi tadā ādahi¹⁶ jātavedan ti. 872.

¹ Bā bhedā. ² Bā aggā-. ³ Bā -tūti. ⁴ Bā Cā subhoga. ⁵ Cā omīti pu-. ⁶ Cā ācā-, Cā acā-. ⁷ Cā -do. ⁸ Bā -natha. ⁹ Cā kataṃ. ¹⁰ Bā -eti. ¹¹ Cā dātā. ¹² Cā vidātā. ¹³ Bā ca. ¹⁴ so Cā; Bā ete pi. ¹⁵ Cā adahi, Cā adahi.

Ta. ete hīti¹ ete hī², Dhātā³ ti ādayo devarājāno, puthuso ti anekapa-
kāraṃ yaññam yajitvā, atha sabbakāme ti atha ajjhāyakānaṃ brāhmaṇānaṃ
sabbakāme datvā etāni tñānāni pattā ti dasseti, vikāsitā ti ākaḍḍhitā, cāpa--ti
na⁴ dhanupañcasatāni⁵ pañcacāpasatappamāṇaṃ pana mahādhanuṃ⁶, bhīma-
5 seno ti bhayānakaseno, sahasasabāhū⁷ 'ti na tassa bāhūnaṃ sahasaṃ, pañ-
cannaṃ pana dhanuggaḥasatānaṃ bāhusaḥassena ākaḍḍhitabbassa dhanuno
ākaḍḍhanen' eva evaṃ vutto⁸, ādahi⁹ jātavedaṃ ti so pi rājā tasmiṃ kāle
brāhmaṇe sabbakāmehi santappetvā aggim ādahi⁹ patitṭṭhahitvā¹⁰ paricari, ten'
eva kāraṇena devaloke nibbatta, tasmā brāhmaṇā nāma imasmiṃ loke jetṭhakā ti ā.

10 So uttarim pi brāhmaṇe yeva vaṇṇento gātham āha:

127. Yo brāhmaṇe bhojayi digharattaṃ
annena pānena yathānubhāvaṃ
pasannacitto anumodamāno
subhoga devaññatāro ahoṣīti. 873.

15 Ta. yo ti yo so porāṇako Bārāṇasirājā ti dasseti, yathānubhāvaṃ ti
yathābalaṃ, yad assa atthi taṃ sabbaṃ paricajitvā bhojesi, devaññatāro ti
so aññatāro mahesakkhadevarājā ahoṣīti.

Evam brāhmaṇā nāma aggadakkhiṇeyyā ti. Ath' assa
aparam pi kāraṇaṃ āharitvā dassento gātham āha:

20 128. Mahāsanaṃ devam anomavaṇṇam¹¹
yo sappinā asakkhi jetum¹² Aggim
so yaññatan taṃ varato yajitvā
dibbaṃ gatim Mujalind' ajjhagañchīti¹³. 874.

Ta. mahāsanaṃ ti mahābhakkhaṃ, jetum¹² ti santappetum, yaññatan
25 ti yaññavidhānaṃ, varato ti varassa Aggidevassa yajitvā, Mujalind' ajjha-
gañchīti¹³ Mujalindo¹³ adhigato, eko kira pubbe Bārāṇasiyaṃ Mujalindo¹³
nāma rājā brāhmaṇe pakkosivā saggamaggaṃ pucchi, atha uṇṇaṃ te brāhmaṇānaṃ
ca brāhmaṇadevatāya ca sakkāraṃ karohīti vatvā kā nu brāhmaṇadevatā ti vutte
Aggidevo ti taṃ navasappinā santappehīti āhamsu, so tathā akāsi.

30 Tam atthaṃ pakāseto esa imaṃ gātham āha:

129. Mahānubhāvo vassasahassaajivi¹⁴
yo pabbaji dassaneyyo ulāro

¹ Bā ete pi. ² Bā ete. ³ Ck^s datā. ⁴ C^s omits na. ⁵ Bā adds pañcacāpasatāni. ⁶ Ck^s -nū. ⁷ Bā -am. ⁸ Ck^s adāhi. ⁹ Ck^s adāhi. ¹⁰ so Ck^s; Bā patitṭṭhahitvā. ¹¹ Ck^s -im. ¹² Bā bhoje-. ¹³ Bā muñca-, cfr. supra 99. ¹⁴ read: va saḥassa-?

hitvā apariyantaratham¹ sasenam
rājā Dujīpo² pi jagāma saggan ti. 875.

Ta. pabbajīti pañcavassasatāni r. kārento brāhmaṇānam sakkāraṃ kāretvā
apariyantaratham sasenam³ hitvā pabbajī, Dujīpo pīti so cāpi Dujīpo⁴ nāma
rājā brāhmaṇe pūjetvā va saggam gato ti vadati, Dujīpo⁵ ti pi pātho. 5

Aparāni pi 'ssa udāharanāni dassento āha:

180. Yo sāgarantaṃ Sāgaro vijitvā
yūpaṃ subhaṃ soṇṇamayam ulāraṃ
ussesī Vessānaram ādahāno
subhoga devaṇṇatāro ahosi. 876. 10
181. Yassānubhāvena subhoga Gaṅgā
pavattatha⁶ dadhisannam⁷ samuddaṃ
sa lomapādo paricariya-m-aggiṃ
Aṅgo sahasakkhapur' ajjhagañchīti. 877.

Ta. sāgarantaṃ ti sāgarapariyantaṃ paṭhavīm, ussesīti brāhmaṇe 15
saggamaggaṃ pucchitvā suvaṇṇayūpaṃ ussāpehīti vutto⁸ pasughātattāya ussā-
pesī. vessānaram ādahāno ti vessānaram [aggiṃ] ādahanto, vessānaraṃ ti pi⁹
pātho. devaṇṇatāro ti Subhaga¹⁰ so hi rājā aggiṃ juhvitvā¹¹ aṇṇatāro mahe-
sakkhadovo ahoṣīti vadati, yassānu -- ti bho Subhaga¹⁰ Gaṅgā ca samuddo 20
ca kena kato ti jānāsīti na jānāmi kiṃ jānissasi tvaṃ, brāhmaṇe yeva pothetum
jānāsi, atītasmiṃ hi Aṅgo nāma lomapādo Bārāṇasīrājā brāhmaṇe saggamaggaṃ
pucchitvā tohi¹² Himavantaṃ pavisitvā br-ānaṃ sakkāraṃ katvā aggiṃ paricari-
'ti vutto⁸ aparimāṇā gāviyo ca mahisiyo ca ādāya Hī-taṃ pavisitvā tathā akāsi,
brāhmaṇehi bhuttātīrittaṃ khīradadhīm¹³ kiṃ kātābbaṃ ti ca vutto chaḍḍethā 25
'ti āha, ta. thokassa khīrassa chaḍḍitattāhāne kunnadiyo ahesum, bahukassa
chaḍḍitattāhāne Gaṅgā pavattatha¹⁴, taṃ pana khīraṃ yattha dadhi hutvā¹⁵
sannielunnaṃ thitaṃ taṃ yeva samuddaṃ nāma jātaṃ, itī so evarūpaṃ sakkā-
raṃ katvā brāhmaṇehi vuttavidhānena aggiṃ paricariya sahasakkhassa puram
ajjhagañchī.

Iti 'ssa idaṃ atītaṃ āharitvā i. g. āha: 30

182. Mahiddhiko devavaro yasassī
senāpatī tidive Vāsavassa

¹ Bā -raṭham. ² Bā dūdiipo, cfr. supra ⁹⁹/₉. ³ Bā -raṭham, Ck pariyanantara-
thesanāṃ. ⁴ Bā dudipo. ⁵ so Ck for dudipo, C^o dujīpo, Bā dutīpo. ⁶ Bā
-ti. ⁷ Ck -ā. ⁸ Bā -o. ⁹ Ck vessānaranto va vā. ¹⁰ Bā subhoga. ¹¹ C^o jū-
Bā pūjetvā. ¹² Ck te. ¹³ Ck khīraṃ. ¹⁴ Bā -titttha. ¹⁵ Ck omīti hutvā.

sa' somayāgena malaṃ vihanvā
subhoga devaṇṇataro ahoṣīti. 878.

Ta. somayāgena -- ti bho subhoga, yo idāni Sakkaṣa senāpati mahā-
yaso devaputto so pi pubbe Bārāṇasirājā va brāhmaṇe saggamaggaṃ pucchitvā
5 tehi somayāgena attano malaṃ pavāhetvā devalokaṃ gacchatīti vutto¹ br-ānaṃ
mahantaṃ sakkāraṃ katvā tehi vuttavidhānena somayāgaṃ katvā tena attano
malaṃ vihanvā devaṇṇataro jāto ti.

Imam atthaṃ pakāśento evam āha:

133. Akāri yo² lokam imaṃ paraṇ ca
10 Bhāgīrasīṃ Himavantaṃ ca Gijjhaṃ
yo iddhiṃ devavaro yasassī
so pi tadā ādahi jātavedaṃ. 879.
134. Mālāgiri³ Himavā yo ca Gijjho
Sudassano Nisabho Kākaneru
15 ete ca aññe ca nagā mahantā
cityā katā yaṇṇakarehi-m-āhū ti. 880.

Ta. so pi tadā -- ti bhāṭṭiya⁴ subhoga, yena Mahābrahmuna ayaṇ ca
loko paro ca loko Bhāgīrasigaṇḍā ca Himavanta-Gijjha-pabbatā ca katā so pi
yadā Brahmupapattito pubbe māṇavako ahoṣi tadā aggim eva ādahi, aggim ju-
20 hitvā Mahābrahmā butvā idaṃ sabbam akāsi, evaṃ mahiddhikā brāhmaṇā ti
dasseti, cityā katā ti pubbe kir' eko Bārāṇasirājā br-ṇe s-maggaṃ pucchitvā
br-ānaṃ sakkāraṃ karohīti⁵ vutto tesaṃ mahādānaṃ paṭṭhapetvā mayhaṃ dāne
kiṃ n' atthīti pucchitvā sabbam ñeva atthi br-ānaṃ pana āsanāni na-ppahontīti
vutte itthakāsi cināpetvā⁶ āsanāni kāresi, tadā cityāvayatapiṭṭhikā⁷ br-ānaṃ
25 ānubhāvena vaḍḍhitvā Mālāgiriādayo pabbatā jātā, evaṃ ete yaṇṇakarehi brāh-
maṇehi katā ti katheutīti.

Atha naṃ punāha: „bhātika, jānāsi panāyaṃ samuddo
kena kāraṇena apeyyo loṇodako jāto“ ti „na jānāmi Arittthā“
'ti, atha naṃ „tvaṃ brāhmaṇe yeva himsitum jānāsi, suṇā-
30 hīti“ vatvā gātham āha:

135. Ajjhāyakaṃ mantaguṇṇapapannaṃ
tapassināṃ yācayogo ti cāha⁸,

¹ Bā yo. ² Bā -e. ³ Bā akāsiyaṃ. ⁴ Ck -rim. ⁵ Bā -ikā. ⁶ Ck pūjehīti in
the place of sakkāraṃ karohīti. ⁷ Ck vinā-. ⁸ so C; Ck vittyāvayanapitthika,
Bā etā cityā katā ṭhapaniṭhakā ⁹ Bā cāhu.

tīre samuddass' udakam sajanam
tam sāgar' ajjhohari, ten' apeyyo ti. 881.

Ta. yācayogo ti cāhā¹ ti tam brāhmaṇam yācayogo ti ca loko āha²,
udakam -- ti so kir' ekadivassam ,pāpapavāhanakammam karonto tīre thatvā
samuddato udakam gahetvā attano upari³ sajati abbhukkirati, atha nam evam 5
karontam vadḍhitvā⁴ sāgaro ajjhohari, tam kāraṇam Mahābrahmā sutvā iminā
kira me putto hatō⁵ ti samuddam apeyyo loṇodako bhavatū 'ti abhisapi, tena
kāraṇen' esa apeyyo.

„Evarūpā ete brāhmaṇā nāmā“ 'ti vatvā puna pi āha:

136. Āyāgavatthūni⁶ puthū pathavyā 10
samvijjanti brāhmaṇā Vāsavassa,
purimam disam pacchimaṃ dakkhiṇuttaram
samvijjamānā janayanti vedan ti. 882.

Ta. Vāsavassā 'ti pubbe br-ānam dānam datvā Vāsavattam patassa
Vāsavassa⁷, āyāgavatthūnīti⁸ puṇḍakkhettabhūtā aggadakkhiṇeyyā puthu- 15
brāhmaṇā samvijjanti, purimam disam ti te idāni purimāsu catūsu disāsu
samvijjamānā tassa Vāsavassa mahantaṃ vedaṃ janayanti pīṭisomanassam āvāhanti.

Evam Ariṭṭho cuddasahi gāthāhi brāhmaṇe ca yaññe ca
vede ca vaṇṇesi. Tassa tam katham sutvā M-assa gilānu-
patṭhānam⁹ āgatā bahunāgā¹⁰ „bhūtam eva kathetīti“ micchā- 20
gāham gaṇhanākārappattā jātā. M. gilānaseyyāya nipanno va
tam sabbaṃ assosi, nāgāpi 'ssa ārocesum, tato Bo. cintesi:
„Ariṭṭho micchāmaggaṃ vaṇṇesi, vādam assa bhinditvā pari-
sam sammāditṭhikam karissāmīti“ so utṭhāya nahātvā¹¹ sabbā-
lamkārapatimaṇḍito dhammāsane nisīditvā sabbaṃ nāgaparisam 25
sannipātetvā Ariṭṭham pakkosāpetvā „Ariṭṭha tvaṃ abhūtam
vatvā¹² vede ca yaññe ca brāhmaṇe ca vaṇṇesi, br-ānam hi
vedavidhānena yaññayajanan nāma anīṭṭhasammataṃ¹³ na sag-
gāvaham, tava vāde¹⁴ abhūtam passā“ 'ti yaññābhedavādan
nāma ārabhanto āha: 30

¹ Cks vāhā, Bđ cāhū. ² Bđ loko āhu. ³ Bđ adda sise. ⁴ Cks vadhi-. ⁵ Cks
bhavo. ⁶ Cks āyāga-. ⁷ Bđ sakkassa. ⁸ Cks āyāsa-, Cc āyāga-. ⁹ Bđ -natthānam.
¹⁰ Bđ adda ayanī. ¹¹ Bđ nhatvā. ¹² Bđ katvā. ¹³ Bđ anariya-. ¹⁴ Bđ vādam.

137. Kalī¹ hi dhīrānam kaṭaṁ magānam
bhavanti vedajjhagatā² Ariṭṭha
maṛicidhammaṁ asamekkhitattā,
māyāguṇā³ nātivahanti puññaṁ. 883.
- 5 138. Vedā na tāṇāya bhavanti-r-assa⁴
mittadduno bhūnahuno⁵ narassa,
na tāyate pariciṇṇo ca⁶ aggi
dosantaram maccaṁ anariyakammaṁ. 884.
139. Sabbaṁ⁷ ca maccā sadhanā sabhogā
10 ādīpitaṁ dāru tiṇena missaṁ
dahan na tappe asamatthatejo⁸,
ko taṁ subhikkhaṁ dirasaññu⁹ kuriyā¹⁰. 885.
140. Yathāpi khīraṁ viparināmadhammaṁ
dadhi bhavitvā navanītaṁ pi hoti
15 evaṁ pi aggi viparināmadhammo
tejo samorohatī yogayutto. 886.
141. Na dissate aggi-m-anuppaviṭṭho
sukkhesu kaṭṭhesu navesu cāpi¹¹,
nāmanthamāno¹² araṇṇarena
20 nākammanā¹³ jāyati jātavedo. 887.
142. Sace hi aggi antarato vaseyya
sukkhesu kaṭṭhesu navesu cāpi
sabbāni susseyyuṁ vanāni¹⁴ loke
sukkhāni kaṭṭhāni ca pajjaleyyuṁ. 888.
- 25 143. Karoti ce dārutiṇena puññaṁ
bhojaṁ naro dhūmasikhiṁ patāpavaṁ¹⁵
aṅgārikā loṇakarā ca sūdā¹⁶
sarīradāhāpi¹⁷ kareyyuṁ puññaṁ. 889.

¹ Cks kalīṁ. ² Cks -ṇan. ³ Bđ -tīdassa. ⁴ Ck bhanahato, Cs bhūnahato. ⁵ Cks va. ⁶ Bđ sappe. ⁷ Bđ apatthatejo. ⁸ Cks -s. ⁹ Cks ki-, Bđ kā-. ¹⁰ Ck vāpi. ¹¹ Bđ nāmanthamāno, Cks na ma-. ¹² Bđ -mmunā. ¹³ Bđ navāni. ¹⁴ Ck -khī - - vā, Cs -khī - - vā, Bđ -khī - - vaṁ. ¹⁵ Ck sudhā, Cs Cđ sudā. ¹⁶ Bđ -qāhāpi.

144. Atha ce hi¹ ete² na karonti puññaṃ
 ajjhenamaggiṃ idha tappayitvā
 na koci lokasmiṃ karoti puññaṃ
 bhojaṃ naro dhūmasikhiṃ patāpavaṃ³. 890.
145. Kathaṃ hi lokāpacito samāno
 amanuññagandhaṃ bahunnaṃ akantaṃ
 yad eva maccā parivajjayanti⁴
 tad appasatthaṃ dirasaññu⁵ bhuñje. 891. 5
146. Sikhiṃ hi⁶ devesu vadanti h' eke,
 āpaṃ milakkhā⁷ pana devam āhu,
 sabbe va ete vitathaṃ bhaṇanti,
 aggī na devaṇṇātaro na cāpo⁸. 892. 10
147. Nirindriyaṃ santaṃ⁹ asaṇṇakāyaṃ
 vessānaraṃ kammakaraṃ pajānaṃ
 paricariya-m-aggiṃ sugatiṃ kathaṃ vaje¹⁰
 pāpāni kammāni pakubbamāno. 893. 15
148. Sabbābhibhū t' āhu 'dha jīvikatthā
 aggissa Brahmā paricāriko ti,
 sabbānubhāvī ca vasi kimatthaṃ
 animmito nimmitaṃ vandit' assa. 894. 20
149. Hassaṃ¹¹ anijjhānakhamaṃ atacchaṃ
 sakkārahetu pakiriṃsu¹² pubbe,
 te lābhasakkāre apātubhonte¹³
 santhambhitā¹⁴ jantuhi santidhammaṃ. 895.
150. Ajjhenam ariyā paṭhaviṃ janindā
 vessā kasiṃ pāricariyaṃ ca suddā
 upāgu paccekaṃ yathā padesaṃ,
 katāhu ete Vasiṇā ti āhu. 896. 25

¹ B^d pi. ² C^k eke. ³ C^k -khi--vā. ⁴ B^d -ccajayanti. ⁵ C^k -a. ⁶ C^k sakhī-, C^s sikhī-, B^d pi. ⁷ B^d -u. ⁸ C^k vāpo. ⁹ B^d baddhaṃ. ¹⁰ B^d vaje.
¹¹ B^d sāyaṃ. ¹² B^d parikeriṃsu. ¹³ B^d -bhūto, C^k -bhonto. ¹⁴ C^s sanna-.
 B^d sannābhītā.

151. Etañ ca saccam vacanam bhaveyya
yathā idam bhāsitaṃ brāhmaṇehi
nākhattiyo jātu labhettha rajjam
nābrāhmaṇo mantapadāni sikkhe
5 nāññatra vessehi kasim kareyya
suddo na muñce¹ parapessitāya². 897.
152. Yasmā ca etaṃ vacanam abhūtaṃ
musā c' ime odariyā bhaṇanti
tad appapaññā abhisaddahanti
10 passanti taṃ paṇḍitā attanā va³. 898.
153. Khattā na⁴ vessā na balim haranti,
ādāya satthāni caranti brāhmaṇā,
tan tādisaṃ samkhubhitaṃ vibhinnaṃ
kasmā Brahmā n' ujjukaroti lokam. 899.
- 15 154. Sace hi so issaro sabbaloke
Brahmā bahūbhūtapatī pajānam
kim sabbaloke⁵ vidahi alakkhim
kim sabbalokam na sukhim⁶ akāsi. 900.
155. Sace hi so issaro sabbaloke
20 Brahmā bahūbhūtapatī pajānam
māyāmusāvajjamadena cāpi
lokam adhammena kimatth' akāsi⁷. 901.
156. Sace hi so issaro sabbaloke
Brahmā bahūbhūtapatī pajānam
25 adhammiyo⁸ bhūtapatī Ariṭṭha
dhamme satī yo vidahi adhammam. 902.
157. Kiṭṭā paṭaṅgā uragā ca bhekā⁹
hantvā kimim sujjhati makkhikā ca,
ete hi¹⁰ dhammā anariyarūpā
30 Kambojakānam vitathā bahunna ti. 903.

¹ Bā muce. ² Bā -pesanāya ³ C² ca. ⁴ Bā khatyāhi. ⁵ Bā -kam. ⁶ C² -i. ⁷ C² kimattvakāri, C² kimannukāri. ⁸ Bā -ko. ⁹ C² hekā, Bā bhūgā
¹⁰ Bā pi.

Ta. vedajjhagatānarit̐thā 'ti Arit̐tha idāni vedādhigamāni¹ nāma dhīra-
 nam parājayasamkhāto kaliggaḥ² magānam bālānam jeyasamkhāto kaṭaggāḥ³,
 maricidhamman ti idam hi vedattayaṃ maricidhammaṃ, tayidaṃ⁴ asamekkhi-
 tatta yuttāyuttam aṇānantā bālā udakasāññāya migā marīci viya bhūtasāññāya
 anavajjesāññāya attano vināsaṃ⁵ upagacchanti, nātivah--ti evarūpā pana⁵
 māyākoṭṭhāsā⁶ puññaṃ nāpasampannaṃ purisaṃ nātivahanti na vañcenti, bha-
 vantirassa⁷ 'ti rakāro⁸ vyaññanasandhimattaṃ, assa bhūnahuno ti⁹ vadḍhi-
 ghātakassa mittadduno narassa vedā¹⁰ tāpatthāya na bhavanti, patiṭṭhā hotum¹¹ na
 sakkontīti a, paricīṇṇo ca¹² aggīti aggi ca¹³ paricīṇṇo tividhena duccarita-
 dosena sadosacittam pāpakammaṃ purisaṃ na tāyati na rakkhati, sabbañ ca¹⁴
 maccā ti sace pi hi yattakaṃ¹⁵ loke dāru atthi tam sabbaṃ¹⁶ sadhana sa-
 bhoga attano dhanena ca bhogehi ca saddhim tiṇena missaṃ katvā ādīpeyyum
 evaṃgatā¹⁷ sabbam pi tan tehi ādīpitaṃ dahanto ayaṃ asamattatejo¹⁸ asa-
 disat̐jo tāva aggi na tappe, evaṃ atappanīyaṃ bhātika dirasaññū¹⁹ dvīhi
 jīvāhi rasejānanaamattha ko tam sappiādīhi subhikkhaṃ²⁰ subitaṃ kuriyā²⁰
 sakkuṇeyya kātum, evaṃ atittaṃ pana tam mahaggaṃ santappetvā ko nāma
 d-lokaṃ gamissati, passa etaṃ²¹ ca te dukkathitaṃ ti, yogayutto ti araṇi-
 thanayogena yutto hutvā tam paccayaṃ labhivā va samārohati nibbattati aggi²², evaṃ
 paravāyamaṇa uppajjamānaṃ acetanaṃ tam²³ tvaṃ devo ti vadasi, idam pi abhūtam
 eva kathesiṭti, aggimanuppaviṭṭho ti aggim anuppaviṭṭho, nāmattha-
 māno²⁴ ti nāpi araṇiarena araṇihatthena narena amanthiyamāno²⁵ nibbattati
 nāma, kammena ti na jātavedatthikassa purisassa kiriyāṃ vinā attano dhamma-
 tāya yeva jāyati, susseyyun ti antoaggina sasiyamānaṃ sukkheyyum allāu²⁶ eva
 na siyūṃ, bhojan ti bhojanto, dhūmasikkhiṃ patāpavaṇ²⁷ ti dhūmasikkhāya
 yuttaṃ patāpavantaṃ, āṇḍārikā ti āṇḍarakammakārā, loṇakārā ti loṇodakaṃ²⁸
 pacitvā loṇakārakā, sūdā ti bhattakārakā, sarīradāhā ti matasārīrajjhāpakā,
 puññaṃ ti ete pi sabbe puññaṃ eva kareyyum, ajjhena maggin ti ajjhena-
 aggin²⁹ mantaajjhāyaka brāhmaṇāpi hontu³⁰, kociṭti koci naro dhūmasikkhi-
 patāpavantaṃ aggin bhojento tappayitvāpi puññaṃ na karoti nāma, lokāpa-
 cito³¹ samāno ti tava vādo lokassa apacito pūjito samāno, yadevā 'ti yaṃ³²
 ahikuṇapādīm paṭikkūlajegucchāṃ maccā dūrato parivaṇṇenti³³ tadappasathan
 ti tam appasatthaṃ samma dirasaññū³⁴ kathaṃ kena kāraṇena paribhuñjeyya,
 devesu 'ti eke manussa sikkhiṃ devesu aññataraṃ devan ti³⁵ vandanti, mi-
 lakkhā³⁶ panā 'ti aññāpā pana milakkhā³⁷ udakaṃ devo ti³⁸ vadanti,

¹ Bā -manāni. ² Bā adda hoti. ³ Cks kā-. ⁴ Bā bodhayitum. ⁵ Cks omit a. v.
⁶ Cks ma-. ⁷ Bā -dassā. ⁸ Bā da-. ⁹ Cks omit bh ti. ¹⁰ Bā bhedā. ¹¹ Bā
 patiṭṭhātum. ¹² Cks va. ¹³ Cks vā. ¹⁴ Bā -kā. ¹⁵ Bā te sabbe. ¹⁶ so Cks
 for -tam? Bā omits gatā. ¹⁷ Ck asmantitejo ¹⁸ Cks -ñña, Bā dvīrasaññū ¹⁹
 Cks add vā tam. ²⁰ Bā kareyyako. ²¹ Cks yāva. ²² Cks omit aggi. ²³ Cks omit
 tam. ²⁴ Bā nāpaṭha-. ²⁵ Cks na ma-. ²⁶ Cks amatthi-? Bā apāṭhaya-. ²⁷ Ck -ī--vā,
 Ck -ī--vā, Bā -ī--van. ²⁸ Cks -nāaggim. ²⁹ Bā omits hontu. ³⁰ Cks loko-.
³¹ Bā -ccajenti. ³² Cks -s, Bā -dvīrasaññū. ³³ Cks omit ti. ³⁴ Bā -u.

asaññakāya¹ ti anindriyabaddhañ acittakāyañ² ca samānam³ etañ⁴ aceta-
nañ pajānañ pacanādikammakarañ vessānarañ aggim paricaritvā pāpāni kam-
māni karonto loko kathañ sugatīm gamissati, idan te ativiya dukkathitañ,
sabbābhībhūtāhu dha jīvikatthā ti ime brāhmaṇā attano jīvikatthañ
5 Mahābrahmā sabbābhībhū ti āhaṃsu, sabbo loko ten' eva nimmito ti vadanti,
puna aggissa Brahmā paricārako ti pi vadanti, so pi kira aggim juha⁵ eva,
sabbānubhāvī ca vasīti so pana yadi sabbānubhāvī ca vasi ca atha kimat-
thañ sayam⁶ animmito hutvā attanā va nimmitaṃ vanditā⁷ bhavēyya, idam pi
te dukkathita eva, hassan⁷ ti Ariṭṭha brāhmaṇānañ vacanañ nāma hasi-
10 tabbayuttakañ, paṇḍitānañ nijjhānañ na khamati⁸, pakarimsū⁹ 'ti ime
brāhmaṇā evarūpañ musāvādañ attano lābhasakkārahetu pubbe pattharimsu¹⁰,
sandambhitā¹¹ -- ti te ettakena¹² lābhasakkāre apātubhūte¹³ jantuhī saddhīm
yojetvā pāṇavadhapaṭisaṃyuttañ attano laddhīm dhammasamkhātāñ santi-
dhammañ¹⁴ sandambhitā¹⁵ yaññasuttakañ nāma gandhayimsū¹⁶ 'ti a., etañ ca
15 saccañ ti yad etañ tayā ajjheṇamariyā ti ādi¹⁷ vuttañ etañ ca saccañ bha-
veyya, nākhattiyo ti evaṃ sante akhattiyo r. nāma na labheyya abrahmaṇāpi
mantapadāni na sikkheyyum, musā cime ti musā ca ime, odariyā ti udara-
nissittajivikā udarapūrahetu¹⁷ vā, tadappapaññā ti tañ tesam vacanañ appa-
paññā, attanā vā 'ti paṇḍitā pana tesam vacanañ sadosa ti attanā va pas-
20 santi, tañ tādisañ ti tañ tathārūpañ saṃkhubhittvā Brahmaṇā ṭhapitamari-
yadañ¹⁸ bhindittvā ṭhitañ saṃkhubhitañ bhinnañ lokañ so tava Brahmā kasmā
ujum na karoti, alakkhin ti kimkāraṇā sabbaloke dukkhañ vidahi¹⁹, kin ti
kim na ekantasukhim eva sabbalokaṃ akāsi, lokavināseko coro maññe tava
brahmā ti, māyā ti māyāya, adhammena kinnu kāriti²⁰ iminā māyādinā
25 adhammena kimkāraṇā lokañ anvākiriyam²¹ yojayati²² a., Ariṭṭhā 'ti A.
tava bhūtapati adhammiko yo dasavidhe kusalaḍḍhamme sati dhammam eva avi-
dāhittvā adhammañ vidahi, kiṭṭā ti ādi²³ uppyogatthe paccattañ²⁴, ete kiṭṭādayo
pāṇe hantvā macco sujjaṭṭiti etesaṃ pi Kambojaraṭṭhavasīnañ bahunnañ
anariyānañ dhammā, te pana vitathā adhammā va dhammā ti vuttā, tehi pi²⁵
30 tava Brahmaṇā va nimmithehi bhavitabbañ.

Idāni tesam²⁶ vitathābhāvañ dassento āha:

155. Sace hi so sujjaṭṭiyo hanāti

hato pi so saggam upeti ṭhānañ

¹ Ck² -tāyañ. ² B⁴ avitta-. ³ B⁴ kammakarañ pajānanti in the place of ca samānañ. ⁴ B⁴ evaṃ. ⁵ B⁴ adds parehi. ⁶ B⁴ nimmitassa aggissa vandako.
⁷ B⁴ hasan. ⁸ B⁴ na nijjhānakkhamam. ⁹ B⁴ perik-. ¹⁰ B⁴ bandhayimsu.
¹¹ B⁴ sandābhittā -- suttadhammañ. ¹² B⁴ -ke. ¹³ B⁴ -bhonte. ¹⁴ B⁴ sutta-.
¹⁵ B⁴ sandāpita. ¹⁶ so all three MSS. for ganth-. ¹⁷ B⁴ -pūraṇa-. ¹⁸ Ck²
-dā. ¹⁹ all three MSS. -himsu. ²⁰ so Ck²; C² kinukākāri ti, B⁴ kimatthañ
makāriti. ²¹ B⁴ anattakārisaṃ? ²² B⁴ yocesīti. ²³ B⁴ ādisu. ²⁴ B⁴ paccatta-
vacanañ. ²⁵ Ck² te pi, B⁴ te pi hi. ²⁶ Ck² omit tesam.

- bhovādi bhovādina¹ mārayeyyūṃ
ye cāpi tesaṃ abhisaddaheyyūṃ. 904.
159. N' evā' migā na-ppasu no pi gāvo
āyācanti attavadhāya keci
vipphandamānā² idha jīvikatthā,
yaññesu pāṇe pasum āharanti. 905. 5
160. Yūpassa ne pasubandhe ca bālā
cittēhi vaṇṇēhi mukhan nayanti:
ayan te yūpo⁴ kāmaduho parattha
bhavissati sassato samparāye⁵. 906. 10
161. Sace ca yūpe maṇisaṃkhamuttaṃ
dhaññaṃ dhanam rajataṃ⁶ jātarūpaṃ
sukkhesu kaṭṭhesu navesu cāpi
sace duhe' tidive sabbakāme
tevijjasamāghā ca puthū yajeyyūṃ
na brāhmaṇaṃ kañci taṃ yājayeyyūṃ⁷. 907. 10
162. Kuto ca yūpe maṇisaṃkhamuttaṃ
dhaññaṃ dhanam rajataṃ jātarūpaṃ
sukkhesu kaṭṭhesu navesu cāpi,
kuto duhe' tidive sabbakāme. 908. 20
163. Saṭṭhā ca luddā upaladdhabālā⁸
cittēhi vaṇṇēhi mukhan nayanti:
ādāya aggiṃ mama dehi vittaṃ¹⁰
tato sukhi hohisi¹¹ sabbakāme. 909.
164. Tam aggihuttaṃ saraṇaṃ pavissa
cittehi vaṇṇēhi mukhan nayanti,
oropayitvā kesamassuṃ nakhaṇ ca
vedehi vittaṃ¹⁰ atigāḷayanti. 910. 25
165. Kākā ulūkaṃ¹² va raho labhitvā
ekaṃ samānaṃ bahukā samecca¹³ 30

¹ so all three MSS. ² B^d neva, C^s tavā. ³ so B^d, C^{ks} -ṇo. ⁴ read yūpo ayaṃ, omitting te? ⁵ C^{ks} -yaṃ. ⁶ B^d ratanaṃ. ⁷ C^{ks} ju-. ⁸ C^{ks} yācayeyyūṃ, B^d nā brahmaṇaṃ kiñci na jayeyyūṃ. ⁹ B^d ca paluddhā-. ¹⁰ C^{ks} ci-, B^s vu-. ¹¹ C^s hohisi, B^d hohipi. ¹² C^{ks} -kā, B^d -ka. ¹³ B^d samajja.

- annāni bhutvā¹ kuhakā kuhitvā
munḍam katvā² yaññapath³ ossajanti⁴. 911.
144. Evaṃ hi so vañcīto brāhmaṇehi
eko samāno, bahukā⁵ samecca
5 te yogayogena vilumpamānā⁶
diṭṭham adiṭṭhena dhanam haranti. 912.
145. Akāsiyā rājuhi vānusiṭṭhā⁷
tad assa ādāya dhanam haranti,
te tādisā corasamā asantā⁸
10 vajjhā na haññanti Aritṭha loke. 913.
146. Indassa bāhā-rasi dakkhiṇā ti
yaññesu chindanti palāsayaṭṭhiṃ,
tam ce pi⁹ saccam Maghavā chinna¹⁰bāhu¹¹
ken¹² assa Indo asure jināti. 914.
- 15 147. Taṇ c¹³ eva tuccham, Maghavā samaññi
hantā¹⁴ avajjho paramo sa¹⁵ devo.
mantā ime brāhmaṇā tuccharūpā
sandiṭṭhiyā¹⁶ vañcanā esa loke. 915.
148. Mālāgiri Himavā yo ca Gijjho (= p. 204₁₁)
20 Suddassano Nisabho Kākaneru
ete ca aññe ca nagā mahantā
cityā katā¹⁷ yaññakarehi-m-āhu. 916.
149. Yathappakārāni hi iṭṭhakāni
cityā katā yaññakarehi-m-āhu
25 na paḍbatā honti tathappakārā
aññādisā acalā tiṭṭhaselā¹⁸. 917.
150. Na iṭṭhakā honti silā cirena pi¹⁹,
na tattha sañjāyati ayo na lobham,

¹ C¹o bho-. ² F¹ katvā. ³ F¹ osajanti. ⁴ C¹o kuhakā. ⁵ C¹o -nam, B¹ vāṇipamānā. ⁶ C¹o cira-. ⁷ C¹o -ta. ⁸ F¹ taññapā. C¹o ve hi. ⁹ so all three MSS. for abhū? ¹⁰ C¹o hantā, F¹ hantvā. ¹¹ B¹ su. ¹² B¹ -hi. ¹³ B¹ tachā. ¹⁴ B¹ tucchā. C¹o āññā. ¹⁵ F¹ amāyati.

- yaññañ ca etañ parivaṇṇayantā¹
cityā katā yaññaṅkarehi-m-āhu. 918.
173. Ajjhāyakaṃ mantaguṇūpapannaṃ
tapassinaṃ yācayogo ti-m-āhu,
tīre samuddass' udakaṃ sajantaṃ² 5
taṃ sāgar' ajjhohari ten' apeyyo. 919.
174. Parosahassam pi samantavede
mantūpappanne nadiyo vahanti,
na tena vyāpannarasūdakā naṃ³,
kasmā samuddo atulo apeyyo. 920. 10
175. Ye keci kūpā idha jīvaloke
loṇūdakā kūpakhaṇehi khātā
na brāhmaṇajjhoharaṇena⁴ tesu
āpo apeyyo dirasaññu-r-āhu⁵. 921.
176. Pure puratthā kā kassa bhariyā, 15
mano manussam ajānesi⁶ pubbe,
tenāpi dhammena na koci hīno,
evam pi vossaggavibhaṅgam āhu. 922.
177. Caṇḍālaputto pi adhicca⁷ vede
bhāseyya mante kusalo mutimā,
na tassa muddhāpi⁸ phaleyya sattadhā,
mantā ime attavadhāya kattā⁹. 923. 20
178. Vācā katā giddhikatā¹⁰ gahītā
dummocayā kavyāpathānupannā,
bālāna cittaṃ visame nivittṭhaṃ 25
tad appapaññā abhisaddahanti. 924.
179. Sihassa vyagghassa ca dīpino ca
na vijjati porisiyaṃ balena,
manussabhāvo ca¹¹ gavaṃ va¹² pekkho
jāti hi tesāṃ asaṃā samānā¹³. 925. 30

¹ Bđ -ti. ² Ck sacchattaṃ. ³ so Cks; Bđ -ni. ⁴ Ck Bđ brah-. ⁵ Bđ -ññumāhu.
⁶ Cks -hi. ⁷ Cks ādicca. ⁸ Bđ -vi. ⁹ Bđ katā. ¹⁰ Bđ -gatā. ¹¹ Ck va. ¹²
Ck ca. ¹³ so Bđ; Cks -naṃ.

180. Sace ca rājā paṭhaviṃ vijitvā
sajjivavā assavo¹ pārisajjo
sayam eva so sattusaṃghaṃ vijeyya
tassa pajā niccasukhā bhaveyya. 926.
- 5 181. Khattiyamantā ca tayo ca vedā
atthēna ete samakā bhavanti,
tesaṃ ca atthaṃ avinicchinitvā
na bujjaṭṭhi oghapathaṃ va channaṃ². 927.
182. Khattiyamantā ca tayo ca vedā
atthēna ete samakā bhavanti,
10 lābho alābho ayaso yaso ca
sabbe te sabbesaṃ catunna dhammā. 928.
183. Yathāpi ibbhā dhanadhaññahetu
kammāni kārenti puthū pathavyā
15 tevijjasamghāpi³ tath' eva ajja
kammāni kārenti puthū pathavyā. 929.
184. Ibbhā hi ete samakā bhavanti,
niccossukā⁴ kāmagaṇesu yuttā
kammāni kārenti puthū pathavyā,
20 tad appapaññā dirasaññu ārā⁵ ti. 930.

Ta. bhovāditti brāhmaṇā, bhovādina⁶ mārayeyyū ti brāhmaṇam eva⁷
māreyyūṃ, ye cāpiti ye cāpi brāhmaṇānaṃ taṃ vacanaṃ saddaheyyūṃ te
attano upaṭṭhāke yeva ca brāhmaṇe ca māreyyūṃ, brāhmaṇā pana brāhmaṇe ca
upaṭṭhāke ca amāretvā nānappakāre tiracchāne yeva mārenti, iti tesaṃ vacanaṃ
25 micchā, kecīti yaṃ ca⁸ no māretha mayaṃ saggāṃ gamissāmā⁹ ti āgacchantā
keci n' atthi, paṇe pasumāharantīti¹⁰ migādayo paṇe ca pasuṃ ca¹⁰ vip-
phandamānaṃ jīvikatthāya¹¹ mārenti, mukhaṃ -- ti etesu yūpassa¹² pasubā-
dhesu¹³ imasmiṃ te yūpe sabbaṃ¹⁴ maṇisaṃkhamuttaṃ¹⁵ dhaññadhanarajatajā-
tarūpaṃ sannihitaṃ¹⁶, ayaṃ te yūpo parattha kāmadoho bhavissati sassa-
30 bhāvaṃ āvahissatīti citrehi kāraṇehi mukhaṃ pasārenti¹⁷, taṃ taṃ vatvā micchā-

¹ Bđ -vā. ² Ck janam. ³ Bđ -saṃkhāpi. ⁴ Bđ niccussupā ⁵ Ck -ña rāto,
Ck -ña rāne, Bđ dirasaññu ārakā. ⁶ so Ck Bđ; Ck dīna. ⁷ Ck -pomeva, Ck
-paveva, Bđ -pamevana. ⁸ so Ck; Ck ya ca, Bđ yaññena. ⁹ Bđ -ārabhantīti. ¹⁰
Ck pasunti. ¹¹ Ck -tatthāya. ¹² Bđ yupussanesu. ¹³ Bđ -dhe ca. ¹⁴ Ck -ā.
¹⁵ Ck -yuttā. ¹⁶ Ck -rūpa, Bđ dhaññam dhanam rajataṃ jātārūpaṃ --. ¹⁷
Bđ -denti.

180. Sace ca rājā paṭhaviṃ vijitvā
sajjivā¹ assavo¹ pārisajjo
sayam eva so sattusaṃghaṃ vijeyya
tassa pajā niccasukhā bhaveyya. 926.
- 6 181. Khattiyamantā ca tayo ca vedā
atthena ete samakā bhavanti,
tesaṃ ca atthaṃ avinicchinitvā
na bujjhatī oghapathaṃ va channaṃ². 927.
- 10 182. Khattiyamantā ca tayo ca vedā
atthena ete samakā bhavanti,
lābho alābho ayaso yaso ca
sabbe te sabbesaṃ catunna dhammā. 928.
183. Yathāpi ibbhā dhanadhañña³hetu
kammāni karenti puthū pathavyā
15 tevijjasamghāpi³ tath' eva ajja
kammāni karenti puthū pathavyā. 929.
184. Ibbhā hi ete samakā bhavanti,
niccossukā⁴ kāmagaṇesu yuttā
kammāni karenti puthū pathavyā,
20 tad appapaññā dirasaññu āra⁵ ti. 930.

Ta. bhovādīti brāhmaṇā, bhovādina⁶ māreyyyu ti brāhmaṇam eva⁷
māreyyyuṃ, ye cāpīti ye cāpi brāhmaṇānaṃ taṃ vacanaṃ saddabheyyuṃ te
attano upaṭṭhāko yeva ca brāhmaṇo ca māreyyyuṃ, brāhmaṇā jama brāhmaṇe ca
upaṭṭhāko ca amāretvā nānappakāro tiracchāno yeva mārenti, iti tesaṃ vacanaṃ
25 mīceha, kecīti yaṃ ca⁸ no māretha mayam saggaṃ gamissāmi⁹ 'ti āgacchanti
keci n' atthi, pāpo pasumāharantīti¹⁰ migādayo pāpo ca pasuṃ ca¹⁰ vip-
phandamānaṃ jīvikatthāya¹¹ mārenti, mukhaṃ -- ti etesa yūpaṃ¹² pasubha-
dhesu¹³ (masmiṃ te yūpe sabbam¹⁴ maṇisaṃkhamuttam¹⁵ dhaññā dhanarajatajā-
tatupamā sannihiṭam¹⁶, ayaṃ te yūpo parattha kīmaṇhe bhavissati saccata-
30 bhavaṃ avahissatīti citrehi kārāṇehi mukhaṃ pasāreva¹⁷, tam tvaṃ varu mārchā-

¹ jid - va, ² Ck janāṃ. ³ Bā - saṅkhāpi. ⁴ Bā niccossukā. ⁵ Ck - ān rāṇ, Ck - na rāṇ, jid dirasaññu āraḥ. ⁶ so Ck Bā; Ck - āra. ⁷ Ck - jama. Ck - yaseva, jid - yaseva. ⁸ so Ck; Ck ya ca. Bā yaññama. ⁹ Bā - ābhassanti. ¹⁰ Ck pasuṃti. ¹¹ Ck - tatthāya. ¹² Bā yūpaṃ. ¹³ Bā - dha. ¹⁴ Ck - ā. ¹⁵ Ck - yuttā. ¹⁶ Ck - rūpa, Bā dhaññam dhanam tvaṃ tvaṃ jīvāpam. ¹⁷ jid - dentī.

gāhaṃ gabhenti a., sace cā 'ti sace ca yūpe vā sesakaṭṭhesu vā etaṃ maṇḍi
bhaveyya tīdive vā sabbakāmaduham assa tevijjagaṇā ca¹ puthū hutvā yaññaṃ
yajeyyūṃ bahudhanatāya c' eva saggakāmatāya ca aññaṃ brāhmaṇaṃ na yā-
jeyyūṃ yasmaṃ pana attano va dhanāṃ paccāsiṃsantā aññaṃ pi yājenti tasmā
abhūtavādino ti veditabbā, kuto cā 'ti etaṃlū ca yūpe vā sesakaṭṭhesu vā 5
kuto etaṃ maṇḍi ādiṃ katvā avijjamānam eva kuto tīdive sabbakāme dubbessati
sabbathāpi abhūtam eva tesāṃ vacanaṃ, saṭṭhā ca luddā ca upaladdha-
bālā² ti Ariṭṭha ime brāhmaṇā nāma kerāṭṭikā c' eva nikkaruṇā ca³ te bālālokaṃ
palobhetvā upalāpetvā⁴ vicitrehi kāraṇehi mukhaṃ pasārenti⁵, sabbakāme ti
aggīṃ ādāya taṇ⁶ ca duha⁷ ambhakaṇ ca vittaṃ dehi tato sabbakāme labhītvā sukhī 10
hohisi⁸, tam aggīhuttaṃ -- ti taṃ rājānaṃ rājamahāmatteṃ vā ādāya aggī-
huttaṭṭhānaṃ gehaṃ pavasiṭvā, oropayitvā ti vicitrāni kāraṇāni vadantā ke-
masum c' assa nakhaṇ⁹ ca oropayitvā, atigālayanti¹⁰ vuttatāya tayo vede
nissāya idaṃ dātubbaṃ idaṃ kātubbaṃ ti vadantā vedehi tassa santakaṃ dhanāṃ
atigālayanti vināsenti viddhamāseṃti, annāni bhutvā -- ti te kuhakā nappā- 15
kāraṃ kuhakammaṃ katvā yaññaṃ¹¹ vaṇṇetvā vaṇṇetvā tassa santakaṃ nā-
naggarasabhojanaṃ bhuñjitvā aṭṭha naṃ mundaṃ katvā yaññaṃpatho ossajanti
taṃ¹² gahetvā bahi yaññaṃvātaṃ gacchanti¹³ a., योगयोगेनā 'ti brāhmaṇā
ekam¹⁴ bahukā¹⁵ samecca¹⁶ tena tena yogena tāya tāya yuttiyā vilumpamānā¹⁷
diṭṭhaṃ paccakkhaṇaṃ tassa dhanāṃ adīṭṭheṇa devalokena adīṭṭhaṃ devalokaṃ 20
vaṇṇetvā amarāṭṭhānaṃ¹⁸ katvā haranti, akāsiyā rājūhi vānusiṭṭhā ti
idaṃ ca idaṃ ca baṇiṃ gaṇhathā 'ti rājūhi anusiṭṭhā akāsiyasaṃkhātā¹⁹ rāje-
jurisā viya, tadassā 'ti tam assa dhanāṃ ādāya haranti, corasamā ti abhūta-
baligābhakā sandhicchedacorasadisā, vajjhā ti vadhārāhā evarūpā pāpadhamā
idāni loke na haññaṃti, bāhārasāti bāhāsi²⁰, i v. h.: idaṃ pi Ariṭṭha brāh- 25
maṇānaṃ pi musāvādaṃ passa te²¹ kira yaññesu mahatiṃ palāsaṃyāṭṭhiṃ Indassa
bāhāsi²² dakkhiṇā ti vatvā chindanti, tav' etesaṃ vacanaṃ saccam. aṭṭha chinna-
bāhu samāno ken' assa bāhubaleṇa Indo asuro jīnāti, samānigīti bāhusamañgī
achinnabāhu arogo yeva²³, paramo ti uttamo puññiddhisamannāgato aññaṃ
avaṃjho, brāhmaṇā ti brāhmaṇānaṃ²⁴, tueccharūpā ti tuecchasabbhāvā²⁵ nīp- 30
phalā, vaṇṇaṇā ti ye te brāhmaṇānaṃ mantā²⁶ nāma esa²⁷ loke sandiṭṭhikā
vaṇṇaṇā, yathāpakaṇānti yādisāni iṭṭhakāni gahetvā yaññaṃkarehi cītyā katā²⁸
ti vadanti, tiṭṭhaselā ti pabbatā hi acalā tiṭṭhā²⁹ upacitā ekaghanā silāmayā
va³⁰ iṭṭhakāni calāni na ca ekaghanāni na silāmayāni, parivaṇṇayantā³¹ ti

¹ Bā va. ² Bā paluddhā ca bālā. ³ Bā ceva lohā ca. ⁴ Bā omits upa-. ⁵ Bā -dhenti. ⁶ Bā tvañ. ⁷ Cā duhaṃ, Bā juha. ⁸ Cā hosīti, Bā adda sabbakāmehi, sabbakāmehi palobhetvā pahadenti. ⁹ Cā nakhe. ¹⁰ Bā samajja samāgentvā paraṃ in the place of yaññaṃ. ¹¹ Cā omits taṃ. ¹² Bā adda dāyakaṃ. ¹³ Cā bahum. ¹⁴ Bā samajja. ¹⁵ Bā viluppa-. ¹⁶ Bā arahaṇa-, Bā aharapa-. ¹⁷ Cā -khatā. ¹⁸ Bā bāhā asī. ¹⁹ Cā to, Bā -tehi. ²⁰ Bā adda hantvā ti asūraṇaṃ hantvā. ²¹ Bā brahmānāma. ²² Cā -sabbhāgā. ²³ Bā bedā. ²⁴ Cā esa. ²⁵ Cā cittaṃkatā, Cā cittakatā. ²⁶ Bā tiṭṭhānaṃ, Cā diṭṭhā. ²⁷ Bā ca. ²⁸ Bā -ti.

evam yaññam vaññentā¹ brāhmaṇā², samantavede ti paripuṇṇavede brāhmaṇe³, vahanānti sotesu pi āvaṭṭesu patite vahanānti, nimujjāpetvā jīvita-kkha-
 yañ pāpentī, na tena -- kāna⁴ ti ettha eko nakāro pucchānatto⁵ hoti, nanu
 tena vyāpannārasūdakā nadiyo⁶ ti hi nam pucchanto evam āha, kasmā ti kena
 5 kāraṇena tāva mahāsamuddo va apeyyo kato, kiṃ Mahābrahmā nadīsu udakaṃ
 apeyyaṃ kattum na sakkoti samudde yeva sakkotitī, dirasaññurāhū⁷ ti dira-
 saññū⁸ ahu jāto ti a., pure puratthā ti ito pure sabbapuratthā sabbapaṭhamā-
 kappikakāle, kā kassa bhariyā ti kā kassa bhariyā nāma, tādā hi itthilīṅgam
 eva u' atthi, pacchā methunādhamavasena mātāpitaro nāma jātā, ma no ma-
 10 nussan ti tadā hi mano yeva manussaṃ ajanesi⁹, manomayā sattā nibbattiṃsū
 'ti a., tenāpi dhammenā 'ti tena pi kāraṇena tena sabbāvena na koci jātiyā¹⁰
 hīno nāma, na hi tadā khattiyādibhedo atthi, tasmā yaṃ brāhmaṇā vadanti
 brāhmaṇā va jātiyā seṭṭhā itare hīnā ti taṃ micchā, evampitī evaṃ vattamāne
 loke porāṇakavattaṃ jāhitvā pacchā attanā pakkhanditvā¹¹ katānaṃ vasena
 15 khattiyādayo cattāro koṭṭhāsā jātā, evaṃ vossaggavibhaṅgam āhu, attanā va
 katehi kammavossaggehi¹² tesāṃ sattānaṃ ekacce khattiyā jātā ekacce brāh-
 maṇādayo ti imaṃ vibhaṅgaṃ kathenti, tasmā brāhmaṇā va seṭṭhā ti vacanaṃ
 micchā, sattadhā ti yadi Mahābrahmunā brāhmaṇānaṃ nēva tayo vedā dinnā
 na aññesaṃ caṇḍālassa mante bhāsantassa muddhā sattadhā phaleyya na ca
 20 phalaṭi, tasmā imehi brāhmaṇehi attavadhāya mantā¹³ katā, attano yeva tesāṃ
 musāvādāditaṃ¹⁴ pakāsentā guṇavadhaṃ¹⁵ karonti, vācā katā ti ete mantā
 nāma musāvādena cintetvā katā, giddhikatā gahitā ti lābhagiddhikatāya
 brāhmaṇehi gahitā, dummocayā ti macchena gilṭaballiso viya dummocayā,
 kavyāpathānupannaṃ ti kavyakāra-brāhmaṇānaṃ vacanapatham anupannaṃ¹⁶
 25 anugatā, tehi yathā icchanti tathā musā vatvā baddhā, bālānaṃ ti tesāṃ hi
 bālānaṃ cittaṃ visame nivṛttaṃ taṃ aññe appapaññā saddahanā¹⁷, porisiyaṃ-
 balenā 'ti porisiya-saṃkhātena balena, i. v. h: yaṃ etesaṃ sihādīnaṃ purisa-
 thāmasaṃkhātaṃ porisiyaṃ¹⁸ balaṃ tena porisiyabalena samannāgatā brāhmaṇā
 nāma u' atthi, sabbe¹⁹ imehi tiracchānehi pi hīnā yeva, manussa-bhāvo ca
 30 gavaṃ va pekkho ti api ca yo²⁰ etesaṃ manussabhāvo so gunnaṃ viya
 pekkhitabbo, kiṃkāraṇā: jāti hi tesāṃ asamā samānaṃ²¹, tesāṃ hi brāhmaṇānaṃ
 duppaññatāya gohi saddhīṃ samānājāti yeva asamā²², aññaṃ eva hi gunnaṃ
 saṇṭhānaṃ aññaṃ etesaṃ ti etena brāhmaṇe tiracchānesu sihādīsime pi²³ akatvā
 gorūpasame karoti, sace ca rājā ti Ariṭṭha yadi Mahābrahmunā dinnabhāvena
 35 khattiyō va paṭhavīṃ vijetvā, sajjivavā ti²⁴ sajjivīhi amaccehi samannāgato,
 assavo pārisajjo ti²⁵ attano ovādakapārisāvācāro alyā ath' assa pārisāya²⁶

¹ Bđ -otvā. ² Bđ adds va brahmaṇe parivañṇayanti. ³ Ck -ṇā. ⁴ Bds -kāni.

⁵ Ck samuccanatthe, Cs samucchahacceyatthe. ⁶ Bđ adds honti. ⁷ Cks -saññar-

aho, Bđ dvirasaññumāhu. ⁸ Cks -sañña, Bđ dvirasaññukammā. ⁹ Cks ajā-. ¹⁰

Cks add na. ¹¹ Bđ samanivā. ¹² Bđ adds vibhattā. ¹³ Bđ adds na. ¹⁴ Bđ

-dīkaṃ. ¹⁵ Bđ gaṇabhedam. ¹⁶ all three MSS. anupp-. ¹⁷ Bđ -ya. ¹⁸ Cks

sace. ¹⁹ Cks so. ²⁰ so Cks for -nā? Bđ asamā pamāṇā ti. ²¹ so Cks; Bđ

asāmānaṃ. ²² Bđ sādādisu samam eva. ²³ Bđ omits ti. ²⁴ Bđ pariyāya.

yujjhivā r. dātabbānā nāma na bhavēyya, sayam¹ eva so ekako va sattusa-
 ghaṃ vijēyya, evaṃ satl yuddhadukkhābhāvena² tassa pana pajā³ niccasukhī
 bhavēyya, evaṃ ca n' atthi tasmāpi tesaṃ vacanaṃ micchā, khattiyamantā
 ti rājasatthaṃ ca tayo ca vedā attano ānāya⁴ ruciyā idam eva kattabban ti
 pavattantā atthēna ete samakā bhavanti, aviniccchinitvā ti tesaṃ khattiya-
 mantānaṃ khattiyo pi vedānaṃ brāhmaṇo pi atthaṃ aviniccchinitvā ānāvasen'
 eva gāhanto tam atthaṃ udakoghena channaṃ maggaṃ viya na bujjhati,
 atthēna ete ti vacanattathēna ete samakā bhavanti, kimkāraṇā: brāhmaṇā va
 seṭṭhā⁵ añño vaṇṇo hīno ti vadanti yeva, sabbe te ti te sabbe lābhādayo
 lokadhammā sabbe te sabbesaṃ catunnam pi vaṇṇānaṃ dhammā ekasatto pi hi 10
 etehi muttako nāma n' atthi, brāhmaṇā lokadhammehi aparimuttā vasamānā
 seṭṭhā mayan ti musā kathenti, ibbhā ti gahapatikā, tevijjasaṃghāpīti
 brāhmaṇā tath' eva puthū na kasigarakkhādīni kammāni karonti, niccosasukā⁶
 ti⁷ niccaṃ ussukajātā chanda-jātā, tad appapaññā dirasaññū ārā⁸ ti tasmā
 bhātika dirasaññū⁹ nippaṇñā brāhmaṇā ārā te dhammato, porāṇakā hi brāhmaṇa- 15
 dhammā etarahi sunakhesu sandissanti.

Evam M. tesaṃ vādaṃ bhinditvā attano vādaṃ patiṭṭhā-
 pesi, tassa dhammakathaṃ sutvā nāgaparisā somanassajātā
 ahosi. M. nesādabrahmaṇaṃ nāgabhavanā niharāpesi, pari-
 bhāsamattam pi pan' assa nākāsi. Sāgarabrahmadatto pi 20
 ṭhapitadivasam anatikkamitvā caturaṅginiyā senāya parivuto
 pituvasanaṭṭhānaṃ agamāsi. M. pi „mātulaṃ ca ayyakaṃ ca
 passissāmiti“ bheriṃ carāpetvā mahantena sirisobhaggena Ya-
 munato uttaritvā tam eva assamaṃ ārabha pāyāsi, avasesa-
 bhātaro ca tassa mātāpitaro ca pacchato pāyimsu. Tasmim 25
 khaṇe S-brahmadatto M-aṃ mahatiyā parisāya āgacchantaṃ
 asaṅjānitvā pitaraṃ pucchanto āha:

185. Kassa bheri¹⁰ mutiṅgā ca saṃkhā paṇavadeṇḍimā (V ³²²/₄)
 purato paṭipannāni hāsayaṇtā rathesabhaṃ. 931.

186. Kassa kañcanapaṭṭena puthunā vijjuvaṇṇinā 30
 yuvā kalāpasannaddho, ko eti siriyā jalaṃ. 932.

187. Ukkāmakhe pahaṭṭhaṃ va khadiraṅgārasannibhaṃ
 mukhaṃ cāru-rivābhāti¹¹, ko eti siriyā jalaṃ. 933.

¹ Cks sā-. ² Bd yuddhe-. ³ Cks padā. ⁴ Cks ānāya. ⁵ C'd adds vaṇṇā. ⁶
 Cks -ukkā, B'd niccussukā. ⁷ B'd adds kāmagaṇesu. ⁸ Ck -ñāārāpe, C' -ñāārāte,
 B'd -ñu ārākā. ⁹ Cks -a. ¹⁰ Cks ok-. ¹¹ Cks -pivā-.

188. Kassa jambonadaṃ chattaṃ sasalākaṃ manoramaṃ
ādiccamaṃsāvaraṇaṃ, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 934.
189. Kassa aṃkaṃ¹ pariggayha vālavijānim uttamaṃ
carate varapaññassa muddhani uparūpari. 935.
- 5 190. Kassa pekhupahatthāni vicitrāni mudūni ca
tapaññamaṇidaṇḍāni² caranti ubhatomukhaṃ. 936.
191. Khadiraṅgāravaṇṇābhā ukkā³mukhapahamaṃsitā⁴
kass' ete kuṇḍalā vaggū sobhanti ubhatomukhaṃ. 937.
192. Kassa vātena chupitā niddhantā mudukālākā
10 sobhayanti nalāṭantaṃ nabhā vijju-r-iv' uggatā. 938.
193. Kassa etāni akkhīni āyatāni puthūni ca,
ko sobhati visālakkho, kass' etaṃ uṇṇajaṃ mukhaṃ. 939.
194. Kassa te lapanajā⁵ suddhā⁶ suddhasamkhavarūpamā⁷
bhāsamānassa sobhanti dantā kuppilasādisā⁸. 940.
- 15 195. Kassa lākhārasasamā hatthapādā sukhe ṭhitā,
ko so bimboṭṭhasampanno divā suriyo va bhāsati. 941.
196. Himaccaye⁹ hemavato¹⁰ brahāsālo va pupphito
ko so odātapāvāro jayaṃ Indo va sobhati. 942.
197. Suvannaṇṇapilakākiṇṇaṃ maṇidaṇḍavicittitaṃ
20 ko so parisam ogayha¹¹ iso khaggaṃ va muṇcati¹² 943.
198. Suvannacitakā¹³ citrā sukatā citrasibbanā¹⁴
ko so omuṇcate pādā namo katvā mahesino ti. 944.

Ta. paṭiparaṇṇānīti kass' etāni turīyāni purato paṭipannāni, hāsayantā
ti etaṃ rājānaṃ hāsayantā, kaṇḍana -- 'ti kassa nalāṭante bandhena uṇḥisa-
95 paṭṭena vijjuyā meghamukhaṃ viya varamukhaṃ ujjotatīti pucchati, yuvā -- ti
taruṇo sannaddhadhanukelāpo, ukkā -- ti kammāruddhane pahaṭṭhasuvaṇṇaṃ
viya, khadiraṅgāra -- ti ādittakhadiraṅgārasannibbhaṃ, jambonadaṃ ti ratta-
suvaṇṇamayaṃ, aṃkaṃ¹ pariggayhā 'ti cāmarīgāhakena aṅkena¹³ pariggahitā
hutvā, vālavija -- ti uttamaṃ vālavijānim, pekhupa -- ti morapiñjajhattha-
30 kāni, vicitrānīti sattaratanavicitrāni, tapañña¹⁴ -- ti tapanīyasuvaṇṇena ca

¹ Bā aṅgaṃ. ² Bā suvaṇṇamaṇi-. ³ Ck ok-. ⁴ Bā kassete lapanajātā omi-
ting suddhā. ⁵ Bā suddhā-. ⁶ Ck kucchila-, kujjila-. ⁷ Ck -ena. ⁸ Bā -ti.
⁹ Bā ogayha. ¹⁰ Ck iso-, Bā isā -- pamuṇcati. ¹¹ Bā -vikatā. ¹² Bā -sib-
bino, Ck -sippino. ¹³ Ck Bā aṅgena. ¹⁴ Bā suvaṇṇa-.

maṇiḥi ca khacitadāṇḍāni, ubhatomukhan ti mukhassa ubhatopassesu caranti,
vātena -- ti vātāhatā, uddhantā ti siniddharutā¹, nalāṭantan ti kass' ete
evarūpā kesā nalāṭantaṃ upasobhanti, nabhā ti nabhato uggatā vijju viya,
uṇṇajan ti kañcanadāso viya paripuṇṇam, lapanaḥā² ti mukhaḥā³, kupṇila-
sādisā ti mantālakamakulasadisā⁴, sukhe ṭhitā ti sukhaparihatā, jayam
Indo vā⁵ ti jayappatto Indo viya, suvaṇṇa - ti suvaṇṇapillakāhi ākiṇṇam,
maṇi -- ti maṇiṭharūhi vicittitaṃ, suvaṇṇacitakā⁶ ti suvaṇṇakharitā, citrā
ti sattaratana vicitrā, sukatā ti suniṭṭhitā, citrasibbanā⁷ ti citrasibbaniyo⁸,
ko -- pādā ti ko esa pādato evarūpā pāduka omuṇcatīti.

Evam puttena S-brahmadattena puṭṭho iddhimā abhiññā- 10
lābhitāpaso „tāta ete Dhataratṭhassa rañño puttā tava lhāgi-
neyyā nāgā“ ti ācikkhanto gātham āha:

100. Dhātaratṭhā' hi te nāgā iddhimanto yasassino

Samuddajāya uppannā nāgā ete mahiddhikā ti. 945.

Evam etesaṃ kathentānaṃ űeva nāgapārisā patvā tāpa- 15
sassa pāde vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Samuddajāpi pitaraṃ
vanditvā roditvā nāgaparisāya saddhim n-bhavanam eva gatā.
S-brahmadatto tatth' eva katipāham vasiṭvā Bārāṇasim eva
gato. Samuddajā n-bhavane yeva kālam akāsi. Bo. yāvajīvaṃ
silam rakkhitvā uposathakammaṃ katvā āyupariyosāne saddhim 20
nāgaparisāya saggapadam⁹ pūresi.

S. i. d. ā. „evam upāsakā porāṇakapaṇḍitā anuppanne pi Buddhē
evarūpaṃ nāgasampattiṃ pahāya uposathakammaṃ karimāsu yevā“ 'ti
vatvā j. s.: „Tadā mātāpitāro mahārājakulāni ahesum, nesāda brāh-
maṇo Devadatto, Somadatto Anando, Accimukhī Uppalavaṇṇā, Su- 25
dassano Sāriputto, Subhogo Moggallāno, Kāṇāriṭṭho Sunakkhatto,
Bhūridatto aham evā 'ti¹⁰. Bhūridattajātakaṃ.

7. Mahānāradakassapajātaka.

Ahu rājā Videhānan ti. Idam S. Latṭhivanuyyāne viharanto
Uruvelakassapadamaṇi ā. k. Yadā hi S. pavattavaradhammacakko¹⁰ 30

¹ C^k siddha-, C^s siniddhane antā, B^d siniddhaantā. ² B^d -jātā. ³ so B^d; C^k
maddālamakulasadisā, C^s mantālokamakulasadisā. ⁴ B^d C^s -vikaṭā. ⁵ B^d C^s
-sippino. ⁶ C^k citrā-, B^d C^s -sippiniyo. ⁷ C^k dhataratṭhā, B^d -ṭhassa, omitting
hi. ⁸ B^d C^s -pūram. ⁹ B^d C^s aham eva sammasambuddho loke udapāditī.
¹⁰ B^d pavattita-.

Uruvelakassapādayo jaṭile dametvā Magadharājassa paṭissavaṃ muñ-
cetum¹ purāṇasahasajaṭilaparivuto Laṭṭhivanuyyānaṃ agamāsi. Tada
dvādasanahutāya parisāya saddhim āgantvā Dasabalaṃ vanditvā
nisinnassa Magadharaṇṇo parisantare brāhmaṇagahapatikānaṃ vitakko
5 uppajji: „kin nu kho Uruvelakassapo mahāsamaṇe brahmacariyaṃ ca-
rati udāhu mahāsamaṇo Uruvelakassape“ ti. Atha Bh. „Kassapassa
mama santike pabbajitabhāvaṃ jānāpessāmi“ imam gātham āha:

Kim eva disvā Uruvelavāsi (vol. I p. 88. Vin. I p. 86.)

pahāsi aggim kisako vadāno,

10 pucchāmi taṃ Kassapa etam atthaṃ:

kathaṃ pahīnaṃ tava agghuttan ti.

Thero pi Bhagavato adhippāyaṃ viditvā:

Rūpe ca sadde ca atho rase ca

kāmitthiyo cābhivadanti yaṃnā.

15 Etam malan ti upadhisu natvā

tasmā na yitṭhe na hute araṇṇin ti

imam gātham vatvā attano sāvakabhāvaṃ pakāsanatthaṃ T-assa pāda-
piṭṭhe sīsaṃ ṭhapetvā „satthā me bhante Bh., sāvako 'ham asmīti“

vatvā ekatālaṃ dvitālaṃ titālan ti yāva sattatālapamāṇaṃ sattak-

20 khattum vebhāsaṃ abbhuggantvā oruyha T-aṃ vanditvā ekamantaṃ
nisīdi. Taṃ pāṭihāriyaṃ disvā mahājano „aho mahānubhāvo Buddho,

evamthāmagatadiṭṭhiko nāma attānaṃ arahā ti mamūnamāno U-kassapo
diṭṭhijālaṃ bhinditvā T-ena damito“ ti² Satthu guṇakathaṃ nēva

kathesi. S. „anacchariyaṃ idāni sabbamūnutaṃ pattena mayā imassa

25 damanaṃ, sv-āhaṃ pubbe sarāgakāle pi Nārado nāma Brahmā hutvā
imassa diṭṭhijālaṃ bhinditvā imam nibbisevanaṃ akāsin“ ti vatvā tāya
pariāya yācito a. ā.

Atṭe Videharaṭṭhe Mithilāyaṃ Aṃgati³ nāma rājā

r. kāresi dhammiko dhammarājā. Rujā nāma dhītā ahoṣi

30 abhirūpā pāsādikā kappasatasahassaṃ patthitapatthanā mahā-
puṇḍā aggamahesiyā kucchismiṃ nibbattā. Sesā pan' assa

sahasasahasā itthiyo vañjhā ahesum. Tassa sā dhītā piyā

ahoṣi manāpā. So tassā nānāpupphapūre pañcaviṣatipuppha-

35 samagge sukhumaṇi ca vatthāni „imehi attānaṃ alaṃkarotū“

¹ Pa mocetum. ² Ck dumīti. ³ Ck aṅgāti.

'ti devasikaṃ pahīṇati' „khadaniyabhojaniyassa 'pamāṇaṃ n' atthi, anvaddhamāsaṃ dānaṃ detū" 'ti sahaṣsaṃ peseti. Tassa kho pana Vijayo Sunāmo Alāto ti tayo amaccā ahesuṃ. So komudiyā cātumāsiniyā chaṇe vattamāne devanagare' viya nagare c' eva antepure ca alaṃkate sunahāto suvilitto sabbā- 5
laṃkārapatimaṇḍito¹ vivaṭasīhapañjare mahātale amaccagaṇa-
parivuto visuddhagaganatalaṃ abhilaṃghamānaṃ candamaṇḍa-
laṃ disvā „ramaṇiyā vata bho dosinā ratti, kāya nu kho ajja
ratiyā abhirameyyāmā 'ti amacce pucchi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

10

1. Ahu rājā Videhānaṃ Aṃgati⁴ nāma khattiyo
pahūtayoggo dhanimā anantabalaporiso. 946.
2. So ca pannarasim rattiṃ purime yāme anāgate
cātumassakomudiyā⁵ amacce sannipātayi: 947.
3. Paṇḍite sutasampanne mihitapubbe vicakkhaṇe
Vijayaṃ ca Sunāmaṃ ca senāpatim Alātakāṃ. 948.
4. Tam anupucchi Vedeho: paccekaṃ brūtha saṃ ruciṃ,
cātumassakomud' ajja, juṇhaṃ, vyapagataṃ tamaṃ,
kāy' ajja ratiyā rattiṃ viharemu imaṃ utun ti. 949.

15

Ta. pahūtayoggo ti pahūtena hatthiyoggādinaṃ samannāgato, ananta- 10
balaporiso ti anantabalaṃkāyo, anāgate ti pariyoṣānaṃ appatto anatikkamante
ti a., cātumassā 'ti catunnaṃ vassikamāsānaṃ paṇḍimadivasabhūṭāya, komu-
diyā ti phullakumudāya, mihitapubbe ti paṭhamāṃ sītaṃ katvā pacchā ka-
thanasīle, tamanupucchīti taṃ tesu amaccesu ekekaṃ amaccaṃ anupucchi,
paccekaṃ brūtha saṃ⁶ ruciṃ 'ti sabbeva tumhe attano ruciṃ paccekaṃ 25
mayhaṃ kathetha, komudajjā 'ti komudī ajja, juṇhaṃ ti nissayabhūtaṃ canda-
maṇḍalaṃ abhuggataṃ, vyapagataṃ tamaṃ ti tena sabbasudhakāraṃ vi-
bataṃ, utun ti ajja rattiṃ imaṃ evarūpaṃ utun kāya ratiyā vihareyyāmā 'ti
amacce pucchi.

Tena te pucchitā attano attano ajjhāsayānurūpaṃ kathaṃ
kathayīṃsu.

30

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

5. Tato senāpatī raṇṇo Alāto etad abravī:
hatthaṃ yoggaṃ balaṃ sabbāṃ senaṃ sannāhayāmase. 950.

¹ Bḍ pahīṇī. ² Bḍ -raṃ. ³ Bḍ -paṭimaṇḍito. ⁴ Cks aṅgati. ⁵ Bḍ cātumāsā-
⁶ Bḍ yaṃ.

6. Niyyāma deva yuddhāya¹ anantabalaporisā,
ye te vasaṃ na āyanti vasaṃ upanayāmase,
esā mayhaṃ sakā diṭṭhi: ajitaṃ ojināmase. 951.
7. Alātassa vaco sutvā Sunāmo etad abravī:
5 sabbe tuyhaṃ mahārāja amittā va samāgatā, 952.
8. Nikkhittasatthā paccattā nivātam anuvattare,
uttamo ussavo ajja, na yuddhaṃ mama ruccati. 953.
9. Annaṃ pānaṃ ca khajjaṃ ca khippaṃ abbiharantu te,
ramassu deva kāmehi naccagītesu vādite. 954.
10. Sunāmassa vaco sutvā Vijayo etad abravī:
sabbe kāmā mahārāja niccaṃ tava-m-upaṭṭhitā, 955.
11. Na h' ete dullabhā deva tava kāmehi modituṃ,
sadāpi kāmā labbhanti² n' etaṃ cittaṃ mataṃ³ mama. 956.
12. Samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vāpi upāsema bahussutaṃ
15 yo n' ajja vinaye kaṃkhaṃ atthadhammavidū ise. 957.
13. Vijayassa vaco sutvā rājā Aṃgati-m-abravī⁴:
yathā Vijayo bhaṇati mayhaṃ p' et' eva ruccati. 958.
14. Samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vāpi upāsema bahussutaṃ
yo n' ajja vinaye kaṃkhaṃ atthadhammavidū ise. 959.
20. 15. Sabbe va [santā] karoṭha matiṃ: kaṃ upāsema paṇḍitaṃ,
ko n' ajja vinaye kaṃkhaṃ atthadhammavidū ise. 960.
16. Vedeḥassa vaco sutvā Alāto etad abravī:
atth' āyaṃ migadāyasmiṃ⁵ acelo dhīrasammato 961.
17. Guṇo Kassapagott' āyaṃ suto citrakathī gaṇī,
25 taṃ deva payirupāsaya, so no kaṃkhaṃ viñessati. 962.
18. Alātassa vaco sutvā rājā codesi sārathiṃ:
migadāyaṃ gamissāma, yuttaṃ yānaṃ idhānaya⁶ 'ti. 963.

Ta. haṭṭhan ti tuṭṭhaṃ, ojināmase ti yam no ajitaṃ taṃ jināma, eso
mam' ajjhāsaya ti, rājā tassa kathaṃ n' eva paṭikkosi nābhinandī, Sunāmo
30 etad abravīti rājānaṃ Alātassa vacanaṃ nābhinandantaṃ appaṭikkosantaṃ
dievā nāyaṃ rājā yuddhājjhāsaya abam assa cittaṃ gaṇhanto kāmagaṇābhiraṭṭhi
vaṇṇayiasāmiti cintetvā etaṃ sabbe tuyhaṃ ti ādivacanaṃ abravī, Vijayo
etad abravīti rājā Sunāmassa vacanaṃ nābhinandī na paṭikkosi, tato Vijayo
ayaṃ imesaṃ dvinnam pi vacanaṃ sutvā tuṇhī yeva ṭhito, paṇḍitā nāma
35 dhammasavanasopā honti, dhammasavanam assa vaṇṇessāmiti cintetvā etaṃ
sabbe kāmā ti ādi vacanaṃ abravī, tattha tavam upaṭṭhitā ti tava upaṭṭhitā,

¹ C* yuddhā. ² B^d sulabhā. ³ B^d mati. ⁴ C* aṃgātīn. ⁵ B^d -dhāyasmiṃ.

moditun ti tava kāmehi moditum abhīramitum icchāya sati na hi ete kāmā
dullabhā, n' etaṃ cittaṃ mataṃ¹ mama 'ti etaṃ tava kāmehi abhīramanaṃ
nāma mama cittaṃ mataṃ² na hoti, na ettha cittaṃ pakkhandati, yo n' ajjā 'ti
yo no ajja, atthadhammavidū ti pāḷatthaṃ c' eva pāḷidhammaṃ ca jānante,
ise ti esitaguṇe, Aṃgatiṃ abravīti³ Aṃgati³ abravī, mayhaṃ peteva
ruccatīti mayhaṃ pi etaṃ nēva ruccati, sabbe va santā ti sabbe va tumhe
idha vijjamaṇā, matim karotha cintetha, Alāto etad abravīti rañño kathaṃ
sutvā ayaṃ mama kulūpako Guṇo nāma ājīviko rājuyyāne vasati taṃ paṇa-
sītvā rājakulūpakaṃ karissāmīti cintetvā etaṃ atthāyaṇ ti ādī vacanaṃ abravī,
tatha dhīrasammato ti paṇḍito sammato, Kassapa-gottāyaṇ ti Kassapa-
gotto ayaṃ, suto ti bahussuto, gaṇīti gaṇasatthā, codesīti ānāpesi.

19. Tassa yānaṃ ayojesuṃ dantaṃ rūpiyapakkharaṃ
sukkamaṭṭhapaṇḍarāṃ paṇḍaraṃ dosināmukhaṃ. 964.
20. Tatrāsuṃ kumudā yuttā cattāro sindhavā hayā
anilūpamasamuppādā⁴ sudantā soṇṇamālino 965. 15
21. Setaccattaṃ setaratho setassā setavijānī,
Vedehe sah' amaccehi niyyaṃ Cando va sobhatha. 966.
22. Tam annuyāyūṃ⁵ bahavo itṭhikhaggadharā⁶ balī
assapiṭṭhigatā dhīrā narā naravarādhīpaṃ. 967.
23. So muhuttaṃ va yāyitvā yānā oruyha khattiyo
Vedehe sah' amaccehi patti Guṇaṃ upāgami. 968. 20
24. Ye pi tattha tadā āsuṃ brāhmaṇibhā samāgatā
na te apanayī rājā akataṃ⁷ bhūmim āgate ti. 969.

Ta. tassa yānaṃ ti tassa rañño iathaṃ yojayimsu, dantaṃ ti danta-
mayaṃ, rūpiyapakkharaṃ ti rajatapakkharaṃ, sukkamaṭṭhapaṇḍarāṃ
ti parisuddhaapharusarathapaṇḍarāṃ, dosināmukhaṃ ti vigatadosāya rattiyā
mukhaṃ viya, candasadisāṃ ti a., tatrāsuṃ ti tatra ahesuṃ, kumudā ti
kumudavaṇṇā, sindhavā ti sindhavajātikā, anilūpamasamuppādā⁸ ti vāta-
sadisavegā, setaccattaṃ ti tasmiṃ rathe samussāpitaṃ chattaṃ pi setaṃ
ahosi, setaratho ti so pi ratho seto yeva, setassā ti assāpi setā, setavi-
janīti vijānī pi setā, niyyaṃ ti tena rathena niyyanto amaccaparivuto Vede-
harājā Cando viya sobhi, naravarādhīpaṃ ti naravarānaṃ adhipatiṃ rājādhi-
rājā, so muhuttaṃ va yāyitvā ti so rājā muhuttaṃ⁹ eva uyyānaṃ gantvā,
patti Guṇaṃ upāgamiṃti pattiko va Guṇaṃ ājīvikaṃ upāgami, ye pi tattha
tadā āsuṃ ti ye tasmiṃ uyyāne tadā puretaraṃ gantvā taṃ ājīvikaṃ payi-
rupāsamaṇā nisinnā ahesuṃ, na te apanayīti amhākaṃ eva doso ye mayaṃ

¹ B^d matl. ² B^e cittaṃ matl. ³ C^k aṅgā-. ⁴ C^k -patā, C^e -patā, B^d anilū-
pakumuppādā. ⁵ B^d annu-. ⁶ B^d indakhagga-. ⁷ B^d agataṃ. ⁸ C^k -patā, C^e
-uppā, B^d anilūpakumuppādā.

pacchā āgemiṃhā tumhe mā calitthā 'ti te brāhmaṇe ca ibbhe ca raṇṇo c' eva
atthāya akataṃ akatobhāsaṃ¹ bhūmiṃ āgate na ussāraṇaṃ karetvā apanayi.

Tāya² pana omisakaparisāya parivuto va ekamantaṃ ni-
sīditvā paṭisanthāraṃ akāsi.

- 5 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:
26. Tato [so] mudukābhisiyā muducittakalandake
mudupaccatthate rājā ekamantaṃ upāvisi. 970.
27. Nisajja rājā sammodi kathaṃ sārāṇiyaṃ tato:
kacci yāpaniyam bhante vātānaṃ avisaggatā, 971.
10 27. Kacci akasirā vutti, labbhati³ piṇḍayāpanaṃ,
appābādho v' asī kacci cakkhuṃ na parihāyati. 972.
28. Taṃ Guṇo paṭisammodi Vedehaṃ vinaye rataṃ:
yāpaniyaṃ mahārāja sabbam etaṃ tad ūbhayaṃ. 973.
29. Kacci tuyham pi Vedeha paccantā na baliyare,
15 kacci ārogaṃ yoggan te, kacci vahati vāhanaṃ,
kucci te vyādhayo n' atthi sarīrass' upatāpikā⁴. 974.
30 30. Paṇḍitaṃ modito⁵ rājā tato pucchi anantarā
utthaṃ dhammaṃ ca nāyaṃ ca dhammakāmo rathesabho. 975.
31. Kuthaṃ dhammaṃ care macco mātāpitūsu Kassapa,
kuthaṃ care ācariye puttadāre kathaṃ care. 976.
32. Kuthaṃ careyya vaddhesu⁶ kathaṃ samaṇabrāhmaṇe,
kuthaṃ ca balakāyasmim kathaṃ jānapade⁷ care. 977.
33. Kuthaṃ dhammaṃ caritvāna pecca gacchati suggaṃ,
kuthaṃ c' eko adhammaṃ patanti nirayaṃ adho ti. 978.
34. Ta. mudukābhisiyā ti mudukāya sukkasamphassāya bhisiyā, mudu-
cittakalandake ti sukkasamphassacittattharake⁸, mudupaccatthate ti
muduna paccattharaṇena paccatthate, sammodi ti ājivikena saddhim sammo-
daniyakathaṃ akāsi⁹, tato ti nisajjanato¹⁰ anantaram eva sārāṇiyakathaṃ ka-
thesi ti a., tattha kacci yāpaniyaṃ ti kacci vo bhante sarīraṃ paccayehi
30 yapetuṃ sakkā, vātānaṃ avisaggatā ti kacci vo sarīre vāyodhātuyo sam-
mappavatta¹¹, vātānaṃ vissaggatā¹² n' atthi, tattha tattha vaggavaggā¹³ hutvā
vatā na bādhantīti¹⁴, akasirā ti niddukkhā, vuttīti jīvītavutti, appā-
badho ti iriyapathabhaṇḍakena bādhena virahito, cakkhuṃ ti kacci vo cakkhu-

¹ Jd -kāsaṃ. ² Ck kāya. ³ Bđ labbhati. ⁴ Bđ -yā. ⁵ Ck -te. ⁶ Ck ba-,
Bđ vu-. ⁷ Ck jānapadañ, Ck janapadañ, Bđ janapade. ⁸ Bđ -raṇe. ⁹ Bđ
kathesi. ¹⁰ Ck nisajjato. ¹¹ Ck sama-, Bđ sammappavattānaṃ. ¹² Bđ by-
aggatā. ¹³ Jd vaggā- ¹⁴ Ck bādhantīti.

ādini indriyāni na parihāyantīti pucchati, paṭisammoditī sammodanīya-
 kathāya paṭikathesi, tathā sabbam etan ti yaṃ yathāvuttaṃ vātānam avisag-
 gatā ti sabbam taṃ tath' eva, tadubhayan ti yaṃ pi tayā appābādho v' asi
 kacce cakkhuṃ na parihāyatīti vuttaṃ tam pi ubhayaṃ tath' eva, na balī-
 yare ti nābhībhavanti na kuppanti, anantarā ti paṭisanthārānantarā pañham 5
 pucchi, tathā atthaṃ dhammaṃ ca nāyaṃ cā 'ti paṭiatthaṃ ca pālī ca
 kāraṇayuttī ca¹ so hi kathaṃ dhammaṃ care ti pucchanto mātāpituādisu
 paṭipattidīpakaṃ pālī ca paṭiatthaṃ ca kāraṇayuttī ca me kathethā 'ti imaṃ
 atthaṃ ca dhammaṃ ca nāyaṃ ca pucchi, tathā kathaṃ ceke adhammaṭṭhā
 ti ekacce adhamme ṭhitā kathaṃ nirayaṃ c' eva adho sessapāyesu ca patantīti. 10

Sabbaññubuddha-pacceka-buddha-buddhasāvaka-mahābodhi-
 sattesu purimassa purimassa alābhena² pacchimaṃ pacchimaṃ
 pucchitabbayuttakaṃ mahesakkhapañham rājā kiñci ajānantaṃ
 naggabhoggaṃ nissirikaṃ andhabālaṃ ājīvikaṃ pucchi, so evaṃ
 pucchito pucchānurūpaṃ vyākaraṇaṃ adatvā carantaṃ goṇaṃ 15
 paharanto viya bhattapātiyaṃ³ kacavaraṃ khipanto viya „suṇa
 mahārājā“ 'ti okāsaṃ karetvā attano micchāvādaṃ paṭṭhapesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

34. Vedeḥassa vaco sutvā Kassapo etad abravī:
 suṇohi me mahārāja saccaṃ avitathaṃ padaṃ, 979. 20
35. N' atthi dhammacaritassa⁴ phalaṃ kalyāṇapāpakaṃ,
 n' atthi deva paro⁵ loko, ko tato hi idhāgato, 980.
36. N' atthi deva pitaro vā. kuto mātā kuto pitā,
 n' atthi ācariyo nāma, adantaṃ ko damissati, 981.
37. Samatulyāni bhūtāni, n' atthi jeṭṭhāpacāyino, 25
 n' atthi balaṃ vā viriyaṃ vā. kuto uṭṭhānaporisaṃ⁶,
 niyatāni hi bhūtāni, yathā goṭaviso⁷ tathā, 982.
38. Laddheyyaṃ labhate macco, tattha dānaphalaṃ kuto,
 n' atthi dānaphalaṃ deva, avaso dev' avīriyo, 983.
39. Bālehi dānaṃ paññattaṃ paṇḍitehi paṭicchitaṃ, 30
 avasā denti dhīraṇaṃ bālā paṇḍitamānino ti. 984.

Ta. idhāgato ti tato paralokato idhāgato nāma n' atthi, pitaro vā ti
 deva ayyakādayo⁸ vā n' atthi, tesu asantesu⁹ kuto mātā kuto pitā, yathā

¹ Bđ -yuttaṃ ca. ² Cks -bhe. ³ Bđ adiasvā. ⁴ Bđ bhattavuddhikāya. ⁵ Oks
 dhammassa-, Cs dhammaṃ corr. to -assa. ⁶ Bđ para. ⁷ Cks -yo. ⁸ Cks ayya-
 ayyikāyo, Cs ayyaayyakāyo, Bđ ayyākaṇḍakādayo. ⁹ Cks asati.

goṭaviṣo¹ ti goṭaviṣo¹ vuccati pacchimabandho, yathā nāvāya pacchimabandho
nāvam eva anugacchati tathā ime sattā niyatam eva anugacchantīti vadati, avaso
devaviriyo ti evaṃ dānaphale asati yo koci bālo deti nāma so avaso aviriyo
na attano vasena² balena deti dānaphalaṃ pana atthīti saññāya aññesaṃ andha-
5 bālānaṃ saddahitvā detti dīpeti, bālehi dānaṃ paññattan ti dānaṃ dā-
tabban ti andhabālehi paññattaṃ anuññattaṃ, taṃ dānaṃ bālā yeva denti paṇḍitā
gaṇhanti.

Evaṃ dānassa nipphalataṃ vaṇṇetvā idāni pāpassa phalā-
bhāvaṃ³ vaṇṇetum āha:

- 10 40. Satt' ime sassatā kāyā acchejjā avikopino:
tejo paṭhavī⁴ āpo ca vāyo sukhadukkhā⁵ c' ime⁶
jīvo ca⁷, satt' ime kāyā⁸ yesaṃ chettā na vijjati, 985.
41. N' atthi hantā vā chettā vā haññare vāpi⁹ koci naṃ,
antaren' eva kāyānaṃ satthāni vītivattare. 986.
15 42. Yo p' āyama¹⁰ siraṃ ādāya paresaṃ nisitāsinaṃ
na so chindati te kāye, tattha pāpaphalaṃ kuto. 987.
43. Cullāsītimaḥakappe sabbe sujjhanti saṃsaram,
anāgate tamhi kāle saññato pi na sujjhati. 988.
44. Caritvāpi bahum bhaddraṃ n' eva sujjhanti nāgate,
20 pāpaṃ ce pi bahum katvā taṃ khaṇaṃ nātivattare. 989.
45. Anupubbena no suddhi kappānaṃ cullāsītiyaṃ,
niyatim nātivattāma velantaṃ iva sāgaro ti. 990.

Ta. kāyā ti samūhā, avikopino ti vikopetum na sakkā, jīvo cā¹⁰ 'ti¹¹
jīve¹¹ cā 'ti pi pāṭho, ayam ev' attho: satt' ime kāyā ti ime satta kāyā,
25 haññare vāpi kocinaṃ ti yo haññeyya so pi n' atth' eva, vītivattareti
imesaṃ sattannaṃ kāyānaṃ antare yeva caranti chinditum na sakkonti, siraṃ
ādāyā 'ti paresaṃ sīsaṃ gaḥetvā nisitāsinaṃ ti nisitena asinaṃ chindatīti
vuccati, so pi te kāye na chindati paṭhavī paṭhavim eva upeti āpādayo āpā-
dike sukhadukkhajīva¹² ākāsaṃ¹³ pakkhandatīti dasseti, saṃsaraṃ ti mahā-
30 rāja ime sattā imaṃ paṭhavim ekamaṃsakhalaṃ katvāpi ettake kappe saṃ-
sarantā sujjhanti aññatra hi saṃsāra¹⁴atte sodhetum samatto nāma n' atthi,
sabbe saṃsāren' eva sujjhanti, anāgate tamhi kāle ti yathāvutte pana
etasmiṃ kāle anāgate appatte antarā sasaññato pi parisuddhasiḷo pi na sujjhati,

¹ C^{ks} goṭaviyo. ² C^{ks} add na. ³ C^s -ssāphalā-, B^d -ssa nipphala-. ⁴ C^{ks} -vir,
B^d -vī. ⁵ B^d sukhāṃ dukkhāṃ jīve. ⁶ C^{ks} jīvo va, B^d sattime sassatā kāyā.
⁷ C^{ks} cāpi. ⁸ B^d cāpi. ⁹ B^d jīvi ca, C^{ks} jīvo vā. ¹⁰ C^{ks} add jīvo va. ¹¹
C^s B^d jīvo. ¹² C^{ks} -dukkhejīvo. ¹³ C^s ākāraṃ.

taṃ khaṇaṃ ti taṃ vuttappakāraṃ kālaṃ, anupubbena no ti ambakaṃ vade
anupubbena suddhi, sabbesaṃ pi ambakaṃ anupubbena suddhīti pi attho.

Iti so ucchedavādo attano thāmena sakavādaṃ nippade-
sato kathesiṭi.

46. Kassapassa vaco sutvā Alāto etad abravī: 5
yathā bhadanto bhaṇati mayhaṃ p' etaṃ ca' ruccati. 991.
47. Aham pi purimaṃ jātīm sare saṃsarit' attano,
Piṅgalo nāṃ' ahaṃ āsīm luddo goghātako pure. 992.
48. Bārāṇasiyaṃ phitāya' bahuṃ pāpaṃ kataṃ mayā,
bahū mayhaṃ' hatā pāṇā: mahisā sūkarā ajā. 993. 10
49. Tato cuto idha jāto iddhe senāpatikule
n' atthi nūna phalaṃ pāpe' so 'haṃ na nirayaṃ gato ti. 994.

Ta. Alāto etad abravīti so kira Kassapadasabalassa cetiye anoja-
pupphadāmena pūjaṃ katvā maraṇasamaye aññena kammena yathānubhāvaṃ
khitto saṃsāre saṃsaranto ekassa pāpakamassa nissandena goghātakule nib- 15
battitvā bahuṃ pāpaṃ akāsi, ath' assa maraṇakāle bhasmāpaṭicchanno viya
aggi ettakaṃ kālaṃ thitaṃ taṃ puññakammaṃ okāsaṃ akāsi, so tassānubhāvena
idha nibbattitvā taṃ vibhūtiṃ patto jātīm saranto⁵ pana atitānantarato paraṃ
saritūṃ saakkonto goghātakammaṃ katvā idha nibbatto 'smīti saññāya tassa
vādaṃ upatthambhento idaṃ yathā bhadanto ti ādivacanam abravī, tattha 20
sare saṃritattano ti attano saṃsaritaṃ sarāmi, senāpaṭīkule ti senā-
patikulambī.

50. Ath' ettha Bijako nāma dāso āsi paḷaccarī⁶,
uposathaṃ upavasanto Guṇasantikam upāgami. 995.
51. Kassapassa vaco sutvā Alātassa ca bhāsitaṃ 25
passasanto muhuṃ uḥhaṃ⁷ rudaṃ assūni vattayīti. 996.

Ta. athetthā 'ti atha etissa⁸ Mithilāya paḷaccarīti⁹ daḍḍo kapaṇo,
Guṇasantikamupāgamīti Guṇassa santikaṃ kiñcid eva kāraṇaṃ sossāmīti¹⁰
upāgato ti veditabbo.

52. Tam annupucchi¹¹ Vedehe: kimatthaṃ samma rodasi, 30
kin te sutam vā diṭṭhaṃ vā, kiṃ maṃ vedesi vedanan ti. 997.

¹ Ck^o peteva, B^d petam va. ² Ck^o pītāya, B^d phītāyaṃ. ³ B^d mayā. ⁴ B^d
pāpaṃ. ⁵ Ck^o B^d jāti --, C^o jātissaranto. ⁶ Ck^o paḷaccarī, C^o paḷaccari, B^d pa-
ṭiccharī. ⁷ B^d ruḥpaṃ. ⁸ B^d --sāya. ⁹ B^d paṭiccarīti. ¹⁰ B^d sossāmīti.
¹¹ C^o B^d anu-.

Ta. kiṃ maṃ vedesi vedanan ti kiṃ nāma tvaṃ kāyikaṃ vā ceta-
sikaṃ vā vedanam patto yaṃ evaṃ rodanto maṃ vedesi jānāpesi uttānam eva
naṃ katvā mayhaṃ ācikkhāhīti.

53. Vedeḥassa vaco sutvā Bījako etad abravī:
5 n' atthi me vedanā dukkhā, mahārāja suṇohi me. 998.
54. Aham pi purimaṃ jātīm sarāmi sukhā attano:
Sāketāyaṃ pure āsīm Bhāvasettḥi guṇe rato 999.
55. Sammato brahmaṇibbhānaṃ saṃvibhāgarato suci,
na cāpi pāpakāṃ kammaṃ sarāmi katam attano. 1000.
10 56. Tato cut' āhaṃ Vedeḥa idha jāto duritthiyā
gabbhamhi kumbhadāsiyā yato jāto suduggato. 1001.
57. Evaṃ pi duggato santo samacariyaṃ adhiṭṭhito
upaḍḍhabhāgaṃ bhattassa dadāmi yo me icchati. 1002.
58. Cātuddasiṃ pañcadasīṃ sadā upavasāma' ahaṃ,
15 na cāpi bhūte himsāmi theyyaṃ cāpi vivajjayim. 1003.
59. Sabbam eva hi nūn' etaṃ suciṇṇaṃ bhavati nipphalaṃ,
nirattaṃ maññ' idaṃ sīlaṃ Alāto bhāsati¹ yathā. 1004.
60. Kalim eva nūna gaṇhāmi asippo dhuttako yathā,
kaṭaṃ Alāto gaṇhāti kitavā sikkhito yathā. 1005.
20 61. Dvāraṃ na-ppatipassāmi yena gacchāmi suggatiṃ,
tasmā rāja parodāmi sutvā Kassapabhāsitan ti. 1006.

- Ta. Bhāvasettḥīti evaṃnāmaṃko asītikoṭivibhavo settḥi, guṇe rato ti
guṇemhi rato, sammato ti sambhāvito, sucīti sucikamma², idha jāto du-
ritthiyā ti imasmiṃ Mithilaṇagare duritthiyā daliddiyā³ kapaṇāya kumbha-
25 dāsiyā kucchimhi jāto 'smi, so jira Kassapabuddhakāle araṇṇe naṭṭhaṃ ball-
vaddaṃ gavesamāno ekena maggaṃūlḥena bhikkhūnā maggaṃ puṭṭho tuṇhī
hutvā puna tena pucchito kuṇḍhitvā samaṇadāsā nāma mukharā honti dāsena
tayā bhevitaḥḥaṃ atimukharo sīti āha, taṃ kammaṃ tadā vipākāṃ adatvā
bhasmācchanno viya pāvako ṭhitaṃ maraṇasamaye aññaṃ kammaṃ upaṭṭhāpesi,
30 so yathākkammaṃ saṃsāre saṃsāranto ekassa kusalakammasa phalena Sāke
vuttappakāro settḥi hutvā dānādini puññāni akāsi, taṃ paṇ' assa kammaṃ
pathaviyā nīhitaṇḍhi⁴ viya ṭhitaṃ okāsaṃ labhītvā vipākāṃ dassati, yaṃ paṇa
tena taṃ bhikkhūṃ akkosantena katapāpakammaṃ taṃ assa tasmīṃ attabhāve
vipākāṃ adāsi, so ajānanto itarassa kalyāṇakammasa phalena kumbhadāsi-
35 kucchiyā nibbatto ti saññāya evaṃ āha, yato jāto suduggato ti sv-āhaṃ
jātakālo paṭṭhāya atiduggato ti dīpeti, samacariyaṃ adhiṭṭhito ti sama-

¹ Cks yatha bhāsati, Bd bhāsati yathā. ² Cks -mmena. ³ Bd -ddāya. ⁴ Cks
-dhim.

carīyāyam eva paṭṭiṭṭhito 'mhi, nūnetan ti ekaṁsen' etaṁ, maññidaṁ sīlan
ti deva idaṁ aīlaṁ nāma nīratthākam maññe, Alāto ti yathā ayaṁ Alātasenā-
pati mayā purimabhava bahum paṇātipātakammaṁ katvā senāpatiṭṭhānaṁ lad-
dhan ti bhāsati¹ tena kareṇenāhaṁ nīratthakaṁ sīlan ti maññāmi, kalim evā
'ti yathā āsippa asikkhito akkhabhutto parājayaḥbhāvaṁ gaphāti tathā nūna gan- 5
hāmi, purimabhava attano sāpateyyaṁ nāsetvā idāni dukkhaṁ anubhavāmi,
Kassapabhāsitan ti Kassapagottasa acaḥakassa bhāsitaṁ sutvā ti vadati.

62. Bijakassa vaco sutvā rājā Aṅgati-m-abravi²:
n' atthi dvāraṁ sugatiyā niyatim kaṁkha Bijaka. 1007.
63. Sukhaṁ vā yadivā dukkhaṁ niyatiyā kira labbhati³
saṁsārasuddhi⁴ sabbesaṁ, mā turittho anāgate. 1008. 10
64. Aham pi pubbe kalyāṇo⁵ brāhmaṇibbhesu vyāvaṇo
vohāraṁ anusāsanto ratihiṇo tadantarā ti. 1009.

Ta. Aṅgati-m-abravi² paṭhamam eva itaresaṁ dvinnam pacchā Bija-
kassa 'ti tiṇṇaṁ vacanaṁ sutvā daḥbamicchādiṭṭhiṁ⁷ gahetvā etaṁ n' atthi
dvāraṁ ti ādivacanaṁ abravi, niyatim kaṁkha Bijakā 'ti samma Bijaka 15
niyatim eva olokehi, cullāsitamahākappapamāṇo kālo yeva hi satte sodheti, tvaṁ
atturito ti adhippayen' evam āha, anāgate ti tasmim kāle appatte antarā va
devalokaṁ gacchāmi⁸ mā turittho, vyāvaṇo ti brāhmaṇesu ca gahapatikesu ca
tesaṁ kāyaveyyāvaccadānādikammakāraṇena vyāvaṇo ahoṣi, vohāraṁ ti viniccha-
yatthāne nisīditvā rājakece⁹ vohāraṁ anusāsanto va, ratihiṇo tadantarā ti 20
ettakaṁ kalam kāmaguṇeratthi¹⁰ parhiṇo ti.

Evaṁ ca pana vatvā „bhante Kassapa mayaṁ ettakaṁ
kālaṁ pamajjimha, idāni pan' amhehi ācariyo laddho, ito paṭ-
thāya kāmaratim eva anubhavissāma tumhākaṁ santike, ito
uttarim¹ dhammasavanam pi no papañco bhavissati, tiṭṭhatha 25
tumhe mayaṁ gamissāmā² 'ti āpucchanto.

- 65^a. Puna pi bhante dakkhemu saṅgati ce bhavissatīti. 1010^a.

Ta. saṅgati ce ti ekaṭṭhāne ce no samāgamo bhavissati no ce asati puñña-
phale¹⁰ kim tayā diṭṭhenā 'ti.

- 65^b. Idam vatvāna Vedehe paccagā sanivesanan ti. 1010^b. 30

Ta. sanivesanan ti bhikkhave idaṁ vacanaṁ Videharājā vatvā rathaṁ
abhīruya attano nivesanaṁ Candakapāsādatalam eva paṭigato.

¹ Cks omit bhāsati. ² Ck aṅgati-. ³ Bḍ labhati. ⁴ Cks -līm. ⁵ Cks vaso. ⁶ here
all three MSS. aṅga-. ⁷ Bḍ daḥham-. ⁸ Bḍ -ccam. ⁹ Ck Bḍ -ri. ¹⁰ Cks -lam.

Rājā paṭhamam Guṇassa santikaṃ gantvā vanditvā pañ-
ham pucchi, gacchanto' pana na' vanditvā va gato¹, Guṇo
attano agunatāya² vandanam pi nālattha³, piṇḍādikaṃ sakkā-
ram kim eva lacchati, rājāpi taṃ rattim vītināmetvā pona-
5 divase amacce sannipātetvā „kāmaguṇe me upaṭṭhāpetha, ahaṃ
ito paṭṭhāya kāmasukham evānubhavissāmi, na me aññāni kic-
cāni ārocetabbāni, vinicchayakiccaṃ asuko ca asuko ca karotū⁴
'ti vatvā kāmaratiparo⁵ va ahosi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 10 66. Tato ratyā vivasane upaṭṭhānamhi Aṅgati
amacce sannipātetvā idaṃ vacanam abravi: 1011.
67. Candake me vimānasmim sadā kāme vidhentu me,
mā m' upagañchum⁶ atthesu gūyhapākāsiyesu⁷ ca. 1012.
68. Vijayo ca Sunāmo ca senāpati Alātako
15 ete atthe nisīdantu vohārakusalā tayo. 1013.
69. Idaṃ vatvāna Vedehe kāme ca bahumaññātha,
na cāpi brāhmaṇibbhesu atthe kismiñci vyāvaṇo ti. 1014.

Ta. upaṭṭhānamhīti attano upaṭṭhānaṭṭhāne, Candake ti mama san-
take Candakapāsāde, vidhentu me ti niccaṃ mayhaṃ kāme samvidahantu
20 upaṭṭhahantu, gūyhapākāsiyesu⁸ 'ti gūyhesu pi pākāsiyesu pi atthesu
uppannesu maṃ koḍi mā upaganchi⁹, atthe ti atthakāraṇe vinicchayaṭṭhāne
nisīdantū 'ti mayā kattabbakiccassa karaṇatthaṃ sesāmaccehi saddhim nīsi-
dantū 'ti.

70. Tato dvesattarattassa Vedehe¹⁰ atrajā piyā
25 rājakaññā Rujā nāma dhātīmātaram abravi: 1015.
71. Alamkarotha maṃ khippaṃ, sakhiyo ca karontu me,
suve pannaraso dibbo, gacchaṃ issarasantike. 1016.
72. Tassā malyaṃ¹⁰ abbiharimsu candanaṃ ca mahārahaṃ
maṇisaṃkhamuttāratanam nānāratte ca ambare. 1017.
30 73. Taṃ ca sovaṇṇaye piṭṭhe nisinnaṃ bahukitthiyo
parikiriya asobhiṃsu Rujāṃ ruciravaṇṇiniṃ ti. 1018.

Ta. tato ti rañño kāmapamke laggadivasato paṭṭhāya, dve'sattarat-
tassa 'ti cūddasame divase, dhātīmātaram abravī pitusantikaṃ gantu-

¹ Bḍ āg-. ² Bḍ a. ³ Bḍ āgato. ⁴ C^k gu-. ⁵ Bḍ -laddhaṃ. ⁶ Bḍ -timaddo.
⁷ Bḍ -gaccha. ⁸ C^k gūyhapā-. ⁹ C^k -gañchum, C^s -gachum, Bḍ maṃ kenaci
mā upagaccha. ¹⁰ read: maly'.

kāmā hutvā dhātīmātaram āha; sā kira cātuddase cātuddase pañcasatāhi kumārīkāhi parivutā dhātigaṇaṃ ādāya mahantena sirivīlāsena attano sattabbhūmi-Rativaddhanapāsādā¹ oruṃha pitu dassanattamaṃ Candakapāsādaṃ gacchati, atha naṃ pitā divā tuṭṭhamānaso mahāsakkāraṃ katvā uyyojento amma dānaṃ dehitā sahasaṃ datvā uyyojeti, sā attano nivesanaṃ āgantvā punadvase uposa-
 thikā hutvā kapaṇiddhikavanibbakayācakanāṃ mahādānaṃ deti, rañño kir' assā²
 eko janapado pi dinno, tato āyena sabbakiccāni kareti³, tadā pana raññā kira Guṇaṃ ājivikaṃ nissāya micchādassanaṃ gahitaṃ ti sakalanagare kolāhalaṃ
 ahoṣi, taṃ Rujādhātīyo sutvā rājadhītāya ārocayīmsu: ayye pitarā kira te ājivika-
 kassa kathaṃ sutvā micchādassanaṃ gahitaṃ, so kira catūsu dvāresu dā-
 nasālā viddhamaṣpetvā parapaṭiggahitā⁴ itthiyo ca kumārīkā ca pasayhākārena⁵
 gaṇhituṃ⁶ ānāpeti, r. na vicāreti kāmamatto yeva kira jāto ti, sā taṃ kathaṃ
 sutvā anattamanā hutvā: me pitā tādīsaṃ nāma⁷ apagatesukkadhammaṃ nillajjāṃ
 naggabhoggaṃ ājivikaṃ upasaṃkamitvā pañhaṃ pucchissati⁸, nanu dhammika-
 samaṇabrāhmaṇo kammaṃvādī upasaṃkamitvā pucchitabbo siyā, ṭhapetvā kho
 pana maṃ añño mayhaṃ [pitarāṃ micchādassanā apanetvā sammādassane pa-
 tiṭṭhāpetuṃ samattho n' atthi, ahaṃ hi atitā satta anāgatā sattā 'ti cūddasa-
 jātiyo anussarāmi, tasmā pubbe mayā katapāpakammaṃ kathetvā pāpakamassa
 phalaṃ dassenti⁹ mama pitarāṃ bodhessāmi, sace pana ajj' eva gamissāmi
 atha maṃ amma tvaṃ pubbe addhamāse āgacchasi ajja kasmā evaṃ lahuṃ
 āgatāsi ti vakkhati, tatra ee ahaṃ tumhehi kira micchādassanaṃ gahitaṃ ti sutvā
 āgat' ambhiti vakkhāmi na me vacanaṃ garuṃ katvā gaṇhissati, tasmā ajja
 āgantvā ito cūddasame divase kālacatūddase yeva kiñci ajānantī viya pubbe-
 gamanākāren' eva gantvā āgamanakāle dānavaṭṭathāya sahasaṃ yācissāmi, tadā
 me pitā diṭṭhiyā gahitabbavaṃ kathessati, atha naṃ ahaṃ attano balena micchā-
 diṭṭhiṃ chaḍḍāpessāmi ti cintesi, tasmā cūddasame divase pitu santikaṃ gantu-
 kāmā hutvā evaṃ āha, tattha sakhīyo eā 'ti sahāyikāyo pi me pañcasatā
 kumārīkā ekāy' ekaṃ asadisaṃ katvā nānāsaṃkārehi nānāvaṇṇehi pupphavatthā-
 nulepanehi alaṃkarontu, dibbo ti dibbasadiso¹⁰ devatāsannipātapatimaṇḍito
 ti pi dibbo, gacchan ti mama dānavaṭṭaṃ¹¹ āharāpetuṃ Videhissarassa pitu
 santikaṃ gamissāmi, abhiharīmsū 'ti soḷasaṃ gandhodakaghaṭehi nahāpetvā
 maṇḍanatthāya abhiharīmsu, paṇikiriya 'ti parivāretvā, asobhiṃsū 'ti Rujāṃ¹²
 parivāretvā ṭhitadevakaṇṇā viya taṃ divasaṃ ativiya sobhiṃsu.

74. Sā ca sakhimajjhagatā sabbābharanabbhūsitā
 sateratā abbhaṃ iva Candakam pāvisi Rujā. 1019.

35

75. Upasaṃkamitvā Vedehaṃ vanditvā vinaye ratan
 suvaṇṇavikate piṭhe ekamantaṃ upāvisīti. 1020.

¹ Cks - bhūma-, Bd - bhumma-. ² Bd rājā kīrassa. ³ Bd karoti. ⁴ Bd sapa-
 riggaḥitā. ⁵ Cks - kāreca, Bd pasayhākārena. ⁶ Cks omit gaṇhituṃ. ⁷ Bd
 kathaṃ hināma me tāto. ⁸ Bd pucchati. ⁹ all three MSS. -i. ¹⁰ Cks dibbo
 tu divaso. ¹¹ Bd adde videharaññā. ¹² Cks sujaṃ, Bd rucam.

Ta upāvisīti pitu vasanattānaṃ Candakapāsādaṃ pavīsi, suvaṇṇa-vikate ti sattaratanavacitte suvaṇṇapakhacite.

16. Tañ ca disvāna Vedeho accharānaṃ va saṅgamaṃ
Rujāṃ sakhīmajjhagataṃ idaṃ vacanam abravī: 1021.
5 17. Kacci ramasi pāsāde antopokkharāṇiṃ pati,
kacci bahuvīdhaṃ khajjaṃ sadā abbiharanti te. 1022.
18. Kacci bahuvīdhaṃ malyaṃ ocinitvā kumāriyo
gharake karoṭha paccekam khiddāratiratā¹ muhū². 1023.
19. Kena vā vikalāṃ tuyhaṃ khippaṃ abbiharantu te,
10 mano karassu kuḍḍamukhī api candasamamhi pīti³. 1024.

Ta saṅgaman ti accharānaṃ samāgamaṃ viya taṃ samāgamaṃ disvā,
pāsāde ti amma mayā tuyhaṃ VeJayanta-sadiso Rativaddhanapāsādo kārīto,
kacci tattha ramasi, antopokkharāṇiṃ patiti antovattusmiṃ yeva te
mayā Nandāpokkharāṇi-patibhāgā pokkharāṇi kārītā, kacci taṃ pokkharāṇiṃ
15 paṭicca udakakīlaṃ kīlanti ramasi, malyaṃ ti amma ahaṃ tuyhaṃ devasikaṃ
pañcavīsati-pupphasamugge pahīṇāmi, kacci tumhe sabbā kumāriyo taṃ malyaṃ
ocinitvā ganthitvā abhiṇṇaṃ khiddāratiratā hutvā kacci paccekam gharake karoṭha
idaṃ sundaraṃ idaṃ sundarataran ti evaṃ pāṭiyekkam sārambhe⁴ viya puppha-
gharakāni pupphagebbhe ca pupphāsanapupphasayanāni ca kacci karoṭhā⁵ 'ti
20 pacchati, vikaḷaṃ ti vākyam, mano karassū⁶ 'ti cittaṃ uppādehi, kuḍḍa-
mukhīti sāsapakūḍḍena⁷ pasādītamukhatāya taṃ evaṃ āha, itthiyo hi mukha-
vaṇṇaṃ pasādentīyo duṭṭhalohitamukhadūsitapiḷakaharaṇatthaṃ paṭhamam sāsapa-
kakkena mukhaṃ vilimpanti tato lohitaṃ samsakaraṇatthaṃ mattikākakkena tato
chavipāsādanatthaṃ tilakakkena, candasamamhi pīti caudana⁸ dullābhataro
25 nāma n' atthi, tādīso⁹ pi rucīṃ katvā mamācikkha sampādessāmi te ti.

21. Vedehassa vaco sutvā Rujā pitaram abravī:
sabbam etaṃ mahārāja labbhat¹ issarasantike. 1025.
22. Seve pannaraso dibbo, sabhaṃ āharantu me,
yathā dimmaṃ ca dassāmi dānaṃ sabbavanīsu 'han² ti. 1026.
23. Tattha sabbavanīsuhaṃ ti sabbavanībbaṃ ahaṃ.
24. Rujāya vacanaṃ sutvā rājā Aṅgati-m-abravī:
bahuṃ viṇāsitaṃ vittaṃ niratthaṃ aphaḷaṃ tayā. 1027.
25. Uposathe vasaṃ niccaṃ annapānaṃ na bhuñjasi,
nīyat³ etaṃ⁴ abhuttaṃ, n' atthi puññaṃ abhuñjato ti. 1028.

¹ (X) -idā. ² Bā aha. ³ Bā candasamam pi te ti. ⁴ Bā -ena. ⁵ Bā sāsapa-
kakkā. ⁶ Ch -no, (s) -no, Bā candato. ⁷ Bā -sam. ⁸ Bā -pīsvaṇa. ⁹ Bā
siyācāra.

Ta. Aṅgati-mabravīti bhl. so Aṅgati-rājā pubbe ayācito pi amma dānam debhīti sahasaṃ datvā taṃ divasaṃ yācito pi micchādassanaṃ¹ gahitattā adatvā idaṃ bahum vināsitaṃ ti ādi abravī, niyatetaṃ abhuttabbān² ti etaṃ niyativasena tayā abhuñjitabbaṃ bhavissati, bhuñjantānaṃ pi abhuñjantānaṃ pi n'atthi puññaṃ, sabbehi cullāsītīmahākappe atikkamitvā viasuñjitabbaṃ ti. 5

54. Bījako pi hi sutvāna tadā Kassapabbhāsitaṃ
passasanto muhuṃ uṇhaṃ rudaṃ assūni vattayi. 1029.

55. Yāva Ruje jīvasi no³ mā⁴ bhattam apanāmayi⁵,
n'atthi bhadde paro⁶ loko, kiṃ niratthaṃ vihaññasīti. 1030.

Ta. Bījako pīti Bījako pi pubbe kalyāṇakammaṃ katvā tassa nissan- 10
dena dāsikucchiyaṃ nibbatto ti Bījaka-vatthum pi 'esā udāharaṇattbaṃ āhari,
natthi bhadde ti bhadde Guṇācariyo evaṃ āha: n'atthi ayaṃ loko n'atthi
paraloko n'atthi mātāpītā, n'atthi sattā opapātikā n'atthi loka samaṇa-
brāhmaṇā sammaggatā⁷ sammāpaṭipannā ti, paraloke hi satī idhaloko nāma
bhavēyya so yeva ca n'atthi, mātāpītūsu santesu⁸ puttadhītaro nāma bhavēyyuṃ 15
te yeva ca n'atthi, dhamme satī dhammikasamaṇabrāhmaṇā bhavēyyuṃ te⁹
yeva ca n'atthi, kiṃ dānaṃ denti sīlaṃ rakkhanti¹⁰ niratthakaṃ¹¹ vihaññasīti.

56. Vede-hassa vaco sutvā Rujā ruciravaṇṇinī
jānaṃ pubbāparaṃ dhammaṃ pitaraṃ etad abravī: 1031.

57. Sutaṃ eva pure āsi sakkhi diṭṭhaṃ idaṃ mayā:
bālūpasevī¹¹ yo hoti bālo va samapajjatha. 1032. 20

58. Mūlho hi mūlham āgamma bhiyyo mohaṃ nigacchati,
patirūpaṃ Alātena Bījakena ca muyhituṃ¹² ti. 1033.

Ta. pubbāparaṃ dhammaṃ ti bhl., pītu vacanaṃ sutvā Rujā rājadhītā
atītasatta-jātivaseṇa¹³ pubbadhammaṃ anāgatasatta-jātivaseṇa¹⁴ anāgata-dhammaṃ 25
ca jānanti pitaraṃ micchādiṭṭhito mocetukāma etaṃ sutam eva me ti ādim
āha, tatttha samapajjathā¹⁵ ti yo puggalo bālūpasevī hoti so bālo va sam-
pajjati etaṃ mayā pubbe sutam eva aṇṇa pana paṇṇakhatto diṭṭhaṃ ti, mūlho
ti maggamūlham āgamma maggamūlho viya diṭṭhimūlham āgamma diṭṭhimūlho
pi uttarīṃ mohaṃ¹⁶ nigacchati mūlhataro hoti, Alātenā¹⁷ ti deva tumhehi 30
jātigottakulapadesa-issariyapaññāhi hīnena¹⁸ Alātesenāpatinā¹⁹ accantahīnena nīp-
paññena Bījaka-dāseṇa ca gāmadārakasadiṇaṃ²⁰ ahirikaṃ bāla-Guṇaṃ ājivikaṃ
āgamma muyhituṃ²¹ patirūpaṃ anucchavikaṃ, kiṃ tena muyhissatīti²² evaṃ te
ubho pi gaharitvā diṭṭhito mocetukāmatāya pitaraṃ vaṇṇenti āha:

¹ so Cks; Bđ -nassa. ² Cc jivasino, Bđ jivamāna. ³ Cks na. ⁴ Bđ upa-. ⁵
natthi amma para-. ⁶ Bđ samuggatā. ⁷ Cks sapati. ⁸ Cks so. ⁹ Bđ kiṃ
dānaṃ desi kiṃ sīlaṃ rakkhasi. ¹⁰ Bđ niratthaṃ kiṃ. ¹¹ all three MSS. -i
¹² Bđ muyhituṃ. ¹³ Bđ atīte-. ¹⁴ Bđ anāgate-. ¹⁵ Bđ uttari mūlham. ¹⁶
Bđ mūlhi-.

99. Tvaṃ ca devāsi¹ sappañño dhīro atthassa kovido,
katham bālehi sadisaṃ hīnaṃ² diṭṭhim³ upāgami. 1034.
90. Sace hi saṃsārapathena sujijhati
niratthiyā pabbajjā Guṇassa,
5 kiṭṭho va aggim⁴ jalitaṃ apāpataṃ⁵
upapajjati momuho⁶ naggabhāvaṃ. 1035.
91. Saṃsārasuddhīti pure nivīṭṭhā kammaṃ vidūsentī bahū ajānaṃ
pubbe kalī duggahito va atthā dummocayā balisā ambujo vā⁷ 'ti. 1036.

Ta. sappañño ti yasavayapuññatittbhavāsayonisomanasikārasākacchāvasena
10 laddhāya paññāya sappañño, ten' eva kāraṇena dhīro dhīratāya atthānatthassa
kāraṇakāraṇassa kovido, bālehi sadisaṃ ti yathā te bālā upagatā katham
tathā tvaṃ hīnadiṭṭhim upagato, apāpataṃ ti apa āpataṃ⁷, patanto ti
attho, idaṃ vuttam hoti: tāta saṃsārena suddhiyā sati yathā paṭaṅgakīṭṭho rattī-
bhāge jalitaṃ aggim⁴ diṣvā tappaccayaṃ dukkhaṃ ajānitvā mohena tattha pa-
15 tanto mahādukkhaṃ āpajjati tathā Guṇo pi pañcakāmaguṇe pahāya momuho⁶
ti nirassādanam naggabhāvaṃ upapajjati, pure nivīṭṭhā ti tāta saṃsārena
suddhīti kassaci vacanam asutvā⁸ paṭhamam eva nivīṭṭhā n' atthi, sukaṭa-
dukkatānam kammānam phalaṃ ti gahitattā bahujanā ajānantā kammaṃ vidū-
sentī tam dūsentā kammaphalam pi dūsentī yeva, evam tesam pubbe gahito
20 kall parājayagāho duggahito va hoti attho, dummocayā balisā ambujo vā
'ti te pana evam ajānantā micchādassanena attham gahetvā ṭhitā bālā yathā
nāma balisaru gilitvā ṭhito maccho balisā dummocayo hoti evam tamhā atthā⁹
dummocayā honti¹⁰.

92. Upaman te karissāmi mahārāja tav' atthiyā¹¹,
25 upamāya pi ekacce attham jānanti paṇḍitā. 1037.
93. Vānījānam yathā nāvā appamāṇaharā¹² garu¹³
atibhāram samādāya aṇṇave avasīdati. 1038.
94. Evam eva naro pāpam thokathokam pi ācinam
atibhāram samādāya niraye avasīdati. 1039.
- 30 95. Na tāva bhāro paripūro¹⁴ Alātassa mahīpati
ācināti etaṃ pāpam yena gacchati duggatiṃ. 1040.
96. Pubbe c' assa kataṃ puññam Alātassa mahīpati,
tass' eva deva nissando yaṇ c' eso¹⁵ labhate sukham. 1041.
97. Khiyyate c' assa tam puññam tathā hi aguṇe rato,
35 ujumaggam avahāya¹⁶ kummaggam anudhāvati. 1042.

¹ Ck deva. ² Bd hīna-. ³ all three MSS. -i. ⁴ all three MSS. aggi. ⁵ Ck
-tham. ⁶ Bd momamulho. ⁷ so Ck; C' apa apātam, Bd api apatam. ⁸ Bd
sutvā vā asutvā vā. ⁹ Bd anathā. ¹⁰ Bd adds uttari pi udāharaṇam āharanti
āha. ¹¹ so all three MSS. for -yam? ¹² C' -hārā, Bd -bhārā. ¹³ Bd garum.
¹⁴ Ck pati-. ¹⁵ Bd yaṇca so. ¹⁶ Ck apāhāya.

99. Tulā yathā paggaḥitā ohite tulamaṇḍale
unnameti tulāsīsam bhāre oropite sati 1043.
99. Evam eva naro puñṇam thokathokam pi ācinam
saggātimāno dāso va Bijako sātave rato ti. 1044.

Ta. nīraye ti aṭṭhavidhe mahānīraye soḷasavidhe ussadanīraye lokanta- 5
ranīraye ca, bhāro ti tāta na tāv' assa¹ akusalabbhāro pūratī, tassevā 'ti tassa
pubbe katassa puñṇass' eva nissando yaṁ so Alāto senāpatī ajja² sukhāṁ
labhati, na hi tāta etaṁ goghātakakammassa phalaṁ pāpassa hi nāma vipāko
iṭṭho kanto bhavissatīti aṭṭhānam etaṁ, aḡuṇe rato ti tathā h' esa idāni
akusalakamme rato, ujjumaggaṁ ti dasakusalakammapaṭhamaggaṁ, ohite 10
tulamaṇḍale ti bhaṇḍapaṭicchādanatthāya tulāmaṇḍale laggetvā ṭhapīte, un-
nametīti uddham ukkhipatī, ācinan ti thokathokam pi puñṇam ācinanto pāpa-
bhāraṁ otāretvā naro kalyāṇakammassa sīsam ukkhipitvā devalokaṁ gacchati,
saggātimāno ti sagge atimāno saggasampāpake sātaphale kalyāṇakamme abhi-
rato, saggādhimāno ti pi pāṭho saggam adhikaraṇam³ katvā ṭhītacitto ti attho, 15
sātave rato ti esa Bijakadāso sātave⁴ madhuravipāke kusalakamme yeva rato,
so imassa pāpakammassa khīṇakāle kalyāṇakammassa phalena devaloke nib-
battissati, yaṁ pan' esa idāni dāsattaṁ upagato na taṁ kalyāṇassa phalena
tathāttassavattanikaṁ hi 'ssa pubbe kataṁ pāpaṁ bhavissatīti nīṭṭham ettha
gantabban ti. 20

Imam attham pakāsentī āha:

100. Yaṁ ajja⁵ Bijako dāso dukkham passati attani
pubbe tassa⁶ kataṁ pāpaṁ tam eso paṭisevati. 1045.
101. Khīyate c' assa⁷ taṁ pāpaṁ tathā hi vinaye rato
Kassapaṁ ca samāpajja mā h' ev' uppatham āgamā ti. 1046. 25

Ta. mā hevuppathamāgamā ti tāta tvaṁ pana imam naggaṁ Kassa-
pājīvikam upagantvā mā heva nīrayagāmiṁ ṭuppatham āgamma pāpaṁ akāseti
pītaṁ ovadi.

Idāni 'ssa pāpūpasevanāya dosaṁ kalyāṇamittūpasevanāya ca
guṇam dassentī āha: 30

102. Yaṁ yaṁ hi rājā bhajati sataṁ vā yadvā asaṁ (IV ⁴⁸⁵/₈₁)
sīlavantaṁ viśīlaṁ vā vasaṁ tass' eva gacchati. 1047.
103. Yādisaṁ kurute mittam yādisaṁ c' ūpasevati⁸
so pi tādisako hoti sahaṁvāso hi⁹ tādiso. 1048.

¹ Bđ tāva ālatassa. ² Cks pecca. ³ Bđ adhikāraṁ. ⁴ Cks etc. ⁵ Ck yañcajja.

⁶ Bđ vassaṁ. ⁷ Cks vassa. ⁸ Bđ vūp-. ⁹ Bđ pi,

104. Sevamāno sevamānaṃ samphuṭṭho¹ samphusaṃ¹ paraṃ
saro diddho² kalāpaṃ va alittaṃ upalimpati,
upalepabbhaya³ dhīro n' eva pāpasakhā siyā. 1049.
105. Pūtimacchaṃ kusaggena yo naro upanayhati
kusāpi pūti³ vāyanti, evaṃ bālūpasevanā. 1050.
106. Tagaraṇ ca palāsena yo naro upanayhati
pattāpi surabhi³ vāyanti, evaṃ dhīrūpasevanā. 1051.
107. Tasmā phalapuṭassēva ñatvā sampākam attano
asante n' ūpaseveyya sante seveyya paṇḍito,
asanto nirayaṃ nenti, santo pāpenti suggatin ti. 1052.

Ta. sataṃ vā ti sappurisaṃ vā, yadivā asan ti asappurisaṃ vā, saro diddho⁴ kalāpaṃ vā 'ti mahārāja yethā nāma halābalavisaḷitto saro sarakalāpe khitto sabbaṃ taṃ visena alittam pi sarakalāpaṃ līmpati visadiddham⁵ eva karoti evaṃ eva pāpamitto pāpaṃ⁶ sevamāno attānaṃ⁷ sevamānaṃ paraṃ tena ca samphuṭṭho¹ taṃ samphusante¹ alittam pāpena purisaṃ attanā ekajjhāsayam karonto upalimpati, vāyanti tassa te kusāpi duggandhaṃ vāyanti, tagaraṇ cā 'ti tagaraṇ ca aññaṇ ca gandhasampannaṇ ca gandhajātaṃ, evaṃ ti evarūpā dhīrūpasevanā, dhīro hi attānaṃ sevamānaṃ dhīraṃ eva karoti, tasmā phalapuṭassē⁸ evā 'ti yasmā tagarādīpalīveṭhanāni paṇṇāni pi sugandhāni honti tasmā palāsapattapuṭassēva paṇḍitūpasevanena aham pi paṇḍito bhaviṣṣāmi⁹ evaṃ ñatvā sampākam attano ti attano paṇḍitakam paṇḍitabhāvaṃ pariṇāmaṃ ñatvā asante pabāya paṇḍite sante upaseveyya, nirayaṃ nenti¹⁰ ettha Devadattādīhi ca nirayaṃ Sāriputtattherādīhi ca sugatīm nītānaṃ vaseṇa udāharaṇāni āharitabbāni.

- 25 Evam rājadhītā chahi gāthāhi pitu dhammaṃ kathetvā idāni atīte attanā anubhūtaṃ dukkhaṃ dassenti āha:
108. Aham pi jātiyo satta sare saṃsari¹ attano
anāgatāpi² satt' eva yā gamissaṃ ito cutā. 1053.
109. Yā me sā sattamī jāti ahu³ pubbe janādhipa
kammāraputto Magadhe[su] ahu⁴ Rājagahe pure. 1054.
110. Pāpaṃ sahāyaṃ āgamma bahum pāpaṃ kataṃ mayā
paradārassa heṭhento⁵ carimha⁶ amarā viya. 1055.
111. Taṃ kammaṃ nihitaṃ aṭṭhā bhasmācchanno va pāvako,
atha aññehi kammehi ajāyim Vamsabbhūmiyaṃ 1056.

¹ Cks -pu-. ² Cks diṭṭho, duṭṭho. ³ all three MSS. -i. ⁴ Cks diṭṭho, Bđ diṭṭho.
⁵ Cks -disam, Bđ -duṭṭham. ⁶ Bđ para. ⁷ Bđ taṃ. ⁸ Bđ -tepl. ⁹ Cks āhu.
¹⁰ Ck ahū, C āhu, Bđ asu. ¹¹ Bđ pothentā. ¹² Bđ caramhā.

113. Kosambiyam seṭṭhikule iddhe phīte mahaddhane
ekaputto mahārāja niccam sakkatapūjito. 1057.
113. Tattha mittam asevissam sahāyam sātave ratam
paṇḍitam sutasampannam, so mam atthe nivesayi'. 1058.
114. Cātuddasim pañcadasim bahum rattim upāvasim, 5
tam kamman nihitam aṭṭhā, nidhiva udakantike. 1059.
115. Atha pāpānam kammānam yam etaṃ Magadhe kataṃ
phalam pariyaḡataṃ¹ pacchā bhutvā duṭṭhavisam yathā 1060.
116. Tato cut' āham Vedeha² Roruve niraye ciram,
sakammanā apaccisam, tam saram na sukham labhe. 1061. 10
117. Bahuvassagane tattha khepayitvā bahum dukham
Bheṇṇākaṭe³ ahum⁴ rāja chakalo uddhitapphalo ti. 1062.

Ta. sattā 'ti mahārāja idhalokaparalokā nāma sukatadukkatānaṃ ca
phalam atthi, na samsāro satte sodhetum sakkoti, sakammanā eva hi sattā
sujjhanti, Alātasenāpati ca Bījako dāso ca ekam eva jītim anussaranti, na ke- 15
valam ete ca⁵ jātissarā aham pi atitā satta jātiyo attano samsaritam sarāmi,
anāgate pi ito gantabbā⁶ satt' eva⁷ jānāmi, yā me sā ti yā sā mama atite
sattami jāti āsi, kammāra-putto ti tāya jātiyā aham Magadhesu Rajagahana-
gare suvaṇṇakāraputto ahośim, parādārassa beṭhento⁸ ti parādāram be-
ṭhento⁹ viheṭhento¹⁰ paresam rakkhite¹¹ gopite bhaṇḍe aparajjhanako¹², aṭṭhā 20
ti tam tadā mayā katapāpakammaṃ okāsam alabhitvā okāse sati vipākadāyakaṃ
hutvā bhasmācchanno aggi viya nihitam aṭṭhāsi, Vamsabbhūmiyan ti Vam-
saratthe, ekaputto ti asītikoṭṭivibhave seṭṭhikule aham ekaputto va ahośim,
sātave ratan ti kalyāṇakamme abhiratam, so mau ti so sahāyako mam atthe
kusalakamme patitṭhāpesi, tam kamman ti tam pi me kalyāṇakammaṃ tadā 25
okāsam alabhitvā okāse sati vipākadāyakaṃ hutvā udakantike nidhimi viya
nihitam aṭṭhāsi, yametan ti atha mama santakesu¹³ pāpakammesu yam etaṃ
mayā Magadhesu parādārikakammaṃ kataṃ tassa phalam pacchā mam pariyaḡa¹⁴,
upagatan ti a., yathā kiṃ: bhutvā duṭṭhavisam yathā savisam bhojanaṃ
bhutvā jhītassa tam duṭṭham kakkhalam halāhalavisam kuppati tathā mam pari- 30
yāḡa¹⁵ 'ti a., tato ti tato Kosambiyam seṭṭhikulato, tam saṅgan ti tam tasmiṃ
niraye anubhūtapubbaṃ dukkhaṃ saranti cīttasukkaṃ nāma na labhāmi bhayaṃ
eva uppajjati, Bheṇṇākaṭe¹⁶ ti Peṇṇākaṭe¹⁷, uddhitapphalo ti uddhaṭa-
biḷo. So pana chakalako balasampanno ahośi¹⁸, piṭṭhiyam abhirūhivāpi nam
vāhayimsu yānake pi yojayimsu.

¹ Bā nivedayi. ² Bā -gamum. ³ Cks -hā, Bā -hi. ⁴ Bā bhinnāgate, C' geṇṇā.
⁵ Cks āhu, Bā ahu. ⁶ Bā va. ⁷ Cks -e. ⁸ Cks ca. ⁹ Bā pothento. ¹⁰ Bā
omits vih-. ¹¹ Bā -ta. ¹² Cks -kā, Bā -rajjhantā. ¹³ Ck santiesu, C' santikesu.
¹⁴ Bā adde mam. ¹⁵ Bā -gatan. ¹⁶ Bā bhinnāgate. ¹⁷ Bā bhinnāgate? ¹⁸
Cks -sim.

Tam attham dassenti gātham āha:

118. Sātaputtā mayā vūlhā¹ piṭṭhiyā ca rathena ca,
tassa kammassa nissando paradāragamanassa me ti. 1063.

Ta. sātaputtā ti amaccaputtā, tassa kammassā 'ti deva Roruve
5 mahāniraye paccanañ² ca chakalakāle [b]juppāṇaṇā³ ca piṭṭhivāhanayānakayoja-
nāni ca sabbo p'esa tassa kammassa nissando paradāragamanassa me ti.

Tato pana cavitvā araṇṇe kapiyoniyam paṭisandhim gaṇhi⁴,
atha nam jātadivase yūthapatino dassesum, so „ānetha me puttan“ ti
dalham gahehvā tassa viravantassa dantehi phalāni uppāṇesi. Tam
10 attham pakāsentī āha:

119. Tato cut' āham Vedeha kapi āsim brahāvane
nilicchitaphalo⁵ yeva yūthapena pagabbhinā,
tassa kammassa nissando paradāragamanassa me ti. 1064.

Ta. nilicchitaphalo⁵ yevā 'ti tattha p' aham⁶ pagabbhena yūtha-
15 patinā luñcivā⁷ uppāṇitaphalo yeva ahoṣin ti.

Ath' aparāpi jātiyo dassenti āha:

120. Tato cut' āham Vedeha Dasanṇesu⁸ pasū ahuṃ⁹
nilicchito¹⁰ javo¹¹ bhadro, yoggam vūlham ciraṃ mayā,
tassa kammassa nissando paradāragamanassa me. 1065.
20 121. Tato cut' āham Vedeha Vajjisu kulam āgamaṃ¹²,
n' ev' itthi na pumā¹³ āsim manussatte sudullabhe,
tassa kammassa nissando paradāragamanassa me. 1066.
122. Tato cut' āham Vedeha ajāyim Nandane vane,
bhavane Tāvatiṃs' aham accharā kāmavappinī¹⁴ 1067.
25 123. Vicittavattbhābharanā āmuttamanikunḍalā
kusalā naccagītassa Sakkassa paricārikā. 1068.
124. Tattha tthitāham Vedeha sarāmi jātiyo imā
anāgatāpi¹⁵ satt' eva yā gamissam ito cutā. 1069.
125. Pariyāgatan tam kusalam yam me Kosambiyam katham
30 deve c' eva manusse ca sandhāvissam ito cutā. 1070.
126. Sattajaccā¹⁶ mahārāja niccam sakkatapūjitā¹⁷,
thibbhāvāpi na muccissam chaṭṭhā¹⁸ nigatiyo imā. 1071.

¹ Cks mūlhā, Bđ vūlhā. ² Bđ paca-. ³ Bđ bjuppāda-. ⁴ Ck -ī, Cđ Bđ -ī. ⁵
Bđ niluñjī-. ⁶ Bđ pāham. ⁷ Bđ luñjī-. ⁸ Bđ dassanesu. ⁹ Bđ ahu, Ck aham,
Cđ āhuṃ. ¹⁰ Bđ niluñc-. ¹¹ Cks -o. ¹² Cks -mā, Bđ āgatā. ¹³ Cks -mo. ¹⁴
Bđ varavan-. ¹⁵ Bđ -tepi. ¹⁶ Cks -cco. ¹⁷ Cks -o. ¹⁸ so Cks; Bđ chaḷi.

117. Sattamī ca gati deva: devaputto mahiddhiko
pumadevo¹ bhavissāmi devakāyasmim uttamo. 1072.
118. Ajjāpi santānamayaṃ mālaṃ ganthenti Nandane
devaputto Javo nāma yo me mālaṃ paṭicchati. 1073.
119. Muhutto viya so dibbo imāni vassāni soḷasa,
rattindivo ca so dibbo mānusi² sarado satam. 1074. 5
120. Iti kammāni anventi asaṃkheyyāpi jātiyo
kalyāṇaṃ yadivā pāpaṃ, na hi kammaṃ panassatīti³. 1075.

Ta. Dasappesū⁴ 'ti Dasapparatthe⁵, pasū ti goṇo ahoṣiṃ, nillic-
chito⁶ ti vacchakakāle yeva maṃ evaṃ maṇāpo bhavissatīti nibbījakaṃ akāmaṃ, 10
so 'haṃ nillicchako⁷ uddhaṭṭabījō javo bhadro ahoṣiṃ⁸, Vajjīsū kulam āga-
man⁹ ti goyonito cavitvā Vajjirattthe ekasmiṃ mahābhogakule nibbattin ti das-
seti, nevitthi na pumā¹⁰ ti napumsakattaṃ sandhāyāha, bhavane tāvatim-
sāhan ti Tāvatimsabbhavane ahaṃ, tattha ṭhitāhaṃ Vedeḥa sarāmi
jātiyo imā ti sā kira tasmīṃ devaloke ṭhitā ahaṃ evarūpaṃ devalokaṃ āga- 15
chanti kuto nu kho āgatā ti olokeṃti Vajjirattthe mahābhogakule napumsakatta-
bhāvato cavitvā tattha nibbattabhāvaṃ passi, tato kena nu kho kammaṇa evarūpe
ramaṇiye ṭhāne nibbatto 'mhīti olokeṃti Kosambiyāṃ seṭṭhikule nibbattitvā
kataṃ dānādikusalakammaṃ diṣvā etassa phaleṇa nibbatto 'mhīti ṇatvā ananta-
rādicce napumsakattabhāve nibbattamānā kuto āgat' amhīti olokeṃti Dasappesu 20
goyoniyāṃ mahādukkhassa anubhūtabhāvaṃ aññāsi, tato anantaram jātiṃ
anussaramānā vānarayoniyāṃ uddhaṭṭaphalabhāvaṃ addasa, tato anantaram
Bheṇṇākaṭṭe¹⁰ chakalayoniyāṃ uddhaṭṭabījabhāvaṃ janussari, tato anantaram
anussaramānā Roruve nibbattabhāvaṃ anussari, ath' assā niraye tiracchānuyoni-
yaṇ ca anubhūtaṃ dukkhaṃ anussarantiyā bhayaṃ upajji, tato kena nu kho 25
kammaṇa evarūpaṃ dukkhaṃ anubhūtaṃ mayā ti chaṭṭhaṃ jātiṃ olokeṃti
tāya jātiyā Kosambiyānagare kataṃ kalyāṇakammaṃ diṣvā sattamaṃ olokeṃti
Magadharaṭṭhe pāpasabāyaṃ nissāya kataṃ parādārikakammaṃ diṣvā etassa me
phaleṇ¹¹ etaṃ mahādukkhaṃ anubhūtaṃ ti aññāsi, atha ito cavitvā anāgate kuhiṃ
nibbattissāmiti olokeṃti yāvatāyukaṃ ṭhatvā puna Sakkass' eva paricārikā hutvā 30
nibbattissāmiti aññāsi, evaṃ punappunaṃ olokayamānā tatiye pi attabhāve
Sakkass' eva paricārikā hutvā nibbattissāmiti tathā catutthe paṇcame pana
tasmīṃ yeva devaloke Javanadevaputtassa aggamahesī hutvā nibbattissan ti
ṇatvā anantaram olokeṃti chaṭṭhe attabhāve ito Tāvatimsabbhavanato cavitvā
Aṇḍatiraḍḍhō¹¹ aggamahesiyā kucchimhi nibbattissāmi Rujā¹² ti me nāmaṃ 35
bhavissatīti ṇatvā tato anantaram kuhiṃ nibbattissāmiti olokeṃti sattamāya
jātiyā tato cavitvā Tāvatimsabbhavane mahiddhiko devaputto hutvā nibbattissāmi

¹ B^d pumā-. ² C^k -siṃ, B^d -si. ³ B^d vin-. ⁴ B^d dassano-. ⁵ B^d dassana-.
⁶ B^d nillicchito. ⁷ all three MSS. -i. ⁸ C^k -mā, B^d -gatā. ⁹ C^k pumo. ¹⁰
B^d bheṇṇāgate. ¹¹ C^k aṇḍā-. ¹² B^d rucā.

itthibhāvato mucclissāmiti aññasi, tasmā tattha tthitāhaṃ Vedeha sarāmi
 satta jātiyo anāgatāpi¹ satt' eva yā gamissam ito cutā ti āha, pa-
 riyāgatan ti pariāyena attano varena āgataṃ, satta jaccā² ti Vajjiratthe
 napuṃsakajātiyā saddhīm devaloke pañca ayaṃ ca chaṭṭhā ti satta jātiyo nib-
 5 battim³, etā satta jātiyo niccaṃ sakkatapūjītā va aśosin ti dasseti, chaṭṭhā⁴
 nigatiyo ti devaloke pana pañca ayaṃ ca ekā ti imā cha gatiyo itthibhāvā na
 mucclissan ti vadati, sattamī cā 'ti ito cavitvā anantarasantānamayan ti ekato-
 vaṇṭakādivasena kataṃ santānaṃ, gaṇthentitī yathā santānamayā honti
 evaṃ ajjāpi mama paricārikā Nandanavane mālaṃ gaṇthenti yeva, yo me
 10 mālaṃ paṭicchati⁵ [mahārāja anantara jātiyaṃ mama sāmiko Javo nāma
 devaputto yo rukkhato patitaṃ⁶ mālaṃ paṭicchati, so] asā ti mahārāja mama
 jātiyā idāni sojassavassāni, ettako pana kālo devānaṃ eko muhutto, tena te⁷
 mama cutabbhāvaṃ⁸ pi sjanantā mam' atthāya māle gaṇthenti yeva, mānusi⁹
 manussānaṃ gaṇaṇaṃ āgamaṃ esa saraso sataṃ hoti, evaṃ dighāyukā devā,
 15 imināpi kārāṇa paralokassa ca kalyāṇapāpakānaṃ ca atthitaṃ jānāhi¹⁰ devā
 'ti, anventitī yathā maṃ anubandhimsu evaṃ anubandhanti, na hi kammaṃ
 panassatitī¹¹ diṭṭhadhammavedanīyaṃ tasmīm ñeva attabbhāve uppattivedanī-
 yaṃ¹² anantare bhava vipākaṃ deti, aparāparavedanīyaṃ pana vipākaṃ adatvā
 na nassati, taṃ sandhāya na hi kammaṃ panassatitī¹⁰ vatvā deva ahaṃ para-
 20 dārikakammassa nissandena nīraye ca tiracchānayoniyaṃ ca mahantaṃ dukkhaṃ
 anubhaviṃ, soce tumhe pi idāni Guṇassa kathaṃ gahetvā evaṃ karissatha mayā
 anubhūtasaddisaṃ eva dukkhaṃ anubhāvissatha tasmā mā evaṃ akatthā¹³ 'ti
 tam āha.

Ath' assa uttaridhammaṃ desenti āha:

- 25 131. Yo icche puriso hotum jātijātiṃ punappunam
 paradāraṃ vivajjeyya dhotapādo va kaddamaṃ. 1076.
 132. Yo icche puriso hotum jātijātiṃ punappunam
 sāmikaṃ apacāyeyya Indaṃ va paricārikā. 1077.
 133. Yo icche dibbahhogaṇ ca dibbaṃ āyu¹⁴ yasam sukhaṃ
 30 pāpāni parivajjetvā tividhaṃ dhammaṃ ācare. 1078.
 134. Kāyena vācā manasā appamatto vicakkhaṇo
 attano hoti atthāya itthi vā yadivā pumā. 1079.
 135. Ye kec' ime manujā jīvaloke yasassino sabbasamantabhogā
 asaṃsayam tehi pure suciṇṇam
 35 kammassakā ye¹⁴ puthu sabbasattā. 1080.
 136. Imghānucintesi sayam pi deva kutonidānā te imā janinda
 yā te imā accharāsannikāsā alamkatā kañcanajālachannā ti. 1081.

¹ Bā -te pi. ² Ck -o. ³ Bā vuccanti. ⁴ Bā chaṭṭhā. ⁵ Ck pātipātitaṃ. ⁶ Bā tā. ⁷ Bā cuti-. ⁸ all three MSS. -sinti. ⁹ Bā jānāti. ¹⁰ Bā vin-. ¹¹ Bā upapajjave-. ¹² Bā karitthā. ¹³ Bā āyū. ¹⁴ Bā -kāse.

Ta. hotun ti bhavitum, sabbasamantabbhogā ti paripunnasabbabhogā, suciṇṇan ti suṭṭhuciṇṇaṁ kalyāṇakammaṁ kataṁ, kammassakā ye¹ ti kammassakā attanā katakammass' eva vipākapaṭisaṁvedino, na hi mātāpitūhi katakammaṁ puttadhītānaṁ² nāpi tehi³ kataṁ kammaṁ mātāpitunnaṁ vipākam deti, sasehi kataṁ aasānaṁ kim eva dassati, iṅghā⁴ ti codanatthe nipāto, 5 anucintesīti anucinteyyāsi⁵, yā te imā ti yā imā sojasa sabassā itthiyo taṁ upaṭṭhahanti imā te kutonidānā, kim nipaṭṭhivā niddāyantena laddhā udāhu panthadūsanasandhicchedādīni⁶ pāpāni katvā⁶ ādu kalyāṇakammaṁ nissāya laddhā ti idan tāva attanāpi cinteyyāsi devā⁶ ti.

Evam sā pitaraṁ anusāsi. Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha: 10
187. Icc-evam pitaraṁ kaṇhā Rujā tosesi Aṅgatiṁ,
mūlhassa maggā ācikkhi, dhammā akkhāsi subbatā ti. 1083.

Ta. iccevan ti bhi. iti imehi evarūpehi madhuramadhurehi vacanehi sā rājakaṇhā pitaraṁ tosesi, mūlhassa maggā viya tassa sugatimaggā ācikkhi, nānāneyehi sucaritaṁ dhammā akkhāsi, dhammā kathenti yeva sā subbatā 15 suandaravatā attano atitajātiyo pi kaḥesi yeva.

Evam pubbaṇhato paṭṭhāya sabbarattim pitu dhammā desetvā „deva mā naggassa micchādittṭhikassa vacanaṁ gaṇhi, 'atthi ayaṁ loko atthi paraloko atthi sukaṭadukkaṭānaṁ kam- mānaṁ phalaṁ' ti vadantassa mādisassa kalyāṇamittassa va- 20 canaṁ gaṇha, mā atitthena pakkhandīti“ āha. Evam sante pi pitaraṁ micchādassanā vimocetum nāsakkhi, so hi kevalaṁ tassā madhuravacanaṁ sutvā tussi, mātāpitāro hi piyaputtānaṁ vacanaṁ piyāyanti na pana taṁ dassanaṁ vissajjenti. Nagare pi „Rujā kira rājadhītā pitu dhammā desetvā micchādassa- 25 naṁ vissajjāpetīti“ ekakolāhalaṁ ahosi, „paṇḍitā rājadhītā ajja pitaraṁ micchādassanā mocetvā nagaravāsīnaṁ sotthibhāvaṁ karissatīti“ mahājano tussi. Sā pitaraṁ bodhetum asakkonti viri- yaṁ avissajjetvā va „yena kenaci upāyena pitu sotthibhāvaṁ karissāmīti“ sirasi añjaliṁ paṭṭhapetvā dasadisā namassitvā 30 „inasmim loke lokasandhārakā dhammikā samaṇabrāhmaṇā nāma lokapāladevatā nāma Mahābrahmāṇo nāma atthi, te āgantvā attano balena mama pitaraṁ micchādassanaṁ vissajjā-

¹ Bā su. ² Bā adds vipākam deti. ³ so Cke; Bā tāhi. ⁴ Bā punappunnāṁ cinteyyāsi. ⁵ Cē -dusa-, Bā duhana-, omitting pantha. ⁶ Bā adds laddhā.

pentu, etassa guṇe asati pi mama guṇena mama balena mama
saccena āgantvā imaṃ micchādassanaṃ vissajjāpetvā sakala-
lokassa sotthiṃ karontū“ 'ti namassi. Tadā Bodhisatto Nārado
nāma Mahābrahmā ahosi Bodhisattā¹ ca nāma attano mettā-
5 bhāvanāya anuddayāya mahantabhāvena suppaṭipannaduppaṭi-
panne² satte dassanattamaṃ kālānukālaṃ lokaṃ olokenti³. So
taṃ divasaṃ lokaṃ volokento taṃ rājadhītaraṃ pitu micchā-
ditṭhivimocanattamaṃ lokasandhāraṇā devatā namassamānaṃ
disvā „ṭhapetvā maṃ aṇṇo etaṃ micchādassanaṃ vissajjāpetum
15 samattho nāma n' atthi, ajja mayā rājadhītāya saṅghaṃ raṇṇo
ca saparijanassa sotthibhāvaṃ katvā āgantum⁴ vaṭṭati, kena
nu vesena gamissāmi⁵“ cintetvā „manussānaṃ pabbajitā piyā
c' eva garuno⁶ ca ādeyyavacanā ca, tasmā pabbajitavesena
gamissāmi⁷“ sannitṭhānaṃ katvā pāsādikaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ
20 manussattabhāvaṃ māpetvā manuṇṇaṃ jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā
jaṭantare kañcanaśūciṃ odahitvā antorattaṃ⁸ uparirattaṃ cira-
kaṃ⁹ nivāsetvā ca suvaṇṇatārakacittaṃ¹⁰ rajatamayaṃ ajina-
cammaṃ ekaṃsagataṃ katvā muttāsikkāya pakkhittaṃ su-
vaṇṇamayaṃ bhikkhābhājanaṃ ādāya tīsu ṭhānesu vaṃka-
30 gataṃ¹¹ suvaṇṇakācaṃ khandhe katvā muttāsikkāya eva pa-
vālakamaṇḍalaṃ ādāya iminā isivesena gaganatale Cando viya
virocamāno ākāśenāgantvā alamkāta-Candapāsādamahātalaṃ
pavisitvā raṇṇo purato ākāśe aṭṭhāsi.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

- 25 138. Athāgamā Brahmaloḷā Nārado mānusiṃ pajam,
Jambudīpaṃ avekkhanto adda¹⁰ rājānaṃ Aṅgatiṃ. 1084.
139. Tato paṭiṭṭhā pāsāde Vedehassa puratthato
taṇ ca disvā anuppatam Rujā isin avandathā 'ti. 1085.

Ta. addā¹⁰ 'ti Brahmaloḷe ṭhito va Jambudīpaṃ avekkhanto¹¹ Guṇājīva-
30 kassa santiḷe gahita micchādassanaṃ rājānaṃ Aṅgatiṃ addassa, tasmā āgato ti a.,
tato paṭiṭṭhā ti tato so Brahmā tassa raṇṇo amaccagāṇaparivutassa nisīnussa

¹ Ck Bd -o. ² Cks -nnaṃ duppaṭipannaṃ. ³ Bd adds -to vicaranti. ⁴ so all three MSS. ⁵ Bd karuṇā. ⁶ Bd antosurattapaṇaṃ. ⁷ Bd -rattavākacīraṃ. ⁸ Bd -nakhacitaṃ. ⁹ Bd onataṃ. ¹⁰ Bd addassa. ¹¹ Bd āve.

purato tasmim pāsāde apade padaṃ¹ dassento ākāse paṭiṭṭhaḥi, anuppattan
ti pattaṃ āgataṃ, isin ti isivesenāgatattā S. isin ti āha, avandathā 'ti
mamānuggahena mama pitarī kārūṇāṃ katvā eko devarājā āgato bhavissattī
tuṭṭhapapaṭṭhā vātābhīhatasuvanna-kadalī viya onamitvā Nārada-Mahābrahmānaṃ
vandi.

5

Rājāpi taṃ disvā Brahmatejena tajjito attano āsane san-
ṭhātum asakkonto oruḥa bhūmiyaṃ ṭhatvā āgataṭṭhānaṃ ca
nāmagottaṃ ca pucchi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

140. Athāsanambhā oruḥa rājā vyamhitamānaso

10

Nāradaṃ paripucchanto idaṃ vacanam abravi: 1086.

141. Kuto nu āgacchasi devavaṇṇī

obhāsayaṃ saṃvarim Candimā va.

akkhāhi me pucchito nāmagottaṃ

kathaṃ taṃ jānanti manussaloke ti. 1087.

15

Ta. vyamhitamānaso ti bhītacitto, kuto nū 'ti kacci nu kho vijjā-
dharo bhavyeyā 'ti maññamāno avanditvā evaṃ pucchi.

Atha so „ayaṃ rājā 'paraloko n' atthīti' maññati, para-
lokaṃ eva tāv' assa ācikkhissāmi" cintetvā gātham āha:

142. Ahaṃ hi devato idāni emi obhāsayaṃ saṃvarim Candimā va, 20

akkhāmi te pucchito nāmagottaṃ

jānanti maṃ Nārado Kassapo cā 'ti. 1088.

Ta. devato ti devalokato, Nārado Kassapo cā 'ti maṃ nāmena Nā-
rado gottena Kassapo ti jānanti.

Atha rājā „imaṃ pacchāpi paralokaṃ pucchissāmi, iddhiyā 25
laddhakāraṇaṃ tāva naṃ pucchāmi" cintetvā gātham āha:

143. Acchariyarūpaṃ vata yādisaṃ ca

vehāsayaṃ gacchasi tiṭṭhasi ca,

pucchāmi taṃ Nārada etaṃ atthaṃ:

atha kena vaṇṇena tavāyam iddhīti. 1089.

30

Ta. yādisaṃ cā 'ti yādisaṃ ca tava saṅghānaṃ yaṃ ca tvaṃ ākāse gac-
chasi ca tiṭṭhasi ca idaṃ acchariyajātikaṃ².

¹ Bā ākāse aparāparaṃ in the place of apade p. ² Bā -jātaṃ.

Nārado āha:

144. Saccañ ca dhammo ca damo ca cāgo
 guṇā mam' ete pakatā purāṇā,
 teh' eva dhammehi susevitehi
 manojavo yenakāmaṃ gato 'smīti. 1090.

Ta. saccan ti vacīsaccāṃ, dhammo ti tividhasucaritadhammo c' eva
 kasiṇaparikkamajjhānadhammo ca, damo ti indriyadamaṇaṃ, cāgo ti kilēsa-
 pariccāgo ca deyyadhammapariccāgo ca, pakatā puriṣṇā ti mayā pumimabbave
 katā ti dasseti, teheva dhammehi susevitehīti tehi sabbaḡuṇehi susevitehi
 10 pariācītehi, manojavo ti manojavassadiṣajavo, yena kāmaṃ gata amīti
 yena devatāhāne ca manussatāhāne ca gantum icchanāṃ tena gato 'smi ti a.

Rājā tasmīm evaṃ kathente pi micchādassanassa suga-
hitattā paralokaṃ asaddahanto „atthi nu kho puññānaṃ vi-
pāko“ ti vatvā gātham āha:

15   146. Acchariyam ācikkhasi puññasiddhiṃ,
sace hi ete tvam² yathā vadesi
pucchāmi taṃ³ Nārada etaṃ atthaṃ,
putṭho ca me sādhu viyākaroḥīti. 1091.

Ta. puññasiddhin ti puññānam siddhim phaladāyakattam ācikkhanto
20 acchariyam ācikkhasi.

Nārado āha:

146. Pucchassu mañ rāja, tav' esa attho,
yañ sañsayañ kuruse' bhūmipāla,
ahañ tañ nissañsayatañ gamemi
nayehi ñayehi ca hetubhī cā 'ti. 1092.

Ta. tavesa attho ti pucchitabba³ nāma tava esa attho, yaṃ saṃ-
 sayan ti yaṃ kiṃhiṇḍi eva atthe saṃsayam karosī taṃ maṃ puccha, nī-
 saṃsayatan ti ahaṃ taṃ nissamsayabhāvaṃ gamemi, nāyehi⁴ kāraṇavacanehi,
 nāyehi⁵ nānehi, hetubhīti paccayehi paṭiññamatten⁶ eva avatvā nāpene
 30 paṭicchinditvā⁷ kāraṇavacanena tesam dhammānaṃ samuṭṭhāpaka⁸ paccayehi taṃ
 nissamsayaṃ karissāmi⁹ attho.

¹ tehera - - ti attho wanting in Cks. ² Cks sace hi eveti, Bd sacehi etehi tuvam.

⁵ Bā ham.   ⁶ Bā -te.   ⁵ so Cks; Bā -bbako.   ⁶ Bā pari.

Rājā āha:

147. Pucchāmi taṃ Nārada etam atthaṃ
 puṭṭho ca me Nārada mā musā bhaṇi:
 atthi nu¹ devā pitaro nu atthi
 loko paro atthi jano yam āhū² 'ti. 1093. 5

Ta. jano yamāhū² 'ti yam jano evam āha atthi devā atthi pitaro atth
 paraloko ti taṃ sabbaṃ atthi no kho ti pucchati.

Nārado āha:

148. Atth' eva devā pitaro ca atthi
 loko paro atthi jano yam āhu,
 kāmesu giddhā ca narā pamūḷhā
 lokam param na vidū mohayuttā ti. 1094. 10

Ta. atthevā³ 'ti mahārāja d. ca p. ca atthi yam pi jano paralokam āhu
 so pi atth' eva, na vidū ti kāmagiddhā pana mohamūḷhā janā paralokam na
 vidū na vindanti tam na jānanti. 15

Taṃ sutvā rājā parihāsaṃ karonto gātham āha:

149. Atthīti ce' Nārada saddahāsi
 nivesanaṃ paraloke matānaṃ
 idh' eva me pañca satāni dehi
 dassāmi te paraloke sahassan ti. 1095. 20

Ta nivesanaṃ ti nivāsanaṭṭhānaṃ, pañca satāni ti pañcakahāpanasatāni.

Atha naṃ M. parisamajjhe va garahanto āha:

150. Dajjemu kho pañca satāni bhoto
 jaññāma⁴ ce silavantaṃ vadaññum⁵,
 luddan taṃ bhontaṃ niraye vasantaṃ
 ko codaye paraloke sahassaṃ. 1096. 25
151. Idh' eva yo hoti akammasīlo⁶
 pāpācāro alaso luddakammo
 na paṇḍitā tasmim iṇaṃ dadanti,
 na hi āgamo hoti tathāvidhambhā. 1097. 30

¹ C^{ks} nanu. ² C^{ks} te. ³ B^d -mu. ⁴ C^{ks} -ū. ⁵ B^d adhamma-.

152. Dakkhañ ca posañ manujā¹ viditvā
 utṭhānakañ silavantañ vadaññum²
 sayam bhogehi nimantayanti,
 kammañ karitvā punam āhasesīti. 1098.

5 Ta. jaññāma³ ce ti yadi mayaṃ bhavantañ⁴ silavā esa vadaññū ti⁵
 dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ imasmīm kāle iminā nāma⁶ jānitvā tassa kiccassa
 kārake vadaññū ti jñeyyāma aha te vadḍhiyā pañca satāni dadeyyāma, tvaṃ
 pana luddo sāhasiko micchādassanañ gahetvā dānasūlaṃ viddhamsetvā paradāresu
 aparajjhasi, ito cuto niraye uppajjasi⁷, evaṃ luddaṃ taṃ bhontaṃ niraye va-
 10 tantaṃ tattha gantvā ko sahasaṃ me dehāti codessati, tathāvidhamhā⁸ ti
 tādīsā purisā dinnassa ipassa puna āgamo nāma na hoti, dakkhaṇ ti dha-
 nuppadānakussalaṃ, puna māh'aresīti⁹ 'attano kammañ karitvā dhanaṃ uppā-
 detvā puna ambhakaṃ santakaṃ āhareyyasi, mā nikkhame mā vasiṭi sayam eva
 nimantenti.

15 Iti rājā tena niggayhamāno appaṭibhāno ahosi. Mahājano
 haṭṭhatuṭṭho hutvā „mahiddhiko devīsi“, ajja rājānaṃ micchā-
 dassanaṃ vissajjāpessatīti¹⁰ sakalanagaraṃ ekakolāhalaṃ ahosi.
 Mahāsattassānubhāvena tadā sattayojanikāya Mithilāya tassa
 dhammadesanaṃ asuṇanto nāma nāhosi. Atha M. „ayaṃ rājā
 20 ativiya dāhaṃ katvā micchādassanaṃ gaṇhi, nirayabhayena
 taṃ tajjetvā micchadiṭṭhiṃ vissajjāpetvā puna devalokena
 assāsessāmīti¹¹“ cintetvā „mahārāja sace diṭṭhiṃ na vissajjes-
 sasi evaṃ anantadukkhaṃ nirayaṃ gamissasīti“ vatvā niraya-
 kathaṃ paṭṭhapesi:

25 153. Ito gato¹² dakkhasi tattha rāja
 kākolasaṅghehi pi kaḍḍhamānaṃ¹⁰
 taṃ khajjamānaṃ niraye vasantaṃ,
 kākehi gijjhehi ca senakehi¹¹
 saṃchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ,
 30 ko codaye paraloke sahasaṃ ti. 1099.

Ta. kākolasaṅghehi lohatuṇḍhehi kākasaṅghehi pi, kaḍḍhamānaṃ¹⁰
 ti attānaṃ ākaḍḍhiyamānaṃ tattha niraye passissasi, taṃ ti taṃ bhavantaṃ.

¹ Cks -jaṃ. ² Cks -ū. ³ Bđ -u. ⁴ so Ck; Bđ bhante, C° bhavantiṃ. ⁵ Cks
 omīti ti. ⁶ so Cks; Bđ nāmattho ti. ⁷ Bđ upapa-. ⁸ C° -isi, Bđ devo pi. ⁹
 Bđ cuto. ¹⁰ Bđ kaḍḍha-. ¹¹ Bđ soṇa-.

Tam pana Kākolanirayaṃ vaṇṇetvā „sace pi ettha na nibbatti-sasi Lokantaraniraye nibbatti-sasīti“ vatvāna tam nira-yaṃ dassetuṃ gātham āha:

154. Andhaṃ tamaṃ tattha na Canda-Suriyā,
nirayo sadā tumulo ghorarūpo,
sā n' eva ratti na divā' ti' paññāyati¹,
tathāvidhe ko vicare dhanatthiko ti. 1100.

5

Ta. andhantaman ti mahārāja yamhi Lokantaraniraye micchādīṭṭhikā nibbattanti tattha cakkhuvīññāssa⁴ uppattinivāraṇaṃ andhatamaṃ, sadā tumulo ti so nirayo niccabahalandhakāro, ghorarūpo ti bhimsana-jātiyo⁵, sā neva ratti ti yā idha ratti vā divaso vā sā n' eva tattha paññāyati, ko vicare ti ko uddhāraṃ sodhento⁶ vicarissati.

10

Tam pi 'ssa Lokantaranirayaṃ vitthārena vaṇṇetvā „mahārāja micchādīṭṭhiṃ avissajjanto na kevalaṃ etad eva aññaṃ pi dukkhaṃ anubhavissasīti“ dassento imaṃ gātham āha:

15

155. Sabalo ca Sāmo ca duve suvānā'
pavaddhakāyā⁸ balino mahantā
khādanti dantehi ayomayehi
ito panuṇṇaṃ paralokapattan ti. 1101.

Tattha ito panuṇṇaṃ ti imamahā manussalokaṃ cutaṃ.

20

Paratonirayesu pi es' eva nayo, tasmā sabbāni tāni ṭhānāni niraya-pālānaṃ upakkamehi saddhiṃ heṭṭhāvuttanāyena eva vitthāretvā tāsāṃ tāsāṃ gāthānaṃ anuttānāni padāni vaṇṇetabbāni.

156. Tam khajjamānaṃ niraye vasantaṃ
luddehi vālehi aghammigehe⁹ ca
saṃchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ
ko codaye paroloke sahasan ti. 1102.

25

Ta. luddehi dāruṇehi, vālehi dūtṭhehi, aghammihitā⁹ aghāvahehi migehe dukkhāvahehi, sunakhehitā attho.

30

¹ C² rattindivā. ² B⁴ omits ti. ³ so all three MSS. for dissati? ⁴ C² cak-khum-. ⁵ B⁴ -ko. ⁶ C² sādento. ⁷ C² supānā, C² -pa. ⁸ B⁴ pa-vaḍḍha-. ⁹ B⁴ aghamhikehi.

157. Usūhi sattīhi sunissitāhi
 hananti vijjhanti ca paccamittā¹
 Kāḷūpakāḷā nirayamhi ghore
 pubbe naraṃ dukkaṭakammakārin ti. 1103.

5 Ta. hananti vijjhanti cā 'ti jalitāya ayapaṭhaviyā pātetvā sakalasarīraṃ
 chiddāvachiddaṃ karontā paharanti c' eva vijjhanti ca, Kāḷūpakāḷā ti evaṃ-
 nāmaka², nirayamhi ti tasmiṃ tesam̐ heva vasena Kāḷūpakāḷasam̐khāte niraye,
 dukkaṭakammakārin ti micchādīṭṭhivasena dukkaṭānaṃ kammānaṃ kārakaṃ.

158. Taṃ haññamānaṃ niraye vajantaṃ
 10 kucchismiṃ passasmiṃ vipphālītūdaraṃ
 samchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ
 ko codaye paraloke sahassan ti. 1104.

Ta. taṃ ti taṃ bhavantaṃ tattha niraye tathā haññamānaṃ, vajantaṃ
 ti ito c' ito ca dhāvantaṃ, kucchismiṃ ti kucchiyaṃ ca, passasmiṃ ti passe
 15 ca, haññamānaṃ ti vijjhiyamānaṃ ti attho.

159. Sattīusūtomarabhindivālā³
 vividhāvudhā⁴ vassati tattha devo⁵
 patanti aṅgāra-m-iv⁶ accimanto⁷,
 silāsaṇī vassati luddakamme ti. 1105.

20 Ta. aṅgāramivaccimanto⁸ ti jalitaṅgārā viya accimanto āvudhavisosā
 patanti, silāsaṇīti jalitasilāghaṭṭā, vassati luddakamme ti yathā nāma
 deve vassante asaṇī patati eva eva ākāse samuṭṭhāya ciccīṭṭayamānaṃ jalita-
 silāvassaṃ tesam̐ luddakammānaṃ upari patati.

160. Uṇho ca vāto nirayamhi dussaho,
 25 na tahiṃ⁹ sukhaṃ labbhati ittaram pi,
 taṃ taṃ vidhāvantaṃ alenaṃ āturaṃ
 ko codaye paraloke sahassan ti. 1106.

Ta. ittarampiṭi parittakam pi, vidhāvantaṃ ti vidhāvantaṃ.

161. Sandhāvamānaṃ¹⁰ taṃ ratheṣu yuttaṃ
 30 sajotibhūtaṃ paṭhaviṃ kamantaṃ

¹ B^d pothayanti. ² B^d adde nirayapālā. ³ C^k bheṇḍī-, B^d bhīṇḍivālā. ⁴ C^k
 -dhaṃ. ⁵ so C^k for devo? B^d vassanti tattha devā. ⁶ so all three MSS. ⁷
 B^d tamhi. ⁸ C^k sandhov-, B^d sandhāvānaṃ.

patodalatṭhihi su codiyantaṃ
ko codaye paraloke sahassan ti. 1107.

Ta. rathesu yuttan ti varena vāraṃ tesu jalitaloharathesu yuttam,
kamantan ti akkamānaṃ, su¹codiyantan ti suṭṭhu codiyantaṃ.

108. Tam āruhantaṃ khurasamcitaṃ girim
vibhimsanaṃ¹ pajjalitaṃ bhayānakaṃ
sañchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ
ko codaye paraloke sahassan ti. 1108.

Ta. tamāruhantaṃ tam bhavantaṃ jallitāyudhapabāre asabivā jalita-
kburehi sañcitaṃ jalitalohapabbataṃ āruhantaṃ.

109. Tam āruhantaṃ pabbatasannikāsaṃ
aṅgāraraṣim jaliṭaṃ bhayānakaṃ
sandaḍḍhagattaṃ² kapaṇaṃ rudantaṃ
ko codaye paraloke sahassan ti. 1109.

Tattha sandaḍḍhagattān ti suṭṭhu daḍḍhasarīraṃ.

110. Abbhakūṭasamā uccā kaṇṭakāpacitā³ dumā
ayomayehi tikkhehi naralohitapāyihiti. 1110.

Ta. kaṇṭakāpacitā³ ti jallitakaṇṭakanicitā, ayomayehi idam yehi
kaṇṭakehi⁴ ācitā te dassetuṃ vuttaṃ.

111. Tam āruhanti nāriyo⁵ narā ca paradāragū
coditā sattihatthehi Yamaniddesakārihiti. 1111.

Ta. tamāruhantiṭi tam evarūpaṃ simbalirukkhaṃ ārohani, Yamanid-
desakārihiti Yamassa vacanekārehi, nirayapālehiṭi attho.

112. Tam āruhantaṃ nirayaṃ simbalim ruhiramakkhitaṃ
viduṭṭhakāyaṃ⁶ vitacaṃ⁷ āturaṃ gāḷhavedanaṃ 1112.

113. Passasantaṃ muhuṃ uḥhaṃ pubbakammāparādhikaṃ
dumagge vitacagattaṃ⁸ ko tam yāceyya tam dhanan ti. 1113.

Ta. viduṭṭhakāyaṃ⁶ ti vihimisakāyaṃ, vitacaṃ⁷ ti cammamāsaṇaṃ
chinnāvachinnatāya paocitaṃ viya¹⁰.

¹ Bā vibhisa-. ² Bā sudaḍḍha-. ³ Bā -nicitā. ⁴ Cks add te. ⁵ Cks na-. ⁶ Bā vidadḍha-. ⁷ Cks vikacaṃ. ⁸ so Bā; C⁸ dummaggaviṭṭhagattaṃ, Ck⁸ -hataṃ.
⁹ Bā vidadḍha-. ¹⁰ so Cks; Bā -sānaṃ chiddāvachiddam chinnatāya kovilāra-
pupphitaṃ viya kisukapupphaṃ viya.

166. Abbhakūṭasamā uccā asipattācitā¹ dumā
ayomayehi tikkhehi naralohitapāyihīti. 1114.

Ta. asipattācitā¹ ti asimayehi pattehi nicitā.

169. Tam ānupattaṃ² asipattapādapaṃ
5 asīhi tikkhehi ca chijjamānaṃ
sañchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ
ko codaye paraloke sabbassa ti. 1115.

Ta. tamānupattaṃ² ti taṃ bhavantaṃ nirayapālānaṃ āvudhappahāre
asahitvā anupattaṃ².

- 10 170. Tato nikkhantamattaṃ taṃ asipattanirayā dukhā⁴
sampaṭṭitaṃ Vetaraṇiṃ ko taṃ yāceyya taṃ dhanan ti. 1116.

Ta. sampaṭṭitaṃ ti paṭṭitaṃ.

171. Kharā kharodikā tattā duggā Vetaraṇi nadi
ayopokkharasañchannā tikkhapattehi⁵ sandatīti. 1117.

- 15 Ta. kharā ti pharusā, ayopokkharasañchannā ti ayomayehi tikkha-
pariyantehi pokkharapattehi sañchannā, pattehi⁵ tehi pattehi sā nadi tikkhā
huvā sandati.

172. Tattha sañchinnagattaṃ taṃ vuyhantaṃ ruhiraṃakkhitaṃ
Vetaraṇi anālambe ko taṃ yāceyya taṃ dhanan ti. 1118.

- 20 Ta. Vetaraṇi ti Vetaraṇīdake. Nirayakhaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ⁶.

Imaṃ pana M - assa Nirayakathaṃ sutvā rājā samvigga-
hadayo M - aṃ āeva tāṇagavesī hutvā āha:

173. Vedhāmi rukkho viya chijjamāno,
disaṃ na jānāmi pamūḷhasaṇḍī⁷,
25 bhayasānutappāmi⁸ mahā ca me bhayā⁹
suvāna gāthā tava bhāsitaṃ ise. 1119.
174. Āditte vārimajjhaṃ va dīpaṃ v' oghe-r-iv' aṇṇave
andhakāre va pajjoto tvaṃ no si saraṇaṃ ise. 1120.

¹ Cks -pattanicitā. ² Bā tamāruhantaṃ. ³ Bā āruhantaṃ. ⁴ Bā asipattani-
citādumā. ⁵ Cks tikkhā-. ⁶ Cks omit nirayakhaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ. ⁷ Bā -o. ⁸
Bā bhayānu-. ⁹ so all three MSS.

175. Atthañ ca dhammañ ca anusāsa mañ ise,
atītam addhā aparādhitañ mayā,
ācikkha me Nārada suddhimaggañ
yathā ahañ no niraye pateyyan ti. 1121.

Ta, bhayasānutappāmiti¹ attanā katassa pāpassa bhayena anutappāmi, 5
mahā ca me bhayā ti mahantañ ca me nirayabhayañ uppannañ, dīpañ
voghe ti dīpañ va oghe, idañ vuttañ hoti: āditte kāye vārimajjhañ viya
bhinnanāvānañ oghe vā aṇṇave vā patitṭhañ alabbhamānānañ dīpañ viya
andhakāragatānañ pajjoto viya ca tvañ no iṣe saraṇaṇ, atītamaddhā apa-
rādhitañ mayā ti ekamsena mayā atītakammañ² aparādhitañ virādhitañ, 10
kusalāñ atikkamivā akusalā eva katan ti.

Ath' assa M. suddhimaggañ ācikkhituñ³ sammāpaṭipanne
porāṇakarājāno udāharanavasena dassento āha:

176. Yathā ahū Dhataratṭho Vessāmitto ca Atṭhako
Yāmataggi⁴ .....⁵ 15
Usinnaro⁶ cāpi Sivī ca rājā
parivārakā⁷ samanabrāhmaṇānañ 1122.
177. Ete c' aññe ca rājāno ye Sakkavisayañ⁸ gatā
adhammañ parivajjetvā dhammañ cara mahīpati. 1123.
178. Annabattā ca te vyamhe ghosayantu pure tava : 20
ko chāto ko ca tasito ko mālañ ko vilepanañ
nānārattānañ vatthānañ ko naggo paridahessati, 1124.
179. Ko panthe chattam ādeti⁹ pādukā¹⁰ ca mudū subhā,
iti sāyañ ca pāto ca ghosayantu pure tava. 1125.
180. Jipṇaṇ posañ gavassañ ca mā-ssu yuñji¹¹ yathā pure, 25
parihārañ ca dajjāsi, adhikārakato balīti. 1126.

Ta, ete cā 'ti yathā ete ca Dhataratṭho Vessāmitto Atṭhako Yāmataggi
Usinnaro¹² Sivīti cha rājāno aññe ca dhammañ caritvā Sakkavisayañ⁸
evañ tvañ pi adhammañ parivajjetvā dhammañ cara, ko chāto ti mahārāja
tava vyamhe ca pure ca rājanīvesane ca nagare ca annabattā purisā ko chāto 30
ko tasito ti tesañ dātukāmatāya ghosayantu, ko mālañ ti ko mālañ icchati

¹ Bā bhayānu-. ² Bā atītañ-. ³ C² -i tañ. ⁴ Bā yamadaggi. ⁵ something
wanting? ⁶ Bā usindharo. ⁷ Bā -cārīkā. ⁸ Bā sagga-. ⁹ Bā pante - dhāreti.
¹⁰ C² pānado. ¹¹ Bā mā su yuñja. ¹² Bā yamadaggi usindharo.

ko vilepanaṃ icchatī nānārattānaṃ vatthānaṃ yaṃ yaṃ icchatī taṃ taṃ ko
 naggo paridāhissatīti ghosentu, ko panthe chattaṃ ādiyatiṭṭi ko panthe
 chattaṃ dhārayissati, pāduka¹ cā 'ti upāhanā ca mudū subhā ko icchatī, jīṇ-
 ṇaṃ posaṇ ti yo te upaṭṭhākesu amacco vā añño vā pubbe katupakāro jarā-
 5 jīṇakāle yathā porāṇaṃ kammaṃ kātuṃ na sakkoti ye pi te gavassādayo
 jīṇatāya kammaṃ kātuṃ na sakkonti tesu ekam pubbe viya kammesu mā
 yojayi, jīṇakālasmiṃ hi te tāni kammāni kātuṃ na sakkonti, parihāraṇ cā
 'ti idha parivāro parihāro ti vutto, idaṃ vuttaṃ hoti: yo ca te balī hutvā
 adhikārakato va pubbe katupakāro hoti tassa jarājīṇakāle yathā porānaṃ pari-
 10 vāraṃ dadeyyāsi, asappurisaṃ hi attano upakarakānaṃ upakāraṃ kātuṃ samattha-
 kāle yeva sammānaṃ karonti asamatthakāle na olokeṇti, sappurisaṃ pana asa-
 matthakāle pi tesam tath'eva sakkāraṃ karonti, tasmā tvam pi evaṃ kareyyāsiṭṭi.

Iti M. rañño dānakathaṃ ca sīlakathaṃ ca kathetvā idāni
 yasmā ayaṃ rājā attano attabhāve rathena upametvā² vaṇṇi-
 15 yamāne tussati tasmāssa sabbakāmaduharathopamaṃ dham-
 maṃ desento āha:

181. Kāyo te rathasaññāto manosārathiko lahu
 avihimsāsāritakkho saṃvibhāgapaticchado³ 1127.
182. Pādasaññāmanemiyo hatthasaññāmapakkharo
 20 kucchisaññāmanabbhanto vācāsaññāmakūjano 1128.
183. Saccavākyasamattaṅgo apesuññasusaññāto
 girāsakhilanelaṅgo mitabhāṇisilāsito⁴ 1129.
184. Saddhālobhasusaṃkhāro nivātañjalikubbaro⁵
 atthaddhatānatīsāko sīlasaṃvaranandhano 1130.
- 25 185. Akkodhanamanugghātī dhammapaṇḍarachattako
 bāhusaccamapālambo⁶ phitacittamupādhiyo 1131.
186. Kālaññutācittasāro vesārajjatidaṇḍako
 nivātavuttijottako⁷ anatiṃānāyugo lahu 1132.
187. Alīnacittasanthāro vaddhasevī⁸ rajohato,
 30 sati patodo dhīrassa, dhiti yogo⁹ ca rasmiyo, 1133.
188. Mano dantaṃ path' anveti¹⁰ samadantehi vāhihi
 icchā lobho ca kummaggo, ujumaggo ca saṃñamo. 1134.

¹ Cks pānado. ² Cks upanetvā. ³ Bđ -to. ⁴ Bđ silesito. ⁵ Bđ -kuvaro. ⁶ Bđ
 -mupā-. ⁷ Bđ -yottaṅgo. ⁸ Bđ buddhisevi. ⁹ Cks yogā. ¹⁰ Bđ dantapattham neti.

199. Rūpe sadde rase gandhe vāhanassa padhāvato
paññā ākoṭaṇi rāja tattha attā va sārathi. 1135.
190. Sace etena yānena samacariyā dāḥā dhiti
sabbakāmaduho rāja na jātu nirayaṃ vaje ti. 1136.

Ta. rathasaṃnāto ti mahārāja tava kāyo ratho ti saṃnāto hotu, maṇo 5
sārathiko ti manasaṃkhātēna kusala-cittēna sārathinā samannāgato, lahū 'ti
vigatathinamiddhatāya sallabuko, avihiṃsāsāritakkho ti avihiṃsāmayena
sāritēna superiniṭṭhitena akkheṇa samannāgato, saṃvibhāga paṭicchado¹
ti dānasaṃvibhāgamayena paṭicchadēna² samannāgato, pādasaṃnāmanemiyo
ti pādasaṃnāmamayāya nemiya samannāgato, hattha -- pakkharo ti hattha- 10
saṃnāmamayena pakkhareṇa samannāgato, kucchi -- nabbhanto³ ti kucchi-
saṃnāmasaṃkhātēna mitabhojanamayena telēna abbhanto⁴, vācā -- kūjaṇo⁵
ti vācāsaṃnāmena akūjaṇo⁶, saṃcavākyasamattāṅgo ti saṃcavākyena pari-
puṇṇaṅgo akhaṇḍarathaṅgo, apesuṇṇasusaṇṇato ti apesuṇṇēna suṭṭhu-
saṃnāto suphasito⁷, gīrāsakkhilanēlaṅgo ti sakkhīyā saṃhāvācāya niddo- 15
saṅgo maṭṭharathaṅgo, mitabhāṇisilāsito⁸ ti mitabhāṇisaṃkhātēna silā-
sēna⁹ suṭṭhusambaudho, saddhālobhasusaṃkhāro ti kammaphala-saddhaṇa-
saddhāmayena ca slobhamayena ca sundareṇa alambkāreṇa samannāgato, nivā-
tāñjalikubbaro¹⁰ ti sīlavantānaṃ nivātavuttimayena¹¹ eva añjalikammamayena
ca kubbareṇa¹² samannāgato, atthadhatānatisāko ti sakkhīlāsaṃmodabhāva- 20
saṃkhātāya atthadhatāya anataṭṭho, thokanataṭṭho ti a., sīlasaṃvaranandhaṇo
ti akhaṇḍapañcasīlacakkhundriyādisaṃvarasaṃkhātāya nandhanarajjuyā sa-
mannāgato, akkodhamanugghātīti akkodhanabhāvassaṃkhātēna anugghātēna
samannāgato, dhammapaṇḍarachattako ti dasakusalekammappathasaṃ-
khātēna paṇḍarachattēna samannāgato, bāhusaccamapālambho¹³ ti atthasaṇ- 25
nissitabāhusuttabhāvamayena apālambēna¹⁴ samannāgato, ṭhitacittamupā-
dhiyo ti lokadhammehi avikampanabhāvēna suṭṭhuṭṭhitaekaggabhāvaccittasaṃ-
khātēna upādhiṇā uttarattharaṇēna vā rājāsaneṇa vā samannāgato, kālaññutā-
cittasāro ti ayaṃ dānaṇa dānakālo¹⁵ ayaṃ sīlāna rakkhana-kālo ti evaṃ
kālaññutāsaṃkhātēna kālaṃ jānitvā katena cittēna kusala-cittasāreṇa samannāgato, 30
i. v. h.: yathā mahārāja rathassa nāma āpīṃ ādīṃ katvā sabbasaṃbhārajātāṃ¹⁶
parisuddhaṃ sāmayaṃ vā¹⁷ icchitabbaṃ evaṃ hi so thiro¹⁸ addhānakkhamo
hoti evaṃ tava pi kāyaratho kālaṃ jānitvā katena cittēna parisuddhēna dānā-
dikusala-sāreṇa samannāgato hotū 'ti, vesārajja-tidaṇḍako ti parisamajjhe
kathentassa pi visāradavācāsaṃkhātēna¹⁹ tidaṇḍēna samannāgato, nivāta- 35
vuttiyottako²⁰ ti ovāde vattanabhāvassaṃkhātēna²¹ mudunā dhurayottēna

¹ Bā -to. ² Bā -tena. ³ Bā adds abbhāñcitabbo nābhito ti pi pāṭho. ⁴ Bā
-kūjaṇo. ⁵ Bā samussito. ⁶ so C^{ks}; Bā silesito. ⁷ so C^{ks}; Bā silesena. ⁸
Bā -kūva-. ⁹ Bā -mupa-. ¹⁰ Bā upa-. ¹¹ Bā dinnakālo. ¹² Bā dabba-. ¹³
Bā -mayaṇa. ¹⁴ Bā ratho ¹⁵ Bā visāradabhāvassaṃ-. ¹⁶ Bā -yottaṅgo. ¹⁷ Bā
pavattana-.

samannāgato, mudunā hi dūrayottena baddharatham sīndhavā sukhāṃ vāhanti,
 evaṃ tavāpi kāyāratho paṇḍitānaṃ ovādavattitāya ābaddho sukhāṃ yātū 'ti a..
 anātimānāyugo lahū 'ti anātimānasamkhātena labhukena yugena samannā-
 5 rena sobhati evaṃ tava kāyāratho pi¹ alīnaasamkhūṭacittasanthāro hotu,
 vaddhasevī rajohato² ti yathā ratho nāma visamena rajujjhānamaggēna
 gacchanto rajokīṇo na sobhati samena vīrajena maggēna gacchanto sobhati
 evaṃ tava kāyāratho pi paṇḍāvuddhisevitāya³ samatalaṃ ujumaggaṃ paṭi-
 paṭṭivā hataraḥ pi hotu, satī patodo dhīrassā 'ti dhīrassa tava tasmiṃ
 10 kāyāratho suppaṭṭhitā satī patodo hotu, dhīti yogo⁴ ca rasmiyo ti ab-
 bhocchinnaviriyasamkhātā dhīti hitapaṭṭipattiyā yuñjanabhāvasamkhāto yogo ca
 tava tasmiṃ rathe suvaṭṭitā thīrā rasmiyo hontu, manodantaṃ pathan-
 veti⁵ samadantehi vāhihi⁶ti yathā nāma ratho visamadantehi sīndhavehi
 uppathaṃ bhajati⁷ samadantehi samasikkhitehi yutto ujupatham eva anvoti
 15 evaṃ mano pi dantaṃ nibbisevanāṃ kummaggaṃ pahāya ujumaggaṃ gacchati,
 tasmā sudantaṃ⁸ ācārasampannacittaṃ tava kāyārathassa sīndhavakīccāṃ sā-
 dhetu, icchā lobho cā 'ti tattha appattesu vatthusu icchā pattesu lobho ti
 ayaṃ icchā ca lobho ca kummaggo nāma kuṭilo anujjumaggo apāyaṃ eva neti
 dasakusalakammappathevasena pana aṭṭhaṅgikamaggavasena vā pavatto silasaṃ-
 20 yamo ujumaggo nāma so te kāyārathassa maggo hotu, rūpe ti etesu manāpi-
 yesu rūpādīsu kāmāgūsesu nīmittaṃ gahetvā dhāvantaṃ tava kāyārathassa
 uppathapaṭṭipannassa rājarathassa sīndhave ākoṭetvā nivāraṇapatoḍaṭṭhi viya
 paṇḍā koṭṭinī hotu, sā hi taṃ uppathagamanato nivāretvā ujum sucārītamaggaṃ⁹
 āropessati, tattha attā vā ti tasmiṃ pana te kāyāratho aṇṇo sārathi nāma
 25 n' attī tava attā va sārathi hotu, sace etena yānena samacariyā dāḥā dhītīti
 yassa samacariyā ca dhīti ca dāḥā hoti thīrā so etena yānena yasmā esa ratho
 sabbakāmadūbo rāja yathāpatthite sabbe kāme deti tasmā na jātu nīra-
 yaṃ vaje ti ekaṃsen¹⁰ etaṃ vārehi¹¹, evarūpena yānena nīrayaṃ na
 30 gacchati¹².

„Iti kho mahārāja yaṃ maṃ avaca 'ācikkha me Nārada
 suddhimaggaṃ yathā ahaṃ no nīrayaṃ pateyyaṃ' ti ayaṃ te
 so¹⁰ mayā anekapariyāyena akkhāto“ ti. Evam assa dhammaṃ
 desetvā micchādīṭṭhiṃ hāretvā sīle paṭiṭṭhāpetvā „ito paṭṭhāya
 35 pāpamitte pahāya kalyāṇamitte upasamkama, niccaṃ appa-
 matto hohīti“ naṃ ovaditvā rājadhītu guṇe vaṇṇetvā rāja-

¹ Bā adds dānādīna. ² Bā buddhisevi-. ³ Bā -buddhi-. ⁴ Cks -gā. ⁵ Bā
 patharū neti. ⁶ Bā yāti. ⁷ Bā sunderaṃ. ⁸ Bā dhāreti. ⁹ Bā gacchasiṭi.
¹⁰ Bā omits so.

parisāya ca rājorodhānaṃ ca ovādaṃ datvā mahantenānubhā-
vena tesam passantānaṃ ñeva Brahmalokeyaṃ gato.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṃ' eva pubbe pi mayā diṭṭhijālaṃ
bhinditvā Uruvelakassapo damito yevā" 'ti vatvā jātakaṃ samodhā-
nento osāne imā gāthā abhāsi:

5

191. Alāto Devadatto 'si, Sunāmo āsi Bhaddaji,

Vijayo Sāriputto 'si, Mogallāno 'si Bījako. 1137.

192. Sunakkhatto Licchaviputto Guṇo āsi acelako,

Anando ca Rujā āsi yā rājānaṃ pasādayi. 1138.

193. Uruvelakassapo rājā pāpadiṭṭhi tadā ahu,

10

Mahābrahmā Bodhisatto, evaṃ dhāretha jātakaṃ ti. 1139.

Mahānārada-kassapa-jātakaṃ¹.

8. Vidhurapaṇḍita-jātaka.

Paṇḍū kisiyāsi dubbalā ti. Idam S. J. v. paṇḍāpāramiṃ
ā. k. Ekadivasam hi bhikkhū dh. k. s.: „āvuso S. mahāpaṇḍo 15
puthupaṇḍo² hāsup. javanap. tikkhap. nibbedhikap. paravādappamad-
dano attano paṇḍānubhāvena khattiyapaṇḍitādīhi abhisamkhaṭe sukhu-
mapaṇḍhe³ bhinditvā nibbisevane katvā saraṇesu c' eva sīlesu ca pa-
tiṭṭhāpetvā amatagāmiṃmaggaṃ paṭipādetitī⁴. S. āgantvā „k. n. bh.
e. k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „anacchariyam bhi. yaṃ T. paramā- 20
bhisambodhippatto parappavāde bhinditvā khattiyādayo vineyya⁵, pu-
rimabhavasmiṃ hi bodhiṇānaṃ pariyesanto pi T. paṇḍavā parappa-
vādamaṭṭhāno⁶ yeva, tathā hi ahaṃ Vidhurakumārakāle saṭṭhiyojanub-
bedhe Kālapabbatamuddhani⁷ Puṇṇakaṃ nāma yakkhaṃ⁸ senāpatim
nāpabalen' eva dametvā nibbisevanam katvā attano jīvitadānaṃ dā- 25
pesin⁹ ti vatvā a. ā.:

A. Kururaṭṭhe Indapattanagare Dhanañjayakorabbo r. kā-
resi¹⁰. Vidhurapaṇḍito¹¹ nāma amacco tassa atthadhammā-
nusāsako ahoṣi, so madhurakatho mahādhammakathiko sakala-
Jumbudīpe rājāno hatthikantavīṇāsarena¹² paluddhahatthino¹³ 30

¹ B^d nārada-jātakaṃ niṭṭhitaṃ. 8. Vi. = Vidhuro. Sa. = Sakko. N. = nāgo.
Pu. = Puṇṇako. ² B^d adds gambhīrap-. ³ C^{ks} -paṇḍo. ⁴ B^d dameyya. ⁵
B^d -maddano. ⁶ B^d kālāgīripabbata-. ⁷ C^s B^d yakkha. ⁸ C^{ks} kārento. ⁹ as
often written vidhūra in the MSS, cfr. IV ⁸⁶¹/₁₀. ¹⁰ C^{ks} -re. ¹¹ C^{ks} -ddho hatthi.

viya attano madhuradhammadesanāya palobhetvā tesam saka-
 sakarajjāni¹ gantum adadamāno Buddhalībhāya mahājanassa
 dh. desento mahantena yasena tasmim nagare paṭivasi. Bā-
 rāpasīyam pi kho gihī sahāyakā cattāro brāhmaṇamahāsālā
 5 kāmesu ādīnavam dievā Himavantaṃ pavisitvā isipabbajjam
 pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā vanamūla-
 phalāhārā tatth' eva ciraṃ vasitvā loṇambilasevanatthāya cāri-
 kam caramānā Aṅgaratṭhe Kālacampānagaram bhikkhāya pa-
 visimsu, tattha cattāro sahāyakā kuṭimbikā tesam iriyapathe
 10 pasīditvā vanditvā bhikkhābhājanam gahetvā ekekaṃ attano
 attano nivesane paṇītenāhārena parivisitvā paṭiññān gahetvā
 uyyāne yeva² vāsesum, cattāro tāpasā catunnam pi kuṭimbi-
 kānam gehe bhuñjitvā divāvihāratthāya eko Tāvatisabbhava-
 nam gacchati eko Nāgabhavanam eko Supannabhavanam eko
 15 Koravyassa rañño Migāciruyyānam³, tesu yo Devalokaṃ gantvā
 divāvihāram karoti so Sakkassa yasam oloketvā attano upaṭ-
 ṭhākassa tam eva vaṇṇeti, yo Nāgabh. gantvā divāvihāram k.
 so nāgarājassa⁴ sampattiṃ oloketvā attano up. tam eva v., yo
 Supannabh. gantvā di. karoti so supannarājassa vibhūtiṃ o.
 20 attano up. tam eva v., yo Koravyassa uyyāne divāvihāram k.
 so Dhanañjayarañño sirisobhaggaṃ o. a. u. tam eva v., te
 cattāro pi janā tam devatṭhānam patthetvā dānādīni puññāni
 katvā āyupariyosāne eko Sakko hutvā nibbatti eko saputta-
 dāro Nāgabhavane nibbatti eko simbalidahavimāne⁵ supanna-
 25 rājā hutvā nibbatti eko Dhanañjayarañño aggamaheṣiyā kuc-
 chimhi nibbatti, te pi tāpasā Brahmaloce nibbattimsu. Kora-
 vyakumāro vuddhim anvāya pitu accayena rajje paṭiṭṭhahitvā
 dhammena r. kāresi, jūtavitakko⁶ pana ahosi, so Vidhura-
 paṇḍitassa ovāde ṭhatvā dānam deti sīlam rakkhati uposathaṃ
 30 upavasati, so ekadivasam samādinuuposatho „vivekam anu-

¹ Cks sakalarajjāni. ² Cks eva. ³ Bā migājinaṃ nāma uyyānam. ⁴ Cks -rañ-
 ṇassa. ⁵ Bā omits dāha. ⁶ Ck dūtacittako, Cc dūtacittuko corr. to -vittako.

brūhissāmīti“ uyyānaṃ gantvā manuññatthāne nisīditvā sa-
 manadhammaṃ akāsi, Sa- pi samādinuuposatho „Devaloke
 palibodho hotīti“ manussaloke tatth' eva' uyyānaṃ gantvā
 manuññatthāne nisīditvā samanadhammaṃ akāsi, Varuṇo nā-
 garājāpi samādinuuposatho „Nāgabhave palibodho“ ti tatth' 5
 eva gantvā ekasmiṃ manuññatthāne ni. s. akāsi, Supannarājāpi
 samādinuuposatho „Supannabhavane palibodho“ ti tatth' eva
 gantvā ekasmiṃ m. nisīditvā s. akāsi. Te cattāro pi sāyaṇ-
 hasamaye sakatthānehi nikkhamitvā maṅgalapokkharapītīre
 samāgatā aññamaññaṃ oloketvā pubbasinehavasena samaggā 10
 sammodamānā hutvā aññamaññaṃ mettiṃ paccupaṭṭhāpetvā
 madhuraṇḍisaṇḍhāraṃ katvā nisīdiṃsu,¹ Sakko maṅgalasilā-
 paṭṭe nisīdi, itare attano yuttam okāsaṃ² natvā nisīdiṃsu.
 Atha ne Sa- ā: „mayam cattāro pi rājāno va, amhesu pana
 kassa silam mahantan“ ti. Atha nam Varuṇo nāgarājā ā: 15
 „tumbhakaṃ tinnaṃ janānaṃ silato mayham silam mahantan“
 ti, „kim ettha kāraṇaṃ“ ti: „ayaṃ tava Supannarājā amhakaṃ
 jātānaṃ pi³ ajātānaṃ pi paccāmittaṃ, aham evarūpaṃ amhakaṃ
 jīvitakkhayakāraṃ paccāmittaṃ disvāpi kodham na karomi,
 iminā kāraṇena mama silam mahantan“ ti vatvā 20

1. Yo kopaneyye na karoti kopam (IV p. 14)

na kujjhati sappuriso kadāci

kuddho pi so⁴ nāvīkaroti kopam

taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti

imaṃ Dasanipāte Catuposathajātakassa paṭhamam g. ā.

25

Ta. yo ti khattiyādīsu yo koci, ko pa- ti kujjhitabbayuttake puggale Khanti-
 vādatāpaso viya kopam na karoti, kadācīti yo ca kismici kāle na kujjhat'
 eva, kuddhopitī sace pi pana so sappuriso kujjhati atha kuddho pi taṃ
 kopam nāvīkaroti Cūḷabodhitāpaso viya, taṃ ve naraṃ ti mahārāja taṃ
 purisaṃ samitapāpatāya loke paṇḍitā samaṇaṃ ti kathenti. 30

¹ Ck tadeva, Bā tameva. ² Ck omīti nī. ³ Bā yuttāsaṇaṃ. ⁴ Ck omīti pi.

⁵ read: yo?

Jataka. VI.

„Ime pana guṇā mayi santi, tasmā mam' eva' sīlam mahantaṃ“ ti. Taṃ sutvā Supaṇṇarājā „ayaṃ pāgo mama aggabhakkho, yasmā paṇāhaṃ evarūpaṃ aggabhakkhaṃ disvāpi khudaṃ adhiṇāsetvā āhārahetu pāpaṃ na karomi tasmā mama sīlam mahantaṃ“ ti vatvā

„. Ūnūdaro yo' sahate jighacchaṃ
danto tapassī mitapānabhojano
āhārahetu na karoti pāpaṃ
taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loka ti imaṃ g. ā.

10 Ta. danto ti indriyadamanena samannāgato, tapassīti tapanissitako. āhārahetū 'ti atijighacchito pi yo lāmakam kammaṃ na karoti dhamma-senāpati Sāriputtathero viya, ahaṃ pana ajja āhārahetu pāpakammaṃ na karomi, tasmā mama sīlam mahantaṃ ti.

Tato Sa- devarājā „ahaṃ nānappakāraṃ sukhapadaṭṭhā-
15 naṃ devalokasampattiṃ pahāya sīlam rakkhathāya manussa-lokaṃ āgato, tasmā mama sīlam mahantaṃ“ ti vatvā

„. Khiddaṃ ratim vippajahetva sabbam
na cālikam bhāsati kiñci' loka
vibhūsanatṭhānā virato methunasmā'⁴

20 taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loka ti imaṃ g. ā.

Ta. khiddaṃ ti kāyikacetasikaṃ⁵ kiṇaṃ, ratim ti dibbakāmaguṇaratim, kiñcīti appamattakam pi, vibhūsanatṭhānā ti maṃsavibhūsa chavivibhūsa ti dve vibhūsa, tattha ajjhoharantiyābhāro maṃsavibhūsa nāma mālāgandhādini chavivibhūsa nāma, yena akusalacittena sā⁶ kariyati⁷ taṃ tassa⁸ ṭhānaṃ, tato
25 paṭivirato, methunasmā ti methunasevanato ca yo paṭivirato, taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loka ti, ahaṃ ajja devaccharā pahāya idhāgantvā samaṇadhammaṃ karomi, tasmā mama sīlam mahantaṃ ti.

Evaṃ Sa- pi attano sīlam eva vaṇṇesi. Taṃ sutvā
Dhanañjayarājā „ahaṃ ajja mahantaṃ pariggahaṃ soḷasa-
30 sahasanāṭakithiparipunṇaṃ antepuraṃ cajitvā uyyāne samaṇadhammaṃ karomi, tasmā mama sīlam mahantaṃ“ ti vatvā

¹ Ck^o add guṇaṃ. ² B^d anudaro yo, C^k unūdareso, C^o anūdareśā. ³ Ck^o ka-. ⁴ so all three MSS.; read: vibhūsanā vi - - ? ⁵ Ck^o kāyikavācasikaṃ. ⁶ Ck^o yā, B^d taṃ. ⁷ C^k karirati, C^o kayirati, B^d dhārayati. ⁸ Ck^o tassā.

4. Pariggahaṃ lobhadhammaṃ ca sabbaṃ
ye ve pariññāya pariccajanti
dantaṃ tñitattaṃ amamaṃ nirāsaṃ
taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti imaṃ g. ā.

Ta. pariggahan ti nānappakāraṃ vattukāmaṃ, lobhadhammaṃ ti 5
tasmiṃ uppaṇṇatapaṇṇaṃ, pariññāya 'ti nānappariññā tīraṇapariññā pahāna-
pariññā ti imāhi tīhi pariññāhi parijānitvā, tattha khandhādinaṃ sabhāvajāna-
naṃ nānappariññā, tesu aggaṇaṃ upadhāretvā tīraṇaṃ tīraṇapariññā, tesu dosaṃ
disvā chandarāgassa apakaḍḍhanaṃ pahānapariññā, ye imāhi tīhi pariññāhi
parijānitvā vattukāmakilesakāme pariccajanti chaḍḍetvā gacchanti, dantaṃ ti 10
nibbisevanaṃ, tñitattaṃ ti micchāvitakkābhāvena¹ tñitasabhāvaṃ, amamaṃ
ti mamāyanatapaṇṇaṃ, nirāsaṃ ti puttadārādisu nirāsaṃ², taṃ ve ti eva-
rūpaṃ puggalaṃ samaṇo³ ti vadanti.

Iti te sabbe pi attano sīlam eva mahantaṃ ti vaṇṇetvā
Sakkādayo⁴ Dhanañjayaṃ pucchimsu: „mahārāja atthi pana 15
koci tumhākaṃ santike paṇḍito yo no imaṃ kaṃkhaṃ vino-
deyyā“⁵ 'ti, „āma mahārājāno mama atthadhammānūsāsako asa-
madburo Vidhurapaṇḍito nāma atthi, so no kaṃkhaṃ vino-
dessati, tassa santikaṃ gacchāmā“⁶ 'ti, „sādhū“⁷ 'ti sampa-
ṭicchimsu. Atha sabbe pi uyyānā nikkhamitvā dhammasabhaṃ 20
gantvā alaṃkārapetvā Bodhisattaṃ pallaṃkamajjhe nisīdāpetvā
paṭisanthāraṃ katvā ekamantaṃ nisinnā „paṇḍita, amhākaṃ
kaṃkhā uppannā, taṃ no vinodehīti“⁸ vatvā

5. Pucchāma kattāraṃ⁹ anomapaññaṃ,
gāthāsu¹⁰ no viggaho atthi jāto, 25
chind' ajja kaṃkhaṃ vicikicchitāni,
tay' ajja kaṃkhaṃ vitaremu sabbe ti imaṃ g. āhamsu¹¹.

Ta. kattāraṃ⁹ ti kattabbayuttakānaṃ kārakaṃ¹⁰, atthi jāto ti eko
sīlaviggaho sīlavivādo uppanno atthi, chindaḍḍā¹¹ 'ti amhākaṃ taṃ kaṃkhaṃ
tāni ca vicikicchitāni vajirena Sīneruṃ paharanto viya ajja chinda, vitaremu 30
'ti vitareyyāma nīttareyyāma.

¹ Cks -kkabhā-. ² Cks -dīhi nirāsaṃ, Bds -dārādisu nicchandarāgaṃ. ³ Bds
-ṇan. ⁴ Cks omīṭ sak-. ⁵ Cks vineyyā. ⁶ Bds -ra. ⁷ Bds kathāsu. ⁸ Cks āha.
⁹ Bds -rā. ¹⁰ Bds -yuttakaṃ kārakaṃ.

Paṇḍito tesaṃ kathaṃ sutvā „mahārājāno¹ tumhākaṃ
sīlaṃ nissāya uppannavivādagāthānaṃ² kathaṃ sukathitaduk-
kathitaṃ jānissāmīti“ vatvā

- e. Ye paṇḍitā atthadassā bhavanti
5 bhāsanti te yoniso tattha kāle,
kathan nu gāthānaṃ³ abhāsītānaṃ
atthaṃ nayeyyūṃ kusalā janindā ti i. g. ā.

Ta. atthadassā ti atthadassanasamattā, tattha kāle ti tasmīṃ vig-
gahe ārocite yuttapayuttakāle paṇḍitā tam atthaṃ ācikkhantā yoniso bhāsanti,
10 atthaṃ nayeyyūṃ kusalā ti kusalā chekāpi samānā abhāsītānaṃ gāthānaṃ³
kathan nu atthaṃ nāpeta nayeyyūṃ, janindā ti rājāno ālapati, tasmā idaṃ
tāva me vadetha.

7. Kathaṃ have bhāsati Nāgarājā;
kathaṃ pana Garuḷo venateyyo,
15 Gandhabbarājā pana kiṃ vadeti⁴,
kathaṃ Kurūnaṃ pana⁵ rājasetṭho ti.

Ta. Gandhabbarājā ti Sakkaṃ sandhāyāha.

Ath' assa te imaṃ gātham āhaṃsu:

- a. Khantiṃ have bhāsati Nāgarājā
20 appāhāraṃ Garuḷo venateyyo
Gandhabbarājā rativippahānaṃ
ākiñcanaṃ Kurunaṃ⁶ rājasetṭho ti.

T. a.: paṇḍita nāgarājā tāva⁷ kopaneyye pi puggale akuppasamkhātāṃ⁸
adhivāsanakhantiṃ vaṇṇeti Garuḷo appāhāratāsamkhātāṃ āhārahetu pāpassa
25 akaraṇaṃ Sa- pañcakāmaguṇaratīnaṃ pahānaṃ Kururājā nippalibodhabbhāvaṃ⁹
vaṇṇetīti.

Tesaṃ kathaṃ sutvā Mahāsatto imaṃ gātham āha:

- a. Sabbāni etāni subbhāsītāni,
na h' ettha dubbhāsitaṃ atthi kiñci,
30 yasmiṃ ca etāni patitṭhitāni

¹ Ck^o -rāja. ² Ck^o -gāthā, B^d -dekathaṃ. ³ B^d kathānaṃ. ⁴ B^d -si. ⁵
C^k B^d pana kurunaṃ, C^o pana kurūnaṃ. ⁶ Ck^o kurū-. ⁷ C^k tañca, C^o taca.
⁸ B^d akodhasaṃ-. ⁹ C^k nippha-.

arā va nabhyā¹ susamohitāni
catubbhi dhammehi samañgibhūtaṃ
taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti.

Ta. etānīti etāni cattāri pi guṇajātāni yasmiṃ puggale sakaṭanābhīyaṃ
suṭṭhusamohitā² arā viya paṭiṭṭhitāni catūhi p' etehi dhammehi samannāgataṃ 5
puggalaṃ paṇḍitā samaṇaṃ āhu loke.

Evam M. catunnam pi sīlaṃ³ ekasamam eva akāsi. Taṃ
sutvā cattāro pi janā⁴ tassa tuṭṭhā thutiṃ karontā imaṃ
gātham āhamsu:

10. Tuvan⁵ nu seṭṭho tvam anuttaro si,
tvam dhammagū dhammavidū sumedho,
paññāya pañhaṃ samadhiggahetvā
acchecchi⁶ dhiro vicikicchitāni,
acchecchi⁷ kaṃkhaṃ vicikicchitāni
cundo yathā nāgadantaṃ kharenā⁸ 'ti. 15

Ta. tvamanuttaro'siti⁹ tuvaṃ¹⁰ anuttaro asi¹¹, n' atthi tayā uttaritaro
nāma, dh - gū ti dhammassa gopako c' eva dhammaññū ca, dh - vi'dū ti pākaṣa-
dhammo, sumedho ti sundarapañño, paññāyā 'ti attano paññāya amhākaṃ
pañhaṃ suṭṭhu adhigahetvā idam ettha kāraṇaṃ ti yathābhūtaṃ ūtvā, ac-
checcitī tvam dhiro amhākaṃ vicikicchitāni chindī, evaṃ chindanto ca chind' 20
ajja kaṃkhaṃ vicikicchitānīti imaṃ amhākaṃ yācanaṃ sampādeno accheccī
kaṃkhaṃ vicikicchitāni, cundo - - kharenā 'ti yathā dantakāro kakacena
hatthidantaṃ chindeyya evaṃ chindīti a.

Evam te cattāro pi janā tassa pañhavyākaraṇena tuṭṭha-
mānasā ahesuṃ. Atha naṃ Sa- dibbadukūlena pūjeti Garuḷo 25
suvanṇamālāya Varuṇo n-rājā maṇinā Dhanañjaya-rājā gavasa-
hassādīhīti, ten' evam āha:

11. Gavaṃ sahasaṃ usabhaṃ ca nāgaṃ
ājaññayutte ca rathe dasā ime
pañhassa veyyākaraṇena tuṭṭho 30
dadāmi te gāṃmavarāni soḷasā 'ti

¹ Cks arā - -, Bd arā va nabhyāṃ. ² Cks -tāni. ³ Cks sīlanaṃ. ⁴ Bd rājāno. ⁵
Cks tvan. ⁶ Cks acchejji, Bd acchijji. ⁷ Cks tvannu-. ⁸ Cks tvam. ⁹ Cks si.

Sakkādayo M-am pūjetvā sakatṭhānam eva gamimsu. Catu-
posathakhaṇḍam niṭṭhitam¹.

Tesu nāgarājassa bhariyā Vimalā devī nāma, sā tassa
gīvāya pilandhanamaṇim apassanti pucchi: „deva kahaṃ pana
5 te maṇi“², „bhadde Cāndabrāhmaṇaputtassa³ Vi-pañḍitassa
dhammakathaṃ sutvā pasannacitto ahaṃ tena maṇinā taṃ
pūjesim, na kevalaṃ ahaṃ eva Sa- pi taṃ dibbadukūlena pū-
jesi Supaṇṇarājā suvaṇṇamālāya Dh-rājā gavasaḥassādhīti“⁴,
„dhammakathiko so deva“⁵ 'ti, „bhadde kiṃ vadesi Jambudī-
10 patale Buddhuppādo viya vattati, sakala-Jambudīpe ekasata-
rājāno tassa madhurakathāya bajjhivā hatthikantaviṇāsarena⁶
paluddhā mattavāraṇā viya attano rajjāni na gacchanti, evarūpo
so madhuradhammakathiko“⁷ ti, sā Vi-pañḍitassa guṇakathaṃ
sutrā tassa dhammakathaṃ sotukāmā hutvā cintesi: „sa-
15 āhaṃ vakkhāmi 'deva, ahaṃ tassa dh-kathaṃ sotukāmā, idh'
eva taṃ ānehi“⁸ na me taṃ ānessati, yaṃ nūnāhaṃ tassa 'me
hadaye dohaḷo uppanno' ti gilānālayam kareyyaṃ“⁹ ti, sā tathā
katvā paricārikānaṃ saṇṇaṃ datvā nipajji, nāgarājā upatṭhā-
navelāya naṃ apassanto „kahaṃ Vimalā“¹⁰ ti paricārikāyo
20 pucchitvā „gilānā deva“¹¹ 'ti vutte tassā santikaṃ gantvā sa-
yanapasse nisīditvā sarīraṃ omaddanto paṭhamam g. ā.:

1. Paṇḍu kisiyāsi dubbalā,
vaṇṇarūpaṃ¹² na tav' edisaṃ¹³ pure,
Vimale akkhāhi pucchitā:
25 kīdisi tuyhaṃ sarīravedanā ti. 1140.

Ta. paṇḍu 'ti paṇḍupalāsavaṇṇā, kisiyā ti kisā, dubbalā ti appat-
thāmā, vaṇṇarūpaṃ¹⁴ na tavedisaṃ¹⁵ pure ti tava vaṇṇasaṃkhātāṃ rūpaṃ
pure edisaṃ na hoti niddosaṃ anavaḷḷam taṃ idāni parivattitvā amanuṇṇasa-
bhāvaṃ jātāṃ, Vimale ti taṃ ālapati.

30 Ath' assa sā ācikkhanti dutiyaṃ gātham āha:

¹ C^{ks} omitt catu - - niṭṭhitam. Ofr. IV p. 14. ² C^{ks} candra-. ³ C^{ks} -re. ⁴
Bd^s -pe. ⁵ C^{ks} -si, Bd^s -si. ⁶ C^{ks} -sa, C^s Bd^s -si.

2. Dhammo manujesu mātinaṃ
dohaḷo nāma janinda vuccati,
dhammāhaṭaṃ nāgakuñjara
Vidhūrassa haday' ābhipatthaye ti. 1141.

Ta. dhammo ti sabbāvo, mātinaṃ ti itthinaṃ, janindā 'ti nāgaja- 5
nassa inda, dhammāhaṭaṃ -- haday' ābhipatthaye ti ā., nāgasetṭha¹
ahaṃ dhammena samena asāhasiyakammena āhaṭaṃ V-assa hadayaṃ abhi-
patthayāmi, taṃ me labhamānāya jīvitāṃ atthi alabhamānāya idh' eva maraṇaṃ
ti tassa pañhaṃ sandhāy' evam āha.

Taṃ sutvā nāgarājā tatiyaṃ gātham āha:

10

3. Candaṃ kho tvaṃ dohaḷāyasi²
Suriyaṃ vā athavāpi Mālutaṃ
dullabhe³ hi Vidhūrassa dassane⁴
ko Vidhūraṃ idha-m-ānāyissatīti. 1142.

Ta. dullabhe³ hi -- ne ti asamadhūrassa Vidhūrassa dassanam eva 15
dullabhaṃ, tassa hi sakala-Jambudīpe rājāno dhammikarakkhāvaraṇaguttin⁴
paccupatṭhapetvā vicaranti passitum pi na koci labhati, idha ko ānāyissa-
tīti vadati.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „alabhamānāya me idh' eva ma-
raṇaṃ“ ti parivattetvā piṭṭhiṃ dassetvā sāṭakakappaṇena mukhaṃ 20
pidahitvā nipajji, n-rājā attano sirigabbhaṃ gantvā sayanapiṭṭhe
nisinno „Vimalā Vidhūrassa hadayamaṃsaṃ āharāpetīti“ saññi⁵
huvā „paṇḍitassa hadayaṃ alabhantiya Vimalāya jīvitāṃ n'
atthi, kathan nu kho tassa hadayamaṃsaṃ labhissāmīti“ cin-
tesī, ath' assa dhītā Irandatī nāma nāgakaññā sabbālaṃkāra- 25
patimaṇḍitā mahantena sirivilāsena upatṭhānaṃ āgatā pitaraṃ
vanditvā ekamantaṃ ṭhitā, sā tassa indriyavikāraṃ disvā
„tāta ativiya domanassapatto si, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti puc-
chantī gātham āha:

4. Kin nu tāta tuvaṃ pajhāyasi⁶,
padumaṃ hatthagataṃ va te mukhaṃ,

30

¹ Ck² -am. ² Ck² -lāsasi, C² lāsai. ³ so Ck²; B² -am. ⁴ B² -ttaṃ, B²
dhammikaṃ. ⁵ B² viññāsi. ⁶ Ck² kin nu tvaṃ pajhāyasi, C² -pajhāyasi.

kiṃ dummanarūpo si¹ issara,
mā tvaṃ soci amittatāpanā 'ti. 1143.

Ta. pajjhāyasīti² pajjhāyasi cintesi, hatthagatan ti hatthena pari-
madditapadumaṃ viya te mukhaṃ jātaṃ, issarā 'ti pañcayojanasatikassa Mañ-
5 Jerikanāgabhanassa sāmi.

Dhītu vacanaṃ sutvā nāgarājā tam atthaṃ ārocento āha:
s. Mātā hi tava³ Irandati
Vidhurassa hadayaṃ vanīyati⁴,
dullabhe⁵ hi Vidhurassa dassane⁶
10 ko⁷ Vidhūraṃ idha-m-ānayissati. 1144.

Ta. vanīyattī⁷ pattheti.

Atha naṃ „amma, mama santike Vi-raṃ ānetuṃ samattho
n' atthi, tvaṃ mātu jīvitāṃ dehi, Vi-aṃ ānetuṃ samatthaṃ
bhattāraṃ pariyesāhīti“ uyyojento upaḍḍhagātham ā:
15 s^a. Bhattu pariyesanaṃ cara

yo Vidhūraṃ idha-m-ānayissatīti. 1145^a.

Ta. carā 'ti vicara.

Iti so kilesāratibhāvena⁸ dhītu ananucchavikam pi ka-
thaṃ kathesi.

20 s^b. Pituno ca sā sutvāna⁹ vākyaṃ
rattim¹⁰ nikkhamma avassutim caritī¹¹. 1145^b.

Ta. avassutintī¹² bhī. sā nāgamāpavikā pītu vacanaṃ sutvā pītaraṃ
assāsetvā mātu santikaṃ gantvā tam pi assāsetvā attano sirigabbhaṃ gantvā
sabbālamkārehi attānaṃ alamkaritvā ekaṃ kusumbharattavatthaṃ¹³ nivāsetvā
25 ekaṃ ekameva katvā tam eva rattim udakaṃ dvidhā katvā nāgabhanato nik-
khamitvā Himavantapadesa samuddatīre jhitaṃ saṭṭhiyojanubbedhaṃ ekaghaṇaṃ
Kālapabbataṃ nāma añjanagirim gantvā avassutim¹⁴ carī kilesāvassutim¹⁵ bhattu
pariyesanaṃ caratīti a.

¹ so Ck; Bā kiṃ nu tvaṃ dummano si. ² Ck; pajjhāyāyasīti. ³ read tavā.

⁴ Ck; vanīyati, C; vanīyati? Bā dhanīyati. ⁵ Ck; -am. ⁶ Ck; koci. ⁷ Ck;
canī, Bā dhanī-. ⁸ so Ck; Bā -sābhiratibhāvena. ⁹ Ck; sutvā. ¹⁰ Bā -i.

¹¹ C; avassutī carī, Ck; avassutī caritī, Bā avasutī caritī. ¹² Ck; avassutintī, C;
avassukintī, Bā avassutī. ¹³ Ck; kusumbharattim, C; kusumbharattam, both omitting
vattham. ¹⁴ Bā avassutī, Ck; avassatim, C; avassunī? ¹⁵ Bā -vassutī, Ck; -ssutī.

Carantī ca¹ yāni Himavante vaṇṇagandharasasampannāni
pupphāni tāni āharitvā sakalapabbataṃ maṇim agghiyaṃ viya
alamkaritvā uparitale pupphasantharaṃ katvā manoramenā-
kārena naccitvā madhuraṃ gītaṃ gāyanti sattamaṃ g. ā.:

1. Ke² gandhabbe³ ca rakkhase⁴ 5
nāge⁵ kimpurise⁶ ca mānuse⁷
ke⁸ paṇḍite⁹ sabbakāmade¹⁰
dīgharattaṃ bhaddā¹¹ bhavissatīti. 1146.

Ta. ke -- so ti ke gandhabbo vā rakkhase vā, ke paṇḍite -- de ti ke
otaru gandhabbādīsu paṇḍito sabbakāmaṃ dātum samatto so¹ Vi-assa hadaya- 10
manasodhajiniyā mama mātu manorathaṃ matthakaṃ pipetvā mayhaṃ dīgha-
rattaṃ bhaddā bhavissati.

Tasmiṃ khane Vessavaṇṇamahārājassa bhāgineyyo Puṇ-
ṇako nāma Yakkhasenāpati tigāvutappamāṇaṃ manomayaṃ
sindhavaṃ abhiruyha Kālapabbatamatthakena manosilātale 15
yakkhaśamāgamaṃ gacchanto taṃ tassā gītasaddaṃ assosi,
anantare attabhāve anubhūtapubbāya itthiyā gītasaddo¹ chavi-
ādini chinditvā atṭhiṃ² āhaṃca atṭhāsi, so paṭibaddhacitto hutvā
nivattitvā sindhavapittṭhe nisinno va „bhadda, ahaṃ mama pañ-
ñāya dhammena samena Vi-assa hadayaṃ ānetum samatto, 20
mā cintayīti“ taṃ assāsento atṭhamāṃ g. ā.:

2. Assāsa hessāmi te pati,
bhaddā te [hessāmi] anindilocane,
paññā hi mama³ tathāvidhā,
assāsa hessasi bhariyā⁴ mama ti. 1147. 25

Ta. anindilocane ti aninditabbalocane, tathāvidhā ti Vi-assa hadaya-
manasodhajiniyā

3. Atha naṃ avacāsi¹ Iradati
pubbapathānugataṃ cetasā:

¹ Bdo omis avacāsi -- carantī ca ² so all three MSS. ³ Bd adds me. ⁴ so
all three MSS. ⁵ Bd adds tassa. ⁶ Bd athimiṃcaṃ. ⁷ read mamā. ⁸ read
bhāriyā? ⁹ read -o'.

ehi gacchāma pitu' mam' antike,
eso³ ca te etam atthaṃ pavakkhatīti. 1148.

Ehi gacchāma 'ti bhi. so Yakkhasenāpati evaṃ vatvā imaṃ assapiṭṭhīm
āropetvā nesaṃmīti pabbatamatthake³ otarītvā tassā gahaṇatthaṃ hatthaṃ pasā-
5 resi, sā attano hatthaṃ gaṇhituṃ adatvā tena pasārītahatthaṃ sayam gahetvā
pubbapathānugatena anantare attabhāve bhūtapubbasaṃmike tasmīm pubba-
pathen' eva anugatena cetasaḥ: sāmī nāhaṃ anāthā, mayhaṃ pitā Varuṇo
n-rājā, mātā Vimalā devī, ehi mama pitu santikaṃ gacchāma, eso ca te yathā
sambhākaṃ maṅgalakiriyaṃ bhavitabbaṃ evaṃ tam atthaṃ pavakkhatīti avacāsi.

10 10. Alamkāta suvasanā mālinī candanussadā
yakkhaṃ hatthe gahetvāna pitu santikaṃ⁴ upāgamīti. 1149.

Ta. pitu -- miti pitu santikaṃ upāgami.

Puṇṇako pi kho yakkho paṭihāretvā nāgarājassa santikaṃ
gantvā Irandatiṃ vārento āha:

15 11. Nāgavara vaco suṇohi me:
patirūpaṃ paṭipajja sumkiyaṃ,
patthemī⁵ ahaṃ Irandatiṃ,
tāya samaṅgikaroḥi me tuvaṃ. 1150.

12. Sataṃ hatthī sataṃ assā sataṃ assatarī rathā
20 sataṃ vaḷabhiyo puṇṇā nānāratanassa kevalā —
te nāga paṭipajjassu, dhītaraṃ dehi⁶ Irandatin ti. 1151.

Ta. sumkiyan ti attano kulapadesānurūpaṃ dhītu sumkaṃ dhanam
paṭipajja gaṇha, sa maṅgikarohīti mam tāya saddhiṃ samaṅgibhūtaṃ karohi,
vaḷabhiyo ti bhaṇḍasakaṭṭho, nānāratanassa kevalā ti nānāratanassa
25 sakalapariṇipunnā.

Atha naṃ nāgarājā āha:

13. Yāva āmantaye nīti mitte ca suhadam janam,
anāmanta kataṃ kammaṃ tam pacchā-m-anutappatīti. 1152.

Ta. yāva -- ti bho Yakkhasenāpati ahaṃ tuyhaṃ dhītaraṃ demī nona
30 demī, thokaṃ pana āgamehi, yāva - nītiṃ nītake pi⁷ tāva jānāpemi, tam
pacchā -- ti itthiyo hi gataṭṭhāne abhiramanti pi, anabhiratīkāle nītakādayo

¹ read pitū. ² read so. ³ Bā -kā. ⁴ read santik'. ⁵ C^s patthe. ⁶ read
deh'. ⁷ C^s hi.

amhehi saddhīm anāmantetvā katakammaṃ nāma evarūpaṃ hotīti ussukkaṃ
na karonti, evaṃ taṃ kammaṃ pacchā anutāpaṃ āvahaṭṭīti.

14. Tato so Varuṇo nāgo pavisitvā nivesanaṃ
bhariyaṃ āmantayitvāna idaṃ vacanaṃ abravi: 1153.

15. Ayaṃ so Puṇṇako yakkho yācatī maṃ Irandatī, 5
bahunā vittalābhena tassa dema piyaṃ mama ti. 1154.

Pavisitvā ti [Puṇṇakaṃ tatth' eva] ṭhapetvā sayāṃ uttāya yatth' assa
bhariyā nīpannā taṃ nivesanaṃ pavisitvā, piyaṃ mama ti mama piyadhī-
taraṃ tassa bahunā vittalābhena demā 'ti pucchati.

Vimalā āha:

10

16. Na dhanena na vittena labbhā amhaṃ Irandatī,
sace hi kho' hadayaṃ paṇḍitassa
dhammena laddhā idha-m-āhareyya'
etena vittena kumāri labbhā,
n' aññaṃ dhanāṃ uttari patthayāmā 'ti. 1155.

15

Ta. amhaṃ Irandhatīti amhakaṃ dhītā I., etena vittena 'ti etena
tuṭṭhikāraṇa.

17. Tato so Varuṇo nāgo nikkhamitvā nivesanā
Puṇṇak' āmantayitvāna idaṃ vacanaṃ abravi: 1156.

18. Na dhanena na vittena labbhā amhaṃ Irandatī, 20
sace tuvaṃ hadayaṃ paṇḍitassa
dhammena laddhā idha-m-āharesi
etena vittena kumāri labbhā,
n' aññaṃ dhanāṃ uttari patthayāmā 'ti. 1157.

Puṇṇakāmantayitvānā 'ti Puṇṇakaṃ āmantayitvā. 25

Puṇṇako āha:

19. Yaṃ paṇḍito ty-eke' vadanti' loke
tam eva bālo ti punāhu aññe,
akkhāhi me, vippavadanti ettha,
kaṃ paṇḍitaṃ nāga tuvaṃ vadesīti. 1158. 30

¹ Cks vo, Bā sace ca kho. ² Bā -yyaṃ. ³ Cks teke. ⁴ Cks bhavanti.

Yam paṇḍito ti so kira hadayaṃ paṇḍitaṃsā 'ti sutvā cintesi: yam
eke paṇḍito ti vadanti tam ev' aññe bālo ti kathenti, kiñcāpi me Irandatiyā
Vidhuro ti akkhātaṃ tathāpi tatvato jāntum pucchissāmi nan ti tasmā evam ā.

Nāgarājā āha:

- 5 10. Koravyarājassa Dhanañjayassa
yadi te suto Vidhuro nāma kattā
ānehi taṃ paṇḍitaṃ, dhammaladdhā
Irandatī paddhacarā te hotū 'ti. 1159.

Ta. dhammaladdhā ti dhammena labhivā, paddhacarā ti pāda-
10 paricārikā.

21. Idañ ca sutvā Varuṇassa vākyam
utthāya yakkho paramappatito
tatth' eva santo¹ purisaṃ asaṃsi:
ānehi ājaññam idh' eva yuttan ti. 1160.

15 Ta. asaṃsiti attano upatthākaṃ āpāpeti, ājaññan ti kāraṇākāraṇajā-
nanakasindhavaṃ, yuttan ti kappitaṃ.

22. Jātarūpamayā kaṇṇā, kācambhamayā² khurā,
jambonadassa pākassa suvaṇṇassa uracchado ti. 1161.

Ta. jātarūpamayā ti tam eva sindhavaṃ vaṇṇento āha, tassa hi mano-
20 mayasindhavassa jātarūpamayā kaṇṇā kācambhamayā³ khurā rattamaṇimayā ti a.,
jambonadapākakapakhassa⁴ rattasuvaṇṇassa uracchado ti.

So puriso tāvad eva taṃ sindhavaṃ ānesi, Puṇṇako taṃ
abhiruyha ākāseṇa Vessavaṇassa santikaṃ gantvā nāgabhavanam
vaṇṇetvā taṃ pavattim ārocesi, tass' atthassa pakāsanattham
25 idaṃ vuttaṃ:

23. Devavāhavaham yānam assam⁵ āruyha Puṇṇako
alamkato kappitakesamassu
pakkāmi vehāsayam antalikkhe⁶. 1162.

24. Sa⁷ Puṇṇako kāmavegena⁸ giddho
30 Irandatiṃ nāgakaññam jigimsam

¹ so all three MSS., cfr. v. 33. ² so C^{ks}; B^d kācampicamayā. ³ B^d jambona-
dassa pākassa. ⁴ C^{ks} assak. ⁵ B^d -am. ⁶ B^d so. ⁷ B^d -rāgena.

- gantvāna taṃ bhūtapatiṃ yasaseim
icc-abravī Vessavaṇaṃ Kuveraṃ. 1163.
25. Bhogavatī nāma mandire¹
vāsā Hiraññavatīti vuccati,
nagare² nimmite³ kañcanamaye⁴ 5
maṇḍalassa uragassa niṭṭhitam. 1164.
26. Aṭṭālakā oṭṭhagīviyo
lohitamkamasāragallino⁵,
pāsād⁶ ettha silāmayā (add: suvaṇṇā?)
sovaṇṇaratanena chāditā. 1165. 10
27. Ambā tilakā ca jambuyo
sattapaṇṇā mucalindaketakā
piyakā⁷ uddālakā sahā⁸
uparibhaddakā sinduvāritā 1166.
28. Campeyyakā nāgamālikā 15
bhaginīmālā atha-m-ettha koliyā
ete dumā parināmitā (add: va?)
sobhayanti uragassa mandiraṃ. 1167.
29. Khajjur⁹ ettha silāmayā sovaṇṇadhuvaṇṇapupphitā
bahu yattha vasat¹⁰ opapātiko 20
nāgarājā Varuṇo mahiddhiko. 1168.
30. Tassa komārikā bhariyā
Vimalā kañcanavelliviggahā
kālā taruṇā va uggatā
pucimandathanī¹¹ cārudassanā 1169. 25
31. Lākhārasarattasucchavi
kaṇikāro va¹² nivātapupphito¹³
tidivokacarā va accharā
vijjut¹⁴ abbhaghanā¹⁵ va nissatā¹⁶. 1170.

¹ so all three MSS. ² read: kañcanā-. ³ C^{ks} lohitamkassamasāragalluno, B^d -tañkamassarakallino. ⁴ B^d piyuṇṇu. ⁵ C^{ks} saha. ⁶ C^{ks} -datha. ⁷ B^d -rā va, C^{ks} -ro ca. ⁸ B^d -tā. ⁹ B^d vijjugabbha-. ¹⁰ C^k nissava, B^d nissatā.

22. Sā dohaḷiṇī suvimhitā

Vidhurassa hadayaṃ vaniyati¹,

taṃ tesaṃ dadāmi issara

tena te denti Irandatiṃ² maman ti. 1171.

- 5 Ta. vahiṭabbo ti vāho, devasaṃkhātā vāhaṃ vahaṭṭi devavāhavaṃ,
yanti etenā³ 'ti yānaṃ, kappita--ti maṇḍanavasena sasaṃvihitakesamasasu,
devānaṃ pana kesamassukaraṇaṃ nāma n'atthi, jigimhaṃ ti patthayanto⁴.
Vessavaṇaṃ ti Visānarājadhāniyā⁵ rājānaṃ, Kuveraṃ ti evaṃnāmakam,
Bhogavatī nāmā⁶ 'ti sampannabhogātāya⁷ evaṃladdhanāmā⁸, mandire ti
10 mandiraṃ bhavanaṃ ti a., vāsā Hiraṇṇavatīti n-rājassa vasanaṭṭhānattā vāsā
ti ca, kañcanavatīyā suvaṇṇapākāreṇa parikkhittattā Hiraṇṇavatīti ca vuccati,
nagare--ti nagaraṃ nimmitaṃ, kañcanaṃ maye ti suvaṇṇamayaṃ, maṇḍa-
lassā⁹ 'ti bhogamaṇḍalena samannāgatassa, niṭṭhitaṃ [ti karaṇaparinīṭṭhitaṃ¹⁰,
oṭṭhagiviyo ti oṭṭhagivaṇṇaṭṭhānena katā rattamaṇḍapaṇṇasāragallamaya¹¹ aṭṭālekā
15 pāsādetthā¹² 'ti ettha nāgabhave pāsādā, silāmayā ti maṇimayā, sovaṇṇa-
ratanenā¹³ 'ti suvaṇṇasaṃkhātēna ratanena suvaṇṇniṭṭhikāhi¹⁴ chādita¹⁵ ti a., sahā
ti sahaṅkāra, uparibhaddakā ti uddālakajātikā yeva rukkhā campeyyakā nā-
gamālikā ti campakā ca nāgā ca bhaginimālā ca, aṭṭametta koḷiyā ti
bhaginimālā¹⁶ c'eva ettha n-bhavane¹⁷ koḷiyā nāma ca rukkhā, ete dumā
20 parināmitā ti ete pupphūpagā phalūpagā rukkhā aññamaññaṃ saṃsattā sā-
khāya parināmitā ākulasamākulā, khajjurettā¹⁸ 'ti khajjurarukkhā ettha,
silāmayā ti indanilamaṇimayā, sovaṇṇadhuvapupphitā ti te pana su-
vaṇṇapupphēhi niccāpupphitā, yattha--ti yattha n-bhavane opapāṭiko n-rājā
vasati, kañcana velli viggahā ti suvaṇṇarāsissasirīkasaṇṇirā¹⁹, kālā taruṇā
25 va uggatā ti vilāsayuttatāya mandavāteritakālavallipallavā²⁰ viya uggatā, puci-
mandathanīti nimbaphalasaṇṇāṭṭhānathanayuggalā²¹, lākharaṣarattasuc-
chavīti²² hatthapādatalachavīṇa sandhāya vuttaṃ, tidivokacārā ti tidasa-
bhavanacārā, vijjutaḥbhagghānā²³ ti abbhagghānato²⁴ ghanavalāhakanatarato
nissaṭṭā²⁵ vijjullatā viya, taṃ tesaṃ dadāmi ti taṃ tassa hadayaṃ ahaṃ tesaṃ
30 demi evaṃ jānassu, issarā²⁶ 'ti mātulaṃ ālapati.

Iti so Vessavaṇena ananuññāto²⁷ gantuṃ avisahitvā taṃ
jānāpetuṃ etā ettikā gāthā kathesi. Vessavaṇo pana tassa
kathaṃ na suṇāti²⁸, dvinnāṃ devaputtānaṃ vimānaṭṭaṃ paric-
chindati²⁹. Puṇṇako attano vacanassa assutabhāvaṃ ñatvā va

¹ Bā dhanī-. ² Ck^o -ti. ³ Ck^o yatthayanto, C^o yapatthayanto, Bā patthayanto.

⁴ so Ck^o; Bā visālayarājadhāniyā. ⁵ Ck^o -bhogāya. ⁶ Bā -maṇ. ⁷ Bā kaṇaka-
pari-. ⁸ Ck^o suvaṇṇaniṭṭhikāti tehi, C^o -kāni tehi. ⁹ Ck^o -no. ¹⁰ Ck^o -kā-.

¹¹ Ck^o -pavālaṃ. ¹² Ck^o -thana. ¹³ Ck^o cucukāratta-, C^o cchukāratta-. ¹⁴ Bā

vijjuvabbha-. ¹⁵ Bā omits ghanato. ¹⁶ Bā niccharitā. ¹⁷ Ck^o Bā -te. ¹⁸ Bā

adds kimbāraṇā. ¹⁹ Ck^o pacch-.

jinakadevaputtassa¹ santike aṭṭhāsi. Vessavaṇo aṭṭam vi-
nicchinitvā parājitaṃ apatṭhapetvā² itaraṃ „gaccha tvaṃ, tava
vimāṇe vasāhiti“ ā. Puṇṇako „gaccha tvaṃ“ ti vuttakkhaṇe
yeva „mayhaṃ mātulena mama pesitabbhāvaṃ jānāthā“³ 'ti
katicī⁴ devaputte sakkhiṃkatvā heṭṭhāvuttanāyena⁵ eva sin-
dhavaṃ ānāpetvā⁶ abhirūhitvā pakkāmi.

Tam atthaṃ pakāsentō Satthā āha:

- ss. Sa Puṇṇako bhūtapatiṃ yasassim
āmantaya⁷ Vessavaṇaṃ Kuveraṃ
tatth' eva santaṃ⁸ purisaṃ asaṃsi: 10
ānehi ājāṇāṃ idh' eva yuttaṃ. 1172.
ss. Jātarūpamayā kaṇṇā, kācambhamayā⁹ khurā,
jambonadassa pākassa suvaṇṇassa uracchado. 1173.
ss. Devavāhavaṃ yānaṃ assaṃ āruya Puṇṇako
alaṃkato kappitakesamassu 15
pakkāmi vehāsayaṃ antalikhe ti. 1174.

Ta. āmantaya⁷ 'ti āmantetvā.

So ākāseṇa gacchanto yeva cintesi: Vidhurapaṇḍito mahā-
parivāro, na sakkā taṃ gaṇhituṃ, Dhanañjayakoravyo pana
jūtavittako⁴, taṃ jūtena⁵ jinitvā V-aṃ gaṇhissāmi, ghare pan' 20
assa bahūni ratanāni, appagghena lakkhena jūtaṃ na kiḷissati,
mahaggharatanaṃ harituṃ vaṭṭati, aṇḍaṃ ratanaṃ rājā na
gaṇhissati, Rājagahanagarasāmanta⁹ - Vepullapabbatabbhantare
cakkavattiraṇḍo paribhogamaṇiratanāṃ atthi mahānubhāvaṃ,
taṃ gaheṭvā tena rājānaṃ palobhetvā rājānaṃ jinissāmi¹⁰. 25
So tathā akāsi.

Tam atthaṃ Satthā dassetuṃ¹⁰ āha:

- ss. So agamā Rājagahaṃ surammaṃ
Aṅgassa raṇḍo nagaraṃ durāyutaṃ
pahūtabhakkhaṃ bahuannaṇānaṃ 30
Masakkasāraṃ viya Vāsavassa 1175.

¹ C^{ks} jinnaka-. ² B^d anu-. ³ B^d katipaya. ⁴ B^d āharāpetvā. ⁵ C^k -yīm,
C^s -yi. ⁶ B^d -to. ⁷ so C^{ks}; B^d kācāmpicamayā. ⁸ C^{ks} dūta-. ⁹ B^d -tā.
¹⁰ B^d tamatthaṃ pakāsentō satthā.

27. Mayūraḥaṇasampaghuṭṭhaṃ
 diḍḍhighuṭṭhaṃ diḍḍhaṅghasevitaṃ
 nānāsakuntābhīrudāṃ subhāṅgaṇaṃ¹
 pupphābhikīṇaṃ Himavaṃ va pabbataṃ². 1176.
- 5 28. Sa Puṇṇako Vepullam ābhīrucchi³
 siluccayaṃ kimpurisaṇuciṇṇaṃ
 anvesamāno [maṇi] ratanaṃ uḷāraṃ,
 tam addasā pabbatakūṭamajjhe ti. 1177.

Ta. A. raṇṇo ti tadā Aṅgiraṇṇo va Magadharajjhaṃ ahoṣi, ten' evaṃ
 10 vuttaṃ, durāyutaṃ ti paccatthikehi durāsadaṃ, Maṣakka--ti Maṣakkaśāra-
 saṃkhāte Sīnerumattake māpittatā Maṣakkaśāraṇaṃ ti laddhanāmaṃ Vāsavaśa
 bhavaṇaṃ viya, diḍḍhī--ti aṇṇehi pakkhīhi abhighuṭṭhaṃ, nānā--ti ma-
 dhurassareṇa gāyantehi viya nānāvidhehi sakuntehi abhīrudāṃ, abhigītaṃ ti a.,
 subhāṅgaṇaṃ¹ ti sundaraṃ aṅgaṇaṃ manuṇṇatālaṃ², Himavaṃ vepa-
 15 batāṃ³ ti Himavantaṃ pabbataṃ viya, Vepullamābhīrucchīti⁴ bhi. so Pu-
 evarūpaṃ Vepullapabbataṃ abhīrūhi, pabbatakūṭa--ti pabbatakūṭabbhantare
 maṇiṃ addasa.

29. Disvā maṇiṃ pabhassaraṃ jātimaṇṇaṃ dhanāharaṃ
 [maṇiratanāṃ uḷāraṃ] daddallamāṇaṃ yasasā yasassināṃ
 30 obhāsati vijju-r-iv' antalikkhe. 1177.
40. Tam aggahī veluriyaṃ mahagghaṃ
 manoharaṃ nāma mahānubhāvaṃ,
 ājaṇṇaṃ āruya anomavaṇṇo
 pakkāmi vehāsayaṃ antalikkhe ti. 1178.

25 Ta. dhanā--ti manasā patthitassa dhanassa āharaṇasamatthaṃ, dadd--ti
 jalamāṇaṃ, yasasā ti parivāraṇaṇaṇa, obhāsati ti taṃ maṇiratanāṃ
 ākhe vijju-r-iva obhāsati, tamaggahīti taṃ maṇiratanāṃ Kumbhīro nāma
 yakkho kumbhaṇḍasatasaṇḍaparivāro, so⁵ pana tena⁷ kuḍḍhitvā olokitaṃ matten'
 eva bhūtatasīto palāyitvā cakkavālapabbatamatthakaṃ patvā kampamāno olokento
 30 aṭṭhāsi, iti taṃ palāpetvā Puṇṇako maṇiratanāṃ aggahī, manoharaṇnāma
 'ti manasā cintitaṃ⁸ āharitvaṃ sakkoti evaṃ laddhanāmaṃ⁹.

41. So agamā nagaraṃ Indapattaṃ
 oruḷha cāgañchi¹⁰ sabbaṃ Kurūṇaṃ,

¹ B^d suvaṅgaṇaṃ. ² B^d Himavantaṃ pab-. ³ B^d -rūhi, C^k abhīrucchī. ⁴ C^k -
 naṃ tālaṃ. ⁵ B^d -ruhi, C^k -abhīrucchīti. ⁶ C^k yo. ⁷ C^k te. ⁸ C^k -tūṇa, B^d adda dhanāṃ. ⁹ C^k add maṇi. ¹⁰ B^d pāg-.

samāgame ekasataṃ samagge

avhettha yakkho avikampamāno: 1179.

49. Ko n' idha raññaṃ¹ varam ābhijeti,

kam ābhijeyyāma² varaṃdhanena

kam anuttaraṃ ratanavaraṃ jināma

ko vāpi no jeti varaṃ dhanānaṃ³. 1180.

6

Ta. oruyha cāgañchi⁴ -- ti bhi. so Pu. yakkho assapiṭṭhito oruyha
assaṃ adissamānarūpaṃ⁵ ṭhapetvā māṇavakavaṇṇena Kurūnaṃ sabhaṃ upagato,
ekasatan ti ekasatarājjāno asambhūto hutvā ko nīdhā 'ti vadanto dūtena
avhettha, ko nīdhā 'ti ko nu imasmiṃ rājasamāgame, raññaṃ ti rājānaṃ 10
antare, varamābhijetīti ambhakaṃ santakaṃ seṭṭharatanaṃ abhijeti ahaṃ
jināmiti vattum ussahati, kamābhijeyyāma² 'ti kam vā mayam jineyyāma.
varaṃ dhanena³ 'ti uttamadhanena, kamanuttaran ti jinanto ca kataraṃ⁶
rājānaṃ anuttaraṃ ratanavaraṃ jināma, ko vāpi no ti atha vā ko rājā ambho⁷
varadhanena jeti. 15

Iti so catūhi padehi Koravyam evaṃ ghaṭṭesi. Atha
rājā „mayā ito pubbe evaṃ⁸ sūro hutvā kathento nāma na
ditṭhapubbo, ko nu kho eso“ ti cintetvā pucchanto g. ā.:

49. Kulin nu raṭṭhe tava jātabbhūmi,

na Koravyass' eva vaco tav' etaṃ⁹,

20

abhibhosi¹⁰ no vaṇṇanibhāya sabbe,

akkhāhi me nāmaṃ¹¹ ca bandhave cā¹² 'ti. 1181.

Ta. na ko -- ti Kururaṭṭhavāsikassa' eva tava vacanaṃ na hoti.

Taṃ sutvā itaro „ayaṃ rājā mama nāmaṃ pucchati,
puṇṇako ca dāso hoti, sac' ahaṃ 'Puṇṇako 'smīti' vakkhāmi 25
'esa eko dāso, kasmā maṃ pagabbhatāya evaṃ vadetīti'¹³
avamaññissati anantarātīte attabhāve nāmam assa kathessā-
mīti“ cintetvā gātham āha:

49. Kaccāyano māṇavako 'smi rāja,

Anūnanāmo iti m' avhayanti,

30

¹ Cks rañña. ² Cks kamāvaje-. ³ Bđ varadhanenā. ⁴ Bđ pāg-. ⁵ Cks -naṃ-
rūpaṃ. ⁶ Ck jinnāvarataraṃ, Cs jinantā ca kataraṃ. ⁷ Cks ambho. ⁸ Bđ
evarūpo. ⁹ Ck tave, Cs tavevaṃ, Bs tavedaṃ. ¹⁰ Bđ -tosī. ¹¹ Cs nāma. ¹²
Cks nā. ¹³ so Cks; Bđ tasmā maṃ -- vadesīti.

Aṅgesu me ñātayo bandhavā ca,
akkhena dev' asmi' idhānupatto ti. 1182.

Ta. anūnanāmo ti no ūnanāmo, iminā attano puṇṇaṇāma² eva pa-
ñicchanuam katvā katheti, iti mahayantīti iti maṃ avhayanti pakkosanti,
5 Aṅgesū 'ti Aṅgaratṭhe Kālacampānagare vasanti, akkhena - -¹ ti deva jūte³
kīlanatthena idh' eva anupatto 'smi.

Atha naṃ rājā „māṇava tvaṃ jūte jito kiṃ dassasi, kin
te atthīti“ pucchanto gātham āha:

46. Kiṃ māṇavassa ratanāni atthi
10 ye⁴ taṃ jinanto hare akkhadhutto,
bahūni⁵ rañño ratanāni atthi,
te⁶ tvaṃ daliddo katham avhayesīti. 1183.

T. a.: kittakāni⁷ bhoṭo māṇavaṣa taruṇassa ratanāni atthi, ye taṃ - - ti
yāni taṃ jinanto akkhadhutto āharā 'ti vatvā hareyya, rañño pana nivesane
15 bahūni ratanāni atthi, te rājāno evaṃ⁸ bahudhane tvaṃ daliddo samāno
katham jūtena avhayesi.

Tato Puṇṇako:

46. Manoharo⁹ nāma maṇi mamāyaṃ,
dhanāharam¹⁰ maṇiratanam ulāram
20 imaṇ ca ājāṇṇam amittatāpanam
etaṃ me jetvā¹¹ hare akkhadhutto ti g. ā. 1184.

Pāḷipotthakesu pana maṇi mama¹² vijjati lohitaṃko ti likhitaṃ, so
pana maṇi veḷuriyo, tasmā idha me vasam eti. Ta. ājāṇṇan ti imaṃ ājāṇi-
yassaṃ ca maṇiṇ ca 'ti etaṃ me ubhayaṃ¹³ hareyya akkhadhutto ti assaṃ
25 dassetvā evam āha.

Taṃ sutvā rājā gātham āha:

47. Eko maṇi māṇava kiṃ karissati,
ājāṇiy' eko pana kiṃ karissati,
bahūni rañño maṇiratanāni
30 ājāṇiyā vātajavā anappakā ti. Do haḷakhaṇḍam. 1185.

¹ Bā akkhena devasmiṃ, Cks atthena devosmi. ² Bā puṇṇakanāmaṃ, B° puṇṇa-
koti nāmaṃ. ³ Bā devajuta. ⁴ Cks yo. ⁵ Ck -hi. ⁶ Bā so. ⁷ Cks kīkāni. ⁸
⁸ Bā eva. ⁹ Bā -ram. ¹⁰ Cks -ro. ¹¹ Cks ma jetvā, Bā me jinitvā. ¹² read:
maṇi mamā. ¹³ Ck upāyaṃ.

So rañño kathaṃ sutvā „mahārāja kin nāṃ' etaṃ vadetha,
eko asso assasahassam¹ pi lakkhaṃ hoti, eko maṇi maṇisa-
hassam² pi, na hi sabbe assā ekasadisā, imassa tāva javaṃ
passathā“ 'ti vatvā assaṃ abhirūhitvā pākāramatthakena pesesi,
sattayojanikaṃ nagaraṃ assehi gīvāya gīvaṃ paharantehi³
parikkhittaṃ viya ahosi, athānukkamena asso na paññāyi
yakkho na paññāyi, udare baddharattapaṭṭo va ekaparikkhittaṃ
viya ahosi, so assato oruṇha „diṭṭho te mahārāja assassa
vego“ ti vatvā „āma diṭṭho“ ti vutte „idāni passa mahārājā“
'ti vatvā assaṃ antonagaruṇṇāne⁴ udakapiṭṭhe pesesi, khu-⁵
raggāni atemento va pakkhandi, atha naṃ paduminipaṇṇesu
vicārāpetvā paṇiṃ paharitvā hatthaṃ pasāreti, asso āgantvā
pāṇitale patiṭṭhāsi, tato⁶ „vaṭṭat' eva evarūpaṃ⁷ assaratanaṃ
narindā“ 'ti vatvā „vaṭṭati māṇavā“ 'ti vutte „mahārāja,
assaratanaṃ tāva tiṭṭhatu, maṇiratanassānubhāvaṃ passā“ 'ti⁸
vatvā tassānubhāvaṃ pakāseto āha:

40. Idaṃ ca me maṇiratanam passa tvaṃ dipaduttama:

itthīnaṃ viggahā c' ettha purisānaṃ ca viggahā⁹, 1186.

40. Migānaṃ viggahā⁹ c' ettha sakunānaṃ ca viggahā,
nāgarāje⁷ supaṇṇe⁸ ca maṇimhi passa nimmitaṃ ti. 1187. 20

Itthīnaṃ ti taṃhiṃ hi maṇiratane alaṃkatapaṭṭiyattā anekaitthiviggahā
purisaviggahā nānappakārā migapakkhisamghā senāṅgādīni ca paññāyanti, tāni
dassento evaṃ āha, nimmitaṃ ti idaṃ evarūpaṃ accherakaṃ maṇimhi passa;
aparam pi:

50. Hatthāṇikaṃ rathāṇikaṃ asse pattī dhajāni ca⁹ 25
caturaṅginīṃ imaṃ senaṃ maṇimhi passa nimmitaṃ. 1188.

51. Hatthāruhe aṇikaṭṭhe rathike pattikārike
balaggāni¹⁰ viyūḷhāni maṇimhi passa nimmitaṃ ti. 1189.

Balaggāni¹⁰ balāni ca, viyūḷhāni¹⁰ pabbūḷhavasena ṭhitā ti.

¹ Cks -ssā. ² Cks -hassasā ³ Bā adda pokkharaniyaṃ. ⁴ Bā adda naṃ.

⁵ Cks assarūpaṃ. ⁶ Cks -am. ⁷ Bā -jā. ⁸ Ck -o, Bā -ā. ⁹ Bā kāvammike.

¹⁰ Bā balakāni.

52. Puram uddāpasampannam¹ bahupākātoranam
siṃghāṭakesu bhūmiyo maṇimhi passa nimmitam. 1190.
53. Esikā parikhāyo ca palikham aggalāni ca
aṭṭālake ca dvāre ca maṇimhi passa nimmitam. 1191.
- 5 Puran²ti nagram, uddāpa--³ ti pākāravatthunā sampannam, bahu-
pā--⁴ ti uccapākāranagaradvāram, siṃghāṭakesu⁵ 'ti catukkādisu⁶, bhūmiyo ti
nagarūpacāre vicittā ramaṇiyabbhūmiyo, esikā ti nagraadvāresu uṭṭhāpīte esi-
katthambhe, palikhan ti paligham, ayam eva vā pāṭho, aggalānīti nagra-
dvāarakavāṭāni, dvāre cā 'ti gopurāni ca.
- 10 54. Passa: toranamaggesu nānādi jaganaḥ bahū
haṃsā koṇḍā mayūrā ca cakkavākā ca kukkubā (V⁴⁰⁶/₂). 1192.
55. Kuṇḍalakā bahucitrā sikhandaḥ jīvajīvakā,
nānādi jaganaḥ kiṇṇam maṇimhi passa nimmitam. 1193.
- Toranamaggesu⁷ 'ti imasmim nagare toranaggesu, kuṇḍa--⁸ ti kākakokilā,
15 citrā⁹ ti citrapattakokilā.
56. Passa nagram supākāram⁴ abbhutam lomahamsanam
samussitadhajam rammam suvaṇṇavālukasanthatam. 1194.
57. Passa tvaṃ⁵ paṇṇasālāyo vibhattā bhāgasō mitā
nivesane niveśe ca sandhibbūhe⁶ patatthiyo⁷. 1195.
- 20 Supākāran⁴ ti kaṇḍanapākāraparikkhittam, paṇṇa--⁸ ti nānāpaṇiya-
pupṇe āpaṇe⁹, nivesane--¹⁰ ti gehāni c' eva gehavatthūni ca, sandhibbūhe⁶
ti gharasandhiyo ca anibbiddharacchā ca, patatthiyo⁷ ti nibbiddhavithiyo.
58. Pānāgāre ca soṇḍe ca sūṇā⁹ odaniyāgharā¹⁰
veśi ca gaṇikāyo ca maṇimhi passa nimmitam. 1196.
- 25 59. Mālākāre ca rajake ganthike atha dussike
suvaṇṇakāre maṇikāre maṇimhi passa nimmitam. 1197.
60. Ālāriye ca sūde ca naṭanaṭṭakagāyane
pāṇissare kumbhathūnike maṇimhi passa nimmitam. 1198.
- Soṇḍecā¹¹ 'ti attano anurūpehi katakaṇṇapilandhanehi samannāgate āpāna-

¹ Bā uṭṭāla-. ² Bā vidhicatukkānisu. ³ Cks omit citrā. ⁴ Cks sa-. ⁵ Bā
passettha. ⁶ Bā -byūhe. ⁷ so Cks for pathaddhiyo? see Abhidh. by Subhūti
v. 202; Bā pathatthiyo. ⁸ Ck -pāṇiyapupṇā, Bā nānābhāṇḍapupṇe. ⁹ Ck suno,
Cē suno, Bā suddā. ¹⁰ Cks -sāgharā.

bhūmim¹ sajjetvā nisinne surāsoppe ca, ālārike ti sūpke, pāṇissare ti pāpippahārena gāyante, kumbha - - ti ghaṭadaddaravādake².

61. Passa: bheri mutiṅgā ca saṁkhāpaṇavadeṇḍimā,
sabbañ ca tālāvacaram maṇimhi passa nimmitam. 1199.

62. Sammatālaṇ³ ca viṇaṇ ca naccagītaṁ suvāditaṁ 5
turiyatālitasamghuṭṭham maṇimhi passa nimmitam. 1200.

63. Laṁghikā muṭṭhikā c' ettha māyākārā ca sobhiyā,
vetālike ca jalle ca maṇimhi passa nimmitam. 1201.

Sammatālan ti khadīrādisammaṇ c' eva kamsatāleṇ ca, turiya - - ti nānāturiyānaṁ paṭhamatālitaṇ c' eva samghuṭṭhaṇ ca, muṭṭhikā ti mallā, so- bhiyā ti nagarasobhanā sampannarūpā purisā, vetālike ti vetālā⁴ utṭhā- pake⁵, jalle ti massūni karonte nahāpīte.

64. Samajjā c' ettha vattanti ākiṇṇā naranāribhi,
mañcātimañce⁶ bhūmiyo maṇimhi passa nimmitam. 1202.

Mañcātimañce⁷ ti mañcānaṁ upari baddhamañce⁸, bhūmiyo ti ra- 15
maṇiyasamaḍḍabhūmiyo.

65. Passa malle samajjasmiṁ poṭhente⁹ digunaṁ bhujam
nihate nihata māne¹⁰ ca maṇimhi passa nimmitam. 1203.

Samajjasmiṁ ti mallaraṅge, nihate ti nihanitvā¹¹ ṭhite, nihata- māne¹² ti parāḍḍite¹³. 20

66. Passa: pabbatapādesu nānāmigagaṇā bahū
sihavyagghavarāhā ca acchakokataracchayo¹⁴ (V ⁴⁹⁸/₂) 1204.

67. Palasatā ca gavaṇā ca mahisā rohitā rurū
eṇeyyā ca varāhā ca¹⁵ gaṇino nimkasūkarā 1205.

68. Kadalimigā bahucitrā bilārā sasakaṇṇakā, 25
nānāmigagaṇākiṇṇam¹⁶ maṇimhi passa nimmitam. 1206.

Palasatā¹⁷ ti khaggamigā, balasatā ti pi pāṭho, gavaṇā cā 'ti gavaṇā, varāhā ti ekā migajātī, tathā gaṇino c' eva nimkasūkarā ca, bahu - - ti nā- nappakārā citramigā, bilārā ti araṇṇe bilārā, sasa - ti sasā ca kaṇṇakā ca.

¹ Ck apāṇa-, Cc apāṇa-, Bđ apāṇa-. ² Bđ -dudrabhivā-. ³ Bđ sammā-. ⁴ Ck -la, Cc -lam, Bđ vettāya. ⁵ Bđ upaṭṭhā-. ⁶ Cks -ca. ⁷ Cks -cañ. ⁸ Cc -co. ⁹ Bđ poṭente. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ so Cks; Bđ nihanitvā jñitvā. ¹² so all three MSS. ¹³ Cks -ye. ¹⁴ Cks eva. ¹⁵ Cks -o. ¹⁶ Cks pha-.

69. Najjāyo supatitthāyo¹ soṇṇavālukasanthatā
acchā savanti ambūni macchagumbanisevitā². 1207.
70. Kumbhīlā makarā c' ettha sumsumārā ca kacchapā
pāṭhinā³ pāvusā⁴ macchā vāḷajā⁵ muñjarohitā. 1208.
- 5 71. Najjāyo ti nadiyo, soṇṇa -- ti suvaṇṇavālūkāya santhatatalā, kum-
bhīlā ti ime evarūpā jalacarā antonadiyaṃ vicaranti, te pi mañimhi passa⁶ 'ti
72. Nānādumagaṇākiṇṇā nānādiḷḷagaṇāyutā
veluriyakaro dāyo⁷, mañimhi passa nimmitaṃ. 1209.
Veluriyakarodāyo⁸ ti veluriyapāsāne paharitvā⁹ saddaṃ karentiyo.
- 10 73. Pass' ettha pokkharāṇiyo suvibhattā catuddisā
nānādiḷḷagaṇākiṇṇā puthulomanisevitā. 1210.
74. Samantūdakasampannaṃ mahiṃ sāgarakuṇḍalaṃ
upetaṃ vanarājeḥi mañimhi passa nimmitaṃ. 1211.
Puthu -- ti macchasevitā, vana -- ti vanarājīhi, ayam eva vā pāṭho.
- 15 75. Purato Videhe passa Goyāniye ca pacchato
Kuruyo¹⁰ Jambudīpaṃ ca mañimhi passa nimmitaṃ. 1212.
76. Passa Candaṃ ca Suriyaṃ ca obhāsante catuddisā
Sineruṃ¹¹ anupariyante, mañimhi passa nimmitaṃ. 1213.
77. Sineruṃ Himavantaṃ ca sāgaraṃ ca mahiddhikaṃ¹²
20 cattāro ca mahārāje mañimhi passa nimmitaṃ. 1214.
78. Ārāme vanagumbe ca pāṭiye¹³ ca siluccaye
ramme kimpurisākiṇṇe mañimhi passa nimmitaṃ. 1215.
79. Phārusakaṃ cittalataṃ uissakaṃ Nandanaṃ vanam
Vejayantaṃ ca pāsādaṃ mañimhi passa nimmitaṃ. 1216.
- 25 80. Sudhammaṃ Tāvātimsaṃ ca Pāricchattaṃ ca pupphitaṃ
Erāvaṇaṃ nāgarājaṃ mañimhi passa nimmitaṃ. 1217.
81. Pass' ettha devakaṇṇāyo nabhaṃ vijju-r-iv' uggatā
Nandane vicarantiyo, mañimhi passa nimmitaṃ. 1218.

¹ 80 B^d: C^k supatitthāthāyo, C^e supatitthāyo, read: supatitthāyo? ² C^k -tani, B^d -kumbha-. ³ C^k B^d pāṭinā. ⁴ B^d bahusā. ⁵ B^d bala. ⁶ 80 B^d; C^k veluriyaphalaka-. ⁷ B^d adda tassa saddena rukkhasaṅkūpādayo ⁸ C^k turiyo, C^e kuriyo. ⁹ C^k -ru. ¹⁰ B^d mahitalaṃ. ¹¹ B^d iṭṭhiyo.

81. Pass' ettha devakaññāyo devaputtapalobhini
devaputte caramāne¹, maṇimhi passa nimmitaṃ. 1219.

Videhe ti Pubbavidehadīpaṃ, Goyāniye ti Aparagoyānadīpaṃ, Kuruyo ti Uttarakurū ca dakkhiṇato Jambudīpaṃ ca², anupariyante ti ete Canda-Suriye Sinerum anupariyāyante, pāṭhiye³ ti pattharhitvā ṭhapite viya 5
piṭṭhipāsāṇe.

82. Parosahassapāsāde veluriyaphalasanthate⁴
pajjalantena⁵ vaṇṇena maṇimhi passa nimmitaṃ. 1220.
83. Tāvatiṃse ca Yāme ca Tusite cāpi nimmita
Paranimitābhiritino⁶ maṇimhi passa nimmitaṃ. 1221. 10
84. Pass' ettha pokkharāṇiyo vippasannodikā suci
mandālakehi sañchannā padumuppalakehi ca. 1222.

Parosahassan ti Tāvatiṃsanagare atrekaśahassan pāsāde.

85. Das' ettha rājiyo setā dasa nilā manoramā
cha piṅgalā pannarasā haliddā ca catuddasā. 1223. 15
86. Visatī tattha sovaṇṇā visatī rajatāmaya
indagopakavaṇṇābhā tāva dissanti tiṃsati. 1224.
87. Das' ettha kāliyo chā ca⁷ mañjeṭṭhā paṇṇavisati
missā bandhukapupphehi niluppalavicittitā. 1225.
88. Evaṃ sabbaṅgasampannaṃ accimantaṃ pabhassaraṃ 20
odhisumkāṃ mahārāja passa tvaṃ dipaduttama. 1226.

Dasettha -- ti etasmiṃ maṇikkhandhe dasa setarājiyo, cha piṅgalā -- ti
cha ca pannarasa cā 'ti ekavisatī piṅgalarājiyo, haliddā ti haliddivaṇṇā ca-
tuddasā, tiṃsattīti indagopakavaṇṇā tiṃsarājiyo, cha cā 'ti dasa ca cha ca
soḷasa kālarājiyo, paṇṇaviṣatīti paṇṇavisati mañjeṭṭhavaṇṇā passa, missā -- 25
hīti tā kālamañjeṭṭhavaṇṇarājiyo etehi pupphehi missā vicittitā passa, ettha hi
kālarājiyo bandhujīvakapupphehi missā mañjeṭṭharājiyo niluppalehi vicittitā,
odhisumkāṃ ti sumkākoṭṭhāsāṃ, yo maṃ jūte jiniṣṣati tass' imaṃ sumkā-
koṭṭhāsāṃ passā 'ti vadati, Aṭṭhakathāyaṃ pana hotu⁸ sumkāṃ mahārāja 'ti
pāṭho, tass' attho: dipaduttama passa tvaṃ imaṃ evarūpaṃ maṇiṃ idam eva 30
mahārāja sumkāṃ hotu⁹, yo maṃ jūte jiniṣṣati tass' idam bhavissatīti.
Maṇikkhandam.

¹ Bḍ ramma. ² Cks omīti kuruyo -- dīpañca. ³ Bḍ piṭhiye. ⁴ Cks - katthate,
Bḍ - santate. ⁵ Bḍ - te ca. ⁶ Bḍ - tavaśavattino. ⁷ Bḍ chacca, Cks jāca. ⁸
Cks hetu. ⁹ Cks hoti.

Evam vatvā Puṇṇako „mahārāja, ahaṃ tava jūte jito
imam maṇiratanaṃ dassāmi, tvaṃ pana kiṃ dassasīti“ ā,
„tāta mama sarīraṃ ca¹ setacchattaṃ ca ṭhapetvā mama santa-
kaṃ suṃkaṃ hotū“² 'ti, „tena hi deva mā cirāyi, ahaṃ dūrā-
5 gato³, jūtamaṇḍalaṃ sajjāpehīti“, rājā amacce āṇāpesi, te
khippaṃ jūtasālaṃ sajjetvā rañño varapothhakattharaṇaṃ⁴ sesa-
rājānaṃ cāpi āsanāni paññāpetvā Puṇṇakassāpi patirūpaṃ
āsaṇaṃ ṇatvā⁵ rañño kālaṃ ārocayimsu. Tato Pu- rājānaṃ
gāthāya ajjhabhāsi:

- 10 89. Upāgataṃ rāja upehi lakkhaṃ⁶,
n' etādisaṃ maṇiratanaṃ⁷ tav' atthi,
dhammena jīyāma⁸ asāhasena,
jito ca no khippaṃ avākarohīti. 1227.

T. a. mahārāja jūtasālaya kammaṃ upagataṃ niṭṭhitaṃ, etādisaṃ maṇira-
15 tanaṃ tava n' atthi, mā papañcaṃ karohi upehi lakkhaṃ, akkhehi kilānaṭṭhānaṃ
upagaccha, kilāntā ca mayaṃ dhammena jīyissāma⁹, no asāhasena jayo hotu,
sace pana tvaṃ jito bhavissasi atha no khippaṃ avākarohi, papañcam akatvā
va jito dhanam dadeyyasīti vuttaṃ hoti.

Atha naṃ rājā „māṇava¹⁰ tvaṃ mama¹¹ 'rājā' ti mā bhāyi
20 dhaminen' eva no asāhasena jayaparājayo bhavissatīti“ ā. Taṃ
sutvā Pu- „amhākaṃ dhammen' eva¹² jayaparājayabhāvaṃ jā-
nāthā“ 'ti¹³ rājāno sakkhimkaronto gātham āha :

90. Pañcāla paccuggata Sūrasena
Macchā ca¹⁴ Maddā saha Kekakehi
25 passantu no te asaṭṭhena yuddhaṃ
na no sabhāyaṃ na karoti kiñcīti. 1228.

Ta. paccuggatā ti uggatattā paññātattā pakaṭattā Pañcālārājānaṃ evāla-
pati, Macchā ca 'ti tvaṃ ca samma Maccharaṭṭhe rāja, Maddā ti M-raṭṭhe
rāja, saha -- ti Kekakehi nāma janapadena saha vattamāna Kekarāja tvaṃ ca

¹ all three MSS. -tīti. ² B^d adds devīca. ³ B^d dūrā āg-. ⁴ C^k -kantharaṃ?
C^e -potakatharaṃ, B^d -poṭhaka-. ⁵ B^d paññāpetvā. ⁶ B^k lakkha, B^d upeti
lakkhaṃ. ⁷ read: maṇiratanaṃ. ⁸ so C^e; C^k jīyāma, B^d jīssāma. ⁹ B^d jīnis-
sāma, C^k adds dhammeneva. ¹⁰ C^k rājamānava. ¹¹ B^d maṃ. ¹² no asāhasena
jago hotu --- dhammeneva wanting in C^e. ¹³ B^d adds te pi. ¹⁴ B^d va.

athavā sahasaddam Kekakehiti padassa pacchato ṭhapetvā paccuggatan ti yeva saddaṃ ca Sūrasenavisesanam katvā Pañcāla paccuggata Sūrasena Macchā ca Madda-Kekakehi saha sesarājāno cā 'ti evam p'ettha attho daṭṭhabbo, passantu no te ti ambhakaṃ dvinnam ete rājāno asaṭṭhena akkayuddham, na no sabhāyam na karonti kiñcīti ettha no ti nipātamattam, sabhāyam kiñci sakkhin 5 na karonti khattiye pi brāhmaṇe pi karonti yeva, tasmā sace kiñci akāraṇam uppajjati na no sutam dīṭṭhan ti vattum na labhisatha, appamattā hothā 'ti yakkhasenāpatirājāno sakkhino akāsi.

Atha rājā ekasatarājaparivuto Pu-am gahetvā jūtasālām pāvīsi, sabbe patirūpāsanesu nisīdimsu, rajataphalake suvaṇṇa- 10 pāsake ṭhapyimsu. Pu-turito „mahārāja pāsakesu āyā nāma, mālikam¹ sāvaṭam² bahulam, santi bhadradayo catuvīsati tesu tumhe attano ruccanakam³ āyam gaṇhathā“ 'ti ā., rājā „sādhū“ 'ti bahulam gaṇhi Pu-sāvaṭam³, atha nam rājā ā.: „tena hi tāta māṇava pāsake pājehīti“⁴, „mahārāja⁵ paṭhamam mama vāro 15 na pāpuṇāti, tumhe pājethā“ 'ti, rājā „sādhū“ 'ti sampatiṇchi. Tassa pana tatiye attabhāve mātā va⁶ ārakkhadevatā, tassā anubhāvena rājā jūte jināti, sā avidūre ṭhitā ahosi, rājā devataṃ anussaritvā jūtagitaṃ⁷ gāyitvā pāsake hatthe vaṭṭetvā ākāse khiṇi, Puṇṇakassānubhāvena pāsakā rājānam parājīnantā 20 bhassanti, rājā jūtasippamhi sukusalatāya pāsake attano parā-

¹ Cks māl. ² so Cks; Bđ -ṭṭam. ³ Cks -ruccana. ⁴ Bđ, pāte. ⁵ Bđ adds pāsakesu. ⁶ Bđ mātābhūtapubbā. ⁷ Bđ adds after jūtagitaṃ the following verses which I am unable to correct: gāyanto imam gātham āha:

1. Sabbā nadi vaṃkanadī sabbe kaṭṭhā vanāmayā
sabbittthiyo kare pāpaṃ labbhamānenivādake
2. Devate tvajju rakkhadevī passa mā maṃ vibhāveyya
anukampakā patitṭhā ca passa bhadraṇī rakkhitaṃ
3. Jambonadamayaṃ pāsam caturaṃ samaṭṭhaṅguli
vibhāti parisamajhe sabbakāmadado bhava
4. Devate me jayaṃ dehi passa maṃ appabbhāgīnam
mātānukampiko poso sadā bhadraṇī passati
5. Athakam mālikam vuttaṃ sāvaṭṭaṃ ca chakam imataṃ
catukkam bahulam ōeyyaṃ dvibandhusandhikabhadrakam
6. Catuvīsati āyā ca munindena pakāsītā ti
mālīko ca duve kākā sāvaṭṭo maṇḍakā ravi
bahulo nemi saṃghaṭṭo santi bhadra ca dīṭṭhira ti

Rājā evam jūtagitaṃ gāyitvā pāsake hatthena parivattetvā ākāse etc.

jayāya bhassante ñatvā ākāse yeva saṃkaḍḍhanto gahetvā
 punākāse khipi, dutiyam pi attano parājayāya bhassante ñatvā
 tath' eva aggahesi. Tato Pu- cintesi: „ayam rājā mādisena
 yakkhena saddhim jūtaṃ kiḷanto bhassamāne pāsake saṃ-
 5 kaḍḍhitvā gaṇhati, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti, so tassa ārakkha-
 devatāya ānubhāvaṃ ñatvā akkhini ummiletvā kuddho viya
 naṃ olokesi, sā bhītā palāyitvā Cakkavālapabbatamatthakaṃ'
 patvā kampamānā atthāsi. Rājā tatiyam pi pāsake khipitvā
 attano parājayāya bhassante ñatvāpi Puṇṇakassānubhāvena
 10 hatthaṃ pasāretvā gaṇhituṃ nāsakkhi, te rañño parājayāya
 patiṃsu. Tato Pu- pāsake khipi, te attano jinantā patiṃsu',
 ath' assa parājitaabhāvaṃ ñatvā³ appoṭhetvā mahantena sad-
 dena „jitam me, jitam me“ ti tikkhattuṃ nadi, so saddo
 sakala-Jambudīpaṃ phari. Tam atthaṃ pakāsentō Satthā āha:

- 15   01. Te pāvisuṃ akkhamadena mattā
             rājā Kurūnaṃ Puṇṇako [ca] pi yakkho,
             rājā kaliṃ vicinaṃ aggahesi,
             kaṭam aggahī Puṇṇako pi yakkho. 1229.
       02. Te tattha jūte ubhayo samāgate⁴
 20   raññaṃ sakāse sakhinaṃ ca majjhe,
             ajesī yakkho naraviriyasetṭhaṃ,
             tattha-ppanādo tumulo babbhūvā 'ti*. 1230.

Ta. pāvisuṃ ti jūtasālaṃ pavisiṃsu, vicinaṃ ti rājā catuvisattiyā āyesu
 vicinanto kaliṃ parājayagāhaṃ aggahesi, kaṭamaggahitī Pu- nāma yakkho
 25 jayagāhaṃ gaṇhi, te tattha jūte--ti te tattha jūtasālāya jūte samupāgate
 ubho jūtaṃ kiḷiṃsū 'ti a., raññaṃ ti atha tesam ekasatānaṃ rājūnaṃ sakāse
 avasesānaṃ ca sakhinaṃ majjhe so yakkho naraviriyasetṭhaṃ rājānaṃ ajesi,
 tatthappanādo--ti tasmiṃ jūtaṃāḍḍale rañño parājitaabhāvaṃ jānātha jitam
 me jitam me ti mahanto saddo ahoṣi.

- 30   Rājā parājito anattamano ahoṣi, atha naṃ samassāsento
 Pu- gātham āha:

¹ Ck² omit pabbata.   ² tato puṇṇako--patiṃsu wanting in Ck², B⁴ jinantan.
³ B⁴ adds puṇṇako.   ⁴ so all three MSS. for -tā?   * vv. 01 and 02 ought to
 have been printed in smaller type.

93. Jayo mahārāja parājayo ca
 āyūhataṃ aññatarassa hoti,
 janinda jito si' varamdhana
 jito ca me khippam avākarohīti. 1231.

Ta. āyūhataṃ ti dvinnam vāyamānānaṃ aññatarassa' eva hoti, tasmā parā- 5
 jito 'mbhīti mā cintayī, jito sīti² parihīno si'³, varamdhana⁴ 'ti vara-
 dhana⁵, khippam avākarohīti khippam me jayam dehi.

Atha „naṃ gaṇhathā“ ti vadanto gātham āha:

94. Hatthī gavassā maṇikuṇḍalā ca
 yaṃ cāpi mayham⁶ ratanaṃ pathavyā 10
 gaṇhāhi Kaccāna⁷ varaṃ dhaññaṃ,
 ādāya yen' icchasi tena gacchā 'ti. 1232.

Puṇṇako āha:

95. Hatthī gavassā maṇikuṇḍalā ca
 yaṃ cāpi tuyham⁸ ratanaṃ pathavyā 15
 tesam varo Vidhuro nāma kattā,
 so me jito, tam me avākarohīti. 1233.

Ta. so me jito ti mayā hi tava vijite uttamaratanaṃ jitaṃ, so⁹ ca
 sabbaratanaṃ varo tasmā so mayā jito nāma hoti, tam me dehīti.

Rājā āha: 20

96. Attā ca me so saraṇaṃ gatī ca
 dīpo ca leṇo ca parāyano ca,
 asantuleyyo mama so dhanena,
 paṇena me sadiso esa kattā ti. 1234.

Ta. attā ca me so ti so hi mayham attā ca¹⁰ mayā ca attānaṃ ṭhapetvā 25
 sesam dassamīti¹¹ vuttaṃ, tam mā gaṇhi, na kevalaṃ ca attā va atha kho me
 saraṇaṃ ca gatī ca dīpo ca leṇo ca parāyano ca, asantulyo -- ti na satta-
 vidhena ratanadhanena saddhīm tuletabbo.

Puṇṇako āha:

97. Ciraṃ vivādo mama tuyham assa, 30
 kāmaṃ ca pucchāma tam eva gantvā,

¹ Ck^o jīnoṣi, B^d jīnoṣmī. ² B^d jīnoṣmīti. ³ B^d ahaṃ jīno smhī. ⁴ B^d para-
 madha-. ⁵ B^d aññaṃ. ⁶ Ck^o B^d -yana. ⁷ Ck^o yo. ⁸ Ck^o ra, C^o omīti ca. ⁹
 read: mayam ca -- dassamā ti?

eso va¹ no vivaratu² etam atthaṃ,
yaṃ vakkhatī hotu kathā³ ubhinnaṃ ti. 1235.

Ta. vivaratu² -- ti yo tava attā vā na vā ti etam [atthaṃ eso va pa-
kāsetu, hotu kathā -- ti yaṃ so vakkhati sā eva no ubbinnaṃ kathā hotu
5 tam pamāṇaṃ hotū 'ti a.

Rājā āha:

ss. Addhā hi saccaṃ bhaṇasi na ca māṇava sāhasaṃ,
tam eva gantvā pucchāma, tena tussāṃ⁴ ubho janā⁵ ti⁶. 1236.

Te. na ca -- ti pasayha sāhasiyaṃ vacanaṃ ca na bhaṇasi.

10 Evaṃ vatvā rājā ekasataṇ ca rājāno Puṇṇakaṇ ca ga-
hetvā tuṭṭhamānaso vegena dhammasabhaṃ agamāsi, paṇḍito
āsanā oruyha rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ atṭhāsi, atha Pu-
Mahāsattaṃ āmantetvā „paṇḍita tvam dhamme ṭhito, jīvita-
hetu pi musā na bhāsasīti kittisaddo te⁷ sakalaloke pharito⁸,
15 ahaṃ pana te ajja dhamme ṭhitabhāvaṃ jānissāmīti“ vatvā g. ā.:

ss. Saccaṃ nu devā vidahū Kurūnaṃ
dhamme ṭhitaṃ Vidhuraṃ nāṃ⁹ amaccaṃ,
dāso si raṇṇo uda vāsi nāti
Vidhuro ti saṃkhā katamāsi loka ti. 1237.

20 Ta. saccannu -- maccaṃ ti Kurūnaṃ raṭṭhe Vi- nāṃ⁹ amacco⁷ dhamme
ṭhito jīvitaḥetu pi musā na bhaṇasīti⁸ evaṃ devā vidahu vidahanti kathenti
pakāseti, evaṃ vidahamānā te devā saccaṃ nu vidahanti udāhu abbūtavādā
yeva te ti⁹, Vi -- katamāsi¹⁰ loka ti yā esā Vidhuro ti loka saṃkhā
paññatti sā katamā āsi¹¹ tvaṃ pakāseti¹², kiṃ¹³ raṇṇo dāso nicataraḥjūtiko
25 udāhu samo¹⁴ vā uttaritaro vā nāti¹⁵ idan tāva me ācikkha dāso si raṇṇo
uda vāsi nāti.

Atha M. „ayaṃ maṃ evaṃ pucchati, ahaṃ kho pan' etaṃ
'raṇṇo nāti' pi 'raṇṇo uttaritaro' ti pi 'raṇṇo na kiñci homīti'
pi saṇṇapetum sakkomi¹⁵, imasmiṃ pana loka saccasamo

¹ Cks ca. ² Cks vica-. ³ Ck pathā, Rd tathā. ⁴ Cks jananti. ⁵ Ck natena, Ck nate. ⁶ Cks puttā, Bk pakāto. ⁷ Bd nāma amacco. ⁸ so all three MSS. for bhaṇasīti. ⁹ Bk -vādā yevā ti, Cks -vādo yeva so. ¹⁰ Cks -mosi. ¹¹ so Bd for āsi¹¹? Ck si, Ck ti. ¹² Cks pakāseti, omitting tvaṃ. ¹³ Bd kinu. ¹⁴ Cks samesamo. ¹⁵ Rd adda evaṃ sante pi.

avassayo nāma n' atthi, saccam eva kathetum vaṭṭatīti¹ cin-
tetvā „māṇava n' evāhaṃ rañño ñāti na uttaritaro, catunnaṃ
pana dāsānaṃ aññataro“ ti dassetum gāthadvāyam āha:

100. Āmāyadāsāpi bhavanti h' eke,
dhanena kītāpi bhavanti dāsā, 5
sayam pi h' eke upayanti dāsā,
bhayā paṇunnāpi bhavanti dāsā. 1238.
101. Ete narānaṃ caturo va dāsā,
addhā hi yonito aham pi jāto,
bhavo ca rañño abhavo ca rañño, 10
dās' āhaṃ¹ devassa param pi gantvā
dhammena maṃ māṇava tuyhaṃ dajjā ti. 1239.

Ta. āmāyadāsā ti dāsassa² dāsiyā kucchimhi jātadāsā sayam pi dāsā ti,
ye keci upaṭṭhākaṭṭhā sabbe te sayam dāsabhāvaṃ upagatā dāsā nāma, bhayā
paṇunnā ti rājabhayena vā corabbhayena vā attano vasanaṭṭhānato paṇunna- 15
karamarā hutvā paravisayaṃ gatāpi dāsā yeva nāma, addhā hi³ yonito
aham pi jāto⁴ ti māṇava ekaṃsen' eva aham pi catusu dāsayaṇiṣu ekato
sayam dāsayaṇito nibbattadāso⁵, bhavo ca rañño ti rañño vadḍhi vā hotu
avadḍhi vā na sakkā mayā musā bhaṇitum, parampiṭi dūram gantvāpi aham
devassa dāso yeva, dajjā ti maṃ rājā jayadhanena khaṇḍetvā tuyhaṃ dento 20
dhammena samena sabbhāven' eva dadeyya.

Taṃ sutvā Pu- haṭṭhatuṭṭho pana appoṭhetvā⁶:

102. Ayaṃ dutiyo vijayo maṃ⁷ ajja
puṭṭho hi kattā vivar' ettha⁸ pañhaṃ,
adhammarūpo vata rājasetṭho, 25
subhāsitaṃ n' anujānāsi⁹ mayhaṃ ti. 1240.

Ta. rājasetṭho ti ayaṃ rājasetṭho adhammarūpo vata, subhāsitaṃ ti
Vi-ṇḍitaṇa sukathitaṃ suvinicchitaṃ, nānu --⁶ ti idān' etaṃ Vldhuraṇḍitaṇa
mayhaṃ kasmā nānujānāsi kimatthaṃ na desitī vadati.

Taṃ sutvā rājā „mādisaṃ yasadāyikaṃ anoloketvā idāni so
diṭṭhamāṇavakaṃ olokesīti“ M-assa kujjhitvā „sace dāso¹ ga-
hetvā gacchā“² ti gātham āha:

¹ B^d dāsohaṃ; read: dās' āha? ² B^s adds putto pi, B^d omits dāsassa. ³ C^s
bahi. ⁴ C^s dāso. ⁵ C^s -ttādāso ca. ⁶ B^d -ṭetvā. ⁷ B^d vipareṭṭha, C^k vi-
paritthaṃ, C^s viparittha ⁸ B^d nānu-. ⁹ B^d māṇava sace so dāso me bhavēyya.

108. Evañ ce no so vivar' ettha pañham
 'dāso 'ham asmi, na ca kho 'smi nāti'
 gaṇhāhi Kaccāna varam dhanānam,
 ādāya yen' icchasi tena gacchā 'ti. 1241.

5 Ta. evañce no -- ti sace so amhākaṃ pañham dāso ham asmi na ca
 kho smi nātīti evaṃ vivari ettha parisamaṇḍale atha kiṃ acchasi sakalaloke
 dhanānam varadhanam etam gaṇha gahetvā ca yen' icchasi tena gacchā 'ti.
 Akkhakhaṇḍam¹.

Evañ ca pana vatvā rājā cintesi²: „paṇḍitaṃ gahetvā
 10 māṇavo yathāruciṃ gamissati, tassa gatakālate paṭṭhāya mayham
 madhuradhammakathā dullabhā bhavissati, yan nūn' imaṃ³
 ṭhāne ṭhapetvā⁴ gharāvāsapañham puccheyyan⁵“ ti, atha naṃ
 evam āha: „paṇḍita tumhākaṃ gatakāle mama madhura-
 dhammakathā dullabhā bhavissati, alaṃkatadhammāsane ni-
 15 sīditvā attano ṭhāne ṭhatvā mayham gharāvāsapañham kathethā⁶“
 'ti, so „sādhū“⁷ 'ti sampaticchitvā alaṃkatadhammāsane nīsi-
 ditvā raññā pañham puṭṭho vissajjesi, tatrāyaṃ pañho:

104. Vidhura vasamānassa gahaṭṭhassa sakam gharam
 khemā vatti⁸ katham assa, kathan nu assa saṃgaho. 1242.

20 105. Avyāpajjham katham assa, saccavādī ca māṇavo
 asmā lokā param lokam katham pecca na socatīti. 1243.

Ta. khemā -- ti katham gharāvāsam vasantassa khemā nibbhayā vutti
 bhavēyya, katham assa saṃgaho ti catubbidho ca saṃgahavattthusamkhāto
 saṃgaho tassa katham bhavēyya, avyāpajjhan ti niddukkhata, saccavādī ca
 25 'ti kathaṃ ca māṇavo saccavādī nāma bhavēyya, peccā 'ti paralokam gantvā⁹.

106. [Taṃ] tattha gatimā dhitimā mutimā atthadassimā
 samkhātā¹ sabbadhammānam Vidhuro etad abravi: 1244.

107. Na sādharapadār' assa, na bhuñje sādum ekato,
 na seve lokāyatikam, n' etam paññāya vaddhanam. 1245.

30 108. Silavā vattasampanno appamatto vicakkhaṇo
 nivātavutti atthaddho surato sakhilo mudu 1246.

¹ Cks omīti akkha-. ² B⁴ adds mayā paṇḍito māṇavassa dinno. ³ B⁴ maṃ.

⁴ B⁴ adds alaṃkatadhammāsane nīsiḍḍapetvā. ⁵ B⁴ vutti. ⁶ B⁴ -to. ⁷ B⁴
 adds: taṃ sutvā paṇḍito rañño pañham kathaṃ taṃ attham pakāsento satthā āha.

109. Saṅgahe tāva mittānaṃ saṃvibhāgī vidhānavā
tappeyya annapānena sadā samanabrāhmaṇe. 1247.
110. Dhammakāmo sutādhāro bhavēyya paripucchako
sakkacca payirupāseyya sīlavante bahussute. 1248.
111. Gharam āvasamānassa gahaṭṭhassa sakaṃ gharaṃ 5
khemā vatti siyā evaṃ, evaṃ nu assa saṅgaho. 1249.
112. Avyāpajjho siyā evaṃ saccavādī ca māṇavo
asmā lokā paraṃ lokāṃ evaṃ pecca na socatīti. 1250.

Ta. taṃ tatthā 'ti bhi. so taṃ rājānaṃ tattha dhammasabbhāyaṃ
ñāpagatiyā gatimā abbocehinnaviriyaṇa dhitimā matimā mutimā saṃhasu- 10
khumapañño atthadassimā ñāṇena atthadassimā paricchinditvā jānanañña-
saṃkhātāya paññāya sabbadhammānaṃ saṃkhātā¹ Vi-panḍito, etaṃ na sādha-
raṇadārassā 'ti ādivacanaṃ abravī, tattha yo paresaṃ dāresu aparajjhatī so
sādhāraṇadāro nāma tādiso nāssa bhavēyya, sādumekato ti sādurasapaṇita-
bhojanaṃ aññesaṃ adatvā ekako va na bhuñjēyya, lokāyatikan ti anattā- 15
nissitaṃ saggamaggānaṃ adāyakaṃ aniyānikaṃ vitaṇḍasallāpaṃ lokāyatikavādaṃ
na seveyya, netaṃ - - ti na hi etaṃ lokāyatikaṃ² paññāya vaddhanaṃ, sīlavā
ti akhaṇḍehi pañcahi sīlehi samaunāgato, vattasampanno ti gharāvāsavattena
vā rājavattena vā samannāgato, appamatto ti kusalaḍḍhammesu appamatto,
nivātavuttīti atimānaṃ akatvā nīcavutti ovādānusaṇipatṭicchako³, atthad- 20
dho ti thaddhammacchariyarahito, surato ti soraccena s-gato, sakhilo ti pe-
maṇḍiyavacano, mudū 'ti kāyavacitttēhi aphaṇuso, saṅgahe - - ti mittasaṃ-
gahakaro dānādīsu yo yena saṅgahaṃ gacchatī tassa ten' eva saṅgahako,
saṃvibhāgīti dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ c' eva kapaṇādīnaṃ ca saṃvi-
bhāgakaro, vidhānavā ti etaṃ kile kile kasitūṃ vaṭṭati imaṃ kileṃ vappitū ti 25
evaṃ sabbakiccesu vidhānasampanno, tappeyyā 'ti gahitaḍḍhābhājanāni
pūretvā dadamāno tappeyya, dhammakāmo ti pavenidhammam pi sucariṭa-
dhammam pi kāmayamāno patthayamāno, sutādhāro ti sutassa ādhārabhūto,
paripucchako ti dhammikasamaṇabrāhmaṇe upasaṃkamitvā kiṃ bhante kusalan
ti ādivacanehi pucchanaṃ sīlo, sakkaccaṇ ti gāravana, evaṃ nu assa saṅgaho 30
ti saṅgaho pi 'ssa evaṃ kato nāma bhavēyya, saccavādīti evaṃ paṭipanno
yeva saccavādī nāma siyā.

Evaṃ M. rañño gharāvāsapañhaṃ kathetvā pallaṃkā
oruyha rājānaṃ vandi. Rājāpi 'ssa mahāsakkāraṃ katvā eka-
satarājaparivuto attano nivesanam eva gato. Gharāvāsa- 35
pañhaṃ⁴.

¹ Bā -to. ² Ck -yatanaṃ. ³ Bā -niyassa sampaṭṭicchako. ⁴ Ck -omīti gharā-.

M. pana nivatto, atha naṃ Puṇṇako āha:

113. Ehi dāni gamissāmi, dinno no issarena me,
tam ev' atthaṃ¹ paṭipajja esa dhammo sanantano ti. 1251.

Ta. no ti nipātamattaṃ, issarena mayhaṃ dinno ti a., sanantano ti
5 mama atthaṃ paṭipajjantena hi tayā attano sāmikassa attho paṭipanno hoti,
yaṃ c' etaṃ sāmikassa atthakaraṇaṃ nāma esa dhammo sanantano porāṇaka-
paṇḍitānaṃ sabhāvo.

Vidhurapaṇḍito āha:

114. Jānāmi māṇava: tayāham asmi,
10 dinno 'ham asmi tava issarena,
tīhaṃ ca taṃ vāsayemu' agāre
yen' addhunā anusāsemu putte ti. 1252.

Ta. tayāhamasmi ti tayā laddho 'ham asmi ti jānāmi labhantena ca na
aññathā laddho, dinno 'ham asmi tava issarena² 'ti mama issarena raṭṭhā
15 ahaṃ tava dinno, tīhaṃ cā 'ti māṇavaka ahaṃ tava bahūpakāro, rājānaṃ
anolokestvā saccaṃ eva kathesiṃ³, tenāhaṃ tayā laddho, tvaṃ mama mahān-
tabbhāvaṃ⁴ jānāsi, mayhaṃ tīṇi divasāni taṃ⁵ attano agāre vāsema, tasmā⁶ tvaṃ
yen' addhunā yattakena kālena mayhaṃ puttadāre anusāsemu taṃ kālaṃ adbhivāsehi ti.

Taṃ sutvā Pu- „saccaṃ paṇḍito āha, bahūpakāro esa mama,
20 'sattāham pi addhamāsaṃ pi nisīdāpehi ti' vutte adbhivāsetabbam
eva" 'ti cintetvā

115. Tam me tathā hotu vasemu tīhaṃ,
kurutaṃ bhav' ajja gharesu kiccaṃ,
anusāsataṃ puttadāre bhav' ajja
25 yathā tayi pacchā⁷ sukhī bhaveyyā 'ti. 1253.

Ta. tamme ti yaṃ tvaṃ vadesi sabbaṃ taṃ mama tathā hotu, bha-
va jja⁸ 'ti bhavaṃ ajja paṭṭhāya tīhaṃ anusāsatu, tayi pacchā⁹ 'ti yathā tayi
gate pacchā tava puttadāro sukhī bhaveyya evaṃ tvaṃ anusāsi¹⁰ 'ti.

Evam vatvā Pu- Mahāsattena saddhiṃ ũeva tassa nive-
30 sanam pāvīsi.

¹ C^o vāsayomu, C^k vāyayomu, B^o sasayemu: read: -mū or agāre vāsayemu?

² C^o -si, B^d kathemi. ³ B^d mahāntagupabbhāvaṃ. ⁴ B^d omits taṃ. ⁵ B^d kasmā. ⁶ C^o omits ni-. ⁷ C^o pecca.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

116. Sādhū 'ti vatvāna pahūtakāmo
pakkhāmi yakkho Vidhurena saddhim,
taṃ kuṇḍarājānñahayānuciṇṇaṃ
pāvekkhi antopuram ariyasetṭho ti. 1254.

5

Ta. pahūta -- ti mahābbogo, kuṇḍarā -- ti kuṇḍarehi ca ājaṇṇahayehi
ca anuciṇṇaṃ, ariya -- ti ācāriyesu uttamo, Pu- yakkho ca tassa anto-
puram pāvisi.

Mahāsattassa pana tiṇṇaṃ utūnaṃ atthāya tayo pāsādā,
tesu eko Koṇco nāma eko Mayūro nāma eko Piyaketo nāma, 10
te sandhāya ayaṃ gāthā vuttā:

117. Koṇcaṃ Mayūraṇ ca Piyaṇ ca Ketaṃ
upāgami tattha surammarūpaṃ
pahūtabhakkhaṃ bahuannapānaṃ
Masakkasāraṃ viya Vāsavassā 'ti. 1255.

15

Ta. tatthā 'ti tesu tiṣṭu pāsādesu yattha tasmiṃ¹ samaye attanā vasati
taṃ surammarūpaṃ pāsādaṃ Puṇṇakaṃ ādāya upāgami.

Upagantvā ca alamkatapāsādassa sattamāya bhūmiyā sa-
yanagabbhaṇ c'eva mahātalaṇ ca sajjāpetvā sirisayanam paṇṇā-
petvā sabbaṃ² annapānādividhiṃ³ upaṭṭhapetvā devakaṇṇā viya 20
pañcasatā itthiyo „imā te pādapariṇārikā hontu, anukkaṇṭha-
citto⁴ idha vasāhīti“ tassa niyādetvā attano vasaṇaṭṭhānaṃ
gato, tassa gatakāle tā itthiyo nānāturīyāni gahetvā Puṇṇa-
kassa paricariyāya naccādīni paṭṭhapesuṃ.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

25

118. Tattha naccanti gāyanti avhayanti varāvaram
accharā viya devesu nāriyo samalamkatā ti. 1256.

Ta. avhayanti -- varato varam naccaṇ ca⁵ gītaṇ ca karontiyo.

119. Samaṅgikatvā pamadāhi yakkhaṃ
annena pānena ca Dhammapālo

30

¹ Bā yasmiṃ. ² Cks -a. ³ Cks -dham. ⁴ Ck -ṭṭhahanto, C^o -ṭṭhaganto. ⁵
Cks naccanti.

atthattham evānuvicintayanto
pāvekkhi bhariyāya tadā sakāse ti. 1257.

5 Ta. pamadāhīti pamadāhi c' eva annapānena ca samaṅgikatvā, dham-
mapālo ti dhammassa pāleko gopāyiko, atthatthamevā 'ti atthabbhūtam eva
attham, bhariyāya ti sabbajēṭṭhikāya bhariyāya.

120. Tam candanagandharasānulittam
suvaṇṇajambonadanikkhasādisam
bhariyam vacā¹: ehi suṇohi bhoti,
puttāni² āmantaya tambanette. 1258.

10 Ta. bhariyam vacā ti jēṭṭhabhariyam avaca, āmantayā 'ti pakkosa³.

121. Sutvāna vākyam patino Anujjā⁴
suṇisam vaca tambanakhīsunettam:
āmantaya vammadharāni Cete
puttāni indīvarapupphasāme. 1259.

15 Anujjā⁴ ti evaṇṇāṁkā, suṇisam⁵ vaca tamba - - ti sā tassa vaca-
nam sutvā assumukhī rudamānā sayam gantvā putte pakkositum ayuttam
suṇisam pesessāmiti tassā nivesanaṭṭhānam gantvā eā tambanakhīsunettam
suṇisam avaca, āmantayā 'ti pakkosa, vammadharānīti vammadhare sūre
samatthe ti a., ābharanabhaṇḍam eva idha vamma ti adhippetam, tasmā
20 ābharanadhare ti pi a., Cete ti tam nāmenālapati, puttānīti mama putte ca
dhītaro ca, indīvara - ti tam ālapati.

Sā „sādhū“ 'ti pāsādam anuvicaritvā „pitā vo ovādam
dātukāmo pakkosati, idaṁ kira vo tassa pacchimadassanan“
ti sabbam ev' assa suhajjanañ ca puttadhītaro ca sannipātesi,
25 Dhammapālakumāro pana tam vacanam sutvā va rodanto ka-
niṭṭhabhātīparivuto pitu santikam agamāsi, p. te disvā va saka-
bhāvena saṇṭhātum asakkonto assupunnehi nettehi āliṅgitvā sīse
cumbitvā jēṭṭhaputtam muhuttam hadaye nipajjāpetvā hadayā
otāretvā sirigabbhato nikkhamma mahātale pallamkamajjhe
30 nisīditvā puttasaḥassassa ovādam adāsi.

¹ all three MSS. vaca. ² Cks puttāti. ³ Bd -saya. ⁴ Bd auojā. ⁵ all
three MSS. suṇisā.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

122. Te āgate muddhani Dhammapālo
cumbitvā putte avikampamāno
āmantayitvā ca avoca vākyam:
dinn' āhaṃ raññā idha māṇavassa. 1260. 5
123. Tass' ajj' ahaṃ attasukhī vidheyyo,
ādāya yen' icchati tena gacchati,
ahaṃ ca vo sasitum' āgato 'smi:
kathaṃ ahaṃ aparittāya' gacche. 1261.
124. Sace vo rājā Kurukhettavāsī 10
Janasandho puccheyya pahūtakāmo
kiṃ ābhijānātha pure purāṇaṃ
kiṃ vo pitā anusāse puratthā 1262.
125. Samāsanaṃ hotha mayā va sabbe 15
ko n' idha rañño abbatiko manusso
tam añjaliṃ kariya³ vadetha evaṃ:
mā h' eva⁴ deva, na hi esa⁵ dhammo,
viyaggharājassa nihīnajacco
samāsano deva kathaṃ bhaveyyā⁶ 'ti. 1263.

Ta. Dhammapālo ti Mahāsatto, dinnāhan ti ahaṃ jayadhane¹ khaṇ- 20
ḍetvā raññā dīno, tassa jjaṇaṃ -- ti ajja paṭṭhāya tīhamattam ahaṃ iminā
attano sukhena attanā² sukhī tatoparam pana tassa māṇavassāhaṃ vidheyyo
homi, so hi ito catutthe divase ekamsena maṃ ādāya yatth' icchati tattha
gacchati, aparittāya³ 'ti tumhākaṃ parittāpaṃ⁴ akatvā kathaṃ gaccheyyan
ti⁵ anusāsītum āgato 'smi, Janasandho ti mittaganthanena⁶ mittajanassa 25
santhānakāro⁷, pure purāṇaṃ ti ito pubbe tumhe kiṃ purāṇaṃ⁸ ābhijānātha,
anusāse ti anusāsi, evaṃ tumhe raññā puṭṭhā ambhākaṃ pitā imaṃ c' imaṃ
ca ovādaṃ adāsīti kathēyyātha, samāsanaṃ -- 'ti sace pana vo rājā mayā din-
nassa ovādassa kathitakāle etha tumhe ajja mayā saddhim samāsanaṃ hotha, ko
nidha -- ti idha rājakule tumhehi⁹ añño ko nu rañño abbatiko manusso 30
ti attano āsane nisīdāpeyya, tamañjalīn ti atha tumhe añjaliṃ karitvā tam
rājānaṃ evaṃ vadeyyātha: deva evaṃ mā avaca na hi amhākaṃ esa paveni-
dhammo, viyaggha -- 'ti kesariśihassa hīnajacco jarasigālo deva kathaṃ sa-
māsano bhaveyya, yathā sigālo sīhassa samāsano na hoti tath' eva mayam
tumhākaṃ ti¹⁰. 35

¹ Bā anusāsītum. ² Cā aparitāṇā ca, Bā parittāya. ³ Cā kayira. ⁴ Bā
bevaṃ. ⁵ Cā so. ⁶ Bā jeyya dhanena. ⁷ Bā attā. ⁸ Cā aparitāya, Bā
ahaṃ parittāya. ⁹ Bā parittam. ¹⁰ Bā itī. ¹¹ Bā -bandhanena. ¹² Bā
sandhāna-. ¹³ Bā -nakāraṇaṃ. ¹⁴ Cā -he. ¹⁵ Bā adda kathēyyātha.

Imaṃ paṇ' assa kathaṃ sutvā puttadhītaro ca nātisa-
hajjadāsaporisā ca sabbe sakabhāvena saṇṭhātum asakkontā
mahāviraṇaṃ viraviṃsu, te M. saññapesīti. Lakkhaḥaṇḍaṃ.

Atha te nātayo upasamkamitvā tumhībhuṭe disvā „tātā
5 mā cintayittha, sabbe samkhārā aniccā, yaso nāma vipatti-
pariyosāno, api ca tumhākaṃ rājavasatiṃ nāma yasapaṭilābha-
kāraṇaṃ kathessāmi, taṃ ekaggacittā suṇāthā“ 'ti Buddha-
līlāya rājavasatiṃ nāma paṭṭhapesi.

Tam attamaṃ pakāsento Satthā āha:

10 126. So ca mitte amitte ca nātayo suhadajjane'
alinamanasamkappo Vidhuro etad abravī: 1264.

127. Eth' ayyo rājavasatiṃ nisīditvā suṇoṭha me
yathā rājakulaṃ patto yasam' poso nigacchatīti. 1265.

Ta. suhadajjane' ti suhajjajane', ethayyo ti etha ayyo piyasamudā-
15 cārena putte ālapati, rājavasatiṃ ti mayā vuccamānaṃ rājapariyāyaṃ su-
ṇātha, yathā ti yena kāraṇena rājakulaṃ upasamkamanto rañño santike
caranto poso yasam' nigacchati taṃ kāraṇaṃ suṇāthā 'ti a.

128. Na hi rājakulaṃ patto aññāto labhate yasam
nāsūro na pi dummedho na-ppamatto kudācanaṃ. 1266.

20 129. Yadāssa' silaṃ paññaṃ ca soceyyaṃ cādhiḡacchati
atha vissasate' tyamhi' guyhaṇ' c' assa na rakkhati. 1267.

Aññāto apākaṭaḡuṇo aviditakammāpadāno', nā sūro ti na asūro bhīru-
jātiko, yadāssa- ti yadā assa sevakassa rājasilaṃ ca paññaṃ ca soceyyaṃ ca
adhiḡacchati ācārasampattiṃ ca nāpabalaṃ ca sukhībhaṇaṃ⁸ ca jñāti. atha
25 vissasate' tyamhiṭi' aṭha rājā tamhi vissasati¹⁰ vissāsaṃ karoti attano ca
guyhaṃ assa na rakkhati na gūhati katheti.

130. Tulā yathā paggaḡhitā samadaṇḡā sudhāritā
ajjhiṭṭho na vikampeyya sa rājavasatiṃ vase. 1268.

131. Tulā yathā paggaḡhitā samadaṇḡā sudhāritā
30 sabbāni abhisambhonto sa rājavasatiṃ vase. 1269.

¹ 20 Bds; Cks suhadamjane. ² Cks caram. ³ Bd suhadajjane. ⁴ Cks yadassa.
⁵ Cks vissā-, Bd visā-. ⁶ Rd tamhi, Cks nyamhi? ⁷ Bd -mavidhāno. ⁸ Bds
suci-. ⁹ Ck nya-, Bds tamhiṭi. ¹⁰ Bd visā-.

Tulā--ti yathā eṣā vuttappakārā tulā na oṇamati na unṇamati evam eva¹
rājasevako kismicci eva kamme raññā idam nāma karohīti ajjhiṭṭho āṇatto
chandādiagativasena na kampeyya sabbakiccesu paggaḥitatulā viya samo bha-
veyya, sa rājavasatiṃ ti so evarūpo sevako rājakule vāsam vaseyya rājānam
paricareyya evam paricaranto ca pana yasam labheyya 'ti a., sabbāni abhi- 5
sambhonto ti sabbāni rājakiccāni karonto.

129. Divā vā yadi vā rattim rājakiccesu paṇḍito
ajjhiṭṭho na vikampeyya sa rājavasatiṃ vase. 1270.

130. Divā vā yadi vā rattim rājakiccesu paṇḍito
sabbāni abhisambhonto sa rājavasatiṃ vase. 1271. 10

134. Yo² c' assa sukato maggo rañño suppaṭiyādito
na tena vutto gaccheyya sa rājavasatiṃ vase. 1272.

Na vikampeyya 'ti akampamāno tāni kiccāni kareyya, yo² cassā 'ti
yo ca rañño gamanamaggo sukato assa rañño suppaṭiyādito sumañḍito iminā
maggena gacchā 'ti vutto pi tena na gaccheyya³. 15

135. Na rañño samakam⁴ bhuñje kāmabhoge kudācanam
sabbattha pacchato gacche sa rājavasatiṃ vase. 1273.

136. Na rañño sadisam vattham na mālā na vilepanam
ākappam sarakuttiṃ vā na rañño sadisam ācare
aññam kareyya ākappam sa rājavasatiṃ vase. 1274. 20

Na rañño ti rañño kāmabhogena samam kāmabhogam na bhuñjeyya,
tādisassa hi rājā kujjhati, sabbatthā 'ti sabbesu rūpādīsu kāmaguṇesu rañño
pacchato va gaccheyya, hinataram⁵ eva seveyyā⁶ 'ti a., aññam kareyyā 'ti
rañño ākappato aññam eva ākappam kareyya, sa rāja--ti so puggalo rañño
upaṇṭvā vāsam vaseyya. 25

137. Kiḷe rājā⁷ amaccehi bhariyāhi parivārito,
nāmacco rājabhəriyāsu bhāvam kubbetha paṇḍito. 1275.

138. Anuddhato acapalo nipako samvutindriyo
manopapīdhisampanno sa rājavasatiṃ vase ti. 1276.

Ta. bhāvan ti vissāsavasena adhiṭṭhāyam, acapalo ti amanānasīlo. 30
nipako ti paripakkāñño, samvut--ti pihitachāṇḍriyo rañño vā aṅga-
paccaṅgāni orodhe c' assa⁸ na olokeyya, mano--ti acañcalena suṭṭhu ṭhapi-
tena cittaṇa samannāgato.

¹ Ck^o -vañ. ² Ck^o so. ³ Ck^o maggena na gacchā ti vutto pi tena gaccheyya.

⁴ B^d sadisam. ⁵ so Ck; C^o B^d hi-. ⁶ Ck^o soceyyā. ⁷ B^d rāja. ⁸ B^d -dhe
vā na tassa viśāse.

139. Nāssa bhariyāhi kileyya na manteyya rahogato
nāssa kosāḍhanam gaṇhe sa rājavasatiṃ vase. 1277.
140. Na niddanam¹ bahuṃ maññe² na madāya suram pive
nāssa dāye migam haññe sa rājavasatiṃ vase. 1278.
- 5 141. Nāssa piṭham na pallamkam na koccham na nāgam³ ratham
sammato 'mhiti ārūhe sa rājavasatiṃ vase. 1279.
142. Nātidūre bhavē⁴ rañño nāccāsanne vicakkhaṇo,
sammukhe⁵ c' assa tiṭṭheyya sandissanto sabbattuno. 1280.
143. Na ve⁶ rājā samkhā hoti na rājā hoti methuno,
10 khippam kujjhanti rājāno sūken⁷ akkhim⁸ va ghaṭṭitam. 1281.
144. Na pūjito maññamāno medhāvi paṇḍito naro
pharusam patimanteyya rājānam parisamkitam⁹. 1282.

Na manteyyā 'ti tassa rañño bhariyāhi saddhim n' eva kileyya na raho
15 manteyya, kosāḍhanam na thenetvā gaṇheyya, na madāyā 'ti tātā rājase-
vako nāma madatthāya suram na piveyya, dāye ti dinnābhaye migadāye, koc-
chan ti baddhapīṭham, sammatomhiti aham kammiko³ hutvā evam karomīti
na ārūheyya, sammukhe⁵ -- ti assa rañño purato khuddakamahantaṃ katham
savanatthāne⁹ tiṭṭheyya, sandissanto -- ti so sevako tassa bhattuno dassa-
20 natthāne tiṭṭheyya, sūkenā 'ti akkhimhi paritūna¹⁰ vihisūkādina¹⁰ ghaṭṭitam
akkhi pakatibhāvam jahantaṃ¹¹ yathā kujjhanti nāma evam kujjhanti, na tesu
vissāso kātabbo, pūjito maññamāno ti aham rājapūjito 'mhiti maññamāno,
pharusam ti yena so kujjhanti tathārūpaṃ na manteyya.

145. Laddhavāro¹² labhe vāram¹³ n' eva rājūsu vissase
25 aggīva yato¹⁴ tiṭṭheyya sa rājavasatiṃ vase. 1283.
146. Puttam¹⁵ vā bhātaram¹⁶ sam¹⁷ vā sampaggaṇhāti khattiyo
gāmehi nigamehi vā¹⁸ ratthe¹⁹ janapadehi vā¹⁸
tuṇhibhūto upekkheyya²⁰, na bhāṇe chekapāpakam. 1284.

¹ so C²; C² didditam, B² niddham. ² B² maññeyya. ³ B² nāvam. ⁴
C² bhavo, B² bhaje. ⁵ B² sammukhe, C² samekkham. ⁶ B² me, B² ce. ⁷
C² sukesakkhim, B² sukenākkhiva, B² -nakkhidha. ⁸ B² sammato. ⁹ C² same-
natthāne, C² samana-. ¹⁰ C² vihiṃsakā-, C² vihisukā-, B² vihisukā-. ¹¹
B² jahāti. ¹² B² -dvāro. ¹³ C² B² dvāram, C² cāram. ¹⁴ C² va sato, B²
aggi vā samyato. ¹⁵ B² saputtam. ¹⁶ C² -rā. ¹⁷ B² omits sam. ¹⁸ B² ca.
¹⁹ B² -ehi. ²⁰ B² uddikkh-.

Laddhavāro¹ labhe vāraṇ² ti shaṃ nippaṭṭhāro laddhavāro¹ ti
appaṭṭhāretvā na paṭise puna pi vāraṇ³ labheyya paṭṭhāretvā va pavaseyyā⁴ ti
a., yato⁵ ti appamatto hutvā, bhātaraṇ⁶ sam⁷ vā ti sakabhātaraṇ vā,
sappaggaṇhātīti asukagāmaṇ vā asukanigamaṇ vā assa demā⁸ ti sadā se-
vakehi saddhīm katheti, na bhaṇe - - ti tadā guṇaṇ vā agūṇaṇ vā na bhaṇeyya. 5

147. Hatthārūhe⁹ anikaṭṭhe rathike pattikārike

tesaṇ kammāvadānena¹⁰ rājā vaḍḍheti vetanaṇ

na tesaṇ antarā gacche sa rājavasaṭim vase. 1285.

148. Cāpo v' ūnudaro¹¹ dhīro vaṃso vāpi¹² pakampaye¹³

paṭilomaṇ na vatteyya sa rājavasaṭim vase. 1286. 10

149. Cāpo v' ūnudaro¹² assa maccho v' assa ajivhavā¹³

appāsī nipako sūro sa rājavasaṭim vase. 1287.

Tesaṇ antarā- ti tesaṇ lābhassa antarā na gacche antarāyaṇ na ka-
reyya. vaṃso ti yathā vaṃsagumbato uggatavaṃso vātena pahaṭakāle kampati
evaṇ kampeyya, cāpo vūnudaro¹⁴ ti yathā cāpo¹⁵ mahodaro¹⁶ na hoti 15
evaṇ na mahodaro siyā, ajivhavā¹³ ti yathā maccho ajivhatāya na katheti
tathā mandakathatāya¹⁷ ajivhatī bhavēyya, appāsīti bhojaṇe mattāññū.

150. Na bālhaṇ itthim gaccheyya sampassaṇ tejasamkhayaṇ,

kāsaṇ sāsaṇ daraṇ balyaṇ khīṇamedho nigacchati. 1288.

151. Nāṭivelaṇ pabhāseyya, na tuṇhī sabbadā siyā, 20

avikiṇṇaṇ mitaṇ vācaṇ patte kāle udīraye. 1289.

152. Akkodhano asaṇghaṭṭo sacco saṇho apesaṇo

samphaṇ¹⁸ giraṇ na bhāseyya sa rājavasaṭim vase¹⁹. 1290.

Na bālhaṇ ti punappunaṇ gaccheyya, teja- ti evaṇ gacchanto hi puriso
tejasamkhayaṇ rūpūṭti, taṇ sampassanto bālhaṇ na gaccheyya, daraṇ ti 25
kāyadarathaṇ, bālyan ti dubbalabhāvaṇ, khīṇa- ti punappunakilesarativasena
khīṇapañño puriso ete kāśādayo nigacchati, velaṇ ti tāta rājūnaṇ santike
pamāṇāṭikkantaṇ na bhāseyya, patte- ti attano vacanākāle sampatte, asaṇ-
ghaṭṭo ti paraṇ asaṇghaṭṭento, samphaṇ¹⁸ ti nīratthakaṇ.

¹ B^d -dvāro. ² B^d dvāraṇ. ³ all three MSS. dvāraṇ. ⁴ C^k yatho, C^s sato⁷
B^d samyato. ⁵ C^k -rā. ⁶ B^d omits sam. ⁷ B^d -rohe. ⁸ C^k sammāvadānena,
C^s kammādanena, B^d kammavatānena. ⁹ C^k cāpevaṇuape, C^s cāponunape, B^s
cāpodhanudhāro. ¹⁰ C^k cāpi. ¹¹ C^k -piye, C^s -pi. ¹² C^k cūnudaro, B^s danu-
dharo. ¹³ B^d -hatā. ¹⁴ C^k cūnū-, C^s cūnu, B^d vunu-. ¹⁵ C^k cāpadhanu. ¹⁶
C^k -raṇ. ¹⁷ C^k -kathamāyāṇ, B^d sevako mandakathitāya. ¹⁸ C^k B^d samphaṇ.
¹⁹ B^d adds: mātā bhittibhāro assa kule jēṭhāpacāyiko hīriottappasampanno s.
r. v., B^s inserts this verse after udīraye.

153. Vinīto sippavā danto katatto¹ niyato mudu
appamatto suci dakkho sa rājavasatīm vase. 1291.
154. Nivātavutti vuddhesu sappatisso sagāravo
surato sukhasamvāso² sa rājavasatīm vase. 1292.
- 5 155. Ārakā parivajjeyya sahitum³ pahitaṃ janaṃ,
bhattāraṇ ñev⁴ udikkheyya anaññassa ca⁵ rājino. 1293.

Vinīto ti ācārasampanno, sippavā ti attano kule sikkhitabbasippena samannāgato, danto ti chasu dvāresu nibbisevano, katatto⁴ ti sampādītatto, niyato ti yasādini nissāya acalasabhāvo, mudū 'ti anātmānī, appamatto ti kattabbakīcesu pamādarahito, dakkho ti upaṭṭhāne cheko, nivātavuttīti nīcavuttī, sukhasamvāso ti garusamvāsaṃ vasanasīlo, sahitum⁴ pahitaṃ ti pararājūhi rañño⁶ santikaṃ guyharakkhāvasena vā paṭicchannapākāṭakaraṇa-vasena vā positaṃ, tathārūpeṇa hi saddhim kathento rañño sammukhā va ka-theyya, bhattāraṃ ñevudikkheyyā 'ti attano sāmikam eva olokeyya,

15 anaññassa ca⁵ rājino ti aññassa rañño santike⁷ na bhaveyya.

156. Samaṇe brāhmaṇe cāpi sīlavante bahussute
sakkaccaṃ payirupāseyya sa rājavasatīm vase. 1294.
157. Samaṇe brāhmaṇe cāpi sīlavante bahussute
sakkaccaṃ anuvāseyya sa rājavasatīm vase. 1295.
- 20 158. Samaṇe brāhmaṇe cāpi sīlavante bahussute
tappeyya annapānena sa rājavasatīm vase. 1296.
159. Samaṇe brāhmaṇe cāpi sīlavante bahussute
āsajja paññe sevetha ākamkha vuddhim attano. 1297.

Sakkaccaṃ payirupāseyyā 'ti gāravana punappuna upasaṃkameyya,
25 anuvāseyyā 'ti uposathavāsaṃ vasanto anuvatteyya, tappeyyā 'ti yāvadatthaṃ dānena tappeyya, āsajjā 'ti upagantvā¹, paññe ti paññite, āsajjapaññe va āsajjamānapaññe ti a.

160. Dinnapubbaṃ na hāpeyya dānaṃ samaṇabrāhmaṇe,
na ca kiñci nivāreyya dānakāle vanibbake. 1298.
- 30 161. Puññavā buddhisampanno vidhānavidhikovidō
kālaññū samayaññū ca sa rājavasatīm vase. 1299.

¹ B^d yatatto. ² C^{ks} -sambhāso. ³ B^d sañhitum. ⁴ B^d na ca aññassa. ⁵ B^d yatatto. ⁶ B^d sakarañño. ⁷ C^{ks} santake.

162. Uṭṭhātā kammadheyyesu appamatto vicakkhaṇo
susamvhitakammanto sa rājavasaṭim vase. 1300.

Dinnapubban ti pakatipatiyattadānavatṭam, samaṇabrāhmaṇe ti
samaṇe vā brāhmaṇe vā, vanibbake ti dānakāle vanibbake āgate diavā kiñci
na nivāreyya, paññavā ti vicāraṇapaññāya yutto, buddhi- ti avekallabuddhi- 5
sampanuo, vidhānavidhikovidho ti nānāpakāresu dāraporisādinam samvīda-
hanakoṭṭhāsesu cheko, kālaññū ti ayaṃ dānaṃ dātum ayaṃ sīlaṃ rakkhītum
ayaṃ uposathakammaṃ kātum kālo ti jāneyya, samayaññū ti ayaṃ kasana-
samayo ayaṃ vappas, ayaṃ vohāras, ayaṃ upaṭṭhānaz, ti jāneyya, kamma-
dheyyesū 'ti attano kattabbakammesu. 10

163. Khalaṃ sālaṃ pasuṃ khettaṃ gantā¹ c' assa² abhikkhaṇaṃ
mitaṃ dhaññaṃ nidhāpeyya mitaṃ ca pācaye ghare. 1301.

164. Puttaṃ vā bhātaraṃ³ saṃ vā sīlesu asamāhitaṃ
anaṃgavā hi⁴ te bālā yathā petā tath' eva te
colaṇ ca nesaṃ piṇḍaṇ ca āsīnānaṃ va⁵ dāpaye. 1302. 15

165. Dāse kammakare pesse⁶ sīlesu susamāhite
dakkhe uṭṭhānasampanne āhipaccasmi ṭhāpaye. 1303.

Pasuṃ khettaṃ ti gokulaṃ c' eva sassaṭṭhānaṃ ca, gantā⁷ ti gamanasīlo,
mitaṃ ti⁸ minivā ettakaṃ ti nītvā koṭṭhesu nidhāpeyya, ghare ti ghare pi
parijanaṃ gaṇetvā mitaṃ eva pācāpeyya, sīlesu -- ti evarūpaṃ dussīlaṃ anā- 20
cāraṃ kiṃci adhipaccaṭṭhāne⁹ na ṭhāpeyyā 'ti a, anaṃgavā hi te¹⁰ bālā
ti aṅgaṃ ekaṃ¹¹ manussānaṃ bhātā loka pavuccatīti¹² kiñcāpi jeṭṭhakaṇiṭṭha-
bhātaro aṅgasamatāya¹³ aṅgaṃ ti vuttā, ime pana dussīlā tasmā aṅgasamā na
honti yathā pana susāne chaḍḍitā petā matā tath' eva te, tasmā tādīsā adhi-
paccaṭṭhāne⁹ na ṭhāpetabbā, kuṭumbaṃ hi te vināseṇti, viṇaṭṭhakuṭumbassa ca 25
daliddassa ca rājasevanaṃ nāma na sampajjati, āsīnānaṃ ti āgantvā nisīnnā-
naṃ jūtakaḥhattaṃ¹⁴ viya dento ghāsaḥchādanamattaṃ dāpeyya, uṭṭhāna -- ti
uṭṭhānaviriyena samannāgate.

166. Sīlavā ca alolo ca anuratto¹⁵ ca¹⁶ rājino
aviraḥo hito tassa¹⁷ sa rājavasaṭim vase. 1304. 30

167. Chandaññū rājino assa cittaṭṭho c' assa rājino
asamkusakavatti 'ssa sa rājavasaṭim vase. 1305.

¹ all three MSs, gantvā. ² Bd vassa. ³ Cks -rā. ⁴ Bd ti. ⁵ Bd āsānāni pa.
⁶ Bd pose. ⁷ Bd gantvā. ⁸ Bd adds dhaññaṃ. ⁹ Cks adhipaccana-, Bd adhi-
pacca-. ¹⁰ Ck anaṃgācānīte, Cc anaṃgācātīte. ¹¹ so Bd; Cks ahametaṃ. ¹²
Bd -antīti. ¹³ Cks -iā. ¹⁴ Bd nisīnnānaṃ puttabhātānaṃ matasattānaṃ mata-
kabhattaṃ. ¹⁵ Bd -rakkho. ¹⁶ Cks cassa. ¹⁷ Bd cassa.

169. Uccādaye¹ ca nahāpaye dhove pāde adhosiraṃ
āhato pi na kuppeyya sa rājavasatiṃ vase. 1306.

Alolo ti aluddho, cittaṭṭho ti citte ṭhito, rājacittavasiko ti a., asaṃ-
kusakavattissā 'ti appaṭilomavattī assa, adhosiraṃ ti pāde dhovanto pi
5 strāṃ adhokatvā heṭṭhāmukho va dhoveyya, na rañño mukhaṃ ullokeyyā 'ti a.

160. Kumbhaṃ pañjaliṃ kariyā² vāyasam vā³ padakkhiṇaṃ
kim eva sabbakāmānaṃ dātāraṃ dhīraṃ uttamaṃ 1307.
170. Yo deti sayanaṃ vatthaṃ yānaṃ āvasathaṃ gharaṃ
pajjunno-r-iva bhūtāni bhogehi-m-abhivassati. 1308.
10 171. Es⁴ ayyo rājavasati vattamāno yathā naro
ārādhayati rājānaṃ pūjaṃ labhati bhattusū 'ti. 1309.

Kumbhaṃ pañjaliṃ kariyā⁴ vāyasam vāpi⁵ padakkhiṇaṃ ti
vuddhiṃ paccaśimsanto hi puriso udekabharitaṃ kumbhaṃ diṣvā tassa añjaliṃ
kareyya vāyasam vāpi⁶ sakupaṇi ca padakkhiṇaṃ kareyya añjaliṃ katvā padak-
15 khiṇaṃ karontassa kiñci dātum na sakkonti, kimevā 'ti yo pana sabbakāmānaṃ
dātā dhīro⁶ ca taṃ rājānaṃ kiṃkāraṇā na namasseyya, rājā yeva hi namassi-
tabbo ca ārāhetabbo eā 'ti, pajjunnorivā 'ti megho viya, esayyo -- t
ayyo yā⁷ ayaṃ mayā kathitā esā rājavasati nāma rājasevakānaṃ anusatthi, yathā
ti yāya rājavasatiyā vattamāno naro rājānaṃ ārādeti rājūnaṃ ca santikā pūjaṃ
20 labhati pasamsaṃ ti.

Evam asamadhuro Vidhuro Buddhaliḥhāya rājavasatiṃ
kathesīti. Rājavasatikhaṇḍaṃ.

Evam puttadārasuhajjādayo anusāsantass' eva tassa tayo
divasā⁸ jātā⁹, so divasassa⁹ pāripūriṃ ūtvā pāto va nānagga-
25 rasabhojanaṃ bhuñjitvā „rājānaṃ apaloketvā māṇavena sad-
dhiṃ gamissāmīti“ nātigaṇaparivuto rājanivesanaṃ gantvā
rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ ṭhito vattabbayuttakaṃ va-
canaṃ avoca.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 30 172. Evam samanūsāsitvā nātisaṃghaṃ vicakkhaṇo
parikiṇṇo subadehi rājānaṃ upasaṃkami. 1310.

¹ B^d acch-. ² B^d kumbham paucalīkariyā, C^k kumbhamhi pancasaṃkuriyā. ³
B^d cātāncāpi. ⁴ B^d kumbham paucalīkariyā, C^k kumbhamhi pancasaṃ ku-
riyā. ⁵ B^d cātāṇ ca. ⁶ C^k dhīro, B^d dhīro. ⁷ C^k omīti yā. ⁸ C^k -o.
⁹ C^k -saṃ.

173. Vanditvā sirasā pāde katvā ca naṃ padakkhiṇaṃ
Vidhuro avaca rājānaṃ paggaheṭvāna añjaliṃ: 1311.
174. Ayaṃ maṃ māṇavo neti kattukāmo¹ yathāmatinṃ,
ñātin² atthaṃ pavakkhāmi, taṃ suṇohi arindama, 1312.
175. Putte ca me udikkhesi yaṇ ca m' aṇṇaṃ ghare dhanam
yathā pecca³ na hāyetha ñātisaṃgho mayī gate. 1313. 5
176. Yath' eva khalatī bhūmyā bhūmyā va patititṭhati⁴
ev' etaṃ khalitaṃ mayhaṃ etaṃ passāmi accayan ti. 1314.

Ta. suhadehīti suhadeyehi ñātimittādīhi, yañcamaññan ti yaṇ ca me aṇṇaṃ tayā c' eva aṇṇarājūhi ca dinnam ghare aparimāṇaṃ dhanam taṃ 10
sabbam tvaṃ eva olokeyyāsi, peccā⁵ 'ti pacchā⁶, khalatīti pakkhalatī, eve-
taṃ ti evam etaṃ ahaṃ hi bhūmiyaṃ khalitvā tatth' eva patitṭhitapuriso vīya
tumhesu khalitvā tumhesu yeva patitṭhahāmi⁷, etaṃ passāmiti yo eṣa mama⁸
kin te rājā hotīti māṇavena puṭṭhassa⁹ tumhe anoloketvā saccaṃ patthetvā¹⁰
dāso 'ham asmīti vadantassa accayo etaṃ accayaṃ passāmi, aṇṇo¹¹ pana me 15
dāso n' atthi, taṃ me accayaṃ khamatha, mā me taṃ¹² hadaye katvā pacchā
mama puttadāre¹³ aparajjhītha.

Taṃ sutvā rājā „paṇḍita tava gamanaṃ mayham na
ruccati, mā tvaṃ agamā, māṇavaṃ nayan' eva¹⁴ pakkosivā
ghātetvā paticchādemā 'ti¹⁵ mayhaṃ taṃ ruccatīti“ dīpento g. ā.: 20

177. Sakkaṃ na gantuṃ iti mayhaṃ hoti,
jhatvā vadhitvā idha Kātiyānaṃ
idh' eva hohi¹⁶ iti mayha ruccati,
mā tvaṃ agā uttamabhūripaṇṇā 'ti. 1315.

Ta. jhatvā ti idha rājagehe yeva taṃ pothetvā. 25

Taṃ sutvā M. „deva tumhākaṃ evarūpo ajjhāsayo ayutto“
ti vatvā āha:

178. Mā h' ev' adhammesu¹⁷ manam paṇḍahi¹⁸,
atthe ca dhamme ca yutto bhavassu,
dhi-r-atthu kammaṃ¹⁹ akusalaṃ anariyaṃ²⁰
yaṃ katvā²¹ pacchā nirayaṃ vajeyya. 1316. 30

¹ B^d gantu-. ² B^d pacchā. ³ B^d bhūmyāyeva patitṭhati. ⁴ B^d pacchā. ⁵ B^d
adds kāle. ⁶ B^d patitṭhamhomi. ⁷ B^d omits mama. ⁸ B^d adds mama. ⁹ B^d
apekkhitvā. ¹⁰ B^d raṇṇo. ¹¹ C^e mā etaṃ, B^d etaṃ, omitting mā me. ¹² B^d
-resu. ¹³ B^d upāyena. ¹⁴ so C^e; B^d -detuṃ, R^e -dessāmi ti. ¹⁵ R^e hoti.
¹⁶ B^d bevādh-. ¹⁷ C^e -ha. ¹⁸ read: kamm'. ¹⁹ read: anariyaṃ or anāriyaṃ.
²⁰ read: katva?

179. N' ev' esa¹ dhammo, na pun' etaṃ kiccaṃ,
 ayiro hi dāsassa janinda issaro
 ghātetuṃ jhāpetuṃ atho pi hantuṃ,
 na ca mayha kodh' atthi vajāmi cāhan ti. 1317.

5 Ta. mā hevaḍḍhammesu² 'ti mā h' eva adhammesu anattohesu apuññesu
 tava cittaṃ paṇidatthi a, pacchā ti yaṃ kammaṃ katvāpi aṇāmaṃ na hoti
 atha kho pacchā nirayam eva upapajjeyya dhi-r-atthu taṃ kamman ti, nevesā
 'ti n' eva esa, ayiro ti ayiro sāmi³, ghātetuṃ ti etāni ghātādāni kātuṃ
 ayiro dāsassa issaro sabbān' etāni kātuṃ labhati, mayhaṃ mānave appamattako
 10 pi kodho n' atthi, diṇṇakālato paṭṭhāya cittaṃ sandhāretuṃ vaṭṭati, vajām'
 nariṇḍā 'ti āha.

Evaṃ vatvā M. rājānaṃ vanditvā rājorodhe ca rājaporisaṇ
 ca ovaditvā tesu sakabhāvena asaṇṭhahitvā māhāviraṇaṃ vira-
 vantesu pi rājanivesanā nikkhami, sakalanagaravāsino „p. kira
 15 māṇavena saddhiṃ gacchati, etha passissāma nan“ ti rājā-
 gaṇe yeva naṃ passimsu, te pi „mā cintayittha, sabbe saṃ-
 khārā aniccā, dānādāsu yeva appamattā hothā“ 'ti ovaditvā
 nivattetvā attano gehābhimukho pāyāsi. Tasmim̐ khaṇe Dham-
 mapālakumāro bhātigaṇaparivuto „pitu paccuggamaṇaṃ karissā-
 20 mīti“ nikkhanto nivesanadvāre yeva pitu sammukho ahoṣi, M.
 taṃ disvā sokaṃ sandhāretuṃ asakkonto taṃ upaguyha ure
 nipajjāpetvā nivesanaṃ pāvīsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha :

180. Jeṭṭhaputtaṃ upaguyha vineyya hadaye daraṃ
 25 assapunṇehi nettehi pāvīsi so mahāgharaṇ ti. 1318.

Ghāresu paṇ' assa saḥassaputtā saḥassadhītaro saḥassa-
 bhariyā sattavaṇṇadāsisatāni, tehi c' eva avasesadāsakamma-
 karaṇātimittehi ca sakalanivesanaṃ yugantavātābhigāṭapatitehi
 sālehi sālavanaṃ viya niraṇṭaraṃ ahoṣi.

30 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha :

181. Sālā va sampamathitā mālutena pamadditā
 senti puttā ca dārā ca Vidhurassa nivesane. 1319.

¹ Bds navessa. ² Bd hevaḍḍh-. ³ so C^o; C^k omits ayiro, B^d has sāmiṃ in the place of ayiro sāmi.

182. Itthisahassam bhariyānam dāsissattasatāni ca
bāhā paggayha pakkandum Vidhurassa nivesane. 1320.
183. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
bāhā paggayha pakkandum Vidhurassa nivesane. 1321.
184. Hatthāruhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā bāhā etc. 1322. 5
185. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā bāhā etc. 1323.
186. Itthisahassam bhariyānam dāsā¹ sattasatāni ca
bāhā paggayha pakkandum, kasmā no vijahessasi. 1324.
187. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
bāhā paggayha pakkandum, kasmā no vijahessasi. 1325. 10
188. Hatthāruhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā bāhā etc. 1326.
189. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā etc. 1327.

Ta. santīti mahātale chinnapādā viya² patitā āvaṭṭantā sayanti, bhari-
yānam ti bhariyānam eva itthīnam sabassam, kasmā no ti kena kāraṇena
amhe vijahessasīti paridevīmesu. 15

M. sabban taṃ mahājanaṃ assāsetvā avasesāni kiccāni
katvā antojanaṃ³ ovaditvā ācikkhitabbayuttakam sabbam
ācikkhitvā Puṇṇakassa santikam gantvā attano niṭṭhitakiccam
taṃ⁴ ārocesi.

Tam attham pakāseto Satthā āha:

20

190. Katvā gharesu kiccāni anusāsivā sakaṃ janam
mittāmacce ca suhajje puttadāre ca bandhave 1328.
191. Kammantam samvidhetvāna⁵ ācikkhitvā ghare dhanam
nidhiṃ ca iṇadānaṃ ca Puṇṇakam etad abravi: 1329.
192. Avasī tuvaṃ mayha tīham agāre, 25
katāni kiccāni gharesu mayham,
anusāsītā puttadārā mayā ca,
karoma Kaccāna⁶ yathāmatim te ti. 1330.

Ta. kammantam samvidhetvānā⁷ 'ti evam evaṃ ca katum vaṭṭatīti
ghare kattabbakammaṃ samvidahitvā, nidhiṃ ti tattha tattha nihitadhanam, 30
yathāmatin te ti idāni tava ajjhāsayānurūpaṃ karomā⁸ 'ti.

¹ Cks dāso, Bđ -si. ² Cks chinnapātam, omitting viya. ³ Bđ adds bahijanaṃ.

⁴ Bđ tassa. ⁵ Bđ -dāhitvā. ⁶ Bđ kiccāni.

Puṇṇako āha:

193. Sace hi katte¹ anusāsītā te
puttā ca dārā ca anujīvino ca
hand' esa hīdāni taramānarūpo

5 dīgho hi addhāpi ayaṃ puratthā. 1331.

194. Asambhīto va gaṇhāhi ajāṇīyassa vāladhiṃ,
idaṃ pacchimakaṃ tuyhaṃ jīvalokassa dassanan ti. 1332.

Ta. katte ti somanassappatto yakkho Mahāsattaṃ ālapati, addhāpīti
gantabbamaggo² pi dīgho, asambhīto vā 'ti'³ idaṃ so heṭṭhāpāsādaṃ anota-
10 ritvā tato gantukāmo avaca.

Atha naṃ Mahāsatto āha:

195. So 'haṃ kissānubhāyissaṃ⁴ 'yassa me n' atthi dukkataṃ
kāyena vācā manasā yena gaccheyya duggatin ti. 1333.

Ta. sohaṃ kissānubhāyissan⁵ ti idaṃ M. asambhīto va gaṇhāhīti
15 vuttattā evaṃ āha.

Evaṃ M. sīhanādaṃ nadvitvā asambhītakesarī viya nib-
bhayo hutvā „ayaṃ sātako mama aruciya mā muccīti“⁶ adhiṭ-
ṭhānapāramiṃ purecārikaṃ katvā daḷhaṃ nivāsetvā assassa
vāladhiṃ viyūhitvā ubbohi hatthehi daḷhaṃ vāladhiṃ gahetvā
20 dvīhi pādehi assaṃ⁷ ūrūsu paliveṭhetvā „māṇavaka, gahito me
vāladhi, yathāruuciya yāhīti“⁸ ā., tasmīṃ khaṇe Puṇṇako
manomayasindhavassa saññāṃ adāsi, so paṇḍitaṃ ādāya
ākāse⁹ pakkhandi.

Tam atthaṃ pakāsentō Satthā āha:

25 196. So assarājā Vidhuraṃ vahanto
pakkāmi vehāsayaṃ antalikkhe,
sākhāsu selesu asajjamāno
Kālāgiriṃ khippam upāgamāsīti. 1334.

Ta. sākhāsu -- ti Pu- kira cintesi: dūraṃ āgantvā va imaṃ Hīma-
30 vantapadesa rukkhapabbatesu pothento māretvā hadayamaṃsaṃ ādāya kaḷebaraṃ

¹ B^d katthe. ² B^d gandhabba-. ³ C^k vāpi, C^e cāpi. ⁴ C^k kissannābhāsissaṃ,
C^e kissantābhāsissaṃ. ⁵ C^k kissannubhāsissan. ⁶ B^d muñcatūti. ⁷ C^e assa,
B^d assassa. ⁸ B^d -ena.

pabbatantare chaḍḍetvā n-bhavanāṃ gamissāmīti so rukkhe ca pabbate ca aparī-
 haritvā¹ tesāṃ majjhen' eva assaṃ pesesi, Mahāsattassānubhāvena rukkhaṇi pi
 pabbatāni pi tassa sarīrato ubhosu passesu ratanamattaṃ paṭikkamanti, so
 mato vā no vā ti parivattitvā M-assa mukhaṃ olokeno kañcanādāsaṃ iva
 vipprasannaṃ disvā ayaṃ evaṃ na marati idāni vātakkhandhesu cuppanniccuppaṃ 5
 karissāmīti kodhābhībhūto cintetvā sattamaṃ vātakkhandaṃ pakkhandi, tato
 verambhavātehi pi tassa antarāyābhāvaṃ passanto taṃ ādāya Kālapabbataṃ
 aḡamaesi, tena vuttaṃ: sākāsu --, tattha asajjamāno ti alaggamāno apaṭi-
 haṇṇamāno Vi-paṇḍitaṃ vāhanto Kālapabbatamatthakaṃ upāgato.

Evam Puṇṇakena M-aṃ gahetvā gatakāle paṇḍitassa puttā- 10
 dayo P-kassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā M-aṃ adisvā chinnapādā
 viya patitvā² aparāparaṃ pavaṭṭamānā mahāsaddena paridevimsu

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

197. Itthīsaḡassaṃ bhariyānaṃ dāsā³ sattaṣaṭṭāni ca
 bāhā paḡḡayha pakkandūṃ, [yakkho brāhmaṇavaṇṇena] 15
 Vidhuraṃ ādāya ḡacchati. 1335.
198. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā,
 b. p. p., [yakkho br.] Vidhuraṃ ādāya ḡacchati. 1336.
199. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā paṭṭikārikā
 b. p. p., [yakkho br.] Vidhuraṃ ādāya ḡacchati. 1337. 20
200. Samāḡatā jānapadā negamā ca samāḡatā
 b. p. p., [yakkho br.] Vidhuraṃ ādāya ḡacchati. 1338.
201. Itthīsaḡassaṃ bhariyānaṃ dāsī³ sattaṣaṭṭāni ca
 bāhā paḡḡayha pakkandūṃ: paṇḍito so kuhiṃ ḡato. 1339.
202. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā 25
 b. p. p.: paṇḍito so kuhiṃ ḡato. 1340.
203. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā paṭṭikārikā bāhā etc. 1341.
204. Samāḡatā jānapadā negamā ca samāḡatā etc. ti. 1342.

Mahāsattaṃ ahetvā ākāṣena ḡacchantāṃ disvā ca sutvā
 ca evaṃ pi kanditvā te sabbe pana sakalanagaravāsīhi sad- 30
 dhiṃ kandantā rājadvāraṃ aḡamaṃsu. Rājā mahantaṃ pari-
 devasaddaṃ sutvā siḡhapaṇḡjaraṃ vivaritvā „kasmā paridevathā“
 'ti pucchi, ath' assa te „deva so kira māḡavo na brāhmaṇo
 yakkho brāhmaṇarūpena āḡantvā paṇḍitaṃ ādāya ḡato, tena

¹ Bā apaṭi-. ² Ck -pātaṃ apaṭitvā, C^o -pānaṃ apaṭitvā. ³ Ck^o dāso, Bā dāsī.

vinā ambhākaṃ jīvitaṃ n' atthi. sace ito sattame divase nāgamissati sakatasatehi sakatasabassehi dārūni saṃkaḍḍhitvā sabbe aggiṃ pavississāma¹ 'ti.

Imam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

- 5 306. Sace so¹ sattarattena paṇḍito nāgamissati
sabbe aggiṃ pavekkhāma, n' atth' attho jīviteṇa no ti. 1343.

Sammāsambuddhassa parinibbatakalē² pi „mayāṃ aggiṃ pavissitvā marissāma³ 'ti vattāro nāhesuṃ, aho suvasitaṃ⁴ Mahāsaṭṭhena nagaramhīti⁵.

- Rājā tesāṃ kathaṃ sutvā „madhurakatho p. māṇavaṃ
10 dhammakathāya palobhetvā attano pādesu pādetvā na cirass'
ev' esa assumukhāni⁶ hāseto āgamissati, mā socittā⁷ 'ti g. ā.:
308. Paṇḍito ca viyatto ca vibhāvī ca vicakkhaṇo
khippaṃ mocessat' attānaṃ, mā bhātha āgamissatīti. 1344.

Ta. viyatto ti veyyattiyā vicāraṇapaṇḍāya samannāgato, vibhāvīti
15 atthānatthakāraṇāpākaṇaṃ bhāvetvā dassetvā ka⁸hetuṃ samattho, vicakkhaṇo
ti tamkhaṇeṇ' eva (hānuppattikāya kāraṇavindaṇapaṇḍāya⁹ yutto, mā bhāthā
'ti mā bhāyathā, khippaṃ attānaṃ mocetvā āgamissatīti assāsesi, nāgarāpi
paṇḍito raṇḍo kathetvā gato bhavissatīti assāsaṃ paṭilabbhimsū 'ti. Anan-
'arapeyyālo¹⁰.

- 20 Puṇṇako pi M-am Kālāgirimatthake t̥hapetvā „imasmiṃ
jīvamāne mayhaṃ vaḍḍhi nāma n' atthi, imaṃ māretvā hada-
yamaṃsaṃ gahetvā n-bhavanaṃ gantvā Vimalāya datvā Iranda-
tiṃ gahetvā deva-lokaṃ gamissāma¹¹ti¹² cintesi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

- 25 307. So tattha gantvāna vicintayanto
uccāvacā cetanā¹³ bhavanti
imassa jīveṇa na h' atthi¹⁴ kiñci
hantvān' imaṃ hadayaṃ ādiyissan¹⁵ ti. 1345.

Ta. so ti so Puṇṇako, tattha--ti gantvā tattha Kālāgirimatthake t̥hito,
30 cetanā¹⁶ ti khaṇe khaṇe uppaḍḍhamānā cetanā uccāpi avacāpi uppaḍḍhanti, t̥hānaṃ
kho pan' etaṃ vijjati yaṃ mam' etassa jīvitadānacetanāpi¹⁷ uppaḍḍheyyā 'ti

¹ Cks vo. ² Bā -tikāle. ³ Bā ato subhā-. ⁴ Bā nāgarehīti. ⁵ Cks assūnimu-.

⁶ Bā -ṇacintana-. ⁷ Bā antarapeyyālo nīhito. ⁸ Bā cetanātā. ⁹ Bā nayi-
massa jīveṇa mamatthi. ¹⁰ Bā ānāyissan. ¹¹ Bā cetanātā. ¹² Cks -dāne-.

imassa pana jīvena¹ tahiṃ n-bhavane mama² appamattakam pi kiñci kiccaṃ
n' atthi, idh' ev' imaṃ hantvā assa hadayaṃ ādiyissāmīti³ sannitṭhānam akāsi⁴ti a.

Tato pana cintesi: „yan nūnāhaṃ imaṃ sahatthena amā-
retvā bheravarūpadassanena jīvitakkhayaṃ pāpeyyaṃ“ ti bhera-
varakkhasarūpaṃ nimminivā gacchanto āgantvā taṃ pādetvā 5
antare katvā khādītukāmo viya ahoṣi, M-assa lomahaṃsamattam
pi nāhoṣi, tato sīharūpena mattamahāhatthirūpena ca āgantvā
dāṭhāhi c' eva dantehi ca ovijjhītukāmo viya ahoṣi⁴, tathāpi
abhāyantassa ekadonikanāvappamāṇaṃ mahantaṃ sappavaṇṇaṃ
nimminivā assasanto⁵ āgantvā sakasariṃ⁶ veṭhetvā matthake 10
phaṇaṃ dhāresi, tassa sārājjamattam pi nāhoṣi, atha „naṃ
pabbatamatthake ṭhatvā pativā cuṇṇavicuṇṇaṃ karissāmīti“
mahāvātaṃ samuṭṭhāpesi, so tassa kesaggamattam pi n' eva
cālesi, atha naṃ tath' eva pabbatamatthake ṭhapetvā hatthi
viya khajjūrirukkhaṃ pabbataṃ aparāparaṃ cālesi, tathāpi 15
naṃ ṭhitatṭhānato kesaggamattam pi cāletuṃ nāsakkihi, tato
„saddasantāsen' assa' hadayaphālanam katvā māressāmīti“
antopabbataṃ pavisitvā paṭhaviṃ ca nabhaṃ ca ekaninnādaṃ
karonto mahānādaṃ nadi, evam pi 'ssa sārājjamattam pi nā-
hoṣi, jānāti hi M. „yakkhasīhahatthināgarājavesena hi āgato 20
pi vātavutṭhipabbatacalanānaṃ kārako pi antopabbataṃ pavi-
sitvā nādaṃ vissajjanto pi māṇavo yeva⁸ na añño“ ti, tato
yakkho cintesi: „nāhaṃ imaṃ bāhirupakkamehi māretuṃ sak-
komi, sahatthen' eva taṃ māressāmīti“ so M-aṃ pabbata-
muddhani ṭhapetvā pabbatapādaṃ gantvā maṇikkhandhe⁹ paṇ- 25
ḍusuttaṃ¹⁰ pavesento viya nadanto antopabbatena uggantvā
M-aṃ dalhaṃ gahetvā parivattetvā adhosiraṃ¹¹ anālambe
ākāse vissajjesi, tena vuttaṃ:

¹ Bḍ jīvītena. ² Cks mama. ³ Bḍ ānāyis-. ⁴ Cks hutvā. ⁵ C^o assayanto, Bḍ
assāsento passāsento susu ti saddaṃ karonto. ⁶ Bḍ mahāsattassa sakasariyaṃ.
⁷ Cks saddahantāsenassa. ⁸ Cks yena. ⁹ Bḍ -khaṇḍe. ¹⁰ Bḍ paṇḍarasuttaṃ.
¹¹ Bḍ adda katvā.

100. So tattha gantvā pabbatantarasmim¹
 anto pavisitvā paduṭṭhacitto
 asaṃvutasimim jagatippadeso
 adhosiraṃ dhārayi Kātiyāno ti. 1346.

5 Ta. gantvā ti pabbatamatthakā pabbatapādaṃ gantvā tattha pabbatantare ṭhatvā tassa² anto apavisitvā³ p-matthake ṭhitasā hoṭṭhā paññāyamāno asaṃvuto bhūmiṭṭhadeso dhāresi⁴; na ādito va dhāresi, tattha pana taṃ khipitvā pannarasayojanamattam bhaṭṭhakāle p-muddhani ṭhito va hattham vaḍḍhetvā adhosiraṃ bhassantam pāde gahetvā adhosiraṃ eva ukkhipitvā mukham oloketvā
 10 maraṭṭi ṇatvā dutiyam khipitvā tiṃsayojanamattam bhaṭṭhakālena tath' eva ukkhipitvā mukham oloketvā jivantam eva diṣvā cintesi: sace idāni saṭṭhiyojanamattam pi bhassitvā na marissati pādesu naṃ gahetvā p-muddhani pothetvā māressāmiti, atha naṃ tatiyam pi khipitvā saṭṭhiyojanam bhaṭṭhakāle hattham vaḍḍhetvā pādesu gahetvā ukkhipi, M. pi cintesi: ayam maṃ paṭha-
 15 maṃ pannarasayojanam khipi dutiyam tiṃsayojanam tatiyam saṭṭhiyojanam, idāni puna na khipissati, ukkhipanto yeva pana p-muddhani paharitvā māressati, yāva maṃ ukkhipitvā p-matthake na potheti tāva naṃ adhosiro olambanto va māraṇakāraṇam pucchissāmiti so abhito asantasanto tathā akāsi, tena vuttam: dhārayi Kātiyāno ti tikkhattum khipitvā dhārayi⁵ a.

20 109. So lambamāno narake papāte
 mahabbhaye lomahamse vidugge
 asantasam Kurunaṃ kattuseṭṭho⁶
 icc-abravī Puṇṇakaṃ nāma yakkham: 1347.
 25 110. Ariyāvakāso si anariyarūpo⁷
 asaṇṇato saṇṇatasannikāso,
 accāhitam kammaṃ karosi ludraṃ⁸,
 bhāve ca te kusalam n' atthi kiñci. 1348.
 111. Yam maṃ papātasimim pamuttam icchasi
 ko nu tav' attho maraṇena mayham,
 30 amānusass' eva te ajja vaṇṇo,
 ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā. 1349.

So lamb- ti so Kurunaṃ kattuseṭṭho⁷ tatiyavāre lambamāno, ariyāvakāso ti rūpena ariyasadisso devavaṇṇi hutvā carasi, asaṇṇato ti kāyādīhi

¹ Ck^o pabbatamantarasmim, B^d pabbatapādasimim. ² B^d tattha. ³ B^d pa-. ⁴ Ck^o katta-. ⁵ Ck^o anariyo cāsi. ⁶ B^d luddharu. ⁷ Ck^o katta-.

asaññato dussello, accāhitan ti hitāṭṭikkantaṃ atī ahitaṃ vā, bhāve ca te ti
tava citta appamattakam pi n' atthi kusalaṃ, vaṇṇo ti aṭṭa tavedaṃ kāraṇaṃ
amanussasa' eva, devatā ti yakkhānaṃ antare katarayakkho nāma tvaṃ.

Puṇṇako āha :

212. Yadi te suto Puṇṇako nāma yakkho, 6
rañño Kuverassa hi so saṭṭivo,
bhūmindharo Varuṇo nāma nāgo
brahā suci vaṇṇabalūpapanno. 1350.
213. Tassānujaṃ dhītaraṃ kāmayaṃmi, 10
Irandaṭṭi' nāma sā nāgakaṇṇā,
tassā sumajjhāya piyāya hetu
patārayiṃ¹ tuyha² vadhāya dhīrā³ 'ti. 1351.

Ta. saṭṭivo ti saṭṭivo amacco, brahā ti ārohasampanno uttāpāṭṭakāṇṇa-
rūpasadiso, vaṇṇa-- ti sarīravāṇṇena kāyabalena ca upagato, tassānujaṃ ti
tassa anujātaṃ, patārayiṃ² ti cittaṃ pavattesiṃ, sannitthānaṃ akāsiṃ ti a. 13

Taṃ sutvā M. „ayaṃ loko duggahītena nassati, nāgamā-
navikaṃ patthentassa mama maraṇena kiṃ payojanaṃ, tatvato
jānissāmi⁴“ cintetvā g. ā.:

214. Mā h' eva tvaṃ⁵ yakkha ahosi mūlho⁶,
naṭṭhā bahū⁷ duggahītena loko⁸, 20
kiṃ te sumajjhāya piyāya kiccaṃ
maraṇena me, iṃgha suṇoma sabbaṃ ti. 1352.
- Ath' assa Puṇṇako ācikkhanto āha :
215. Mahānubhāvassa mahoragassa
dhītukkamo nātigato⁹ 'ham asmi, 25
taṃ yācamānaṃ sasuro avoca
yathā maṃ aññiṃsu sukāmaṇitaṃ, 1353.
216. Dajjemu kho te sutanuṃ sunettaṃ
sucimhitaṃ candanalittagattin
sace tuvaṃ hadayaṃ paṇḍitassa 30
dhammena laddhā idha-m-āhāresi,

¹ C^o -tiṃ, B^d -ti. ² B^d pakā-. ³ C^o -ha. ⁴ B^d mā he va te, C^o mā he tvaṃ.

⁵ B^d moho. ⁶ B^d naṭṭho, all three MSS. bahu. ⁷ so all three MSS. for loko?

⁸ B^d dhītukkamo nātibbaṭṭo.

etena vittena¹ kumāri labbhā,
nāññaṃ dhanam uttariṃ patthayāma. 1354.

117. Evaṃ na mūlho 'smi, suṇohi katte,
na cāpi me duggahit' atthi kiñci,
5 hadayena te dhammaladdhena nāgā
Irandatiṃ nāgakaññaṃ dadanti. 1355.

118. Tasmā ahaṃ tuyhaṃ vadhāya yutto²,
evaṃ mam' attho maraṇena tuyhaṃ,
idh' eva taṃ narake pātayitvā
10 hantvāna taṃ hadayaṃ ādiyissan³ ti. 1356.

Ta. dhītukkamo⁴ ti dhītu atthāya vicarāmi, nātigato⁵ ti nātigatako
nāma ahaṃ⁶, taṃ ti taṃ nāgakaññaṃ yācamānaṃ, yathā maṃ ti yasmā maṃ
suṇṇu esa kāmena nīto ti sukāmanītaṃ aññaṃsu sasuro dajjemu kho te ti ādi
avoca, tattha dajjemū 'ti dadeyyāma, sutanun ti sundarasarīraṃ, idhamā-
15 haresīti idha āhareyyāsi.

Tassa taṃ kathaṃ sutvā M. cintesi: „Vimalāya mama
hadayena kiccaṃ n' atthi, Varuṇena pana dhammaakathaṃ
suttvā maṇinā maṃ pūjetvā tattha gatena mama dhamma-
kathikabhāvo vaṇṇito bhavissati, tato Vimalāya mama dhamma-
20 kathāya dohaḷo uppanno bhavissati, Varuṇena duggahītaṃ
gahetvā Pu- āṇatto bhavissati, sv-āyaṃ⁷ attanā duggahītena
maṃ māretuṃ evarūpaṃ dukkhaṃ pāpesi, mama paṇḍitabhāvo
ṭhānuppattikāraṇavindanasamatthatā⁸, imasmiṃ maṃ mārente
kiṃ karissati, handa naṃ 'māṇava, sādhunaradhammaṃ nāma
25 jānāmi, yāvāhaṃ na marāmi tāva maṃ p-muddhani nisīdāpetvā
sādhunaradhammaṃ suṇa, pacchā yaṃ icchasi taṃ kareyyā-
sīti' vatvā sādhunaradhammaṃ vaṇṇento attano jīvitaṃ āharā-
peyyan⁹ ti so adhosiraṃ olambanto yeva g. ā.:

119. Khippaṃ mamaṃ uddhara Kātiyāna
30 hadayena me yadi te atthi kiccaṃ,

¹ C^h eittena. ² B^d vadhāyussuko. ³ E^d ānaya-. ⁴ B^d dhītukāmo. ⁵ B^d nātī-
bhaṭo. ⁶ B^d ti tasmā tassa nātībhaṭako nāma ahaṃ ahaṃ. ⁷ B^d yvāyaṃ. ⁸
B^d -cintana-.

ye kec' ime sādhanarassa dhammā
sabbe va te pātukaromi ajjā 'ti. 1357.

Taṃ sutvā Pu- „ayaṃ paṇḍitena devamanussānaṃ aka-
thitapubbo dhammo bhavissati, khippam eva naṃ uddharitvā
sādhunaradhammaṃ sossāmīti“¹ cintetvā M-aṃ ukkhipitvā²
pabbatamuddhani nisīdāpesi.

Taṃ atthaṃ pakāseto Satthā āha:

210. Sa³ Puṇṇako Kurunaṃ kattuseṭṭhaṃ⁴
nagamuddhaṇi khippaṃ patitṭhapetvā
assatthaṃ āsinaṃ⁵ samekkhiyānaṃ⁶
paripucchi kattāraṃ anomaṇānaṃ: 1358. 10
211. Samuddhato me si tuvaṃ papātā,
hadayena te ajja maṃ⁷ atthi kiccaṃ,
ye kec' ime sādhanarassa dhammā
sabbe va me pātukarohi ajjā 'ti. 1359. 15

Ta. assatṭhaṇ ti laddhassāsaṃ hutvā nisinnaṃ, samekkhiyānaṃ⁸ ti
divā, sādhanarassa dhammā narassa sādhanudhammā sunderadhammā.

Mahāsatto āha:

212. Samuddhato ty-asmi⁹ ahaṃ papātā,
hadayena me yadi te atthi kiccaṃ
ye kec' ime sādhanarassa dhammā
sabbe va te pātukaromi ajjā 'ti 1360. 20

Ta. tyasmīti¹⁰ tayā asmi

Atha naṃ M. „kiliṭṭhasarīro 'smi, nahāyāmi tāvā“¹¹ 'ti ā.,
yakkho „sādhū“¹² 'ti nahānodakaṃ āharitvā nahātakāle M-assa¹³
dibbadussadibbagandhamālādīni datvā alaṃkatapaṭiyattakāle
dibbabhojanaṃ adāsi, M. bhuttaḥhojano Kālāgirimatthakaṃ
alaṃkārapetvā āsanaṃ paṇḍapāpetvā alaṃkatāsane nisīditvā
Buddhaññhāya sādhanaradhammaṃ desento g. ā.:

213. Yātānuṇṇāyī¹⁴ ca bhavāhi¹⁵ māṇava,
addaṇ ca¹⁶ pāṇim¹⁷ parivajjayassu, 30

¹ B^d supissāmīti. ² B^d so. ³ C^k katta-. ⁴ C^k B^d āsi-. ⁵ C^e -kkhiyā, B^d
-yāna. ⁶ B^d -nā. ⁷ B^d -mā. ⁸ all three MSS. tyasmīti. ⁹ C^k yāna-. ¹⁰
B^d -vāmi. ¹¹ B^d allaṇca. ¹² C^k pāṇi ca. C^e pāṇim ma, B^d pāṇi.

mā c' assu¹ mittesu kadāci dūbhi²,
mā ca vasaṃ asatīnaṃ nigacche. 1361.

Ta, addaṇca³ - - ti allaṇ tīntaṃ⁴ pāṇīṃ mā dahi mā jhāpayi.

Yakkho saṃkhittena kathite cattāro sādhanaradhamme
5 bujjhituṃ asakkonto vitthārena pucchi:

224. Kathaṇ nu yātaṃ⁵ anuyāyi hoti
addaṇ ca pāṇīṃ dahate kathaṃ so
asatī ca kā ko⁶ pana mittadūbho⁷,
akkhāhi me pucchito etam atthan ti. 1362.

10 Mahāsatto pi 'ssa kathesi:

225. Asanthutaṃ⁸ no pi ca diṭṭhapubbaṃ
yo āsanenāpi nimantayeyya
tass' eva atthaṃ puriso kareyya⁹,
yātānuyāyīti tam āhu paṇḍitā. 1363.

15 226. Yass' ekarattim pi ghare vaseyya
yatth' annapānaṃ puriso labhetha
na tassa pāpaṃ manasābhicetaye¹⁰,
adubbhapāṇīṃ dahate mittadūbho. 1364.

227. Yassa rukkhassa chāyāya nisīdeyya sayeyya vā (= V $\frac{240}{21}$)
20 na tassa sākhaṃ bhañjeyya, mittadūbho hi pāpako. 1365.

228. Puṇṇaṃ pi c' etaṃ paṭhaviṃ dhanena
dajji¹¹ itthiyā puriso sammatāya
laddhā khaṇaṃ atimaññeyya tam pi,
tāsaṃ vasaṃ asatīnaṃ na gacche. 1366.

25 229. Evaṃ kho yātaṃ¹² anuyāyi hoti
addaṇ ca¹³ pāṇīṃ dahate pun' evaṃ
asatī ca sā so¹⁴ pana mittadūbho,
so dhammiyo hoti¹⁵, jahassu adhamman¹⁶ ti. 1367.

¹ C^{ks} cassa. ² C^{ks} dubbhiṃ, B^d dubbhi. ³ B^d allaṇca. ⁴ C^{ks} B^d tīntaṃ. ⁵ C^s yūthaṃ. ⁶ so C^{ks} B^d; C^s asanī ca kāle. ⁷ B^d -dubbhi. ⁸ B^d asandhavaṃ, i. e. asanthavaṃ. ⁹ C^{ks} karoṭha. ¹⁰ B^d manāpi cinteyya. ¹¹ O^k yānaṃ. ¹² so all three MSS. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ C^{ks} dhamman, read: -- hohi, jahassavadh-.

Ta. asanthutan¹ ti ekāhadvīham pi ekato avutthapubbaṃ², āsanenā-
 pīti yo³ evarūpaṃ āsanamattenāpi nimanṭeyya pag eva annapānādīhi, tas evā
 'ti tassa pubbakārissa atthaṃ karot' eva⁴, yātānuyāyīti pubbakārīnā⁵ yā-
 tassa puggalassa⁶ anuyāyī, paṭhamasā karonto yāti⁷ nāma pacchā karonto anu-
 yāyati⁸ nāmā 'ti evaṃ paṇḍitā kathenti, ayaṃ devarāja paṭhamo sādhunara-
 dhammo, adubbhapāṇin ti adubbhakaṃ⁹, attano bhuñjanabhattham¹⁰ eva
 dahanto hi mittadūbhī¹¹ nāma hoti, iti allahatthassa ajjhāpanaṃ nāma, ayaṃ
 duttiyo sādhunaradhammo, na tassā 'ti tassa sākhaṃ vā pattam vā na bhīn-
 deyya¹², kiṃkṛaṇā: mittadūbhī hi pāpako iti paribhuttachāyassa aceta-
 naassa rukkhassaāpi pāpako honto mittadūbhī nāma hoti kiṃaṇḍa pana manussa-
 bhūta-ssa, evaṃ mittesu adubbhanan nāma, ayaṃ duttiyo sādhunaradhammo,
 dajjijjhiyā ti dadeyya itthiyā, sammatāyā 'ti aham ev' assā piyo na aññe
 c' esā¹³ icchatīti evaṃ suṭṭhu matāya, laddhā khapaṇ ti aticārassa okāsaṃ
 labhītvā¹⁴, asatīnaṃ ti asaddhammasamannāgatānaṃ itthīnaṃ, iti mātugāmaṃ
 nissāya pāpassa akaraṇaṃ nāma, ayaṃ catuttho sādhunaradhammo, so dham-
 miyo hotīti¹⁵ so tvaṃ¹⁶ devarāja imehi catūhi naradhammasammatehi yutto
 dhammiko hoti¹⁷.

Evaṃ M. yakkhassa cattāro sādhunaradhamme Buddhaliḥ-
 hāya kathesi, te suṇanto yeva Pu- sallakkhesi: „catūsu pi
 ṭhānesu paṇḍito attano jīvitam eva yāceti, ayaṃ kho pana
 mayhaṃ pubbe asanthutass' eva¹⁸ sakkāraṃ akāsi, aham assa
 nivesane tīhaṃ mahantaṃ yasaṃ anubhavanto vasiṃ¹⁹, ahañ
 ca imaṃ pāpakaṃ karonto mātugāmaṃ nissāya karomi, sabba-
 thāpi aham eva mittadūbhī, sace paṇḍite aparajjhissāmi na sādhu-
 naradhamme vattissāmi nāma, kiṃ me nāgamāṇavikāya, Inda-
 pattavāsīnaṃ saassūni mukhāni hasāpento imaṃ vegena tattha²⁰
 netvā dhammasabbhāya otāressāmiti“ cintetvā āha:

100. Avasiṃ ahaṃ tuyha tīhaṃ agāre,

annena pānena upaṭṭhito 'smi,

mitto mamāsi, visajjāmi ahan taṃ²¹,

kāmaṃ gharaṃ uttamapañña gacche²². 1368.

¹ B^d asandhavaṃ, i. e. asanthavaṃ. ² B^d avutta-. ³ C^k so. ⁴ C^k karotheva, B^d atthaṃ puriso karoteva. ⁵ so C^k; B^d -karitāya. ⁶ C^k mahagghassa. ⁷ B^d pupphayāyī. ⁸ C^k -yāyīti, B^d anuyāyī. ⁹ C^k adrabha-, B^d adrubbhitaṃ. ¹⁰ B^d -bhattham. ¹¹ B^d -dubbhi, C^k -dūbhi, C^s -dubhi. ¹² B^d bhīñjeyya. ¹³ B^d na aññe mamaññevassā. ¹⁴ B^d al-. ¹⁵ B^d hohīti. ¹⁶ so sll three MSS. ¹⁷ B^d hohi. ¹⁸ B^d asandhava-ssaeva. ¹⁹ C^k -īmau. ²⁰ C^k omit ta-. ²¹ B^d visajjā, C^k visajjāmahantaṃ. ²² B^d -a.

231. Api hāyatu¹ nāgakulassa attho,
alam pi me nāgakaññāya hotu,
so tvaṃ saken² eva subhāsitena
mutto si me ajja vadhāya paññā³ ti. 1369.

6 Ta. upaṭṭhito smiti tayā upaṭṭhito asmi, visajjāmahanta² ti visajjemi ahaṃ taṃ³, kāmaṃ ti ekaṃsena, vadhāyā⁴ 'ti vadhato, paññā⁵ ti paññāvanta⁶.

Atha naṃ M. „māṇava tvaṃ⁶ maṃ tāva⁵ attano gharaṃ mā⁵ pesehi⁶ n-bhavanam eva maṃ nehi⁷“ vadanto g. ā.:

10 232. Handa tvaṃ yakkha mamam pi nehi
sasuran nu⁷ te, atthaṃ mayi carassu,
aham pi nāgādhipatīvimānaṃ⁸
dakkhemu nāgassa adiṭṭhapubbaṃ ti. 1370.

15 Ta. handā⁹ 'ti vāssaaggatthe nīpīto, sasurannu⁷ -- ti tava sasurassa santikaṃ⁹, atthaṃ mayi cara¹⁰, mā nāsayi¹¹, nāgādhipatīvimānaṃ¹² ti nāgādhipatīṇi ca vimānaṃ¹³ c' assa nāgassa adiṭṭhapubbaṃ passeyyaṃ¹³.

Puṇṇako āha:

233. Yaṃ ve narassa ahitāya assa
na taṃ pañño¹⁴ arahati dassanāya,
20 atha kena vaṇṇeṇa amittagāmaṃ
tuvam icchasi uttamapañña gantun ti. 1371.

Ta. amitta -- ti amittassa vaṇaṇaṭṭhānaṃ, amittasamāgamaṃ ti a.

Mahāsatto āha:

234. Addhā pajānāmi aham pi etaṃ
25 na taṃ pañño arahati dassanāya,
pāpaṇ ca me n' atthi kataṃ kuhiñci
tasmā na saṃke maraṇāgamāyā¹⁵ 'ti. 1372.

Ta. maraṇāgamāyā¹⁵ 'ti maraṇassa āgamāya.

¹ C^o bhāyatu. ² C^k visajjākamaṃ, C^s visajjāhamahan, B^d vissajjāmahantaṃ. ³ C^o omi taṃ. ⁴ C^k -taṃ. ⁵ omitted in C^{ks}. ⁶ C^{ks} pesesi. ⁷ so C^{ks}; B^d omi nu. ⁸ C^o -tiṃ, B^d -ti. ⁹ B^d santa-. ¹⁰ B^d carassu. ¹¹ B^d -sehi. ¹² C^{ks} -tiṃ, B^d -ti. ¹³ C^{ks} -eyya. ¹⁴ C^k -aṃ; read: pañño na taṃ?

„Api ca devarāja mayā tādiso kakkhaḷo dhammakathāya
palobhetvā mudukato, idān' eva maṃ 'alam me n-māṇavikāya,
attano gharaṃ yāhīti' vadesi, n-rājassa mudukaraṇe' mamako
bhāro, nehi yeva maṃ tatthā" 'ti. Taṃ sutvā Pu- tassa va-
canaṃ „sādhū" 'ti sampatīcchitvā ā.:

235. Handa ca² ṭhānaṃ atulānubhāvaṃ
mayā sahā³ dakkhisi, ehi katte
yatth' acchati⁴ naccagītehi nāgo
rājā yathā Vessavaṇo Naḷiṇṇaṃ. 1373.

236. Taṃ nāgakaṇṇā⁵ caritaṃ gaṇeṇa
nikīḷitaṃ niccam aho va rattim⁶
pahūtamalyaṃ bahupupphachannaṃ
obhāsatī vijju-r-iv' antalikkhe. 1374.

237. Annena pāneṇa upetarūpaṃ
naccehi gītehi ca vāditehi
paripūra⁷ kaṇṇāhi alaṃkatāhi
upasobhati vatthapilandhanenā 'ti. 1375.

Ta. handā ca² 'ti nipātamattam eva. ṭhānaṃ ti n-rājassa vasanaṭṭhā-
naṃ³, Naḷiṇṇaṃ ti Naḷiṇyaṃ nāma rājadhāniyaṃ, caritaṃ gaṇeṇā 'ti
taṃ n-kaṇṇānaṃ gaṇeṇa caritaṃ, nikīḷitaṃ ti niccam aho ca rattim⁶ ca n-kaṇ-
ṇāhi kīḷitānukīḷitaṃ.

238. So Puṇṇako Kurunaṃ kattuseṭṭham¹⁰
nisīdayī pacchato āsanasmim,
ādāya kattāram anomapaṇṇaṃ
upānayaī bhavanaṃ nāgaraṇṇo. 1376.

239. Patvāna ṭhānaṃ atulānubhāvaṃ
aṭṭhā¹¹ kattā pacchato Puṇṇakassa,
sāmaggipekkhī pana¹² nāgarājā
pubbe va jāmātaram ajjhabhāsatha. 1377. .

¹ Bḍ -naṃ. ² Ck^o cara. ³ all three MSS saha. ⁴ Ck^o yatta-, C^o tattha-, Bḍ
yatthiechasi. ⁵ so Ck^o; Bḍ -ānaṃ. ⁶ Bḍ abhorattim. ⁷ Bḍ -puṇṇaṃ. ⁸ Ck^o
cara. ⁹ Ck^o add pacchato. ¹⁰ Ck^o katta-. ¹¹ Bḍ aṭṭhāsi. ¹² Bḍ māni

So Pu- ti bhī. so Pu- evaṃ n-bhavanāṃ vaṇṇetvā paṇḍitaṃ attano
 ājēññaṃ āropetvā n-bhavanāṃ nesi, tñānaṃ ti n-rājassa vasaṇaṭṭhānaṃ, pa-
 chato -- ti Puṇṇakassa kira etad ahoṣi: sace n-rājā paṇḍitaṃ disvā mudu-
 citto bhaviṣṣati icc-etaṃ kusalaṃ noce tassa taṃ apassantass' eva sindhavaṃ
 5 āropetvā ādāya gamissāmīti, atha¹ naṃ pacchato tñāpeti, tena vuttaṃ: p.
 P-kassā 'ti, sāmaggi --² sāmaggiṃ pekkhamāno, sāmaṃ avekkhīti pi pāṭho,
 attano jāmitaraṃ passitvā paṭhamataraṃ sayam eva ajjhabhāsathā 'ti a.

Nāgarājā āha:

240. Yan nu tuvaṃ agamā maccalokaṃ
 anvesamāno hadayaṃ³ paṇḍitassa,
 kacci samiddhena idhānupatto
 ādāya kattāraṃ anomapaññaṃ ti. 1378.

Kacci -- ti tena manorathena samiddhena nipphannena⁴ idhāgato
 sīti pucchī.

- 15 Puṇṇako āha:

241. Ayaṃ hi so āgato yaṃ tvam icchasi,
 dhammena laddho mama dhammapālo,
 taṃ passathā⁵ sammukhā bhāsamānaṃ,
 sukho bhave sappurisehi saṃgamo ti. 1379.

- 20 Ta. yantvamicchasi ti yaṃ tvam icchasi, yantum icchasi vā pāṭho,
 bhāsa -- ti taṃ lokapātakaṃ dhammapālaṃ idāni madhurena sareṇa dhammaṃ
 bhāsamānaṃ sammukhā va passatha, sappurisehi ekaṭṭhēne saṃgamo hi nāma
 sukho hotīti. Kālāgirikhaṇḍaṃ.

Nāgarājā Mahāsattaṃ disvā gātham āha:

- 25 242. Aditṭhapubbaṃ disvāna macco maccubhayaddito⁶
 vyamhito nābhivādeti, na ida⁷ paññavatāṃ iva. 1380.

Ta. vyamhito ti bhūto, i. v. h.: paṇḍita tvam aditṭhapubbaṃ n-bha-
 vanaṃ disvā maraṇabhayaena ca aṭṭito bhūto hutvā yaṃ maṃ na abhivādesi idaṃ
 kāraṇaṃ paññavantānaṃ na hotī.

- 20 Evaṃ n-rājānaṃ paccāsimsantaṃ M. „na tvam mayā van-
 ditabbo“ ti avatvā va attano ñānatāya upāyakosallena „ahaṃ
 vajjhappattabhāvena taṃ na vandāmīti“ vadanto g-dvayam āha:

¹ Bā taṃsā. ² Bā pekkhimāni. ³ read: hadaṃ? ⁴ Cks nippa-. ⁵ Cks -tha.
 Bā passa dhammaṃ. ⁶ Bā -yaṭṭito. ⁷ Bā nayi-; read: nēdaṃ.

343. Na c' amhi vyamhito nāga na ca maccubhayaddito¹
na vajjho abhivādeyya vajjhaṃ vā nābhivādaye. 1381.
344. Kathaṃ no² abhivādeyya abhivādāpayetha³ ve
yaṃ naro⁴ hantum iccheyya
taṃ kammaṃ na upapajjatīti⁵. 1382.

5

T. a.: n' evāhaṃ n-rāja aditṭhapubbaṃ n-bhavanaṃ disvā bhīto maraṇa-
bhayena taṇṇito, mādissassa hi maraṇabhayan nāma n' atthi, vajjho pana abhi-
vādetuṃ vajjhaṃ vā avajjho pi abhivādetuṃ⁶ na labhati, yaṃ hi naro hantum
iccheyya taṃ kathaṃ nu abhivādeyya kathaṃ vā tena attānaṃ abhivādāpayetha
ve⁷, tassa hi taṃ kammaṃ na upapajjati, taṃ ca kira maṃ mārāpetuṃ idha 10
ānāpesi⁸, kathaṃ ahaṃ taṃ vandāmi⁹.

Taṃ sutvā nāgarājā Mahāsattassa thutim karonto dve
gāthā abhāsi:

345. Evam etaṃ yathā brūsi saccaṃ bhāsasi paṇḍita:
na vajjho abhivādeyya vajjhaṃ vā nābhivādaye. 1383. 15
346. Kathaṃ no² abhivādeyya abhivādāpayetha³ ve
yaṃ naro⁴ hantum iccheyya
taṃ kammaṃ na upapajjatīti. 1384.
- Idāni M. nāgarājena saddhim paṭisanthāraṃ karonto āha:
347. Asassataṃ sassatan no tavēdaṃ¹⁰ 20
iddhi juti balaviriyyūpapatti,
pucchāmi taṃ nāgarāj' etaṃ atthaṃ:
kathaṃ nu te laddham idaṃ vimānaṃ. 1385.
348. Adhicca laddhaṃ pariṇāmajan¹¹ te (V $\frac{171}{9}$)
sayamkataṃ udāhu¹² devehi dinnam,
akkhāhi me nāgarāj' etaṃ atthaṃ 25
yath' eva te laddham idaṃ vimānaṃ ti. 1386.

Ta. tava idaṃ¹³ ti idaṃ tava yasajātāṃ vimānaṃ vā asassataṃ sassata-
saddisā mā kho yasaṃ¹⁴ nissāya pāpam akāsi¹⁵ iminā padena attano jīvitāṃ yāci,
iddhi¹⁶ ti nāgiddhi¹⁷ ca nāgajuti¹⁸ kāyabalaṃ cetasa¹⁹ kaviriyaṃ ca n-bhavane upapatti 30

¹ Bds -yaṭṭito. ² Bds nu. ³ Ck -payetha, Ce -pacetha, Bds -payeta. ⁴ Bds nayo.
⁵ Bds sampajj-. ⁶ Bds -dāpetuṃ. ⁷ Cks co. ⁸ Bds imam āpā-. ⁹ Bds -ta. ¹⁰
Cks nu tava idaṃ, Bds nu tavayidaṃ. ¹¹ Bds vipari-. ¹² read: ādu. ¹³ Bds
tavayidaṃ. ¹⁴ Cks yaṃ.

ca yaṃ ca te idaṃ vimānaṃ, pucchāmi taṃ n-rāja etaṃ atthaṃ: kathaṃ nu te
etaṃ sabbaṃ laddhaṃ ti, adhicca laddhaṃ ti kiṃ na tayā idaṃ vimānaṃ
evaṃ sampannaṃ n-bhavanaṃ adhicca akāraṇena laddhaṃ udāhu utupariṇāma-
jaṃ te idaṃ udāhu sayāṃ sahatthen' eva katam udāhu devehi te dinnam yath'
5 eva te idaṃ laddhaṃ etaṃ me atthaṃ akkhāhīti.

Nāgarājā āha:

249. Nādhicca laddhaṃ na pariṇāmajam me (V $\frac{171}{22}$)
na sayamkataṃ na pi devehi dinnam,
sakehi kammehi apāpakehi
10 puññehi me laddhaṃ idaṃ vimānaṃ ti. 1387.

Ta. apāpakehīti alāmakehi.

Mahāsatto āha:

250. Kiṃ te vataṃ kiṃ pana brahmacariyaṃ (V $\frac{172}{24}$. Sumaṇ-
kissa suciṇṇassa ayaṃ vipāko gala V. 1. p. 177)
15 iddhī jutī balaviriyūpapatti
idaṃ ca te nāga mahāvimānaṃ ti. 1388.

Ta. kinte vataṃ ti n-rāja purimabbave kiṃ dānaṃ kiṃ vataṃ ahoṣi ko
brahmacariyavāso katarasucaritassa' ev' esa iddhi-ādiko vipāko ti.

Nāgarājā āha:

251. Ahaṇ ca bhariyā ca manussaloke (Sumaṅgala I p. 177)
saddhā ubho dānapatī ahumhā,
opānabhūtaṃ me gharaṃ tadāsi, (V $\frac{173}{3}$)
santappitā samaṇabrāhmaṇā ca. 1389.
252. Mālaṇ ca gandhaṇ ca wilepanaṇ ca
25 padīpiyaṃ seyyam upassayaṇ ca
acchādanam sayanam annapānam
sakkacca dānāni adamha tattha. 1390.
253. Taṃ me vataṃ tam pana brahmacariyaṃ, (V $\frac{174}{7}$)
tassa suciṇṇassa ayaṃ vipāko
30 iddhī jutī balaviriyūpapatti
idaṃ ca dhīra mahāvimānaṃ ti. 1391.

Ta. manussaloke ti Aṅgaratṭhe Kālacampānagare, tamme vatan ti
taṁ sakkaccaṁ dinnadānaṁ eva mayhaṁ vatasaṁdānaṁ ca brahmacariyaṁ ca
ahosi, tass' eva sucaritassa ayaṁ iddhādiko vipāko.

Mahāsatto āha:

254. Evaṁ ce' te laddhaṁ idaṁ vimānaṁ
jānāsi puññānaṁ phalūpapattiṁ¹,
tasmā hi dhammaṁ cara appamatto
yathā vimānaṁ punaṁ āvasesīti. 1392.

Ta. jānāsīti sace tayā dānānubhāven' etaṁ laddhaṁ evaṁ sante jānāsi 10
nāma puññānaṁ phalaṁ ca puññaphalena nibbattaṁ² upapattiṁ ca, tasmā ti
yasmā puññehi tayā idaṁ laddhaṁ tasmā punaṁ āvasesīti yathā puna pi
tmaṁ n-bhavaṇaṁ ajjhāvasasi evaṁ dhammaṁ cara.

Nāgarājā āha:

255. Na idha santi' samaṇabrāhmaṇā va'³
yes' annapānāni dademu katte,
akkhāhi me pucchito etaṁ atthaṁ
yathā vimānaṁ punaṁ āvasemā 'ti'. 1393.

Mahāsatto āha:

256. Bhogī hi te santi idh' ūpapaṇṇā
puttā ca dārā anujīvino ca,
tesu tuvaṁ vacasā kammanā ca
asampaduṭṭho va bhavāhi niccaṁ. 1394.
257. Evaṁ tuvaṁ nāga asampadosaṁ
anupālayā⁴ vacasā kammanā ca,
ṭhatvā idhā⁵ yāvatāyumaṁ vimāne
uddhaṁ ito gacchasi devalokaṁ ti. 1395.

Ta. bhogīti bhogīno, nāgā ti a., tesū 'ti tesu puttādīsu bhogīsu vā-
rāya ca kammena ca niccaṁ asampaduṭṭho bhava, anupālayā 'ti evaṁ puttā-
dīsu c' eva sesasattesu ca mettaccittasamūkhātāṁ asampadosaṁ anurakkha, ud- 80
dhaṁ ito ti n-bhavanato uparidevalokaṁ gamissasi; mettaccittāṁ hi dānato
attirekataraṁ puññaṁ ti.

¹ all three MSS. -i. ² C^{ks} -ttim. ³ Rd nayidha; read: nedha santi. ⁴ Rd
ca, C^{ks} vā. ⁵ C^{ks} -vaseti. ⁶ all three MSS. -ya.

Nāgarājā M-assa dhammakathaṃ sutvā „na sakkā paṇḍi-
tena bahi papañcaṃ kātuṃ, Vimalāya¹ dassetvā subhāsitaṃ
sāvetvā dohaṃ paṭippassambhetvā Dhanañjaya-rājānaṃ tosetvā
paṇḍitaṃ pesetuṃ² vaṭṭatīti“ cintetvā g. ā.:

- 5   288. Addhā hi so socati³ rājasetṭho
            tayā vinā yassa tuvaṃ sajiṃvo,
            dukkhūpanīto pi tayā samecca
            vindeyya poso sukham āturo pīti. 1396.

Ta. sajiṃvo ti sajiṃvo va⁴ amacco, sameccā⁵ 'ti tayā saha samāgantvā,
10 āturo pīti bāhagilāno pi samāno.

Taṃ sutvā M. nāgassa thutiṃ karonto itaraṃ g. ā.:

289. Addhā sataṃ bhāsasi nāga dhammaṃ
            anuttaraṃ atthapadaṃ sucinnaṃ,
            etādisiṃsū⁶ hi⁷ āpadāsu
15   paññāyate mādisānaṃ viṣeso ti. 1397.

Ta. addhā satan ti addhā⁸ santānaṃ paṇḍitānaṃ dhammaṃ bhāsasi,
atthapadan ti nibhita-koṭṭhāsaṃ⁹, etādisiṃsū⁶ 'ti evarūpāsu āpadāsu edise
bhaye upaṭṭhite mādisānaṃ paññāvantānaṃ viṣeso paññāyati.

Taṃ sutvā nāgarājā atirekataraṃ tuṭṭho gātham āha:

- 20   290. Akkhehi⁹ no t' āyaṃ mudhā nu laddho,
            akkhehi no t' āyaṃ ajesi jūte¹⁰,
            dhammena laddho iti t' āyaṃ āha,
            kathaṃ¹¹ tuvaṃ¹² hattham imassa-m-āgato ti. 1398.

Ta. akkhehi⁹ no ti ācikkha ambhākaṃ, tāyaṃ ti taṃ āyaṃ, mudhā--ti
25 kin nu mudhā amūlen' eva labhi udāhu jūte ajesi, iti tāyamāhā 'ti āyaṃ
Punnako dhammena me paṇḍito laddho ti vadati, imassamāgato ti tvaṃ
kathaṃ imassa hatthatthaṃ¹³ āgato.

Mahāsatto āha:

301. Yo m' issaro tattha ahosi rājā
30   tam āyaṃ¹⁴ akkhehi ajesi jūte,

¹ Cks -lassa. ² Cks pesi-. ³ Cks -si. ⁴ Ck ca, C^o ma, B^d omits va. ⁵ all three MSS. -si-. ⁶ C^o bhi, Ck ti. ⁷ B^d ekamsena. ⁸ B^d hita-. ⁹ B^d akkhāhi, Cks akkhesi. ¹⁰ B^d jute, Cks dūte. ¹¹ B^d adds nu. ¹² al three MSS. tvaṃ. ¹³ B^d hattham. ¹⁴ so B^d; Ck āyaṃ, C^o āma.

so mañ jito rājā imass' adāsi,
dhammena laddho 'smi asāhasenā 'ti. 1399.

Ta. yo missaro ti yo me issaro, imassadāsi ti imassa adāsi.

202. Mahorago attamano udaggo
sutvāna dhīrassa subhāsītāni 5
hatthe gahetvā anomapaññam
pāvekkhi bhariyāya tadā sakāse. 1400.
203. Yena tvañ Vimala paṇḍu yena bhattaṃ na ruccati
na ca-m-etādiso vaṇṇo ayam eso tamonudo. 1401.
204. Yassa te hadayen' attho āgat' āyañ pabhaṃkaro, 10
tassa vākyam nisāmehi, dullabhaṃ dassanam puna. 1402.

Pāvekkhīti pavittḥo, yena 'ti bhadde Vimala yena kāraṇena tvañ paṇḍu
c' eva¹ na ca te bhattaṃ² ruccati, nacametādiso³ vaṇṇo ti paṭhavitale
vā devaloke vā na ca etādiso vaṇṇo aññassa kassaci atthi yādiso etassa guṇa-
vaṇṇo patthaṇṇo, ayam eva so tamonudo ti yañ nissāya tava dohaḷo up- 15
panno ayam so sabbalokassa tamonudo, puna⁴ ti puna etassa dassanam nāma
dullabhaṃ ti vadati.

205. Disvāna tañ Vimalā bhūripaṇṇam
dasaṅgulim pañjalim paggahetvā
hatṭhena bhāvena paṭitarūpā 20
icc-abravi Kurunaṃ kattuseṭṭham⁵. 1403.

Haṭṭhena - - ti tuṭṭhena cittaṇa, paṭitarūpā ti somanassa-jātā, itoparam⁶:

206. Aditṭhapubbaṃ disvāna macco maccubhayaddito
vyamhito nābhivādeti⁷, na idaṃ⁸ paññavatām iva. 1404.
207. Na c' amhi vyamhito nāgi⁹ na ca maccubhayaddito, 25
na vajjho abhivādeyya vajjhaṃ vā nābhivādaye. 1405.
208. Kathaṃ no¹⁰ abhivādeyya abhivādāpayetha ve
yañ naro hantum iccheyya tañ kammaṃ na upapajjati. 1406.
209. Evam etaṃ yathā brūsi saccaṃ bhāsasi paṇḍita:
na vajjho abhivādeyya vajjhaṃ vā nābhivādaye. 1407. 30

¹ Ck teva, Cc neva. ² Cks cittaṇ. ³ Cks nacate tādiso. ⁴ Cks puna. ⁵ Cks
katta-. ⁶ Bā adda: vimalāya ca mahāsattassa ca vacanapaṭivacanagāthā. ⁷ Cks
-tenābhī-, Bā -tānābhivādesi. ⁸ Bā yi-; read: nēdam. ⁹ Ck -tenāhi, Cc
-tenābhī. ¹⁰ Bā nu.

270. Kathaṃ no¹ abhivādeyya abhivādāpayetha ve
yaṃ naro hantum iccheyya taṃ kammaṃ na upapajjati. 1408.
271. Asassataṃ sassataṃ nū tava-y-idaṃ²
iddhī juti balaviriyūpapatti³,
5 pucchāmi taṃ nāgakaṇṇe taṃ atthaṃ:
kathan nu te laddham idaṃ vimānaṃ ti —pe—⁴. 1409.
272. Adhicca laddhaṃ pariṇāmajan te (V ¹⁷¹/₉ etc.)
sayamkataṃ udāhu devehi dinnam,
akkhāhi me nāgakaṇṇe taṃ atthaṃ
10 yathā ca te laddham idaṃ vimānaṃ. 1410.
273. Nādhicca laddhaṃ na pariṇāmajan me
na sayamkataṃ nāpi devehi dinnam,
sakehi kammehi apāpakehi
puññehi me laddham idaṃ vimānaṃ⁵. 1411.
- 15 274. Kin te vataṃ kim pana brahmacariyaṃ (Sumaṅgalā-V. I p. 177)
kissa suciṇṇassa ayaṃ vipāko:
iddhī juti balaviriyūpapatti
idaṃ ca te nāgi mahāvimānaṃ. 1412.
275. Ahaṇ ca kho sāmiko cāpi mayhaṃ
20 saddhā ubho dānapatī ahumhā,
opānabbhūtaṃ me gharaṃ tadāsi,
santappitā samaṇabrāhmaṇā ca. 1413.
276. Mālaṇ ca gandhaṇ ca vilepanaṇ ca
padīpiyaṃ seyyam upassayaṇ ca
25 acchādanaṃ sayanaṃ annapānaṃ
sakkacca dānāni adamha tattha. 1414.
277. Tam me vataṃ tam pana brahmacariyaṃ
tassa suciṇṇassa ayaṃ vipāko:
iddhī juti balaviriyūpapatti,
30 idaṃ ca me dhīra⁶ mahāvimānaṃ. 1415.

¹ B^d nu. ² read: tavēdaṃ. ³ read: -viriyū-. ⁴ C^s -nanti, B^d -naṃ. ⁵ C^s omit v. 273-74. ⁶ B^d dhīra, C^s vīra; cfr. Sumaṅgala I p. 178.

278. Evañ ca te laddham idaṃ vimānaṃ,
jānāsi puññāna phalūpapattim¹,
tasmā hi dhammañ cara appamatto
yathā vimānaṃ punam āvasesi. 1416.
279. Nā-y-idha-m-atthi² samaṇabrahmaṇā vā³ 5
yes' annapānāni dademu katte,
akkhāhi me pucchito etam atthaṃ
yathā vimānaṃ punam āvasema. 1417.
280. Bhogī hi ye⁴ santi idh' ūpapannā
puttā ca dārā anujivino ca 10
tesaṃ tuvaṃ vacasā kammanā ca
asampaduṭṭhā hi bhavāhi niccaṃ. 1418.
281. Evaṃ tuvaṃ nāgi asampadosaṃ
anupālayā⁵ vacasā kammanā ca,
ṭhatvā idhā⁶ yāvatāyuraṃ vimāne 15
uddhaṃ ito gacchasi devalokaṃ. 1419.
282. Addhā hi so socati rājasetṭho
tayā vinā yassa tuvaṃ sajiṃvo,
dukkhūpanīto pi tayā samecca
vindeyya poso sukham āturo pi. 1420. 20
283. Addhā sataṃ bhāsasi⁷ nāgi dhammaṃ
anuttaraṃ atthapadaṃ suciṇṇaṃ,
etādisiyyāsu hi āpadāsu
paññāyati mādisānaṃ viseso. 1421.
284. Akkhehi⁸ no t' āyaṃ⁹ mudhā nu laddho, 25
akkhehi no t' āyaṃ⁹ ajesi jūte
dhammena laddho iti t' āyaṃ āha,
kathaṃ tuvaṃ hattham imassa-m-āgato. 1422.
285. Yo m' issaro tattha ahosi rājā
tam āyaṃ¹⁰ akkhehi ajesi jūte, 30

¹ C^o B^d -thi, C^k -tti. ² C^{ks} atthi, B^d nayidha santi. ³ B^d omits vā. ⁴ C^{ks} te. ⁵ all three MSS. -ya. ⁶ all three MSS. idha. ⁷ C^{ks} -ti. ⁸ B^d akkhāhi. ⁹ C^{ks} tāya. ¹⁰ B^d āyaṃ.

so maṃ jito rājā imass' adāsi,
dhammena laddho 'smi asāhasenā 'ti. 1423.

Imāsaṃ gāthānaṃ heṭṭhāvuttanayen' ev' attho vedittabbo.

296. Yad¹ eva Varuṇo² nāgo pañhaṃ pucchittha paṇḍitaṃ
5 tad³ eva nāgakaṇṇāpi pañhaṃ pucchittha paṇḍitaṃ. 1424.
297. Yath' eva Varuṇaṃ nāgaṃ dhīro tosesi pucchito
tath' eva nāgakaṇṇaṃ pi dhīro tosesi pucchito. 1425.
Evaṃ tositā pana.
298. Ubho pi te attamane viditvā
10 mahoragaṃ nāgakaṇṇā ca dhīro
acchambhi abhīto alomahaṭṭho⁴
icc-abravī Varuṇaṃ nāgarājaṃ: 1426.
299. Mā heṭṭhayi⁵ nāga, ay' āham asmi⁶,
yena tava attho idaṃ sarīraṃ
15 hadayena maṃsena karoti⁷ kiccaṃ,
sayāṃ karissāmi yathāmatin te ti. 1427.

Acchambhīti nikkampo, alomahaṭṭho ti bhayena ahaṭṭhalomo, icca-
bravīti vīmaṃsanavassena iti abravī, mā heṭṭhayīti⁷ mittadūbhikammaṃ karo-
mīti mā bhāyi, kathan nu kho imaṃ idāni haṇissāmi⁸ mā cintayī, nāgā 'ti
20 Varuṇaṃ ālapati, ayāhamasmi⁹ ayam⁹ aham asmi, ayam¹⁰ eva vā pāṭho,
sayāṃ karissāmi¹¹ sace tvaṃ imassa¹¹ santike dhammo suto ti maṃ māre-
tuṃ na viśahasi aham¹² eva yathā tava ajjhāsaya tathā sayāṃ karissāmi¹¹.

Nāgarājā āha:

299. Paññā bhava¹³ hadayaṃ paṇḍitānaṃ,
25 te ty-amha paññāya mayaṃ sutuṭṭhā¹⁴,
Anūnanāmo labhat' ajja dāraṃ,
ajj' eva taṃ Kuruyo pāpayātū 'ti. 1428.

Ta. tyambhā 'ti te mayaṃ tava paññāya santuṭṭhā, anūna -- ti sampuṇṇa-
nāmo Pu- yakkhasenāpati, labhatajja -- ti labhatu ajja dāraṃ, dadāmi⁸ assa
30 dhītaṃ Iraṇḍatīṃ, pāpayātū 'ti ajj' eva taṃ Kururaṭṭhaṃ Pu- pāpetu.

¹ Bā yath. ² Bā tath. ³ read: alomahaṭṭho abhīto achambhī? ⁴ Bā rodhayi,
Ck^s heṭṭhasī. ⁵ Bā āyāyamasmi. ⁶ Ck^s -si; read: karohi? ⁷ Bā rodhayīti. ⁸
Ck^s ayam⁹ hamasmi¹¹, Bā āyāhamasmi¹¹. ⁹ Bā ayo. ¹⁰ Bā ayam. ¹¹ Ck^s
add me. ¹² Ck^s ayam. ¹³ Bā have. ¹⁴ Ck^s satu-.

Evam vatvā Varuṇo Irandatim Puṇṇakassa adāsi, so tam
labhitvā tuṭṭhacitto Mahāsattena saddhim sallapi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

291. Sa Puṇṇako attamano udaggo
Irandatim nāgakaṇṇam labhitvā 5
hatṭhena bhāvena patitarūpo
icc-abravī Kurunam kattuseṭṭham¹: 1429.
292. Bhariyāya maṃ tvaṃ akarī samaṅgim²,
ahaṃ ca te Vidhura³ karomi kiccaṃ,
imaṃ ca te maṇiratanam⁴ dadāmi, 10
ajj' eva tam Kuruyo pāpayāmiti. 1430.

Ta, maṇi--ti paṇḍita ahaṃ te guṇesu pasauno arahamī⁵ tavānuccha-
vikam⁶ kātuṃ, tasmā imaṃ ca te cakkavattiparibhogam maṇiratanam demī, ajj'
eva ca tam Indapattam pāpemi.

Atha M. thutim karonto itaram gātham āha: 15

293. Ajeyyam⁷ esā tava hotu mettī⁸
bhariyāya Kaccāna piyāya saddhim,
ānandacitto⁹ sumano patīto
datvā maṇim maṃ ca nay¹⁰ Indapattan ti. 1431.

Ta. ajjeyyameśā ti esā tava bhariyāya saddhim piyasaṃvāsamettī ajeyyā 20
hotu, ānandacitto¹¹ ti ādihī pi samaṅgibhāvam ev' assa vadati, nayinda-
pattan ti naya Indapattam.

294. Sa Puṇṇako Kurunam kattuseṭṭham¹²
nisīdayī purato āsanasmim,
ādāya kattāram anomapaṇṇam 25
upānayī nagaram Indapattam. 1432.
295. Mano manussassa yathāpi gacche
tato pi saṃkhippataram¹³ ahosi,
sa Puṇṇako Kurunam kattuseṭṭham¹³
upānayī nagaram Indapattam. 1433. 30

¹ C^{ks} katta-. ² B^d samaṅgī, C^k samaggi, C^s samaggi. ³ so all three MSS.
for dhira? ⁴ read: -ratnam. ⁵ B^d ahosi ⁶ B^d adda kiccaṃ. ⁷ so all three
MSS. ⁸ C^{ks} mittim. B^d mettī ⁹ C^{ks} -vitto. ¹⁰ C^k na. ¹¹ C^{ks} ānandito.
¹² C^{ks} katta-. ¹³ so C^{ks}; B^d piṣṣakhippataram.

Atha nam āha:

199. Et'¹ Indāpattam nagaram padissati
rammāni ca ambavanāni bhāgaso,
ahañ ca bhariyāya samañgibhūto,
5 tuvañ² ca patto si sakam niketam. 1434.

Yathāpi gacche ti mano nāma³ na gacchatī, dūre ārammaṇam gaṇhanto
pana gato ti vuccati, tasmā manassa ārammaṇagahaṇato⁴ pi khilppataram tassa
manomayasindhavassa gamanam ahoṣīti evam ettha attho daṭṭhabbo, etinda-
pattan⁵ ti assapiṭṭhe nisinnass⁶ eva⁷ dassento⁷ evam ā., sakam -- ti tvañ ca
10 attano nivesanam sampatto ti ā.

Tasmim pana divase paccūsakāle rājā supinam addasa,
evarūpo supino ahosi: rañño nivesanadvāre paññakkhandho
sīlasākhappasākho⁸ pañcagorasaphalo alamkatahatthiassapaṭi-
channo mahārukkho ṭhito, mahājano tassa mahāsakkāram katvā
15 añjalim paggayha namassati, atha kho kaṇhapuriso rattasāta-
kanivattho rattapupphakaṇṇapūro⁹ āvudhahattho āgantvā mahā-
janassa paridevantass¹⁰ eva tam rukkham mūle¹⁰ chinditvā kaḍ-
ḍhanto ādāya gantvā¹¹ puna āharitvā pakatiṭṭhāne yeva ṭhapetvā
pakkāmi, rājā tam supinam parigaṇhanto „mahārukkho viya na
20 añño koci Vi-paṇḍito, mahājanassa paridevantass¹² eva mūlam
chinditvā ādāya gatapuriso viya na añño koci, p-am gahetvā
gatamāṇavo, puna tam rukkham āharitvā pakatiṭṭhāne ṭhapetvā
gato viya so¹³ māṇavo p-am ānetvā dhammasabbhādvāre ṭhapetvā
pakamissati, addhā mayam ajja p-am passissāmā¹⁴ 'ti sanīṭṭhā-
25 nam katvā somanassappatto sakalanagaram alamkārapetvā
dhammasabham sajjāpetvā alamkataratanamaṇḍape dhammā-
sanam paññāpāpetvā ekasatarājaamaccagaṇanagaravāsijanapada-
parivuto „ajja tumhe p-am passissatha, mā bhāyitthā¹⁵ 'ti
mahājanam¹⁶ assāsento p-assa āgamanam olokento dhammasa-
30 bhāyam nisīdi, Pu- pi p-am otāretvā dh-sabbhādvāre parisā-
majje ṭhapetvā Irandatim ādāya attano devanagaram eva gato.

¹ Bā eh. ² all three MSS. tvañ. ³ Bā adds kiñcāpi. ⁴ Bā -gaṇhanato. ⁵ Bā
ehin-. ⁶ Bā -nno yeva. ⁷ Ck Bā dassanto. ⁸ Bā sīlamayasākho. ⁹ Bā -dharo.
¹⁰ Bā -am. ¹¹ Bā gato. ¹² Ck sve. ¹³ Bā socitthā. ¹⁴ Ck -no, C^o -ne.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

297. Sa¹ Puṇṇako Kurunaṃ kattuseṭṭhaṃ²

oropaya³ dhammasabhāya majjhe

ājaṇṇaṃ āruyha anomavaṇṇo

pakkāmi vehāsayam antalikkhe. 1435.

5

298. Taṃ disvā rājā paramappatīto

utṭhāya bāhāhi palissajitvā

avikampayaṃ dhammasabhāya majjhe

nisīdayi pamukhaṃ āsanasmīn ti. 1436:

Ta. anoma--ti ahīnavāṇṇo uttamavaṇṇo, avikampayaṃ ti bbi. so 10
rājā paṇḍitaṃ palissajitvā mahājanamajjhe akampanto anoliyanto yeva hatthe
gahetvā attano abhimukhaṃ katvā alaṃkatadhammāsane nisīdāpesi.

Atha tena saddhiṃ sammoditvā madhurapaṭiṣanthāraṃ
karonto gātham āha:

299. Tvaṃ no vinetāsi⁴ rathaṃ va naddhaṃ⁵,

15

nandanti taṃ Kuruyo⁶ dassanena,

akkhāhi me pucchito etam atthaṃ:

kathaṃ pamokkha ahu māṇavassā⁷ ti. 1437.

Ta. naddhaṃ⁵ ti yathā naddhaṃ⁵ rathaṃ sārathī vinetī⁴ evaṃ tvaṃ 20
ambhākaṃ kārāṇena nayaṇa hitakiriyāsu⁷ vinetā⁴, nandanti taṃ ti taṃ disvā
ime kururattāvaśīno tava dassanena nandanti, māṇavassā⁷ ti māṇavassa san-
tikā kathaṃ tampamokkha⁸ ahoṣi yo vā naṃ muñcaṇṭassa māṇavassa pamokkha
so kena kārāṇena ahoṣīti a.

Mahāsatto āha:

25

300. Yaṃ māṇavo ty-ābhivadi janinda

na so manusso naraviriyaseṭṭha,

yadi te suto Puṇṇako nāma yakkho

raṇṇo Kuverassa hi so sajīvo. 1438.

301. Bhūmindharo Varuṇo nāma nāgo

30

brahā sucīvaṇṇabalūpapaṇṇo⁹,

tassānujaṃ dhītaraṃ kāmayaṇo

lrandatiṃ¹⁰ nāma sa¹¹ nāgakaṇṇaṃ¹². 1439.

¹ Bḍ so. ² Cks katta-. ³ so Cks for -yī? Bḍ -yitvā. ⁴ Bḍ punanetāsi. ⁵
Bḍ naṭhaṃ. ⁶ Cks kurayo. ⁷ Bḍ -yāya. ⁸ Ck tampa-, Bḍ tavapa-. ⁹ Cks
sucīṇṇa-. ¹⁰ Bḍ -ti. ¹¹ Cḍ Bḍ sā. ¹² Bḍ -ā.

309. Tassā sumajjhāya piyāya hetu
patārayitthā¹ maraṇāya mayham.
so c' eva bhariyāya samaṇgibhūto
ahañ c' anuññāto² maṇi ca laddho ti. 1440.

5 Ta. yañ mā - - ti janinda yañ tvañ māpavo ti abhivadasi, bhūmindharo
ti bhūmindharabbhavanavāsi, yā³ nāgakaṇṭhā ti yañ so kāmāyamaṇo mama
maraṇāya patārayi⁴ sā n-kaṇṭhā, Irandatīnāmapiyāya⁵ hetū 'ti.

„Mahārāja, so hi n-rājā catuposathikapaṇhāvissajjane⁶ pa-
sanno mañ maṇinā pūjetvā n-lokañ gato Vimalāya nāma de-
10 viyā 'kahañ te maṇi⁷ pucchito mama dhammakathikabhāvañ⁸
vaṇṇesi, sā dhammakathaṃ sotukāmā hutvā mama hadaye do-
halañ uppādesi, n-rājā duggahītena dhītarañ Irandatīm āha:
'mātā te Vidhurassa hadayamaṇse⁹ dohaḷiñi, tassa hadaya-
maṇsañ āharitum samattham sāmikañ pariyesa¹⁰ 'ti, sā pari-
15 yesanti Vessavaṇassa bhāgineyyaṃ Puṇṇakañ nāma yakkhañ
disvā tañ attani paṭibaddhacittañ ūtvā pitu santikañ nesi,
atha nañ so 'Vi-paṇḍitassa hadayamaṇsañ āharitum sakkonto
Irandatīm labhissasīti¹¹ ā., so Vepullapabbatato cakkavattipari-
bhogañ maṇim āharitvā tumhehi saddhim jūtañ kilivā mañ
20 labhitvā tīhañ mama nivesane vasitvā mañ assassa vāladhim
gāhāpetvā Himavante rukkesu ca pabbatesu ca pothetvā māre-
tum asakkonto sattamevātakkhandhe verambamukhe pakkhanditvā
saṭṭhiyojanubbedhe Kālāgirimatthake ṭhapetvā sihavesādivasena
idañ c' idaṇ ca¹² katvā māretum 'asakkonto mayā attano mā-
25 raṇakāraṇaṃ¹³ puttḥo sabbañ pavattim¹⁴ ācikkhi, ath' assāhañ
sādhunaradhamme kathesiñ, tañ sutvā pasannacitto mañ¹⁵
idha netukāmo ahosi, athāhañ tañ ādāya n-bhavanañ gantvā
n-raṇṇo ca Vimalāya ca dhammañ kathesiñ, sabbā ca n-parisā
pasādi, n-rājā tattha mayā chāhañ vutthakāle¹⁶ Irandatīm

¹ C^o -ttā, B^d makārayittha. ² C^k manūññāto. ³ B^d sā. ⁴ B^d adds cittañ
pavattesi. ⁵ so all three MSS. ⁶ B^d -nena. ⁷ B^d -kathita-. ⁸ C^k -sañ, C^o
-sa. ⁹ B^d adds rūpañ. ¹⁰ C^k ma-. ¹¹ C^k omit sabbañ pavattim. ¹² C^k
imañ. ¹³ all three MSS. vutta-.

Puṇṇakassa adāsi, so taṃ labhivā pasannacitto maṃ maṇi-
 ratanena pūjetvā nāgarājenāṇatto maṃ manomayasindhavaṃ
 āropetvā sayaṃ majjhimāsane nisīditvā Irandatim pacchimāsane
 nisīdāpetvā idhānetvā maṃ parisamajjhe otāretvā Irandatim
 ādāya attano nagaram eva gato, evaṃ mahārāja so Pu- tassā⁵
 sumajjhāya piyāya¹ hetu patārayi² maraṇāya mayhaṃ, ath'
 evaṃ maṃ nissāya so c' eva bhariyāya samaṇgibhūto, mama
 dhammadesanaṃ sutvā pasannena n-rājena ahaṃ ca anuññāto,
 tassa³ Puṇṇakassa santikā ayaṃ sabbakāmadado cakkavatti-
 paribhogamaṇi ca⁴ laddho, gaṇhatha deva maṇi⁶ ti maṇim⁷
 rañño adāsi. Tato rājā paccūsakāle attanā diṭṭhasupinaṃ⁸
 nagaravāsīnaṃ kathetukāmo⁹ „bho¹⁰ nagaravāsī¹¹ ajja mayā diṭ-
 ṭhasupinaṃ suñāthā¹² ti vatvā āha:

303. Rukkho hi mayhaṃ padvāresu¹³ jāto,
 paññā khandho sīlamay¹⁴ assa sākhā,
 atthe ca dhamme ca ṭhito nipāko
 gavapphalo¹⁵ hatthigavāssachanno. 1441. 15
304. Naccagītaturiyābhinādite¹⁶
 ucchijjam enam¹⁷ puriso ahāsi¹⁸,
 so no ayaṃ āgato sanniketam,
 rukkhass¹⁹ imassāpacitīm²⁰ karotha. 1442. 20
305. Ye keci vittā mama paccayena
 sabbe va²¹ te pātukarontu ajja,
 tikkāni katvāna²² upāyanāni
 rukkhass²³ imassāpacitīm²⁴ karotha. 1443. 25
306. Ye keci baddhā mama atthi raṭṭhe
 sabbe va te bandhanā mocayantu,
 yath' ev' ayaṃ bandhanasmāpi²⁵ mutto
 ime ca te muñcare bandhanasmā. 1444.

¹ C^{ks} piyāya. ² B^d pakārayi, C^{ks} patārayitvā for -yittha. ³ B^d adds me. ⁴ C^{ks} maṇiūca. ⁵ C^{ks} kathetvā. ⁶ B^d bhonto. ⁷ B^d -vāsino. ⁸ C^{ks} -re, B^d dvāresu. ⁹ B^d gavi-. ¹⁰ C^{ks} -nadito, C^s -nādito; read: atha nacca-? ¹¹ B^d ucchijja naṃ senam, C^{ks} ucchijjametaṃ. ¹² C^{ks} abhāsi, B^d ahoṣi. ¹³ all three MSS. imassa ap-. ¹⁴ C^{ks} ca. ¹⁵ C^{ks} katvā. ¹⁶ B^d -pa.

307. Unnañgalā māsam imaṃ karontu,
maṃsodanaṃ brāhmaṇā bhakkhayantu,
amajjapā majjarahā' pipantu
puṇṇāhi thālāhi palissutāhi. 1445.

5 308. Mahāpathaṃ nicca samavhayantu,
tibbaṇ ca rakkhaṃ vidahantu' ratthe
yath' aññamaññaṃ na viheṭhayeyyūṃ,
rukkhass' imassāpacitīm' karoṭhā 'ti. 1446.

Ta. sīlamayassa 'ti etassa rukkhassa sīlamayā sikkhā, atthe ca -- ti
10 vaḍḍhiyaṇ ca sabhāve ca ṭhito, nīpāko ti so paññāmayarukkho patitṭhito,
gavapphalo⁴ ti pañcaviḍhagorasaphalo, hatthi -- ti alamkātehi hatthiga-
vāsēhi sañchanho, naccagītaturiyābhināḍite ti ath' assa rukkhassa pū-
jaṃ karontena mahājanena tasmīṃ rukkhe etehi naccādihi abhināḍite⁵ eko
kaṇhapuriso āgantvā taṃ rukkhaṃ ucchinditvā parivāretvā ṭhitam senaṃ palā-
15 petvā abhāsi⁶, so⁷ puna rukkho āgantvā ambhakaṃ nivesanadvāre yeva ṭhito, so
ayaṃ mahārukhasadiso paṇḍito sanniketam āgato, idāni sabbe va tumhe rukkhass'
imassa apacitīm karoṭha mahāsakkāraṃ pavattetha, mama paccayenā 'ti
ambho amaccā ye keci maṃ nissāya laddhena yasena vittā tuṭṭhacittā te sabbe
attano vittim pātukarontu, tibbānīti bahalāni mahantāni, upāyanānīti
20 paṇṇākāre, ye kecīti autamaso kilatthāya⁸ baddhe mīgapakkhī upādāya, muñ-
care ti muñcantu, unnañgalā -- ti imaṃ māsaṃ kasananañgalāni ussāpetvā
ekamante ṭhapetvā nagare bheriṇ carāpetvā sabbe manussa mahācāpaṇaṃ ka-
rontu, bhakkhayantu 'ti bhuñjayantu, amajjapā ti akāro nīpātamattam,
majjapā purisā majjarahā⁹ ti attano attano āpanatṭhāne nisinnā pivantū 'ti
25 a., puṇṇāhi -- ti puṇṇehi thālehi, palissutāhīti atipunṇattā pagharamānāhi,
mahāpathaṃ -- ti alamkatamahārathaṃ rājamaggaṃ nissāya ṭhitā vesiyā
niccakilesavasena kilesatthikaṃ janam avhayantu 'ti a., tibban ti gāhaṃ,
yathā ti yathā āraṅkhāya¹⁰ susaṃvihitattā, unnañgalā hutvā rukkhass' imassa
apacitīm karontā aññamaññaṃ na viheṭheyeyyūṃ evaṃ rakkhaṃ samvidahantū 'ti a.

30 Evaṃ¹¹ vutte

309. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
bahuṃ annaṇ ca pānaṇ ca paṇḍitassābhihārayūṃ. 1447.

310. Hatthāruhaṇ anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
bahuṃ annaṇ ca pānaṇ ca paṇḍitassābhihārayūṃ. 1448.

¹ so Bā for majjarahā? C^{ks} majjarahā ² C^{ks} -entu. ³ all three MSS. -ssa
apa-. ⁴ Bā gavi-. ⁵ Bā adds ucchijja nam senaṃ puriso ahoṣīti. ⁶ C^{ks}
abhā, Bā gahetvā gato ahoṣi in the place of abhā. ⁷ C^{ks} omit so. ⁸ Bā
kilanattāya. ⁹ C^{ks} majjarahā. ¹⁰ C^{ks} rukkāya. ¹¹ Bā adds raññā.

311. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā bahum etc. 1449.

312. Bahujjano pasanno 'si disvā paṇḍitam āgate,
paṇḍitamhi anuppatte celukkhepo avattathā' 'ti. 1450.

Abbhārayun ti evaṃ raṇṇo āpatte mahācāṇam paṭiyādetvā sabba-
bandhanāni mocetvā ete orodhādayo nāmappakāraṃ paṇṇākāraṃ sajjetvā tena 5
saddhiṃ annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassa pesesum, paṇḍitamāgate ti paṇḍite
āgate taṃ paṇḍitaṃ disvā bahujjano pasanno ahoṣi.

Chaṇo māsenā osānaṃ agamāsi, M. Buddhakiccaṃ sādiento
viya mahājanassa dh. desento rājānaṃ anusāsanto yāvātāyukaṃ
ṭhatvā saggaparāyano ahoṣi, tassa ovāde ṭhatvā rājānaṃ ādiṃ 10
katvā sabbe pi Kururaṭṭhavāsino dānādīni puñṇāni karitvā³
āyupariyosāne saggapadam eva⁴ pūrayimsu.

S. i. dhammadesanaṃ āharitvā „na bhi. idān' eva pubbe pi T. paṇṇāya
sampanno upāyakusalo yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā paṇḍitassa mātā-
pitaro mahārājakulāni ahesum, jeṭṭhabhāriyā Rāhulamātā, jeṭṭhaputto 15
Rāhulo, Varuṇo nāgarājā Sāriputto, supaṇṇarājā Moggallāno, Sakko
Anuruddho, Dhanañjayaarājā Ānando⁴, Vidhurapaṇḍito pana aham evā“
'ti⁵. Vidhurapaṇḍitajātakaṃ.

9. Mahāummaggajātaka.

Pañcālo sabbasenāyā 'ti. Idam S. J. v. paṇṇāpāramim ā. k. 20
Ekadivasam hi bhikkhū dhammasabhāyā T-assa paṇṇāpāramim vaṇ-
ṇentā „mahāpaṇṇo āvuso T. puthupaṇṇo hāsupaṇṇo javanapaṇṇo tik-
khaṇapaṇṇo paravādappamaddano attano paṇṇānubhāven' eva Kūṭadantā-
dayo brāhmaṇe Sabhiyādayo⁶ paribbājake Aṃgulimālādayo core Aḷava-
kādayo yakkhe Sakkādayo deve Bakādayo brahmāno⁷ ca dametvā 25
nibbisevane akāsi, bahū c' anena jānatā⁸ pabbajjāṃ datvā magga-
phalesu paṭiṭṭhāpitā. evaṃ mahāpaṇṇo āvuso S.“ ti Satthu guṇa-
kathaṃ pakāsentā nisīdimsu. S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s.“ ti „i. n.“

¹ Bḍ pav-. ² Bḍ katvā. ³ Bḍ saggapūram. ⁴ Bḍ adda puṇṇako chaṇno ahoṣi
parisā buddhaparisā ahesum. ⁵ Bḍ eva sammāsambuddho loke udapadīti 9.
B Mahosadhajātaka. P. = paṇḍito. ⁶ Ck sabhiyādayo, Bḍ sabbiyādayo. ⁷ Bḍ
mahābrahma. ⁸ Ck janatā, C' janatā, Bḍ bahujanakāya tena damitā, Bḍ
bahujanakāya ca.

ti v. „n. bh. T. idān' eva paññavā atīte pi aparipakkañāno¹ bodhinā-
nāthāya cariyam caranto pi paññavā yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

- A. Mithilāyaṃ Vedehe nāma raññe r. kārente tassa
dhammānusāsakā cattāro paṇḍitā ahesum: Senako Pukkuso
5 Kāvindo Devindo ti. Tadā rājā Bodhisattassa paṭisandhigga-
haṇadivase paccūsakāle evarūpaṃ supinaṃ addasa: rājaṅgaṇe
catūsu kaṇṇesu cattāro aggikkhandhā mahāpākārapamāṇen'.²
utthāya jalanti, tesaṃ majjhe khajjopanakappamāṇo³ aggi
utthahitvā taṃkhaṇe yeva cattāro aggikkhandhe atikkamitvā
10 Brahmālokaṇṇamāṇen'⁴ utthāya sakalacakkavālaṃ obhassetvā
tthito, bhūmiyaṃ patitaṃ⁵ sāsapabijam pi paññāyati, sadevako⁶
loko mālāgandhādīhi pūjeti, mahājano jālantaren' eva carati,
lomakūpamattam pi⁷ uṇhaṃ na gaṇhāti. Rājā imaṃ su-
pinaṃ disvā bhūttasito utthāya „kin nu kho bhavissatīti“
15 cintento nisinnako⁸ va aruṇaṃ utthāpesi. Cattāro pi paṇḍitā
pāto va āgantvā „kacci deva sukham asayitthā“ 'ti sukha-
seyyaṃ pucchimsu. So „kuto me sukhaṃ, evarupo me supino
dittho“ ti kathesi. Atha naṃ S-paṇḍito „mā bhāyi mahārāja,
maṅgalasupino esa, vadḍhi te bhavissatīti“ vatvā „kimkāraṇā“
20 ti vutte āha: „mahārāja, amhe cattāro p-te abhibhavitvā nippabhe
katvā añño vo pañcamo p. uppajjissati, mayaṃ hi cattāro janā
cattāro aggikkhandhā viya homa⁹, majjhe uppannaaggikkhandho
viya pañcamo p. uppajjissati sadevake loke asamadhuro asa-
diso“ ti, „idāni paṇ' esa kuhin“ ti, „mahārāja ajja tassa paṭi-
25 sandhiggahaṇena vā mātukucchito nikkhamanena vā bhavitabban'
ti attano sippabalena¹⁰ dibbacakkhunā disvā viya¹¹ vyākāsi,
rājā tato paṭṭhāya taṃ vācanaṃ sari. Mithilāya pana catūsu
dvāresu pācīnayavamajjhako dakkiṇayavamajjhako pacchimaya-
vamajjhako uttarayavamajjhako ti cattāro nigamā¹², tesu

¹ Bds -ñāṇena. ² Bds -māṇā. ³ Cks khajju-. ⁴ Bds yāva brahmāloka. ⁵ Bds
-to. ⁶ Bds taṃ sade-. ⁷ Bds adda aggi. ⁸ Cks -ke. ⁹ Bds tesa, Bds tam. ¹⁰
Bds sikkhā-. ¹¹ Cks dittho, Bds disvā viya passanto. ¹² Bds mahāgāmā ahesum.

pācīnayavamaññhake Sirivaḍḍhako¹ nāma seṭṭhi ahosi Sumanādevī nām' assa bhariyā, atha² M. taṃ divasaṃ raññā supina-ditṭhavelāyam eva Tāvatiṃsabhavanato cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi, aparam pi devaputtasahassaṃ Tāvatiṃsabhavanato cavitvā tasmim' yeva gāme seṭṭhānuseṭṭhīnaṃ kulesu³ 5 paṭisandhim gaṇhimso, Sumanādevī dasamāsaccayena suvaṇṇavaṇṇaṃ puttaṃ vijāyi. Tasmim' khaṇe Sakko manussalokaṃ olokeno M-assa mātu kucchito nikkhamanabhāvaṃ ūtvā „idaṃ Buddhāṃkuraṃ sadevake loke pākātaṃ kātuṃ vaṭṭatīti“ M-assa mātu kucchito nikkhantakkhaṇe adissamānakāyo āgantvā tassa⁴ 10 hatthe ekaṃ osadhighaṭṭikaṃ ṭhapetvā sakatṭhānam eva gato. M. taṃ muṭṭhikatvā⁵ gaṇhi, tasmim' pana mātukucchito nikkhante mātu appamattakam pi dukkhaṃ nāhosi, dhammakarakato udakam iva sukhena nikkhami, mātā tassa hatthe osadhighaṭṭikaṃ disvā „tāta kin te laddhaṃ“ ti āha, „osadhaṃ⁶ 15 amma“ 'ti dibbosadhaṃ mātuhatthe ṭhapesi, „amma imaṃ osadhaṃ gahetvā yena kenaci ābādhena ābādhikānaṃ detha“ 'ti ā., sā tuṭṭhapahatṭhā Sirivaḍḍhakaseṭṭhino ārocesi, tassa pana sattavassiko sīsābādho atthi, so tuṭṭhapahatṭho hutvā „ayaṃ mātukucchito jāyamāno osadham gahetvā āgato jātak- 20 khaṇe yeva mātārā saddhim kathesi, evarūpena⁷ puññavatā dinnam osadham mahānubhāvaṃ bhavissatīti“ taṃ osadham gahetvā nisadāya ghaṃsitvā thokaṃ nalāṭante⁸ makkhesi, sattavassiko sīsābādho padumapattato udakam iva vinivaṭṭetvā gato, so „mahānubhāvaṃ osadhaṃ“ ti somanassappatto ahosi, M-assa⁹ 25 osadham gahetvā āgatabhāvo sabbattha pākāto ahosi, ye keci ābādhikā sabbe seṭṭhissa gehaṃ āgantvā osadham yācanti, sabbesaṃ nisadāya ghaṃsitvā thokaṃ gahetvā udakena āloṭetvā denti¹⁰, dibbosadhena sarīre makkhitamatte yeva sabbābādhā vūpasamanti, te sukhitā manussā „Sirivaḍḍhaseṭṭhino gehe¹¹ 30 osadhassa mahanto ānubhāvo“ ti vaṇṇentā pakkamanti, M-assa

¹ Bā -no. ² Cko omīti atha. ³ Cko muṭṭhim-, Bā -ikatvā. ⁴ Bā so eva-. ⁵ Bā -te. ⁶ Bā deti.

nāmagahaṇadivase mahāsetṭhi „mama puttassa ayyakādīnaṃ
 nāmen' attho n' atthi, osadhanāmakko va hotū“ 'ti vatvā Osa-
 dhakumāro t' ev' assa nāmaṃ akāsi, idaṃ c' assa ahoṣi: „mama
 putto mahāpuṇṇo¹, na ekako va nibbattissati, iminā saddhiṃ
 5 jātadārakehi bhavitabban“ ti so olokāpento dāraḥassānaṃ²
 diṭṭhabhāvaṃ sutvā³ sabbesam pi kumārakānaṃ⁴ pilandhanāni
 datvā dhātiyo pesesi, „puttassa me upatṭhākā bhavissantīti“
 Bodhisattena saddhiṃ yeva tesam maṇḍalaṃ kāresi, dārake
 alaṃkaritvā divase divase M-assa upatṭhānaṃ⁵ ānenti. B. tehi
 10 saddhiṃ kilanto vaḍḍhitvā sattavassikakāle sūvaṇṇapaṭimā viya
 abhirūpo ahoṣi, ath' assa gāmaṃajjhe tehi saddhiṃ kilantassa
 hatthiādīsu āgacchantesu kilamaṇḍalaṃ bhijjati, vātātapakāle
 dārakā kilamanti, ekadivasaṃ tesam kilantānaṃ⁶ akālamegho
 utṭhahi, taṃ disvā nāgabalo M. dhāvitvā ekaṃ sālāṃ pāvisi,
 15 itare dārakā pacchato dhāvanta aññamaññassa pādesu pakkha-
 litvā patitvā jaṇṇukabhedādīni pāpuṇiṃsu, B. „imasmiṃ ṭhāne
 kilasālāṃ kātum vaṭṭati, evaṃ na kilamissāma“ 'ti cintevā te
 dārake āha: „imasmiṃ ṭhāne vāte vā ātape vā vasse vā ṭhā-
 nanisajjanasayanakkhamaṃ ekaṃ sālāṃ kareyyāma⁷, ekekaṃ
 20 kahāpaṇaṃ āharathā“ 'ti ā., te saḥassadārakā tathā akaṃsu,
 M. mahāvaḍḍhakiṃ pakkosāpetvā „imasmiṃ ṭhāne sālāṃ karo-
 hīti“ saḥassaṃ adāsi, sa „sādhū“ 'ti saḥassaṃ gaḥetvā bhūmiṃ
 samaṃ kārāpetvā khāṇuke koṭṭetvā suttaṃ pasāresi, taṃ Mahā-
 sattaccittaṃ⁸ na gaṇhi⁹, M. tassa suttapasāraṇavidhānaṃ ācik-
 25 khanto¹⁰ „evaṃ pasāretvā¹¹ sādhukaṃ pasārehīti“ ā., „sāmi
 ahaṃ¹² attano sippānurūpena pasāresim, ito aññathā na jānā-
 mīti“, „tvaṃ ettakam pi ajānanto amhākaṃ dhaṇaṃ¹³ gaḥetvā
 sālāṃ kathaṃ karissasi, āhara suttaṃ pasāretvā te dassamīti“
 suttaṃ āharāpetvā sayāṃ pasāresi, Vissakammena pasāritaṃ

¹ Cks - paṇṇo. ² Cks - ssan. ³ Bđ nātvā. ⁴ Cks - kumāra. ⁵ Bđ upatṭhātum
⁶ Cks kilamantānaṃ. ⁷ Cs karessāma, Bđ karissāma. ⁸ Ck mahāsattam. ⁹
 Bđ omits taṃ - - gaṇhi. ¹⁰ Bđ āraṇṇento. ¹¹ Bđ apasā-. ¹² Bđ adds suttaṃ.
¹³ Cks manam.

viya ahosi, tato vaḍḍhakim āha: „evam suttam pasāretum
sakkhissasīti“, „na sakkhissāmi sāmīti“, „mama vicāraṇāya'
pana kātum sakkhissasīti“, „sakkhissāmi sāmīti“ ā., M. tassā
sālāya yathā ekasmiṃ sesaāgantukamanussānaṃ ekasmiṃ 5
padese anāthānaṃ vasanaṭṭhānaṃ hoti ekasmiṃ padese anā-
thānaṃ' itthiṇaṃ vijāyanaṭṭhānaṃ ekasmiṃ āgantukasamaṇa-
brāhmaṇānaṃ vasanaṭṭhānaṃ ekasmiṃ sesaāgantukamanussānaṃ
ekasmiṃ āgantukavāṇijānaṃ bhaṇḍakaṭṭhapanatṭhānaṃ hoti,
tathā sabbāni tāni ṭhānāni bahimukhāni katvā sālāṃ vicāresi, 10
tatth' eva kīlamanḍalaṃ tatth' eva vinicchayaṃ' tatth' eva
dhammasabhaṃ kāresi, katipāhen' eva niṭṭhitāya sālāya citta-
kāre pakkosāpetvā sayāṃ vicāretvā ramaṇīyaṃ cittakammaṃ
kāresi, sālā Sudhammadevasabhāpaṭibhāgā ahosi, tato „na
ettāvata sālā sobhati, pokkharaniṃ pana kāretum vaṭṭatīti“ 15
pokkharaniṃ khaṇāpetvā itṭhakavaḍḍhakim pakkosāpetvā sayāṃ
vicāretvā mūlaṃ datvā sahaṣṣavaṃkaṃ satatitthaṃ pokkha-
raṇiṃ kāresi, sā pañcavidhapadumasañchannā Nandanavanapok-
kharani viya sobhati, tassā tīre pupphaphaladhare nānārukkhe
ropāpetvā Nandanavanasadisāṃ uyyānaṃ kāresi, tam eva ca 20
sālāṃ nissāya dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ c' eva āgantuka-
gamikādīnaṃ ca dānavatṭaṃ' paṭṭhapesi, sā tassa kiriyā sab-
battha pākāṭā ahosi, bahumanussā osaranti, M. sālāyaṃ nissī-
ditvā sampattasampattānaṃ kāraṇākāraṇaṃ yuttāyuttaṃ kathesi,
vinicchayaṃ paṭṭhapesi, Buddhuppādakālo viya ahosi. Tasmim 25
kāle Vedeharājā sattavassaccayena' „cattāro p. 'amhe abhi-
bhavitvā pañcāmo p. uppajjissatīti' me kathayimāsu, kattha so
etarahīti“ saritvā „tassa vasanaṭṭhānaṃ jānāthā“ 'ti catūhi
dvārehi cattāro amacce pesesi, sesadvārehi nikkhantā M-am
na passimāsu, pācīnadvārena nikkhanto sālādīni disvā „paṇḍitena 30
nāma inissā sālāya kārakena vā kārāpakena vā bhavitabban“

¹ Cks vice-. ² Cks anāthā. ³ Bd omits tattheva vi-. ⁴ Bd -vattaṃ. ⁵ Bd
adda cintesi.

ti cintetvā manusse pucchi: „ayam sālā kataravaḍḍhakinā katā“
 ti, manussā „nāyam vaḍḍhakinā attano balena katā, Sirivaḍ-
 ḍhakisetṭhissa pana puttassa Mahosadhapaṇḍitassa vicāraṇāya
 esā sālā katā“ ti vadiṃsu, „kativasso pana p.“ ti, „pari-
 6 punṇasattavasso“ ti amacco rañṇā diṭṭhasupinadivasato paṭ-
 ṭhāya gaṇetvā „rañṇo supinadassanaṃ sameti, ayam eva so
 p.“ ti rañṇo dūtaṃ pāhesi: „deva pācīnayavamajjhakagāme
 Sirivaḍḍhasetṭhiputto Ma-paṇḍito nāma sattavassiko va samāno
 evarūpan nāma sālaṃ kāresi, pokkharaniṃ pi uyyānaṃ pi kāresi,
 10 imaṃ p-aṃ gaṇetvā ānemi mā¹ ānemīti“ rañṇo sāsanaṃ pesesi,
 rājā taṃ sutvā va tuṭṭhacitto Senakaṃ pakkosāpetvā taṃ
 atthaṃ ārocetvā „kiṃ Senaka ānema p-aṃ“ ti pucchi, so vaṇṇaṃ
 maccharāyanto² „mahārāja sālādīnaṃ kārāpitamattaken³ eva p.
 nāma na hoti, yo koci etāni kāreti, appakaṃ etan“ ti ā., so
 15 tassa kathaṃ sutvā „bhavitabbam ettha kāraṇenā“⁴ ‘ti tuṭṭhī
 hutvā „tatth⁵ eva vasanto tāva⁶ p-aṃ vīmaṃsatū“⁷ ‘ti amaccassa
 dūtaṃ paṭipeseṣi, taṃ sutvā amacco tatth⁸ eva vasanto p-aṃ
 vīmaṃsi, tatr⁹ idaṃ vīmaṃsanuddānaṃ:

1. Maṃsaṃ goṇo gaṇṭhi suttaṃ putto¹ goḷarathena ca
 20 daṇḍo sīsaṃ ahī c² eva kukkuṭo maṇi vijāyanaṃ³
 odanaṃ vāluka⁴ cāpi talākuyyānaṃ gadrabho maṇṭi⁵.

Ta. maṃsaṃ ti ekadivaṃ Bodhisatte⁶ kilamaṇḍalaṃ gacchaute⁷ eko
 seno sūnāphalakato¹⁰ maṃsapeseṭṭhī gaṇetvā ākāsaṃ pakkhandi, taṃ divā dārakā
 maṃsapeseṭṭhī chaḍḍāpessāmā⁸ ‘ti senaṃ anubandhiṃsu, seno ito c⁹ ito ca dhā-
 25 vati, te uddhaṃ oloketvā tassa pacchato pacchato gacchantā pāsāṇādisu upa-
 khalitvā kilamanti, atha tesaṃ p. āha: chaḍḍāpemi naṃ¹¹ ti, chaḍḍāpehi sāmīti,
 tena hī passathā¹² ‘ti so uddhaṃ anoloketvā va vātavegena dhāvitvā senassa
 chāyaṃ akkamitvā paṇṇiṃ paharitvā mahāravaṃ ravi, tassa tejena so saddo se-
 nassa kucchiyaṃ vinivijjhavitvā¹³ nicchārito¹⁴ viya ahoṣi, so bhīto maṃsaṃ
 30 chaḍḍesi, M. maṃsassa¹⁴ chaḍḍitabhāvaṃ nātvā chāyaṃ olokeno bhūmiyaṃ

¹ Bḍ udāhuna. ² Ck^s vaṇṇama-, Bḍ lābhamach-. ³ Ck tava, Bḍ omits tāva.
⁴ all three MSS. puttaṃ. ⁵ Ck paṇṇijāyanaṃ, C^s manivijāyanaṃ, Bḍ maṇṇijāyanaṃ.
⁶ all three MSS. -kañ. ⁷ Ck^s atha g. m. ⁸ all three MSS. -tto. ⁹
 Bḍ -to, adding tadā. ¹⁰ Bḍ suna-. ¹¹ Ck^s san, Bḍ -pessatha naṃ. ¹² Bḍ
 nisīditvā. ¹³ Bḍ^s niccharanto. ¹⁴ Ck^s maṃsaṃ.

patitum adatvā ākāse yeva sampajjcehi, tam acchariyaṃ disvā mahājano nadanto
 appoṭhento mahāsaddam akāsi, amacco tam pavattim űatvā rañño sāsanam pe-
 sesi: p. iminā nāma upāyena mānasapesim chaḍḍāpesi idam devo jānātū 'ti, rājā
 tam sutvā Senakam pucchi: kiṃ Senaka ānema p-an ti, so cintesi: tassa idhā-
 gatakālato paṭṭhāya mayam nippabhā bhavissāma atthibhāvam pi no¹ rājā na
 jānissati na tam ānetum dātum vaṭṭatīti so vaṇṇamaccharatāya² na mahārāja
 ettakena p. nāma hoti appamattakam kiñci etan ti ā., rājā majjhato hutvā
 tatth' eva nam vīmaṇsatu 'ti puna sāsanam pesesi; goṇo ti eko yavamajjhaka-
 gāmaavāsiपुरiso³ vasse patite kasissāmīti gāmantarato goṇe kiṇitvā ānetvā gehe
 vasāpetvā punadvase gocarapaṭṭhāya tiṇabhūmim netvā goṇapiṭṭhe nisinnō kilan-
 tarūpo otarivā nisinnō niddam okkamī, tasmim khāne eko coro goṇe gahetvā
 palāyi, so pabujjhivā goṇe adisvā ito c' ito ca oloketvā palāyantaṃ coram disvā
 vegena pakkhanditvā kuhim me goṇe nesīti ā., mama goṇe attano icchitaṭṭhānam
 nemīti, tesam vivadam sutvā mahājano sannipati, p. tesam sālādvārena gacchan-
 tānam saddam sutvā ubho pi te pakkosāpetvā va tesam kiriyam disvā va ayaṃ
 coro ayaṃ sāmiko ti jānāti, jānanto pi pana kasmā vivadatthā 'ti pucchi, goṇa-
 sāmiko āha: ime aham asukagāmato asukassa nāma hatthato kiṇitvā ānetvā gehe
 vasāpetvā tiṇabhūmim nesim, tattha me pamādam disvā ayaṃ goṇe gahetvā
 palāyi, av-āham ito c' ito ca olokeno imam disvā anubandhitvā gaṇhim, asu-
 kagāmaavāsino mayā etesaṃ kiṇitvā gahitabhāvam jānātīti ā., coro mam' ete
 ghare jātā ayaṃ musā bhaṇatīti ā., aha te p.: aham vo aṭṭam dhammena vi-
 nūchinissāmi, ṭhassatha me vinūcchaye ti pucchitvā ṭhassāma 'ti vutte mahā-
 janassa hadayaṃ gaṇhitum vaṭṭatīti paṭhamam coram pucchi: tayā ime goṇā⁴
 kiṃ khādāpitā⁵ kiṃ pāyitā ti, yāgum pāyitā⁶ tilapiṭṭhiṃ ca māse ca⁷ khādāpitā
 ti, tato goṇasāmikam pucchi, so āha: kuto me sāmi duggatassa yāguādiṃ,
 tiṇam khādāpitā ti, p. tesam katham parisam gāhāpetvā piyaṅgupattāni āharāpetvā
 udukkhale koṭṭhāpetvā udake maddāpetvā goṇe pāyesi, goṇā tinam eva chaḍḍa-
 yimsu, p. passath' idan ti mahājanassa dassetvā coram pucchi: coro si tvaṃ
 na coro sīti, coro 'mbhiti ā., tena hi ito paṭṭhāya mā evarūpam akāsi, B-assa
 purisā pana tam apanetvā hatthapādehi koṭṭhetvā dubbalam akāmsu, aha p.
 āmantetvā ovaditvā dīṭṭhadhamme yeva tāva te idam dukkham samparāye pana
 nirayādīsū mahādukkham anubhavissasi, ito paṭṭhāya pajāhe tam kamman ti
 paṇcasilāni adāsi, amacco tam pavattim yathābhūtam rañño ārocāpesi, rājā
 Senakam pucchitvā goṇaṭṭam nāma mahārāja yena kenaci⁸ vinūcchitan ti āga-
 mehi tāvā 'ti vutte rājā majjhato hutvā puna tatth' eva sāsanam pesesi, evam
 sabbavādesu pi vedittabham, itoparam pana uddānamattam eva vibhajitvā das-
 sessāma; gaṇṭhīti ekā duggatitthi nānāvaṇṇehi suttehi gaṇṭhike bandhitvā
 katasuttagaṇṭhikapilāndhanam gīvato mocetvā sātakassa upari ṭhapetvā paṇḍitena
 kāritapokkharanīm nahāyitum otari, aparā taruṇitthi tam disvā lobham uppādetvā
 ukkhāpitvā amma ativiya sobhanam idam kittakena kataṃ aham pi attano eva- 40

¹ Ck te, Cs ne. ² Bā balavalābhamacch-. ³ Bā pācīnaya-. ⁴ Cks goṇe.⁵ Cks -dāpetvā. ⁶ Cks pāyitvā. ⁷ Bā -piṭṭhāca māsaṇca. ⁸ Cks ye keci.

rūpaṃ karissāmīti gīvāya piḷandhivā pamāṇaṃ tāv' assa upadhāremīti pucchitvā
tāya ujcittatāya upadhārehitī vuttā gīvāya piḷandhivā pakkāmi, itarā disvā
sīghaṃ uttaritvā sāṭakaṃ nivāsetvā upadhāvivā kataṃ me piḷandhanaṃ gaheṭvā
palāyāsīti sāṭake gaṇhī, itarā nāhaṃ tava santakaṃ gaṇhāmī, mama gīvāya
5 eva¹ piḷandhanaṃ ti ā., taṃ sutvā mahājano sannipatī, p. dārakehi saddhiṃ
kiḷanto tāsaṃ kalahaṃ katvā sālādvārena gacchantīnaṃ saddaṃ sutvā kiṃsaddo
eso ti pucchitvā ubhinnaṃ kalahakāraṇaṃ sutvā pakkosāpetvā ākāren' eva ayaṃ
coritī ṇatvā taṃ atthaṃ pucchitvā mama vinicchaye ṭhassathā 'ti vatvā āma
sāmīti vutte paṭhamasṃ coriṃ puechi: tvaṃ imaṃ piḷandhanaṃ kataragandhaṃ
10 vilimpasīti, abaṃ niccaṃ sabbasaṃhāraṇaṃ² vilimpāmīti, sabbasaṃhāraṇaṃ³ nāma
sabbagandhehi yojetvā kataragandho, tato itaraṃ puechi, sā āha: kuto mayhaṃ
duggatāya sabbasaṃhāraṇaṃ⁴, abaṃ niccaṃ piyaṅgupphagandhaṃ eva vilimpā-
mīti ā., p. udakapātim āharāpetvā naṃ piḷandhanaṃ tattha pakkhipāpetvā gaṇ-
dhikaṃ pakkosāpetvā etaṃ pātim⁵ upasiṃghitvā asukagandhabhāvaṃ nāma jānā-
15 hīti ā., so upasiṃghanto piyaṅgupphagandhaṃ ṇatvā imaṃ Ekanipāte g. ā.:

1. Sabbasaṃhāraṇaṃ n' atthi suddhaṃ kaṇṇu pavāyati (vol. I p. 484)

alikaṃ bhāsati 'yaṃ⁶ dhuttī saccam āhu mahallikā ti.

Ta. dhuttīti dhuttikā, āhū 'ti āha katheti, ayam eva vā pāṭho.

M. taṃ kāraṇaṃ mahājanaṃ jānāpetvā corī si tvaṃ na corī sīti pucchitvā
20 coribhāvaṃ paṭijānāpesi, tato paṭṭhāya M-assa paṇḍitabhāvo mahājanassa pākāto
jāto; suttan ti ekā kappāsakkhetarakkhikā itthi khettaṃ rakkhanti tatth' eva
parisuddhaṃ kappāsaṃ gaheṭvā sukhumasuttaṃ kantitvā guḷaṃ katvā ucchange
ṭhapetvā gāmaṃ āgacchanti paṇḍitassa pokkharaniyaṃ nahāyissāmīti sāṭakassa
upari suttaguḷaṃ ṭhapetvā nahāyitum otari, aparā itthi taṃ disvā luddhacittā
25 taṃ gaheṭvā aho manāpaṃ suttam taya amma katan ti accharaṃ paharitvā olo-
kenti viya ucchāṇge katvā pakkāmi, taṃ purimaṇeyu' eva vitthāretabbaṃ, p.
coriṃ pucchitvā tvaṃ guḷaṃ karonti kiṃ auto pakkhipitvā akāsīti kappāsapha-
laṭṭhiṃ⁷ sāmīti, itaraṃ puechi sā timbaruattṭhiṃ⁸ ti ā., so ubhinnaṃ kathaṃ
parisaṃ gāhāpetvā suttaguḷaṃ nibbethāpetvā timbaruattṭhiṃ⁹ disvā taṃ cori-
30 bhāvaṃ sampañcchāpesi, mahājano baṭṭhatuṭṭho suvinicchito aṭṭo ti sādhukāra-
sahassāni pavattesi; putto¹⁰ ti ekā itthi puttaṃ ādāya mukhadhovanattāya paṇ-
ḍitassa pokkharaniṃ gantvā puttaṃ uahāpetvā attano sāṭake nisīdāpetvā mukhaṃ
dhovitvā nahāyitum otari, tasmiṃ khaṇe ekā yakkhiṇī naṃ dāraṇaṃ disvā
khādītukāma hutvā itthivesaṃ gaheṭvā saḥāyike sobhati vatāyaṃ dāraṇaṃ tav' eso
35 putto ti pucchitvā āma amma¹¹ ti vutte pāyemi¹² naṃ ti vatvā pāyehitī vuttā
taṃ gaheṭvā thokaṃ kiḷāpetvā taṃ ādāya palāyitum ārabhi, itarā taṃ disvā
dhāvivā kuhiṃ me puttaṃ nesīti gaṇhī, yakkhiṇī kuto taya putto laddho mam'
eso putto ti ā., tā kalahaṃ karontiyo sālādvārena gacchanti, p. kalahasaddaṃ
sutvā tā¹³ pakkositvā kim etan ti pucchitvā aṭṭaṃ sutvā akkhīnaṃ animisatāya¹⁴

¹ C¹ gīvāyame. ² B¹ -sāhār-. ³ B¹ gaudhaṃ. ⁴ C¹ bhāsatha yā, C¹ bhāsata
yā. ⁵ B¹ -labijam. ⁶ B¹ -rusathlu. ⁷ B¹ puttā. ⁸ C¹ pesemi. ⁹ C¹
taṃ, B¹ omits tā. ¹⁰ C¹ animmi-, B¹ animmiss-.

o' eva rattatāya ca yakkhinīm yakkhinīti nātvāpi mama vinicchaye t̥hassathā 'ti
 vatvā āma t̥hassāmā 'ti vutte lekhaṃ kaḍḍhitvā lekhamajjhe dārakaṃ nīpajjāpetvā
 yakkhinīyā hatthesu mātaraṃ padesu gāhāpetvā dve pi ākaḍḍhitvā gaṇbatha, kaḍ-
 dhitum sakkontiya eva putto ti ā., tā ubho pi kaḍḍhim̐su, dārako kaḍḍhiya-
 māno¹ dukkhappatto hutvā viravi, mātā hadayena phalītena viya puttam mocetvā 5
 rodamānā aṭṭhāsi, p. mahājanam pucchī: dārako² mātu hadayaṃ mudukaṃ hoti
 udāhu amātu hadayaṃ ti, mātu hadayaṃ paṇḍitā 'ti, idāni kim etaṃ dārakaṃ ga-
 hetvā t̥hitā mātā hoti vissajjetvā t̥hitā ti, vissajjetvā t̥hitā paṇḍitā 'ti, imaṃ pana
 dārakacorīm tumhe jānāthā 'ti, na jānāma paṇḍitā 'ti, yakkhinī esā, dārakaṃ
 khādītum gaṇhīti, katham jānāsi paṇḍitā 'ti, akkhinaṃ anīmisatāya c' eva ratta- 10
 tāya ca chāyāya abhāvena ca nīrāsamkatāya ca nikkaruṇatāya cā 'ti, aha naṃ
 pucchī: kāsī tvaṃ ti, yakkhinī-mhi sāmīti, kasmā imaṃ dārakaṃ gaṇhīti, khā-
 dītum sāmīti, andhabāle pubbe pi pāpakaṃ katvā yakkhinī jātāsi, idāni puna
 pi pāpaṃ karosi aho andhabālāsīti ovaditvā pañcasu sīlesu paṭiṭṭhāpetvā uyyo-
 jesi, dārakamātā eiraṃ jīva sāmīti p-am̐ thometvā puttam ādāya pakkāmi; 15
 goḷarathena cā 'ti goḷena ca rathena ca, eko kira lakaṇṭakattā goḷo kāla-
 vaṇṇattā ca kḷo ti Goḷakāḷo nāma puriso satta samvaccharāni ghare kammaṃ
 katvā bhariyaṃ labhi, sā nāmena Dīghatālā nāma, so ekadivasaṃ tam āman-
 tetvā bhadde pūvakhādaniyaṃ paca mātāpitara³ daṭṭhum gacchissāmā 'ti vatvā
 kin te mātāpitūhīti tāya paṭikkhīte⁴ pi yāvatatiyaṃ vatvā pūvaṃ pacāpetvā 20
 pātheyyaṃ ca paṇṇākāraṇ ca ādāya tāya saddhīm maggaṃ paṭipanno antarāmagge
 uttānavāhinīm nadīm addasa, te pana dve pi udakabhīrukā va, tasmā tam
 nadīm uttarītum avisahantā nadītīre aṭṭhamasu, tadā Dīghapaṭṭhi nāma eko
 duggatamanusso tam nadīm anuvicaranto tam thānaṃ pāpuṇi, aha naṃ te disvā
 pucchīmsu: samma ayaṃ nadī gambhīrā uttānā ti, so tesaṃ udakabhīruka- 25
 bhāvaṃ nātvā atigambhīrā caṇḍamacchā ti ā., samma tvaṃ katham gamissasīti,
 idha suṃsumāramakarānaṃ ambehi saddhīm paricayo atthi, tena ambe na vihe-
 ṭhenti, tena ambe nehi āhamasu, sādhu 'ti sampatṭechhi, ath' assa khajja-
 bhojjam adāmsu, so katabhattakīero samma paṭhamam̐ kaṃ nemīti pucchī, tava⁵
 sahāyikaṃ paṭhamam̐ nehi, maṃ pacchā nessesīti vutte so sādhu 'ti tam khandhe 30
 katvā pātheyyaṃ ca paṇṇākāraṇ ca sabbam̐ gahetvā nadīm otarītva thokaṃ gantvā
 ukkuṭṭiko nisiditvā pakkāmi, Goḷakāḷo tīre t̥hito va yāva gambhīrā vatāyāya nadī
 evaṃ dīghapaṭṭhi⁶ nāma evarūpā mayham̐ pana asayhā bhavissatīti cintesi,
 itero pi tam nadīmajjham̐ netvā bhadde aham̐ tam possessāmi sampannavattā-
 lam̐kāradāsasāparivutā vicarissasi, kin te ayaṃ lakaṇṭakavāmanako karissasi, 35
 mama vacanaṃ karohīti ā., sā tassa vacanaṃ sutvā attano sūmike⁷ sineham̐
 bhinditvā tam khaṇaṃ yeva tasmīm̐ paṭibaddhacittā hutvā sāmī sace maṃ na
 chaḍḍessasi karissāmi te vacanaṃ ti sampatṭechhi, te paratīraṃ gantvā ubho pi
 sammodamānā Goḷakāḷam̐ pahāya tīṭha tvaṃ ti vatvā tassa passantass' eva
 khādaniyaṃ khādantā pakkāmiṃsu, so disvā ime ekato hutvā maṃ chaḍḍetvā 40

¹ C^o vaḍḍhiya-, C^k vaḍḍhim̐suyamāno. ² B^d -kesu. ³ C^k -ram. ⁴ B^d -ttā.⁵ so all three MSS. for mama? ⁶ C^k dīghassāpi. ⁷ C^k -kā.

palāyanti maññe ti aparāparaṃ dhāvanto thokaṃ otaritvā bhayena nivattitvā puna-
 tesu kopena jīvāmi vā marāmi vā ti lamghitvā¹ nadiyaṃ patito² uttānabbhāva-
 ñatvā nadīm uttaritvā vegena anubandhitvā³ taṃ pāpuṇitvā are duṭṭhacora kuhiṃ-
 me bhariyaṃ nesīti⁴ āha⁵, itaro pi taṃ are duṭṭhavāmanaṃ kuto tava bhariyā
 5 mam' esā bhariyā ti vatvā gīvāya gahetvā parivattetvā khipi, so Dīghatālaṃ hatthe-
 gahetvā tiṭṭha kuhiṃ gacchaṃsī sattasaṃvaccharāṇi ghare⁶ katvā laddhabhāriyā me-
 sīti⁷ vatvā tena saddhīm kalahaṃ karonto sālāya santikaṃ pāpuṇi, mahājano-
 sanuipatti, M. kiṃsaddo nāṃ' eso ti pucchitvā ubho pi te pakkosāpetvā va-
 caṇapaṭivacaṇaṃ sutvā mama vinicchaye ṭhassathā⁸ 'ti vatvā ṭhassāma⁹ 'ti vutte-
 10 paṭhamāṃ Dīghapiṭṭhiṃ pakkosāpetvā tvaṃ konāmo sīti pucchī, ahaṃ Dīgha-
 piṭṭhiko nāma sāmīti, bhariyā te kāmāma¹⁰ ti, so tassā nāmaṃ ajānanto aññaṃ
 nāmaṃ kathesi, mātāpitaro te kiṃnāmā¹¹ ti, asukanāmā¹² ti, bhariyāya te mātā-
 pitaro kiṃnāmā¹³ ti, so ajānitvā aññaṃ nāmaṃ kathesi, ath' assa kathaṃ pari-
 saṃgāhāpetvā apanetvā itaraṃ pakkosāpetvā purīmanayen' eva sabbesaṃ nāmānt
 15 pucchī, so yathābhūtaṃ jānanto aviraḍḍhitvā kathesi, taṃ pi apanetvā Dīghatālaṃ
 pakkosāpetvā tvaṃ kāmāma¹⁴ ti pucchī, ahaṃ Dīghatālaṃ nāma sāmīti. sāmiko te-
 konāmo ti, ajānanti aññaṃ kathesi, mātāpitaro pi te konāmā¹⁵ ti, sā yathābhūtaṃ
 kathesi, sāmikassa te mātāpitaro konāmā¹⁶ ti, sā vippalapanti aññaṃ kathesi, p.
 itare dve pakkosāpetvā mahājanaṃ pucchī: imissā kathā Dīghapiṭṭhiṃ vacanena
 20 sameti¹⁷ Golakāḷassa¹⁸ 'ti, Golassa¹⁹ paṇḍitā²⁰ 'ti, ayaṃ imissā sāmiko itaro coro ti
 vatvā aha naṃ pucchitvā corabhāvaṃ sampatiṇṇāpesi; rathe²¹ ti eko pana
 puriso rathe nisīditvā mukhadhovanatthāya nikkhami, tasmiṃ khaṇe Sakko
 āvajjanto p-aṃ disvā Mahosadhabuddhaṃkurassa paṇḍānubhāvaṃ pakaṭaṃ ka-
 rissāmīti cintetvā manussavesenāgantvā rathassa pacchābhāgaṃ gahetvā pāyāsi-
 25 rathe nisīnnapuriso tāta ken' atthena āgato sīti pucchitvā tumhe upaṭṭhātun ti
 vutte sādhu²² 'ti sampatiṇṇitvā yānā oruyha sarīrakiccattāya gato, tasmiṃ khaṇe
 Sakko rathaṃ abhirūhitvā vegena pājesi, rathasāmiko sarīrakiccaṃ katvā nik-
 khanto Sakkaṃ rathaṃ gahetvā palāyantaṃ disvā vegena gantvā tiṭṭha
 tiṭṭha kuhiṃ me rathaṃ nesīti vatvā tava ratho añño bhavissati ayaṃ pana
 30 mama ratho ti vutte tena saddhīm kalahaṃ karonto sālādvāraṃ pāpuṇi, p. kiṃ
 etan ti taṃ pakkosāpetvā āgacchantāṃ disvā va nibbhayaṭṭhāya e' eva akkhīnaṃ ca
 animisatāya²³ ce ayaṃ Sakko ayaṃ rathasāmīti aññāsi, evaṃ sante pi vivāda-
 kāraṇaṃ pucchitvā mama vinicchaye ṭhassathā²⁴ 'ti vatvā āma ṭhassāma²⁵ 'ti vutte-
 ahaṃ rathaṃ pājesāmi tumhe dve pi rathaṃ pacchato gahetvā gacchatha ratha-
 35 sāmiko na vissajjati itaro vissajjessatīti vatvā purissaṃ āpāpesi: rathaṃ pājā-
 pehīti, so tathā akāsi, itare pacchato gahetvā gacchanti, rathasāmiko thokaṃ
 gantvā dhāvituṃ assayhamāno vissajjettvā ṭhito, Sakko rathena saddhīm dhāvati²⁶
 eva, p. rathaṃ nivattāpetvā manussānaṃ ācikkhi: ayaṃ puriso thokaṃ gantvā

¹ B^d ullaṅgh-. ² C^k panito, C^s panino? ³ C^k omīti anu-. ⁴ C^k nesīti, B^d
 nemīti. ⁵ B^d gaṇhi. ⁶ C^s B^d add kammanā. ⁷ B^d ahaṃ s. s. gh. k. k. laddhā bh.
 me ti. ⁸ B^d adds udāhu. ⁹ so C^k; B^d ratho. ¹⁰ all three MSS. animmi-.

ratham viassaṭṭetvā (hito, ayam pana rathena saddhīm dhāvitvā rathen' eva sad-
 dhiṃ nivatti, n' ev' assa sarīre pi sedabindumattam pi atthi, na assāsapassāso,
 abhito animisanetto eso Sakko devarāja ti, aha naṃ devarājāsīti pucchitvā āmā
 'ti vutte kasmā āgato sīti, tav' eva paññāpakāsanattham paṇḍitā 'ti, tena hi mā
 puna evarūpam akāsīti ovadi, Sakko Sakkānubhāvaṃ dassento ākāso (hstvā 5
 suvinicchito aṭṭo ti p-assa thutīm katvā sakaṭṭhānam eva gato, tadā so amarro
 sayam eva rañño santikaṃ gantvā mahārāja p-ena evaṃ rathaaṭṭo vinicchito¹,
 Sakko pi tena parājito, kasmā purisavisesaṃ na jānāsi devā 'ti ā, rājā Sena-
 kaṃ pucchi: Senaka ānema p-an ti, so mahārāja na ettakena paṇḍitā nāma
 honti āgametha tāva vīmaṃsītvā jānissāmīti. Sattadāra kapāñño nīṭṭhito: 10
 Daṇḍo ti ath' ekadivasaṃ p-am vīmaṃsissāmā 'ti khadiradaṇḍakaṃ āharāpetvā
 tato vidatthimattam gabetvā cundakārena suṭṭhu likhāpetvā pācīnayavamaṭṭhaka-
 gāmaṃ pesayīmsu, yavamaṭṭhaka gāma vāsīno kira paṇḍitā, imassa khadiradaṇḍa-
 kassa idaṃ aggaṃ idaṃ mūlan ti jānantu, sace na jānanti sahasaṃ² daṇḍo ti,
 gāma vāsīno saunipatitvā jānitum asakkontā seṭṭhino kathayīmsu: kadāci Maho- 15
 sadhap. jāneyya pakkosāpetvā taṃ pucchathā 'ti, seṭṭhi naṃ p-am kīlamanḍalā³
 pakkosāpetvā taṃ attham ārocetvā tāta mayam jānitum na sakkoma api nu tvam,
 sakkhissasi tātā 'ti pucchi, taṃ sutvā p. rañño imassa aggaṃ vā mūlena vā
 payojanaṃ n' atthi mama vīmaṃsanatthāya pesitaṃ bhavissatīti cintetvā āha-
 ratha tāta jānissāmīti hatthena gabetvā idaṃ aggaṃ idaṃ mūlan ti nātāpi 20
 mahājanassa hadayaṃ gaṇhanattham⁴ udakapātīm āharāpetvā khadiradaṇḍakaṃ
 majjhe suttana bandhitvā suttakoṭṭiyam gabetvā kh-kaṃ udakapiṭṭhe (hapesi,
 mūlaṃ bhārikatāya paṭhamam udahe nimujji, tato mahājanaṃ pucchi: rukkhassa
 nāma mūlaṃ bhāriyam hoti udāhu aggaṃ ti mūlaṃ paṇḍitā 'ti tena hi imassa
 paṭhamam nīmuggaṃ passath' etaṃ mūlan ti imāya saññāya aggaṃ ca mūlaṃ 25
 ācikkhi, gāma vāsīno pi idaṃ aggaṃ idaṃ mūlan ti rañño pahīṇīmsu, rājā tus-
 sitvā ko imaṃ jānīti⁵ pucchitvā Sīrivaḍḍhiseṭṭhiputto Mahosadhap. ti sutvā
 kiṃ Senaka ānema naṃ ti pucchi, adhivāsehi deva aññena pi upāyena naṃ
 vīmaṃsissāmā 't⁶; sīsaṃ ti ath' ekadivasaṃ itthiyā ca purisassa cā 'ti dve
 sīsaṃ āharāpetvā idaṃ itthiyā sīsaṃ idaṃ purisassa sīsaṃ ti jānantu⁷ ajānan- 30
 tānaṃ sahasaṃ⁸ daṇḍo ti pahīṇīmsu, gāma vāsīno ajānantā M-am pucchīmsu,
 so dīavā va aññāsi purisasse kira sībbāni ujukāni honti itthīssā vaṃkāni honti
 parivattetvā gacchanti, so iminā abhiññāpēna idaṃ sīsaṃ itthiyā idaṃ nīsaṃ
 purisassa 'ti, gāma vāsīno rañño pahīṇīmsu, sesaṃ purimasadisaṃ eva; abhi
 ath' ekadivasaṃ sappāṇ ca sappīṇi ca āharāpetvā ayam sappo ayam sappīṇi⁹ 35
 jānantū 'ti pesesum, gāma vāsīno p-am pucchīmsu, so dīavā va jāni: sappassa
 hi naṃguṭṭham thūlaṃ hoti sappīṇiyā tanukaṃ sappassa sīsaṃ thūlaṃ hoti
 sappīṇiyā dīghaṃ sappassa akkhīni mahantāni sappīṇiyā khuddakāni sappassa
 sovattiko paribhaṇḍo¹⁰ hoti sappīṇiyā vīchinnāko¹¹, so imehi abhiññāpēhi¹¹

¹ Bā suvi-. ² Bā -ssi. ³ Ck -laṃ. ⁴ Bā gabakattham. ⁵ Bā jānātīti. ⁶ Bā
 adde sādhu senakā ti. ⁷ Ck -ti. ⁸ Bā -ssa. ⁹ Cā paribaddho? Bā paṭibaddho.

¹⁰ so Ck; Bā vīchindikā. ¹¹ Ck -ṇena.

ayaṃ sappo ayaṃ sappinṭi ācikkhī, sesaṃ vuttanayam eva; kukkuṭo ti ath'
 ekadivasaṃ pācīnayavamaññhagāmaṃvāsīno ambhākaṃ sabbasetaṃ pādavisāṇaṃ sīsa-
 kakudhaṃ¹ tayo kāle anatikkamitvā nadantaṃ usabhaṃ pesentu noce pesenti
 sahassaṃ² daṇḍo ti paṇḍiṃsu, ajānantaṃ p-aṃ pucchīṃsu, so āha: rājā vo
 5 sabbasetaṃ kukkuṭaṃ āharāpeti³, so hi pādanakhatāya⁴ pādavisāṇo nāma sīse
 cūlāya⁵ sīsakakudho⁶ nāma tikkhattum vassanto tayo kāle a. nadati nāma,
 tasmā evarūpaṃ kukkuṭaṃ pesethā 'ti ā., te pesayīṃsu; maṇṭi Sakkena
 Kusaraṇṇo dinno maṇikkhandho aṭṭhasu ṭhānesu vaṃko ahoṣi, tassa suttam
 chīnnaṃ, koci purāṇasuttaṃ nīharitvā navasuttaṃ pavesetum na sakkoti, eka-
 divasaṃ imambhā maṇikkhandhā purāṇas. nīharitvā navaṃ pavesentū 'ti⁷ pesa-
 10 yīṃsu, gāmaṃvāsīno n' eva purāṇaṃ nīharitum na navaṃ pavesetum sakkhīṃsu,
 asakkontā p-assa ācikkhīṃsu, so mā cintayitthā 'ti madhubindum āharāpethā 'ti
 āharāpetvā maṇṇo dvīsu passesu chiddaṃ madhuna⁸ makkhetvā kambalasuttaṃ
 vaṭṭetvā koṭṭiyaṃ madhuna makkhetvā thokaṃ chidde pavesetvā kipillikānaṃ
 15 nikkhamaṇaṭṭhāne ṭhapesi, kipillikā madhugandhena bilā⁹ nikkhamitvā maṇimbi
 purāṇasuttaṃ khādamānā gantvā¹⁰ kambalasuttaṃkoṭṭiyaṃ gehetvā ḍasitvā¹¹ kaḍ-
 ḍhantaṃ ekena passena nīharīṃsu, p. pavesitabbhāvaṃ ṇatvā raṇṇo dethā 'ti
 gāmaṃvāsīnaṃ adāsi, te raṇṇo pesayīṃsu, so pavesitauṇāyaṃ sutvā tussī; vijā-
 yanaṃ¹² ti ekadivasaṃ kira raṇṇo maṇḍalausabhaṃ bahumāse khādāpetvā
 20 mahodaraṃ katvā visāṇāni dhovitvā telena makkhetvā baliddiyā nahāpetvā pā-
 cīnayavamaññhagāmaṃvāsīnaṃ paṇḍiṃsu, tumhe kira paṇḍitā ayaṃ ca raṇṇo
 maṇḍalausabho paṭiṭṭhitagabbho etaṃ vijāyāpetvā savaccham pesetha apesentānaṃ
 sahassaṃ¹³ daṇḍo ti, gāmaṃvāsīno na sakkā idaṃ katum kin nu kho karissāmā
 'ti p-aṃ pucchīṃsu, so iminā paṇḍapaṭibhāgena bhavitabban ti cintetvā sak-
 25 khīssatha paṇ' ekaṃ raṇṇā saddhīm kathanasamathaṃ visāraḍaṃ purisaṃ laddhun
 ti pucchi¹⁴, na garukaṃ etaṃ paṇḍitā 'ti, tena hi naṃ pakkosāpethā 'ti, te
 pakkosāpayīṃsu, aha naṃ M. āha: ehi tvaṃ bho purisa tava keṣe piṭṭhiyaṃ¹⁵
 vikīritvā nānappakārakaṃ balavaparidevaṇaṃ paridevanto rājadvāraṃ gaccha
 aññehi pucchito kiñci avatvā parideva raṇṇā pana pakkosāpetvā paridevakāraṇaṃ
 30 pucchito samāno piṭā me deva vijāyitum na sakkoti ajja sattamo divaso paṭi-
 saraṇaṃ. me bohi vijāyanūṇāyaṃ assa kathehīti vatvā raṇṇo kim vipalāpasi
 aṭṭhānaṃ etaṃ purisā nāma vijāyantaṃ n' atthīti vutte sace deva evaṃ saccaṃ
 aha pācīnayavamaññhagāmaṃvāsīno kathaṃ maṇḍalausabhaṃ vijāyāpessantīti va-
 deyyāsīti, so sādhu 'ti sampaṭicchitvā tathā akāsi, rājā ken' idaṃ paṇḍapaṭi-
 35 bhāgaṃ cintitaṃ ti pucchitvā Mahosadhapaṇḍitena 'ti sutvā tussī; odanaṃ ti
 aparasmīm divase p-aṃ vimaṃsissāmā 'ti pācīnayavamaññhagāmaṃvāsīno am-
 bhākaṃ aṭṭhaṅgasamannāgataṃ ambilodanaṃ pacitvā pesentu tatr' imāni aṭṭhaṇ-

¹ so Ck; B^d -kukkuṭam. ² B^d -ssa. ³ B^d -si. ⁴ B^d -nakhasikhatāya. ⁵
 B^d sīsacūlāya. ⁶ B^d -kukkuṭo. ⁷ B^d adds apavesentānaṃ sahassadaṇḍo ti. ⁸
 Ck^s chijjamukhe madhubindum. ⁹ Ck^s bilāya, B^d omits bilā. ¹⁰ B^d āg- ¹¹
 B^d ḍamsi-. ¹² Ck^s vijāyan. ¹³ B^d -ssa. ¹⁴ B^d -itvā. ¹⁵ B^d viṭhi-.

gāni na taṇḍulehi na udakena na ukkhaliyā na uddhane na agginā¹ na dārūhi
na itthiyā na purisena na maggena apesentānaṃ sahasaṃ² daḍḍo ti, gāmaśāsino
taṃ kāranaṃ ajānantā p-aṃ pucchimsu, so mā cintayitthā 'ti vatvā na taṇḍu-
lehi³ nāmā 'ti kaṇṭhe⁴ gāhāpetvā na udakena⁵ nāmā 'ti himaṃ gāhāpetvā na
ukkhaliyā⁶ nāmā 'ti aññaṃ mattikabhāṣeṇaṃ g. na uddhane⁷ nāmā 'ti khāpuke
koṭṭhāpetvā⁸ na agginā⁹ nāmā 'ti pakatiaggim pahāya araṇṇiaggim gāhāpetvā na
dārūhi¹⁰ nāmā 'ti pattāni g. ambilodanaṃ pacāpetvā navabhāṣane pakkhipitvā
lājetvā¹¹ na itthiyā na purisena 'ti paṇḍakena ukkhīpāpetvā na maggena 'ti
mahāmaggaṃ pahāya jaṃghamaggena rañño pesethā 'ti āha, te tathā karimsu,
rājā ken' esa pañño nāto ti pucchitvā M-paṇḍitena 'ti sutvā tussi; vālukā¹²
ti aparādivase paṇḍitassa' eva vīmaṃsanattham gāmaśāsinaṃ sāsaṇaṃ pahīṇimsu:
rājā dolāya kiṇṭukāmo rājakule ca purāṇavālukayottaṃ chinnaṃ¹³ ekaṃ vālu-
kayottaṃ vaṭṭetvā¹⁴ pesentu apesentānaṃ sahasaṃ² daḍḍo ti, te ajānitvā p-aṃ
pu-, p. pi iminā pañhapaṭṭibhāgen' eva bhavitabban ti cintetvā gāmaśāsino assāsetvā
vacanakusale dve tayo purise pakkosāpetvā gacchatha rājānaṃ vadetha: deva
gāmaśāsino tassa yottassa taṇuṃ vā thūlaṃ vā ti pamāṇaṃ na jānanti porāṇa-
kavālukayottato vidatthimattaṃ vā¹⁵ caturaṅgulamattaṃ vā¹⁶ khaṇḍaṃ pesetha
taṃ kira oloketvā tena pamāṇena vaṭṭessantīti sace so rājā ambhākaṃ ghare
vālukayottaṃ nāma na kadāci bhūtapubban ti vadati aha naṃ sace mahārāja
taṃ na sekkā kātum yavamajjhakavāsino kathaṃ vālukayottaṃ karissantīti va-
deyyāthā 'ti pesesi, te tathā karimsu, rājā sutvā kena cintitā idam pañhapaṭṭi-
bhāgen ti pucchitvā paṇḍitena 'ti sutvā tussi; taṭṭākaṃ ti aparādivasaṃ rājā
udakakilāṃ kiṇṭukāmo pañcavidhapadumasañchannuṃ navaṃ pokkharāṇim pesentu
apesentānaṃ s. d. ti gāmaśāsinaṃ pahīṇimsu, te p-assa ārocesuṃ, so iminā
pañhapaṭṭibhāgen' eva bh. ti cintetvā vacanakusale katipayamanusse pakkosathā¹⁷
'ti pakkosāpetvā eha tumhe udake kiṇṭitvā akkhīni rattāni katvā allakesā alla-
vatthā kaḷalamekkhitasarirā yottadaṇḍaleddhuhatthā hutvā rājadvāraṃ gantvā
dvāre ṭhitabhāvaṃ rañño ārocāpetvā katokāsa pavasitvā mahārāja tumhehi kira
pācīna - - vāsino pokkharāṇim pesentū 'ti pahitattā¹⁸ mayam tumhākaṃ anuc-
chavikaṃ mahantaṃ pokkharāṇim ādāya āgatā, sā pana araṇṇavāsikattā¹⁹ na-
garaṃ disvā pākāraparikhaaṭṭalākādīni oloketvā bhūtatasiṭā yottāni chinditvā
palāyitvā araṇṇeṃ eva pavitthā mayam leddhudaṇḍādīhi pothetvā²⁰ nivattitum
nāsakkhimhā tumhākaṃ kira araṇṇā ānītaṃ purāṇapokkharāṇim detha²¹ tāya
saddhim yojetvā āharissamā 'ti vatvā rañña na kadāci mama araṇṇato pokkharāṇi

¹ C^s na uddhanena agginā, B^d na uddhanena na agginā, C^k uddhane na agginā, omitting na before uddhane; this is, in spite of the Comment, perhaps the right reading. ² B^d -ssa. ³ C^k -lā. ⁴ C^k -kā. ⁵ C^k -kaṇ. ⁶ C^k -liya. ⁷ C^k -naṃ. ⁸ B^d koṭṭā-. ⁹ all three MSS. aggi. ¹⁰ B^d dārūhi, C^k dāru. ¹¹ B^d lañcitvā, C^s lañjenti. ¹² B^d -kan. ¹³ C^k jinnaṃ. ¹⁴ C^k vatte-, B^d paṭṭe-. ¹⁵ C^k vivadittha, omitting vā. ¹⁶ C^k omīti vā. ¹⁷ C^s pabhinannā, B^d pahīṇatha. ¹⁸ B^d -ññe vāsittā. ¹⁹ C^k poth-, B^d pothentāpi. ²⁰ B^d pesetha. ²¹ C^k add naṃ.

- nāma āgatapubbā¹ na ca mayā kassaci yojetvā āharaṇatthāya pokkharanī² pesita-pubbā ti vutte sace evaṃ yavamajjhakavāsīno kathaṃ pokkharanīṃ pesessanti vadeyyāthā 'ti vatvā pesesi, te tathā karīṃsu, rājā p-ena nātabhāvaṃ sutvā tussi; uyyānaṃ ti pun' ekadivasaṃ mayāṃ uyyānakīlaṃ kilītukāmā ambakaṃ
- 5 ca uyyānaṃ purāṇaṃ yavamajjhavāsīno supupphitatarusaūchannaṃ navaṃ uyyānaṃ pesentū 'ti pahīṇīṃsu, p. imiṇā p-n' eva bh. ti te samassāsetvā manusse pesetvā purīmanayen' eva kathāpesi, tadā rājā tussitvā Senakaṃ pucchi: kiṃ Senaka ānema p-an ti, so lābhamaccharena na ettakena p. hoti āgamehīti ā., tassa vacanaṃ sutvā rājā cintesi: Mahosadhap. dārakapaṇṇo³ pi mama manam
- 10 gaṇhī evarūpesu pi 'ssa gūlhaṃ imāṃsaṇesu c' eva pañhapaṭibhāgesu ca Budhassa vyākaraṇaṃ viya vissajjesi Senako evaṃvidhaṃ⁴ p-aṃ ānetuṃ na deti kiṃ me Senakena ānessāmi nan ti so mahantena parivārena gāmaṃ pāyāsi, tassa maṅgalassaṃ abhirūhitvā gacchantassa assassa pādo phālitaṃ⁵ bhūmiyā antaraṃ pavisitvā bhijji, rājā tato va nivattitvā nageraṃ pavīsi, aha naṃ Senako
- 15 upasaṃkamitvā pucchi: mahārāja p-aṃ kira ānetuṃ yavamajjhakagāmaṃ gamit' atthā⁶ 'ti, āma p-tā 'ti, mahārāja tumhe maṃ anattakāmaṃ katvā passatha⁷ āgametha tāvā 'ti vutte pi atituriṭā nikkhamittha⁸ paṭhamagamanen' eva maṅgalassaṃ pādo bhinno ti, so tassa vacanaṃ sutvā tuḷhī hutvā pun' ekadivasaṃ tena saddhīṃ mantesi: kiṃ Senaka Ma-paṇḍitaṃ ānema 'ti tena hi deva sayāṃ
- 20 agantvā dūtaṃ pesetha: p-a ambakaṃ tava santikaṃ āgacchantānaṃ assassa pādo bhinno assatarāṃ⁹ no pesetu seṭṭhatarāṃ cā¹⁰ 'ti yadi assatarāṃ pesessati sayāṃ āgamissati seṭṭhatarāṃ pesento pitarāṃ¹¹ pesessati ayam eko no pañho bhavissatīti, rājā sādhu 'ti sampatīcehitvā tathā vatvā¹² dūtaṃ pesesi, p. dūtavananaṃ sutvā rājā mamaṃ c' eva¹³ pitarāṃ ca me passitukāmo ti cintetvā pitu-
- 25 santikaṃ gantvā vanditvā tāta rājā tumhe ca mamaṃ¹⁴ ca datṭhukāmo tumhe paṭhamatarāṃ seṭṭhisahassaparivutā gacchatha gacchantā ca tucchahatthā agantvā navasappipūraṃ candanakaraṇḍakaṃ ādāya gacchatha rājā tumhehi saddhīṃ paṭi-
- 30 santhāraṃ katvā gahapatirūpaṃ āsanaṃ ṇatvā¹⁵ nisīdatha 'ti vakkhati tumhe tathā-rūpaṃ āsanaṃ ṇatvā¹⁶ nisīdeyyātha tumhākaṃ nisinnakāle ahaṃ āgamissāmi rājā mayāpi saddhīṃ paṭisanthāraṃ katvā p-a tavānurūpaṃ āsanaṃ ṇatvā nisīdā 'ti vakkhati athāhaṃ tumhe olokesāmi¹⁷ tumhe tāya saṇṇāya āsanā vuttāhāya tāta Ma-paṇḍita imasmiṃ āsane nisīdā 'ti vadeyyātha ajj' eko¹⁷ pañho matthakaṃ pāpuṇissatīti, so sādhu 'ti sampatīcehitvā vuttaṇayen' eva gantvā attano dvāre
- 35 ṭhitabhāvaṃ raṇṇo ārocāpetvā pavīsatū 'ti pesite pavisitvā rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ atṭhāsi, rājā tena saddhīṃ paṭisanthāraṃ katvā gahapati tava putto Ma-to kuhīṇ ti pucchi, paccato āgacchati devā 'ti, rājā āgacchatīti sutvā tuṭṭhamānaso hutvā attano yuttāsaṇaṃ ṇatvā nisīdā 'ti ā., so attano yuttāsaṇaṃ

¹ Bđ bhūtap-. ² all three MSS. -ṇīṃ. ³ Ck dārakasaṃpaṇṇo, Bđ saddadāra-
ka-paṇṇo. ⁴ Bđ evarūpaṃ. ⁵ Bđ phālita? ⁶ Cks āga-. ⁷ so Cks; Bđ tumhe
mayā imāṃ anattahāgamam gantvā passathetaṃ. ⁸ Bđ atituriṭo va nikkha-
mitvā passata. ⁹ Bđ adds vā. ¹⁰ Bđ vā ¹¹ Cks naraṃ? ¹² Bđ katvā ¹³
Cks mamaeva. ¹⁴ Cks mayhaṇ. ¹⁵ Ck katvā, Cks omīti gahapatipatirūpaṃ. ¹⁶
Cks -mitī. ¹⁷ Bđ atheko.

ūatvā ekamantaṃ nisīdi, M. pi alaṃkatapaṭṭiyatto dāraśasassaparivuto alaṃ-
 katarathe nisīditvā nagaraṃ pavasanto parikhāpīṭṭhe ekaṃ gadrabhaṃ diśvā
 thāmasampanne māṇave āpāesi: etaṃ gadrabhaṃ anubandhitvā gahetvā yathā
 saddaṃ na karoti evaṃ assa mukhabandhanaṃ katvā ekasmiṃ attharake vaṭṭetvā
 aṃśenādāya gacchathā¹ 'ti, te tathā karimsu, Bo- pi mahantena parivārena na-
 garaṃ pāvisi, mahājano esa kira Sīrivaḍḍhakaseṭṭhino putto Mahosadho p.
 nāma esa kira jāyamāno osadhaghaṭṭikaṃ batthena gahetvā jāto iminā kira te
 ettakānaṃ vimaiṃsanaṣaṇṇhānaṃ paṭibhāgā² nātā³ ti M-aṃ abbhīthavanto olo-
 kento ca tittim na gacchati, so rājadvāraṃ gantvā attano āgatasāsaṇaṃ paṭi-
 hāresi, rājā sutvā va tuṭṭhahattho mama putto Ma - - to khīppaṃ āgacchatu⁴ 'ti ā.,
 so dāraśasassaparivuto pāsādaṃ abhirūhitvā rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ
 atṭhāsi, rājā taṃ diśvā va somanassappatto hutvā madhuraṇapaṭisaṇṇhāraṃ katvā
 paṇḍita patirūpaṃ āsanaṃ nātva nisīdā 'ti ā., so pītaraṃ olokesi, ath' assa
 pītā olokitasāṇṇāya utṭhāya p-a imasmiṃ āsane nisīda 'ti ā., so tasmiṃ nisīdi,
 taṃ tattha nisinnaṃ diśvā va Senaka-Pukkusa-Kāvinḍa-Devindā c' eva aññe
 ca andhabālā ti pāṇiṃ paharitvā mahāhasitem hasitvā imam andhabālam p. ti
 vadanti so pītaraṃ āsanā utṭhāpetvā sayam nisīdati imam p. ti vattum ayuttan
 ti parihaṣaṃ karimsu, rājāpi dummukho ahoṣi, atha naṃ M. pucchī: kiṃ
 mahārāja dummukhi⁵ atthā 'ti, āma p-a dummukho 'mhi savanaṃ eva te maṇa-
 paṃ dassanaṃ amanāpaṃ jātan ti, kimkāraṇā ti, pītaraṃ āsanā utṭhāpetvā
 nisinnaṃ⁶ ti, kiṃ pana tvaṃ mahārāja sabbatṭhānesu puttehi pītā⁷ va uttamo
 ti maññasi, āma paṇḍitā 'ti, atha naṃ M. nanu mahārāja tumhehi amhākaṃ
 assataraṃ vā⁸ pesetu seṭṭhataraṃ vā⁹ ti sāsanaṃ pahītan ti vatvā āsanā utṭhāya
 te māṇave oloketvā tumhehi gahitgadrabhaṃ ānethā 'ti āpāpetvā rañño pāda-
 mūle nipajjāpetvā mahārāja ayaṃ gadrabho kiṃ agghatīti pucchī, sacce upakā-
 rako atṭhakahāpane agghatīti, imam pana gadrabhaṃ paṭicca ajāṇīyavalavāya
 kucchimhi vutthaassataro¹⁰ kiṃ agghatīti, anaggho p-a 'ti, deva kasmā evaṃ
 kathetha nanu tumhehi idān' eva vuttaṃ sabbatṭhānesu puttehi pītā¹¹ va uttamo
 ti sacce taṃ saccaṃ tumhākaṃ vāde¹² assatarato gadrabho uttamo hoti kiṃ
 mahārāja tumhākaṃ p-ā ettakaṃ pi jānitum asakkontā pāṇiṃ paharitvā hasanti
 aho tumhākaṃ p-ānaṃ paṇḍāsampattī kuto vo ete laddhā ti cattāro pi p-e
 paribhāsitvā¹³ rājānaṃ imāya Ekanipāte gāthāya ajjhabhāsi:

a. Haṃsa¹⁴ tuvaṃ evaṃ maññesi¹⁵ seyyo (Cfr. I, 424)

puttena pītā ti¹⁶ rājaseṭṭha

haṇd' assatarassa te ayaṃ (add pi?)

assatarassa hi gadrabho pītā ti.

T. a.: yadi tvaṃ rājaseṭṭha sabbatṭhānesu seyyo puttena pītā¹⁷ evaṃ
 maññasi, haṇd' assatarassa te ayaṃ ti tava assatarato pi ayaṃ seyyo hotū
 'ti ā., kimkāraṇā: assatarassa hi gadrabho pītā ti. Evaṃ ca pana vatvā āma

¹ B^d āga-. ² B^d -o. ³ B^d sayamnis-. ⁴ C^k pitaro. ⁵ so all three MSS.

⁶ B^d nippatto assataro. ⁷ B^d pāde. ⁸ C^k B^d -hāsitvā. ⁹ so C^k; B^d hasi-

¹⁰ B^d maññasi. ¹¹ B^d hi.

mahārāja sace puttato pitā seyyo mama pitaraṃ gaṇhatha sace pitito putto seyyo mañ gaṇhatha tumhākaṃ atthāyā¹ 'ti, rājā somanassappatto ahoṣi, sabba-rājaparisaṃ sukathito p-ena pañho ti unnādādīni sādhu-kārasahassāni² adāsi³, aṅgulipoṭṭhā ca celukkhepasahassāni ca pavattiṃsu⁴, cattāro p-ā dummukhā
 5 ahesuṃ, mātāpitunnaṃ guṇaṃ jānanto Bodhisattena sadiṣo n' atthi, so kasmā evaṃ akāsi⁵ na ca pitu avamānatthāya raññā⁶ pana assataraṃ vā pesetu seṭṭhatarāṃ vā ti⁶ positaṃ tasmā tassa pañhassa āvibhāvanatthaṃ attano ca paṇḍitabhāvassa nāpanatthaṃ catunnaṃ p-tānaṃ, nippabhākaratthaṃ] evaṃ akāsi. Gad rabha pañho niṭṭhito.

- 10 Rājā tussitvā gandhodakapunnāṃ suvaṇṇabhimkāraṃ ādāya „pācīna -- gāmaṃ rājabhogena bhuñjā“ 'ti seṭṭhissa hatthe udakaṃ pādetvā „sesasetṭhino etass' eva upatṭhākā hontū“ 'ti vatvā Bo-assa mātuyā sabbālaṃkāre pesetvā gadrabhapañhe pasanno B-aṃ puttaṃ katvā gaṇhituṃ seṭṭhiṃ avoca: „gaha-
 15 pati Ma-taṃ mama puttaṃ katvā dehīti“, „deva, taruṇo ayaṃ tāva, ajjāpi 'ssa mukhaṃ khīragandhaṃ vāyati, mahallakakāle tumhākaṃ santike bhavissatīti“, „gahapati, tvaṃ ito patṭhāya etasmiṃ nirālayo hohi, ayaṃ ajjatagge mama putto, ahaṃ mama puttaṃ posetuṃ sakkhissāmi, gaccha tvaṃ“ ti taṃ uyyojesi, so
 20 rājānaṃ vanditvā p-aṃ āliṅgitvā ure nipajjāpetvā sīse cumbitvā ovādam assa adāsi, so pi pitaraṃ vanditvā „tāta mā cintayitthā“ 'ti uyyojesi, rājā p-aṃ pucchi: „tāta antobhattiko bhavissasi udāhu bahibhattiko“ ti, so „mahā me parivāro, bahibhattikena mayā bhavituṃ vaṭṭatīti“ cintetvā „bahibhat-
 25 tiko bhavissāmīti“ ā. ' ath' assa rājā anurūpagehaṃ dāpetvā dārahasahassaṃ ādiṃ katvā paribbayaṃ dāpetvā sabbapari-bhoge dāpesi, so tato patṭhāya rājānaṃ upatṭhahi, rājāpi naṃ vīmaṃsitukāmo va ahoṣi. Tadā ca nagaṛassa dak-
 30 khiṇḍavārato avidūre pokkharāṇīre ekasmiṃ tāle kākakulā-vake maṇiratanāṃ ahoṣi, tassa chāyā pokkharāṇiyaṃ paññāyi, „po-ṇiyaṃ maṇīti“ rañño ārocesuṃ, so Senakaṃ āmantetvā

¹ Bā matthāyā. ² Ck -kāraṃ. ³ Bā adāsi. ⁴ Bā -ttayimsu. ⁵ Ck -o. ⁶ Bā adds sāsanaṃ.

„po-yaṃ kira maṇiratanaṃ paṇṇāyati, kathaṃ taṃ gaṇhāpemaṃ“
 ‘ti pucchitvā „udakaṃ harāpetvā¹ gaṇhituṃ vaṭṭatīti“ vutte
 „tena hi evaṃ karohīti“ tass’ eva bhāram akāsi, so bahu-
 manusse sannipātāpetvā udakaṃ ca kaddamaṃ ca harāpetvā²
 bhūmiṃ³ bhinditvāpi maṇiṃ na addasa, puna puṇṇāyaṃ pok- 5
 kharaniyā maṇicchāyā paṇṇāyi, so puna pi tathā katvā n’ eva
 addasa, tato rājā p-aṃ āmantetvā „po-yaṃ eko maṇi paṇṇā-
 yati, Senako udakakaddamaṃ harāpetvā bhūmiṃ⁴ bhindāpetvāpi
 na addasa, puṇṇāya po-yā puna paṇṇāyati, sakhissasi taṃ
 maṇiṃ gaṇhāpetun“ ti, so „n’ etaṃ mahārāja garu⁵, etha 10
 dassessāmīti“, rājā tussitvā „passissāmi“ ajja p-assa ṇāṇa-
 balan“ ti mahājanaparivuto pokkharaniṭṭiraṃ gato, M. tīre
 ṭhatvā maṇiṃ olokento va „nāyaṃ maṇi po-yaṃ, tālarukkhe
 iminā bhavitabban“ ti ṇatvā „n’ atthi deva po-yaṃ maṇīti“
 vatvā „nanu udake paṇṇāyatīti“ vutte udakapātiṃ āharāpetvā 15
 „passa⁷ deva, nāyaṃ maṇi po-yaṃ yeva paṇṇāyati pātiyaṃ pi
 paṇṇāyatīti“ vatvā „p-a kattha pana maṇinā bhavitabban“ ti
 vutte „deva po-yaṃ pi pātiyaṃ pi chāyā va paṇṇāyati na
 maṇi, māṇi pana etasmiṃ tālarukkhe kākakulāvake, purisaṃ
 āropetvā otarāpehīti“ ā., rājā tathā maṇiṃ āharāpesi, p. taṃ 20
 gahetvā raṇṇo hatthe ṭhapesi, mahājano p-assa sādhuḅkārāṃ
 datvā Senakaṃ paribhāsanto „maṇiratanaṃ tālarukkhe kāka-
 kulāvake atthi⁸, Senako balavapurisehi pokkharaniṃ⁹ yeva
 bhindāpeti¹⁰, p-ena nāma Mahosadhasadisena (add na?) bhavi-
 tabban“ ti M-assa thutiṃ akāsi, rājāpi tassa tuṭṭho attano 25
 gīvāya piḷandhanaṃ muttāhāraṃ datvā dāraḅasahassassa muttā-
 valiyo dāpesi, Bo-assa ca parivārassa ca vinā¹¹ patihārena¹²
 upaṭṭhānaṃ anujāni. Ekūnavīsati paṇho niṭṭhito.

Pun’ ekadivasaṃ rājā p-ena saddhiṃ uyyānaṃ agamāsi,

¹ Bā niharitvā. ² Bā nīha-. ³ Bā bhūmi, Ck -miyaṃ. ⁴ Ck -liyaṃ, Bā bhūmaṃ. ⁵ Bā garuṃ. ⁶ Ck -mīti. ⁷ Ck tassa, Bā passatha. ⁸ Ck ṭhapetvā in the place of kāka- atthi. ⁹ Ck -niyaṃ. ¹⁰ Bā senaka bālo bahumanussehi po-yaṃ yeva bhindāpe-iti. ¹¹ so Ck; Bā iminā. ¹² so Ck Bā; Ck paṭihā-.

tadā eko kakaṇṭako toraṇagge vasati, so rājānaṃ āgacchantaṃ
 disvā otaritvā bhūmiyaṃ nipajji, rājā tassa kiriyaṃ disvā „p-a
 ayaṃ k. kiṃ karotīti“ pucchi, „mahārāja tumhe sevātīti“,
 „sace evaṃ mā ambhakaṃ sevā nipphalā hotu, bhogaṃ assa
 5 dāpehīti“, „deva, nāssa bhogena kiccaṃ atthi, khādaniyamattaṃ
 alam etassā“ 'ti, „kiṃ pan' esa khādatīti“, „maṃsaṃ devā“
 'ti, „kittakaṃ laddhuṃ vaṭṭatīti“, „kākaṇṭikagghanaṃ devā“
 'ti, rājā ekaṃ purisaṃ āṇāpesi, „rājādāyo' nāma kākaṇṭikamatto
 na vaṭṭatīti imassa nibaddhaṃ aḍḍhamāsaṃsaṃ maṃsaṃ āha-
 10 ritvā dehīti“, so „sādhū“ 'ti tato paṭṭhāya tathā akāsi, so
 ekadivasaṃ uposathamāghāte³ maṃsaṃ alabbhitvā tam eva
 aḍḍhamāsaṃsaṃ vijjhitvā suttakena āvunitvā tassa gīvāya pi-
 ḷandhi, ath' assa tam nissāya māno uppajji, tam divasaṃ eva
 rājā puna uyyānaṃ agamāsi, so rājānaṃ āgacchantaṃ disvā
 15 dhanam nissāya uppannamānavasena „Vedeha, tvam nanu' kho
 mahaddhano, ahan nu kho“ ti raññā saddhiṃ attānaṃ samaṃ
 karonto anotaritvā toraṇagge yeva sīsaṃ cāleno nipajji, rājā
 tassa kiriyaṃ oloketvā „p-a, esa pubbe viya ajja na otarati,
 kin nu kho kāraṇaṃ“ ti pucchanto paṭhamam gātham āha:
 20 a. Nāyaṃ pure uṇṇamati⁴ toraṇagge kakaṇṭako,
 Mahosadha vijānāhi kena thaddho kakaṇṭako ti.

Ta. uṇṇamatīti⁵ yathā ajja anotaritvā toraṇagge yeva sīsaṃ cāleno
 uṇṇamati⁶ evaṃ pure (add na) uṇṇamati⁷, kena thaddho k. ti kena kā-
 raṇena thaddhabhāvaṃ āpanno.

25 Paṇḍito „uposathamāghāte⁸ maṃsaṃ alabhantena rāja-
 purisena gīvāya baddhaaḍḍhamāsaṃsaṃ nissāya tassa mānena'
 bhavitabban“ ti ṇatvā imaṃ gātham āha:
 a. Aladdhapubbaṃ laddhāna aḍḍhamāsaṃsaṃ kakaṇṭako
 atimaññati rājānaṃ Vedehaṃ Mithilaggahan ti.

¹ B^d rājādāyo. ² B^d -the māghāte. ³ B^d nu. ⁴ C^k unu-, B^d oṇa-, B^s oram-?

⁵ B^d oṇa-, B^s ora-? ⁶ B^s na oramati. ⁷ C^k omit evaṃ - - ti, B^d has evaṃ
 pure oṇamati. ⁸ B^d -the mā-. ⁹ C^k add uppanno.

Rājā taṃ purisaṃ pakkosāpetvā pucchi, so yathābhūtaṃ ārocesi, rājā „kañci¹ apucchitvā va sabbaññūbuddhena viya paṇḍitena kakaṇṭakassa ajjhāsayo ñāto“ ti ativiya pasīditvā p-assa catūsu dvāresu sumkaṃ dāpesi, kakaṇṭakassa² pana rājā kujjhitvā vaṭṭaṃ haretuṃ³ ārabhi, p. pana „ayuttan“ ti ni-⁵ vāresi. K a k a ṇ ṭ a k a p a ṇ ṇ o niṭṭhito.

Ath' eko Mithilavāsī Piṅguttaro nāma māṇavo⁴ Takkasilaṃ gantvā disāpāmomkhācariyassa santike sippaṃ sikkhanto khip-
pam eva sikkhi, so anuyogaṃ datvā „gacchāmi ahan“ ti ā-
cariyaṃ āpucchi, tasmim̐ pana kule sace pi vayappattā dhītā¹⁰
hoti jeṭṭhantevāsikassa dātabbā ti vattaṇ ca², tassācariyassa
ekā dhītā atthi abhirūpā devaccharapaṭibhāgā, atha naṃ „dhī-
taraṃ te tāta dassāmi, taṃ ādāya gamissasīti“ ā., so pana
māṇavo dubbhago kālakaṇṇi, kumārikā mahāpuṇṇā, tassa
taṃ disvā cittaṃ nāliyyati, so taṃ ārocento⁴ pi „ācariyassa¹⁵
vacanaṃ na bhindissāmīti“ sampaṭicchi, brāhmaṇo dhītaraṃ
tassa adāsi, so rattibhāge alaṃkatasirisayane nipanno tāya
āgantvā sayanaṃ abhirūḷhamattāya tintināyamāno⁵ sayanā ota-
ritvā bhūmiyaṃ nipajji, sāpi otaritvā tassa santikaṃ gatā,
so utṭhāya puna sayanaṃ abhirūhi, sāpi puna sayanaṃ abhi-²⁰
rūhi, so pana sayanā otari, kālakaṇṇi nāma siriyaṃ saddhiṃ na
sameti, kumārikā sayane yeva nipajji, so bhūmiyaṃ yeva sayi,
evaṃ sattāhaṃ vītināmetvā taṃ ādāya ācariyaṃ vanditvā nik-
khami, antarāmagge allāpasallāpamattam pi n' atthi, aniccha-
mānā va ubho pi Mithilaṃ pattā, Piṅguttaro nagarā avidūre²⁵
ekaṃ phalasampaunaṃ udumbaraṃ disvā khudāya pīlito abhi-
rūhitvā udumbarāni khādī, sāpi chātajjhata⁶ rukkhamaḷaṃ
gantvā „mayham pi phalāni pātethā“ 'ti ā., „kim tava hattha-
pādā n' atthi, sayam pi abhirūhitvā khādā“ 'ti, sā abhirūhitvā
khādī, so tassā abhirūḷhabhāvaṃ ñatvā siḅhaṃ otaritvā ruk-³⁰

¹ Bā kiñci   ² Bā vattaṃ hā-.   ³ Bā vuttaṃ idaṃ vuttaṃ in the place of vattaṇca.   ⁴ so all three MSS. for arocento?   ⁵ Ck tintināyamāno, Bā atṭṭiyamāno harāyamāno.   ⁶ Bā chātattāya.

- kham kaṇṭakehi parikkhipitvā „mutto 'mhi kālakappaṇiyā“ ti vatvā palāyi, sā otaritvā gantum asakkonti tatth' nisīdi. Atha rājā uyyāne kilītvā hatthikkhandhe nisinno sayanhasamaye nagaram pavisanto tam tattha disvā paṭibaddhacitto hutvā „sa-
- pariggahā apariggahā“ ti pucchāpesi, sā „atthi me sāmi kuladattiko pati, so pana! mam idha nisīdāpetvā chaḍḍetvā palāto“ ti ā., amacco tam kāraṇam raṇṇo ārocesi, rājā „assāmikabhaṇḍam nāma raṇṇo pāpuṇātīti“ tam otarāpetvā hatthim āropetvā nivesanam netvā abhisinīcitvā aggamaheṣiṭṭhāne ṭhapesi, sā
- tassa piyā ahosi manāpā, udumbhararukkhe diṭṭhattā Udumbarādevit' eva nāmam sañjānimsu, ath' ekadivasaṃ raṇṇo uyyānagamanatthāya dvāragāmaṇāsikehi maggaṃ paṭijaggāpesum¹, Piṇḍuttaro pi bhatim karonto kacchaṃ bandhitvā
- kuddālena maggaṃ tacchati, magge anīṭṭhite yeva rājā U-deviyā
- saddhim rathe ṭhatvā nikkhami, U-devī pi tam kālakappaṇim maggaṃ tacchantam disvā evarūpaṃ sirim dhāretum nāsakki, „ayaṃ kālakappaṇīti“ tam oloketi hasi, rājā tam hasamānam disvā kujjhivā „kasmā hasīti“ pucchi, „deva ayaṃ maggatacchako puriso mayhaṃ porāṇakasāmiko, esa maṃ udumbarukkhāṃ
- āropetvā kaṇṭakehi parikkhipitvā gato, im' āhaṃ oloketvā evarūpaṃ sirim dhāretum nāsakkhim², 'ayaṃ kālakappaṇīti' cintetvā hasin“ ti, rājā „tvam musā kathesi, aññāṃ kañci³ disvā hasitam tayā, māressāmi tan“⁴ ti asim aggahesi, sā bhayappattā „deva paṇḍite tāva pucchā“ 'ti ā., rājā Senakaṃ pucchi:
- „tvam imissā vacanam saddahasīti“, „na saddahāmi deva, ko nāma evarūpaṃ itthim pahāya gamissatīti“ ā., sā tassa katham sutvā atirekatarāṃ⁵ bhītā ahosi, atha rājā „Senako kim jānāti“, p-aṃ pucchissāmīti“ cintetvā tam pucchanto i. g. ā.:

6. Itthi siyā rūpavatī sā ca sīlavatī siyā, (vol. II p. 115)

- puriso tam na iccheyya saddahāsi Mahosadhā 'ti.

¹ C^k -pentesu, C^s paṭijaggantesu ² all three MSS. -i. ³ B^d ki-. ⁴ C^k nan.

⁵ C^k atirekakatā, C^s atirekatarā. ⁶ C^k jānāsīti.

Ta. silavatīti ācārasampannā.

Taṃ sutvā paṇḍito gātham āha:

7. Saddahāmi mahārāja: puriso dubbhago siyā,¹
sirī ca kāḷakaṇṇī ca na samenti kudācanam.

Ta, na samentīti samuddassa 'oratīrapāratīrāni viya nabhatalapaṭhavitalā 5
viya ca na samāgacchantī.

Rājā tassa vacanena taṃkāraṇā na kujjhi¹, hadayam assa nibbāyi, so tassa tussitvā „p-a sace tvaṃ idha na bhavissasi ajjāham bāla-Senakassa kathāya ṭhatvā evarūpaṃ itthiratanam na labhissam, idāni taṃ nissāya mayā esā laddhā“ ti p-assa 10
satasahassena pūjam kāresi, tato devī pi rājānam vanditvā „deva, p-am nissāya mayā jīvitam laddham, im' āham kaniṭṭha-bhātikaṭṭhāne ṭhapetum varam varemīti“², „sādhu devī gaṇhāsi³, dammi te varan“ ti, „devāham ajja⁴ paṭṭhāya mama kaniṭṭham vinā na kiñci madhurarasam khādissāmi, ito paṭṭhāya 15
velāya va avelāya vā dvāram vivarāpetvā imassa madhura-rasam pesetum labhanakavaram⁵ gaṇhāmīti“, „sādhu bhadde imam varam gaṇhāhīti“. Sirikāḷakaṇṇipaṇho niṭṭhito.

Aparaṃsim divase rājā katapātarāsabhatto dīghantare⁶
caṃkamanto dvārapānantarena⁷ ekaṃ eḷakaṇ ca sunakhaṇ ca 20
mittasanthavaṃ karonte addasa, so kira eḷako hatthisālāya hatthisa purato khittam anāmaṭṭhatīṇam⁸ khādi, atha naṃ hatthigopakā poṭhetvā⁹ niharimsu, viravitvā palāyamānaṃ ca eko vegena gantvā piṭṭhiyaṃ daṇḍena pahari, so piṭṭhiṃ nāmetvā vedanāmatto gantvā rājagehe mahābhittim nissāya piṭhi- 25
kāya nipajji, taṃ divasam eva raṇṇo mahānase aṭṭhicammā-dīni khādītvā vaḍḍhitasunakho bhattakārake bhattim sampādetvā bahi ṭhatvā sarīre sedam nibbāpente macchamaṃsagandham adhivāsetum asakkonto mahānasam pavisitvā pidhānam pādetvā

¹ C° taṃ kāraṇam bujjhi, B° taṃ kāraṇam sutvā tassā akujjhītvā. ² B° yācā-mīti. ³ B° gaṇhāsi. ⁴ B° ajjato. ⁵ B° labhikabbavaram. ⁶ B° pāsādadīgh-.
⁷ B° vātavan-. ⁸ C° anāmatta-, B° anāmatta-. ⁹ B° poth-.

maṃsaṃ khādi, bhattakārako bhājanasaddena pavisitvā taṃ
 sunakhaṃ disvā dvāraṃ pidahitvā taṃ leḍḍudaṇḍādīhi poṭhesi,
 so khāditamaṃsaṃ mukhen' eva chaḍḍetvā viravitvā nikkhami,
 bhattakārako pi 'ssa nikkhantabhāvaṃ ñatvā anubandhitvā
 5 piṭṭhiyaṃ tiriyaṃ daṇḍena pahari, so piṭṭhiṃ nāmetvā ekaṃ
 pādaṃ ukkhipitvā eḷakassa nipannaṭṭhānam eva pāvisi, atha
 naṃ eḷako „samma kiṃ tvaṃ piṭṭhiṃ nāmetvā āgacchasi, kiṃ
 te vāto vijjhatīti“ pucchi, sunakho „tvam pi piṭṭhiṃ nāmetvā
 nipanno, kiṃ tava sarīre¹ vāto vijjhatīti“ pucchi, so attano
 10 pavattiṃ ārocesi, atha naṃ eḷako pucchi: „kiṃ pana tvaṃ puna
 bhattagehaṃ gantuṃ sakkhissasīti“, „na sakkhissāmi, gatassa
 me jīvitāṃ n' atthīti“, „tvam pana hatthisālaṃ gantuṃ sak-
 khissasīti“, „mayāpi tattha gantuṃ na sakkā, gatassa me
 jīvitāṃ n' atthīti“, te „kathan nu kho mayaṃ idāni jīvissāmā“,
 15 'ti upāyaṃ cintesum, ath' eḷako āha: „sace mayaṃ samaggā²
 vāsaṃ vasituṃ sakkoma atth' eso upāyo“ ti, „tena hi kathe-
 hīti“, „samma tvaṃ ito paṭṭhāya hatthisālaṃ yāhi, 'nāyaṃ
 tiṇaṃ khādātīti' tayi hatthigopakā āsaṃkaṃ na karissanti, tvaṃ
 mama tiṇaṃ āhareyyāsi, aham pi bhattagehaṃ pavisissāmi,
 20 'nāyaṃ maṃsakhādako' ti bhattakārako mayi āsaṃkaṃ na
 karissati, aham pi te maṃsaṃ āharissāmīti“, te „atth' eso
 upāyo“ ti ubho sampañicchitvā sunakho hatthisālaṃ gantvā
 tiṇakalāpaṃ³ ḍasitvā ānetvā mahābhittipiṭṭhikāyaṃ ṭhapesi,
 itaro pi bhattagehaṃ gantvā maṃsakhaṇḍaṃ mukhapūraṃ
 25 ḍasitvā ānetvā tatth' eva ṭhapesi, sunakho maṃsaṃ khādati
 eḷako tiṇaṃ khādati, te iminā upāyena samaggā sammodamānā
 mahābhittipiṭṭhikāya vasanti, rājā tesāṃ mittadhammaṃ disvā
 cintesi: „aditṭhapubbaṃ vata me kāraṇaṃ⁴ diṭṭhaṃ, ime
 paccāmittā hutvāpi⁵ samaggavāsaṃ vasanti, idaṃ kāraṇaṃ
 30 gahetvā pañhaṃ katvā paṇḍite pucchissāmi, imaṃ ca pañhaṃ
 ajānante raṭṭhā pabbājessāmi, taṃ jānantassa 'evarūpo paṇḍito

¹ B^d kinṭe. omitting sarīre. ² B^d -a. ³ C^e tiṇakaraḷaṃ, C^k tinakaraḷaṃ. ⁴ B^d adds ajja. ⁵ C^k omit pi.

n' atthīti' sakkāraṃ karissāmi, ajja tāva avelā sve upaṭṭhāna-kāle āgate pucchissāmīti" so punadivase paṇḍitesu upaṭṭhānaṃ āgantvā nisinnesu paṇhaṃ pucchanto i. g. ā.:

„. Yesaṃ na kadāci bhūtapubbaṃ
sakkhiṃ sattapadam pi¹ imasmi loke
jātā amittā dve² sahāyā³
paṭisaṇṭhāya caranti kissa hetū 'ti.

5

Ta. paṭisaṇṭhāyā 'ti saddahitvā ghaṭṭitā⁴ hutvā.

Idaṃ ca pana vatvā puna āha:

„. Yadi me ajja pātarāsakāle
paṇhaṃ na sakkuṇetha vattum etaṃ
pabbājayissāmi⁵ vo sabbe⁶,
na hi m' attho duppaṇṇajātikehīti.

10

Senako aggāsane nisinno p. āsanapariyante, so taṃ paṇhaṃ upadhārento atthaṃ adisvā cintesi: „ayaṃ rājā dandha-
dhātuko imaṃ paṇhaṃ cintetvā saṃkaḍḍhituṃ asamattho,
kiñci tena diṭṭhaṃ bhavissati, ekadivasaṃ okāsaṃ labhanto
imaṃ paṇhaṃ niharissāmi"⁷, Se- „kenaci upāyena ajja eka-
divasamattaṃ adhivāsāpetuṃ vaṭṭatīti"⁸, itare pi cattāro
andhakāragabbhaṃ pavitṭhā viya na kiñci passimsu, Se- „kin
nu kho Mahosadhassa pavattīti" Bo-aṃ olokesi, so pi taṃ
olokesi, Se- Bodhisattassa olokitaḥkāren' eva⁹ tassādhippāyaṃ
ñatvā tassa paṇḍitassāpi na upaṭṭhātīti sallakkheti ayaṃ ajja
etaṃ kathetuṃ asakkonto ten' ekadivasaṃ okāsaṃ icchatī, pū-
ressāmi 'ssa manorathan ti raṇṇā saddhiṃ vissāseṇa mahāhasitaṃ
hasitvā „kiṃ mahārāja sabbe va¹⁰ amhe paṇhaṃ kathetuṃ asak-
konte pabbājessasīti" ā., „āma paṇḍitā" 'ti „etaṃ pi eko gaṇṭhi-
paṇho ti tvaṃ sallakkhesi, na mayaṃ etaṃ paṇhaṃ kathetuṃ
sakkoma, api ca thokaṃ adhivāsehi, gaṇṭhipaṇho esa na sakkā
mahājanamajjhe kathetuṃ, ekamante cintetvā pacchā tumhākaṃ

25

30

¹ read: -daṃ, omitting pi. ² read: duve. ³ Bā sahāyā. ⁴ Bā ghaṭṭikā. ⁵ Bā raṭhā pabb-. ⁶ read: sabbe vo? or vo va sabbe? ⁷ read: -mitti? ⁸ C^{ks} -setū ti. ⁹ Bā se- bodhisattassa olokitasaññāya. ¹⁰ Bā saccameva.

yeva kathessāma, okāsaṇaṇo dehīti“ M-aṃ takketvā¹ imaṃ
gāthadvayaṃ āha:

10. Mahājanasamāgamamhi ghore
janakolāhalasamāgamamhi jāte
5 vikkhittamanā anekacittā
pañhaṃ na sakkuṇoma vattum etaṃ.
11. Ekaggacittā (add pi?) ekamekā
rahasi gatā atthaṃ nicintayitvā
pāviveke sammāsivāna dhīrā
10 atha vakkhanti janinda atthaṃ etaṃ ti.

Ta. sammāsivāna 'ti kāyacittaviveke tthitā ime dhīrā imaṃ pañhaṃ
sammāsivā atha te etaṃ atthaṃ vakkhanti.

- Rājā tassa kathaṃ sutvā anattamaṇo hutvāpi „sādhū
cintetvā kathetha, akathente pabbājessāmīti“ tajjesi yeva, cat-
15 tāro pi p-ā pāsādā otarimsu, Se- itare „tātā, rājā sukhuma-
pañhaṃ pucchi, akathite mahantaṃ bhayaṃ bhaveyya, tumhe
sappāyabhojanaṃ bhuñjitvā sammā upadhārethā“ 'ti', p. pi
utthāya U-deviyā santikaṃ gantvā „devi ajja vā hiyyo vā rājā
kattha ciraṃ atthāsīti“ pucchi, „tāta dīghantare vātapāneṇa
20 olokeno caṃkamatīti“, tato B. cintesi: „rañña iminā passena
kiñci dīṭṭhaṃ bhavissatīti“, so tato gantvā bahi olokeno
„elakasaṇakhānaṃ kiriyaṃ disvā rañño² pañho abhisamkhato“
ti sannīṭṭhānaṃ katvā gehaṃ gato, itare tayo pi cintetvā
kiñci adisvā Senakassa santikaṃ agamimsu, so te pucchi:
25 „dīṭṭho³ vo⁴ pañho“ ti, „na dīṭṭho ācariyā“ ti, „yadi evaṃ
rājā vo pabbājessati⁵, kiṃ karissathā“ ti, „tumhehi pana
dīṭṭho“ ti, „aham pi na passāmīti“, „tumhesu apassantesu
mayaṃ kiṃ passissāmā 'ti' rañño pana santike cintetvā
kathessāmā 'ti' sihanādaṃ naditvā āgat' amha, akathite rājā
30 kujjhissati, kiṃ karomā“ ti', „ayaṃ pañho na sakkā amhehi

¹ Bā oloketvā. ² Ck^s adds vatvā (Ck^s avatvā) attano attano gehaṃ gatā. ³ Bā -ā.

⁴ Ck^s te. ⁵ Ck^s -tīti. ⁶ Bā -ssāma hiyyo. ⁷ Bā karissāma, omittitvā ti.

datṭhum, p-ena satagunam katvā cintito bhavissatīti¹“ „etha
tassa santikam gacchāmā²“ 'ti te cattāro pi B-assa ghara-
dvāram gantvā tṭhitabhāvam ārocāpetvā geham pavisitvā paṭi-
santhāram katvā ekamantaṃ tṭhitā M-am pucchimsu: „kim
p-a cintito te pañho“ ti, „mayi acintite añño ko cintessati, āma 5
cintito“ ti, „tena hi amhākam pi kathethā“ 'ti, p. „sac' āham
etesam na kathessāmi rājā te' ratṭhā pabbājessati maṃ sattahi
ratanehi pūjessati, ime bālā mā nassantu kathessāmi tesaṃ“ ti
cintetvā te cattāro pi nīcāsane nisīdāpetvā añjalim paggaṇhā-
petvā rañño diṭṭhakaṃ ajānāpetvā „rañño pucchitakāle evaṃ 10
katheyyāthā“ 'ti catunnam pi catasso gāthā bandhitvā Pālim
eva uggaṇhāpetvā uyyojesi, te dutiyadivase rājūpaṭṭhānam
gantvā paññattāsane nisīdimsu, rājā Senakam pucchi: „ñāto
te S-a pañho“ ti, „mahārāja mayi ajānante añño ko jānissatīti“,
„tena hi kathehīti“, „suṇātha devā“ 'ti uggahitanīyāmen' eva 15
gātham āha:

12. Uggaputtarājaputtiyanam
urabbhamamsam³ piyam manāpam,
na te sunakhassa⁴ adenti mamsam,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam⁵ assā 'ti. 20

Ta. ugga - - ti uggatānam amaccaputtānaṃ e' eva rājaputtānaṃ ca.

Gātham vatvāpi S-o attham na jānāti, rājā pana attano
pākaṭatthatāya⁶ jānāti, tasmā „Senakena tāva ñāto“ ti „Pukku-
sam tāva pucchissāmīti“ P-am pucchi, so pi 'ssa „kim aham
eva apaṇḍito“ ti vatvā uggahitanīyāmen' eva g. ā.: 25

13. Cammam vihananti eḷakassa
assapiṭṭhattharaṇassa⁷ hetu,
na te sunakhassa attharanti,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam⁸ assā 'ti.

¹ Bḍ -ssati. ² Cks vo. ³ read: urabbhassa mamsam? ⁴ read: -khass'. ⁵
Cks sakkhām, Bḍ saṅkhyām. ⁶ Bḍ attano diṭṭhattā pa. ⁷ Bḍ assassapiṭṭha-
Cks assapiṭṭhattharaṇasukhassa. ⁸ Bḍ saṅkham.

Tassāpi attho apākaṭo yeva, rājā pana attano pākaṭattā
„imināpi nāto“ ti Kāvindaṃ pucchi, so pi gātham āha:

14. Āvelitasīṅgiko¹ hi meṇḍo,
na sunakhassa visāṇāni² atthi,
5 tiṇabhakkho maṃsabhojano ca,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam³ assā⁴ ti.

Rājā „imināpi nāto“ ti Devindaṃ pucchi, so pi uggahita-
niyāmen⁵ eva gātham āha:

15. Tiṇamāsi palāsamāsi meṇḍo,
10 na sunakho tiṇamāsi no palāsam,
gaṇheyya suṇo sasam⁶ biḷāram,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam⁷ assā⁸ ti.

Ta. tiṇamāsi -- ti tiṇakhādako c' eva paṇṇakhādako ca, no palāsam
ti tiṇam pi paṇṇam pi na khādati.

16. Atha rājā p-am pucchi: „tāta tvaṃ imaṃ pañham jānā-
sīti“, „mahārāja Avicito yāva Bhavaggā maṃ ṭhapetvā ko
aṇṇo etaṃ jānissatīti“, „tena hi kathehīti“, „suṇa mahārāja“
'ti tassa kiccassa⁹ attano pākaṭabhāvaṃ pakāsentto imam gātha-
dvayam āha:

20. 16. Addhaṭṭhapādo¹ catuppadassa
meṇḍo atṭhanakho adissamāno
chādiyaṃ āharatī² ayaṃ imassa,
maṃsam āharatī³ yaṃ amussa.
17. Pāsādagato Vidhasetṭho⁴
25 vitihāraṃ aṇṇamaṇṇabhojanānaṃ⁵
addakkhi kira sakkhi taṃ janiṇdo
bhobhukkassa⁶ ca puṇṇamukhassa c' etan ti.

Ta. addhaṭṭhapādo¹ ti vyañjanakussalatāya oḷakassa catuppādāṃ sam-
dhāyāha, meṇḍo ti oḷako, atṭhanakho ti oḷakassa ekekaṃsīm pādo dvinnam
30 dvinnam khuraṇam vasaṇ² etaṃ sandhāya vuttaṃ, adissamāno ti maṃsam
haranakkāle appaṇṇāyamāno, chādiyaṃ ti gehacchādanatīṇaṃ ti a., ayaṃ imassa

¹ Ck' āveli-. ² read: visāṇāni sūnakhassa? ³ B² saṅkham. ⁴ Ck' kiccassam. ⁵ B² atṭhaḍḍha-. ⁶ all three MSS. -ti. ⁷ B² ve-. ⁸ Ck' -ambho-. ⁹ B² bhobh-.

'ti ejaḥo sunakhassa, vīṭihāraṇaṃ ti vīṭiharaṇaṃ, aññamaññabhojanānaṃ
ti aññamaññassa bhojanānaṃ vīṭiharaṇaṃ, meṇḍo hi sunakhassa bhojanaṃ
harati so tassa vīṭiharati, sunakho pi tassa harati itaro vīṭiharati, addakkhīti
taṃ tesam aññamaññaṃ bhojanānaṃ vīṭiharaṇaṃ, sakkhīti attapaccakkhaṃ
katvā addasa, bhobhukkassā¹ 'ti bhumkarapasunakhassa² puṇṇamukhassa 5
meṇḍassa, etaṃ imesaṃ mittadhammaṃ rājā sayam passiti.

Rājā itarehi B-aṃ nissāya nātabhāvaṃ ajānanto „pañca
p' ete attano attano paññābalen' eva jānimsū“ 'ti maññamāno
somanassappatto hutvā imaṃ gātham āha:

18. Lābhā vata me anapparūpā 10
yassa me edisā³ paṇḍitā kulamhi,
gambhīragataṃ nipuṇaṃ⁴ atthaṃ
paṭivijjhanti subhāsitenā dhīrā ti.

Ta. paṭivijjhaṇḍīti subhāsitenā viditvā kathenti.

Atha nesaṃ „santuṭṭhena nāma tuṭṭhākāro kattabbo“ ti 15
taṃ karonto gātham āha:

19. Assatarīrathaṇ⁵ ca ekamekaṃ
phītaṃ⁶ gāmavaraṇ ca ekamekaṃ
sabbesaṃ vo dammi paṇḍitānaṃ
parappatitamaṇo⁷ subhāsitenā 'ti 20

vatvā sabbaṃ dāpesi. Dvādasanipāte Meṇḍakapañho niṭ-
ṭhito. (IV p. 130.)

Udumbaradevī pana itarehi p-aṃ nissāya pañhassa nāta-
bhāvaṃ nātvā „rañña muggamāse nibbisese“ karontena viya
pañcannaṃ samako va sakkāro kato, nanu mayhaṃ kaniṭṭhassa 25
visesaṃ sakkāraṃ kātuṃ vaṭṭatīti“ rañño santikaṃ gantvā
pucchi: „deva kena te pañho kathito“ ti, „pañcahi paṇḍitehi
bhadde“ ti, „deva cattāro janā taṃ pañhaṃ kan nissāya jā-
nimsū“ 'ti, „na jānāmi bhadde“ ti, „mahārāja te kiṃ jānanti,
p. pana 'mā nassantu ime bālā' ti pañhaṃ uggaṇhāpesi, tumhe so

¹ B⁴ bhubb-. ² B⁴ bhubbhukkasaddakappaṇassa su-. ³ B⁴ omits edisā. ⁴ read:
nipū-? ⁵ C⁴ -ratañ. ⁶ C⁴ pītaṃ, B⁴ phītaṃ, C⁴ omits this pāda. ⁷ C⁴ para-
matita-, C⁴ paramatita-, B⁴ paramappatita-. ⁸ B⁴ -sesakaṃ. ⁹ C⁴ add maññāsi-

sabbesaṃ samaṃ sakkāraṃ karoṭha, ayuttaṃ c' etaṃ, p-assa
visesaṃ kātuṃ vaṭṭatīti¹, rājā „attānaṃ nissāya nātabbhāvaṃ na
kathesīti“ p-assa tussitvā atirekaṃ sakkāraṃ kātukāmo cintesi:
„hotu mama puttaṃ ekaṃ pañhaṃ pucchitvā kathitakāle ma-
5 hāsakkāraṃ karissāmīti“ so pañhaṃ cinto Sirimandapañhaṃ
cintesi, cintetvā ekadivasaṃ pañcannaṃ paṇḍitānaṃ upaṭṭhānaṃ
āgantvā sukhānisinnakāle „Senaka pañhaṃ pucchissāmīti“,
„puccha devā“ 'ti, rājā Sirimandapañhe paṭhamāṃ g. ā.:

20. Paññāy' upetaṃ siriyā vihīnaṃ
10 yasassinaṃ vāpi apetaapaññaṃ
pucchāmi taṃ Senaka etaṃ atthaṃ:
kam ettha seyyo kusalā vadanti.

Ta. kam - - ti imesu dvīsu katarāṃ paṇḍitā seyyo ti vadanti.

Ayaṃ ca kira pañho Senakassa vamsānugato, tena taṃ
15 khippam eva kathesi:

21. Dhīrā ca bālā ca have janinda
sippūpapannā¹ ca asippino ca
sujātimanto pi ajātimassa
yasassino pessakarā bhavanti,
20 etaṃ pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. p'añño nīhīno ti paññavā nīhīno issaro uttamo ti attho.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā itare tayo apucchitvā nisinnaṃ
Mahosadhapaṇḍitaṃ āha:

25. 22. Tuvam pi pucchāmi anomapaññaṃ
Mahosadha² kevaladhammadassi:
bālaṃ yasassiṃ paṇḍitaṃ³ appabbhogaṃ
kam ettha seyyo kusalā vadantīti.

Ta. kevaladhammadassīti sabbadhammadassi.

¹ Bā sippasampanno. ² so all three MSS. for -dhā? ³ read: paṇḍit'.

Ath' assa Mahāsatto „suṇa mahārājā“ 'ti kathesi:

23. Pāpāni kammāni karoti bālo
idham eva seyyo iti maññamāno,
idhalokadassī paralokaṃ¹ adassi,
ubhayattha bālo kalim aggahesi, 5
evam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño² va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. idhamevā 'ti idhaloke idaṃ issariyam eva mayhaṃ seṭṭhan ti mañña-
māno, kalimaggahesi'ti bālo issariyamadena pāpakammaṃ katvā nīrayādisu
uppañjanto paraloke, puna tato āgantvā nīcakule dukkhabhojano³ hutvā nib- 10
battamāno idhaloke eā⁴ 'ti, ubhayattha parājeyam eva gaṇhāti, etam pi ahaṃ
kāraṇaṃ disvā paññasampañño va uttamo, issaro pi pana bālo na uttamo⁵
ti vadāmi.

Evam vutte rājā S-kaṃ oloketvā „nanu Mahosadho pañña-
vantam eva uttamo ti vadatīti“ ā., S-ko „mahārāja, M-dho 15
daharo, ajjāpi 'ssa mukhaṃ khīragandhaṃ vāyati, kiṃ esa
jānātīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

24. Na sippam etaṃ vidadhāti bhogaṃ
na bandhuvā⁶ na sarīrāvakaṃ⁷,
pass' eḷamūgaṃ sukham edhamānaṃ 20
sirihīnaṃ⁸ bhajate Gorimandaṃ,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. eḷamūgaṃ ti paggharitalālamukhaṃ, Gorimandaṃ⁹ ti so kira
tasmiṃ ſeva nagare āsītikoṭṭivibhavo seṭṭhi virūpo, nāssa putto na dhītā, na 25
kiñci stippaṃ jānāti, kathentassāpi 'ssa hanukassa ubhohi passehi lālādhārā
paggharanti, devaccharā viya dve itthiyo sabbālamkārehi vibhūsitā supuppāta-
nīluppalāni gaheṭvā ubhosu passesu ṭhītā taṃ lālaṃ nīluppalāhi paṭicchitvā
uppalāni chaḍḍanti, surāsoṇḍā pānāgāraṃ pavisaṇṭā nīluppalāhi atthe satī tassa
gehadvāraṃ gantvā sāmi Gorimanda seṭṭhiṃ vadanti, so tesaṃ saddaṃ sutvā 30
vātapāne ṭhatvā kiṃ tātā 'ti vadati, ath' assa lālā paggharanti, tā itthiyo taṃ
nīluppalāhi paṭicchitvā nīluppalāni antaravṭṭhiyaṃ khipanti, surādhuttā tāni¹⁰

¹ read: -lok'. ² Cks -ā. ³ Cks -bhā-. ⁴ Cks vā. ⁵ Cks vu-. ⁶ Cks
bandhava. ⁷ Bś sarīraṇṇo. ⁸ Ck sirihīnaṃ. Cś sirihīna, Bś sirīvīhīnaṃ. ⁹
Bś goravindan. ¹⁰ Cks taṃ.

gahetvā udake vikkhāletvā pīlandhītvā pīnāgāraṃ pavisaṃti, evaṃ sīrasampanno
ahosi, Senako taṃ udāharanaṃ āharitvā dassento evaṃ āha.

Taṃ sutvā rājā „kīdisaṃ tāta Mahosadhapaṇḍitā“ 'ti, p.
„deva kiṃ S-ko jānāti, odanasitthaṭṭhāne' kāko viya dadhiṃ'
6 pātuṃ āradhasunakho viya ca sayam eva passati, sīse patana-
kaṃ mahāmuggaraṃ na passati, suṇohi devā“ 'ti imaṃ g. ā.:

25. Laddhā sukhaṃ majjati appapañño¹
dukkhena puṭṭho pi pamoham eti,
āgantunā sukhadukkhena puṭṭho
10 pavedhati vāricaro va ghamme,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. sukhā ti issariyasukhaṃ labhītvā bālo majjati pamajjati, pamatto
pāpaṃ karoti, dukkheṇā 'ti kāyīkacetasikadukkhena, āgantunā ti na ajjhat-
15 tikkena, sattānaṃ hi sukhaṃ pi dukkhaṃ pi āgantukam eva na niccappavattam.
ghaṃme ti udakā uddharitvā ātape khittamaccho viya vihaṇṇatīti a.

Taṃ sutvā rājā „kīdisaṃ ācariyā“ 'ti ā., S-ko „deva
kim esa jānāti, tiṭṭhantu tāva manussā' araṇṇe sañjātarukkhā
pi phalasampannam eva pakkhī bhajantīti“ imaṃ g. ā.:

20 30. Dumaṃ yathā sādūphalaṃ² araṇṇe
samantato samabbhicaranti³ pakkhī⁴
evam pi aḍḍhaṃ sadhanaṃ sabhogāṃ
bahujjano bhajati atthahetu,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
25 pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. bahujjano ti bahujano.

Taṃ sutvā rājā „kīdisaṃ tātā“ 'ti āha, p. kim esa mahā-
daro jānāti, suṇa devā' 'ti imaṃ gātham āha:

30 35. Na sādhu balavā bālo sāhasaṃ vindate dhanāṃ,
kandantam eva dummedhaṃ kaḍḍhanti niraye bhusaṃ,

¹ C² -sattā-, B² -sīlāna-, ² C² B² dadhi, C² adhi. ³ C² -pañño. ⁴ B² —

⁵ B² sādhu-. ⁶ B² -bhajanti. ⁷ B² -lino. ⁸ B² bahuko jano.

etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. sāhasan ti sāhasena sāhasikaṃ kammaṃ katvā janaṃ pīḷetvā dha-
naṃ vindati, aha naṃ nirayapālā kandaṃ eva dummedhaṃ balavavedanaṃ
nirayaṃ kaḍḍhanti.

Puna S-ko raññā „kiṃ Senakā“ 'ti vutte imaṃ g. ā.:

29. Yā kāci najjo Gaṅgaṃ abhisavanti¹

sabbā va tā nāmagottaṃ jahanti,

Gaṅgā samuddaṃ paṭipajjamānā/

na khāyate, iddhiparo hi loko,

etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:

pañño nibhīno sirimā va seyyo ti.

Ta. najjo ti ninnā hutvā sandamānā antamaso kandaṃ pi upādāya²,
jahantīti Gaṅgā t' eva³ saṃkhaṃ gacchanti attano nāmagottaṃ jahanti, na
khāyate ti sāpi puna Gaṅgā samuddaṃ paṭipajjamānā na paññāyati samuddo⁴
t' eva⁵ nāmaṃ labhati, evam evaṃ mahāpañño pi issaraṃ patvā⁶ na khāyati
na paññāyati samuddaṃ pavitṭha-Gaṅgā viya hotīti a.⁷

Puna rājā „kiṃ paṇḍitā“ 'ti ā., so „suṇa mahārāja“ 'ti
vatvā imaṃ gāthādvayam āha:

29. Yam etam akkhā udadhiṃ mahantaṃ

savanti najjo sabbakālaṃ⁸ asaṃkhaṃ⁹,

so sāgaro niccam ulāravego

velaṃ na acceti mahāsamuddo.

30. Evam pi bālassa pajappitāni

paññaṃ na acceti sirī kadāci,

etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:

pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. yametamakkhā ti yam etam tvaṃ akkhāsi vadesi, asaṃkhaṃ⁸ ti
agaṇanaṃ kālaṃ, velaṃ nāccetīti⁹ ulāravego pi hutvā ūmisahassaṃ ukkhi-
pītvāpi velaṃ atikkamītuṃ na sakkoti velaṃ patvā avassaṃ¹⁰ sabbaūmiyo bhij-
janti, evampiṭi bālassa pajappitāni pi evam evaṃ paññāvantāṃ atikkamītuṃ

¹ read: āsavanti? ² B^d -so kunnadiyo pi gaṅgaṃ abhisavanti. ³ B^d tveva. ⁴
B^d issariyappatto. ⁵ B^d hoti, C^k bohi. ⁶ read: -kāl'. ⁷ B^d -khyā. ⁸ B^d
-khyā. ⁹ B^d nacc-. ¹⁰ C^k vassa.

na sakkonti taṃ patvā va bhijjanti, paññāṃ nāccekittī paññavantaṃ sirī-
nāma nātikkamati, na hi koci atthānatthe uppannakamkho paññavantaṃ atikka-
mitvā bālassa issarassa pādamūlaṃ¹ gacchati², paññāvato yeva pādamūle vi-
niechayo nāma labbhatīti a.

5 Taṃ sutvā rājā „kiṃ Senakā“ 'ti ā., so „suṇa devā“ 'ti
imaṃ gātham āha:

31. Asaññato ce va³ paresam attham
bhaṇati saṇṭhānagato⁴ yasassī
tass' eva taṃ rūhati nātīmajjhe
10 sirīhīnaṃ⁵ kārayate na paññā⁶,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño⁷ nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. asaññato ce vā 'ti issaro hi sace pi kāyādīhi asaññato dussilo
saṇṭhānagato⁸ vinicchaye thito hutvā paresam attham bhaṇati tasmiṃ viniccha-
15 yamaṇḍale mahāparivāraparivutassa musā vatvā sāmikam pi asāmikam karontassa
tass' eva taṃ vacanaṃ rūhati sirīhīnaṃ tathā⁹ kārayate¹⁰ na paññā¹¹, tasmā
pañño nihīno issaro¹² va seyyo ti vadati.

Puna raññā „kiṃ tātā“ 'ti vutte p. „suṇa deva, kiṃ jānāti
lāla-Senako“¹³ ti vatvā imaṃ gātham āha:

20 32. Parassa vā attano vāpi hetu
bālo musā bhāsati appapañño,
so¹⁴ nindito hoti sabhāya majjhe
peccam pi¹⁵ so duggatigāmi hoti,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
25 pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Tato Senako gātham āha:

33. Attham pi ce bhāsati bhūripañño
anālayo appadhano daliddo
na tassa taṃ rūhati nātīmajjhe

¹ Cks add na. ² Cks -anti. ³ Bđ pl. ⁴ Ck saṭthāna-, C^o santhānā-. ⁵ Cks
-hīnaṃ, Bđ sirīvīhīnaṃ. ⁶ Bđ kāriyate na paññānaṃ. ⁷ Cks paññā-. ⁸ Cks
sandhāna-. ⁹ Bđ tathānaṃ. ¹⁰ Bđ kāriyate. ¹¹ Bđ -o, adding apaññassa vaca-
naṃ. ¹² Bđ sirimā. ¹³ Bđ bālasenako idhalokamattameva oloketi na paralokaṃ.
¹⁴ Cks yo. ¹⁵ Bđ pacchāpi.

siri ca paññānavato na hoti,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 pañño¹ nihino sirimā va seyyo ti.

Ta. atthampīti kāraṇam pi ce bhāsati, nātimaṃjhe ti parisamaṃjhe,
 paññānavato ti mahārāja nānavantassa ca sirsobhaggappattaṃ patvā paka- 5
 tiyā vijjāmānāpi siri nāma na² hoti, so hi tassa santike suriyuggamane khajjo-
 panako viya khāyatiṃ dasseti.

Puna raññā „kīdisaṃ tātā“ 'ti vutte p. „kiṃ jānāti S-ko,
 idhalokamattam eva olokoti na paralokan“ ti vatvā imaṃ g. ā.:

34. Parassa vā attano vāpi hetu 10
 na bhāsati⁴ alikaṃ bhūripañño,
 so pūjito hoti sabhāya majjhe
 peccaṃ va so suggatigāmi hoti,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 pañño va seyyo na yasassibālo ti. 15

Ta. peccaṃ ti paralokaṃ gacchantassa kaḷi⁵ na hotīti attho⁶.

Tato Senako gātham āha:

35. Hatthi gavāssaṃ maṇikuṇḍalā ca
 nariyo ca iddhesu kulesu jātā
 sabbā va tā upabhogā bhavanti 20
 iddhassa posassa aniddhimanto,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 pañño nihino sirimā va seyyo ti.

Ta. iddhassa 'ti issarassa, aniddhimanto ti na kevalaṃ tā nariyo
 va atha kho sabbe aniddhimanto sattā tassa upabhogā bhavanti. 25

Tato p. „kiṃ esa jānāti“ ekaṃ kāraṇam āharitvā das-
 sento imaṃ gātham āha:

36. Asaṃvihitakammantaṃ bālaṃ dummantamantiṇaṃ
 siri jahati dummedhaṃ jīṇṇaṃ va urago tacāṃ,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi: 30
 pañño¹ va seyyo na yasassibālo ti.

¹ C^k -ā. ² B^d -ppattassa santikaṃ gantvā. ³ C^k omitt na. ⁴ all three MSS.
 -ti. ⁵ C^k kaḷiṃ. ⁶ tattha - - attho wanting in B^d.

Ta. siri jahatīti padassa Cetiyajātakena attho vaṇṇetabbo.

Atha S-ko raññā „kīdisan“ ti vutte „deva kiṃ esa taruṇo dārako jānāti, suṇāthā“ 'ti „paṇḍitaṃ appaṭibhānam karissā-mīti“ cintetvā imaṃ gātham āha:

- 5   37. Pañca paṇḍitā mayam bhadante
              sabbe pañjalikā upaṭṭhitā,
              tvan no abhibhuyya issaro 'si'
              Sakko bhūtapatīva devarājā,
              etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
10   pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Idaṃ sutvā rājā „sādhurūpaṃ S-kena kāraṇaṃ āharitaṃ¹, sakkhissati nu kho me putto imassa vādaṃ bhinditvā aññaṃ kāraṇaṃ āharitun“ ti cintetvā „kīdisaṃ paṇḍitā“ 'ti ā., S-kena kira imasmiṃ kāraṇe āhaṭe² ṭhapetvā B-aṃ añño taṃ vādaṃ
15 bhinditum samattho n' atthi, tasmā M. attano nāṇabalena tassa vādaṃ bhindanto „mahārāja, kiṃ esa bālo jānāti, sayam eva oloketi paññāya visesaṃ na jānāti, suṇa mahārāja“ 'ti vatvā imaṃ gātham āha:

38. Dāso va paññassa yasassibālo
20   atthesu jātesu tathāvidhesu,
              yam paṇḍito nipuṇaṃ saṃvidheti
              sammoham āpajjati tattha bālo,
              etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
              pañño va seyyo na yasassibālo ti.

- 25   Ta. atthesū 'ti kiccesu, saṃvidhetīti saṃvidahati.

Sinerupādato suvaṇṇavālukaṃ uddharanto viya gaganatale punṇacandaṃ utṭhapento viya nayam⁴ kāraṇaṃ dassesi, evaṃ M-ena⁵ paññānubhāvaṃ dassetvā⁶ kathite⁷ rājā S-kaṃ āha: „kīdisaṃ Senaka sakkonto uttarim kathehīti“, so koṭṭhe ṭha-
30 pitadhanaṃ viya uggahitaṃ⁸ khepetvā appaṭibhāno maṃkubhūto

¹ Cks iriyasi. ² Bđ ābhataṃ. ³ Bđ ābhate. ⁴ Bđ naya. ⁵ Ck -tto taṃ, C -tto na. ⁶ Cks omit da-. ⁷ Cks -takāle, adding tato. ⁸ Bđ -hitakaṃ.

pajjhāyanto nisīdi, sace pi¹ so aññaṃ kāraṇaṃ āhareyya
gāthāsahassena pi imaṃ jātakam niṭṭhapeyya², tassa pana
appaṭibhānassa ṭhitakāle gambhīraṃ³ oghaṃ ānento viya M.
uttarim pi paññaṃ eva vaṇṇento imaṃ gātham āha :

20. Addhā hi paññaṃ va sataṃ pasatthā, 5
kantā siri bhogaratā manussā,
ñāṇaṃ ca buddhānam atulyarūpaṃ,
paññaṃ⁴ nāceti⁵ siri kadāciti.

Ta. satan ti Buddhādīnaṃ sappurisaṇaṃ, bhogaratā ti mahārāja yasmā
andhabālā manussā bhogaratā va tasmā tesam siri kantā, yaso nāṃ⁶ eso p-ehi 10
garahito bālakanto pi, ayaṃ⁷ attho Bhissajātakena vaṇṇetabbo, buddhānaṃ⁸
ti ñāṇaṃ⁹ vuddhānaṃ⁹, kadāceti¹⁰ kīemici kāle ñāṇavantaṃ¹⁰ siri nāma nā-
tikkamati devā 'ti.

Taṃ sutvā rājā M-assa paṇhavyākaraṇena tuṭṭho¹¹ ghana-
vassaṃ vassanto viya M-aṃ dhanena pūjento gātham ā.: 15

20. Yaṃ tam apucchimha akittayī¹² no
Mahosadhaṃ¹³ kevaladhammadassi¹⁴.
gavaṃ sahasaṃ usabhaṃ ca nāgaṃ
ājaññayutte ca rathe dasā ime
paṇhassa veyyākaraṇena tuṭṭho 20
dadāmi te gāṃavarāni soḷasā 'ti.

Ta. usabhaṃ nāgaṃ ti tassa 'gavasahasassa¹⁵ usabhaṃ katvā alaṇ-
katapattiyattaṃ ārohaniyaṃ nāgaṃ dammiti ā.¹⁶ Visatṭinipāte Sīrimanda-
pañho¹⁷ niṭṭhito.

Tato paṭṭhāya Bo-assa yaso mahā ahosi, taṃ sabbam 25
U-devī yeva vicāreti¹⁸, sā tassa soḷasavassakāle cintesi: „mama
kaniṭṭho mahallako jāto, yaso pi 'ssa mahā, āvāham assa
kātuṃ vaṭṭatīti“, sā rañño tam atthaṃ ārocesi, rājā taṃ sutvā
somanassapatto hutvā „sādhū jānāpehi nan“ ti ā., sā taṃ

¹ Bā hi. ² Cks niṭṭhāyetha. ³ Cks -ra. ⁴ Cks -ā. ⁵ Cks Bā na-. ⁶ Cks ti cāyaṃ.
⁷ Cks vud-. ⁸ Cks ñāpa. ⁹ Bā sabbaññu buddhānaṃ ca ñāṇaṃ. ¹⁰ Cks
ñāṇavataṃ. ¹¹ Bā adda mahāmegho. ¹² Cks atikkayī. ¹³ so Cks for -dhā?
Bā -saṭha. ¹⁴ Cks -ī, cfr. supra v. 22. ¹⁵ Bā -hassaṃ. ¹⁶ Cks add sabbam
dāpesi. ¹⁷ Bā -meṇḍa-, cfr. IV p. 412. ¹⁸ Bā -si.

jānāpetvā tena sampatīcchite „tena hi tāta kumārikam ānemā“
 'ti ā., M. „kadāci imehi ānītā mama na rucceyya, sayam eva
 tāva upadhāremīti“ cintetvā evam āha: „devi, katipāham mā
 kiñci rañño vadetha, aham ekaṃ dārikam sayam pariyesitvā
 5 mama cīttarucitam¹ tumhākaṃ ācikkhissāmīti“, „evam karohi
 tātā“ 'ti, so devīm vanditvā attano gharaṃ gantvā sahāyakā-
 nam saññaṃ datvā aññataravesena tunnavāyupakaraṇāni² ga-
 hetvā ekako va uttaradvārena nikkhamitvā uttaradvārayava-
 majjhakaṃ³ pāyāsi, tadā pana tattha purāṇasetthikulaṃ pari-
 10 jñānam ahoṣi, tassa kulassa dhītā Amarādevī nāma abhirūpā
 sabbalakkhaṇasampannā puññavatī, sā taṃ divasaṃ pāto va
 yāgum pacitvā ādāya „pitu kasaṇaṭṭhānam gamissāmīti“ nik-
 khamitvā taṃ eva maggaṃ paṭipajji, M. taṃ āgacchantim⁴
 disvā „lakkhaṇasampannā itthi, sace apariggahā imāya me
 15 pādapariārikāya bhavitum vaṭṭatīti“⁵ cintesi, sāpi taṃ disvā
 va „sace evarūpassa purisassa gehe bhaveyyaṃ sakkā mayā⁶
 kuṭumbaṃ saṇṭhapetum“ ti cintesi, atha M. „imissā sapariggaha-
 apariggahabbhāvaṃ na⁷ jānāmi, hatthamuddāya naṃ⁸ pucchissāmi,
 sace paṇḍitā bhavissati jānissatīti“⁹ cintetvā dūre ṭhito va muṭṭhim
 20 akāsi, sā „ayaṃ me sassāmikabbhāvaṃ pucchatīti“¹⁰ ñatvā hat-
 thaṃ vikāsesi¹¹, so¹² ñatvā samīpaṃ gantvā „bhadde kā nāma
 tvaṃ“ ti pucchi, „sāmi ahaṃ atītānāgate vā etarahi vā yaṃ
 n' atthi taṃnāmikā“ ti, „bhadde, loke amaran nāma n' atthi,
 tvaṃ Amarā nāma bhavissasīti“, „evam sāmīti“, „bhadde kassa
 25 yāgum harasīti“¹³, „sāmi pubbadevatāyā“ 'ti, „pubbadevatā¹⁴
 nāma mātāpitaro, tava pitu harissasi maññe“¹⁵ ti, „evam bha-
 vissati“¹⁶ sāmīti“, „tava pitā kiṃ karotīti“, „ekaṃ dve“¹⁷ karo-
 tīti“, ekassa dvidhākaraṇaṃ nāma kasaṇaṃ, „kasati bhadde“

¹ Bā ānessāmi. ² Ck^s tuntamāya-, Bā tunṇavāya-. ³ Bā uttarayavamajjhaka-
 gāmaṃ. ⁴ Bā -taṃ. ⁵ Ck^s siyā. ⁶ Ck^s omit na. ⁷ so Ck^s; Bā -muṭṭhavayā-
 nam. ⁸ Bā pasāresi. ⁹ Bā adda apariggahabbhāvaṃ. ¹⁰ Ck^s haratīti, Bā ha-
 rissasīti. ¹¹ Bā bhadde pubba-. ¹² Bā adda vane. ¹³ Bā omits bha-. ¹⁴
 Bā dvidhā.

ti, „evam sāmīti“, „kasmim pana thāne te pitā kasatīti“, „yattha sakim¹ gatā² na entīti“, „sakim gatānam napaccā-gamaṇaṭṭhānam³ nāma susānam, susānasantike kasati bhadde“ ti, „evam sāmīti“, „bhadde ajj' eva essatīti“, „sace essati na essāmi, noce essati essāmīti“, „bhadde pitā te maññe na- 5 dītīre kasati“, udake ente na essasi anente essasīti“, „evam sāmīti“, ettakam allāpasallāpaṇam katvā Amarādevī „yāgum pivissasi sāmīti“ nimantesi, M. „paṭikkhipanan nāma amañ-galan“ ti cintetvā „āma pivissāmīti“ ā., sā yāgughaṭam otāresi, M. „sace pātim adhovitvā hatthadhovanaṇam adatvā va dassati 10 etth' eva naṇ pabhāya gamissāmīti“ cintesi, sā pana pātiyā udakam āharitvā hatthadhovanaṇam datvā tucchapātim hatthe aṭhapetvā bhūmiyaṇ katvā ghaṭam āloletvā⁴ yāguyā pūresi, tattha pana sitthāni mandāni, atha naṇ M. ā.: „kim bhadde atibahalā yāgū“ ti, „udakam no⁵ laddham sāmīti“, „kedārehi 15 udakam na laddham bhavissati maññe“ ti, sā „evam sāmīti“, sā pitu yāgum ṭhapetvā B-assa adāsi, so pivitvā mukham vik-khāletvā „bhadde mayam tumhākaṇ geham gamissāma, mag-gam no ācikkhā“ ti ā., sā „sādhū“ ti vatvā ācikkhanti Eka-nipāte gātham āha:

20

„Yena sattū bilaṅgā ca¹⁰
 dviguṇapalāso ca pupphito
 yena dāmi¹¹ tena¹² vadāmi
 yena nādāmi¹³ na tena vadāmi“
 esa maggo Yavamajjhakassa
 etaṇ channapathaṇ vijānāhīti.

25

T. a.: sāmi antogāmaṇ pavisitvā ekaṇ sattūāpaṇaṇ passissasi tato kaṇḍiya-āpaṇaṇ, tesam parato dviguṇapaṇṇo kovīaro pupphito, tasmā tvaṇ yena sattū

¹ Bā patim. ² Bā adds macchā. ³ Bā enti tasmiṇ thāne sāmīti. ⁴ C^k na pacchā-, Bā panapaccā-. ⁵ Bā -sīti, C^k essathā ti. ⁶ C^k -tīti, Bā dīpāre kasati. ⁷ Bā avam-. ⁸ so C^k; C^k āloketvā, Bā āloletvā. ⁹ Bā na. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ Bā yena dadāmi, ¹² read: tenā? ¹³ Bā yena na dadāmi, C^k ye nā dāmi. ¹⁴ Bā tena na vadāmi, wanting in C^k.

bilaṅgā ca koviḷāro ca pupphito tena gantvā koviḷāramūle tbatvādaḥ khipaṃ¹ gaṇha
vāmaṃ muñca esa maggo Yavamajjhakassa, Yavamajjhagāme patitthitassa ambākaṃ
gehasa etam eva paṭicchāditaṃ mayā vuttaṃ channapathaṃ channapadaṃ vā
paṭicchannakāraṇaṃ vijānāhīti, ettha hi ye nādāmi² yena hatthena ādāmi³
5 dakkhipahatthaṃ sandhāya vuttaṃ itaraṃ vāmahatthaṃ, evaṃ sā tassa maggaṃ
ācikkhivā pitu yāguṃ gahetvā agamāsi. Channapathapaṇho niṭṭhito.

So tāya kathitamaggena taṃ gehaṃ gato, atha naṃ
Amarādeviyā mātā disvā va āsanaṃ datvā „yāguṃ vadḍhemi“
sāmīti“ ā., „amma kaniṭṭhabhaginiyā me A-deviyā thoka“⁴ yāgu
10 dinnā“ ti, „dhītu me atthāya āgatena bhavitabban“ ti aññāsi,
M. tesāṃ duggatabhāvaṃ jānanto pi „amma ahaṃ tunnavāyo,
atthi kiñci sibbitabban“ ti, „sāmi atthi, mūlaṃ pana n' atthīti“,
„amma mūlena kammaṃ n' atthi, ānetha sibbissāmīti“, sā
jiṇṇakāni pilotikāni āharitvā adāsi, Bo. āhaṭṭaṭṭaṃ niṭṭha-
15 pesi yeva, paññavantānaṃ kiriyā nāma ijjhati, atha naṃ
„amma vīthisabhāgānaṃ“ ārocehīti“ ā., sā sakalagāme āro-
cesi, M. tunnakammaṃ katvā ekāhen' eva sahasaṃ' up-
pādesi, mahallikāpi 'ssa pātaraśabbhattaṃ pacitvā datvā sā-
yaṃ „tāta kittakaṃ pacāmīti“ ā., „amma yattakā imas-
20 miṃ gehe bhujanti tesāṃ pamāṇena“ 'ti, sā anekasūpa-
vyañjanaṃ bahubhattaṃ paci, A-devī pi sāyaṃ sīsena dāru-
kalāpaṃ ucchaṅgena paṇṇaṃ ādāya araṇṇato āgantvā pure-
dvāre⁵ dārūni nikkhipitvā pacchimadvārena gehaṃ pāvīsi, pitā
pan' assā sāyataraṃ⁶ āgami, M. nānaggarasehi bhuñji, itarā
25 mātāpitāro bhojetvā pacchā bhuñjitvā mātāpitunnaṃ pāde dho-
vitvā M-assa pāde dhovī, so taṃ parigaṇhanto katipāhaṃ tatth'
eva vasi, atha naṃ vīmaṃsanto ekadivasaṃ ā.: „bhaddo A-devi
addhanālikamattaṃ taṇḍulaṃ gahetvā tato mayhaṃ yāguṃ ca
pūvaṃ ca bhattaṃ ca pacāhīti“, sā „sādhū“ 'ti sampāṭicchitvā
30 te taṇḍule koṭṭetvā mūlataṇḍulehi yāguṃ majjhimataṇḍulehi
bhattaṃ kaṇikāhi pūvaṃ pacitvā tadanurūpaṃ vyañjanaṃ
sampādetvā M-assa savyañjanaṃ yāguṃ¹⁰ adāsi, yāgu mukhe

¹ Bā -ṇamaggaṃ. ² Bā yana dadāmi. ³ Bā dadāmi. ⁴ Bā pivissasi. ⁵ Bā
-kaṃ. ⁶ Ck* -gena. ⁷ Bā adda kaḥapaṇaṃ. ⁸ Bā pūragehadvāre, Bā pubbageha-
⁹ so Ck; Bā sāyaṇhasamaye. ¹⁰ Ck savavyañj-, Bā sāsūpavy-.

thapitamattā va rasaharaṇiyo¹ pharitvā aṭṭhāsi, so tassā vī-
 maṃsanattham eva² „bhadde pacitum ajānantī kimattham
 mama taṇḍule nāsesīti“ yāgum saha kheḷena niṭṭhubhitvā bhū-
 miyaṃ pātesi, sā akujjhitvā va „sace yāgu na sundarā pūvaṃ
 khāda sāmīti“ pūvaṃ adāsi, tam pi tatth' eva akāsi, bhatte 5
 pi tatth' eva paṭipajjitvā „tvaṃ pacitum ajānantī mama santa-
 kaṃ kimattham nāsesīti“ kuddho viya tīṇi pi ekato madditvā tassā
 sīsato paṭṭhāya sakalasarīraṃ vilimpitvā³ „dvāre nisīdā“ 'ti ā.,
 sā akujjhitvā ya „sādhu sāmīti“ tathā akāsi, so tassā nihata-
 mānabhāvaṃ ñatvā „bhadde ehīti“ ā., sā ekavacanen' eva 10
 āgatā, M. pana āgacchanto kahāpaṇasahassena saddhim ekaṃ
 sātakaṃ tumbulapasibbake ṭhapetvā āgato, atha so taṃ sātakaṃ
 niharitvā tassā hatthe ṭhapetvā „bhadde tava sahāyikāhi sad-
 dhiṃ nahāyitvā imaṃ sātakaṃ nivāsetvā ehīti“ ā., sā tathā
 akāsi, p. uppāditadhanaṃ ca āhaṭadhanaṃ⁴ ca sabbaṃ tassā⁵ 15
 mātāpitunnaṃ datvā te samassāsetvā taṃ⁶ ādāya nagaram eva
 gantvā vīmaṃsanatthāya taṃ dovārikassa gehe nisīdāpetvā
 dovārikabhariyāya ācikkhitvā attano nivesanaṃ gantvā purise
 āmantetvā „asukagehe itthiṃ ṭhapetvā āgato 'mhi, imaṃ sa-
 hassaṃ ādāya gantvā taṃ vīmaṃsathā“ 'ti sahasaṃ datvā 20
 pesesi, te tathā karimsu, sā „imaṃ mama sāmikassa pāda-
 rajaṃ na agghatīti“ na icchi, te gantvā paṇḍitassa ārocesuṃ,
 puna pi yāvatatiyaṃ pesetvā catutthe vāre „tena hi taṃ hatthe
 gahetvā kaḍḍhantā ānethā“ 'ti ā., te tathā karimsu, sā M-aṃ
 mahāsampattiyaṃ ṭhitaṃ na sañjāni oloketvā ca pana hasi c' 25
 eva rodi ca, so ubhinnaṃ pi kāraṇaṃ pucchi, atha naṃ sā
 evaṃ ā.: „sāmi ahaṃ hasamānā tava sampattiṃ oloketvā 'ayaṃ
 sampatti na akāraṇena⁷ laddhā purimabhava pana kusalaṃ katvā
 laddhā bhaviṃssati, aho puññānaṃ phalaṃ nāma' 'ti hasiṃ⁸
 rodamānā pana 'idāni parassa rakkhitagopitavatthumhi apa- 30

¹ B^d sattarasaharaṇiyyasahassāni. ² C^k -ttame, C^e -ttāmeva, B^d -ttāyameva.

³ C^k viḷumplitvā, B^d līmpitvā. ⁴ B^d ābhata. ⁵ C^k tassā. ⁶ C^k tā. ⁷ C^k an-. ⁸ C^k nakā-. ⁹ all three MSS. hasi.

rajjhivā Nirayaṃ gamissatīti¹ tayi kārūñṇena rodin² ti³, so
 taṃ vīmaṃsitvā suddhabhāvaṃ ñatvā „gacchatha, naṃ tatth'
 eva nethā“⁴ ti vatvā pesetvā puna tunnavāyavesaṃ gahetvā
 gantvā tāya saddhiṃ taṃrattiyāṃ sayitvā punadivase pāto
 5 va rājakulaṃ pavisitvā Udumbarādeviyā ārocesi, sā rañño āro-
 cetvā A-deviṃ⁵ sabbālaṃkārehi alaṃkaritvā mahāyogge nisīdā-
 petvā mahantena sakkārena M-assa gehaṃ ānetvā maṅgalaṃ
 kāresi, rājā B-assa sahaṣṣamūlaṃ paṇṇākāraṃ pesesi, dovārike
 ādimkatvā sakalanagaravasino paṇṇākāre pahīṇimsu, A-devi
 10 raññā pahitaṃ paṇṇākāraṃ dvidhā bhinditvā ekaṃ koṭṭhāsaṃ
 rañño pesesi, eten⁶ upāyena sakalanagaravāsīnaṃ pi paṇṇā-
 kāraṃ pesetvā nagaraṃ saṃgaṇhi, tato paṭṭhāya M. tāya sad-
 dhiṃ samaggavāsaṃ vasanto rañño atthaṃ ca dhammaṃ ca
 anusāsi, ath' ekadivasaṃ Senako itare tayo attano santikaṃ
 15 āgate āmantetvā „ambho mayāṃ gahapatiputtassa Mahosa-
 dhass' eva na-ppahoma, idāni pana tena attano vyattatarā
 bhariyā ānītā⁷ ti, kinti naṃ. [rañño antare paribhindeyyamā⁸
 'ti ā., „ācāriya, mayāṃ kiṃ jānāma, tvam eva jānāsīti“⁹, „hotu,
 mā cintayittha, atthi upāyo ti¹⁰, ahaṃ rañño cūlāmaṇiṃ the-
 20 netvā āharissāmi, Pukkusa tvam suvaṇṇamālaṃ āhara, Kāvinda
 tvam kambalaṃ āhara, Devinda tvam suvaṇṇapādukaṃ“ ti, te
 cattāro pi upāyena tāni āharimsu, tato „ajānikaṃ¹¹ katvā gaha-
 patiputtassa gehaṃ pesessāmā¹²“ ti Se- tāva maṇiṃ takka-
 ghaṭe pakkhipitvā dāsiyā hatthe pesesi, „imaṃ takkaghaṭaṃ
 25 aññesaṃ gaṇhantānaṃ adatvā sace Mahosadhassa gehe gaṇ-
 hanti¹³ ghaṭen' eva saddhiṃ dehīti¹⁴, sā p-assa gharadvāraṃ
 gantvā „takkaṃ gaṇhathā¹⁵“ ti aparāparaṃ sañcarati, A-devi
 dvāre ʾhitā tassā kiriyaṃ disvā „ayaṃ aññattha na gacchati,
 bhavitabbam ettha kāraṇenā¹⁶“ ti iṅgitasaññāya¹⁷ dāsiyo paṭik-
 kamāpetvā sayam eva taṃ dāsiṃ „amma ehi, takkaṃ gaṇhis-

¹ Bđ -sīti. ² Ck rodanti, Bđ rodāmiti. ³ Cks -vi, Bđ -viyā. ⁴ Ck anitā, Cs
 attitā, Bđ ānitā. ⁵ Bđ jānāhiti. ⁶ Bđ omits ti. ⁷ so Cks; not in Bđ. ⁸ Bđ
 gaṇhatī. ⁹ Bđ iṅghata-.

sāmā“ 'ti pakkositvā tassā āgatakāle dāsīnam saddam¹ datvā
 anāgacchantīsu „gaccha dāsīyo pakkosā“ 'ti tam eva pesetvā
 ghaṭe hattham otāretvā maṇim disvā tam āgataṃ pucchi:
 „amma tvaṃ kassa santakā“ ti, „Senakapaṇḍitassa dāsī-mhīti“,
 tato tassā ca mātu c' assā nāmaṃ pucchitvā „tena hi takkam⁵
 dehīti“ vatvā „ayye tumhesu gaṇhantīsu mūlena me ko attho,
 ghaṭen' eva saddhim gaṇhathā“ 'ti vutte „tena hi yāhīti“ tam
 uyyojetvā „asukamāse asukadivase Senakācariyo asukadāsīdhi-
 tāya asukāya nāma hatthe raṇṇo cūlāmaṇim pahēnakatthāya'
 paṇḍīti“ paṇṇe likhitvā³ gaṇhi, Pukkuso suvaṇṇamālaṃ sumana-
 pupphacaṃgoṭake ṭhapetvā pesesi, Kāvindo kambalaṃ paṇṇa-
 pacchiyaṃ ṭhapetvā pesesi, Devindo svaṇṇapādukaṃ yavakalā-
 pantare bandhitvā pesesi, sā sabbāni pi tāni gahetvā paṇṇe
 nāmarūpaṃ āropetvā M-assa ācikkhitvā ṭhapesi, te pi cattāro
 janā rājakulaṃ gantvā „kiṃ deva tumhākaṃ cūlāmaṇim na
 pilandhathā“ 'ti āhaṃsu, rājā „pilandhissāmi, āharissathā“ 'ti
 ā., maṇim na passīmsu, itarāni⁴ pi na passīmsu yeva, ātha te
 cattāro pi „deva tumhākaṃ ābharaṇāni Mahosadhassa gehe,
 so tāni sayam valaṇṇeti, paṭisattu te mahārāja gahapatiputto“
 ti tam paribhindīmsu, ath' assa atthacarakā⁴ gantvā p-assa
 ārocīmsu, so „rājānaṃ disvā jānissāmīti“ rājūpaṭṭhānaṃ aga-
 māsi, rājāpi kujjhītvā „na jānāmi idha āgantvā kiṃ karissatīti“
 attānaṃ passitum nādāsi, p. pana raṇṇo kuddhabbhāvaṃ jānitvā
 attano nivesanam eva gato, rājā „gaṇhathā nan“ ti āṇāpesi,
 p. atthacarakānaṃ sutvā „apagantum vaṭṭatīti“ A-deviyā saṇṇāṃ
 datvā aṇṇātakavesena nagarā nikkhamitvā dakkhiṇayavamaj-
 jhakaṃ gantvā kumbhakāragehe kumbhakārakammaṃ akāsi,
 nagare pi „p. palāto“ ti ekakolāhalaṃ jātaṃ, Senakādayo
 cattāro pi tassa palātabbhāvaṃ ōatvā „mā cintetu', mayam kiṃ
 apaṇḍitā“ ti aṇṇamaṇṇāṃ ajānāpetvā va A-deviya paṇṇākāraṃ

¹ B^d saṇṇāṃ. ² B^d gahapatthāya. ³ B^d adds takkam. ⁴ B^d āharathā. ⁵ B^d itare. ⁶ B^d adds manussā. ⁷ B^d -tayittha.

pahiṇimsu, sā catūhi pi pesitaṃ gahetvā¹ „asukavelāya āgacchantū“ 'ti vatvā te āgate khuramuṇḍe kāretvā gūthakūpe khipāpetvā mahādukkhaṃ pāpetvā kilāñjapacchisu² nipajjāpetvā rañño ārocetvā tehi saddhiṃ cattāri pi ratanāni gāhāpetvā³
 5 rājanivesanaṃ gantvā rañño vanditvā ʒhitā: „deva Ma-paṇḍito na coro, ime corā, etesu hi Se- maṇicoro, Pu- svaṇṇamālac., De- suvaṇṇapāḍukac., asukamāse a-divase a-dāsīdhītāya nāma hatthe imeh' etāni paheṇakatthaya pesitāni, imaṃ paṇṇaṃ passatha, attano santakaṃ gaṇhatha, core ca paṭicchatha'⁴
 10 devā“ ti cattāro pi jane mahāvippakāraṃ pāpetvā rājānaṃ vanditvā gehaṃ eva gatā, rājā Bo-assa palātabhāvena tasmim' āsamkāya aṇṇesaṃ paṇḍitamantinaṃ abhāvena tesam kiñci avatvā „nahatvā attano gehāni gacchathā“ 'ti pesesi⁵. Ath' assa chatte adhivutthadevatā Bo-assa dhammadesanāya saddam
 15 asuṇanti „kin nu kho“ ti āvajjamānā taṃ kāraṇaṃ űatvā „paṇḍitassa ānayanakāraṇaṃ karissāmīti“ rattibhāge chatta-piṇḍikavivare ʒhatvā rājānaṃ Catukkanipāte Devatāpaṇhe (III p. 152) āgate hanti hatthehi pādehīti ādike cattāro paṇhe pucchi, rājā ajānanto „ahaṃ na jānāmi, aṇṇe p-e pucchissā-
 20 mīti“ ekadivasam pariḥāraṃ⁶ yācitvā punadivase „āgacchantu kirā“ 'ti p-tānaṃ sāsanaṃ pesetvā tehi „mayam khuramuṇḍā, vithim otarantā lajjāmā“ 'ti vutte cattāro nālipaṭṭhe⁷ pesesi „ime sīsasu katvā āgacchantū“ 'ti, tadā kira te paṭṭā⁸ up-pannā, te āgantvā paṇṇattāsāne nisīdimsu, atha rājā „Se-a
 25 aṇṇa rattibhāge chatte adhivutthadevatā maṃ cattāro paṇhe pucchi, ahaṃ ajānanto 'p-te pucchissāmīti' avacaṃ, kathehi me te paṇhe“ ti paṭhamam gātham āha:

a. Hanti hatthehi pādehi mukhañ ca parisumbhaṭi
 sa ve rājā⁹ piyo hoti, kaṇ tena-m-abhipassati.

30 Senako kiṃ hanti kaṃ hantīti taṃ taṃ vippalapitvā n' ev'

¹ C^{ks} add asukaṇḍa. ² C^{ks} -imsu, not in B^d. ³ B^d sampa-. ⁴ so C^k B^d; C^s kasmim. ⁵ B^d adds sabbaratanathena nīṭhitā. ⁶ B^d okāsam. ⁷ B^d -patte. ⁸ B^d pattā. ⁹ C^s rāja.

antaṃ na koṭiṃ passi, sesāpi appaṭibhānā va ahesuṃ, rājā
vippaṭisārī ahoṣi, puna rattibhāge devatāya „pañho te ñāto“
ti puṭṭho „cattāro me p-ā puṭṭhā, te pi na jānimsū“ 'ti ā,
devatā „kin te jānissanti, ṭhapetvā M-panḍitaṃ aṇño ete ka-
thetuṃ samattho nāma n' atthi, sace taṃ pakkosāpetvā ete 5
pañhe na kathāpessasi' iminā te jalitena ayakūṭena aśsaṃ
bhindissāmīti“ rājānaṃ tajjetvā „mahārāja agginā atthe sati
khajjopanakaṃ dhamituṃ khīrena vā atthe sati visāṇaṃ du-
hituṃ na vaṭṭatīti“ vatvā imaṃ Pañcanipāte Khajjopanaka-
pañhaṃ udāhari: 10

48. Ko nu santamhi pajjote aggipariyesanaṃ caraṃ (III p. 107)
addakkhi rattiṃ khajjotaṃ jātavedaṃ amaññatha¹.
49. Sv-āssa gomayacuppāni abhimatthaṃ tiṇāni ca
viparītāya saññāya nāsakkhi sañjaletave.
50. Evam pi anupāyena atthaṃ na labhate mago² 15
visāṇato gavaṃ dohaṃ³ yattha khīraṃ na vindati.
51. Vividhehi upāyehi atthaṃ papponti māṇavā
niggahena amittānaṃ mittānaṃ paggahena ca.
52. Senimokkhapalābhena⁴ vallabbhānaṃ nayena ca
jagatiṃ jagatīpālā āvasanti vasundharan ti. 20

Ta. pajjote ti aggimhi sante, caran ti caranto, add- ti passi, diṣvā ca
pana vaṇṇasāmaññatāya⁵ taṃ jātavedo ayaṃ bhaviṣsatīti aha evaṃ amañ-
ñittha⁶, svāssā 'ti so etassa khajjopanakassa uparī sukhumaṇi gomayacuppāni
c' eva tiṇāni ca, abhimatthan ti hatthehi ghaṃsitvā okiranto⁷ jaṇṇukehi
bhūmiyaṃ paṭiṭṭhāya mukhena dhamento jalissāmi⁸ nan ti viparītāya saññāya⁹ 25
dhamento pi sañjaletuṃ¹⁰ nāsakkhi, ko nāma¹¹ eso ti magasaddiso andhabālo,
evaṃ anupāyena pariyesanto atthaṃ na labhati, yatthā 'ti yasmiṃ visāṇe
khīraṃ eva n' atthi tato gāvi¹² duhanto viya ca atthaṃ na vindati, senī-
mokkhapalābhena¹³ 'ti senīpamukhānaṃ amaccānaṃ¹⁴, vallabbhānaṃ ti

¹ Bā kathessasi. ² Bā -ittha. ³ Bā migo. ⁴ Bā du-, Bā dū-. ⁵ C² senī-
mokkho-, C² senimokkho-, Bā senimokkhapalobhena. ⁶ C² Bā add ca, Bā has
khajjopanakaṃ in te place of taṃ. ⁷ C² amaradeviṃ ṇissati, C² amaññissati,
Bā amaññatthaṃ. ⁸ Bā āk-. ⁹ Bā jāle-. ¹⁰ C² add vā. ¹¹ Bā -jā-. ¹²
C² Bā gāvi. ¹³ C² senimokkho-, C² senimokkhopalo-, Bā senimokkhopalo-.
¹⁴ Bā palobhena.

piyamanāpānaṃ viśvāsikaamaccānaṃ nayena ca, imaṃ ca susaṃkhātūnaṃ ratanā-
naṃ dhārapato vasundharan ti laddhanāmaṃ jagatīm jagatīpālā rājāno āvasanti.

„Na tayā sadisā¹ hutvā aggimhi vijjamāne² yeva khajjo-
panakaṃ dhamenti, tvaṃ pana aggimhi sati khajjopanakaṃ
5 dhamento viya tulaṃ chaḍḍetvā hatthena tulento viya³ khīren⁴
atthe jāte viśāpato duhanto viya Senakādayo gambhīrapañhaṃ
pucchasi, ete kiṃ jānanti, khajjopanakasadisā ete, mahāaggik-
khandhasadisā Mahosadho paññāya jalati, taṃ pakkosāpetvā
puccha, imaṃ hi te pañhaṃ ajānantassa jīvitaṃ n' atthīti“
10 rājānaṃ tajjetvā antaradhāyi. Khajjopanakapañho niṭṭhito.

Atha rājā maraṇabhayatajjito punadivase amacce pakko-
sāpetvā: „tātā cattāro pi tumhe catūsu rathesu ṭhatvā catūhi
nagaradvārehi nikkhamitvā yatth' eva me puttaṃ Ma-paṇḍitaṃ
passatha tatth' ev' assā sakkāraṃ katvā khippaṃ ānethā“⁵ 'ti
15 pesesi, tesu tayo janā p-taṃ na passimsu, dakkhiṇadvārena
nikkhanto pana dakkhiṇayavamajjhagāmake M-aṃ mattikaṃ
āharitvā ācariyassa cakkāṃ vaṭṭetvā mattikāmakkhitasarīraṃ⁶
palālapīṭhake nisīditvā muṭṭhiṃ muṭṭhiṃ katvā appasūpaṃ
yavabhattaṃ bhuñjamānaṃ passi. Kasmā pan' esa taṃ⁷ kam-
20 maṃ akāsīti „rājā kira 'paṇḍito Ma-dho nissamsayaṃ rajjaṃ
gaṇhissatīti' āsaṃkito 'so kumbhakārakammena jīvātīti' sutvā
nirāsaṃko bhavissatīti“ cintetvā evaṃ akāsi. So amaccaṃ disvā
attano santikaṃ āgatabhāvaṃ ūtvā „mayhaṃ yaso paṭipāka-
tiko bhavissati, Amarādeviyā sampāditāṃ nānaggarasabhattāṃ
25 eva bhuñjissāmīti“ gahitabhattapiṇḍaṃ chaḍḍetvā utṭhāya
mukhaṃ vikkhālesi. Tasmīṃ khane so amacco upasaṃkami, so
pana Senakapakkhiko. Tasmā taṃ ghaṭanto „paṇḍita ācariya
Senakass' eva vacanaṃ niyyānikaṃ, tava nāma yase parihīne⁸
tathārūpā paññā patitṭhā hotuṃ⁹ nāsakkhi, idāni mattika-
30 makkhito palālapīṭhake nisīditvā evarūpaṃ bhattaṃ bhuñjasīti“
vatvā imaṃ Dasanipāte Bhūripaṇhe gātham āha:

¹ Ck^o tayādisā. ² Ck^o -nā. ³ Ck^o omit viya. ⁴ B^d -re. ⁵ B^d so kasma eva-
rūpaṃ. ⁶ Ck^o -no. ⁷ B^d patitṭhāpetuṃ.

48. Saccam kira tvaṃ api bhūripaṇṇo¹, (IV p. 72)
 yā tādisi siri dhiṭi muti ca
 na tāyate 'bhāvavas' ūpanītam²
 yo yāvakaṃ bhuñjasi³ appasūpaṃ.

Ta. saccam kira 'ti ācariya Se- yam āha' tam kira saccam eva, siriti⁵
 issariyam dhiṭiṭi abbhocchinnaviriyaṃ, na tāyate bhāvavasūpanītan² ti
 abbāvassa avaḍḍhiyā vasaṃ ūpanītam tam na rakkhati patitthā hotum⁴ na sak-
 koti, yāvakaṃ ti yavatanḍulabhataṃ.

Atha naṃ M. „andhabāla ahaṃ attano paññābalena puna
 tam yasaṃ pākatikaṃ kātukāmo evaṃ karomīti“ vatvā idaṃ 10
 gāthadvayam āha:

49. Sukhaṃ dukkhena⁵ paripācayanto
 kālākālaṃ vicinam chandachanno
 atthassa dvārāni avāpuranto
 tenāhaṃ tussāmi yavodanena. 15
 50. Kālāṃ ca ñatvā abhijjhanāya
 mantehi atthaṃ paripācayitvā
 vijambhissaṃ sihavijambhitāni
 tāy' iddhiyā dakkhasi maṃ punāpīti.

Ta. dukkhenā 'ti iminā kāyikacetasikadukkhena attano porāṇakasukhaṃ 20
 paṭipākatikakāraṇena paripācento vaḍḍhento, kālākālaṃ ti ayam paṭicchannassa
 hutvā caraṇakālo ayam napaṭicchannassā 'ti evaṃ kālāṃ ca akālaṃ ca vicinanto
 raṇṇo kuddhakāle channena⁶ caritabban ti ñatvā chandena attano ruciyā channo
 paṭicchanno hutvā kumbhakārakammena jivanto attano atthassa kāraṇasaṃkhātāni
 dvārāni avāpuranto viharāmi, tena kāraṇāhaṃ⁷ yavodanena tussāmīti a., 25
 abhijjhanāya 'ti viriyakaraṇassa mantehi atthaṃ paripācayitvā attano ñāṇena
 mama yasaṃ vaḍḍhetvā manosiḷāle siho viya vijambhissaṃ tāya iddhiyā maṃ⁸
 puna pi tvaṃ passissasīti.

Atha naṃ amacco āha: „paṇḍita, chatte nibbattadevatā
 rājānaṃ pañhaṃ pucchi, rājā cattāro p-e pucchi, eko pi pañ- 30
 haṃ kathetum nāsakkhi, tasmā rājā tava santikaṃ maṃ pahīṇīti“,

¹ C^o -pañhe, R^d tavamapi bhūripaṇṇā, B^s tavamasi bhūripaṇṇā. ² C^o bhāva-
 casū-. ³ C^o -ti. ⁴ B^d patitthāpetum. ⁵ read: dukkhena. ⁶ B^d chandena. ⁷
 C^o -nāyaṃ. ⁸ C^o maṃ iddhiyā.

„evam sante paññāya ānubhāvaṃ¹ na passasi, evarūpe kāle na
 issariyaṃ patitṭhā hoti, paññāsampanno va patitṭhā hotīti“²
 M. paññānubhāvaṃ vaṇṇesi, atha amacco raññā³ „paṇḍitaṃ
 diṭṭhatṭhāne yeva nahāpetvā acchādetvā ānethā“⁴ 'ti vutto⁵
 5 dinnasahassaṃ ca dussayugaṃ ca M-assa hatthe ṭhapesi, kum-
 bhakāro „Ma-paṇḍito kira mayā pessakammaṃ kārāpito“ ti
 bhayaṃ āpajji, taṃ M. „mā bhāyi ācariya, bahūpakāro tvaṃ am-
 hākaṃ“ ti assāsetvā tassa sahassaṃ datvā mattikamakkhiten'
 eva sarīrena rathe nisīditvā nagaraṃ pāvisi, amacco rañño
 10 ārocetvā „kuhin te tāta p. diṭṭho“ ti vutte „deva dakkhiṇa-
 yavamajjhake kumbhakārakammaṃ katvā jīvati, tumbhehi 'pakko-
 sathā' 'ti' vutte anahāyitvā va mattikamakkhiten' eva sarīrena
 āgato“ ti āha, rājā „sace mayhaṃ paccatthiko assa issariyavidhinā
 careyya, nāyaṃ mama paccatthiko“ ti cintetvā „mama puttassa
 15 attano gharaṃ gantvā nahāyitvā alaṃkaritvā mayā dinnavi-
 dhānen' eva āgantum vadathā“ 'ti ā., taṃ sutvā p. tathā katvā
 āgantvā „pavisatū“ 'ti vutte pavisitvā rājānaṃ vanditvā eka-
 mantam atṭhāsi, rājā tena saha paṭisanthāraṃ katvā p-am
 vīmaṃsanto imaṃ g. ā.:

20 31. Sukhī hi eke na karonti pāpaṃ
 avaṇṇasaṃsaggabhayā paṇ' eke,
 pahū⁶ samāno vipulattacintī
 kimkāraṇā me na karosi dukkhaṃ ti.

Ta sukhīti p-a ekacce hi mayaṃ sukhīno sampattissariyā⁶ alaṃ no etta-
 25 kenā 'ti uttarim⁷ issariyakāraṇā pāpaṃ na karonti, ekacce evarūpassa no yasa-
 dāyakaassa sāmikaassa aparajjhantānaṃ avaṇṇo bhavissatīti avaṇṇasaṃsaggabhayā
 na karonti, eko asaṃmattho hoti, eko mandapaṇño tvaṃ pana samattho ca vi-
 pulattacintī ca⁸, icchanto sakala-Jambudīpe rajjaṃ pi karoyyāsi, kimkāraṇā
 mama rajjaṃ gahetvā dukkhaṃ na karosīti.

30 Bodhisatto āha:
 32. Na paṇḍitā attasukhassa hetu
 pāpāni kammāni samācaranti,

¹ B^d adds kasmā. ² B^d -o. ³ C^{ks} omit vutto. ⁴ C^{ks} -satīti. ⁵ C^s pabu, B^d
 bahu. ⁶ C^k -ya, C^s yaṃ. ⁷ B^d -ri. ⁸ B^d adds sace pana.

dukkhena puṭṭhā khalitāpi¹ santā
chandā ca dosā ca na jahanti dhammaṃ ti.

Ta. khalitattā² ti sampattito khalitvā vipattiyāṃ ṭhitasabbhāvā hutvāpi,
dhammaṃ ti pavēṇidhammaṃ sucaritadhammaṃ na jahant' eva.

Puna rājā tassa vīmaṃsanatthaṃ khattiyamāyaṃ kathento 5
imaṃ gātham āha:

10. Yena kenaci vaṇṇena mudunā dāruṇena vā
uddhare dīnam attānaṃ, pacchā dhammaṃ samācare ti.

Ta. dīnaṃ ti duggataṃ attānaṃ uddharitvā sampattiyāṃ yeva ṭhapeyya.

Ath' assa M. rukkhūpamaṃ dassento imaṃ gātham āha: 10

10. Yassa rukkhassa chāyāya nisīdeyya sayeyya vā (= $\frac{210}{20}$)

na tassa sākāhā bhañjeyya, mittadūbhī hi pāpako ti
evaṃ ca pana vatvā „mahārāja yadi paribhuttarukkhassa sākā-
khaṃ bhañjanto pi mittadūbhī hoti kimaṅga puna manussaghā-
tako³, yehi tumhehi mama pitā ulāre issariye patitṭhāpito ahaṃ 15
ca mahantena anuggahena anuggahito tesu tumhesu aparajjhanto
ahaṃ kathaṃ nāma mittadūbhī bhaveyya“ ti sabbathāpi⁴ at-
tano amittadūbbhihāvaṃ kathetvā rañño apacāraṃ⁵ codento:

20. Yassā⁶ hi dhammaṃ manujo vijaññā

ye c' assa kaṃkhaṃ vinayanti santo

20

taṃ hi 'ssa dīpaṃ ca parāyanaṃ ca

na tena mittam jarayetha' pañño ti.

T. a.: mahārāja yassa purisassa santikā puriso appamattakam pi dham-
maṃ kāraṇaṃ jāneyya ye c' assa uppannaṃ kaṃkhaṃ vinayanti taṃ tassa
patitṭhāṭṭhena⁷ dīpaṃ eva parāyanaṃ ca, tādisena saddhīm p. mittabhāvaṃ nāma 25
na jāneyya⁸ na jāneyyā⁹ ti a.

Idāni naṃ ovaḍanto imaṃ gāthadvayaṃ āha:

30. Alaso gihī kāmabhogī na sādhu, (= III $\frac{1+6}{2+3}$)

asaññato pabbajito na sādhu,

rājā na sādhu anisammakārī,

30

yo paṇḍito kodhano so¹⁰ na sādhu.

¹ so B^d: C² -tattāpi. ² so all three MSS ³ kimaṅga - - tako not in C².
⁴ B^d -tthāpi. ⁵ B^d cittaśāraṇa. ⁶ so all three MSS. ⁷ B^do janayetha. ⁸ B^d
patitṭhāṭṭhena. ⁹ B^d vinayetha. ¹⁰ C²o taṃ.

20. Nisamma khattiyo kayirā nānisamma disampati,
nisammakārino rāja yaso kitti ca vaḍḍhatīti.

Ta. na sādhu 'ti na laṭṭhako', anisammakārīti yaṃ kiñci sutvā
anupadhāretvā attano paccakkhaṃ akatvā kārako, yaso kitti cā 'ti issariya-
5 parivāro ca guṇabhāvan ca ekanten' eva vaḍḍhatīti. Bhūripaṇho nipṭṭhito.

Evam vutte rājā M-am samussitasetacchatte rājapallaṃke
nisīdāpetvā sayam nīcāsane nisīditvā ā.: „p-a setacchatte nib-
battadevatā maṃ cattāro paṇhe pucchi, ten' evāhaṃ p-e puc-
'chih, na cattāro p-ā jānimsu, kathehi me tāta paṇhe“ ti,
10 ,mahārāja chatte nibbattadevatā vā hotu cātummahārājādayo
vā hontu yena kenaci puṭṭhapaṇhaṃ kathessāmi, vada ma-
hārāja devatāya pucchitapaṇhe“ ti ā., rājā devatāya pucchi-
taniyāmen' eva kathento paṭhamam gātham āha:

20. Hanti hatthehi pādehi mukhaṃ ca parisumbhati,
sa ve rājā' piyo hoti kan tena-m-abhipassasīti.

M-assa gātham sutvā va gaganatale cando viya attho pā-
kaṇo ahosi.

Atha M. supa mahārājā 'ti vatvā hantīti paharati parisumbhatīti
paharati yeva, sa ve ti so evam karonto piyo hoti, kantenamabhipassa-
20 sīti tena kārāpena piyam³ hontam⁴ katarapuggalam⁵ tvam rājā⁶ abhipassa-
sīti evam tam devatā paṇhaṃ pucchi, tassāyaṃ attho: yadā hi mātu amke ni-
panno daharo haṭṭhatuṭṭho kīlanto mātaram hatthapādehi paharati keso luṇcati
mutṭhinā mukhaṃ paharati tadā nam sā coraputta katham no evam paharasīti
ādīni pemavasen' eva vatvā pemam dhāretum asakkonti āliṅgitvā thanantare
25 nipajjāpetvā paricumbatī⁷, itī so tassā everūpe kāle piyataro hoti tathā pituno ti

Evam gaganamajjhe suriyam utṭhāpento viya pākāṇam katvā
paṇhaṃ katesi, tam sutvā devatā chattapiṇḍikavivarato nikkha-
mitvā upaḍḍhasarīram dassentī „sukathito paṇho“ ti madhurassa-
rena sādhu-kāram datvā ratanacāmgoṭakam pūretvā dibbapuppha-
30 gandhavāsehi M-am pūjetvā antaradhāyi, rājā M-am pupphādīhi

¹ Bḍ sundaro. ² Ck rāja. ³ Cks piyā, Bḍ pi. ⁴ Bḍ honti. ⁵ Bḍ katamam-,
Ck kara-. ⁶ Ck rāñjam, Bḍ rājā, Ck rājam. ⁷ Bḍ sīsam paricumpati, Ck
parisambhatti.

pūjetvā itaram pañham āyācitvā „vada mahārāja“ 'ti vutte dutiyam gātham āha:

so. Akkosati yathākāmaṃ āgamaṃ c' assa icchati¹
sa ve rājā² piyo hoti kan tena-m-abhipassasīti.

Atha M. „mahārāja, mātā vacanapesanaṃ kātum samat- 5
tham sattavassikaṃ puttam 'khettaṃ gaccha, antarāpaṇam
gacchā“ 'ti ādini vatvā 'sace me idaṃ c' idaṃ ca khādaniyam
bhojaniyam dassasi gamissāmīti' vatvā 'handa puttā' 'ti vatvā
datvā taṃ khāditvā 'tvam sītāya gharacchāyāya nisīdasi, ahaṃ
tava bahipessakammaṃ karissāmīti' ādini hatthavikāramukha- 10
vikāram katvā³ agacchantam kupitā daṇḍakam gahetvā 'tvam
mama santakam khāditvā khette kiñci kātum na icchasīti'
tajjentī naṃ vegena palāyantaṃ anubandhitvā gaṇhitum asak-
kontī⁴ 'gaccha, corā taṃ khaṇḍākhāṇḍikam chindantū' 'ti ādini
vatvā yathākāmaṃ yathājjhāsayam akkosati, yaṃ pana mukheṇa 15
bhaṇati⁵ tato⁶ appamattakam⁷ sāpi na icchati⁸ āgamaṇaṃ c'
assa⁹ icchati, so divasabhāgam kīlītvā sāyam gehe pavisitum
avisahanto nītakānaṃ santikaṃ gacchati, mātāpi tassa āga-
manamaggaṃ olokontī anāgacchantam disvā 'pavisitum na visa-
hati, maññe' ti sokassa hadayaṃ pūretvā assupunṇehi nettehi 20
nīatighare upadhārentī puttam disvā āliṅgitvā cumbitvā ubhoḥi
hatthehi daḷhaṃ gahetvā 'putta mama pi nāma vacanaṃ hadaye
ṭhapesīti' atirekataram pemaṃ uppādeti¹⁰, evaṃ mahārāja mātu
putto kuddhakāle¹¹ piyataro nāma hotīti¹² dutiyam pi pañham
kathesi, devatā tath' eva pūjeti, rājāpi pūjetvā tatiyaṃ pañham 25
āyācitvā „vada mahārāja“ ti vutte itaram gātham āha:

so. Abbhakkhāti¹² abhūtena alikena-m-abhisāraye,
sa ve rājā² piyo hoti, kan tena-m-abhipassasīti.

Ath' assa M. „mahārāja yadā jayampatikā rahogatā lo-

¹ Cks na icch-. ² Cks rājā. ³ Bā adde gato. ⁴ Cks add dhanam. ⁵ Cks
bhaṇa. ⁶ Ck to. ⁷ Ck -kassāti, Ck -kassāri. ⁸ Bā has yāpi-, Cks omit sāpi--.
⁹ Bā adde na. ¹⁰ Bā -dest. ¹¹ Bā mātuṃ kuddhakāle putto. ¹² Bā accā
abbhikkhī.

kassādaratīyā kiḷantā 'tava mayi pemaṃ n' atthi, bahigataṃ kira te hadayan' ti evaṃ aññamaññaṃ abhūtena abbhācikkhanti alikena sārenti codenti tadā te atirekataraṃ aññamaññaṃ piyāyanti, evaṃ assa pañhass' atthaṃ jānāhīti¹ kathesi, devatā² tath' ēva pūjesi, rājāpi pūjetvā itaraṃ pañhaṃ āyācivā „vada mahārājā“ 'ti vutte catutthaṃ gātham āha:

a. Haraṃ annaṃ ca pānaṃ ca vatthasenāsanāni ca
[aññadatthu harā³ santā]

te ve rājā piyā honti⁴, kan tena-m-abhipassasīti.

- 10 Ath' assa „mahārāja, ayaṃ pañho dhammikasamaṇabrāhmaṇe sandhāya vutto, saddhādīni hi kulāni idhalokaparalokaṃ saddahitvā denti c' eva dātukāmāni ca honti, tāni tathārūpe⁵ samaṇabrāhmaṇe yācante pi laddhaṃ haritvā paribhuñjante pi disvā 'amhe yeva yācanti, ambhakaṃ yeva santakāni annādīni
15 paribhuñjantīti' tesu atirekataraṃ pemaṃ karonti, evaṃ te aññadatthu harā ekaṃsen' eva yācakam eva⁶ laddhaṃ harantā vasamānā piyā hontīti⁷, imasmiṃ pana pañhe kathite devatā tath' eva pūjetvā sādhu-kāraṃ datvā sattaratanapūraṃ ratana-camgoṭakaṃ „gaṇha paṇḍitā“ 'ti M-assa pādamūle khipi, rājāpi
20 pasīditvā senāpatiṭṭhānaṃ adāsi, tato paṭṭhāya M-assa yaso mahā ahoṣi. Devatāpucchitapañho niṭṭhito.

- Puna te cattāro janā „gahapatiputto idāni mahantataro jāto, kiṃ karomā“ 'ti mantayimṣu, atha ne Se- āha: „hotu, diṭṭho me upāyo, g-puttaṃ upasaṃkamitvā 'rahassaṃ nāma
25 kassa kathetuṃ vaṭṭatīti' pucchissāma, so 'na kassacīti' vakkhati, atha naṃ 'g-putto deva tuyhaṃ paccatthiko jāto' ti paribhindissāmā“ 'ti vatvā te cattāro p-assa gharaṃ gantvā paṭisanthāraṃ katvā „p-a pañhaṃ pucchitukāṃ' amhā“ 'ti vatvā „pucchathā“ 'ti vutte Se- pucchi: „p-a purisena
30 nāma kattha patiṭṭhātabban“ ti, „sacce“ ti, „sacce pa-

¹ C^o bhārā. ² C^o rāja-- , B^d sa ve rājā piyo hoti. ³ B^d adda kile. ⁴ B^d yācantā ceva. ⁵ C^o -taṃ.

tiṭṭhitena kiṃ kātabban“ ti, „dhanam uppādetabban“ ti,
 „dhanam uppādetvā k. k.“ ti, „manto' gahetabbo“ ti, „tam
 gahetvā k. k.“ ti, „attano rahassam parassa na kathetabban“
 ti ā., te „sādhū p-ā“ 'ti tuṭṭhamānasā hutvā „idāni g-puttassa
 piṭṭhim passissāmā“ 'ti raṇṇo santikam gantvā „mahārāja 5
 g-putto te paccatthiko jāto“ ti vadiṃsu, rājā „nāham tumhākam
 saddahāmi, na so mayham paccatthiko bhavissatī“ paṭikkhipi,
 „saccam¹ mahārāja saddahatha asaddahanto² pana tam eva
 pucchatha: 'p-a attano rahassam³ kassa kathetabban' ti, sace
 pana paccatthiko na bhavissati 'asukassa nāma kathetabban' ti 10
 vakkhati, sace bhavissati 'kassaci na kathetabban, manorathe
 pana paripuṇṇe kathetabban' ti vakkhati, tadā ambhākam sadda-
 hitvā nikkamkbā bhavyeyāthā“ 'ti, so „sādhū“ 'ti sampāṭicchitvā
 ekadivassam sabbesu samāgantvā nisinnesu Visatinipāte Paṇḍita-
 pañhassa (IV p. 473) paṭhamam gātham āha:

15

- α. Pañca paṇḍitā samāgatā⁴,
 pañho me paṭibhāti, tam suṇātha:
 nindiyam attham pasamsiyam vā
 kass' evāvikareyya⁵ guyham atthan ti.

Evam vutte Se- „rājānam pi ambhākam ñev' antare paṭik- 20
 khipissāmā“ 'ti cintetvā imam gātham āha:

- α. Tvam pi' āvikarohi bhūmipāla,
 bhattā bhārasaho tuvaṃ vad' etaṃ⁶,
 tava chandañ ca ruciñ ca sammāsivā
 atha vakkhanti janinda pañca dhīrā ti.

25

Ta. bhattā ti tvam ambhākam bhattā c' eva uppannassa ca bhārasa saho
 paṭhamam tava tvam eva etaṃ vadehi, tava chandañca ruciñcā 'ti pacchā
 tava chandañ c' eva rucanākāraṇāni ca sammāsivā ime paṇḍitā vakkhanti.

Atha rājā attano kilesavasikatāya imam gātham āha:

- α. Yā sīlavatī anaññadheyyā
 bhattucchandavasānugā manāpā

30

¹ Ck mitto. ² so Bā; Ck sace. ³ Ck saddahanto. ⁴ Bā adds na. ⁵ Bā
 adds dāni. ⁶ Bā kassavā-. ⁷ Ck tvanto. ⁸ Bā vadetha.

nindiyam atthaṃ pasaṃsiyaṃ vā
bhariyāyāvikareyya guyham atthan ti.

Ta. anañña- ti kilesavasena aññena agahetabbā ti a.

Tato Se- „pakkhitto dāni me attano antare rājā“ ti tus-
s sitvā sayamkatakāraṇam eva dīpento gātham āha:

as. Yo¹ kicchagatassa āturassa
saraṇaṃ² hoti gatī parāyanaṃ ca
nindiyam atthaṃ pasaṃsiyaṃ vā
sakhino vāvikareyya guyham atthan ti.

10 Atha rājā Pukkusaṃ pucchi: „kathaṃ Pu-a tvaṃ³ pas-
sasi, kassa rahassaṃ kathetabban“ ti, so imaṃ g. ā.:

as. Jeṭṭho atha majjhimo kaniṭṭho
so ce⁴ sīlasamāhito ṭhitatto —
nindiyam atthaṃ pasaṃsiyaṃ vā
15 bhātu vāvikareyya guyham atthan ti.

Ta. ṭhitatto ti patīṭṭhasabbhāvo nibbisevano.

Tato rājā Kāvindaṃ pucchi, so imaṃ gātham āha:

as. Yo ve⁵ hadayassa paddhagū
anujāto pitaraṃ anomapañño
nindiyam atthaṃ pasaṃsiyaṃ vā
20 puttassāvikareyya⁶ guyham atthan ti.

Ta. paddhagū ti pesanakārako, yo pītussa pesanaṃ karoti, pītu cīttassa
vase vattati, ovādakkhamo hotīti a., anujāto ti tayo puttā, anuppannaṃ yasaṃ
uppadento atijāto nāma, kulamguro⁷ kulapacchimako dhanavināsako avajāto nāma,
25 kulatantikulapavepirakkhako pana anujāto nāma, taṃ saudhāy⁸ evam āha.

Tato rājā Devindaṃ pucchi, so imaṃ gātham āha:

as. Mātā dipadājanindasetṭha
yo naṃ poseti chandasā piyena
nindiyam atthaṃ pasaṃsiyaṃ vā
30 mātu vāvikareyya⁹ guyham atthan ti.

¹ Bā yo ce, B_s ye ve, C_s ye. ² C_s -nā. ³ C_s omīti tvaṃ. ⁴ Bā yo ce. ⁵ Bā
add pītu. ⁶ C_s puttassavi-, Bā puttassa vāvi-. ⁷ C_s -gāro. ⁸ Bā mātugāvi-

Ta. dipadājanindaseṭṭhā 'ti dipadānaṃ seṭṭha janinda, chandasā piyenā 'ti chandena c' eva pemena ca.

Te pucchitvā rājā p-aṃ pucchi: „kathaṃ passasi p-ā“ 'ti vutte so imaṃ gātham āha:

ee. Guyhassa hi guyham eva sādhu, 5
na hi guyhassa pasattham āvikaminaṃ,
anippādāya¹ saheyya dhīro
nippannattho² yathāsukhaṃ bhaṇeyyā³ 'ti.

Ta. anippādāyā⁴ 'ti mahārāja yāva attano lochitaṃ na nippajjissatī tāva p-o adhivāseyya na kassaci katheyyā⁵ 'ti a. 10

Paṇḍitena evaṃ vutte rājā anattamano ahosi, tato Se-rājānaṃ rājāpi Se-assa mukhaṃ olokesi, Bo. tesaṃ kiriyaṃ disvā va jāni: „ime cattāro paṭhamam eva maṃ raṇṇo pari-bhindiṃsu, vimaṃsanavasena paṇho pucchito bhavissatīti“, tesaṃ pana kathentānaṃ nēva suriyo atthaṃ gato dīpā jalitā, 15 p-o „rājakammāni nāma bhāriyāni, na nāyatī“ kiṃ bhavissati, khippam eva gantum vaṭṭatīti“ utṭhāyāsanaṃ rājānaṃ vanditvā nikkhamanto cintesi: „imesu eko 'sahāyassa kathetum vaṭṭatīti' ā., eko 'bhātu' eko 'puttassa' eko 'mātuyā k. vaṭṭatīti' ā., imehi katam etaṃ bhavissati, diṭṭhakam ev' etaṃ bhavissatīti 20 diṭṭhakaṃ c' eva kathentīti maññāmi, hotu ajj' ev' etaṃ jānissā-mīti“ sannitṭhānam akāsi, te pana cattāro pi aññesu divasesu rājakulā nikkhamitvā rājanivesanadvāre ekassa bhattammaṇassa piṭṭhe nisīditvā kiccakaraṇīyāni mantetvā gharāni gacchanti, tasmā p. „ahaṃ ca tesaṃ rahassaṃ⁶ ammaṇassa heṭṭhā ni- 25 pajjitvā jānitum sakkuṇeyyan“ ti cintetvā taṃ ammaṇaṃ ukkhi-pāpetvā ta. attharakam attharāpetvā a. heṭṭhā pavisitvā puri-sānaṃ saññaṃ⁷ adāsi: „tumhe catūsu p-esu mantetvā gatesu āgantvā maṃ nethā“ ti, te „sādhū“ 'ti paṭikkamiṃsu⁸, Se-pi rājānaṃ ā.: „mahārāja tumhe amhākaṃ na saddahatha, 30

¹ B^d anippannatāya, B^e anippennāya. ² B^d nippannāvattova. ³ B^d anippanna-tāyā. ⁴ B^d paṇḍāyanti ko jānāti. ⁵ C^{ks} add jānanto. ⁶ B^d asa-. ⁷ B^d āneyyāthā. ⁸ B^d pakka-.

idāni kīdisan¹“ ti, so bheda kānaṃ vacanaṃ gahetvā anisāmetvā
 va bhītatasi² „idāni kiṃ karoma Senaka p-ā“³ 'ti pucchi, „ma-
 hārāja papañcaṃ akatvā kañci ajānāpetvā g-puttaṃ māretuṃ
 vaṭṭatīti“, „Senaka⁴ ṭhapetvā tumhe⁵ añño mama atthakāmo
 5 nāma n' atthi, tumhe va attano suhade gahetvā dvārantare
 ṭhatvā g-puttassa pāto vā upaṭṭhānaṃ āgacchantassa khaggena
 sisāṃ chindathā“⁶ 'ti attano khaggaratanaṃ adāsi, te „sādhū
 deva, mā bhāyi, mayaṃ naṃ māressāma“⁷ 'ti vatvā nikkhamitvā
 „diṭṭhā no paccāmittassa piṭṭhīti“ gantvā bhattammaṇapīṭṭhe
 10 nisīdīmsu, tato Se- ā.: „ambho ko g-puttaṃ paharissatīti“,
 itare „tumhe yeva ācariyā“⁸ 'ti tass' eva bhāraṃ akaṃsu, atha
 te Se- pucchi: „tumhe rahassaṃ nāma asukassa ca asukassa
 ca kathetabban ti vadittha⁹, kiṃ vo etaṃ kataṃ udāhu diṭṭhaṃ
 ādu sutan“ ti, „tiṭṭhat' etaṃ ācariya, yaṃ tumhe rahassaṃ nāma
 15 sahāyakassa kathetabban ti vadittha etaṃ katan“ ti, „kiṃ vo
 etenā“¹⁰ 'ti¹¹, „kathetha ācariyā“¹² 'ti, „imasmiṃ rahasse rañño
 nāte mayaṃ jīvitāṃ n' atthīti“, „mā bhāyathācariya, idha
 tumhākaṃ rahassaṃ bheda ko nāma n' atthi, kathethācariyā“¹³
 'ti. So nakhena ammaṇaṃ koṭṭetvā „n' atthi nu kho imassa“¹⁴
 20 heṭṭhā g-putto“ ti ā., „ācariya g-putto attano issariyena eva-
 rūpaṃ ṭhānaṃ na pavisati, idāni yasena pamatto bhavissati,
 kathetha tumhe“ ti. Se- attano rahassaṃ kathento ā.:
 „imasmiṃ yeva nagare asukaṃ nāma vesiyaṃ jānātha“ ti,
 „āma ācariyā“ ti, „idāni sā paṇṇāyatīti“, „na paṇṇāyati
 25 ācariyā“¹⁵ 'ti, „ahaṃ sālavanuyyāne tāya saddhiṃ purisa-
 kiccaṃ katvā tassā pilandhanesu lobhena taṃ māretvā tassā
 yeva sātakena bhaṇḍikaṃ katvā āharitvā amhākaṃ ghare asu-
 kabhūmikāya asukagabbhe nāgadante olaṃbesiṃ, valañjetuṃ

¹ B^d kiṃ karissathā in the place of kīdisan. ² B^d -kaṃ. ³ B^d -ehi. ⁴ B^d vadatha. ⁵ B^d kathaṃ udāhu diṭṭhaṃ sutan ti kathaṃ etaṃ ācariyā ti udāhu diṭṭhaṃ atan ti diṭṭhaṃ eva no sutāṃ ācariyā ti yaṃ tumhe rahassaṃ nāma sahāyakassa kathetabban ti vadatha kiṃ va etaṃ kataṃ udāhu diṭṭhaṃ sutan ti kataṃ etaṃ mayā ti. ⁶ C^h imasmiṃ.

na visahāmi, purāṇabhāvaṃ assa olokemi, evarūpaṃ pi rājā-
 parādhakammaṃ katvā mayā ekassa sahāyakassa kathitaṃ,
 tena na kassaci kathitapubbaṃ, iminā kāraṇena 'sahāyakassa
 guyhaṃ kathetabban' ti mayā kathitaṃ¹ ti ā., p. tassa ra-
 hassaṃ sādhukaṃ vavatthāpetvā sallakkhesi. Pukkuso pi ⁵
 attano r. kathento „mama ūruyā kuṭṭhaṃ atthi, kaniṭṭho me
 pāto va kañci ajānāpetvā taṃ dhovitvā bhessajjena makkhetvā
 upari pilotikaṃ datvā bandhati, rājā mayi muducitto 'ehi Puk-
 kusā' 'ti maṃ pakkositvā yebhuyyena mama ūruyaṃ yeva
 sayati, sace pana jāneyya' mārāpeyya, taṃ kammaṃ mama ¹⁰
 kaniṭṭhaṃ ṭhapetvā añño jānanto nāma n' atthi, tena kāraṇena
 'r. nāma bhātu' kathetabban' ti mayā vuttan² ti ā. Kāvindo
 pi attano r. kathento: „maṃ kālapakkhe uposathadivase Nara-
 devo nāma yakkho gaṇhati, ahaṃ ummattakasunakho viya
 viravāmi, sv-āhaṃ tam atthaṃ puttassa kathesiṃ, so mama ¹⁵
 yakkhena gahitabhāvaṃ ñatvā maṃ antogehe bandhitvā ni-
 pajjāpetvā dvāraṃ pidahitvā nikkhamitvā mama saddaṃ patic-
 chādanatthaṃ dvāre samajjaṃ kāreti, iminā kāraṇena 'r. nāma
 puttassa kathetabban' ti mayā vuttan³ ti ā. Tato tayo pi
 Devindaṃ pucchiṃsu, so pi attano r. kathento: „mayā maṇi- ²⁰
 pabhaṃsanaṃ⁴ kammaṃ karontena rañño santakaṃ Sakkena
 Kusarājassa dinnāṃ siripavesanaṃ maṅgalamaṇiratanāṃ thenetvā
 mama mātuyā dinnāṃ, sā kañci ajānāpetvā mama rājakulaṃ
 pavisaṇakāle taṃ mayhaṃ deti, ahaṃ tena maṇinā siriṃ pave-
 setvā rājanivesanaṃ gacchāmi, rājā tumhehi saddhiṃ akathetvā ²⁵
 paṭhamataraṃ mayā saddhiṃ katheti, 'devasikaṃ atṭhasoḷasa-
 dvattiṃsacatusaṭṭhiṃ⁵ kahāpane paribbayatthāya mayhaṃ deti,
 sace tassa maṇiratanassa channabhāvaṃ⁶ rājā jāneyya mayhaṃ
 jīvitaṃ n' atthi, iminā kāraṇena 'r. nāma mātuyā kathetabban'
 ti mayā vuttan⁷ ti ā. M. sabbesam pi guyhaṃ paccakkham ³⁰

¹ B⁴ sace pana etaṃ rājā na jāneyya maṃ. ² B⁴ kaniṭṭhabhātu. ³ B⁴ maṇira-
 tanapavisana. ⁴ C²⁰ add vā. ⁵ B⁴ ānubhāvaṃ.

akāsi, te pana attano udaram phāletvā¹ antam bāhiram karon-
tā² viya r. aññamaññaṃ kathetvā³ appamattā „pāto va āgac-
chatha, g-puttam māressāmā“ ti vatvā utṭhāyāsanaṃ pakka-
mimsu. Tesam gatakāle paṇḍitassa purisā āgantvā ammaṇaṃ
6 ukkhipitvā M-aṃ ādāya gamimsu. So nahāyitvā alaṃkaritvā
subhojanaṃ bhuñjitvā „ajja me bhaginī Udumbarādevī rājage-
hato me sāsanaṃ pessesatīti“⁴ natvā dvāre paccāyikaṃ purisaṃ
ṭhapesi: „rājagehato āgataṃ siḡhaṃ pavesetvā mama das-
seyyāsīti“⁵, evañ ca pana vatvā sayanapiṭṭhe nipajji, tasmim
10 khaṇe rājāpi sayanapiṭṭhe nipanno p-assa guṇaṃ saritvā „Ma-
hosadhapaṇḍito sattavassikakālato paṭṭhāya maṃ upaṭṭhahanto
na kiñci mayhaṃ anatham akāsi, devatāpucchāya⁶ paṇḍite asati
jīvitam pi me na siyā, veripaccāmittānaṃ vacanaṃ gahetvā
'asamadhuraṃ paṇḍitaṃ mārethā' ti khaggaṃ dentena⁷ ayuttaṃ
15 mayā kataṃ, sve dāni naṃ passitum na labhissāmīti“⁸ sokaṃ
uppādesi, sarīrato sedā muccimsu⁹, sokasamappito cittāssādaṃ
na labhi, U-devī tena saddhiṃ ekasayanagatā taṃ ākāraṃ disvā
„kin nu kho mayhaṃ koci aparādho atthi udāhu aññaṃ devassa
kiñci sokakāraṇaṃ uppannaṃ“ ti pucchantī i. g. ā.:

20 70. Kin nu tvaṃ vimano¹ si rāja,
dipadindavacanaṃ suṇoma n' etaṃ²,
kiṃ cintayamāno dummano si,
na hi deva aparādho atthi mayhan ti.

Atha rājā gātham āha:

25 71. Paṇḍo vajjho Mahosadho ti,
āṇatto me vadhāya bhūripaṇḍo,
taṃ cintayamāno dummano 'smi,
na hi devi aparādho atthi tuyhan ti.

Ta. āṇatto ti bhadde cattāro p-ā Ma-paṇḍitaṃ mama paccatthiko ti
30 kathyimsu, mayā tatvato avicinitvā vadhetha naṃ ti bhūripaṇḍo vadhāya āṇatto,
taṃ kāraṇaṃ cintayamāno varaṃ mama maraṇaṃ na paṇḍitassa³ 'ti dummano
'smīti 3.

¹ so Ck; C^o udāraṃ phāletvā viya, B^d uraṃ dālaññate viya. ² Ck^o karontam. ³ B^d
katvā tumhe in the place of antam -- kathetvā. ⁴ B^d devatāya pucchitapañhe pi.
⁵ Ck^o dinnena. ⁶ B^d muñcimsu. ⁷ Ck^o dummano. ⁸ B^d metam.

Tassā taṃ sutvā va Mahāsatte¹ pabbatamatto soko uppajji,
 sā cintesi: „eken' upāyena rājānaṃ assāsetvā rañño niddokka-
 manakāle mama kaniṭṭhassa sāsanaṃ pahipissāmīti“, atha naṃ
 sā āha: „mahārāja tayā v' etaṃ kataṃ gahapatiputtaṃ² ma-
 hante issariye patitṭhāpentena, tumhehi³ so senāpatitṭhāne ṭha- 5
 pito, idāni kira tumhākaṃ yeva paccatthiko jāto, na kho pana
 paccāmitto khuddako nāma atthi, hāretabbo⁴ va so, tumhe mā
 cintayitthā“⁵ 'ti rājānaṃ assāsesi, so tanubbūtasoko niddaṃ
 okkami, devī utṭhāya gabbhaṃ pavisitvā „Mahosadha, cattāro
 p-ā taṃ paribhindiṃsu, rājā kuddho sve dvārantare tava va- 10
 dhaṃ āṇāpesi, sve rājakulaṃ na āgaccheyyāsi, āgacchanto⁶
 pana nagaraṃ hatthagataṃ katvā samattho hutvā āgaccheyyā-
 sīti“⁷ paṇṇaṃ likhitvā modakassa anto pakkhipitvā modakaṃ
 suttakena veṭhetvā navabbhājane katvā vāsetvā⁸ lañchetvā⁹
 atthacarikāya itthiyā adāsi: „imaṃ modakaṃ āharitvā mama 15
 kaniṭṭhassa dehīti“, sā tathā akāsi, „rattiṃ kathaṃ nikkhantaṃ“
 ti na¹⁰ cintetabbaṃ, raññā paṭhamam eva deviyā varo dinno,
 tena taṃ na koci vāresi, Bo. paṇṇākāraṃ gahetvā uyyojesi,
 sā gantvā dinnabhāvaṃ ārocesi, tasmim khane devī gantvā
 raññā saddhiṃ nipajji, Bo. pi modakaṃ bhinditvā paṇṇaṃ vā- 20
 cetvā taṃ atthaṃ ṇatvā kātappaṃ kiccaṃ vicāretvā sayane
 nipajji. Itare cattāro janā pāto va khaggahatthā dvārantare
 ṭhatvā p-aṃ apassantā dummanā hutvā rañño santikaṃ gantvā
 „kiṃ paṇḍitā¹¹ hato vo g-putto“ ti vutte „na passāma devā“
 ti āhaṃsu. M. pi aruṇuggamane yeva nagaraṃ attano hattha- 25
 gataṃ ṇatvā¹⁰ ta. ta. ārakkhaṃ datvā¹¹ mahājanaparivuto rathaṃ
 āruyha mahantena parivārena rājadvāraṃ agamāsi, rājā siha-
 pañjaraṃ ugghāṭetvā olokento aṭṭhāsi, atha naṃ M. rathā
 otaritvā vandi, rājā cintesi: „sac' āyaṃ mama paccatthiko

¹ Bā sā tassa vacanaṃ sutvā va mahāsattassa atthāya. ² so C^{ks}; Bā mahārāja tumhehi eso g-putto. ³ Bā puna tumhehi. ⁴ Bā māretabbo. ⁵ Bā -te. ⁶ Bā chādetvā. ⁷ C^k lañje-, Bā lañcet-. ⁸ C^k naṃ. ⁹ C^{ks} -ta. ¹⁰ Bā katvā. ¹¹ Bā dhapetvā.

bhaveyya na mañ vandeyyā“ 'ti, atha nañ pakkosāpetvā rājā
sayane nisīdi, M. pi gantvā ekamantañ nisīdi, cattāro pi p-ā
tatth' eva nisīdīmsu, atha nañ rājā kiñci ajānanto viya „tāta
tvam hiyyo gato¹ idāni² āgacchasi, kiñ mañ evañ paricca-
5 jasīti“ vatvā imañ gātham āha:

m. Abbidosagato idāni esi³,
kiñ sutvā kim āsamkate mano te,
ko te kim avoca bhūripaṇṇa,
imgha tañ vacanañ suṇoma, brūhi me tan ti.

10 Ta. abhi--ti hiyyo paṭhamayāme gato, kimāsamkate ti kim āsamkate,
kimavocā 'ti kiñ raṇṇo santikañ māgamīti tañ koci avoca.

Atha nañ M.: „mahārāja tayā me catunnañ p-tānañ va-
canañ gahetvā vadho ānatto, tenāhañ na emīti“ codento i. g. ā.:

m. Paṇṇo vajjho Mahosadho ti
15 yadi te mantayitañ janinda dosañ
bhariyāya rahogato asaṃsi
guyhañ pātukatañ sutam mam' etan ti.

Ta. yadite ti yasmā tayā, mantayitan ti kathitañ, dosan ti abhi-
dosañ, rattibhāge ti a., kassa kathitañ ti bhariyāya, tvam hi tassā imañ attamañ
20 rahogato asaṃsi, guyhañ - - ti yathā evarūpañ attano rahassañ pākaṇaṇ katam,
sutañ mametan ti mayā pan' etañ tasmiñ yeva khaṇe sutam devā 'ti vadati.

Rājā tañ sutvā va „imāya tañ khaṇaṇ yeva sāsanañ
pahitañ⁴ bhavissatīti“ kuddho devim olokesi, tañ űatvā M.
„kiñ deva deviyā kujjhatha, ahañ atītānāgatapaccuppannañ
25 sabbañ jānāmi, deva tumhākañ rahassañ tava⁵ deviyā kathi-
tañ hotu, ācariya-Senakassa Pukkusādīnañ vā⁶ rahassañ
mama kena⁷ kathitañ, ahañ etesam pi rahassañ jānāmi yevā“
'ti Senakassa tāva rahassañ kathento imañ gātham āha:

m. Yam sālavanasmim⁸ Senako
30 pāpakammam akāsi⁹ asabbhirūpañ

¹ Bā gantvā. ² C^{ks} repeat idāni. ³ C^k ekisi, Bā ehi. ⁴ C^{ks} pahīpitañ. ⁵
Bā tumhākañ tāva rahassañ mama, C^k t. r. tava mama, C^s t. r. tava ma. ⁶
C^{ks} omīti vā. ⁷ C^{ks} tena. ⁸ read: -smi. ⁹ read: akāsi.

sakhino va rahogato asaṃsi,
guyhaṃ pātukataṃ sutam mam' etan ti.

Ta. asabbhi -- ti asādhujātikaṃ¹ lāmakam akusalakammaṃ akāsi, imas-
miṃ yeva nagare asukam nāma vesim sālavanuyyāne māretvā alaṃkāraṃ gahetvā
tassa yeva sāṭakena bhaṇḍikaṃ katvā attano ghare asukaṭṭhāne ṭhapesi, sa-
khino vā 'ti aha nam mahārāja ekassa saḥāyakassa rahogato hutvā akkhāsi,
tam pi mayā sutam, nāhaṃ devassa paccatthiko jāto Senako paccatthiko, yadi
te paccatthikena kammaṃ atthi² Senakam gaṇhāpehiti.

Rājā Senakam oloketvā „saccan“ ti pucchitvā „saccam
devā“ 'ti vutte tassa bandhanāgāraṃ pavesanam³ āṇāpesi. 10
Paṇḍito pi Pukkusassa rahassam kathento i. g. ā.:

75. Pukkusa-purisassa te janinda
uppanno rogo arājayutto⁴,
bhātuc ca rahogato asaṃsi,
guyhaṃ pātukataṃ sutam mam' etan ti. 15

Ta. arājayutto⁵ ti mahārāja ekassa kuṭṭharogo uppanno, so rājūnam
pattum⁶ ayutto, chupanānucchaviko na hoti, tumhe ca Pukkusassa ūru muduko
ti yebbhuyyena tass' eva ūrumhi nipaṇṇatha, so pan' esa vaṇabandhanapilotikāya
phasso⁷ devā 'ti.

Rājā nam pi oloketvā „saccan“ ti pucchitvā „āma devā“ 20
'ti vutte tam pi bandhanāgāraṃ pavesāpesi. Paṇḍito Kāvin-
dassa pi rahassam kathento āha:

76. Ābādho 'yam⁸ asabbhirūpo,
Kāvindo Naradevena⁹ puṭṭho
puttassa rahogato asaṃsi, 25
guyhaṃ pātukataṃ sutam mam' etan ti.

Ta. asabbhi -- ti yena so ābādhena puṭṭho ummattakasunakho viya
viravati so naradevayakkhābādho¹⁰ asabbhi-jātika lāmake, tena¹¹ puṭṭho rāja-
kulaṃ pavistum ayutto mahārājā 'ti.

¹ Cks -jānitam. ² Cks satī. ³ Cks omīti pa-. ⁴ Cks arājaputto. ⁵ C^o arā-
jappa, C^k arājappatto, ⁶ B^d omīti pattum. ⁷ -ppatto ti -- phasso wanting
in C^o. ⁸ so B^d; C^k ābādham nam, C^o ābādhanaṃ. ⁹ so all three MSS. for
-deven- eva? ¹⁰ C^k naradevayakkho bādho, B^d so naradevena yakkhena gahito
ābādho. ¹¹ C^k natena, C^o ntena.

Rājā tam pi „saccaṃ Kāvindā“ 'ti pucchitvā „saccaṃ“
ti vutte tam pi bandhanāgāraṃ pavesāpesi. P. Devindassa
rahassaṃ kathento i. g. ā.:

77. Aṭṭhavaṃkamā¹ maṇiratanam² ' uḷāraṃ

5 Sakko te addā pitāmahassa,
Devindassa gataṃ tad ajja hattham,
mātuc ca³ rahogato asaṃsi,
guyham⁴ pātukataṃ sutam⁵ mam⁶ etan ti

Ta. pitāmahassā 'ti tava pitāmahassa Kusarājassa, tadejja- ti tam
10 maṇḍalasammataṃ maṇiratanam⁷ ajja Devindassa hatthagataṃ mahārājā 'ti.

Rājā tam pi „saccaṃ kirā“ 'ti pucchitvā „saccaṃ“ ti
vutte tam pi bandhanāgāraṃ pavesāpesi. Evan te „Bodhi-
sattaṃ vadhessāmā“ 'ti sabbe sambandhanam⁸ pavitṭhā. Bo.
pi „iminā kāraṇenāham⁹ 'attano guyham¹⁰ parassa na kathe-
15 tabban¹¹ ti vadāmi, kathetum¹² vaṭṭatiti vadantā pana mahāvina-
ssaṃ pattā“ ti vatvā uparidhammam¹³ desento imā gāthā abhāsi:

78. Guyhassa hi guyham¹⁴ eva sādhu,
na hi¹⁵ guyhassa pasattham¹⁶ āvikammaṃ,
anippādāya¹⁷ saheyya dhīro,

20 nippannattho¹⁸ yathāsukham¹⁹ bhaṇeyya.

79. Na guyham²⁰ attham²¹ vivareyya, rakkheyya naṃ yathā nidhiṃ,
na hi pātukato sādhu guyho attho pajānatā

80. Thiyā guyham²² na samseyya amittassa ca paṇḍito (V p. 81)
yo cāmisena samhīro hadayatthe²³ no ca yo naro.

25 81. Guyham²⁴ attham²⁵ asambuddham²⁶ sambodhayati yo naro
mantabhedabhayā tassa dāsabhūto titikkhati.

82. Yāvanto purisass²⁷ attham²⁸ guyham²⁹ jānanti mantinam³⁰
tāvanto tassa ubbegā³¹, tasmā guyham³² na vissaje.

83. Vivicca bhāseyya³³ divā rahassaṃ

30 rattim³⁴ giram³⁵ nātivelam³⁶ pamuñce,

¹ B⁴ atha-. ² so all three MSS. ³ B⁴ mātucā. ⁴ C⁴ omitt hi. ⁵ so C⁴;
C⁴ anippādāya, B⁴ anippahannatāyāva. ⁶ B⁴ nippannattho, C⁴ nippattho, C⁴
nippattattho? ⁷ C⁴ -ttho. ⁸ B⁴ ubbhiggā. ⁹ C⁴ bhāseyya.

upassutikā hi suṇanti mantam,
tasmā manto khippam upeti bhedan ti.

Ta. amittassa cā 'ti itthiyā ca paccatthikassa ca na katheyya, sam-
hiro ti yo ca yena kenaci āmisena samhīratī¹ upalāpanasamgaham gacchati
tassa pi na samseyya, hadayatthe no ti yo amitto mittapatirūpako mukhena 5
aññam katheti hadayena aññam cinteti tassāpi na samseyya, asambuddhan ti
parehi aññātām, asambodhanan ti pi pāho, pare sambodhetum ayuttan ti a.,
titikkhatīti tassa akkosam pi paharam pi dāso viya hutvā titikkhati adhi-
vāseti, mantinan ti mantīnam vā antaro, yāvanto ti mantino jānantīti a.,
tāvanto ti te gūyhañānake paṭicca tattakā² tassa ubbegā santāsa uppaj- 10
jantīti, na vissaje ti na vissajjeyya param na jānapeyya, viviccā 'ti sace
diva rahassam mantetukāmo hoti viviccām³ okāsam karetvā supaṭicchannaṭṭhāne⁴
manteyya, nātivelan ti rattim rahassam kathento pana ativelaṃ mariyādā-
tikkamantam mahāsaddam karonto gīram na-ppamuṭṭeyya, upassutikā ti
mantaṭṭhānam upagantvā tirokuḍḍādīsu ṭhatvā sotāro bhavanti, tasmā ti ma- 15
hāraja tena kāraṇena so manto khippam bhedaṃ upettīti ā.

Rājā M-assa katham sutvā: „ete sayam rājaverino hutvā
p-am mama verim karontīti“ kujjhitvā „gacchatha te nagarā
nikkhamāpetvā sūlesu tāva uttāsetha sīsāni vā chindathā“ 'ti
āṇāpesi, tesu pacchābāham bandhitvā catukke ṭhatvā pahāra- 20
satham datvā nīyamānesu p. „deva ime tumhākam porāṇakā-
maccā, khamatha tesaṃ aparādhān“ ti rañño kathesi, rājā
„sādhū“ 'ti pakkosāpetvā tass' eva dāse katvā adāsi, so pana
te tatth' eva bhujisse akāsi, rājā „tena hi mama vijjite mā
vasantū“ 'ti pabbājaniyakammaṃ āṇāpesi, p. „khamatha deva 25
etesam andhabālānan“ ti khamāpetvā tesaṃ ṭhānantarāni paṭi-
pākatikāni kārāpesi, rājā „paccāmittesu pi tāv' assa evarūpā
mettābhāvanā⁵, aññesu kathamrūpā bhavissatīti“ paṇḍitassa
atīviya pasanno. Tato paṭṭhāya cattāro p-ā uddhaṭadāṭhā viya
sappā nibbisā hutvā kiñci kathetum nāsakkhimsū 'ti. Pañca- 30
paṇḍitapañho niṭṭhito. Niṭṭhito ca Paribhīndanakathā⁶ ti.

Tato paṭṭhāya p. va rañño atthañ ca dhammā ca anu-
sāsati, so cintesi: „rañño setacchattam eva, rajjam pana aham

¹ C¹ samhāhīratī, B¹ samhīratī. ² C¹ kam, B¹ tatthako paṭicca. ³ B¹ vivittam.

⁴ C¹ apaṭi-. ⁵ B¹ omīti bhāvanā. ⁶ C¹ paribhaṇḍakathā.

vicāremi, mayā appamattena bhavitum vaṭṭatīti“ so nagare mahāpākāraṃ nāma kāresi, tathā anupākāradvārattālake antaratṭālake¹ udakaparikkhaṃ kaddamaparikkhaṃ sukkhaparikkhaṃ ti tisso parikkhā kāresi, antonagare pi jīṇṇagehāni paṭisaṃkhārā-
 5 pesi, mahāpakkharāṇiyo kārāpetvā tāsu udakanidhānaṃ² kāresi, nagare sabbakoṭṭhāgārāni dhañṇassa pūrāpesi, Himavantapadesato kulūpagatāpasehi kaddamakumudabījāṃ³ āharāpesi, udakaniddhamanāni sodhāpetvā bāhinagare pi jīṇṇapaṭisaṃkhārakammaṃ kārāpesi, kiṃkāraṇā: anāgatabhayaṃ paṭibāhanatthaṃ,
 10 tato tato āgataṇṇijake pi⁴ „kuto āgatā“ ti pucchitvā „asukaṭṭhānato nāmā“⁵ 'ti „tumbhākaṃ rañṇo kiṃ piyaṃ“ ti „asukaṃ nāmā“⁶ 'ti sutvā tesāṃ sammānaṃ kāretvā uyyojetvā attano ekasatayodhe pakkositvā „sammā mayā dinnapaṇṇākāre gaheṭvā ekasatarājadhāṇiyo gantvā ime paṇṇākāre attano pi-
 15 yakāmatāya tesāṃ rājūnaṃ datvā te yeva upaṭṭhahantā tesāṃ kiriyaṃ vā mantaṃ vā ṇatvā mayhaṃ⁷ pesentā tatth' eva vasatha, ahaṃ vo puttadāraṃ posessāmīti“⁸ vatvā kesañci kuṇḍale kesañci suvaṇṇapādūkāyo kesañci suvaṇṇamālā⁹ akkharāni chinditvā „yadā mama kiccaṃ hoti tadā pañṇāyatū“¹⁰ 'ti adhiṭṭ-
 20 ṭhahitvā tesāṃ hatthe datvā¹¹ pesesi, te ta. ta. gantvā tesāṃ rājūnaṃ paṇṇākāraṃ datvā „tumhe upaṭṭhātum¹² āgat' amhā“¹³ 'ti vatvā „kuto“ ti puṭṭhā āgataṭṭhānato añṇāni ṭhānāni ācikkhitvā tehi¹⁴ „sādhū“¹⁵ 'ti sampaṭicchite upaṭṭhahantā tesāṃ abhantarikā ahesuṃ. Tadā Ekabalaratṭhe¹⁶ Saṃkhaṇḍapālo nāma
 25 rājā āvudhāni sajjāpeti senaṃ saṃkaḍḍhati, tassa santike upanikkhittapuriso p-assa sāsanaṃ pesesi: „ayaṃ idha pavatti, 'idan nāma karissatīti' na jānāmi, pesetvā sayāṃ tatvato jānāthā“¹⁷ 'ti. Atha M. suvapotaṃ āmantetvā: „samma gantvā Ekabalaratṭhe¹⁸ Saṃkhaṇḍapālarājā idan nāma karotīti ṇatvā

¹ Ck omits antara-, B^d anupakārañca dvārattālakaṃ antaratṭālakaṃ. ² B^d -nid-dhamanāṃ. ³ B^d kudrusakumuda bijāni. ⁴ Ck -kehi. ⁵ B^d adds sāsanaṃ. ⁶ B^d -mālāyo ti so tattha tattha. ⁷ B^d -yantu. ⁸ Ck omits datvā. ⁹ Ck -ṭṭhānaṃ. ¹⁰ B^d tena hi. ¹¹ Ck ekabala- or ekakhala-, B^d ekokampala. ¹² Ck -tā, C^e -tu, B^d jānāsu.

sakala-Jambudīpaṃ āhiṇḍitvā mayhaṃ pavattiṃ āharathā¹ 'ti
 vatvā madhulājaṃ khādāpetvā madhupānīyaṃ pāyetvā sata-
 pākasahassapākehi telehi pakkhantaraṃ makkhetvā pācīnasīha-
 pañjare ṭhatvā vissajjesi, so ta. gantvā tassa purisassa santikā
 tassa rañño pavattiṃ tatvato ñatvā Jambudīpaṃ parigaṇhanto²
 Kampillaratṭhe³ Uttarapañcālanagaraṃ pāpuṇi. Tadā tattha
 Cūlani-Brahmadatto nāma rājā r. kāresi, tassa Kevaṭṭo nāma
 brāhmaṇo atthaṃ ca dhammaṃ ca anusāsati p. vyatto, so paccū-
 sakāle pabujjhivā dīpālōkena alaṃkatasirigabhaṃ olokeno⁴
 mahantaṃ yasaṃ disvā „ayaṃ mama yaso kassa santako“ ti 10
 cinto „na aññassa Cūlani-Brahmadattaṃ kassa santako, evarū-
 passa pana yasassa dāyakaṃ rājānaṃ sakala-Jambudīpe ag-
 garājānaṃ kātuṃ vaṭṭati, ahaṃ ca aggapurohito bhavissāmi⁵“
 cintesi, so pāto va rañño santikaṃ gantvā sukhassayaṃ puc-
 chitvā „deva mantetabbaṃ atthīti“, „vada ācariyā“ 'ti, „deva 15
 antonagare raho nāma na sakkā laddhuṃ, uyyānaṃ gacchāma“
 'ti, so „sādhu ācariyā“ 'ti rājā tena saddhiṃ uyyānaṃ gantvā
 balakāyaṃ bahi ṭhapetvā ārakkhaṃ kārāpetvā brāhmaṇena
 saddhiṃ uyyānaṃ pavisitvā maṅgalasilāpatṭe nisīdi, suvapotako
 taṃ kiriyaṃ disvā „bhavitabbam ettha kāraṇena, ajja p-assa 20
 ācikkhitabbayuttakaṃ kiñci suṇissāmi“ uyyānaṃ pavisitvā
 maṅgalasālarukkhaṃ pattaṇṭare alliyitvā⁶ nisīdi, rājā „kathēhi
 ācariyā“ 'ti ā., „mahārāja tava kaṇṇe ito karohi“, catukaṇṇo
 yeva manto bhavissati, sace mahārāja mama vacanaṃ karohi⁷
 sakala-Jambudīpe taṃ aggarājānaṃ karomīti“, so mahātapaṇhāya 25
 tassa vacanaṃ sutvā sōmanassappatto hutvā „kathethācariya,
 karissāmi“, „deva mayaṃ senaṃ saṃkaḍḍhitvā paṭhamam
 khuddakanagaraṃ rumhitvā⁸ gaṇhissāma, ahaṃ hi cūladvārena
 nagaraṃ pavisitvā rājānaṃ vakkhāmi: 'mahārāja tava yuddhena
 kiccaṃ n' atthi, kevalaṃ amhākaṃ santako hohi, tava r. tav' 30
 eva bhavissati, yujjhanto pana amhākaṃ balavāhanassa ma-

¹ Bā kampala-. ² Bā adds attano. ³ Bā nīliyitvā. ⁴ Cā karohi. ⁵ Bā ka-
 reyyāsi. ⁶ Bā yujjhivā.

hantatāya ekanten' eva parajjhissasīti¹, sace me vacanaṃ
karissasi saṃgahissāma taṃ noce yujjhitvā jīvitakkhayaṃ pā-
petvā dve² senā gahetvā aññaṃ nagaraṃ tato aññaṃ ti eten'
upāyena s-Jambudīpe r. gahetvā jayapānaṃ pivissāma³.⁴ 'ti
5 vatvā „ekasatarājāno amhākaṃ nagaraṃ ānetvā uyyāne āpāna-
maṇḍapaṃ kāretvā ta. nisinne visamissakaṃ suraṃ pāyetvā
sabbe pi te jīvitakkhayaṃ pāpetvā Gaṇḍāya khipitvā ekasata-
rājadhānisu r. amhākaṃ hatthagataṃ karissāma, evaṃ tvaṃ
s-Jambudīpe aggarājā bhavissasīti⁵, so „sādhū ācariya, evaṃ
10 karissāmiti“, „mahārāja, catukkaṇṇo manto nāma, ayaṃ hi na
sakkā aññaṃ jānituṃ, tasmā papañcaṃ akatvā sīghaṃ nikkha-
mathā“ 'ti, rājā tussitvā „sādhū“ 'ti sampatiṇṇi. Suvapotako
taṃ sutvā tesaṃ mantapariyosāne sākḥāyaṃ⁶ olambakaṃ otā-
rento⁷ viya Kevaṭṭassa sīse chakkaṇapinḍaṃ pādetvā „kim etan“
15 ti mukhaṃ vivaritvā uddhaṃ oloketassa aparaṃ mukhe pādetvā
kirīti vassanto sākḥāto uppatitvā „Kevaṭṭa tvaṃ 'catukkaṇṇo me
manto' ti maññasi, idān' eva chakkaṇṇo jāto, puna aṭṭhakaṇṇo
bhavitvā anekasatakaṇṇo bhavissatīti“ vatvā „gaṇḥatha gaṇḥa-
thā“ 'ti vadantānaṃ nēva vātavegena Mithilaṃ gantvā p-assa
20 nivesanaṃ pāvīsi, tassa pana idaṃ vattaṃ: „sace pana kutoci
āgatasāsaṇaṃ paṇḍitassa' eva kathetabbaṃ hoti ath' assa aṃ-
sakūṭe otarati, sace Amaradeviyāpi sotuṃ vaṭṭati ucchaṅge
otarati, sace mahājanena sotabbaṃ bhūmiyaṃ otarati, so p-assa
aṃsakūṭe otari, tāya saññāya „rahassena bhavitabban“ ti ma-
25 hājano paṭikkami, p. taṃ gahetvā uparimatalaṃ abhiruyha „kin
te tāta diṭṭhaṃ kiṃ sutan ti pucchi, ath' assa: „so ahaṃ deva
s-Jambudīpe aññaṃ rañño santike kiñci bhayaṃ⁸ na passāmi,
Uttarapañcālanagare pana C-Brahmadattassa purohito Kevaṭṭo
nāma rājānaṃ uyyānaṃ netvā catukaṇṇamantaṃ gaṇhi, ahaṃ
30 sākḥantare nisīditvā tassa mukhe chakkaṇapinḍaṃ pādetvā āgato
'mhīti“ vatvā sabbaṃ diṭṭhaṃ sutan p-assa kathesi, „rañña

¹ Cks -ssasi. ² Cks omit dve. ³ Cks -mī. ⁴ Cks omit sā-. ⁵ Bā otaranto.

⁶ Bā guyhaṃ.

pana sampatīcchitan¹ ti vutte ca „sapatīcchitam deva“ 'ti
 ā., p. tassa katabbayuttakam sakkāram kāretvā tam mudu-
 paccattharaṇe suvaṇṇapaṇjare nipajjāpetvā „Kevaṭṭo mama
 Mahosadhabbhāvaṃ na jānāti maññe, na idāni 'ssa mantiman-
 tassa matthakam pāpūnitum dassāmīti“ cintetvā nagarato dug- 5
 gatakulāni nīharāpetvā bahi vāsesi, raṭṭhajanapadadvāragāmesu
 samiddhāni issarakulāni ānetvā nagare vāsesi, bahum dhana-
 dhaññaṃ sannicayam kāresi. C-Brahmadatto pi Kevaṭṭassa
 vacanam gahetvā senaṇṇaparivuto gantvā ekam nagaram pa-
 rikkkhipi, Kevaṭṭo vuttanayena ta. pavisitvā tam rājānam saññā- 10
 petvā attano santakam katvā dve senā ekato katvā aññaṃ
 rājānam ti evam C-Brahmadatto Kevaṭṭassa ovāde ṭhito ṭha-
 petvā Vedeharājānam sese s-Jambudīpe rājāno attano santake
 akāsi. Bodhisattassa upanikkhattakapurisā „Brahmadattena
 ettakāni nagarāni gahitāni, appamatto hotū“ 'ti niccam sāsanam 15
 pesesun² ti, so pi nesam „aham idha appamatto, tumhe
 anukkaṇṭhantā appamattā hutvā vasathā“ 'ti pesesi. Brahma-
 datto sattadivasasattamāsādhikehi sattahi samvaccharehi Vede-
 harajjam ṭhapetvā³ 'sese-Jambudīpe r. gahetvā Kevaṭṭam āha:
 „ācariya Mithilāyam Vedeharajjam gaṇhāmā“ 'ti, „mahārāja 20
 Mahosadhapāṇḍitassa vasananagare r. gaṇhitum na sakkhis-
 sāma, so hi evam paññāya sampanno upāyakusalo“ ti, iti so
 vitthāretvā candamaṇḍale pahārento⁴ viya Ma-assa guṇam ka-
 thesi, ayam hi⁵ sayam pi upāyakusalo va, tasmā „Mithila-
 rajjam nāma deva appamattakam, s-Jambudīpe r. ambhakam 25
 pahoti, kin no etenā“ 'ti upāyen⁶ eva rājānam sallakkhāpesi,
 sesarājāno pi „mayam Mithilāya r. gahetvā va jayapānam pi-
 vissāmā“ 'ti vadanti, Kevaṭṭo te pi vāretvā „Videharajjam
 gahetvā kim karissāma, so rājā ambhakam santako va, nivatta-
 thā“ 'ti upāyen⁷ eva bodhesi, te tassa vacanam sutvā nivat- 30
 tiṃsu, Mahāsattassa purisā sāsanam pesayimsu: „Brahmadatto
 ekasatarājaparivāro Mithilam āgacchanto va nivattitvā attano

¹ B⁴ vājjetvā. ² B⁴ -lam utthapento. ³ C⁴ shabhi, B⁴ ayaṃ hi brāhmaṇo.

nagaram eva gato“ ti, so pi tesam „ito paṭṭhāya tassa kiriyaṃ
 jānantū“ 'ti paṭipeseṣi. Brahmadatto pi Kevaṭṭena saddhiṃ
 „idāni kiṃ⁴ kiccaṃ karissāmā“ ti mantetvā „mayam jaya-
 pānam pivissāmā“ 'ti uyyānam alaṃkaritvā „cāṭisahassesu
 5 suraṃ ṭhapetha, nānāvidhāni ca macchamaṃsādīni upanethā“
 'ti sevake āṇāpesi, tam pi pavattiṃ p-assa upanikkhittapurisā
 pesayimsu, te pana „visaṃ yojetvā rājāno māretukāmo“ ti na
 jānanti, M. pana sukaṇṭakassa santikā sutattā jānāti, so „ne-
 sam surāpānadvasaṃ tatvato jānitvā mama pesethā“ 'ti sā-
 10 sanam paṭipeseṣi, te tathā karimsu, tam sutvā p.: „na yuttam
 mādisa paṇḍite dharamāne ettakānam rājūnam maraṇam, avassa-
 yo tesam bhavissāmīti“ cintetvā sahaajātam yodhasahaseṣam
 pakkosāpetvā „samma⁵ C-Brahmadatto kira uyyānam alaṃ-
 karāpetvā ekasatarājaparivuto suraṃ pātukāmo, tumhe ta.
 15 gantvā rājūnam āsanesu paññātesu kismiñci anisinne⁶ yeva
 'C-Brahmadattassa anantaram mahārahāsanam amhākaṃ rañño'
 ti gahetvā tesam purisehi 'tumhe kassa purisā' ti vutte 'Vide-
 hārājassa' 'ti vadeyyātha, te⁷ 'tumhehi saddhiṃ mayam satta-
 divasasattamāsādhikāni sattavassāni r. gaṇhantā ekadivasam pi
 20 Videharājānam na passāma, kiṃrājā nām⁸ esa, gacchath⁹ assa⁵
 pariyante āsanam gaṇhathā' 'ti vadantā kalahaṃ karissanti,
 tumhe 'ṭhapetvā Brahmadattam añño amhākaṃ rañño uttari-
 taro va n' atthīti' kalahaṃ vadḍhetvā 'amhākaṃ rañño āsana-
 mattam pi alabhantā idāni vo (add: n' eva) suraṃ pātum na
 25 macchamaṃsam khāditum dassāmā' 'ti nadantā vaggantā sadden'
 eva tesam tāsam janetvā mahantehi laḷeḷeḷe sabbacāṭiyo bhin-
 ditvā macchamaṃsam vippakiritvā aparibhogam katvā javena
 senāya antaram pavisitvā devanagaraṃ pavitṭhā asurā viya
 ulloḷam utṭhāpetvā: „mayam Mithilanagare Ma-paṇḍitassa purisā⁴,
 30 sakkontā amhe gaṇhathā' 'ti tumbhākam gatabhāvam⁷ jānāpetvā
 āgacchathā“ 'ti vatvā pesesi, te „sādhū“ 'ti tassa vacanam

³ C^{ks} tam. ² so all three MSS. ³ C^k -o. ⁴ C^{ks} omitt te. ⁵ C^{ks} gaccha-
 tassa, B^d gacchatha? ⁶ B^d adds sacce. ⁷ B^d āgata-.

sampaṭicchitvā vanditvā sannaddhapañcāvudhā nikkhamitvā ta.
gantvā Nandanavanam iva alaṃkatauyyānaṃ pavisitvā sa-
mussitasetacchatte ekasatarājapallaṃke ādiṃ katvā paṭiyattaṃ
taṃ siribhāvaṃ disvā M-ena vuttaniyāmen' eva sabbaṃ katvā
mahājanaṃ saṃkhobhetvā Mithilābhimukhā pakkamiṃsu, rāja- 5
purisāpi tesaṃ rājūnaṃ taṃ pavattiṃ ārocesuṃ, Brahmadatto
„evarūpassa nāma visayogassa antarāyo kato“ ti kujjhi, rājāno
pi „amhākaṃ jayapānaṃ pātuṃ nādāsīti“ kujjhiṃsu, balakāyo
pi „mayāṃ amūlakaṃ suraṃ pātuṃ na¹ labhimhā“ 'ti kuj-
jhiṃsu, Brahmadatto pi te rājāno āmantetvā „atha bho Mi- 10
thilaṃ gantvā Videharājassa sīsaṃ khaggena chinditvā pādehi
akkamitvā nisinnā jayapānaṃ pivissāma“ 'ti, „senāṃ gamana-
sajjaṃ karoṭhā“ 'ti vatvā puna rahogato Kevaṭṭassāpi tam
atthaṃ kathetvā „ambho' evarūpassa vattassa' antarāyakaraṃ
paccāmittaṃ gaṇhissāma, ekasatarājūnaṃ aṭṭhārasaakkhohiṇi- 15
saṃkhāya senāya parivutā taṃ nagaraṃ gacchāma, ettha āca-
riyā“ ti ā., brāhmaṇo attano paṇḍitabhāvena cintesi: „Ma-paṇ-
ḍitaṃ jinituṃ nāma na sakkā, amhākaṃ yeva lajjitabbakaṃ'
bhavissati, nivattessāmi rājānaṃ“ ti, atha naṃ eva āha: „ma-
hārāja na esa Videharaṇṇo thāmo, Ma-paṇḍitassa saṃvidhānaṃ 20
etaṃ, mahānubhāvo paṇ' esa, tena rakkhita Mithilā sīhara-
khitā guhā viya na sakkā kenaci gaḥetuṃ, kevalaṃ amhākaṃ
lajjanakaṃ bhavissati, alaṃ ettha gamanena“ 'ti, rājā pana
khattiyamānena issariyamadena ca matto hutvā „kiṃ so ka-
rissatīti“ vatvā ekasatarājaparivuto aṭṭhārasaakkhohiṇisaṃkhāya 25
senāya² nikkhami, Kevaṭṭo pi attano kathaṃ gaṇhāpetuṃ
asakkonto „raṇṇo paccanikavutti nāma ayuttā“ ti tena saddhiṃ
yeva nikkhami. Te pi yodhā ekaratten' eva Mithilaṃ patvā
attanaṃ kataṃ kiccaṃ p-assa kathayimṃsu, paṭhamaṃ pahita-
upanikkhittapurisāpi 'ssa sāsanaṃ paṇiṇimṃsu: „C-Brahmadatto 30
'Videharājānaṃ gaṇhissāmi' ekasatarājaparivāro āgacchati,
paṇḍito⁶ appamatto hotū“ 'ti', „ajja asukaṭṭhānaṃ nama āgato,

¹ B⁴ a. ² B⁴ amhākaṃ. ³ B⁴ mantassa. ⁴ B⁴ -tabbaṃ. ⁵ B⁴ adde saddhiṃ.
⁶ B⁴ -ta. ⁷ B⁴ hotu, omitting ti.

ajja asukaṭṭhānaṃ, ajja nagaraṃ pāpunissatīti“ pi 'ssa nibaddhaṃ sāsaṇaṃ pesenti yeva, taṃ sutvā M. appamattataro ahosi, Videharājā pana „Brahmadatto kira imaṃ nagaraṃ ga-

hetuṃ āgacchatīti“ paramparāghosena assosi, atha Brahmadatto

5 aggapadose yeva ukkāsatasaḥassena dhāriyamānena¹ āgantvā sakalanagaraṃ parivāresi, atha naṃ hatthipākārarathapākāra-

assapākārehi parikkhipāpetvā tesu tesu ṭhānesu balagumbaṃ ṭhapesi, manussa unnadantā appoṭhentaṃ seḷentaṃ naccantaṃ gajjantaṃ

10 aṭṭhaṃsu, dīpobhāsaṇa c' eva alaṃkārobhāsaṇa ca sakalasatta-

yojanikā Mithilā ekobhāsā ahosi, hatthiassarathapattituriyādisaddehi paṭhaviyā bhijjanakālo viya ahosi, cattāro paṇḍitā ullola-

saddaṃ sutvā ajānantaṃ rañño santikaṃ gantvā „mahārāja mahā ullolasaddo“, na kho pana jānāma kin nāma² etaṃ, vī-

maṃsitum vaṭṭati mahārājā“³ 'ti, taṃ sutvā rājā „Brahma-

15 datto nu kho āgato bhavyeyyā“⁴ 'ti sīhapañjaraṃ vivaritvā olokeno tassāgatabhāvaṃ űatvā bhittatasito „n' atth' amhākaṃ jīvitaṃ, sve dāni no sabbe jīvitakkhayaṃ pāpessatīti“ tehi saddhiṃ sallapanto nisīdi, M. paṇ' assāgatabhāvaṃ űatvā sīho viya asambhūto sakalanagare⁵ ārakkhaṃ saṃvidahitvā „rājānaṃ

20 assāsessāmīti“ rājanivesanaṃ abhirūhitvā vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi, rājā naṃ disvā paṭiladdhaassāso hutvā „ṭhapetvā mama puttaṃ Ma-paṇḍitaṃ aṇṇo maṃ imahā dukkhā moce-

tum samattho nāma n' atthīti“ cintetvā tena saddhiṃ salla-

panto āha:

- 25 1. Pañcālo sabbasenāya Brahmadatto samāgato,
sāyaṃ Pañcaliyā senā appameyyā Mahosadha 1451.
2. Piṭṭhimatī pattīmatī sabbasaṃgāmakovidā
ohāriṇī saddavatī bherisaṃkhappabodhanā 1452.
3. Lohavijjāalamkāra⁴ dhajani vāmarohiṇī
- 30 sippiyeḥi susampannā sūrehi suppatiṭṭhitā. 1453.
4. Das' ettha paṇḍitā āhu bhūripaṇṇā rahogaṃ
mātā ekādasī rañño Pañcāliyaṃ pasamsati. 1454.

¹ Bā dhārayamāno. ² Bā adds jāto. ³ Cks -raṃ. ⁴ Cks -vijjāalamkārabhā.

1. Ath' ethh' ekasataṃ khatyā anuyuttā¹ yasassino
acchinnaratṭhā vyathitā² Pañcālīnaṃ vasaṃ gatā. 1455.
2. Yamvadā takkarā rañño akāmā piyabhāṇino
Pañcālam anuyāyanti akāmā³ vasino gatā. 1456.
3. Tāya senāya Mithilā tisandhiparivāritā
rājadhāni Videhānaṃ samantā parikhaññati. 1457.
4. Uddham tārakajātā⁴ va samantā parivāritā,
Mahosadha vijānāhi: katham mokkho bhavissatīti. 1458.

Ta, sabbāsenāyā 'ti sabbāya ekasatarājadhāniyā⁵ aṭṭhārasaakkhohiṇīsaṃ-
khāya saddhīm āgato kira tāta 'ti, Pañcālīyā ti Pañcālārañño santakā, piṭṭhi- 10
matīti piṭṭhiyā ānīte dabbasambhāre gahetvā vicarantena vaḍḍhakābalena
samannāgatā, sabbasaṃgāmakovidā ti sabbasaṃgāme⁶ kusalā, ohāriṇīti
antarāṃ pavīṭṭhā⁷ apaññāyanti⁸ eva haritum samatthā⁹, saddavatīti dasahi sad-
dehi avivittā, bheri--nā ti ettha yātha yujjatha mā pajjathā ti ādini ta.
vacibhedena jānāpetum na sakkā tādīsāni paṇ' ettha kiṇṇāni bherisaddasaṃkha- 15
saddasaññāpen¹⁰ eva bodhentīti bherisaṃkhappabodhanā, lohaviṇṇā ti lohasip-
pāni, sattaratanaṇḍīti¹¹ nāṇaṃ kavacavammikajālīkāsisakāṇerikādīnaṃ¹² etaṃ
nāmaṃ, alaṃkāra ti rājarājamahāmattādīnaṃ alaṃkāra, tasmā lohaviṇṇāhi c'
eva alaṃkārehi ca bhāsati¹³ lohaviṇṇālaṃkārabhā ti ayam ettha attho, dha-
jānīti suvaṇṇādīpatimaṇḍītehi nānāvattasamujjalehi rathādīsasamussiteh¹⁴ eva 20
dhahehi samannāgatā, vāmarohiṇīti hatthī ca asse ca ārohanā vāmapassena
ārohanīti vāmarohiṇīti vuccanti, tehi samannāgatā, aparimitahatthiassasamākiṇṇā
ti a., sippiyehīti hatthiṣippaassasippādīsū aṭṭhārasasu sippesu nipphattim
pattehi suṭṭhusampannā susamākiṇṇā, sūrehi tāta esā kira senā sīhasamāna-
parakkamehi sūrayodhehi suppatīṭṭhitā, āhū ti dasa kira ettha senāya paṇḍitā¹⁵ 25
ti vadanti, rahogamā ti rahogamanasīlā raho nisīditvā mantanasīlā te kira
ekāhaṃ dvīhaṃ cintetum labhantā pathaviṃ parivattetum ākāse gaṇṭhiṃ kātum
samatthā, ekādasīti tehi kira paṇḍitehi atirekatarapaññā¹⁶ rañño mātā, sā
tesaṃ ekādasī hutvā Pañcālīyaṃ senaṃ pasamsati anusāsati; ekadivasaṃ kir'
eko puriso ekaṃ taṇḍulanāliṃ ca puṭabhattaṃ ca kahāpapasahassaṃ ca gahetvā 30
nadiṃ tarissamīti otīṇṇo nadimaṇḍīhaṃ patvā taritum asakkonto tīre ṭhite ma-
nusse evaṃ ā.: ambho mama hatthe ekataṇḍulanāli puṭabhattaṃ kahāpapasahassaṃ
ca atthi, ito me yaṃ ruccati taṃ dassāmi, yo sakkoti so maṃ uttāretū 'ti,
ath' eko thāmasampanno puriso gāḥam¹⁷ nivāsetvā nadiṃ ogāhetvā¹⁸ taṃ hatthe
gahetvā uttāretvā dehi me dātabban ti ā., taṇḍulanāliṃ vā bhattapuṭaṃ vā 35

¹ Bā anuyantā. ² Bā vyāthitā, Ck vyadhitā. ³ Ck -ma. ⁴ Ck -kāraka-. ⁵
Bā -rājanāyikā. ⁶ Ck -ma. ⁷ Ck -o. ⁸ Bā pavīṭṭhena apaññāyanteneva pa-
resaṃ sīsaṃ āharitum samattho. ⁹ Bā tassā kirettha senāya dasa p., Ck -rañ-
paññā, Bā -rāpañcāla. ¹⁰ Bā dāhaṃ. ¹¹ Ck ogāyitvā, Cg ogāhītvā.

gaṇhā 'ti, ahaṃ mama jīvitaṃ agaṇetvā taṃ uttāresim, na me etehi attho, kahāpape me dehīti, ahaṃ ito mama yaṃ ruccati taṃ dassāmiti avacaṃ, idāni me yaṃ ruccati taṃ dammi, icchanto gaṇhāhīti, so samīpe tīhassa' ekassa kathesi, so pi taṃ esa attano ruccanakaṃ tava deti¹ evaṃ gaṇhā 'ti ā., so
5 nāhaṃ gaṇhissāmiti taṃ ādāya vinicchayaṃ gantvā vinicchayāmaccānaṃ ārocesi, te pi sabbaṃ sutvā tath' evāhaṃsu, so tesaṃ vinicchayena asantuṭṭho raṇño ārocesi, rājā vinicchayāmacce pakkosāpetvā tesaṃ santike ubhinnam pi vacanaṃ sutvā tath' eva vatvā vinicchitum ājānanto attano jīvitaṃ pahāya nadim otiṇṇaṃ parajjhāpesi², tasmim khaṇe raṇño mātā Talatādevī³ nāma avidūre nisinnā
10 raṇño dubbhinicchitabbhāvaṃ ūtvā tāta imaṃ aṭṭhaṃ ūtvā vinicchitaṃ⁴ ti ā., amma ahaṃ ettakaṃ jānāmi sace tumhe uttaritaraṃ jānātha vinicchinatha⁵ 'ti, sā evaṃ karissāmiti vatvā taṃ purisaṃ pakkosāpetvā: ehi tāta tava hatthagatāhi tīhi pi bhūmiyaṃ tṭhāpehīti paṭipātiyā tṭhāpetvā tvaṃ udayhamāno⁶ imassa kiṃ kathesiṭi pucchitvā idan nāma 'ti vutte tena hi idāni tava ruccanakaṃ gaṇhā
15 'ti ā., so sahasatthavikaṃ gaṇhi, aha naṃ sā thokaṃ gatakāle pakkosāpetvā tāta sahasaṃ tava ruccatīti pucchitvā āma ruccatīti vutte tāta tayā ito me yaṃ ruccati taṃ dassāmiti imassa vuttaṃ na vuttan ti vuttaṃ devitī tena hi imaṃ sahasaṃ etassa dehīti, so rodanto paridevanto adāsi, tasmim khaṇe rā-jāpi amaccāpi tussitvā sādhu-kāraṃ pavattayimsu, tato paṭṭhāya tassā paṇḍita-
20 bhāvo sabbattha pākaṇo jāto, taṃ sandhāya Videharājā⁷ mātā ekādasīti ā., khatyā ti khattiyā, acchinna-raṭṭhā ti Brahmadattena acchinditvā gahita-raṭṭhā, vyādhitā⁸ ti maraṇabhaya-bhītā aññaṃ gahetabbagahaṇaṃ apasanta, Pañcālīnaṃ vasaṃ gatā ti etassa Pañcālāraṇño vasaṃ gatā ti ā., sāmivacanaṭṭhe hi etaṃ upayogavacanaṃ, yaṃvadā takkarā ti yaṃ mukhena vadanti⁹ taṃ
25 raṇño kātuṃ sakkonto¹⁰ va, vasiṇo gatā ti pubbe sayamvasiṇo idāni pan' assa vasaṃ gatā ti ā., tisandhīti paṭhamam hatthipākārena¹¹ parikkhittā tato rathap. tato assap. tato yodhapattip. ti imehi catūhi saṃkhepeti, tisandhi-parivāritā ti hatthirathānaṃ antare eko sandhi, rathaassānaṃ antare eko sandhi assapattinaṃ ā. eko ti, parikkhaññatīti khaṇiyati¹² imaṃ idāni up-
30 pāṭetvā gaṇhītukāmā viya samantato khaṇanti, uddham-tārakajātā cā 'ti tāta yāya senāya samantā parivāritā sā anekasatasahasāhi daṇḍadīpikāhi uddham-tārakajātā viya khāyati, vijānāhīti tāta Mahosadha Avicito yāva Bhavaggā añño tayā sadiso upāyakusalo p. nāma n' atthi paṇḍitabhāvo ca nāma eva-rūpeṣu thānesu paññāyati tasmā tvaṃ eva jāna kathaṃ ito dukkhā mokkha
30 bhavissatīti ā.

Imaṃ raṇño kathaṃ sutvā M. cintesi: „ayaṃ rājā ativiya maraṇabhaya-bhīto, gilānassa kho pana vejjo paṭisaraṇaṃ chā-

¹ Ck -kaṃ va deti, C^o ruccantaṃ ma deti. ² B^d parāpesi. ³ B^d jalāka-. ⁴ B^d suṭhu vinicchathā. ⁵ Ck^o -nethā, B^d vinicchathā. ⁶ B^d tāta gaṇe tvaṃ udaye vuyhamāne, Ck^o miyyamāno, C^o vyamāno? ⁷ B^d pañcālārāja. ⁸ B^d byādhitā; read: vyathitā. ⁹ B^d vadati. ¹⁰ so all three MSS. for -tā? ¹¹ Ck^o yodhabatthi-. ¹² Ck^o khaṇiyati, B^d khaṇiyati.

tassa bhojanam pipāsitassa pāṇīyam, imassa pi ṭhapetvā mam aṇṇam paṭisaraṇam n' atthi, assāsessāmi nan¹ ti, atha nam M. manosilātale nadanto siho viya „mā bhāyi mahārāja rajja-sukham anubhava, aham leḍḍum gahetvā kāko viya dhanum gahetvā makkato viya ca imam aṭṭhārasaakkhohiniṣenam udare 5 baddhasātakānam pi assāmikam katvā² palāpessāmīti³“ vatvā imam gātham āha:

o. Pāde deva pasārehi bhuñja kāme ramassu ca
hitvā Pañcāliyam senam Brahmadatto pamāyatīti⁴. 1459.

T. a.: tvaṃ deva yathāsukham attano rajasukhasamkhāte pāde pasārehi 10 pasārento ca saṃgāmacittam akatvā bhuñja kāme ramassu ca, eso Brahmadatto imam senam chaḍḍetvā palāyissatīti.

P. rājānam samassāsetvā nikkhamitvā nagare chaṇabheriṇ carāpetvā nāgare āha: „ambho tumhe mā cintayittha, sattāham mālāgandhavilepanam pānabhojanādīni⁵ sampādetvā chaṇakilaṃ 15 paṭṭhapetvā⁶ ta. ta. manussā yathānurūpaṃ mahāpānam pivantu gandhabbāṃ karontu vādentu naccantu⁷ seḷentu nadantu⁸ appoṭhentu, paribbayo vo mama⁹ santako hotu, aham Ma-paṇḍito nāma, passatha¹⁰ me ānubhāvan¹¹ ti nāgare assāsesi, te tathā karimsu, gītavāditādisaddam bahinagare ṭhitā suṇanti, cūla- 20 dvārena manussā pavisanti, ṭhapetvā paṭisattum¹² diṭṭhadiṭṭham na gaṇhanti, tasmā sañcāro na chijjati, nagaram pavitṭhā chaṇakīlānissitam janam¹³ passanti, Cūlani-Brahmadatto pi nagare kolāhalaṃ sutvā amacce evam āha: „ambho amhesu aṭṭhārasaakkhohiṇiyā senāya nagaram parivāretvā ṭhitesu na- 25 garavāsīnam bhayaṃ vā sārājjaṃ vā n' atthi, ānanditā pīti-somanassappattā appoṭhenti nandanti seḷenti gāyanti, kin nām¹⁴ etan¹⁵ ti, atha nam upanikkhittakapurisā musāvādam katvā evam āhaṃsu: „deva mayaṃ ekena kammena cūladvārena nagaram pavisitvā chaṇanissitam mahājanaṃ disvā pucchimha: 30

¹ so Cks; Bḍ bandhasātakānam pi sāmikam akatvā. ² Bḍ palāyīttīti. ³ Cks -nam. ⁴ Bḍ -tha. ⁵ Bḍ vaggantu. ⁶ Bḍ nadentu naccantu gāyantu. ⁷ Bḍ mo pama. ⁸ Bḍ passissatha. ⁹ Ck -satttham, Cs -santam. ¹⁰ Cks chaṇam.

ambho sakala-Jambudīpe rājāno āgantvā tumhākaṃ nagaraṃ
 parikkhipitvā ʾtītā, tumhe pana atipamattā, kin nāma' etan"
 ti, te evaṃ āhaṃsu: „ambhākaṃ raṇṇo kumārakāle eko mano-
 ratho ahosi: sakala-Jambudīpe' rājūhi nagare parivārite chaṇaṃ
 5 karissāmi, tass' ajja manoratho matthakaṃ patto, tasmā
 chaṇabheriṃ carāpetvā sayāmaṃ mahātale mahāpānaṃ pivatīti",
 rājā tesāṃ kathaṃ sutvā kujjhitvā senaṅgaṃ āṇāpesi: „khip-
 paṃ ito c' ito ca nagaraṃ avattharitvā parikkhaṃ bhinditvā
 pākāraṃ maddantā dvāraṭṭālake bhindantā nagaraṃ pavisitvā
 10 sakaṭehi kumbhaṇḍāni viya mahājanassa sīsāni gaṇhatha, Vide-
 haraṇṇo sīsāṃ ānethā" 'ti, taṃ sutvā sūrayodhā nānāvidha-
 āvudhahatthā dvārasamīpaṃ gantvā paṇḍitassa purisehi pakka-
 mālakalalasiṃcanapāsānapatanādīhi' upaddutā paṭikkamanti,
 „pākāraṃ bhindissāmā" 'ti parikkhaṃ otiṇṇe' pi antaraṭṭālesu
 15 ʾtītā ususattitomarādīhi mahāvināsaṃ pāpenti, p-assa yodhā
 Brahmādattassa yodhe hatthavikārādīni dassetvā nānappakārehi
 akkosanti tajjenti: „tumhe pi alabhantā' thokaṃ pivissatha
 khādissathā" 'ti suravittakāni' c' eva macchamaṃsasūlāni ca
 pasāretvā sayama eva pivanti khādanti anupākāre caṃkamanti,
 20 itare kiñci kātuṃ asakkontā C-Brahmadattassa santikaṃ gantvā:
 „deva ʾthapetvā iddhimante aññehi nittharituṃ na sakkā" ti
 vadiṃsu, rājā catupaṇḍikāhaṃ⁶ vasitvā gahetabbagahaṇaṃ' apas-
 santo Kevaṭṭaṃ pucchi: „ācariya nagaraṃ gaṇhituṃ na sakkā,
 eko pi upasaṃkamituṃ samattho nāma n' atthi, kiṃ kātābbaṃ"
 25 ti, „hotu mahārāja, nagaraṃ nāma bahiudakaṃ hoti, udakak-
 khayena gaṇhissāma, manussā udakena kilantā' dvāraṃ vi-
 varissantīti", so „atth' eso upāyo" ti sampatiṇṇi, tato paṭ-
 ʾthāya udakaṃ pavisituṃ na denti, p-assa upanikkhittakapurisā
 paṇṇaṃ likhitvā kaṇḍe bandhitvā taṃ pavattiṃ pesesum,
 30 „tena pi paṭhamam eva āṇattaṃ yo yo kaṇḍe paṇṇaṃ passati

¹ B^d -pa. ² so C^{ks} for -mala-? C^s pakkamākalala-, B^s sakkharakaddama-, B^d
 kaddamavālukakalala-. ³ all three MSS. -o. ⁴ B^d kilamantā atha. ⁵ so C^{ks}; B^d
 sūrapitṭhakāni. ⁶ B^d catuhapaṇḍikāhaṃ. ⁷ B^d -tabbayuttakaṃ. ⁸ B^d kilamantā.

so so āharatū“ 'ti, ath' eko puriso tam disvā p-assa dassesi,
 so tam pavattim űatvā „na me Ma-panḍitabhāvaṃ jānātīti“
 saṭṭhihatthe veḷū dvidhā phāletvā suparisuddhaṃ sodhetvā puna
 ekato katvā cammena bandhitvā upari kalalena makkhetvā
 Himavantato iddhimantatāpasehi ānītakaddamakumudabījaṃ¹ 5
 pokkharanīṭire kalale ropetvā upari veḷum ṭhapāpetvā² udakassa
 pūrāpesi, ekaratten' eva vadḍhitvā pupphaṃ veḷumatthakato
 uggantvā ratanamattaṃ aṭṭhāsi, atha naṃ uppāṭetvā „imaṃ
 Brahmā dattassa dethā“ 'ti attano purisānaṃ dāpesi, te tassa
 daṇḍakaṃ valayaṃ katvā „ambho³ Brahmā dattassa pādamūlikā,⁴ 10
 chātena mā marittha, gaṇhatha⁵ tam uppalāṃ, pilandhitvā daṇ-
 ḍakaṃ kucchipūraṃ khādathā“ 'ti vatvā khipiṃsu, tam eko
 p-assa upanikkhattakapurisānaṃ upaṭṭhāko va gaṇhi, atha naṃ
 raṇṇo santikaṃ haritvā⁶ „passatha deva imassa pupphassa
 daṇḍakaṃ, na no ito pubbe evaṃdīgho⁷ daṇḍako diṭṭhapubbo“⁸ 15
 ti vatvā „minatha naṃ“ ti vutte p-assa purisā saṭṭhihattha-
 daṇḍakaṃ asītihatthaṃ katvā miniṃsu, puna raṇṇā⁹ „katth'
 etaṃ jātaṃ“ 'ti vutte eko musāvādaṃ katvā evaṃ āha: „ahaṃ
 deva ekadivasaṃ pipāsito hutvā 'suram pivissāmi' cūladvārena
 nagaraṃ pavīṭṭho nāgarānaṃ udakakīḷanattāya katā mahā- 20
 pokkharanīyo passim¹⁰, mahājano nāvāya nisīditvā pupphāni
 gaṇhati, tatth' idaṃ tīrappadese jātaṃ, gambhīratṭhāne jātassa
 pana daṇḍako satahattho bhavissātīti“, tam sutvā rājā Kevattaṃ
 ā.: „ācariya na sakkā idaṃ udakakkhayena gaṇhituṃ, harath'
 etaṃ¹¹ mantaṃ¹² ti, „tena hi deva dhaṇṇakkhayena gaṇhissāma,¹³ 25
 nagaraṃ nāma bahidhaṇṇaṃ hotīti“, „evaṃ hotu ācariyā“ 'ti,
 p. purimanāyena eva tam pavattim űatvā „na me Ke-brāhmaṇo
 paṇḍitabhāvaṃ jānātīti“ anupākāramatthake kalalāṃ datvā¹⁴
 vīthiṃ ta. ropāpesi, Bodhisattānaṃ adhippāyā nāma ijjhanti,
 vīhi ekaratten' eva utṭhāya pākāramatthaken' eva paṇṇāyi, tam 30

¹ Bā ānītamkudrusakumudabījaṃ. ² Bā ropāpetvā. ³ Ck^o omīti ambho. ⁴ Ck^o handa te. ⁵ Bā āh-. ⁶ Bā -dīgha. ⁷ Ck^o raṇṇo. ⁸ Ck^o passitu, Bā passi.
⁹ Ck^o haretaṃ. ¹⁰ Bā phatan. ¹¹ Bā katvā.

pi disvā Brahmadatto „ambho kim etaṃ pākāramatthakena nīlaṃ
hutvā paññāyatīti“, p-assa upanikkhattakapurisā raṇṇo vacanaṃ
mukhato luñcitvā gaṇhantā¹ viya „deva gahapatiputto kira Maho-
sadho anāgatabhayam disvā raṭṭhato dhaññaṃ āharāpetvā koṭṭhā-
5 gārādīni pūrāpetvā sesaṃ dhaññaṃ pākārapasse nikkhipāpesi, te
kira² vīhī ātape sukkhantā vasse tementā tatth' eva sassaṃ jane-
sum³, aham pi ekadivasam ekena kammena cūladvārena pavisitvā
pākārapasse vīhiraṣito vīhiṃ hatthena gaḥetvā vīthiyaṃ chaḍ-
ḍesiṃ, atha maṃ paribhāsantā 'chāto 'sīti maññe, vīhiṃ dasante
10 bandhitvā tava geḥaṃ haritvā pacāpetvā bhuñjāhīti⁴ vadimsu“,
rājā taṃ sutvā Ke-aṃ āha: „ācariya dhaññaṃ akkhaṇḍena p' etaṃ
gaḥetuṃ na sakkā, ayam pi anupāyo“ ti, „tena hi deva dā-
rukkhayena gaṇhissāma, nagaraṃ nāma bahidārukaṃ hotīti“,
„evaṃ hotu ācariyā“ 'ti, purimanayen' eva taṃ pavattim űatvā
15 pākāramatthakena vīhiṃ atikkamitvā paññāyamānaṃ⁵ dārurāsiṃ
kāresi, manussā Brahmadattassa purisehi saddhiṃ parihāsaṃ
karontā „chāt' attha yāgubhattaṃ pacitvā bhuñjathā“ 'ti
mahantamahantāni dārūni khipanti, rājāpi „pākāramatthakena
dārūni paññāyante“, kim etan⁶ ti pucchitvā „g-putto kira anā-
20 gatabhayam disvā dārūni āharāpetvā kulānaṃ pacchāgehesu⁷
ṭhapāpetvā atirekāni pākāraṃ nissāya ṭhapāpesīti“ upanikkhatta-
kānaṃ yeva santikā sutvā Ke-aṃ ā.: „ācariya dārukkhayenāpi
na sakkā gaṇhituṃ, haretha taṃ⁸ upāyan“ ti, „mā cintayi
mahārāja, aṇṇo upāyo atthīti“, „ācariya, kimupāyo naṃ⁹ esa,
25 nāhaṃ tava upāyassa antaṃ passāmi, na sakkā amhehi Videhaṃ
gaṇhituṃ, amhākaṃ nagaraṃ gamissāmā“ 'ti, „deva 'C-Brahma-
datto ekasatehi khattiyehi saddhiṃ Videhaṃ gaṇhituṃ na sak-
khīti' ambhākaṃ lajjanakaṃ bhavissati, na Mahosadho yeva p.,
aham pi p. yeva, ekaṃ lesaṃ karissāmā“ 'ti, „kim lesaṃ
30 nāma ācariyā“ 'ti, „dhammayuddhan nāma karissāmā“ 'ti,

¹ Bā vacanaṃ sutvā mukhato vimhi luñcanto. ² C¹ kira te. ³ Bā sassāni
sejjāyisu. ⁴ C² paññāyanappamānaṃ. ⁵ Bā -tāni. ⁶ Bā pacchābhāgehesu. ⁷
Bā āharatthekaṃ.

„kim etaṃ dh-yuddhan nāma“ 'ti, „mahārāja na senā yuj-
jhissati, dvinnam pi pana rājūnaṃ dve paṇḍitā ekaṭṭhāne bha-
vissanti', tesu yo vandissati tassa parājayo bhavissati, Ma-dho
pana imaṃ mantaṃ na jānāti, ahaṃ mahallako so daharo, so
a disvā vandissati, tadā Vedehe parājito nāma bhavissati, 5
atha mayam Vedeham parājetvā attano nagaram gamissāma,
evan no lajjanakaṃ na bhavissati, idaṃ dh-yuddhan nāma“ 'ti,
p. tam pi rahassaṃ purimanayen' eva ñatvā „sace Kevaṭṭassa
parajjhissāmi' nāma na paṇḍito 'smīti“ cintesi, Brahmaddatto pi
„sobhano ācariya upāyo“ ti vatvā' „sve dh-yuddham bhavissati 10
dvinnam paṇḍitānaṃ, dhammena samena jayaparājayo bhavis-
sati', yo dh-yuddham na karissati so parājito va nāma bha-
vissatīti“ paṇṇam likhāpetvā cūladvārena Vedehasa' pesesi,
taṃ sutvā Vedehe p-am pakkosāpetvā tam atthaṃ ācikkhi, p.
„sādhu deva, 'sve pāto va pacchimadvāre dhammayuddha- 15
maṇḍalaṃ sajjessantu' dh-yuddhamāṇḍalaṃ āgacchantu' 'ti
pesetha deva“ 'ti, taṃ sutvā āgatadūtass' eva paṇṇam dāpesi,
p. punadivase „Kevaṭṭass' eva parājayo hotū“ 'ti pacchima-
dvāre dh-yuddhamāṇḍalaṃ sajjāpesi, te pi kho ekasatapurisā
„ko jānāti kiṃ bhavissatīti“ p-assa ārakkhatthāya' Ke-am pari- 20
vārayimsu, te pi ekasatarājāno dh-yuddhamāṇḍalaṃ gantvā
pācīnadisaṃ oloketā aṭṭhamsu, tathā Ke-brāhmaṇo, Bo. pana
pāto va gandhodakena nahāyitvā sataśaṇḍagghanaṃ Kāsi-
vatthaṃ nivāsetvā sabbālaṃkārapatimaṇḍito nānaggarasabho-
janaṃ bhuñjitvā mahantena parivārena rājadvāram gantvā 25
„pavisatu me putto“ ti vutte pavisitvā rājānaṃ vanditvā eka-
mante ṭhatvā „kiṃ tāta Mahosadhā“ 'ti vutte „dh-yuddha-
maṇḍalaṃ gamissāmiti“ ā., „mayā kiṃ kātuṃ vaṭṭatīti“, „deva
Ke-brāhmaṇaṃ maṇinā vañcetukāmo 'mhi, aṭṭhavaṃkamaṇi-
ratanam laddhuṃ vaṭṭatīti“, „gaṇha tātā“ 'ti, so taṃ gahetvā so
rājānaṃ vanditvā' otiṇṇo saha-jātehi yodhasahashehi parivuto

¹ B^d vasissanti. ² C^{ks} parajji-, B^d parajjhā, H^s parajjhāmi. ³ C^{ks} omit ti vatvā.
⁴ C^{ks} -ssatīti. ⁵ C^{ks} vi-. ⁶ B^d sajjissanti. ⁷ C^{ks} -ttāya. ⁸ B^d adds rājagehato.

- navutikahāpapasahassagghanakaṃ setasindhavayuttaṃ rathavaram āruyha pātaraśavelāya dvārasamīpaṃ pāpuṇi, Kevaṭṭo pi „idāni āgamissati idāni āgamissatīti“ tassāgamanamaggaṃ olokeno aṭṭhāsi, olokanen' eva dīghagīvataṃ patto viya suri-
- 5 yatejēna sede muñcante¹, M. pi mahāparivāratāya samuddo viya ajjhottharanto kesarasīho viya asambhīto vigatalomahaṃso dvāraṃ vivarāpetvā nagarā nikkhamma rathā oruyha sīho viya vijambhanto² pāyāsi, ekasatārājāno tassa rūpasirīm disvā „esa kira Sirivaddhaseṭṭhiputto Mahosadhapaṇḍito paññāya sakala-
- 10 Jambudīpe adutiyo“ ti ukkuṭṭhisahassāni pavattayimsu, so pi kho marugaṇaparivuto Sakko viya anopamena sirivibhavana taṃ maṇiratanam hatthēna gahetvā Kevaṭṭābhīmukho -ahosi, Ke- taṃ disvā va sakabhāvena saṇṭhātum asakkonto paccugga-
- 15 manam katvā evam ā. : „p-a Ma-dha, mayam dve pi p-ā, am-hākaṃ tumhe nissāya ettakaṃ kalam vasantānam tumhehi paṇṇākāramattam pi na pesitapubbaṃ, kasmā evam akatthā“³ 'ti, atha nam M. : „p-a, tumhākaṃ anucchavikaṃ paṇṇākāram olokeno ajja imam maṇiratanam labhimha, handa nam gaṇ-
- 20 hatha, evarūpaṃ nāma aññaṃ maṇira- n' atthīti“, so tassa hatthe jalamānam maṇira- disvā „dātukāmo me bhavissatīti“ cintetvā „tena hi dehīti“ hattham pasāresi, M. „gaṇhā“ 'ti khipitvā pasāritahatthassa aggaṅgulisu pātesi, brāhmaṇo garu-
- 25 maṇiratanam aṅgulīhi dhāretum nāsakkhi, taṃ parigaḷitvā M-assa pādamūle pati, brāhmaṇo lobhena „gaṇhissāmi nan“ ti tassa pādamūle onato ahosi, ath' assa M. utṭhātum adanto ekena hatthēna khandhatṭhike ekena piṭṭhikacchāyam gahetvā „utṭhe-
- 30 tha ācariya utṭhetha āc-, aham daharo tumhākaṃ nattumatto⁴, mā mam vandathā“ 'ti vadanto aparāparam katvā nalāṭam mukhena saddhim bhūmiyam ghaṃsitvā lohitamakkhitaṃ⁵ katvā „andhabāla tvaṃ mama santikā vandanaṃ paccāsimasati“⁶

¹ B^d sedā muñcanti. ² B^d -amāno. ³ B^d karitthā. ⁴ B^d natthu-, C^k nantu-, C^e nanamatto? ⁵ C^k -kkhittam. ⁶ all three MSS. -satīti.

gīvāyaṃ gaheṭvā khiṭi, so usabhamattatṭhāne patitvā utṭhāya
 palāyi, maṇiratanam pana M-assa manussā va gaṇhimsu, Bo-
 assa pana „utṭhetha utṭhetha mā maṃ vandathā“ 'ti vacīghoso
 sakalaparisam chādetvā atṭhāsi, „Ke-brāhmaṇena p-assa pādā
 vanditā“ ti parisāpi 'ssa ekappahāren' eva unnādādīni akāsi, 5
 Brahmadattam ādim katvā sabbe pi te rājāno K-am M-assa
 pādamūle onatam¹ addasaṃsu yeva, te „amhākaṃ p-ena M-dho
 vandito, idāni parājit' amha, na no jīvitam dassatīti“ attano attano
 asse āruya Uttarapañcālābhimukhā palāyituṃ ārabhimsu, te
 palāyante disvā Bo-assa parisā „C-Brahmadatto ekasatakhattiye 10
 gaheṭvā palāyatīti“ puna ukkuṭṭhim akāsi, tam sutvā te rājāno
 maraṇabhayaḡbhītā bhiyyosomattāya palāyantā senaṇḡam bhin-
 diṃsu, Bo-assa parisāpi nadanti vagganti suṭṭhutarāṃ kolā-
 halam akāsi, M. senaṇḡaparivuto nagaram eva pāvīsi, Brahma-
 dattassa senā tīṇi mattāni yojanāni pakkhandi, Ke- assam 15
 āruya naḡāte lobitam puñchamāno senam patvā assapiṭṭhiyaṃ
 nisinnō „bho“ mā palāyatha, nāham g-puttam vandāmi, tiṭṭhatha
 tiṭṭhatha“ 'ti ā, senā aṭhatvā gacchat' eva Ke-am akkosantā
 paribhāsantā: „pāpadhamma duṭṭhabrāhmaṇa 'dhammayuddham
 nāma karissāmiti' gantvā nattumattam² pi appahontaṃ vandi⁴, 20
 n' atthi tava akattabban“ ti tassa katham asuṇantā va gac-
 chant' eva, so vegena gantvā senam sampāpupitvā „bho“ va-
 canam saddahatha mayham, nāham nam vandāmi, maṇiratanena
 maṃ vañcesīti“, sabbe pi te rājāno nānākāraṇehi bodhetvā⁵
 attano katham gaṇhāpetvā tathā pabhinnaṣenaṃ paṭinivattesi, 25
 sā pana tāva mahatī senā sace paṃsumuṭṭhiṃ vā ekekaṃ
 leḡḡum vā⁶ gaheṭvā⁷ khipeyya parikham pūretvā pākārappa-
 māṇarāsi bhaveyya, Bodhisattānam pana adhippāyā ijjhantīti
 eko pi paṃsumuṭṭhiṃ vā leḡḡum vā nagarābhimukham khipanto
 nāma nāhosi, sabbe nivattetvā⁸ attano khandhāvāratṭhānam eva 30

¹ all three MSS. oḡa-. ² B⁴ bhonto. ³ B⁴ natta-. ⁴ B⁴ vandasi. ⁵ B⁴
 sabbodhetvā. ⁶ C⁴ omīti vā. ⁷ B⁴ adda nagarābhimukho. ⁸ so all three MSS.
 for -ttitvā?

- paccāgamimāsu, rājā Ke-aṃ pucchi: „kiṃ karoma ācariyā“¹ 'ti,
 „deva kassaci cūladvārena nikkhamitum adantā² sañcāraṃ
 chindāma, manussā nikkhamitum alabhantā ukkaṇṭhitvā dvāraṃ
 vivarissanti, atha mayaṃ paccāmitte gaṇhissāmā“³ 'ti, p. taṃ
 5 pavattiṃ purimanayen' eva sutvā cintesi: „imesu ciraṃ idha
 vasantesu phāsukaṃ nāma n' atthīti upāyen' eva palāpetum
 vaṭṭatīti“⁴ so „mantena te palāpessāmīti“⁵ ekaṃ mantakusalaṃ
 amaccaṃ upadhārento Anukevaṭṭaṃ nāma disvā pakkosāpetvā
 „ācariya amhākaṃ ekaṃ kammaṃ nittharitum vaṭṭatīti“⁶ ā.,
 10 „kiṃ karomi p-a, vadehīti“, „tumhe anupākāre ṭhatvā amhā-
 kaṃ manussānaṃ pamādaṃ oloketvā antaranāraṃ Brahma-dattassa
 manussānaṃ pūvamacchamaṃsādini khipitvā 'ambho idaṃ c'
 idaṃ ca khādatha mā ukkaṇṭhatha, aṇṇaṃ katipāhaṃ vasitum
 vāyamatha, nagaravāsino pañjare baddhakukkuṭā viya ukkaṇ-
 15 ṭhitā nacirass' eva vo dvāraṃ vivarissanti, atha tumhe Vedehaṇ
 ca duṭṭhagahapatiputtaṃ ca gaṇhathā' 'ti vadeyyātha, amhākaṃ
 manussā taṃ kathaṃ sutvā tumhe akkositvā tajjetvā Brahma-
 dattassa manussānaṃ passantānaṃ nēva tumhe hatthapādesu⁷
 gaṇetvā⁸ veḷupesikādīhi paharantā viya hutvā otāretvā pañca
 20 cūlā gāhāpetvā iṭṭhakacunnāni⁹ okiritvā kaṇaveramālaṃ¹⁰ gaṇetvā¹¹
 katipāyapahāre datvā piṭṭhiyaṃ rājiyo¹² dassetvā pākāraṃ āro-
 petvā sikkā¹³ pakkhipitvā yotten' otāretvā 'gaccha mantabhe-
 dakacorā' 'ti Brahma-dattamanussānaṃ dassanti¹⁴, te taṃ raṇṇo
 santikaṃ nessanti, rājā 'ko te aparādhho' ti pucchissati, ath'
 25 assa evaṃ vadeyyāsi: 'mahārāja, mayhaṃ pubbe yaso mahanto,
 g-putto mantabhedo¹⁵ ti kujjhivā raṇṇo kathetvā sabbaṃ¹⁶
 acchindi. ahaṃ mama yasavilopakassa¹⁷ gahapatiputtassa sīsaṃ
 gaṇhāpessāmīti tumhākaṃ manussānaṃ ukkaṇṭhitasokena¹⁸

¹ Cks -to, Bđ adavā. ² Cks naṃ. ³ Bđ tumhākaṃ hatthapādesu, Cks tumhe
 hatthapāde. ⁴ Bđ omits ga-. ⁵ Bđ -cunnena. ⁶ Cks -veru-, Bđ kaṇṇeṭṭhatta-
 mālāṃ, Bđ kaṇṇavilamālāṃ. ⁷ Ck galetvā, Bđ katvā, Bđ kaṇṇetvā? ⁸ Cks rāji-
 yaṃ. ⁹ Bđ sikkāya. ¹⁰ Bđ -enti. ¹¹ Bđ maṃ na bhajati, Bđ macchāriyena
 maṃ gaṇhatīti. ¹² Bđ adds me vibhavaṃ. ¹³ Bđ yasabhedakassa. ¹⁴ so Bđ;
 Cks ukkaṇṭhāne-.

bhīto' etesaṃ khādanīyabhojanīyaṃ demi, ettakena maṃ porā-
 ṇakaveram hadaye katvā imaṃ vyasanam pāpesi taṃ sabbam
 tumhākaṃ manussā jānanti mahārāja' 'ti nānākāraṇehi' taṃ
 saddahāpetvā viśāse uppanne 'mahārāja tumhe mama laddha-
 kālato paṭṭhāya mā cintayittha, dāni Vedehassa ca g-puttassa 5
 ca jivitaṃ n' atthi, ahaṃ imasmiṃ nagare pākārassa ca thi-
 ratṭhānaṃ ca dubbalatṭhānaṃ ca parikhāyaṃ kumbhīlādīnaṃ
 atthiṭṭhānaṃ ca natthiṭṭhānaṃ ca jānāmi, naciren' eva vo na-
 garam gahetvā dassāmiti' vadeyyātha, atha so rājā saddahitvā
 sakkāraṃ karissati senāvāhanaṃ paṭicchāpessati, ath' assa 10
 senaṃ vālakumbhīlatṭhānesu yeva otāreyyātha, tassa senā kum-
 bhīlabhayena na otarissati, tadā tumhe 'senā te deva g-puttena
 bhinnā, sabbe rājāno ācariya-Kevattaṇ ca ādīṃ katvā (add:
 na) kenaci laṅco gahito n' atthi', kevalaṃ ete tumhe pari-
 vāretvā caranti, sabbe pana g-puttass' eva santakā, aham ev' 15
 eko tumhākaṃ puriso, sace me na saddahatha sabbe rājāno
 'alaṃkaritvā maṃ dassanāya āgacchantū' 'ti pesetha, atha tesaṃ
 g-puttena attano nāmarūpaṃ likhitvā dinnesu vatthālaṃkāra-
 khaggādīsu akkharāni disvā niṭṭhaṃ gaccheyyāthā' 'ti vadey-
 yāthā 'ti vutte so tathā katvā tāni disvā niṭṭhaṃ gantvā 20
 bhītatasito te rājāno uyyojetvā 'idāni kiṃ karoma p-a' 'ti
 tumhe pucchissati, tam enaṃ evaṃ vadeyyātha: 'mahārāja
 g-putto bahumāyo, sace aññāni katipayadivasāni vasissatha
 sabbam vo senaṃ attano hatthe katvā tumhe gaṇhissati, pa-
 pañcaṃ akatvā ajj' eva majjhimayāmasamanantare assapiṭṭhi- 25
 yaṃ nisīditvā palāyissāma, mā no parahatthe maraṇam hotū'
 'ti, so tumhākaṃ vacanam sutvā tathā karissati, tumhe tassa
 palāyanavelāya nivattitvā amhākaṃ manusse jānāpeyyāthā' 'ti,
 taṃ sutvā Anukevaṭṭabrāhmaṇo „sādhu p-a, karissāmi te va-
 canan“ ti ā., „tena hi katicī⁴ pahāre sahitaṃ vaṭṭatīti“ vatvā 30

¹ B^d omīta bhī-. ² B^d nānappakārehi. ³ B^d na kenaci laṅco agahito nāma
 natthi. ⁴ C^{ks} katthaci.

„p-a mama jīvitañ ca hatthapāde ca ṭhapetvā sesam attano
 rucivasena karohīti“, so tassa gehe manussānañ sakkārañ
 kāretvā Anukevaṭṭaṃ vuttanayena vippakārañ pāpetvā yotten'
 otāretvā Brahmadaṭṭamanussānañ dāpesi, rājā tañ vīmañ-
 5 sitvā¹ saddahitvā sakkāraṃ assa katvā senaṃ paṭicchāpesi, so
 pi tañ vālakumbhilaṭṭhānesu yeva otāresi, manussa kumbhilehi
 khajjamānā aṭṭālake² ṭhitehi ususattitomarehi³ vijjhiyamānā
 vināsaṃ pāpuṇanti, tato paṭṭhāya bhayena upagantum na sak-
 konti, Anuke- rājānaṃ upasaṃkamitvā „mahārāja, tumhākaṃ
 10 atthāya yujjhanakā nāma n' atthi, sabbehi lañco gahito, sace
 mañ asaddahantā rājāno pakkosāpetvā nivatthavattadhīsu
 akkharāni olokethā“⁴ 'ti ā., rājā tathā katvā sabbesaṃ vatthā-
 dīsu akkharāni diṣvā „addhā imehi lañco gahito“⁵ ti niṭṭhaṃ
 gantvā „ācariya idāni kiṃ kātābbaṃ“⁶ ti pucchitvā „deva aññaṃ
 15 kātābbaṃ n' atthi, sace papañcaṃ karissatha g-putto vo gaṇ-
 hissati, mahārāja ācariya-Kevaṭṭo pi kevalaṃ nalāṭe vaṇaṃ
 katvā vicarati, lañco pana etenāpi gahito va, ayaṃ maṇirata-
 naṃ gahetvā tumhe tiyojanaṃ palāpetvā puna⁷ saddahāpetvā ni-
 vattesi, ayaṃ pi paribhinda⁸ va, ekarattivāso pi mayaṃ
 20 na ruccati, ajj' eva majjhimayāmasamanantare palāyitum vaṭṭati,
 mañ ṭhapetvā añño tava suhodayo nāma n' atthīti“⁹ vutte „tena
 hi ācariya tumhe yeva me assaṃ kappetvā yānaṃ sajjam ka-
 rotha“¹⁰ 'ti ā., brāhmaṇo tassa nicchayena¹¹ palāyanabhāvaṃ
 ñatvā „mā bhāyi māhārāja“¹² 'ti assāsetvā bahi nikkhamitvā
 25 upanikkhittakapurisānaṃ „ajja rājā palāyissati, mā niddāyitthā“¹³
 ti ovādaṃ datvā rañño assaṃ yathā ākaḍḍhito suṭṭhutaṃ
 palāyati¹⁴ evaṃ avakappanāya¹⁵ kappetvā majjhimayāmasama-
 nantare „kappito te deva asso, velaṃ jānābhi“¹⁶ ā., rājā assaṃ
 abhirūhitvā palāyi, Anuke- pi assaṃ abhirūhitvā tena saddhiṃ
 30 gacchanto viya thokaṃ gantvā nivatto, avakappanāya¹⁷ kappita-

¹ Cks -setvā. ² Ck -ravassehi, Cs -ravassehi. ³ Bđ -kesu. ⁴ Cks palāyane pi.

⁵ Cks -bhinnako. ⁶ Bđ vīni-. ⁷ Bđ -yissati. ⁸ Bđ -kappannāya, Cks -kam-
 panāya. ⁹ Bđ -kappanāya.

asso ākaḍḍhiyamāno pi rājānaṃ gaheṭvā palāyi, „Anukevaṭṭo
 senāya antaraṃ pavisitvā „C-Brahmadatto palāto“ ti ukkuṭṭhiṃ
 akāsi, upanikkhattakamanussāpi attano manussehi saddhiṃ
 upakkosiṃsu, sesarājāno taṃ saddaṃ sutvā „Ma-paṇḍito dvāraṃ
 vivaritvā nikkhanto bhaviṣṣati, na idāni no jīvitāṃ dassatīti“ 5
 bhittatasitā upabhogaparibhogabhaṇḍāni pi anoloketvā tato palā-
 yiṃsu, manussā „rājāno palāyantīti“ suṭṭhutarāṃ upakkosiṃsu,
 sesā taṃ saddaṃ sutvā dvāraṭṭālākādīsu ṭhitāpi unnadiṃsu
 appoṭṭhayiṃsu, iti tasmim̐ khaṇe paṭhavī viya bhijjāmānā sa-
 muddo viya saṃkhubbhito sakalanagaraṃ anto ca bahi ca eka- 10
 ninnādaṃ ahosi, atṭhārasaakkhohiṇisaṃkhāmanussā „Maho-
 sadhapaṇḍitena kira Brahmadatto ca ekasatarājāno ca gaḥitā“
 ti maraṇabhayaabhītā attānā asaraṇā udare baddhasāṭakam pi
 chaḍḍetvā palāyiṃsu, khandhāvāraṭṭhānaṃ tucchāṃ ahosi,
 C-Brahmadatto ekasatakhattiye gaheṭvā attano nagaram eva 15
 gato, punadivase pāto va nagaradvārāni vivaritvā balakāyā
 nagarā nikkhamitvā mahāvilopaṃ disvā „kiṃ karoma p-ā“ 'ti
 M-assa ārocayiṃsu, so āha: „eteḥi chaḍḍitadhanaṃ amhākaṃ
 pāpuṇāti, sabbesaṃ pi rājūnaṃ santakaṃ amhākaṃ raṇṇo
 detha, seṭṭhinaṃ ca Kevaṭṭabrāhmaṇassa ca santakaṃ amhākaṃ 20
 āharatha, avasesaṃ nagaravāsino gaṇhantū“ 'ti, tesaṃ ma-
 haggharatanabbhaṇḍam¹ eva āharantānaṃ addhamāso vītivatto,
 sesaṃ pana catūhi māsehi āharīṃsu, M. Anukevaṭṭassa ma-
 hantaṃ sakkāram adāsi, tato paṭṭhāya ca kira Mithilavāsino
 sahirāṇṇā jātā, Brahmadattassāpi tehi rājūhi saddhiṃ Uttara- 25
 pañcālanagare vasantassa ekam̐ vassaṃ atītaṃ. Ath' ekadi-
 vasaṃ Kevaṭṭo ādāsena mukhaṃ olokento nalāṭe vaṇaṃ disvā
 „idaṃ g-puttassa kammaṃ, ten' amhi ettakānaṃ rājūnaṃ antare
 lajjāpito“ ti cintetvā samuppannakodho hutvā „kadā ru kho
 tassa piṭṭhiṃ passitum̐ samattho bhaviṣṣāmīti“ cinto „atth' so
 eso upāyo“ ti, „amhākaṃ raṇṇo dhitā Pañcālacaṇḍi nāma

¹ C^{to} samagga-

- uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā, taṃ Vedeharañño das-
sāmā¹ 'ti vatvā „Vedehaṃ kāmēna palobhetvā gilitabalisaṃ
viya macchaṃ saddhiṃ Mahosadhena ānetvā ubho pi te mā-
retvā jayapānaṃ pivissāmā² ti sannipīṭhānaṃ katvā rājānaṃ
5 upasaṃkamitvā ā.: „deva eko manto atthīti“, „ācariya tava
mantan nissāya uttarasāṭakassāpi sāmīno na jāt' amha, idāni
kiṃ karissasi, tuṇhi hohīti“, „mahārāja iminā upāyena sadiso añño
upāyo nāma n' atthīti“, „tena hi bhaṇāhīti“, „mahārāja amhehi
dvīhi yeva bhavitum vaṭṭatīti“, „evaṃ hotū³ 'ti, atha naṃ
10 brāhmaṇo uparipāsādātalaṃ āropetvā ā.: „mahārāja Vedeharā-
jānaṃ kilesena palobhetvā idhānetvā saddhiṃ g-puttena mā-
ressāmā⁴ 'ti, „sundaro ācariya upāyo, kathaṃ pana naṃ palo-
bhetvā ānessāmā⁵ 'ti, „mahārāja, dhītā vo Pañcālacaṇḍī uttama-
tassā rūpasampattiṃ ca cāturiyavilāse ca⁶ kavihi gītābandhanena⁷
15 bandhāpetvā tāni kabbāni⁸ Mithilāyaṃ gāyāpetvā 'evārūpaṃ
itthiratanāṃ alabhantassa Videhanarindassa kiṃ rajjena⁹ 'ti
tassa savanasāṃsaggena baddhabhāvaṃ natvā ahaṃ gantvā diva-
saṃ ṭhapessāmi, so mayi divasaṃ ṭhapetvā āgate gilitabaliso
viya maccho g-puttaṃ gahetvā āgamissati, atha te māressāmā¹⁰
20 'ti, rājā tassa vacanaṃ sutvā tussitvā „sundaro upāyo ācariya,
evaṃ karissāmā¹¹ 'ti sampañicchi, taṃ pana mantaṃ C-Brahma-
dattassa sayanapālīkā sāḷikasakuṇikā sutvā paccakkham akāsi,
rājā nipuṇe kabbakāre pakkosāpetvā bahum dhanāṃ datvā
dhītaraṃ tesāṃ dassetvā „nānā etissā rūpasampattiṃ nissāya
25 kabbāṃ karothā¹² 'ti ā., ne atimanoharāni gītāni bandhitvā
rājānaṃ sāvayimsu, rājā bahum dhanāṃ adāsi, kavīnaṃ santikā
naṭā¹³ sikkhitvā¹⁴ samajjamaṇḍale gāyimsu¹⁵, iti tāni vitthāritāni
ahesuṃ, tesu manussānaṃ antare vitthāritattaṃ gatesu rājā
gāyake¹⁶ pakkosāpetvā ā.: „tātā tumhe mahāsakuṇe gahetvā
30 rattim rukkhaṃ āruyha ta. nisinnā gāyitvā paccūsakāle tesāṃ

¹ so Ck; Bā cāturiṭṭhiyavilāse. ² Bā kavīhigitaṃ, omitting bandhanena. ³ Bā kabyāni. ⁴ Bā nāṭakīthīyo. ⁵ Bā sikkhāpetvā. ⁶ Bā gāyāpayimsu. ⁷ Ck - na.

gīvāsu kamsatāle bandhitvā te utthāpetvā¹ otarathā² 'ti, so
 kira „Pañcālarañño dhītu sarīravannaṃ devatāpi gāyantīti“
 pākaṭabbhāvakaṇṇattham tathā kāresi, puna rājā te kavī pakko-
 sāpetvā „tātā iti tumhe 'evarūpā kumārikā Jambudīpatale
 aññassa rañño nānucchavikā Mithilāyaṃ Videharañño anuccha-
 vikā' ti rañño issariyaṃ ca imāya ca rūpaṃ vaṇṇetvā gītāni
 bandhathā³“ ti ā., tathā katvā rañño ārocayīmsu, rājā tesam
 dhanam datvā „tātā Mithilam gantvā ta. iminā va upāyena
 gāyathā“ 'ti pesesi, te tāni gāyantā anupubbena Mithilam gantvā
 samajjamaṇḍale gāyīmsu, tāni sutvā mahājano okkuṭṭhisahas-
 sāni pavattetvā tesam bahum dhanam adāsi, te rattisamaye
 rukkhesu pi gāyitvā paccūsakāle sakunānam gīvāsu kamsatāle
 bandhitvā otaranti, ākāse kamsatālasaddam sutvā „Pañcāla-
 rājadhītu sarīravannaṃ devatāpi gāyantīti“ nagare ekakolāhalaṃ
 ahosi, rājā sutvā kabbakāre pakkosāpetvā attano nivesane
 samajjam kāretvā „evarūpaṃ kira uttamarūpadharaṃ dhītaṃ
 Cūlanīrājā mayham dātukāmo“ ti tussitvā tesam bahum dhanam
 adāsi, te pi āgantvā Brahmādatassa ārocayīmsu, atha nam
 Ke- ā.: „idān' āham mahārāja divasaṃ vavatthāpanāya ga-
 missāmīti“, „sādhu ācariya, kiṃ laddhum vaṭṭatīti“, „thokaṃ
 paṇṇākāraṇ“ ti, „gaṇhathā“ 'ti dāpesi. so tam ādāya mahan-
 tena parivārena Vedeharaṭṭham sampāpuṇi, tassāgamanam
 sutvā nagare ekakolāhalaṃ jātam: „Cūlanīrājā ca kira Vedeho
 ca mittasanthavaṃ karissanti, Cūlanī attano dhītaṃ rañño
 dassati, Ke- kira divasaṃ vavatthāpetum etīti“, Vedeharājāpi
 tam suṇi, M. pi sutvā pan' assa etad ahosi: „tassāgamanam
 mayham na ruccati, tatvato tam jānissāmīti“ so Cūlanisanti-
 ke upanikkittapurisānam sāsanaṃ pesesi, „imaṃ mantam tatvato
 na jānāma, rājā ca Ke- ca sayanagabbhe nisīditvā mantayīmsu,
 rañño pana sayanapālikā sālikasakuṇikā' etam mantam jāneyyā“
 'ti paṭipesayīmsu, tam sutvā M. cintesi: „yathā paccāmittānam

¹ Bā uppāletvā. ² Ck add atthi.

okāso na hoti evaṃ suvibhattaṃ katvā sajjitaṃ¹ nagaraṃ
 ahaṃ Kevaṭṭassa daṭṭhum na dassāmīti“ so nagaradvārato
 yāva rājagehaṃ rājagehato yāva attano gehaṃ ubhosu passesu
 kilañjehi parikkhipāpetvā matthake pi kilañjehi² paṭicchādāpetvā
 5 cittakammaṃ kāretvā bhūmiyaṃ pupphāni vikiritvā punṇaghaṭe
 ṭhapetvā kadaliyo bandhāpetvā dhaje paggaṇhāpesi, Ke-
 taṃ nagaraṃ pavisitvā suvibhattaṃ nagaraṃ apassanto rañña³ me
 maggo alaṃkārapito“ ti cintesi, nagarassa adassanattamaṃ kata-
 bhāvaṃ na jānāti, so gantvā rājānaṃ disvā paṇṇākāraṃ pa-
 10 ṭicchāpetvā paṭisanthāraṃ katvā ekamante nisīditvā rañño kata-
 sakkārasammāno attano āgatakāraṇaṃ āroceto dve g. abhāsi:

10. Rājā santhavakāmo te ratanāni pavecchati,

āgacchantu tato⁴ dūtā mañjukā piyabhāṇino, 1460.

11. Bhāsantu mudukā vācā yā vācā paṭinanditā

15 Pañcālā ca Videhā ca ubho ekā bhavantu te ti. 1461.

Ta, santhavakāmo ti mahārāja amhākaṃ rājā tayā saddhiṃ mita-
 santhavakāmo, ratanānīti itthiratanāṃ attano dhītaraṃ ādīkatvā tumhākaṃ
 sabbaratanāni deti, āgacchantū 'ti ito paṭṭhāya kira Uttarapañcālanagarato
 paṇṇākāraṃ gahetvā madhuravacanā piyabhāṇino dūtā idhāgacchantu ito ca ta.
 20 gacchantu, ekābhavantū 'ti Gaṇḍodakāṃ viya Yamunodakena saddhiṃ sam-
 sandantā ekasadiṣā va hontū 'ti.

Evaṃ ca pana naṃ vatvā „mahārāja amhākaṃ aññaṃ
 mahāmaccaṃ pesetukāmo hutvāpi 'añño⁵ manāpaṃ katvā sā-
 sanaṃ ārocetuṃ na sakkhissatīti' maṃ pesesi“, „ācariya tumhe
 25 rājānaṃ sādhukaṃ bodhetvā ādāya āgacchatha“ 'ti⁶, „gaccha
 mahārāja⁷ seṭṭhaṃ abhirūpaṃ ca kumārikaṃ labhissatha, am-
 hākaṃ ca rañña⁸ saddhiṃ metti ca vo paṭiṭṭhahissatīti“, so
 tassa vacanaṃ sutvā va tuṭṭhamānaso „uttamarūpadharaṃ kira
 kumārikaṃ labhissāmīti“ savanasamsaggena bandhitvā⁹, „ācariya
 30 tumhākaṃ ca kira Mahosadhapaṇḍitassa ca dhammayuddhe
 vivādo ahoṣi, gacchatha puttaṃ me passatha, ubho pi paṇḍitā

¹ Bā susaj-. ² Cks -je. ³ Cks rañño. ⁴ Bā ito. ⁵ Bā rañño. ⁶ Cks gaccha-
 thā ti. ⁷ so Cks; Bā gacchatha rājā. ⁸ Cks rañño. ⁹ Bā bahhitvā.

aññamaññaṃ khamāpetvā mantetvā ethā¹ 'ti ā., taṃ sutvā Ke-
 „passissāmi paṇḍitaṃ“ ti taṃ passitum agamāsi, M. pi taṃ
 divasaṃ „tena me pāpadhammena saddhiṃ sallāpo mā hotū“
 'ti pāto va thokaṃ sappiṃ pivi, gehaṃ pi 'ssa bahalena alla-
 gomayena limpimsu², thambhe telena makkhesum, tassa nipaj- 5
 janakaṃ ekaṃ paṭṭamañcanaṃ³ ṭhapetvā sesāni mañcapīṭhāni
 nīharimsu, so manussānaṃ saññaṃ adāsi: „brāhmaṇe kathetum
 āradhe evaṃ vadeyyātha: 'brāhmaṇa paṇḍitena saddhiṃ mā
 kathaya, ajja tena' sappi pītaṃ⁴ ti mayi pi tena saddhiṃ katha-
 nākāraṃ karonte⁵ pi 'deva sappi vo pītaṃ, mā kathethā' 'ti 10
 vāreyyāthā“ ti, evaṃ vicāretvā M. rattapaṭṭaṃ nivāsetvā sat-
 tamesu dvārakoṭṭhakesu manusse ṭhapetvā⁶ paṭṭamañcake nipajji,
 Ke- pi 'ssa paṭhamadvārakoṭṭhake ṭhatvā „kahaṃ paṇḍito“ ti puc-
 chi, atha naṃ te manussā „brāhmaṇa mā mahāsaddaṃ kari, sace
 si⁷ āgantukāmo tuṇhī hutvā ehi, ajja paṇḍitena sappi⁸ pītaṃ, ma- 15
 hāsaddaṃ kātum na labbhatīti“ āhaṃsu, sesadvārakoṭṭhakesu pi
 naṃ evaṃ evaṃ āhaṃsu, so sattamadvārakoṭṭhakaṃ atikkamitvā
 p-assa santikaṃ agamāsi, p. kathanākāraṃ dassesi, atha naṃ
 „deva, mā kathayittha, tikhiṇasappi vo pītaṃ, kiṃ vo iminā duṭṭha-
 brāhmaṇena saddhiṃ kathitenā“ 'ti vatvā vārayimsu, iti so 20
 p-assa santikaṃ gantvā n' eva nisīditum na āsanaṃ nissāya
 tiṭṭhanaṭṭhānaṃ labbi, allagomayaṃ atikkamitvā⁹ aṭṭhāsi, atha
 taṃ oloketvā eko akkhīni khani¹⁰ [eko bhamukaṃ ukkhipi, eko
 kapparaṃ kaṇḍūyi, so tesaṃ kiriyaṃ disvā maṃkubhūto
 „gacchāmi ahaṃ p-ā“ 'ti vatvā aparena „are duṭṭhabrāhmaṇa 25
 mā saddaṃ karīti“ vutte „saddaṃ eva karosi, aṭṭhīni te bhin-
 dissāmīti“ vutte bhīttasito hutvā nivattitvā olokesi, atha naṃ
 añño veḷupesikāya piṭṭhiyaṃ tālesi, añño gīvāya gahetvā khipi,
 añño piṭṭhiyaṃ hatthatalena pahari, so dīpimukhā muttamigo
 viya bhīttasito nikkhamitvā rājagehaṃ gato, rājāpi cintesi: 30

¹ Bā lepesam. ² Bā tassa nippannamañcakaṃ. ³ Bā te. ⁴ Cks -to. ⁵ Cks
 -me - - ke, and omit manusse ṭhapetvā. ⁶ Bā pl. ⁷ Bā tikhiṇasappi. ⁸ Bā
 akkhamitvā. ⁹ Bā nimmillī.

„ajja mama putto imaṃ pavattiṃ sutvā tuṭṭho bhavissati, dvin-
naṃ p-ānaṃ mahatiyā dhammasākkacchāya bhavitabbaṃ, ajja
ubho pi aññamaññaṃ khamāpessanti, lābhā vata me“ ti, so
Ke-aṃ disvā p-ena saddhiṃ saṃsanditākāraṃ¹ pucchanto g. ā. :

- 5 18. Kathaṃ nu Kevaṭṭa Mahosadhena
samāgamo āsi, tad iṃgha brūhi,
kacci te paṇiniyyhatto kacci tuṭṭho Mahosadho ti. 1462.

Ta. paṇiniyyhatto ti dhammayuddhamāṇḍale pavattaviggahavūpasama-
natthaṃ kacci tvaṃ tena so ca tayā niyyhatto khamāpito, kacci tuṭṭho ti
10 kacci tumbhākaṃ raṇṇā pesitapavattiṃ sutvā tuṭṭho ti.

Evam vutte Kevaṭṭo „mahārāja tumhe taṃ paṇḍito ti
gahetvā vicaratha, tato asappurisataro nāma n' atthīti“ g. ā. :

18. Anariyarūpo puriso janinda asaṃmodako²
thaddho asabbhirūpo [yathā mūgo va badhiro va]
15 na kiñc' atthaṃ abhāsathā 'ti. 1463.

Ta. asabbhirūpo ti apaṇḍitajātiko, na kiñcatthaṃ ti mayā saha kiñci
atthaṃ na bhāsīttha, ten' eva naṃ apaṇḍito ti maññāmīti Bo-assa agūpaṃ kathesi.

Rājā tassa vacanaṃ anabhinanditvā apaṭikkositvā tassa
ca tena saddhiṃ āgatānaṃ ca paribbayaṃ c' eva nivāsagehaṃ
20 ca dāpetvā „gacchathācariya vissamathā“ 'ti taṃ uyyojetvā
„mama putto p-o paṭisanthārakusalo iminā kira saddhiṃ n' eva
paṭisanthāraṃ akāsi na tuṭṭhiṃ pavedesi, kiñci tena anāgata-
bhayaṃ diṭṭhaṃ bhavissatīti“ sayam eva g. samuṭṭhāpesi:

14. Addhā idaṃ mantapadaṃ sududdasaṃ,
25 attho suddho naraviriyena diṭṭho,
tathā hi kāyo mama sampavedhati,
hitvā sayam ko parahattham essatīti. 1464.

Ta. idaṃ ti yaṃ yaṃ mama puttena diṭṭhaṃ addhā idaṃ mantapadaṃ
aññena ittarapurisena⁴ sududdasaṃ, nara- ti viriyavantaṃ narena suddho attho
30 diṭṭho bhavissati, sayan ti sakaraṭṭhaṃ hitvā ko parahattham gamissati.

¹ Bā saṃsandanaṃ. ² so Bā; Ck² asaṃmodako. ³ so Ck²; Bā ca bhadhiro ca
read: -- rūpo ca yathā mūgo badhiro ca? ⁴ Bā itara-.

„Mama puttana brāhmaṇassa āgamane¹ doso diṭṭho bhavissati, ayaṃ hi āgacchanto na mittasanthavattthāya āgamissati, maṃ pana kāmena palobhetvā nagaraṃ netvā gaṇhanattthāya āgatenā bhavitabban“ ti, „taṃ anāgatabhayaṃ diṭṭhaṃ bhavissati paṇḍitenā“² 'ti tassa taṃ atthaṃ āvajjetvā³ bhittatasitassa⁴ 5
 nisinnakāle cattāro paṇḍitā āgamimṃsu, rājā Senakaṃ pucchi: Senaka ruccati te Uttarapañcālanagaraṃ gantvā Cūlanīrājassa dhītu ānayanān“ ti, „kiṃ kathetha mahārāja, na hi sirim āgacchantim paharitvā palāpetum vaṭṭati, sace tumhe ta. gantvā taṃ gaṇhissatha ṭhapetvā C-Brahmadattaṃ añño tumhehi samo Jam- 10
 budipatale na bhavissati, kiṃkāraṇā: jeṭṭharājassa dhītāya gahittattā, so hi 'sesarājāno mama manussā, Vedehe eko⁵ mayā sadiso' ti sakala-Jambudīpe uttamarūpadharaṃ dhītaraṃ tumhākaṃ dātukāmo jāto, karoth' assa vacanaṃ, mayam pi tumhe nissāya vatthālamkāre labhissāmā“⁶ 'ti, rājā sese pucchi, te pi tath' eva 15
 kathesum, tassa tehi saddhim kathentass' eva Kevaṭṭabrāhmaṇo nivāsagehā nikkhamitvā „rājānaṃ āmantetvā gamissāmīti“ āgantvā „mahārāja, na sakkā amhehi papañcaṃ kātum, gamissāma mayam narindā“⁷ 'ti, rājā tassa sakkāraṃ katvā taṃ uyyojesi, M. tassa gatabhāvaṃ⁸ ñatvā nahāyitvā alamkaritvā rājupatthā- 20
 naṃ āgantvā rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi, rājā cintesi: „putto me Ma-paṇḍito mahāmantī mantapāragato atitānāgata-paccuppanne atthe jānāti, amhākaṃ ta. gantum yuttabhāvaṃ vā ayuttabhāvaṃ vā p. jānissatīti“ so attano⁹ paṭhamaṃ cintite aṭṭhatvā¹⁰ rāgaratto mohamūlho hutvā taṃ pucchanto g. ā.: 25

16. Channaṃ hi ekā va matī sameti

ye paṇḍitā uttamabhūripattā,

yānaṃ ayānaṃ athavāpi ṭhānaṃ⁶

Mahosadha tvam pi matim karohīti. 1465.

Ta. channaṃ ti p-a Kevaṭṭabrāhmaṇassa ca mama ca imesaṃ catunnaṃ 30
 ti channaṃ amhākaṃ ekā va matī eko ajjhāsayo Gaṅgodakaṃ viya Yamunoda-

¹ so all three MSS. ² Cks ceko. ³ Bd gamanabh.. ⁴ Cks attānaṃ. ⁵ Bd cintitaṃ avatvā. ⁶ Cks yānaṃ.

kena saṃsandati sametī, ye mayāṃ cha pi janā p-a uttamabhūripattā tesam no channam pi C-rājadhītu ānayanāṃ ruccatīti, ṭhānaṃ¹ ti idh' eva vāso, matīm karohīti ambhākaṃ ruccanakaṃ nāma appamāṇaṃ tvam pi cintehi kiṃ ambhākaṃ āvāhatthāya ta. yānaṃ udāhu ayānaṃ ādu idh' eva vāso ruccatīti.

- 5 Taṃ sutvā p. „ayaṃ rājā ativiya kāmaggiddho, andhabāla-bhāvena imesaṃ catunnaṃ vacanaṃ gaṇhāti, gamane dosaṃ kathetvā nivattessāmi naṃ“ ti cintetvā catasso g. abhāsi:

16. Jānāsi kho rājā: mahānubhāvo

mahabbalo Cūlanibrahmadatto

- 10 rājā ca taṃ icchatī kārāṇattham²

migaṃ yathā okacarena³ luddo. 1466.

17. Yathāpi maccho balisaṃ vaṃkaṃ maṃsena chāditaṃ

āmagiddho na jānāti maccho va⁴ maraṇam attano 1467.

18. Evam eva tuvaṃ rāja Cūlanīyassa⁵ dhītaraṃ

- 15 kāmaggiddho na jānāsi maccho va⁴ maraṇam attano. 1468.

19. Sace gacchasi Pañcālaṃ khippam attam jahissasi

migaṃ pathānupannaṃ⁶ va mahantaṃ bhayaṃ essatīti. 1469.

- Ta. rājā⁷ ti Videhaṃ ālapati, mahānubhāvo ti mahāyaso, mahabbalo ti atṭhārasaakkhohiṇīsaṃkhātena balena samannāgato, kārāṇatthan⁸ ti ma-
 20 raṇakārāṇassa⁹ atthāya, okacarena¹⁰ ti okacarikāya¹⁰, luddo hi ekam migiṃ sikkhāpetvā rajjukena bandhītvā araṇṇaṃ netvā migānaṃ gocaratṭhāne ṭha-
 pessa¹¹, sā bālamigaṃ attano santikaṃ ānetukāma¹² sakasaṇṇāya¹³ saṃrāgaṃ
 janenti viravati¹⁴, tassā saddaṃ sutvā bālamigo migaganaṇaṇivuto vanagumbe
 25 nikkhamītvā gīvaṃ ukkhāpītvā kilasavasena taṃ migiṃ upagantvā luddassa
 mahāpassaṃ datvā tiṭṭhati, tam enaṃ so tikhiṇāya sattiyā vijjhītvā jīvitaṃ kha-
 yaṃ pāpeti, ta. luddo viya C-rājā okacarikā viya tassā dhītā luddassa hatthe
 āvudhaṃ viya Kevaṭṭabrahmaṇo, iti yathā okacarena luddo migaṃ kārāṇatthāya⁷
 icchatī evaṃ so rājānaṃ icchatīti ā., āmagiddho ti vyāmasatagambhīre
 30 uduke vasanto pi tasmīṃ baḷise¹⁷ vaṃkaṭṭhānaṃ chādetvā ṭhite āmasaṃkhāte¹⁸
 āmisse giddho hutvā baḷisaṃ gīḷati, attano maraṇaṃ na jānāti, dhītaraṃ ti
 Cūlanībāḷisikassa Ke-brāhmaṇabāḷisaṃ chādetvā ṭhitaṃ āmissasiddisaṃ tassā

¹ Cks yānaṃ. ² Bā maraṇa-. ³ Bā okka-, Cks ona-. ⁴ Bā omits va. ⁵ Bā neyyassa. ⁶ Cks patha-, Bā mandhānubandhaṃ. ⁷ Bā mā-. ⁸ Bā maraṇassa. ⁹ Bā okka-. ¹⁰ Bā okka-, Cks -carināya. ¹¹ Bā ṭhapesi. ¹² Bā -mo. ¹³ Bā -bhāsāya. ¹⁴ Bā vidha-. ¹⁵ Bā akatvā. ¹⁶ Bā -ena. ¹⁷ Cks -sassa. ¹⁸ Cks āmissagato.

rañño dhītaṃ kāmaggiddho hutvā maccho¹ attano maraṇasaṃkhātāṃ āmisaṃ viya na jānāsi, Pañcālan ti Uttarapañcālanagaraṃ, attan ti attānaṃ, pathānupannaṃ² ti yathā gāmadvāramaggaṃ anuppattem³ migāṃ mahantaṃ bhayaṃ essati taṃ migāṃ marasatthāya⁴ āvudhāni gahetvā nikkhamantesu manussesu ye ye passanti te te mārenti evaṃ Uttara - - nagaraṃ gacchantāṃ tam 5 pi maraṇabhayaṃ essati upagamissatīti catūhi gāthāhi rājānaṃ niggaṇhivā kathesi.

So atiniggaṇhanto⁵ kujjhitvā „ayaṃ maṃ attano dāsaṃ viya maññati, rājā ti saññaṃ pi na karoti, aggarājena⁶ 'dhī-taraṃ dassāmiti' mama santikaṃ pesitaṃ, ñatvā ekam pi, maṅgalapaṭisaṃyuttaṃ⁷ na kathetvā maṃ 'lālamigo⁸ viya gi- 10 ṭitabaṭisaṃmaccho viya pathānupannaṃmigo⁹ viya ca maraṇaṃ pāpunissasīti¹⁰ vadatīti“ kujjhitvā anantaraṃ g. ā.:

so. Mayam eva bāl' amhase elamūgā

ye uttamattāhāni tayi lapimha,

kim eva tvaṃ maṅgalakoṭivaddho

15

atthāni jānāsi yathāpi aṇṇe ti. 1470.

Ta. bālamhase ti bālā amhe, elamūgā ti lālamukhā mayam eva, uttamattāhāni uttamattāhīratanaṭṭilābhakāraṇāni¹¹, tayi lapimhā 'ti tava santike kathayimha, kim eva 'ti garahanto āha, maṅgala- ti gahapatiputtā daharakālatō paṭṭhāya maṅgalakoṭiṃ gahetvā yeva vaḍḍhanti, tam atthaṃ sandhāya 20 tvaṃ gahapatikammam eva jānāsi na khattiyānaṃ maṅgalakammaṃ ti iminā adhippāyen' evam āha, aṇṇe ti yathā Ke- vā Senakādayo vā aṇṇe paṇḍitā imāni khattiyānaṃ maṅgalattāhāni jānanti tāni kiṃ tathā tvaṃ jānāsi, gahapati-kammajānaṃ eva tavānucchavikaṃ ti.

Iti taṃ akkositvā paribhāsivā „g-putto mama maṅgalan- 25 tarāyaṃ karoti, niddhamath' etan“ ti nībarāpetuṃ g. ā.:

so. Imaṃ gale gahetvāna nāsetha vijitā mama

yo me ratanaṭṭilābhassa antarāyāya bhāsati. 1471.

So rañño kuddhabhāvaṃ ñatvā „sace kho pana maṃ koci rañño vacanaṃ gahetvā hatthe vā gīvāya vā parāmaseyya tam 30 me alaṃ assa yāvajīvaṃ lajjitum, tasmā sayam eva nikkha-

¹ Cks macche. ² Cks patth-, Bd pathānubandhan. ³ Bd anubandhaṃ, Cc anupannaṃ. ⁴ so Cks; Bd mārapatthāya. ⁵ so all three MSS. for -te? ⁶ Cks -rājānaṃ. ⁷ Bd adds kathāni. ⁸ Bd bāla-. ⁹ Cks patth-, Bd pathānubandha-. ¹⁰ Ck Bd -īti. ¹¹ Cks uttamaratanapaṭṭilābhe, omitting kāraṇāni.

missāmīti“ cintetvā rājānaṃ vanditvā attano geḥaṃ gato, rājā
kevalaṃ kodhavasena¹ eva vadati, Bodhisatte pana garucittatāya
na kiñci tathā² kātuṃ āṇāpesi, atha M. cintesi: „ayaṃ rājā
bālo, attano hitāhitaṃ na jānāti, kāmaggiddho hutvā ‘tassa dhi-
5 taram labhissāmi yevā’³ ‘ti anāgatabhayaṃ ajānitvā gacchanto
mahāvināsaṃ pāpuṇissati, mayā nāssa kathaṃ hadaye kātuṃ
vaṭṭati⁴, bahūpakāro me esa mahato yasassa dāyako, imassa
mayā paccayena bhavitabbaṃ vaṭṭati, paṭhamam kho pana su-
vapotaṃ pesetvā tatvato ñatvā pacchā sayam gamissāmīti“
10 cintetvā suvapotaṃ pesesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

22. Tato ca so apakkamma⁵ Vedeḥassa upantikā
atha āmantayī dūtaṃ Māṭharaṃ⁶ suvapaṇḍitaṃ: 1472.
23. Ehi samma haripakkha, veyyāvaccam karohi me,
15 atthi Pañcālarājassa⁷ sālikā sayanapālikā 1473.
24. Tam pattharena⁸ pucchassu, sā hi sabbassa kovidā,
sā tesam sabbam jānāti⁹ rañño ca Kosiyassa ca. 1474.
25. Āmoti¹⁰ so paṭissutvā Maṭṭhara¹¹ suvapaṇḍito
agamāsi haripakkho sālikāya upantikam. 1475.
- 20 26. Tato ca kho so gantvāna Māṭhara¹² suvapaṇḍito
atha āmantayī sugharam¹³ sālikam mañjubhāpikam: 1476.
27. Kacci te sughare khamaniyam¹⁴, kacci vesse¹⁵ anāmayam,
kacci te madhunā lājā¹⁶ labbhate sughare tava¹⁷. 1477.
28. Kusalañ c’ eva me samma atho samma anāmayam,
25 atho me madhunā lājā¹⁸ labbhate suvapaṇḍita¹⁹. 1478.
29. Kuto nu samma āgamma²⁰ kassa vā pahito tuvaṃ,
na ca me si ito pubbe diṭṭho vā yadi vā suto ti. 1479.

Ta, haripakkho ti haritapattasamānapakkha, veyyāvaccam ti ehi
sammā ‘ti vutte āgantvā amke nisinnaṃ samma aññena manussabhūtena²¹
30 kātuṃ asakkuṇeyyam mam’ ekaṃ kāyaveyyavāṭikam karohi ā, kiṃ karomi

¹ Ck^s kathā. ² Ck^s -titi. ³ Bđ -kkama. ⁴ Bđ māḍha-. ⁵ C^s paccharena, Bđ bandhanena. ⁶ Ck^s sā ne sabbam pajñāti. ⁷ so Ck^s for āmā ti? Bđ āhedi?
⁸ Ck^s omits su. ⁹ so Bđ; Ck^s kamaniam, read: khamā or kusalaṃ? ¹⁰ Bđ kiñci vesse, Ck^s kacce vesse. ¹¹ Bđ kiñci te m. lājā, Ck^s lāja. ¹² Bđ tuvaṃ.
¹³ Bđ lājā. ¹⁴ Ck^s -tam. ¹⁵ so all three MSS. for āgamma? ¹⁶ C^s -tūtena, Ck^s -dūtena.

devā 'ti ca vutte samma Ke-brāhmaṇassa dūteyyenāgatakāraṇaṃ t̥hapetvā rājānaṃ
 ca Kevaṭṭaṇ ca aññe na jānanti, ubho va rañño sayanagabbhe nisinnā manta-
 yimsu, tassa pana atthi Pañcālassa sālīkā sayanapālīkā sā kira taṃ rahassaṃ jānāti,
 tvaṃ ta. gantvā tāya saddhiṃ methunapaṭisaṃyuttaṃ viśāsāṃ katvā tesāṃ rahassaṃ
 taṃ patthareṇa pucchassu, taṃ sālīkaṃ paṭicchanne padese yathā taṃ koci na 5
 jānāti evaṃ puccha, aace hi te koci saddaṃ suṇāti jīvitāṃ te n' atthi, tasmā
 paṭicchannaṭṭhāne saṅikaṃ pucchā 'ti, sā nesaṃ sabbaṃ ti sā nesaṃ rañño
 Kosiyagottassa ca Kevaṭṭassa 'ti dvinnam pi janānaṃ sabbaṃ taṃ rahassaṃ
 jānāti, āmā tīti¹ bhī. so suvapotako paṇḍitena purīmanayen' eva sakkāraṃ
 katvā viśaṭṭho, āmā ti² tassa vacanaṃ paṭissutvā M-aṃ vanditvā padakkhiṇaṃ 10
 katvā vivaṭṭasīhapañjareṇa nikkhamitvā vātavegena Siviraṭṭhe Ariṭṭhapuraṇ tava³
 gantvā ta. pavattim sallakkhetvā Uttarapañcālāṃ sālīkāya santikaṃ gato, kathaṃ
 hi: so rājanivesanassa kañcanathūpikāya nisīditvā rājanissitaṃ madhuraravaṃ ravi,
 kiṃkāraṇa: imaṃ saddaṃ sutvā sālīkā paṭiravaṃ ravissati, tāya saññāya assā
 santikaṃ gamissāmīti, sāpi tassa saddaṃ sutvā rājasayanassa santike suvaṇṇa- 15
 pañjare nisinnā sārattacittā hutvā tikkhattum viravi, so thokaṃ gantvā puna-
 puna saddaṃ katvā tāya katasaddānussāreṇa kameva sīhapañjarummere t̥hitvā
 paṭissayābhāvaṃ oloketvā tassā santikaṃ gato, aha naṃ sā ehi samma suvaṇṇa-
 pañjare nisīdā 'ti ā., so gantvā nisīdi, āmantayīti evaṃ so gantvā methuna-
 paṭisaṃyuttaṃ viśāsāṃ kattukāmo hutvā taṃ āmantesi, sugharan ti kañcana- 20
 pañjare vasantāya sunderagharāṃ, vesse ti vessike vessajātike iti, sālīkā kira
 sakūṇesu vessajātikā nāma, tena naṃ evaṃ ālapati, tava⁴ 'ti sughare tava
 vadāmi⁵, kacci te madhuna saddhiṃ lājā⁶ labbhatīti pucchati, āgammā 'ti
 samma kuto āgantvā tvaṃ⁷ idha pavit̥tho ti pucchati, kaṭṭha vā ti kena vā
 pesito tvaṃ idhāgato ti.

So tassā vacanaṃ sutvā „sac' āhaṃ 'Mithilāto āgato 'mbhīti' 25
 vakkhāmi esā maramānāpi⁸ mayā saddhiṃ viśāsāṃ na' kari-
 sati, Siviraṭṭhe kho pan' asmiṃ Ariṭṭhapuraṃ sallakkhetvā
 āgato, tasmā musāvādaṃ katvā Sivirājena pesito hutvā tato
 āgatabhāvaṃ kathessāmīti“ cintetvā ā.:

so. Aho siṃ Sivirājassa pāsāde sayanapālako¹⁰, 30
 tato so dhammiko rājā baddhe mocesi bandhanā ti. 1480.

Ta. baddhe ti attano dhammikatāya sabbe baddhake bandhanā mocesi,
 evaṃ mocento maṃ pi saddahitvā muḍcatha naṃ ti ā., so 'haṃ vivaṭṭasuvaṇṇa-
 pañjarā nikkhamitvā bahiṭṭāsāde yatth' icchāmi ta. gocaraṃ gahetvā suvaṇṇa- 35
 pañjare yeva vasāmi, yathā tvaṃ na evaṃ niccakālaṃ pañjare yeva¹¹ acchāmīti.

¹ C^k āmoti, B^d smāti. ² C^k āmoti. ³ B^d nāmane. ⁴ C^k tavan, B^d tu-. ⁵
 C^k nava vadāmi, wanting in C^s; B^d has taṃ pucchāmi. ⁶ C^k B^d lajam. ⁷
 āmantesi - - tvaṃ wanting in C^s. ⁸ B^d maramānāpannāpi, C^s maramānampi. ⁹
 C^k add kiñci. ¹⁰ read: sene-. ¹¹ C^k eva.

Ath' assa sā attano atthāya suvaṇṇataṭṭake ṭhapite madhulāje ca madhūdakañ' ca datvā „samma tvaṃ dūrato āgato, ken' atthena idhāgato sīti“ pucchi, so tassā vacanaṃ sutvā rahassaṃ sotukāmo musāvādaṃ katvā ā.:

- 5 11. Tassa mēkā dutiyāsi sālikā mañjubhāṇikā
taṃ tattha avadhi seno pekkhato sughare' maman ti. 1481.

Ta. tassa mekā ti tassa mayhaṃ ekā, dutiyāsiṭi purāṇadutiyikā ahoṣi.

- Atha naṃ sā pucchi: „kathaṃ pana te bhariyaṃ seno vadhīti“, so tassā ācikkhanto „suṇa bhadde: ekadivasaṃ am-
10 hākaṃ rājā udakakīlaṃ gacchanto mam pi pakkosi, ahaṃ bhari-
yaṃ ādāya tena saddhiṃ gantvā kīlitvā sāyaṇhasamaye ten' eva
saddhiṃ paccāgantvā raññā saddhiṃ yeva pāsādam āruya sarfi-
raṃ sukkhāpanatthāya bhariyaṃ ādāya sihapañjarena nikkha-
mitvā kūṭāgarakucchiyaṃ nisīdim, tasmiṃ khaṇe eko seno kūṭāgarā
15 nikkhamante' amhe gaṇhituṃ pakkhandi, ahaṃ maraṇabhayaabhīto
vegena palāyim, sā pana tadā garubhārā ahoṣi, tasmā sā vegena
palāyituṃ nāsakkhi, atha so mayhaṃ passantass' eva taṃ mā-
retvā ādāya gato, atha maṃ tassā sokena rodamaṇaṃ disvā
amhākaṃ rājā 'kiṃ samma rodasīti' pucchitvā taṃ atthaṃ
20 sutvā 'alaṃ samma mā rodi, aññaṃ bhariyaṃ pariyesā' 'ti
vatvā 'kiṃ deva aññāya anācārāya dussīlāya ānītāya' pi, varam
ekaken' eva caritun' ti vutte 'samma ahaṃ ekaṃ sakunikaṃ
sīlācārasampannaṃ passāmi tava bhariyāya sadisaṃ eva, C-rā-
jassa hi sayanapālikā sālikā evarūpā, tvaṃ ta. gantvā tassā
25 manam pucchitvā okāsaṃ kāretvā sace te ruccati āgantvā am-
hākaṃ ācikkha, atha ahaṃ vā devī vā gantvā mahantena pari-
vārena taṃ ānessāmā' ti vatvā maṃ idha pahīni, ten' amhi
kāraṇenāgato' ti vatvā ā.:

11. Tassā kāmābhisammanto' āgato 'smi tav' antike,
30 sace kareyyāsi' me okāsaṃ ubhayo va vasāmasē'. 1482.

¹ B^d madhurodakaṇ. ² C^k si-, C^s si-. ³ C^k -to. ⁴ all three MSS. ānt-. ⁵ so C^k; B^d kāmehi samadḍo. ⁶ B^d kareyya. ⁷ B^d ubhayeva vase-.

Sā tassa vacanaṃ sutvā somanassappattā ahoṣi, attano
pana bhāvaṃ ajānāpetvā aniccamānā¹ viya āha:

- ss. Suvo va² suviṃ kāmeyya sāḷiko pana sāḷikaṃ,
suvassa sāḷikāya³ ca⁴ saṃvāso hoti kīdiso ti. 1483.

Ta. suvo vā⁴ ti samma suvapandita suvo va suviṃ kāmeyya, kīdiso ti 5
asamānājātikānaṃ saṃvāso nāma kīdiso hoti, suvo hi samānājātikaṃ suviṃ
disvā cīrasanthutā⁵ pi sāḷikaṃ jāhissati, so piyavīppayogo mahato⁶ dukkhāya
bhavissatīti asamānājātikānaṃ saṃvāso nāma na sametīti.

Itaro taṃ sutvā „ayaṃ maṃ na paṭikkhipati, parihāraṃ
eva karoti, addhā maṃ icchissati, nānāvidhāhi naṃ upamaḥi 10
saddahāpessāmīti“ cintetvā ā.:

- ss. Yaṃ yaṃ kāmī⁷ kāmayaṭi api caṇḍālikāṃ api
sabbehi⁸ sadiso hoti, n' atthi kāme asadiso ti. 1484.

Ta. caṇḍālikāmapitī⁹ caṇḍālikāṃ pi, sadiso ti cīttasādisatāya sabbe-
sāhi¹⁴ saṃvāso sadiso va hoti, kāme ti kāmāsaṃsāhi hi cīttam eva pamāpaṃ 15
na pana jāti¹¹.

Evam pana vatvā manussesu nānājātipamāṇabhāvadassa-
natthaṃ atthaṃ¹² āharitvā dassento anantaraṃ g. ā.:

- ss. Atthi Jambāvatī nāma mātā Sibbissa rājino
sā bhariyā Vāsudevassa Kaṇhassa mahesī piyā¹³ ti. 1485. 20

Ta. Jambāvatīti Sīvirāṇṇo mātā J. nāma caṇḍālī ahoṣi, sā Kaṇhāyana-
gottassa dasabhātikānaṃ jeṭṭhassa Vāsudevassa piyā mahesī ahoṣi, so kir'
ekadivasaṃ Dvāravatīto nikkhamitvā uyyānaṃ gacchanto Caṇḍālagāmato keṇacīd
eva karaṇīyena nagaraṃ pavasantīṃ ekaṃ ekamante ṭhītaṃ abhirūpaṃ kumārī-
kaṃ disvā va paṭibaddhacīttito hutvā kiṃjātikā ti pucchāpetvā caṇḍālajātikā ti 25
sutvāpi paṭibaddhacīttatāya vipphaṇṇāri hutvā sassāmīkabhāvaṃ pucchāpetvā
assāmīkā ti sutvā taṃ ādāya tato va nivattitvā nīvesanaṃ netvā ratanarāsiṃhi
ṭhapāpetvā aggamahesīṃ akāsi, sā¹⁴ Sīvirā¹⁵ nāma puttāṃ vījīyī, so pitu acca-
yena Dvāravatīyaṃ r. kāresi, taṃ sandhāy¹⁶ etaṃ vuttaṃ.

¹ Rā aniccamā, Ck^o -cchayamānā. ² Bā ca. ³ Bā -yeva, Ck^o -yāca. ⁴ Bā cā.
⁵ Ck^o -setthu-, Bā cīrasandhavaṃ. ⁶ so Ck^o; Bā mahāto. ⁷ Bā yo yaṃ kāme.
⁸ Bā sabbohi. ⁹ Bā -kamapitī. ¹⁰ Bā sabbo. ¹¹ C^o jātiyāti, Bā na nānā-
jātikā ti. ¹² Bā atthaṃ. ¹³ Bā kaṇhassa ca mahesīyā. ¹⁴ Ck^o omīti sā. ¹⁵
Ck^o sīvirā, Bā sīvirā.

Iti so idaṃ udāharanaṃ āharitvā „evārūpo pi nāma khattiyo caṇḍāliyā saddhiṃ vāsaṃ kappesi, amhesu tiracchānagatesu kiṃ vattabbaṃ, aṇṇamaṇṇaṃ saṃvāsarocanaṃ ñeva¹ pamāṇaṃ“ ti vatvā aparaṃ pi u. āharanto āha:

- 5 36. Rathavatī kimpurisā sāpi Vacchaṃ akāmayi
manusso² migiyā saddhiṃ, n' atthi kāme asādiso ti. 1486.

Ta. Vacchaṃ ti evannākaṃ tāpasāṃ, kathaṃ pana sā taṃ kāmayīti, atītasmiṃ hi samaye eko brāhmaṇo kāme ādinavaṃ dievā mahantaṃ yasaṃ paḥāya isipabbajjāṃ pabbajjivā Himavante paṇḍasālaṃ māpetvā vasi, tassa
10 paṇḍasālato avidūre ekissā gubhāya bahukinnarā vasanti, tatth' eko makkaṭako vasati, so jālaṃ vinetvā tesāṃ sīsaṃ bhinditvā lohitaṃ pivati, kinnarā nāma dubbalā honti bhīrujātikā, so pi makkaṭako mahā ativissālo, te tassa kiñci kātuma asakkontā taṃ tāpasāṃ upasaṃkamitvā katapaṭṭisaṇṭhārā āgamanakāraṇaṃ puṭṭhā: deva eko no m. jīvitaṃ harati aṇṇaṃ paṭisaṇṇaṃ na paseṇāma, taṃ mārāpetvā
15 amhākaṃ sotthibhāvaṃ karohīti, tāpaso p' ettha na mādisā pāṇātipātāṃ karontīti apasādesi, tesu Rathavatī nāma kinnarī assāmikā ahoṃsi, te taṃ alaṃkaritvā tāpasassa santikaṃ netvā deva ayaṃ te pādapariṇāṭikā hotu amhākaṃ paccāmittaṃ vadhehīti āhaṃsu, tāpaso taṃ dievā va paṭibaddhaṇṇaṃ hutvā tāya saddhiṃ saṃvāsaṃ kappetvā gubhāvāre (hatvā) gocarāya nikkhamantaṃ muggareṇa
20 poṭhetvā jīvitaṃ khamayāsi pāpasi, so tāya saddhiṃ samaggavāsaṃ vasanto puttadhī-tāhi vadḍhītvā tatth' eva kālaṃ akāsi, evaṃ sā taṃ kāmesī, suvapotako idaṃ u. āharitvā Vacchatāpaso tāva manusso hutvā tiracchānagatāya kinnariyā saddhiṃ saṃvāsaṃ kappesi, kimaṅga pana mayam hi ubho pakkhino va tiracchānagatā vā 'ti dipento manusso³ migiyā saddhiṃ ti ā., evaṃ manussā tiracchānagatāya
25 saddhiṃ saṃvasantā saṃvijjanti, n' atthi kāme asādiso, cittaṃ ev' ettha pamāṇaṃ ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „sāmi cittaṃ tāva sabbakāle ekasādisaṃ na hoti, piyavippayogaṃ bhāyāmiti“ ā., so paṇḍito⁴ itthimāyāsu kusalo tena⁵ vīmaṃsanto puna g. ā.:

- 30 37. Handa kho 'haṃ gamissāmi sālike mañjubhāṇike
paccakkhānupadaṃ h' etaṃ⁶, atimaṇṇasi nūna⁷ man ti. 1487.

Ta. paccakkh--hetan⁸ ti yaṃ tvaṃ vadasi sabbam etaṃ paccakkhānassa anupadaṃ, paccakkhānakāraṇaṃ paccakkhānakotṭhāso pan' esa, atimaṇṇasi nūna man ti maṃ⁹ icchatī ayaṃ ti tvaṃ¹⁰ atikkamitvā maṇṇasi, na

¹ Bā saṃvāseṇa cittamevettha. ² Ck^s -ā. ³ Bā suvapotako. ⁴ Bā adda taṃ.

⁵ Bā sotam. ⁶ Bā nanu. ⁷ Bā atimaṇṇasi nanu mantimaṃ, Ck^s atimaṇṇasīti nūna maṃ. ⁸ Bā adda maṃ atimaṇṇasi nūna mama.

mayham sārāṃ jānāsi, ahaṃ rājavūjito, na mayham bhariyā dullabhā, aññam
bhariyaṃ pariyesseṣāmiti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā va bhijjamānahadaya viya tassa
saha dassanen' eva uppannāya kāmaratiyā anuḍayhamānā viya
huvvā diyaḍḍhagātham ā.:

5

so. Na siri taramānassa Māthara suvaṇṇapaṇḍita,
idh' eva tāva acchassu yāva rājānaṃ dakkhisi,
sossi' saddaṃ mutiṅgānaṃ ānubhāvaṃ ca rājino ti. 1488.

Ta. na siriti samma suvaṇṇapaṇḍita ataramānassa siri hoti taramānena
kataṃ kammaṃ na sobhati, gharavāso nāṃ' esa garuko, cintetvā kattabbo, idh' 10
eva tāva accha yāva mahantena yasena samannāgataṃ ambhakaṃ rājānaṃ pas-
sissasi, sossiti sāyaṇhasamaye kinnarisamānāṭṭhāhi uttamarūpadharāhi nārīhi
vajjamānānaṃ mutiṅgānaṃ aññesaṃ ca gītavādītānaṃ saddaṃ supissasi, rañño
ca ānubhāvaṃ mahantaṃ siriśobhaggaṃ passissasi, samma kiṃ tvaṃ turīto,
kilesaṃ pi na jānāsi, accha tāva pacchā jānissāmā 'ti. 15

Atha te sāyaṇhasamanantare methunasamvāsāṃ karimṃsu,
samaggā sammodamānā piyasaṃvāsā ahesuṃ, atha naṃ suva-
potako „na dān' esā mayham rahassaṃ nigūhissati, idāni taṃ
pucchitvā gantūṃ vaṭṭatīti“ cintetvā „sāṇiye“ ti ā., „kiṃ sā-
mīti“, „ahaṃ kiñci te vattukāmo 'mhi, vadāmi naṃ“ ti, „vada 20
sāmīti“, „hotu, ambhakaṃ aṇṇa maṅgaladivaso, aññasmiṃ divase
jānissāmīti“, „sace maṅgalapaṭisaṃyuttaṃ² kathehi noce mā
kathehi sāmīti“, „maṅgalakathā tāv' esā“ ti, „tena hi kathe-
hīti“, „sace sotukāmā bhavissasi kathessāmi te“ ti vatvā taṃ
rahassaṃ pucchanto diyaḍḍham gātham āha:

25

so. Yo nu kho 'yaṃ tibbo³ saddo tiro⁴ janapadaṃ⁵ suto
dhītā Pañcālarājassa osadhī viya vaṇṇinī
taṃ dassati Videhānaṃ so vivāho bhavissatīti. 1489.

T. a : yo nu kho yaṃ saddo tibbo mahā⁶ tirojanapade⁷ suto para-
raṭṭhesu parajanapadesu vissuto paññāto patthaṇo kiṃ nu dhītā P-rājassa ośa- 30
dhītārakā va virocāmānā tāya⁸ eva samānavāṇinī atthi taṃ so Videhānaṃ
dassati so vivāho bhavissati so evaṃ patthaṇo saddo, ahaṃ taṃ sutvā cintesiṃ:

¹ Bā sasi. ² Bā adds kathā bhavissati. ³ Cko tiro. ⁴ Cko tibbo. ⁵ Cko -do.
⁶ Bā bahalo. ⁷ Bā -damb. ⁸ Bā -natāya.

ayaṃ kumārīkā uttamarūpadharā, Vīdeharājā C-rañño paṭisattu¹, añño² bahu-
rājāno Brahmadattassa vasavattīno santi tesaṃ adatvā kimkāraṇā Vedehassa
dhītaraṃ detīti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā evaṃ ā.: „sāmi kimkāraṇā mañ-
a galadivase avamaṅgalaṃ kathesīti“, „aham maṅgalaṃ ti kathemi
tvaṃ avamaṅgalaṃ ti vadasi, kin nu kho etan“ ti, „sāmi amit-
tānam pi tesaṃ³ evarūpā maṅgalakiriya mā hotū“ ti, „kathehi
tāva bhadde“ ti, „sāmi na sakkā kathetun“ ti, „bhadde tayā
viditarahassaṃ mama akathanakālato paṭṭhāya n' atthi nāma
10 amhākaṃ samaggavāso“ ti, sā tena nippīliyamānā „tena hi
sāmi suṇāhīti“ vatvā

40. Ediso mā⁴ amittānaṃ vivāho hotu Māthara

yathā⁵ Pañcālārājassa Vedehena bhavissatīti 1490.

imaṃ g. vatvā puna tena „bhadde kasmā evarūpaṃ kathaṃ
15 kathesīti“ vutte „tena hi suṇa“, ettha dosaṃ kathessāmīti“
vatvā itaraṃ gātham āha:

41. Ānāyitvāna Vedehaṃ Pañcālānaṃ rathesabho

tato taṃ ghātayissati nāssa sakhi⁷ bhavissatīti. 1491.

Ta. tato taṃ -- ti yadā so imaṃ nagaraṃ āgato bhavissati tadā tena
20 saddhiṃ sakhibhāvaṃ⁸ mittadhammaṃ na karissati, daṭṭhum pi 'ssa dhītaraṃ
na dassati, eko kir' assa pana atthadhammānusāsako Ma-paṇḍito nāma atthi,
tena saddhiṃ ghātessati, te ubho pi jane ghātetvā jayapānaṃ pīvissāmā⁹ 'ti Ke-
raññā saddhiṃ mantetvā taṃ gaṇhitvā āgantum⁹ gato ti.

Evaṃ sā guyhamantaṃ nissesaṃ katvā suvapaṇḍitassa
25 kathesi, so taṃ sutvā suvapaṇḍito „ācariyo¹⁰ upāyakusalo, ac-
chariyaṃ tassa rañño evarūpena upāyena ghātanan“ ti Ke-aṃ
vaṇṇetvā „evarūpena avamaṅgalena amhākaṃ ko attho, tuṇhī-
bhūto seyyo¹¹“ ti¹² āgammakammasa nipphattiṃ natvā taṃ
rattiṃ tāya saddhiṃ vasitvā „bhadde aham Siviraṭṭhaṃ gantvā
30 manāpāya bhariyāya laddhabhāvaṃ Sivirañño ārocessāmīti“
gamanam anujānāpetum¹³ āha:

¹ Bā adds ahoṣi. ² Cks -o. ³ Cks te. ⁴ Cks te. ⁵ Bā sakhi. ⁶ Bā puna. ⁷
Cks sakhi. ⁸ Cks sakhi. ⁹ Bā adds Mithilāna. ¹⁰ Bā ācariyakevaṭṭo. ¹¹ so
Bā; Cks -tā sayā. ¹² Bā adds vatvā. ¹³ Cks anujānāhīti.

43. Handa [kho] maṃ anujānāhi rattiyo sattamattiyo
yāvāhaṃ Sivirājassa ārocemi mahesino
laddho ca¹ me āvasatho sālikāya upantikaṃ² ti. 1492.

Ta. mahesino ti mahesiyā³, āvasatho ti vasanaṭṭhānam, upantikaṃ⁴
ti atha ne etassa⁵ santikaṃ gacchāma⁶ 'ti vatvā aṭṭhame divase idhānetvā ma- 5
hantena parivārena taṃ gahetvā gamissāmi, yāva mamaḡamanam tāva mā uk-
kaṇṭhīti.

Taṃ sutvā sālikā tena saddhiṃ viyogaṃ anicchamānāpi
tassa vacanaṃ paṭikkhipitum asakkonti anantaram g. ā.:

44. Handa [kho] taṃ anujānāmi rattiyo sattamattiyo, 10
sace tvaṃ sattarattena nāgacchasi maṃ⁷ antike
maññe⁸ okkantasantam⁹ maṃ matāya āgamissatīti¹⁰. 1493.

Ta. maññe okkantasantam¹¹ maṃ ti evaṃ sante ahaṃ apagatajīvitam
matam sallakkhemī, so tvaṃ aṭṭhame divase anāgacchanto mayi matāya āga- 15
missasi, taṃ mā papañcam akāsi.

Itaro pi „bhadde kiṃ vadesi, mayham pi aṭṭhame divase
taṃ apassantassa kuto jīvitan“ ti vācāya vatvā „hadayena¹² na
pana jīvavāma¹³, kiṃ tayā mayhan“ ti cintetvā utṭhāya tho-
kam siviraṭṭhābhikumhaṃ¹⁴ gantvā nivattitvā Mithilaṃ gantvā
paṇḍitassa aṃsakūṭe otaritvā M-ena uparipāsādam āropetvā 20
puṭṭho sabbaṃ taṃ pavattim ārocesi, so pi 'ssa purimanayen'
eva sabbaṃ sakkāram akāsi.

Satthā taṃ attham pakāseto āha:

45. Tato ca kho so gantvāna Mātharo suvapaṇḍito
Mahosadhassa akkhāsi: Sāliyā-vacanaṃ¹⁵ idan ti. 1494. 25
Idam Sāliyāvacanaṃ¹⁶ ti sabbaṃ vitthārena akkhāsi¹⁷.

Tam sutvā M. cintesi: „rājā mama anicchāyāpi¹⁸ gamis-
sati, gantvā mahāvināsaṃ pāpuṇissati, atha mayham evarū-

¹ Cks omitt ca. ² Bđ -kā. ³ so Cks; Bđ mahesiyā cassa. ⁴ Bđ -kān. ⁵ so Cks; Bđ atha ne etha tassā. ⁶ Cks aññe. ⁷ Cks -sattam. ⁸ so all three MSS. for -siti. ⁹ Bđ -ye. ¹⁰ so Cks; Bđ na pana jīvitam vā maraṇam vā, C¹⁰ na pana jīvavāma marā vā, read: na pana jīvā vā marā vā? ¹¹ Bđ -kho. ¹² Bđ sālika-. ¹³ Bđ adde Suvakheṇḍam niṭṭhitam. ¹⁴ Bđ anicchamānasava.

passa yasadāyakassa rañño vacanaṃ hadaye katvā tassa saṅ-
gahaṃ akarontassa¹ garahā uppajjissati, mādisse ca p-e vijja-
māne kimkāraṇā esa nassissati, rañño puretaraṃ gantvā Cūḷa-
nīm disvā suvibhattaṃ katvā Videharañño nivesananagaraṃ
5 māpetvā gāvutamattaṃ jaṃghamaggaṃ aḍḍhayaohanikaṃ mahā-
ummaggaṃ kāretvā C-rañño dhītaraṃ abhisiñcitvā amhākaṃ
rañño pādaparicārikaṃ katvā aṭṭhārasaakkhohiṇibalesu ekasa-
tarājūsu parivāretvā ṭhitesv-eva² amhākaṃ rājānaṃ Rāhu-
mukhato Candam viya mocetvā ādāya āgamanan nāma mama
10 bhāro³ ti, tass' evaṃ cintentassa sarīre pīti uppajji, so pīti-
vegena udānaṃ udānento

45. Yassa' eva ghare bhuñjeyya bhogaṃ

tass' eva atthaṃ puriso careyyā 'ti imaṃ upaḍḍhag. ā. 1495.

T. a.: yassa rañño santikā puriso mahantaṃ issariyaṃ labhītvā bhogaṃ
15 bhuñjeyya akkosantassāpi paribhāssantassāpi gale gahetvā nikkadḍhantassāpi tass'
eva atthaṃ hitaṃ vaḍḍhiṃ p. kāyadvārādīhi tīhi pi dvārehi careyya nā hi
mittadūbhikammaṃ nāma p-ena kātābbaṃ ti.

So nahāyitvā alaṃkaritvā mahantena yasena rājakulaṃ
gantvā rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ ṭhito ā.: „kiṃ deva
20 gacchissath' eva Uttarapañcālanagaraṃ“ 'ti, „āma tāta Pañ-
cālacaṇḍim alabhantassa mama kiṃ rajjena³, mā maṃ pariccaja
mayā saddhiṃ yeva ehi, ta. no gatakāraṇā dve atthā nippajjis-
santi: itthirātanaṃ ca lacchāmi raññā ca me saddhiṃ mettī
patitṭhabhissatīti“, atha naṃ p. „tena hi deva ahaṃ puretaraṃ
25 gantvā tumhākaṃ nivesanāni māpemi, tumhe mayā pahita-
sāsanena āgaccheyyāthā“ 'ti vadanto dve gāthā abhāsi:

46. Handāhaṃ gacchāmi pure janinda

Pañcālarājassa puraṃ surammaṃ

nivesanāni māpetum Vedehassa yasassino ti. 1496.

30 47. Nivesanāni māpetvā Vedehassa yasassino

yadā te paṇeeyāmi tadā eyyāsi khattiyā 'ti. 1497.

¹ Ck na kāsīti. ² B² akkhohiṇisaṅkhehi ekasatarājūsu p. ṭhitesseva, Ck²
ṭhitasseva. ³ Ck² -nāti.

Ta. Vedehassa 'ti Videharājassa, oyyāsīti āgaccheyyāsi.

Tam sutvā rājā „na kira maṃ p. pariccajatīti“ haṭṭha-
tutṭho hutvā ā.: „tāta tava purato gacchantassa kiṃ laddhum
vaṭṭatīti“, „balavāhanam devā“ 'ti, „yattakam icchasi tattakam
gaṇha tātā“ 'ti, p. „cattāri bandhanāgārāni vivarāpetvā corā- 5
nam saṃkhalikabandhanāni bhindāpetvā te pi mayā saddhim
pesehi deva“ 'ti, „yathārucim karohi tātā“ 'ti, M. bandhanā-
gārāni vivarāpetvā sūre mahāyodhe gatagataṭṭhāne kammam
nippādetum samatthe nīharāpetvā „maṃ upaṭṭhahathā“ 'ti
vatvā tesam sakkāram kāretvā vaḍḍhakikammāraccammakāra- 10
cittakārādīnānāsippakusalā' atthārassa seṇiyo ādāya vāsipharasu-
kuddālakhaniṭṭiādīni bahūni upakaraṇāni gāhāpetvā mahābala-
parivuto nagarā nikkhami.

Tam attham pakāseto Satthā āha:

„. Tato ca pāyāsi pure Mahosadho

15

Pañcālārājassa puram surammam

nivesanāni māpetum Vedehassa yasassino ti. 1498.

M. gacchanto yojanayojanantare ekekaṃ gāmaṃ nivesetvā³
ekekaṃ amaccaṃ „tumhe rañño Pañcālacaṇḍim gahetvā ni-
vattanakāle hatthiassarathe kappetvā rājānam ādāya paccāmitte 20
paṭibāhantā khippaṃ Mithilam pāpeyyāthā“ 'ti vatvā ṭhapesi,
Gaṅgātīram pana patvā Ānandakumāram nāma pakkosāpetvā
„Ānanda tvaṃ tīṇi vaḍḍhakisatāni ādāya Uddhagaṅgam gantvā
sārādārūni gāhāpetvā tisatamattā nāvā māpetvā nagarass' atthāya
tatth' eva daṇḍasambhāre tacchāpetvā sallahukānam [dārūnam] 25
nāvāyo pūrāpetvā khippaṃ gacchathā“ 'ti pesesi, sayam pana
nāvāya Pāragaṅgam gantvā⁴ otiṇṇaṭṭhānato paṭṭhāya pada-
saññāya eva gaṇetvā „idaṃ adḍhayaḥjanatṭhānam⁵, ettha mahā-
ummaggo bhavissati, imasmiṃ ṭhāne amhākaṃ rañño nivesana-
nagaram bhavissati, ito paṭṭhāya yāva rājagehā gāvutamatte 30

¹ C^{ks} -jitt. ² C^{ks} -kule. ³ B^d nivesanam māpetvā. ⁴ B^d nāvāya Gaṅgam ta-
ritvā. ⁵ C^k atṭha-.

5 thāne¹ jaṃghummaggo bhavissatīti² paricchinditvā nagaraṃ pāvīsi.
 C-rājā Bo-assa āgamaṇaṃ sutvā „idāni me manoratho pūris-
 sati³, paccamittānaṃ piṭṭhiṃ passissāmi⁴, imasmiṃ pana āgate
 Vedehe pi nacirass⁵ eva āgamissati, atha ne ubho pi māretvā
 10 Jambudīpe ekarajjaṃ karissāmīti⁶ paramatuṭṭhippatto ahosi,
 sakalanagaraṃ saṃkhubhi, „esa kira Ma-paṇḍito, iminā kira
 ekasatarājāno leḍḍunā kāko viya palāpitā⁷ ti, M. nāgaressu
 attano rūpasampattiṃ sampassantesu yeva rājadvāraṃ gantvā
 rathā oruyha rājānaṃ⁸ paṭivedetvā „etū⁹ ti vutte pavisitvā
 15 rājānaṃ vanditvā ekamante aṭṭhāsi, atha naṃ rājā paṭisau-
 thāraṃ katvā pucchi: „tāta rājā kadā āgamissatīti¹⁰, „mayā
 pesitakāle devā¹¹ ti, „tvaṃ pana kimatthāya āgato sīti¹², am-
 hākaṃ rañño nivesanaṃ māpetum devā¹³ ti, „sādhū tātā¹⁴ ti,
 ath¹⁵ assa senāya paribbayaṃ dāpetvā M-assa mahantaṃ sak-
 20 kārāṃ kārāpetvā nivāsageham dāpetvā: „tāta yāva te rājā
 āgacchati¹⁶ tāva anukkaṇṭhamāno amhākaṃ pi kattabbayuttakaṃ
 karonto va vasa tātā¹⁷ ti ā., so ca kira rājanivesanaṃ abhi-
 rūhanto va sopānapādamūle ṭhatvā „idha jaṃghummaggadvāraṃ
 bhavissatīti¹⁸ sallakkhesi, ath¹⁹ assa etad ahosi: „rājā ‘amhākaṃ
 25 pi kattabbayuttakaṃ karohīti²⁰ vadati, ummagge khaññamāne
 yathā imaṃ sopānaṃ na osakkati tathā kātuṃ vaṭṭatīti²¹ cintetvā
 atha rājānaṃ evaṃ āha: „deva, ahaṃ pavisanto va sopāna-
 pādamūle ṭhatvā navakammaṃ olokento mahāsopāne dosaṃ
 passim, sace vo ruccati ahaṃ dārūni labhanto manāpaṃ katvā
 30 atthareyyan²² ti, „sādhū tāta attharā²³ ti, so „idha mā²⁴ um-
 maggadvāraṃ bhavissatīti²⁵ sādhukaṃ sallakkhetvā taṃ so-
 pānaṃ haritvā yattha ummaggadvāraṃ bhavissati ta. paṃsuno
 apatanatthāya phalakasanthāraṃ kāretvā yathā na okkamati²⁶
 evaṃ niccalaṃ katvā sopānaṃ atthari, rājā taṃ kāraṇaṃ²⁷
 30 ajānanto „mama sinehena karotīti²⁸ maññi, evaṃ taṃ divasaṃ

¹ Ck omīti thāne. ² B^d matthakaṃ pāpupissatīti. ³ Ck -mīti ⁴ B^d rañño. ⁵
 B^d pavisatū. ⁶ B^d nāga-. ⁷ so Ck for mahā? B^d omīte mā. ⁸ B^d osakkati.
⁹ Ck antaraṃ, C^e omīte kā-.

navakammen' eva vītināmetvā punadivase rājānaṃ ā.: „deva
sace amhākaṃ rañño vasaṇaṭṭhānaṃ jāneyyāma manāpaṃ katvā
paṭijaggeyyāma“ 'ti, „sādhū p-a ṭhapetvā mama nivesanaṃ
sakalanagare yaṃ nivesanaṃ icchasi taṃ gaṇhā“ 'ti, „mahā-
rāja, mayaṃ āgantukā tumhākaṃ bahuvallabhā yodhā te attano 5
gehesu gayhamānesu amhehi saddhim kalahaṃ karissanti, ma-
yaṃ kiṃ karissāma“ 'ti, „p-a tesāṃ vacanaṃ mā gaṇhatha,
tava ruccanaṭṭhānaṃ eva gaṇhāhīti“, „deva, punappuna te
āgantvā tumhākaṃ kathessanti, tena tumhākaṃ cittasukhaṃ na
bhavissati, sace pana iccheyyātha yāva mayaṃ nivesanāni gaṇ- 10
hāma tāva amhākaṃ yeva manussā doṇarikaṃ assu, tato dvāraṃ
alabhitvā gamissanti¹, evaṃ sante amhākaṃ pi tumhākaṃ pi
cittasukhaṃ bhavissatīti“, rājā „sādhū“ 'ti sampaṭicchi, M.
sopānapādamūle sopānasīse mahādvāre ti sabbattha attano
manusse yeva ṭhapesi, „kassaci pavasitum mā adatthā“ 'ti, 15
atha rañño mātu nivesanaṃ gantvā bhinnākāraṃ² dassethā 'ti
manusse āṇāpesi, te dvārakoṭṭhakāḷindato paṭṭhāya iṭṭhakā ca
mattikā ca apanetum ārabhiṃsu, rājamātā taṃ pavattiṃ sutvā
āgantvā „kissa tāta mama gehaṃ bhindathā“ 'ti ā., „Ma-pan-
ḍito bhindāpetvā attano rañño nivesanaṃ kāretukāmo“ ti, 20
„yadi evaṃ idh' eva vasathā“ 'ti³, „amhākaṃ rañño mahantaṃ
balavāhanaṃ, idaṃ na-ppahoti aññaṃ mahantaṃ gehaṃ kā-
ressāma“ 'ti, „tumhe maṃ na jānātha, ahaṃ rājamātā, idāni
puttassa santikaṃ gantvā jānissāmi⁴“, „mayaṃ rañño vacanen'
eva bhindāpema⁵, sakkonti nivārehīti⁶“, sā kujjhivā „idāni vo 25
kattabbaṃ jānissāmi⁷“ rājadvāraṃ agamāsi, atha naṃ „mā
pavisīti“ vārayiṃsu, „ahaṃ rājamātā tātā“ ti, „mayaṃ taṃ
jānāma, mayaṃ rañña⁸ 'kassaci pavesanaṃ mā daditthā" 'ti
āṇattā, gaccha tvaṃ“ ti, sā gahetabbagahanaṃ apassanti ni-
vattitvā attano nivesanaṃ oloketi atṭhāsi, atha naṃ eko „kiṃ 30

¹ B⁴ nāga-. ² B⁴ bhindanā-. ³ C⁴ vassasīti. ⁴ B⁴ bhindāma. ⁵ so B²;
C⁴ sakkonti vārehīti, C⁴ sakkonivārehīti, B⁴ sace sakkonti gārehīti. ⁶ C⁴ -o.
⁷ B⁴ adatthā.

idha karosi, gacchasīti¹“ uṭṭhāya gīvāya gahetvā bhūmiyaṃ
 pātesi, sā cintesi: „addhā raññā ānatto bhavissati ita-
 rathā² evaṃ kātuṃ na [sakkhissanti, p-ass³ eva santikaṃ ga-
 missāmīti“ gantvā „tāta Ma-dha kasmā nivesanaṃ bhindāpe-
 5 hīti“ ā., so tāya saddhiṃ na kathesi, santike ʒhitapuriso pan'
 assā „devī kiṃ kathesi“ vatvā „tāta p. kasmā gehaṃ bhin-
 dāpetīti“, „Videharañño vasanaṭṭhānaṃ kātuṃ“ ti, „kiṃ tāta
 'evaṃ mahante nagare aṇṇattha nivāsaṇaṭṭhānaṃ na labbha-
 tīti“ maṇṇati, idaṃ satasahassaṃ lañcaṃ gahetvā aṇṇattha
 10 kāretū⁴ 'ti, „sādhū devi tumhākaṃ gehaṃ vissajjāpessāma, lañ-
 cassa gahitabhāvaṃ pana mā kassaci kathayittha mā no aṇṇe
 pi lañcaṃ datvā gehāni vissajjāpetukāma assun⁵“ ti⁶, „tāta
 'rañño mātā lañcaṃ adāsīti“ mayham pi lajjanakam eva⁷, „taṃ
 na kassaci kathessāmīti“, so „sādhū“ 'ti tassā santikā satasa-
 15 hassaṃ gahetvā gehaṃ vissajjetvā Kevaṭṭassa gehaṃ agamāsi,
 so rājadvāraṃ gantvā velupesikāhi piṭṭhiyaṃ⁸ cammuppāṭanaṃ
 labhitvā gahetabbagahaṇaṃ apassanto satasahassam eva adāsi,
 eten⁹ upāyena sakalanagare gehaṭṭhānaṃ gaṇhantena lañcaṃ
 katvā¹⁰ laddhakahāpaṇānaṃ nēva navakoṭṭiyo jātā, M. sakala-
 20 nagaraṃ vicaritvā rājakulaṃ agamāsi, atha naṃ rājā pucchi:
 „kiṃ p-a laddhaṃ te vasanaṭṭhānaṃ“ ti, „mahārāja adentā¹¹
 nāma n' atthi, api ca kho pana amhesu gayhamānesu¹² kila-
 manti, tesam piyavippayogaṃ kātuṃ amhākaṃ pi ayuttaṃ,
 bahinagare ito¹³ gāvutamattaṭṭhāne gaṇḍāya ca nagarassa ca
 25 antare asukaṭṭhāne nāma amhākaṃ rañño vasanaṇagaraṃ kā-
 resāma¹⁴“ 'ti, rājā taṃ sutvā „antonagaresu yujjhitum pi duk-
 khaṃ, n' eva sakasenā na parasenā ṇātuṃ sakkā, bahinagare
 pana sukhaṃ yuddhaṃ kātuṃ, tasmā bahinagare yeva¹⁵ te

¹ so C^k B^d; C^o gacchasi na gacchasīti. ² B^d addhā ime r. ānattā bhavissanti itarethā. ³ B^d -sīti. ⁴ C^k omīti na, B^d has na labhissatthāti. ⁵ C^k assanti, C^o assanti, B^d assanti. ⁶ so all three MSS. ⁷ B^d -hi potito piṭhi. ⁸ so C^k; B^d gahetvā. ⁹ B^d -o. ¹⁰ so C^k for gaṇhamānesu? B^d gehesu gaṇhiyamānesu. ¹¹ C^o kato, C^k omīti ito. ¹² C^k kātuṃ antonagare va.

kottetvā māressāmā¹ "ti tussitva „sādhū tāta tayā sallakkhi-
 tatṭhāne yeva kārehīti“ ā., „mahārāja ahaṃ kāressāmi, tum-
 hākaṃ pana manussehi dārupaṇṇādīnaṃ atthāya amhākaṃ nava-
 kammaṭṭhānaṃ na gantabbaṃ, gacchantānaṃ² hi³ kalahaṃ
 karissanti, tena n' eva tumhākaṃ pi na amhākaṃ pi citta- 5
 sukhaṃ bhavissatīti“, „sādhū p-a tena passena nissañcāraṃ⁴
 karohīti“, „deva amhākaṃ hatthī udakābhiratā udae yeva
 kiḷanti, udae āvile jāte 'Ma-dhassa āgatakālato paṭṭhāya pa-
 sannodakaṃ pātuṃ na labhāmā' ti sace nāgarā kujjhanti tam
 pi sahitabban⁵ ti, rājāpi 'ssa⁶ „tumhākaṃ hatthī kiḷantū“ 'ti 10
 vatvā nagare bheriṇ carāpesi: „yo ito nikkhamitvā Ma-paṇḍi-
 tassa nagaramāpitatṭhānaṃ gacchati sahaṣsaṃ daṇḍo“ ti, M.
 rājānaṃ vanditvā attano parisam ādāya nagarā nikkhamitvā
 yathāparicchinnaṭṭhāne nagaraṃ māpetuṃ ārabhi⁷, Pāraṅgāya
 tāva⁸ Gaggaligāmaṃ⁹ nāma kāretvā hatthiassavāhanaṃ c' eva 15
 gobalivaddaṇ ca ta. ṭhapetvā nagarakaraṇaṃ vicārento „ettakā
 idaṃ ettakā idaṃ karontū“ ti sabbakammāni vibhajitvā ummagge
 kammaṃ paṭṭhapesi, mahāummaggadvāraṃ Gaṅgātitthe ahosi,
 saṭṭhimattāni yodhasatāni mahāummaggāṃ khaṇanti, mahati-
 cammamālukādhi¹⁰ paṇḍum haritvā Gaṅgāya pātentī, pātita- 20
 pātitaṃ paṇḍum hatthī maddanti, Gaṅgā āluḷā sandati, nagara-
 vāsino „Ma-dhassa āgatakālato paṭṭhāya pasannaṃ udakaṃ
 pātuṃ na labhāma, Gaṅgā āluḷā va vahati kin nu kho etaṃ“
 ti vadanti, atha nesaṃ p-assa upanikkhittakapurisā ārocenti:
 „Ma-dhassa kira hatthī udakakiḷaṃ kiḷantā Gaṅgāya¹¹ uddha- 25
 kaddamaṃ karonti, ten' esā āluḷitā sandatīti“, Bodhisattānaṃ
 adhippāyā nāma ijjhanti, tasmā ummagge mūlāni vā pāsāṇāni
 vā sabbe bhūmiyaṃ pavisiṃsu, jaṃghummaggassa dvāraṃ tas-
 miṃ nagare ahosi, sattamattāni purisasatāni jaṃghummaggāni

¹ B^d āgacchā. ² B^d adda amhākaṃ manussehi. ³ so C^k; C^s tissaḍvāraṃ, B^d
 te manusse nissañcāraṃ. ⁴ B^d rājā vissañhā. ⁵ B^d tassa sahaṣṣadaṇḍo. ⁶ B^d
 ārabhi, C^k omit ārabhi. ⁷ B^d paraṅgātīro. ⁸ B^d vaggali-. ⁹ so C^k; B^d
 mahatīhi cammapasābhakāhi vālukādhi. ¹⁰ C^k gaṅgā.

khaṇanti ca, cammamālukādīhi¹ paṃsuṃ haritvā tasmiṃ nagare
 pātentī, pātitaṃ udakena sannetvā pākāraṃ cinanti,
 aññāni vā kammāni karonti, mahāummaggassa pavisanadvāraṃ
 nagare ahosi, aṭṭhārasahatthubbedhena yantayuttaāvārena² sa-
 5 mannāgataṃ hi ekāya āpiyā akkantāya pithiyanti, mahāum-
 maggassa dvīsu passesu iṭṭhikāhi cinitvā sudhākammaṃ³ kāresi,
 matthake padaracchannaṃ⁴ kāretvā ullokamattikāya lepetvā
 setakammaṃ kāresi, sabbāni p' ettha asītimahādvārāni catu-
 saṭṭhicūladvārāni ahesuṃ, sabbāni yantayuttān' eva ekāya
 10 āpiyā akkantāya pithiyanti, ekāya akkantāya vivariyyanti, dvīsu
 passesu anekasatadīpālayā⁵ ahesuṃ, te pi yantayuttā va eka-
 smiṃ vivariyyamāne sabbe vivariyyanti ekasmiṃ pithiyamāne
 sabbe pithiyanti, dvīsu passesu ekasatānaṃ khattiyānaṃ eka-
 satasayanagabbhā ahesuṃ, ekekasmiṃ nānāvannaṃ paccatthara-
 15 ṇatthataṃ⁶, ekekaṃ mahāsayanaṃ⁷ samussitasetacchattaṃ,
 ekekaṃ sīhāsanaṃ mahāsayanaṃ nissāya ṭhitaṃ ekekaṃ mā-
 tugāmapotthakarūpaṃ uttamarūpadharaṃ hatthena anāma-
 sitvā na manussarūpaṃ ti na sakkā ñātuṃ⁸, api ca um-
 maggassa gabbhe dvīsu passesu kusalā cittaṅkāra nānappa-
 20 kāracittakammaṃ karimṃsu: Sakkavilāsasineruparibhaṇḍasāgara-
 mahāsāgaracatumahādīpahimavantaanotattamanosilātālacanda-
 suriyacātummahārājikādichakāmasaggādivibhattiyo sabbā um-
 magge dassayimṃsu, bhūmiṃ rajatapattāvaṇṇavālukaṃ okiritvā
 upari ullokapadumāni dassesuṃ, ubhosu passesu nānappakāre
 25 āpaṇe pi dassayimṃsu, tesu tesu ṭhānesu gandhadāmapuppha-
 dāmāni olāmbetvā Sudhammadevasabhaṃ viya ummaggaṃ alaṃ-
 karimṃsu. Tāni pi kho tīṇi vaḍḍhakisatāni tīṇi nāvāsātāni
 bandhitvā niṭṭhitaparikkammānaṃ dabbasambhārānaṃ pūretvā
 Gaṅgāya āharitvā p-assa ārocesuṃ, tāni so nagare upayogaṃ⁹
 30 netvā „mayā āṇattadivase āhareyyāthā“ 'ti nāvāpaṭicchannaṭ-
 ṭhāne ṭhapāpesi, nagare udakaparikhā¹⁰ aṭṭhārasahattho pākāro

¹ Bā cammapasippakehi. ² Ck^s yantavārena. ³ Bā suta-. ⁴ Bā phabalakena
 channaṃ. ⁵ Bā dipagabbhā. ⁶ Ck^s -ṇatthamānaṃ? Bā -ṇaṃ attharanti. ⁷ Bā
 ekekaṃ. ⁸ Ck^s ñā. ⁹ Bā upabhogaṃ. ¹⁰ Bā -khaṃ.

gopuraṭṭālako rājanivesanādīni nivesanāni hatthisālādayo pok-kharaniyo ti sabbam eva niṭṭham agamāsi, iti mahāummaggo jaṃghummaggo nagaran ti sabbam etaṃ catūhi māsehi niṭṭhi-taṃ. Atha M. catumāsaccayena rañño āgamanatthāya dūtaṃ pāhesi.

5

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

49. Nivesanāni māpetvā Vedeḥassa yasassino
ath' assa paṇiṇi dūtaṃ: [ehi dāni mahārāja],
māpitan te nivesanaṃ ti. 1499.

Ta. paṇiṇi pesesi.

10

Rājā dūtassa vacanaṃ sutvā tuṭṭhacitto mahantena pari-vārena nikkhami.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā itaraṃ gātham āha:

50. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅgiyā
anantavāhanaṃ daṭṭhum phitaṃ Kampilliyāṃ puran ti. 1500. 15

Ta. ananta -- ti aparimitaśśādivāhanaṃ, Kampilliyāṃ -- ti Kam-pillaraṭṭhe māpitaṃ nagaraṃ.

So anupubbena Gaṇḍātīraṃ pāpuṇi, atha naṃ M. paccug-gantvā attanā katanagaraṃ pavesesi, so ta. pāsāḍavaragato nānaggarasabhojanaṃ bhuñjitvā thokaṃ vissamitvā sāyaṇhasa- 30 maye attano āgatabhāvaṃ āpetum' Cūlanīrañño dūtaṃ pesesi.

Tam atthaṃ āvikaronto Satthā āha:

51. Tato ca kho so gantvāna Brahmādattassa paṇiṇi:
āgato 'smi mahārāja tava pādāni vanditum. 1501.
52. Dadāhi dāni me bhariyaṃ nāriyaṃ sabbaṅgasobhaniṃ 25
suvaṇṇena paṭicchannaṃ dāsigaṇapurakkhatan ti. 1502.

Ta. vanditun ti Vedeḥo mahallako C-rājā tassa puttamatto³ pi na hoti², killesamuechito pana hutvā jāmātarā⁴ nāma sasuro vandiyo ti cintetvā tassa cittaṃ anujānanto⁵ vandanaśśāsaṇaṃ paṇiṇi, dadāhi dāni¹ti ahaṃ tayā dhītarāṃ dassāmi¹ti pakkosāpito taṃ me dāni dehi¹ti paṇiṇi, suvaṇṇena -- ti 30 suvaṇṇālāṃkārapatimaṇḍitaṃ.

¹ C^{ks} omiṭ āpetum. ² B^d puttannattamatto. ³ so C^{ks}; B^d nappahiti. ⁴ B^d jāmātareṇa. ⁵ B^d ajānanto.

Cūlani dūtassa kathaṃ sutvā somanassappatto „idāni me paccāmitto kuhiṃ gamissati, ubhinnaṃ pi tesaṃ sīsāni chinditvā jayapānaṃ pivissāmā“ 'ti kevalaṃ' somanassaṃ dassento dūtassa sakkāraṃ katvā anantaraṃ gātham āha:

- 5 ss. Svāgatan tena¹ Vedeha atho te adurāgataṃ,
nakkhattaṃ ñeva paripuccha. ahaṃ kaññaṃ dadāmi te
suvannaṃ paṭicchannaṃ dāsigaṇapurakkhataṃ ti. 1503.

Ta. Vedeha 'ti Vedehasa sāsaṇaṃ sutvā taṃ purato ʾhitaṃ viya ālapati, athavā² evaṃ Brahmaḍattena vuttan ti vadehīti³ dūtaṃ āpento evaṃ ā.

- 10 Taṃ sutvā dūto Vedehasa santikaṃ gantvā „deva maṇ-
galakiriyāya anucchavikaṃ nakkhattaṃ kira jānāhi, te dhītaraṃ
demīti vuttan“ ti⁴ ā., so „ajj“ eva nakkhattaṃ sobhanan“ ti puna
dūtaṃ paṇiṇi.

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 15 ss. Tato ca rājā Vedeho nakkhattaṃ paripucchatha,
nakkhattaṃ paripucchitvā Brahmaḍattassa paṇiṇi: 1504.
ss. Dadāhi dāni me bhariyaṃ nāriṃ sabbaṅgasobhanaṃ
suvannaṃ paṭicchannaṃ dāsigaṇapurakkhataṃ ti. 1505.
C-rājāpi:
20 ss. Dadāmi dāni te bhariyaṃ nāriṃ sabbaṅgasobhanaṃ
suvannaṃ paṭicchannaṃ dāsigaṇapurakkhataṃ ti. 1506.

- Imaṃ g. vatvā „idāni pesemi, idāni pesemīti“ musāvādaṃ
katvā ekasatarājūnaṃ saññaṃ adāsi: „aṭṭhārasahi akkhohiṇi
saddhiṃ sabbe yuddhasajjā hutvā nikkhamantu, ubhinnaṃ pi
25 paccatthikānaṃ sīsāni chinditvā sve jayapānaṃ pivissāmā“ 'ti,
te sabbe pi nikkhamiṃsu, sayāṃ nikkhamanto pana mātaraṃ
Talatādeviṃ ca⁵ aggamahesiṃ⁶ Nandadeviṃ ca puttāṃ⁷ Pañcāla-
caṇḍaṃ ca⁸ dhītaraṃ Pañcālacaṇḍiṃ ca⁹ ti cattāro jane orodhehi
saddhiṃ pāsāde nivāsāpetvā va¹⁰ nikkhami. Bo. Vedeharañño
30 c' eva tena saddhiṃ āgatasenāya ca mahantaṃ sakkāraṃ

¹ Cks kodha. ² so Bđ; Cks ti; read: suāgatan te? ³ Cks atha. ⁴ Cks dehīti.

⁵ Cks dehīti. ⁶ Cks -viṃ, Bđ mātarañca calākaḍevīñca. ⁷ Bđ -siñca. ⁸ Cks
nandavī puttāṃ. ⁹ Cks -ḍaṃ. ¹⁰ Bđ -ḍiṃ. ¹¹ Cks gehe nivattitvā va.

kāresi, keci manussā suraṃ pivanti keci macchamamsādīni
 khādanti keci dūramaggā¹ āgatattā kilantā sayanti, Vedeharājā
 pana Senakādayo paṇḍite gahetvā amaccagaṇaparivuto alam-
 katamahātale nisīdi, C-rājāpi aṭṭhārasaakkhohiṇisaṃkhāya
 senāya nagaraṃ tisandhicatusaṃkhepaṃ parikkhipitvā aneka-
 satasabassāhi ukkāhi dhāriyamānāhi aruṇe uggacchante yeva
 gahaṇasajjo hutvā aṭṭhāsi, taṃ ñatvā M. attano yodhānaṃ tīṇi
 satāni pesesi: „tumhe jaṃghummagge gantvā raṇṇo mātaraṃ
 ca aggamahesiṃ ca puttaṃ ca dhītaraṃ ca jaṃghummaggena
 ānetvā mahāummaggena netvā ummaggadvārato bahi akatvā 10
 anto ummagge yeva yāva amhākaṃ āgamanā rakkhantā t̐hatvā
 amhākaṃ āgamanakāle ummaggā nīharitvā ummaggadvāre ma-
 hāvisālamālake t̐hāpethā“² ‘ti, te tassa vacanaṃ sampaṭicchitvā
 jaṃghummaggena gantvā sopānapādamūle padarattharaṃ³ ug-
 ghāṭetvā sopānapādamūle sopānasīse mahātale ti ettake t̐hāne 15
 ārakkhamanusse ca khujjādiparivārādayo ca hatthapādesu
 bandhitvā mukhaṃ thaketvā⁴ ta. ta. paṭicchannaṭṭhāne t̐hapetvā
 raṇṇo paṭiyattakhādaniye⁵ kiñci khādītva⁶ cunṇavicunṇaṃ katvā⁷
 upari pāsādaṃ abhirūhiṃsu, tadā Talatādevī Nandādeviṃ ca
 rājaputtaṃ ca rājadhītaraṃ ca „ko jānāti kiṃ bhavissatīti“ mañña- 20
 mānā attanā saddhiṃ ekasayane sayāpesi, te yodhā gabbha-
 dvāre t̐hatvā pakkosiṃsu, sā nikkhamitvā „kiṃ tātā“ ti ā.,
 „devī amhākaṃ rājā Vedehaṃ ca Mahosadhaṃ ca jīvita-kkha-
 yaṃ pāpetvā sakala-Jambudīpe ekarajjaṃ katvā ekasatarāja-
 parivuto mahantena yasena mahāpānaṃ pivanto tumhe cattāro 25
 pi gahetvā ānetuṃ amhe paḥiṇīti“, te pāsādā otaritvā sopāna-
 pādamūlaṃ agamiṃsu, atha ne gahetvā jaṃghummaggaṃ pavi-
 siṃsu, te āhaṃsu: „mayam ettakaṃ kālaṃ idha vasantā imaṃ
 vīthiṃ na otiṇṇapubbā“ ti, „imaṃ vīthiṃ na sabbadā otaranti,
 maṇḍalavīthi nāma⁸ esā, ajja maṇḍaladivasabhāvena rājā iminā 30

¹ Ck^o -gam. ² B^d phalakasandhāraṃ. ³ Ck^o kathetvā, B^d pidahitvā. ⁴ so Ck^o
 for -yesu? B^d -daniyabhojanīyaṃ. ⁵ B^d adds kiñci bhindītva. ⁶ B^d adds
 apavibhogāṃ katvā chaḍḍetvā.

maggena ānetum ānāpesīti¹, te tesam saddahimsu, ath' ekacce
 te cattāro pi gahetvā gacchimsu, ekacce nivattitvā rājanive-
 sane ratanagabbhaṃ vivaritvā yāvadicchakaṃ dhanasāraṃ ga-
 hetvā āgamimsu, itare pi cattāro² purato mahāummaggaṃ gan-
 5 tvā³ alaṃkatadevasabhaṃ viya ummaggaṃ disvā „raṇṇo atthāya
 sajjitan“ ti saṇṇaṃ karimsu, atha ne Mahāgaṇḍāya avidūratthā-
 naṃ netvā anto ummagge alaṃkatagabbhe nisīdāpetvā ekacce
 ārakkaṃ gahetvā acchimsu, ekacce tesam ānītabhāvaṃ gantvā
 Bo-assa ārocesum, so tesam kathaṃ sutvā „idāni me mano-
 10 ratho matthakaṃ pāpunissatīti“ somanassajāto raṇṇo santikaṃ
 gantvā ekamantaṃ atthāsi, rājāpi kilesāturatāya „idāni me
 dhītaraṃ pesessati, idāni me pesessatīti“ pallaṃkato vuṭṭhāya
 vātapānena olokento anekehi ukkāsatasaḥassehi ekobhāsaṃ
 jātaṃ nagaraṃ mahatiyā senāya parivutaṃ disvā āsaṃkitapari-
 15 saṃkito „kin nu kho etan“ ti paṇḍitehi saddhiṃ mantento g. ā. :
 „. Hatthi assā rathā patti senā tiṭṭhati vammaṭṭā,
 ukkā padittā jhāyanti, kin nu maññanti paṇḍitā ti. 1507.

Ta. kin nu maññantīti C-rājā ambakaṃ tuṭṭho udāhu ruṭṭho⁴ ti kin
 nu p-a maññantīti pucchī.

20 Tam sutvā Senako āha: „mā cintayi mahārāja, atibahū
 ukkā paññāyanti, rājā tumhākaṃ dātuṃ dhītaraṃ gahetvā eti,
 maññe“ ti, Pukkuso pi „tumhākaṃ āgantukasakkāraṃ kātuṃ
 ārakkaṃ gahetvā ṭhito bhavissatīti“ yaṃ yaṃ tesam ruccati
 taṃ taṃ kathayimsu, rājāpi „asukatthāne senā tiṭṭhantu, asu-
 25 katthāne ārakkaṃ gaṇhatha, appamattā hothā“ 'ti vadantānaṃ
 saddaṃ suṇanto sannaddhaṃ ca senaṃ passanto maraṇabhaya-
 tāj्जito hutvā Mahāsattassa kathaṃ paccāsimanto itaraṃ g. ā. :
 „. Hatthi assā rathā patti senā tiṭṭhanti vammaṭṭā,
 ukkā padittā jhāyanti, kin nu kāhanti paṇḍitā 'ti. 1508.

30 Ta. kin -- ti p-a kin cintesi imā senā⁵ ambakaṃ kin karissantīti⁶.

¹ B⁴ adda khattiyā. ² B⁴ patvā ³ B⁴ kuddho. ⁴ B⁴ imāya senāya. ⁵ B⁴
 karissatīti.

Taṃ sutvā M. „imaṃ andhabālaṃ thokaṃ santāsetvā
pacchā mama balaṃ¹ dassetvā assāsessāmīti“ cintetvā ā.:

99. Rakkhati taṃ mahārāja Cūḷanīyo mahabbalo,
paduṭṭho te Brahmaddatto, pāto taṃ ghātayissatīti. 1509.

Taṃ sutvā sabbe maraṇabhayaatajjitā, rañño kaṇṭho sussi, 8
mukhe kheḷo chijji², sarīre dāho uppajji, so maraṇabhayaabhīto
paridevanto dve gāthā abhāsi:

99. Ubbedhati me hadayaṃ mukhaṃ ca parisussati,
nibbutiṃ nādhigacchāmi aggidaḍḍho va ātape. 1510.
99. Kammārānaṃ yathā ukkā anto jhāyati no bahiṃ³ 10
evam pi hadayaṃ mayhaṃ anto jhāyati no bahīti. 1511.

Ta. ubbedhatīti tāta Ma-a hadayaṃ me mahāvāteritaṃ viya pallavaṃ
kampati, anto jhāyatīti so ukkā viya mayhaṃ hadayaṃmaṃsaṃ abbhantare
jhāyati bahi pana na paññāyatīti paridevati.

M. tassa paridevitaṃ sutvā „ayaṃ andhabālo aññesu di- 15
vasesu mama vacanaṃ na kareyya, bhiyyo naṃ niggaṇṭhissā-
mīti“ cintetvā āha:

99. Pamatto mantanātīto bhinnamanto si khattiya,
idāni kho taṃ⁴ tāyantu paṇḍitā mantino janā. 1512.
99. Akatvāmaccassa vacanaṃ atthakāmahitesino 20
attappitirato rājā migo kūṭe va ohito. 1513.
99. Yathāpi maccho baḷisaṃ vaṃkamaṃsena chāditam
āmagijjho⁵ na jānāti maccho maraṇam attano 1514.
99. Evam eva tuvaṃ rāja Cūḷaneyyassa dhītaraṃ
kāmagiddho na jānāsi maccho maraṇam attano. 1515. 25
99. Sace gacchasi Pañcālaṃ khippaṃ attam jahessasi
migaṃ pathānupannaṃ⁶ va mahantaṃ bhayaṃ essati. 1516.
99. Anariyarūpo puriso janinda
ahīva ucchaṇṭagato⁷ daseyya,
na tena mettiṃ kayirātha pañño⁸, 30
dukkho bhava⁹ kāpurisena saṅgamo. 1517.

¹ Bā paññābalaṃ. ² Bā paricchajji. ³ Cā Bā bahi. ⁴ Bā mantam, Cā tā. ⁵
so Cā for -giddho? Bā kāmagiddho. ⁶ Cā pathānapattam, Cā pethānapannam,
Bā bandhānubandham. ⁷ Cā -hato. ⁸ Cā omīti pañño. ⁹ Bā have.

40. Yan tv-eva¹ jaññā purisaṃ² janinda

['silavāyaṃ bahussuto']

ten³ eva mettīm kayirātha pañño⁴,

sukho bhavē⁵ sappurisaṇa saṅgamo ti. 1518.

- 5 Ta, pamatto ti mahārāja tvaṃ kāmena pamatto, mantanāti te ti mayā
anāgastabhayaṃ diṣvā jaññāya paricchinditvā mantitamantaṇaṃ atikkanto, bhinnama-
manto ti mantanātikkaṇṭattā yeva bhinnamanto⁶, Senakādīhi saddhīm manto⁷
gahito esa so⁸ bhinnō ti pi bhinnamanto si jāto, paṇḍitā ti ime Senakādayo
cattāro janā⁹ idāni taṃ rakkhantu passāma navaṃ balaṃ ti dīpeti, akatvā--ti
10 mama uttamasamaccassa vacanaṃ akatvā, attapitirato ti attano kilesapītiyā
abbhīrato hutvā, kūṭe--ti yathā nāma nivāpalobhenāgato migo kūṭapāse baj-
jhati evaṃ mama vacanaṃ agahetvā Pañcālacaṇḍīm labhissāmīti lobhenāgantvā
idāni kūṭapāse baddho migo viya jāto si, yathā maccho ti gāthāya¹⁰ tadā
mayā ayaṃ upamā āhatā¹¹ ti dassetuṃ vuttaṃ, sace gacchasīti gāthāya pi
15 na¹² kevalaṃ etam eva imam pi te upamam āharin ti dassetuṃ vuttaṃ¹³, anari-
yarūpo ti Kevattābrāhmaṇasadiṇo asappurisa-jātiko nillajjapuriso, na tena
mettīm ti tādisena saddhīm mittadhammaṃ na kayirātha, tvaṃ pana Ke-ena
saddhīm katvā tassa vacanaṃ gaṇhi, dukkho ti evarūpena s. saṅgamo nāma
ekavāraṃ kato idhaloke pi paraloke pi mahādukkhāvahanato dukkho¹⁴ hoti,
20 yantvovā¹⁵ 'ti yañ c' eva¹⁶ ayaṃ eva vā paṭho, sukho ti idhaloke pi para-
loke pi sukho yeva.

Atha naṃ „puttaṃ evarūpaṃ na karissasīti“ suṭṭhutam
niggaṇhanto pubbe raññā kathitakathaṃ nīharitvā dassento

60. Bālo tuvaṃ elamūgo si rāja

25 yo uttamathāni mayi lapittha¹⁷,

kim evāhaṃ naṅgalakoṭivaddho

atthāni jānissam¹⁸ yathāpi añño. 1519.

70. 'Imaṃ gale gahetvāna nāsetha vijitā mama

yo me ratanalābhassa antarāyāya bhāsati' ti 1520.

- 30 ime dve gāthā vatvā „mahārāja ahaṃ gahapatiputto yathā
tava aññe Senakādayo p-ā atthāni jānanti tathā kim eva jā-
nissam, agocarō esa mayhaṃ, gahapatissippam evāhaṃ jānāmi,
ayaṃ attho Senakādīnaṃ pākaṭo, te p-ā bhontā¹⁹ ajja te

¹ Bā yadeva, Cks yatveva, Bc yanteva? ² Bā -so. ³ Cks omīti pañño. ⁴ Bā
vaho. ⁵ Bā adda tayā. ⁶ Cks omīti manto. ⁷ so Cks; Bā eso. ⁸ Cks omīti
janā. ⁹ Bā gāthādvayam. ¹⁰ Bā āhatā. ¹¹ Cks omīti na, Bā gāthāpi na.
¹² Cks -ā. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ Cks yatvovā, Bā yadevā. ¹⁵ Bā yaṃ eva. ¹⁶ Cks
ye- ittho. ¹⁷ Bā jānanti. ¹⁸ Bā hotu, omīti te paṇḍitā.

aṭṭhārasahi akkhobhiṇhi parivāritassa avassayā hontu, maṃ
 pana gīvāya gahetvā nikkadḍhituṃ ānāpehi, idāni maṃ kasmā
 pucchasi¹“ evaṃ suniggahitaṃ niggahi², taṃ sutvā rājā cin-
 tesi: „p-o mayā katadosam eva katheti, pubbe h' idam anā-
 gatabhayaṃ jāni³, tena maṃ ativiya nigganḥati⁴, na kho pana 5
 ettakaṃ kālaṃ nikkamma⁵ acchissati, avassaṃ iminā mayhaṃ
 sotthibhāvo⁶ kato bhavissati⁷“, atha naṃ parigaṇhanto dve
 gāthā abbhāsi:

71. Mahosadha atitena nānuvijjhanti paṇḍitā,
 kiṃ maṃ assaṃ va sambandhaṃ⁸ patoden⁹ eva vijjhasi. 1521. 10
 72. Sace ca⁷ passasi mokkhaṃ⁸ khemaṃ vā pana passasi
 ten⁹ eva maṃ anusāsa, kiṃ atitena vijjhasi¹⁰. 1522.

Ta. nānuvijjhantīti atitadosaṃ gahetvā mukhasattihī⁹ na¹⁰ vijjhanti,
 sambandhaṃ⁸ ti sattusenāya parivutattā suṭṭhu bandhitvā ṭhapitaṃ assaṃ viya
 kiṃ maṃ vijjhasi, teneva maṃ ti evaṃ te mokkha bhavissati evaṃ khemaṃ 15
 ti tena sotthibhāven⁶ eva maṃ anusāsa assāsehi, taṃ hi ṭhapetvā aññaṃ me
 paṭisaraṇaṃ n' atthi.

Atha M. „ayaṃ rājā ativiya andhabālo, purisavisesaṃ na
 jānāti, thokaṃ kilametvā pacchāssa avassayo bhavissāmīti“
 cintetvā āha: 20

73. Atītaṃ mānusaṃ¹¹ kammaṃ dukkaraṃ durabbhisambhavaṃ,
 na taṃ sakkomi mocetuṃ, tvam pi¹² jānassu khattiya. 1523.
 74. Santi vehāsayā nāgā iddhimanto yasassino,
 te pi ādāya gaccheyyūṃ yassa honti tathāvidhā. 1524.
 75. Santi vehāsayā assā iddhimanto yasassino, 25
 te pi ādāya gaccheyyūṃ yassa honti tathāvidhā. 1525.
 76. Santi vehāsayā pakkhī¹³ iddhimanto yasassino, te etc. 1526.
 77. Santi vehāsayā yakkhā iddhimanto yasassino, te etc. 1527.
 78. Atītaṃ mānusaṃ¹¹ kammaṃ dukkaraṃ durabbhisambhavaṃ,
 na taṃ sakkomi mocetuṃ antalikkhena khattiya¹⁴ 'ti. 1528. 30

¹ B^d miggaṇhi. ² B^d jānāti. ³ B^d -hāti. ⁴ C^{ks} nikkh-. ⁵ C^{ks} -vaṃ. ⁶ so
 all three MSS. for -baddhaṃ? ⁷ B^d omits ca. ⁸ B^d adds vā. ⁹ C^{ks} -sāntihī.
¹⁰ C^{ks} omits na. ¹¹ C^{ks} mānusekaṃ, B^d mānussaṃ. ¹² B^d pa. ¹³ all three
 MSS, -l.

Ta. kamman ti mahārāja idaṃ ito mocanaṃ nāma atītaṃ mānusehi
kattabbaṃ kammaṃ atītaṃ dukkaraṃ durabbhisambhavaṃ n' eva kātuṃ na sa-
hituṃ sakkomīti¹ ahaṃ taṃ ito mocetuṃ na sakkomi, tvam pi² jānassu
khattiyā³ ti mahārāja tvam ev' ettha kattabbaṃ jānassu, vehāsayā ti ākā-
5 sena gamanasamatthā batthino, yassā⁴ ti yassa rañño tathāvidhā chaddanta-
kule vā uposathakule vā jātā nāgā honti taṃ rājānaṃ te ādāya gaccheyyūṃ,
assā ti valāhakassa rājakule jātā assā, pakkhīti Garuḷaṃ sandhāyāha, yakkhā
ti Sātāgīrādayo, antalikkhenā⁵ ti ahaṃ antalikkhena mocetuṃ na sakkomi,
taṃ ādāya ākāsenā Mithilaṃ netuṃ na sakkomīti a.

10 Rājā taṃ sutvā appaṭibhāno nisīdi, atha Senako cintesi:
„idāni rañño ca amhākaṇ⁶ ca ṭhapetvā p-aṃ aññaṃ paṭisa-
raṇaṃ n' atthi, rājā pan' assa kathaṃ sutvā bhayatajjito kiñci
vattuṃ na sakkoti, ahaṃ p-aṃ yācissāmīti“ yācanto dve
gāthā abhāsi:

15 79. Atīradassī puriso mahante udakaṇṇave
yattha so labhate gādhaṃ⁷ tattha so vindate sukhaṃ. 1529.
80. Evaṃ amhaṇ⁸ ca raññaṇ⁹ ca tvam paṭiṭṭhā¹⁰ Mahosadha,
tvam no si mantinaṃ seṭṭho, amhe dukkhā pamocayā¹¹ ti. 1530

Ta. atīradassīti samudde bhinnanāvo tīraṃ apassanto, yatthā¹² ti
20 ūmivegabbhāhato vicaranto yasmiṃ padese paṭiṭṭhaṃ labhati, pamocayā¹³ ti
pubbe pi Mithilaṃ parivāretvā ṭhitakāle tayā va mocit' amhā idāni pi tvam
eva amhe dukkhā mocetīti yāci.

Atha naṃ niggaṇhanto M. gāthāya ajjhabhāsi:

81. Atītaṃ mānusakaṃ kammaṃ dukkaraṃ durabbhisambhavaṃ,
25 na naṃ sakkomi mocetuṃ, tvam pajānassu¹⁴ Senakā¹⁵ ti. 1531.

Ta. tvam pajānassu -- ti Senaka ahaṃ na sakkomi tvam imaṃ rājā-
naṃ ākāsenā Mithilaṃ nehitī.

Rājā gaheṭṭabbagahaṇaṃ apassanto maraṇabhayatajjito
M-ena saddhiṃ kathetuṃ asakkonto „kadāci Senako pi kiñci
30 upāyaṃ jāneyya, pucchāmi tāva naṃ“ ti pucchanto g. ā.:

82. Suṇohi mētaṃ vacanaṃ: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,

Senakaṃ dāni pucchāmi: kiṃ kiccaṃ idha maññasīti. 1532.

¹ Bā kātuṃ na sambhavituṃ, sakkā na taṃ sakkomīti. ² Bā ps. ³ Ck^o add
vā, Bā yakkhā. ⁴ Bā nāvaṃ. ⁵ Bā amhākaṇ. ⁶ Bā rañño. ⁷ Bā adds si.
⁸ Ck^o pi jā-.

Ta. kiṃ kiccaṃ ti kiṃ kātābbayuttakaṃ idha maññasi Ma - - en' amhi
pariccatto yadi tvaṃ jānāsi vadehīti.

Taṃ sutvā Se- „rājā upāyaṃ pucchati, sobhano vā hotu
mā vā kathessāmi 'ssa etaṃ upāyaṃ“ ti cintetvā g. ā.:

- ss. Aggim' dvārato³ dema, gaṇhāmase vikattanāṃ⁴, 5
aññamaññaṃ vadhivāna khippaṃ hessāma⁴ jīvitāṃ,
mā no rājā Brahmaḍatto ciraṃ dukkhena mārayīti⁵. 1533.

Ta. dvārato ti dvāraṃ pidaḥitvā ta. aggim' dema, vikattanāṃ⁴ ti
aññamaññaṃ vikattanāṃ⁶ satthaṃ gaṇhāma, hessāma⁴, ti jīvitāṃ khippaṃ
jahissāma, alaṃkatapāsādo yeva no dāruccitako bhavissati. 10

Taṃ sutvā rājā anattamano abosi, attano puttadārassa eva-
rūpaṃ citakaṃ⁷ karohīti⁸ cintetvā Pukkusādayo pucchi, te pi
attano anurūpaṃ bālakathaṃ kathayimsu, tena vuttaṃ:

- ss. Suṇohi etaṃ vacanaṃ: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
Pukkusaṃ dāni pucchāmi: kiṃ kiccaṃ idha maññasi. 1534. 15
ss. Visaṃ khāditvā miyyāma, khippaṃ hessāma⁴ jīvitāṃ,
mā no rājā Brahmaḍatto ciraṃ dukkhena mārayi. 1535.
ss. Suṇohi etaṃ vacanaṃ: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
Kāvindaṃ dāni pucchāmi: kiṃ kiccaṃ idha maññasi. 1536.
ss. Rajjuyā bajjha miyyāma, papātā⁹ papatemase, 20
mā no rājā Brahmaḍatto ciraṃ dukkhena mārayi. 1537.
ss. Suṇohi etaṃ vacanaṃ: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
Devindaṃ dāni pucchāmi: kiṃ kiccaṃ idha maññasi. 1538.
ss. Aggim' dvārato dema, gaṇhāmase vikattanāṃ¹⁰,
aññamaññaṃ vadhivāna khippaṃ hessāma⁴ jīvitāṃ, 25
na no sakkomi¹¹ mocetuṃ, sukhen' eva Mahosadho ti. 1539.

Api ca tesu Devindo „ayaṃ rājā. kiṃ karoti, aggimhi
sante khajjopanakaṃ dhamati, ṭhapetvā Ma-am añño¹² idha
sottibhāvaṃ kātuṃ samattho nāma n' atthi, ayaṃ¹³ taṃ

¹ Bā adds vā. ² read: duvārato. ³ Bā vikandanāṃ. ⁴ Bā hi-. ⁵ Bā hadayiti
or mādayiti. ⁶ Bā vikaudana. ⁷ so Bā; C¹ cittaṃ, B² cittadukkhāṃ. ⁸ so
C²; B³ hotīti. ⁹ Bā pabbatā. ¹⁰ Bā vikandanāṃ. ¹¹ Bā sakkoti. ¹² C²
añño. ¹³ Bā adds rājā.

apucchitvā amhe pucchati, mayaṃ kiṃ jānāmā¹ 'ti cintetvā
aññaṃ upāyaṃ apassanto Senakena kathitam eva kathetvā
M-aṃ vaṇṇento dve pāde ā.:

90. Tatrāyaṃ adhippāyo mahārāja:

5 mayaṃ sabbe pi paṇḍitam eva yācāma,
sace pana yāciyamāno² pi

na no sakkoti mocetuṃ³ sukhen⁴ eva Mahosadho
atha Senakassa vacanaṃ karissāmā⁵ 'ti. 1540.

Taṃ sutvā rājā pubbe Bo-assa kathitadosaṃ⁶ saritvā tena

10 saddhiṃ kathetuṃ asakkonto tassa supantassa paridevanto ā.:

91. Yathā kadalino sāraṃ anvesaṃ nādhigacchati
evaṃ anvesamānā naṃ pañhaṃ⁷ nājjhagamāmase⁸. 1541.

92. Yathā simbalino sāraṃ anvesaṃ nādhigacchati
evaṃ anvesamānā naṃ pañhaṃ⁷ nājjhagamāmase⁸. 1542.

15 93. Adese vata no vutthaṃ kuñjarānaṃ v⁹ anodake
sakāse dummanussānaṃ bālānaṃ avijānataṃ. 1543.

94. Ubbedhate me hadayaṃ, mukhañ ca parisussati,
nibbutiṃ nādhigacchāmi aggidaḍḍho va ātape. 1544.

95. Kammārānaṃ yathā ukkā anto jhāyati no bahi

20 evaṃ pi hadayaṃ mayhaṃ anto jhāyati no bahīti. 1545.

Ta. kadalino ti yathā kadalikkhandhassa nissārattā sārattiko puriso
anvesanto pi tato sāraṃ nādhigacchati evaṃ mayaṃ imamhā dukkhā muccanu-
pāyaṃ⁶ pañhaṃ pañca paṇḍite pucchitvā anvesamānāpi pañhaṃ nājjhagamā-
mase, amhehi pucchitaṃ upāyaṃ asupantā mayaṃ pañhaṃ⁷ nādhigacchāma,
25 dutiyagāthāya pi es⁸ eva nayo, kuñjarānaṃ - ti yathā kuñjarānaṃ anūda-
kaṭṭhāne vutthaṃ⁹ nāma hoti te hi tathārūpe nīrūḍake vanagahane dese vasantā
khippam eva paccāmittānaṃ vasaṃ gacchanti evaṃ amhehi pi imesaṃ dumma-
nussānaṃ bālānaṃ santike vasantehi adese vutthaṃ⁹, ettakesu hi paṇḍitesu
eko pi me idāni paṭisāraṇaṃ n¹ aṭṭhīti⁹ nānāvīdhena vilapati.

30 Taṃ sutvā p. „ayaṃ rājā ativiya kilamati, sace taṃ na
assāsessāmi hadayena phalitena marissatīti“ cintetvā assāsesi.

¹ B^d yācāmaṇo. ² B^d adds ayaṃ. ³ C^k kataṃ dosaṃ. ⁴ C^k paññā. ⁵ so
C^k; B^d najhaga-. ⁶ B^d muñc-. ⁷ C^k paññānaṃ. ⁸ B^d vuttaṃ. ⁹ B^d adds
cintetvā.

Tam attham pakāśento Satthā āha:

96. Tato so paṇḍito dhiro atthadassī Mahosadho
Vedeham dukkhitam disvā idam vacanam abravī: 1546.
97. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
aham tam mocayissāmi Rāhu-gahitam va Candimam. 1547. 5
98. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan tam mocayissāmi Rāhu-gahitam va Sūriyam. 1548.
99. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan tam mocayissāmi paṃke sannaṃ¹ va kuṇḍaram. 1549.
100. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan tam mocayissāmi peḷābaddham va pannagam. 1550. 10
101. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan tam mocayissāmi macche jalagate-r-iva. 1551.
102. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan tam mocayissāmi sayoggam balavāhanam. 1552. 15
103. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
Pañcālam vāhayissāmi kākasenam va leḍḍunā. 1553.
104. Adu paṇḍā kimatthiyā² amacco vāpi tādiso
yo tam³ sambādhapakkhantam⁴ dukkhā na parimocaye⁵ ti. 1554.

Ta. idan ti devadāhadaḍḍhe araṇṇe ghanavassam vassāpento viya tam 20
assāśento imam⁶ mā tvaṃ bhāyi mahārāja⁷ ti ādikam vacanam abravī, ta.
sannaṃ ti laggam, peḷābaddham ti peḷāya abbhantaragatam, Pañcālan ti
etam evam mahantam pi Pañcālaraṇṇo senam, vāhayissamīti palāpessāmi,
ā dū ti anāmatthe nīpāto, paṇḍā nāma kimatthiyā ti attho, amacco vāpi
tādiso ti paṇḍāya samannāgato tādiso paṇḍāsampanno amacco vāpi kimatthiyo 25
yo tam evam maraṇasambādhappattam dukkhā na mocaye, mahārāja aham pa-
ṭhamataram āgacchanto nāma kimattham āgato ti maññasi, mā bhāyi ahan tam
imamhā dukkhā mocessāmīti assāsesi.

So pi tassa vacanam sutvā „idāni me jivitam laddham“ ti
assāsi⁸, Bodhisattena sīhanāde kate sabbe va tussimsu, atha 30
Se- puochi: „paṇḍita tvaṃ sabbe amhe gahetvā gacchanto ken'
upāyena gamissasīti“, „alamkataummaggenā ti⁹, tumhesajjā hothā“
'ti vatvā ummaggadvāram vivaraṇattham yodhe āpāpento g. ā.:

¹ C^o sannaṃ. ² so B^d; C^o timatthikā, C^o nīmatthikā. ³ C^o tā, B^d tvaṃ.

⁴ B^d -pakkhantam. ⁵ C^o -yā, B^o -yī. ⁶ B^d idam. ⁷ B^d assāsesi, B^o assā-
paṭṭilabhi. ⁸ B^d -na nessāmi.

106. Etha māṇavā¹ ut̐thetha, mukhaṃ sodhetha sandhino,
Vedehe saḥ² amaccehi ummaggena gamissatīti. 1555.

Ta. māṇavā³ ti tarunādhivacanāṃ, mukhaṃ sodhethā⁴ 'ti ummagga-
dvāraṃ vivaratha, sandhino ti gharasandhino⁵ sodhetvā ekasatānaṃ sayana-
5 gabbhānaṃ dvāraṃ vivaratha anekasatānaṃ dīpālayānaṃ dvāraṃ vivarathā⁶ 'ti.

Te ut̐thāya ummaggassa dvāraṃ vivariṃsu, sakalaum-
maggo ekobhāso alaṃkatadevasabhā viya viroci.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

106. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā paṇḍitassānusārino
10 ummaggadvāraṃ vivariṃsu yantayutte ca aggaḷe ti. 1556.

Ta. anusārino⁷ ti veyyāvaccakārā, yantayutte⁸ ca aggaḷe ti sūciḡhaṭi-
kasampannāni dvāraḡavāṇāni.

Te ummaggadvāraṃ vivaritvā M-assa ārocesuṃ, so raṇṇo
saṇṇaṃ adāsi: „kālo deva, pāsādā otarathā“ 'ti, rājā otari,
15 Se- sisato nāḷivattaṃ apaneti, sātakaṃ omuṇcati, atha naṃ
M. disvā „kiṃ karosīti“ pucchi, „p-a ummaggena gacchantehi
nāma veṭhanaṃ mocetvā kacchaṃ dāḷhaṃ bandhitvā gantabban“
ti, „Senaka 'ummaggaṃ pavisanto onamitvā onamitvā jaṇṇukehi
patiṭṭhāya pavisissāmīti“ mā saṇṇaṃ akāsi, sace hatthinaḡ
20 gantukāmo si hatthiṃ abhirūha, ucco ummaggo at̐thārasa-
hatthubbedho visāladvāro, tvaṃ yathāruciyaḡ alaṃkatapatiyyatto
raṇṇo purato gacchā“ 'ti ā., Bo- pana Senakassa gamanaṃ
purato vicāretvā rājānaṃ majjhe katvā sayāṃ pacchato aho-
si, kimkāraṇā⁹: „alaṃkataummaggaṃ olokento mā saṇikaṃ aga-
25 māsi¹⁰ti“, ummagge mahājanassa yāgubhattakhādaniyādīni¹¹ ap-
pamāṇāni ahesuṃ, te manussā khādantā pivantā ummaggaṃ
olokentā gacchanti, M. pi „yātha¹² mahārājā“ 'ti codento pac-
chato yāti, rājā alaṃkatadevasabhaṃ viya ummaggaṃ olo-
kento yāti.

¹ C^k māṇava, B^d māṇava. ² C^k māṇavā. ³ B^d adds va dvāraṃ. ⁴ B^d -cārino.
⁵ C^k -ttā. ⁶ C^k pavissā-, B^d pavissā-. ⁷ B^d adds rājā. ⁸ C^k -dīnaṃ. ⁹
C^k yathā mahārāja yathā.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

107. Purato Senako yāti pacchato ca Mahosadho
majjhe ca rājā Vedehe amaccaparivārito ti. 1557.

Raṇṇo āgatabhāvaṃ ñatvā te māṇavā raṇṇo mātaraṇ ca
deviṇ ca puttaṇ ca dhītaraṇ ca ummaggā nīharitvā mahāvisāla-
mālake ṭhapesuṃ, rājāpi Bo-ena saddhiṃ ummaggā nikkhami,
te rājānaṇ ca p-aṇ ca disvā „nissamsayaṃ parahatthagat' amha,
amhe gahetvā āgatehi p-assa purisehi bhavitabban“ ti maraṇa-
bhayatajjitā bhītaravaṇ ravimsu. Cūlanirājāpi kira Vedeha-
raṇṇo palāyanabhayena — yena Gaṅgā tena¹ gāvutamattaṭṭhāne²
ahosi³ so — sannisinnāya rattiyā tesam ravaṃ sutvā⁴ „Nandā-
deviyā viya saddo“ ti vattukāmo ahosi, „kuhiṃ N-deviṃ passa-
sīti“⁵ paribhāsabhayena na kiñci ā., M. tasmim ṭhāne Pañcāla-
caṇḍikumārikam⁶ ratanarāsīmhi ṭhapetvā abhisinñcitvā „mahārāja
tvaṃ imissā kāraṇā āgato, ayan te aggamaheṣi hotū“⁷ ti ā.,
tīṇi nāvāsātāni utṭhāpesuṃ, rājā visālamālakā otaritvā alaṃ-
katanāvaṃ abhirūhi, te pi cattāro khattiyā nāvaṃ abhirūhimsu.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

108. Ummaggā nikkhamitvāna Vedehe nāvaṃ āruhi
abhirūḷhaṇ ca taṃ ñatvā anusāsi Mahosadho: 1558. 20
109. Ayan te sasuro deva ayaṃ sassū janādhipa,
yathā mātu paṭipatti evaṇ te hotu sassuyā. 1559.
110. Yathāpi niyako bhātā saudariyo ekamātuko
evaṃ Pañcālacaṇḍo te dayitabbo rathesabha. 1560.
111. Ayaṃ Pañcālacaṇḍi te rājaputtī abhijjhita,
kāmaṃ karohi te tāya, bhariyā te rathesabhā 'ti. 1561. 25

Ta. anusāsīti evaṃ kir' assa ahosi: kadāci tesam⁸ kuḷḷhitvā Cūlāni-
raṇṇo māteraṃ māreyya abhirūpēya Nandādeviyā saddhiṃ samvāsam kappeyya
rājakumāraṇ ca māreyya, paṭiññam assa gahessāmīti, tasmā ayan te ti ādini
vadanto anusāsi, ta. ayan te sasuro ti ayan tava sasurassa Cūlaniraṇṇo putto
Pañcālacaṇḍiyā kaniṭṭhabhātiko ayan te idāni sasuro, ayaṃ sassū ti ayaṃ
imissā mātā N-devi nāma tava sassū yathā mātu puttā vattapaṭivattam karonti

¹ Bā gaṅgāto in the place of yena-tena. ² Bā aṭṭhāsi. ³ Cko omit sutvā. ⁴
Bā passissasīti. ⁵ Cko -kā. ⁶ Bā eso.

evan te etissā hotu balavamātu saññaṃ upaṭṭhapetvā mā nam kadāci lobha-
cittena olokayī, nīyako ti ajjhettiko ekapīṭaro¹, ekamātukoti, ekamātuyā
jāto, dayitabbo ti piyāyitabbo, bhariyā ti ayan te bhariyā mā etissā ava-
mānaṃ akāśiti rañño paṭṭhānaṃ gaṇhi.

- 5 Rājā „sādhū“ 'ti sampatīcchi. M.² rājamātaraṃ pana
ārabbha na kinci kathesi, kimkāraṇā: tassā mahallikābhāven'
eva, idaṃ pana sabbaṃ Bo- tīre ṭhatvā kathesi. Atha naṃ
rājā mahādukkhato mutto nāvāya gantukāmo hutvā „tāta tvaṃ
tīre ṭhito va kathesi“ vatvā g. ā.:

- 10 119. Āruyha nāvaṃ taramāno kin nu tīraṃhi tiṭṭhasi,
kicchā mutt' amha dukkhāto⁴, yāma dāni Mahosadhā 'ti. 1562.
M. „deva tumhehi saddhiṃ gamanaṃ nāma mayhaṃ ayuttan“
ti vatvā āha:

119. N' esa dhammo mahārāja yo 'haṃ senāya nāyako
15 senaṅgaṃ parihāpetvā attānaṃ parimocaye. 1563.
114. Nivesanamhi te deva senaṅgaṃ parihāpitaṃ
taṃ⁵ dinnāṃ Brahmādatteṇa ānāyissaṃ rathesabhā 'ti. 1564.

Ta dhammo ti sabhāvo, nivesanamhi te ti taṃ nagaraṃ sandhāyāha,
parimocaye ti parimocayya, parihāpitaṃ ti chaḍḍitaṃ.

- 20 Tesu hi manussesu⁶ sudūramaggaṃ⁷ āgatattā keci kilantā
niddaṃ okkantaṃ keci khādantaṃ pivantaṃ ambhakaṃ nikkhanta-
bhāvaṃ na jānanti keci gilānā mayā saddhiṃ cattāro māse
kammaṃ katvā mama upakāraṃanussā c' ettha' bahū, na
sakkā mayā ekamanussam pi chaḍḍetvā gantum, ahaṃ pana
25 nivattitvā sabbaṃ pi taṃ tava senaṃ Brahmādatteṇa dinnāṃ
appaṭividdhaṃ ānessāmi, tumhe mahārāja katthaci avilambantā
sīghaṃ gacchatha, mayā vo antarāmagge hatthivāhaṇādīni ṭha-
pitāni, kilantāni kilantāni pahāya samatthasamatthehi sīghaṃ
Mithilam eva pavisathā⁸ 'ti. Tato rājā gātham āha:
30 115. Appaseno mahāsenāṃ kathaṃ viggayha⁹ ṭhassasi,
dubbalo balavantena vihaṇṇissasi paṇḍitā 'ti. 1565.

¹ Bā ekavasiṭṭhiko. ² Cks omit M. ³ Bā -ato. ⁴ Cks omit taṃ. ⁵ Cks -ehi

⁶ Bā -ggā. ⁷ Bā pettha. ⁸ Bā nigg-.

Ta. viggayhā¹ 'ti paṭṭippharitvā², vihaññissasati haññissasi.

Tato Bodhisatto gātham āha:

116. Appaseno pi ce mantī mahāsenam amantinaṃ
jināti rājā rājāno ādicco v' udayan' taman ti. 1566.

Ta. mantīti mantāya samannāgato paññavā upāyakusalo, amantinan ti 5
anupāyakusalam jināti paññavā duppaññaṃ jināti, rājā rājāno ti eko pi ca
evārūpo rājā bahū pi duppaññārājāno jināti yeva, yathā kin ti: ādicco--vu-³
ti ādicco udento taman vidhamitvā ālokaṃ dasseti evaṃ jināti c' eva suriyo
viya virocasi.

Idaṃ vatvā M. rājānam vanditvā „gacchatha tumhe“ ti 10
vatvā uyyojesi, so „mutto vat' amhi amittahatthato imissā ca
laddhattā manoratho pi me matthakaṃ patto“ ti Bo-assa
guṇaṃ āvajjitvā uppannapitipāmojjo p-assa guṇe Senakassa
kathento gātham āha:

117. Susukhaṃ vata samvāso paṇḍitehīti Senaka, 15
pakkhīva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthathagate⁴ mocayi no Mahosadho ti. 1567.

Ta. susukhaṃ vata⁵ 'ti atisukhaṃ vata idaṃ, katarāḥ: so⁶ samvāso
p-hi, itīti kīraṇatthe ti nipāto, i. v. h.: yasmā amittahatthagate mocayi no
Ma- tasmā Se-a vadāmi susukhaṃ vata idaṃ so⁷ esa p-ehi samvāso ti. 20

Taṃ sutvā Se- pi p-assa guṇaṃ kathento āha:

118. Evaṃ etaṃ⁸ mahārāja paṇḍitehi sukhāvahaṃ⁹,
pakkhīva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthathagate mocayi no Mahosadho ti. 1568.

Atha Videharājā nadim¹⁰ uttaritvā yojanantare M-ena 25
kāritagāmaṃ sampatto, tatr' assa Bo-ena ṭhapitamanussā
hatthivāhanādīni c' eva annapānādīni ca adamsu, so¹¹ kilante
hatthiassarathe nivattetvā¹² itare ādāya tehi saddhim aññaṃ
gāmaṃ pāpuṇi, eten' upāyena yojanasatamaggaṃ atikkamitvā
punadivase pāto va Mithilaṃ pāvisi, Bo- pi ummagadvāraṃ so

¹ Bā nigga-. ² Bā niggahehvā. ³ Cks cu-. ⁴ Bā -hatthatta-, Bā amittassa
hatthagate. ⁵ Bā yo. ⁶ Bā eva. ⁷ Cks -ho, Bā -hā. ⁸ Ck dīnaṃ. ⁹ Bā
adda rājā. ¹⁰ Cks -ttitvā, Bā dhapetvā.

gantvā attanā sannaddhakhaggaṃ omuñcivā ummagadvāre
vālukaṃ viyūhivā ṭhapesi, ṭhabetvā ummaggaṃ pavisitvā
ummaggena gantvā taṃ nagaraṃ pavisitvā gandhodayakena nahā-
yitvā nānaggarasabhojanaṃ bhuñjitvā sayanavaragato, „mano-
5 ratho me matthakaṃ patto“ ti āvajjanto nipajji, atha tassā
rattiyā accayena C-rājā senaṇṇaṃ vicārayamāno taṃ nagaraṃ
upāgami.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

119. Rakkhivā kasiṇaṃ rattiṃ Cūlanīyo mahabbalo
10 udentaṃ aruṇuggamhi Upakāriṃ upāgami. 1569.
120. Āruhya pavaraṃ nāgaṃ balavantaṃ saṭṭhihāyanaṃ
rājā avoca Pañcālo Cūlanīyo mahabbalo 1570.
121. Sannaddho maṇivammesu gharaṃ ādāya pāṇinaṃ
pessiye ajjhabhāsitha puthugumbe samāgate ti. 1571.
- 15 Ta. kasiṇaṃ ti sakalaṃ, udentaṃ ti udento, Upakāriṃ ti Pañcāla-
nagaraṃ upādāya M-ena kārītattā Upakārīti laddhanāmaṃ taṃ nagaraṃ upā-
gami, avocā 'ti attano senaṃ avoca, pessiye ti attano pesanakārake', ajjha-
bhāsithā 'ti adhibhāsitha puretaraṃ eva abhāsitha, puthugumbe ti
bahūsu sippesu patiṭṭhite anekasippaṇṇū.
- 20 Idāni te sarūpato dassetuṃ
122. Hatthāruhe¹ anīkaṭṭhe rathike pattikārike
upāsanaṃhi katahatthe vālavedhe samāgate ti vuttaṃ. 1572.
Ta. upāsanaṃhi dhanusippe, katahatthe ti avirujjhanavedhītāya
sammānahatthe.
- 25 Idāni rājā Vedehaṃ jīvagāhaṃ gaṇhāpetuṃ āpāpento ā.:
123. Pesetha kuṇjare danti balavante saṭṭhihāyane,
maddantu kuṇjarā nagaraṃ Vedehena sumāpitam. 1573.
124. Vacchadantaṃ mukhā senā tikkhaggā² aṭṭhivedhino
paṇunṇā³ dhanuvegena sampatantu 'aritarāṃ. 1574.
- 30 125. Mānavā vammīno sūrā citraḍḍayutā vudhā
pakkhandaṃ mahānāgā hatthīnaṃ hontu sammukhā. 1575:
126. Sattiyo teladhotāyo accimantā⁴ pabhassarā
vijjotamānā tiṭṭhanti sataraṃsīva⁵ tārakā. 1576.

¹ Ck^s pesaṇa-. ² B^d -rohe. ³ B^d tikkhaggā. ⁴ Ck^s paṇunṇā, B^d paṇunā. ⁵
Ck^s -utī. ⁶ Ck^s -sā viya.

127. Āvudhabalavantānaṃ guṇikāyūradhāriṇaṃ
etādisānaṃ yodhānaṃ saṅgāme apalāyinaṃ
Vedehe kuto muccissati sace pakkhiva kāhati. 1577.
128. Timsā me purisā¹ nāvutyō² sabbe v³ ekekanicchitā
yesaṃ samaṃ na passāmi kevalaṃ mahimaṃ caraṃ. 1578. 5
129. Nāgā ca kappitā danti balavantā saṭṭhihāyānā
yesaṃ khandhesu sobhanti kumārā cārudassanā. 1579.
130. Pitālaṃkāṛā pītavasanā pītuttaranivāsānā⁴
nāgakkhandhesu sobhanti devaputtā va Nandane. 1580.
131. Pāṭhīnavañṇaṃ nettimsā teladhotā pabhassarā
niṭṭhitā naravīrehi samadhārā sunissitā 1581. 10
132. Vellāḷino⁵ vītamalā sikāyasamayā⁶ dāḷhā
gahitā balavantehi suppahārappahārihi⁷. 1582.
133. Suvañṇacārusampannā lohitakacchūpavādītā⁸
vivattamānā⁹ sobhanti vijju v¹⁰ abbhagghanantare. 1583. 15
134. Patākāvammino¹¹ sūrā asicammaṣṣa kovidā
tharuggahā¹² sikkhitāro nāgakkhandhātipātino¹³ 1584.
135. Edisehi parikkhitto n¹⁴ atthi mokkho ito tava,
pabhāvan te na passāmi yena tvaṃ Mithilaṃ vaje ti 1585.

Ta, dantīti sampannadante, vaccha -- ti nikhādenasadisamukhā, pa- 20
punnā¹⁵ ti vissatṭhā, sampatantū¹⁶ ti evarūpasarā itaritarāṃ¹⁷ sampatantu
samāgacchantu, ghanameghavassaṃ viya saravassaṃ vassathā¹⁸ ti āṇṇepi, māṇavā
ti taruṇayodhā, vammīno ti vammahatthā, citraḍaṇḍa -- ti citraḍaṇḍayuttehi
āvudhehi samannāgatā, pakkhandīno ti saṅgāmapakkhandakā, mahānāgā ti
mahānāgesu koṭṭanādaṃ katvā āgacchantesu niccalā thatvā tesāṃ dante gahetvā 25
luṇṇitum samatthayodhā viya, sataraṃsaiva¹⁹ -- ti sataraṃsā osadhītārakā viya,
āvudha -- ti āvudhabalena yuttānaṃ, guṇi -- ti guṇi vuccati kavacaṃ, kava-
cāni c²⁰ eva kāyūrabharāṇāni ca dhārentānaṃ kavacasamkhātāni vā kāyūrāni
dhārentānaṃ, sace pakkh -- ti sace pakkhī viya ākāse pakkhandanaṃ kāhati
tathāpi kim²¹ muccissatīti vadati, timsa me purisā²² nāvutyō ti puri- 30
sānaṃ timsasahassāni navutī ca satāni²³ timsanāvutyō ti vuccati²⁴, sabbe-

¹ Bā -sa; read: pose? ² so all three MSS. ³ Cks -ravāsasā. ⁴ Bā -lino. ⁵ so
Cks; Bā sikkāyasam mayā. ⁶ Bā -ribhi, C² yugārūghappahārihi, C³ suppahārihi.
⁷ so Cks for -pādītā? Bā -padhāritā. ⁸ Bā vivitta-. ⁹ C² paṭakā, Bā pathakā.
¹⁰ Bā dhanuggahā. ¹¹ Bā -dhe nipātino. ¹² Bā panunā, C² panunpā, C³ pa-
nunpā. ¹³ Bā -rā. ¹⁴ Cks -sā viya. ¹⁵ Cks kiñci. ¹⁶ Bā -sa. ¹⁷ Bā navutī-
sahassāni. ¹⁸ Bā vuccanti.

vekekaniechitā ti ettakā¹ mayham² paresam hatthato āvudham gahetvā
 paccāmittānam³ sīsapātanassamatthā ekekaṃ vicinītvā gahitā anivattino yodhā ti
 dasseti, kevalam mahimam caran ti sakalam pi imam mahimam caranto⁴
 yesam⁵ sadisam na passāmi te yeva me yodhā ettakā ti dasseti, cārudassanā
 5 ti cāru vuccati suvaṇṇam, suvaṇṇavappā ti a, pītālamkāra ti pītavaṇṇālam-
 kāra, pītavassanā ti suvaṇṇavappavattā, pītuttaranivāsana ti pītuttara-
 saṅgā, pāṭhina -- ti pāsāpamacchakassadīsā, nettimsā ti khaggā, nara -- ti
 viriyavantehi⁷ paṇḍitapurisehi, sunissitā ti sunissitā atitikkhīnā, vellāḷino⁸ ti
 ṭhitamejjhantike suriyo viya vijjotamānā, sikkāyassamayā⁹ ti sattavāre koṇḍasaṅkhe
 10 khādāpetvā gahitena sikkāyassena⁹ katā, supphāhārapphāhāriṭti dalhappahārehi
 yodhehi, lohitaṭṭakachūpavādītā¹⁰ ti lohitaṭṭavāṇāya kosiyā samannāgatā,
 patākā¹¹ ti ṭhāse parivattanassamatthā, asicammassa -- ti etasam gabaṇe
 kusalā, tharugahā¹² ti tharuggahakā¹², sikkhitāro ti tasmiṃ tharugahaṇe¹²
 ativiya sikkhitā, nāgakkhandhātipātino¹³ ti hatthikkhandhe¹⁴ khaggena
 15 chinditvā pātanassamatthā, natthi makkho ti ambho Vedeha ceṭaka¹⁵ paṭha-
 mam gahapatiṭṭassānubhāvena mutto si dāni pana n' atthi tava makkho ti
 vadati, pabbhāvante ti idāni rājānubhāvam na¹⁶ passāma yena tvaṃ Mithilam
 gamissasi kūpe¹⁷ pavīṭṭhamaccho viya hi ajja jāto sīti.

Vedeham tajjento „idāni naṃ gaṇbissāmiti“ vajiramkusena
 20 nāgaṃ codento „gaṇhatha bhindatha vijjhathā“ 'ti senam āṇā-
 pento Cūlanirājā Upakārinagaram avattharanto viya upāgami.
 Atha naṃ M-assa upanikkhittakapurisā „ko jānāti kiṃ bha-
 viassatīti“ attano upaṭṭhāke gahetvā parivārayimsu. Tasmiṃ
 khaṇe Bo- sirisayanā vuṭṭhāya katasarīrapaṭijaggano bhutta-
 25 pātarāso alamkatapaṭiyatto satasahassaggaṇakam Kāsikam¹⁸
 nivāsetvā rattakambalam ekaṃsam katvā sattaratanacittam
 laṇḍadaṇḍakam²⁰ ādāya suvaṇṇapāduka²¹ abhiruyha devaccharā
 viya alamkatatitthiyo²² vālavijaniyā vijamāno alamkatapāsāde
 sīhapaṇjaram vivaritvā Cūlanirāṇṇo attānam dassento Sakka-
 30 devarājajalīhāya aparāparam caṃkami. C-rājā pan' assa rūpa-
 sirim oloketvā cittam pasādetum nāsakkhi, „idāni naṃ gaṇ-

¹ all three MSS. etthakā. ² B^d adds yodhā. ³ C^k -ttam. ⁴ so C^g; B^d ma-
 him ca-, C^k mahimadvāranto? ⁵ B^d adds mam. ⁶ C^k -ravāsasā ⁷ C^k omit
 viri-. ⁸ B^d -lino. ⁹ B^d sikkā-. ¹⁰ B^d -padhāritā. ¹¹ C^k -atākā, B^d pathakā.
¹² B^d dhanu-. ¹³ B^d -dhe nipātino ¹⁴ C^k -dha. ¹⁵ B^d tvaṃ. ¹⁶ C^k omit
 na. ¹⁷ B^d jāle. ¹⁸ C^k ti ouly, B^d adds cūlanirājā. ¹⁹ B^d kāsikavattham. ²⁰
 B^d valaṇḍakadaṇḍakam, B^g valaṇḍjanaka-. ²¹ B^d -kam. ²² B^d -yo.

hissāmīti¹ turitāturito hatthim eva pesesi. P. cintesi: „ayaṃ¹
 ‘Vedehe me laddho’ ti saññāya turito āgacchati², na jānāti
 attano dārake gahetvā amhākaṃ rañño gatabhāvam³, suvaṇṇā-
 dāsasadisam mama mukhaṃ dassetvā kathessāmi tena saddhin⁴
 ti so vātapāne t̥hito va madhurassaram nicchāretvā tena sad- 5
 dhiṃ kathento āha:

186. Kin nu santaramāno va nāgaṃ pesesi kuñjaraṃ,
 pahaṭṭharūpo āpatasi⁵, laddhattho ‘smīti⁶ maññasi. 1586.
 187. Ohar’ etaṃ dhanuṃ cāpaṃ, khurappaṃ paṭisaṃhara,
 ohar’ etaṃ subhaṃ vammaṃ⁷ veluriyamaṇisanthatan ti. 1587. 10

Ta. kuñjaraṃ ti seṭṭhaṃ, āpatasīti āgacchasi, laddhatthosmīti nīp-
 phannattho ‘smi manoratho me matthakaṃ patto ti maññasi, oharetan ti imaṃ
 nipasaṃkhātaṃ dhanuṃ hara chaḍḍehi ko nu eten’ attho, paṭisaṃhara⁸ ‘ti
 apanetvā aṇṇassa vā dehi paṭicchanne vā t̥hāne t̥hapehi kiṃ khurappena karis-
 sassi, vammaṃ⁹ ti etaṃ vammaṃ¹⁰ pi apanehi idaṃ tayā hiyyo paṭimukkaṃ 15
 bhavissati chaḍḍehi naṃ mā te sarīraṃ uppaṇḍukaṃ ahoṃ aklametvā gato¹¹ va
 tava nagaraṃ pavisā ‘ti rañña saddhiṃ keḷiṃ akāsi.

So tassa vacanaṃ sutvā „gahapatiputto mayā saddhiṃ
 keḷiṃ karoti, ajja te kattabbaṃ jānissāmīti“ tajjetvā g. ā.:

188. Pasannamukhavaṇṇo si, mihitapubbaṇ¹² ca bhāsasi, 20
 hoti kho maraṇakāle¹³ tādisi vaṇṇasampadā ti. 1588.

Ta. mihita¹⁴ -- ti paṭhamaṃ sītaṃ katvā paccā bhāsanto mihitapubbam
 eva bhāsasi maṃ kismiṃci¹⁵ na gaṇesi, hoti kho ti maraṇakāle nāma vaṇṇa-
 sampadā hoti yeva tasmā tvaṃ virocasi ajja te sīsaṃ chinditvā jayapānaṃ 25
 pīvissāmā ‘ti.

Evam tassa tena saddhiṃ kathanakāle mahābalakāyo
 M-assa rūpasiriṃ dievā „amhākaṃ rājā Ma-paṇḍitena saddhiṃ
 manteti¹⁶, kin nu kho kathenti¹⁷, etesaṃ kathaṃ suṇissāmā¹⁸ “ti rañño
 santikaṃ eva agamāsi. P. pi tassa kathaṃ sutvā „na maṃ
 Ma-paṇḍito ti jānāsi¹⁹, nāhaṃ attānaṃ māretuṃ dassāmi, manto 30

¹ Cks ahaṃ. ² Cks -tova for teva? ³ Bā adds maññeti. ⁴ Bā ātapasi ⁵ Bā
 mhiṭi. ⁶ Bā ca-. ⁷ Bā pāto. ⁸ Bā mita-. ⁹ Cks -ṇe-. ¹⁰ Cks repeat ki-,
 Bā has kismiṃci. ¹¹ Bā -si. ¹² Bā -si. ¹³ Bā -ti.

te bhinno, Kevaṭṭena ca tayā ca hadayena cintitaṃ na jātaṃ mukhena kathitaṃ eva pana jātaṃ¹ ti pakāsento ā.:

139. Moghan te gajjitaṃ rāja, bhinnamanto si khattiya,
duggaṇho hi² tayā rājā³ khalumkenēva sindhavo. 1589.

5 140. Tinno hiyyo rājā Gaṇḍamā sāmacco saparijano,
haṃsarājāṃ yathā dhamko⁴ anujavaṃ⁵ patissasīti⁶. 1590.

Ta. bhinna--ti yo tayā Kevaṭṭena saddhiṃ sayanagabbhe manto gahito taṃ mama⁷ na jānāti mā saññaṃ karī pag eva so mayā ūto, bhinnamanto si jāto, duggaṇho hi⁸ tayā ti mahārāja ambhakaṃ rājā assakhalumkena sindhavo viya duggaṇho⁹, ghoṭakaṃ¹⁰ ārūhena javasampannaṃ ājāṇiyaṃ āruya¹¹ gacchanto viya gahetum na sakkotīti a., khalumko viya hi Ke-, taṃ ārūhapuriso viya tvam, jātsampannasindhavo viya ahaṃ, taṃ ārūhapuriso viya ambhakaṃ rājā ti dasseti, tinno ti hiyyo va uttiṇṇo, so ca kho saparijano ekako va palāyitvā gato, anujavan¹² ti sace pana tvam¹³ anujavissasi anubandhissasi¹⁴ atha¹⁵ yathā suvaṇṇahaṃsarājāṃ anujavanto dhamko¹⁶ antarā papatati¹⁷ evaṃ papatissasi¹⁸ antarā va vināsaṃ pāpuṇissasīti vadati.

Idāni asambhītakesarī viya udāharapaṇaṃ āharanto ā.:

141. Sigālā rattibhāgena phullaṃ disvāna kiṃsukaṃ
maṃsapesīti maññantā paribbūḥā migādhamā 1591.

20 142. Vītivattāsu rattīsu uggatasmim divākare
kiṃsukaṃ phullitaṃ disvā¹⁹ āsāchinā²⁰ migādhamā 1592.

1 43. Evam eva tuvaṃ rāja Vedehaṃ parivāraya²¹
āsāchinno²² gamissasi sigālā kiṃsukaṃ yathā ti. 1593.

Ta. disvā²³ ti candālokena oloketvā, paribbūḥā ti pāto va maṃsa-peelam khādītva gamissamā²⁴ ti parivāretvā aṭṭhamasu, vītivattāsu²⁵ ti te yāsu yāsu rattīsu evaṃ aṭṭhamasu tāsu tāsu attitāsu, disvā²⁶ ti suriyālokena kiṃsukaṃ disvā na idaṃ maṃsaṃ ti ūtvā chinṇasā hutvā palāyimsu, sigālā ti yathā sigālā kiṃsukaṃ parivāretvā āsāchinā²⁷ gatā evaṃ tvam pi idha Videharaṇṇo natthibhāvaṃ ūtvā gamissasi senaṃ gahetvā palāyissasīti dīpeti.

30 Rājā tassa taṃ asambhītavacanaṃ sutvā cintesi: „ayaṃ gahapatiputto atisāro hutvā katheti²⁸, nissamaṃsayam Vedeho palāto²⁹ bhavissatīti“ ativiya kujjhitvā „pubbe mayaṃ gaha-

¹ Bā sl. ² all three MSS. rāja. ³ Cks vaṃko. ⁴ Cks anujā-. ⁵ so Bā; Cks papatissati. ⁶ Bā maṃ. ⁷ Bā adda sl. ⁸ Bā khaluṇḍam. ⁹ Cks ārūḥa. ¹⁰ Cks anujā-. ¹¹ Bā adda tām. ¹² Cks anujavissa. ¹³ Bā adda nam. ¹⁴ Cks vaṃko. ¹⁵ Bā antarā va sampatissati. ¹⁶ Bā samūpa-. ¹⁷ Cks -āna. ¹⁸ Cks āsamch-, Bā āsacch-. ¹⁹ so Cks; Bā -yi, read: -vāriya. ²⁰ Bā āsacch-. ²¹ Bā -si. ²² Bā palāpito.

patiputtam nissāya uttarasāṭṭakassāpi assāmikā¹ jāta, idāni tena amhākaṃ hatthapathaṃ āgato paccāmitto palāyito, bahussa² vata no anathassa kārako, ubhinnaṃ kattabbakāraṇaṃ imass³ eva karissāmīti⁴ tassa kāraṇaṃ kātuṃ āṇāpento ā.:

144. Imassa hatthe⁵ pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca chindatha 5
yo me amittaṃ hatthagataṃ Vedehaṃ parimocayi. 1594.
145. Imassa⁶ maṃsaṃ ca pātappaṃ sūle katvā pacantu naṃ
yo me amittaṃ hatthagataṃ Vedehaṃ parimocayi. 1595.
146. Yathāpi āsabhaṃ⁷ cammaṃ pathavyā vitaniyyati⁸
sīhassa atho⁹ vyagghassa hoti saṃkusamāhataṃ¹⁰ 1596. 10
147. Evaṃ taṃ vitaniṭṭvā¹¹ vedhayissāmi sattiyā
yo me amittaṃ hatthagataṃ Vedehaṃ parimocayīti. 1597.

Ta. pātappaṃ ti pacitabbayuttakaṃ migādīnaṃ maṃsaṃ viya imaṃ ga-
hapatiputtam sūlesu āvūṭṭvā pacantu, sīhassa atho⁹ vyagghassa 'ti etesaṃ
ca yathā cammaṃ saṃkusamāhataṃ¹⁰ hoti, vedhayissāmi ti vijjhāpessāmi. 15

Taṃ sutvā M. sitaṃ¹⁰ katvā „ayaṃ rājā na jānāti attano deviyā ca bandhavānaṃ ca mayā Mithilaṃ pahitabhāvaṃ, tena me idaṃ kammakāraṇaṃ vicāreti, kodhavasena pana maṃ usunā vijjheyya aññaṃ vā attano ruccanakaṃ kareyya, sokā-turaṃ vedanāmattaṃ katvā hatthipiṭṭhe yeva naṃ visaññaṃ 20
nipajjāpetuṃ taṃ kāraṇaṃ ārocessāmīti¹¹“ cintetvā ā.:

148. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi¹¹
evaṃ Pañcālacaṇḍassa Vedeho chedayissati. 1598.
149. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi
evaṃ Pañcālacaṇḍiyā Vedeho chedayissati. 1599. 25
150. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi
evaṃ Nandāya deviyā Vedeho chedayissati. 1600.
151. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi
evaṃ te puttadārassa Vedeho chedayissati. 1601.

¹ Bā asāpitā. ² Bā bahu. ³ Cks hattha, Bā hatthe ca. ⁴ Cks imaṃ. ⁵ Bā usabha. ⁶ Bā viha-. ⁷ Cks add pi. ⁸ Cks -gataṃ. ⁹ Cks yathā. ¹⁰ Bā hasitaṃ. ¹¹ Bā chindasi, Cks chejjasi, throughout.

153. Sace¹ maṁsaṇ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ Pañcālacaṇḍassa Vedehe pācayissati. 1602.
153. Sace¹ maṁsaṇ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ Pañcālacaṇḍiyā Vedehe pācayissati. 1603.
- 5 154. Sace¹ maṁsaṇ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ Nandāya deviyā Vedehe pācayissati. 1604.
155. Sace¹ maṁsaṇ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ te puttadārassa Vedehe pācayissati. 1605.
156. Sace maṁ vitanitvāna² vedhayissasi sattiya³
10 evaṁ Pañcālacaṇḍassa Vedehe vedhayissati. 1606.
157. Sace maṁ vitanitvāna vedhayissasi sattiya³
evaṁ Pañcālacaṇḍiyā Vedehe vedhayissati. 1607.
158. Sace maṁ vitanitvāna vedhayissasi sattiya³
evaṁ Nandāya deviyā Vedehe vedhayissati. 1608.
- 15 159. Sace maṁ vitanitvāna vedhayissasi sattiya³
evaṁ te puttadārassa Vedehe vedhayissati,
evaṁ no mantitaṁ raho, Vedeheṇa mayā saha⁴. 1609.
160. Yathā phalasataṁ cammaṁ kontimantisuniṭṭhitaṁ⁵
upeti tanutāṇāya sarānaṁ paṭihantave 1610.
- 20 161. Sukhāvaho dukkhanudo⁶ Vedeheṇa yasassino
matim⁷ te paṭihaṇṇāmi usum phalasatena vā⁸ 'ti. 1611.

Ta. chedayissatīti paṇḍitassa kira Cūlaninā hatthapādā chinna⁹ 'ti
sutvā va chedayissati puttadārassa 'ti mama ekassa chinna⁹ paccaya¹⁰ tava dvina-
naṁ puttānaṁ yeva aggamahesiya¹¹ cā 'ti tiṇṇaṁ pi janānaṁ aṇhakaṁ rājā
25 chedayissati, evaṁ no mantitaṁ raho ti mahārāja mayā ca Vedeheṇa
evaṁ rahiṁ mantitaṁ, yaṁ yaṁ idha mayhaṁ C-rājā karoti taṁ taṁ ta. tassa
puttadārānaṁ kātabbau ti, phalasatan ti phalasatappamāṇaṁ bahukhāre khā-
dāpetvā mudubbhāvaṁ upanītacammaṁ, kontimantisuniṭṭhitaṁ¹² ti konti-
mantā vuccati¹³ cammakārā, satthitāya kontāya likhattā¹⁴ katattā¹⁵ suṭṭhu niṭ-
30 ṭhitaṁ, tanutāṇāya 'ti yathā taṁ cammaṁ sarānaṁ paṭihantave sarīratāṇaṁ
upeti sare paṭihanitvā sarīraṁ rakkhati, sukhāvaho ti mahārāja aham pi

¹ Bā adds me. ² Bā viha-. ³ vedeheṇa m. s. wanting in Cks. ⁴ Bā konti-
mantā-. ⁵ Bā dukkhā-. ⁶ Bā manti. ⁷ Cks -pāde chinna, Bā -pādā chin-
dathā. ⁸ Bā chindana-. ⁹ Bā -mantā-. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ so Bā;
Cks -antā. ¹² Bā -kāra kāyakantanalekhikānaṁ vasena katattā.

amhākaṃ rañño paccāmittaṃ¹ vāraṇaṭṭhena taṃ saraparittāṇacammaṃ viya sukhāvaho, dukkhanudo² ti kāyīkacetasīkasukhaṃ āvahāmi dukkhan nudemi, matin³ te ti tasmā tava matim⁴ paññaṃ usum tena phalassatacammaṃ viya attano matiyā paṭṭhanissāmi.

Taṃ sutvā rājā cintesi: „g-putto kiṃ katheti, yathā kira 5 ahaṃ etassa evaṃ Videharājā mama puttadārassa kammakāraṇaṃ kariṇissati⁵, na jānāti mama puttadārakānaṃ ārakkhassa susaṃvihitabhāvaṃ, idāni māressatīti⁶ maraṇabhayaṇa vilapati⁷, nāssa vacanaṃ saddahāmiti⁸“. Mahāsatto „ayaṃ ‘mama bhayaṇa⁹ kathetīti’ maññati, jānāpessāmi taṃ“ ti cintetvā ā.: 10

100. Imgha passa¹⁰ mahārāja suññaṃ antepuraṃ tava
orodhā ca kumārā ca tava mātā ca khattiya
ummaggā niharitvāna Vedeḥassa¹¹ upanāmitā ti. 1612.

Ta. ummaggā ti mayā attano māṇave pesetvā pāsādā otarāpetvā ummaggen¹² eva¹³ āharāpetvā mahāummaggā niharitvā bandhavā te Vedeḥassa 15 upanāmitā.

Taṃ sutvā rājā cintesi: „p. ativiya dāḥaṃ katvā katheti, mayā ca rattibhāge Gaṇḍāya passe¹⁴ Nandādeviyā saddo pi¹⁵ auto, mahāpañño p. kadāci saccaṃ bhaveyyā¹⁶“ ti uppanna-balavasoko dhiṭim upaṭṭhāpetvā asocanto viya ekaṃ amaccaṃ 20 pakkosāpetvā jānanatthāya pesento itaraṃ gātham āha:

100. Imgha antepuraṃ mayhaṃ gantvāna vicinātha naṃ
yathā imassa vacanaṃ saccaṃ vā yadi vā musā ti. 1613.

So sapaṇivāro rājanivesanaṃ gantvā dvāraṃ vivaritvā anto pavisitvā hatthapāde bandhitvā mukhaṃ pidahitvā nāgadantesu 25 olambino¹⁷ antepurapālake ca khujjavāmanakādayo¹⁸ ca bhājanāni ca bhinditvā ta. ta. vippakiṇṇaṃ¹⁹ khādanīyabhojanīyaṃ ratanagharadvārāni vivaritvā kataratanavilopaṃ²⁰ vivaṭadvāraṃ sirigabbaṃ yathāvivatṭheh²¹ eva vātapānehi pavisitvā caramānaṃ

¹ Bā - tta. ² Bā dukkhā-. ³ Bā mantī. ⁴ Bā mati. ⁵ Bā adda ti vadati. ⁶ C^{ks} marissatīti. ⁷ C^{ks} -titi. ⁸ Bā -hāmiti, C^{ks} -hi. ⁹ Bā maṃ maraṇabhayaṇa. ¹⁰ C^{ks} ssa. ¹¹ Bā jaṇḍumaṇḍana. ¹² Bā gaṇḍāpassena. ¹³ Bā viya. ¹⁴ so all three MSS. for bhaveyyā? ¹⁵ Bā olaggite. ¹⁶ C^{ks} khudda-. ¹⁷ C^{ks} Bā -ṇṇa. ¹⁸ C^{ks} kataṃ.

kākagaṇaṃ cā 'ti chaḍḍitaḡamasadisam̐ susānabhūmim̐ viya nis-sirikaṃ rājabhavanam̐ disvā raṇṇo ārocento ā.:

164. Evam̐ etaṃ mahārāja yathā āha Mahosadho
suṇṇam̐ antepuram̐ ¹ sabbam̐ kākaḡaṭṭanakam̐ yathā ti. 1614.

5 Ta. kaka -- ti macchānam̐ gandhehi āgatehi kakehi samākiṇṇo samudda-tiro chaḍḍitaḡamako viya.

Rājā catunnam̐ janānam̐ vippayogasambhavena sokena kampamāno „idaṃ dukkham̐ mama gahapatiputtam̐ nissāya uppannam̐“ ti daḡdena ghaṭṭitāsiviso viya Bo-assa ativiya kujjhi.

10 M. tassākāram̐ disvā „ayam̐ rājā mahāyaso kadāci kodha-vasena 'kiṃ me etehīti' khattiyamānena maṃ vihettheyya, yaṃ nūnāham̐ N-devim̐ iminā aditṭhapubbam̐ viya karonto tassā sarīravannaṃ vaṇṇeyyam̐, ath' esa' tam̐ anussaritvā 'sa' āham̐ Mahosadam̐ māressāmi evarūpaṃ itthiratanam̐ na labhissāmiti“
15 attano bhariyāya sinehena' na kiṇci mayham̐ karissatīti“ cin-tetvā attarakkhanattham̐ pāsāde ṭhito va rattakambalantarena suvaṇṇavaṇṇabāham̐ niharitvā tassā gatamaggācikkhanavasena vannaṃ kathento ā.:

165. Ito gatā' mahārāja nārī sabbaṇḡasobhanā' ⁷

20 kosumbhaphalakasussonī haṃsagaggarabhāṇinī. 1615.

166. Ito nītā' mahārāja nārī sabbaṇḡasobhanā' ⁷

koseyyavasanaṃ sāmā jātarūpasumekhalā 1616.

167. Surattapādā kalyāṇī suvaṇṇamaṇimekhalā

pārevaṭakkhi' sutanū bimboṭṭhā tanumajjhimā 1617.

25 168. Sujātā bhujalaṭṭhīva ¹⁰ vellīva ¹¹ tanumajjhimā ¹²

dīghassakesā ¹³ asitā ¹⁴ isakaggapavellitā ¹⁵ 1618.

169. Sujātā migachāpā va' ¹⁶ hemantaggisikhā-r-iva

nadīva giriduggesu saṇchannā khuddaveḷuhi ¹⁷ 1619.

¹ Cks anto-. ² Cks te-. ³ Bđ aṭha so. ⁴ Bđ adda asārento pana tam̐ labhis-sāmiti. ⁵ Bđ siṇnehana, Ck pītehete. ⁶ Ck -tam̐, Cs -ta. ⁷ Bđ -ṇā. ⁸ Cks mahārāja ito nītā. ⁹ Bđ -ta-. ¹⁰ Bđ -laṭṭhīva, Cks bhujalaṭṭhī ca. ¹¹ Bđ vedivā. ¹² Cks anu-. ¹³ Bđ -assā-. ¹⁴ Ck asatā, Cs asitā. ¹⁵ Bds iṭṭā-. ¹⁶ Cks migajāḡiva. ¹⁷ Bđ -bhi.

170. Nāganāsūrukalyāṇī paṭhamā timbarutthanī

nātidighā nātirassā nālomā nātilom' assā 'ti. 1620.

Ta. ito ti ummaggaṃ dasseti, kosumbhaphalakasussoniṭi viśāla-
kañcanaphalakam viya sundarasoni, haṃsa -- ti gocarattāya vicarantānam 5
haṃsapotakānam viya gaggarena madhurena bhaññena¹ samannāgatā, koseyya -- ti
kañcanakhañcitakoseyyavattavasana², sāmā ti suvaṇṇasāmā³, pārevaṭakkhiti
pañcasu pāsadesu⁴ rattatthāne pārevaṭasakupasadisakkhī, sutanū ti sobhana-
sarīrā, bimbottā ti bimbaphalāni viya sumatthottaparīyosānā, tanumaj- 10
jhimā ti karamitamañjhā⁵, sujātā bhujalaṭṭhivā⁶ 'ti vijambhanakāle vāte-
ritarattapallavavilāsinī sujātā bhujalaṭṭhivā⁷ viya viroceti, vellivā⁸ ti kañcana-
vedī viya tanumajjhā⁹, isakaggapavellitā ti isakam aggeṣu onatā¹⁰ isak-
kaggapavellitā vā¹¹ rathiyā¹² aggaṃ viya vinatā, migachāpā vā¹³ 'ti
pabbatapādambhī¹⁴ sujātā vyagghapotikā vā¹⁵ vilāsakuttayuttā¹⁶, hemantag-
gi -- ti obhāsavantatāya hemantaggisikkhā viya sobhati, khuddaveḷuḥhī¹⁷ 15
yathā khuddakehi udakaveḷuḥhi sañchannā sā nadi sobhati evaṃ tanulomāya
rājīyā sobhati, kalyāṇīti chavimaṃsakasanaḥaruatthīnam vasena pañcāvīdhena
kalyāṇena samannāgatā, paṭhamā -- ti timbarutthanīnam paṭhamā uttamā
suvaṇṇaphalake ṭhapitasuvaṇṇatimbarudvayam iv' assa¹⁸ saññānasampannam¹⁹
nirantaram thanayuggalam. 20

Evam M-e tassā rūpasirīm vaṇṇente tassa sā pubbe adiṭṭha-
pubbā viya ahosi, balavasineham uppādesi, ath' assa sin-
ehuppattim ūtvā M. anantaram g. ā.:

171. Nandāya nūna maraṇe²⁰ nandasi sirivāhana:

ahañ ca nūna Nandā ca gacchāma Yamasādhanaṃ ti. 1621. 25

Ta. siri -- ti sirisampannavāhana mahārāja nūna tvaṃ evaṃ uttamarūpa-
dharāya Nandāya maraṇena nandasīti vadati, gacchāma 'ti sace hi tvaṃ maṃ
māressasi ekasena ambhākaṃ rājā Nandaṃ māressati, iti Nandā ca ahañ ca
Yamassa santikaṃ gamissāma, Yamo amhe ubbo diṣvā Nandaṃ mayham eva
dassati, tassa mayham māretvāpi²¹ tādīnam itthiratanam labhantassa²² kiṃ 30
chijjati²³, nāhaṃ attano maraṇena hānīm passāmi devā 'ti evaṃ kira naṃ²⁴ āha.

¹ B⁴ madhurasarena. ² B⁴ -khaṇṭha-. ³ B⁴ suvaṇṇasarīrā. ⁴ C⁴ ṭhāneṣu.

⁵ B⁴ hatthatalamigatanumajjhīmā. ⁶ C⁴ bhujagalaṭṭhivā. ⁷ C⁴ bhujagalaṭṭhivā.

⁸ C⁴ vellitāvā, B⁴ dedivā. ⁹ C⁴ anumajjhā, B⁴ tanumajjhīmā ¹⁰ C⁴ tambanātā?

¹¹ B⁴ ti. ¹² B⁴ nettiṃsāya vā in the place of rathiyā. ¹³ C⁴ migajjivā. ¹⁴

B⁴ -sānamhi. ¹⁵ B⁴ viya. ¹⁶ B⁴ -kutti-. ¹⁷ B⁴ -bhiti. ¹⁸ B⁴ assā. ¹⁹ B⁴

susaṇṇ-. ²⁰ C⁴ -nena. ²¹ C⁴ māretvā. ²² B⁴ ala-. ²³ B⁴ rajjena. ²⁴ B⁴

B⁴ karamam in the place of kiranam.

Iti M. ettakena ṭhānena Nandam eva vaṇṇesi na itare',
 kimkāraṇā: sattā hi piyabhariyāsu' viya sesesu ālayaṃ na ka-
 ronti, mātaraṃ vā saranto puttadhītaro pi sarissatīti tam eva
 vaṇṇesi, rājā' mātaraṃ pana mahallakabhāven' eva' vaṇṇesi,
 5 nāṇasampanne Mahāsatte madhurassarena vaṇṇente yeva
 Nandā devī āgantvā rañño purato ṭhitā viya ahosi, tato rājā
 cintesi: „ṭhapetvā Ma-aṃ aṇño mama bhariyaṃ ānetvā dātuṃ
 samattho n' atthīti“, ath' assa taṃ sarantassa soko uppajji,
 atha naṃ M. „mā cintayi mahārāja, devī ca te putto ca mātā
 10 ca tayo pi āgacchissanti, mama gamanam ev' ettha pamāṇaṃ,
 tvaṃ assāsaṃ paṭilabha narindā“ 'ti rājānaṃ assāsesi, atha
 rājā cintesi: „ahaṃ attano nagaraṃ surakkhitaṃ sugopitaṃ kā-
 retvā imaṃ Upakārīnagaraṃ ettakena balavāhanena parikkhi-
 pitvā ṭhito, ayaṃ pana paṇḍito' evaṃ sugopitāpi mama nagarā
 15 deviṃ ca me puttaṃ ca mātaraṃ ca ānetvā Vedeḥassa dāpesi,
 amhesu ca evaṃ parivāretvā ṭhitesv-eva ekassāpi ajānantassa
 Vedehaṃ sasenāvāhanaṃ yāpesi', kin nu kho dibbamāyaṃ
 jānāti udāhu cakkhumohanaṃ“ ti, atha naṃ pucchanto ā.:

172. Dibbaṃ adhiyase māyaṃ akāsi cakkhumohanaṃ

30 yo' me amittaṃ hatthagataṃ Vedehaṃ parimocayīti. 1622.

Taṃ sutvā M. „mahārāja, ahaṃ dibbamāyaṃ jānāmi, paṇ-
 ḍitā hi dibbamāyaṃ uggaṇhitvā bhaye sampatte attānaṃ pi
 param pi dukkhato mocenti yevā“ 'ti ā.:

173. Adhiyanti' mahārāja dibbamāy' idha paṇḍitā

35 te mocayanti attānaṃ paṇḍitā mantino janā. 1623.

174. Santi māṇavaputtā me kusalā sandhichedakā

yesaṃ katena maggena Vedeḥo Mithilaṃ gato ti. 1624.

Ta. dibbamāyidhā 'ti dibbamāyaṃ idha', māṇavaputtā ti upaṭṭhā-
 kataruṇayodhā, yesaṃ katena 'ti yehi katena, maggena 'ti alaṃkata-
 30 ummaggena.

1 Bā adds tayo jane. 2 Bā -yā. 3 C^s rājā. 4 C^{ks} omit na. 5 C^{ks} omit paṇ-
 ḍito. 6 Bā palāpesi. 7 Bā so. 8 C^k adds me, C^s ce. 9 C^{ks} tattha māyidhā
 'ti mā idha.

Idaṃ pana sutvā „alaṃkataummaggena kira gato“ „kīdiso nu kho ummaggo“ ti rājā ummaggaṃ daṭṭhukāmo ahosi, ath' assa imḡitaṃ űatvā M. „rājā ummaggaṃ daṭṭhukāmo, dasses-sāmi 'ssa ummaggaṃ“ ti dassento ā.:

175. Imḡha passa mahārāja ummaggaṃ sādhu māpitaṃ, 5
hatthīnaṃ atha assānaṃ rathānaṃ atha pattinaṃ
ālokabhūtaṃ tiṭṭhantaṃ ummaggaṃ sādhu niṭṭhitaṃ ti. 1625.

Ta. hatthīnaṃ ti potthakammacittakammavasena² katānaṃ etesaṃ hatthi-
ādīnaṃ pattīhi³ upasobhitaṃ alaṃkatadevasabbhāsādisaṃ ekobhāsaṃ hutvā
tiṭṭhantaṃ ummaggaṃ passa devā 'ti. 10

Evaṃ ca pana vatvā „mahārāja mama paṇṇāya māpīte Candassa ca Suriyassa ca⁴ utṭhitaṭṭhāne viya pākāṭe⁵ alaṃkataummagge asitimahādvārāni catusaṭṭhicūladvārāni ekasatasayanagabbhe anekasatadīpagabbhake⁶ ca passa, mayā saddhiṃ samaggo sammodamāno hutvā attano balena saddhiṃ Upakāri- 15
nagaraṃ pavisa devā“ 'ti nagaradvārāṃ vivarāpesi, rājā ekasatarājaparicāro nagaraṃ pāvīsi, M. pāsādā oruyha rājānaṃ vauditvā saparivārāṃ ādāya ummaggaṃ pāvīsi, rājā alaṃkata-devanagaraṃ viya ummaggaṃ disvā Bo-assa guṇaṃ vaṇṇento ā.:

176. Lābhāvata Videhānaṃ yassa[me]edisā⁷ paṇḍitā (cfr. v. 18 p. 333) 20
ghare vasanti vijite⁸ yathā tvaṃ si Mahosadhā 'ti. 1626.

Ta. Videhānaṃ ti evarūpānaṃ paṇḍitānaṃ ākarassa utṭhānaṭṭhānabbhū-
tassa⁹ Videhānaṃ janapadassa lābhā vata, yassa me edisā ti yassa jīme eva-
rūpā paṇḍitā upāyākusalā ekaghare vā ekajanapade vā ekaraṭṭhe vā vasanti
tassāpi lābhā, yathā tvaṃ sīti yathā tvaṃ si tādīsena paṇḍitena saddhiṃ ye 25
va ekaraṭṭhe ekajanapade ekanagare ekagehe vasitum labhanti¹⁰ tesāṃ Videha-
raṭṭhāvāsīnaṃ c' eva Mithilānagaravāsīnaṃ ca tayā saddhiṃ ekato vasitum
labhantānaṃ lābhā ti vadati.

¹ Bā icchitāṃ. ² C^o potta-. Bā po itthakakamma-. ³ Bā mantīhi, B^o pantīhi.

⁴ C^o paṇṇā ca nandassa űāṇā suriyassa ca, C^o paṇṇā candassa űāṇā suriyassa ca. ⁵ C^o omīti viya pā-. ⁶ C^o -tedīpa-, Bā -gabbhe. ⁷ Bā yassamedisā, read: mēdisa? ⁸ C^o add raṭṭhe. ⁹ Bā -naṃ ārakkhassa upaṭṭhānabbhūtaṃ. ¹⁰ C^o labhati.

Ath' assa M. ekasatasayanagabbhe dassesi: ekassa dvāre
 vivate sabbesaṃ¹ vivarīyati² ekassa pihite sabbesaṃ³ pithiyyati⁴,
 rājā ummaggaṃ olokeno purato gacchati p. pacchato, sabbā
 senā ummaggaṃ eva pāvīsi, rājā ummaggaṃ nikkhami, p. tassa
 5 nikkhantabhāvaṃ ñatvā sayāṃ nikkhamitvā aññesaṃ nikkha-
 mituṃ adatvā ummaggaadvāraṃ pidahanto āṇim akkami, asīti-
 mahādvārāni catusatthiṇḍadvārāni ekasatasayanagabbhadvārāni
 anekasatadīpagabbhadvārāni ca ekappahārāni pidahimṣu, sakalo
 ummaggo lokantariko⁵ viya andhakāro ahosi, mahājano bhīta-
 10 tasito ahosi, M. bhiyyo ummaggaṃ pavisanto yaṃ⁶ khaggaṃ⁷
 ṭhapesi taṃ gaheṭvā bhūmito aṭṭhārasahatthaṭṭhānaṃ⁸ ākāse
 laṃghitvā⁹ oruḥa rājānaṃ ṭhatthe gaheṭvā asīm uggiritvā tāsetvā
 „mahārāja sakala-Jambudīpe rajjaṃ kassa rajjan¹⁰“ ti pucchi,
 so bhīto „tuyhaṃ p-tā“¹¹ 'ti vatvā „abhayaṃ me dehīti“ ā.,
 15 „mā bhāyi mahārāja, nāhaṃ taṃ māretukāmatāya khaggaṃ
 parāmasiṃ, mama pana paññānubhāvaṃ dassetuṃ parāmasiṃ“
 ti khaggaṃ rañño adāsi, atha naṃ khaggaṃ gaheṭvā ṭhitaṃ¹²
 āha: „sace si mahārāja maṃ māretukāmo idān' eva maṃ iminā
 khaggena mārehi, atha abhayaṃ dātukāmo abhayaṃ me dehīti“
 20 ā., „paṇḍita mayā tuyhaṃ abhayaṃ dinnam eva, tvaṃ mā
 cintayīti“ asīm gaheṭvā ubho pi aññamaññaṃ adūbhāya sa-
 pathaṃ kariṃsu, atha rājā Bo-aṃ ā.: „p-a evarūpapaññābala-
 sampanno hutvā r. kasmā na gaṇhasīti“, „mahārāja, ahaṃ
 icchamāno ajja sakala-Jambudīpe rājāno māretvā r. gaṇheyyaṃ,
 25 paraṃ māretvā yasagahaṇaṃ pana paṇḍitehi na-ppasatthan“
 ti¹³, „p-a mahājano dvāraṃ alabhamāno paridevati, ummagga-
 dvāraṃ vivaritvā mahājanassa jīvitadānaṃ dehīti“, so dvāraṃ
 vivari, sakalaummaggo ekobhāso ahosi, mahājano assāsaṃ paṭi-
 labhi, sabbe rājāno attano senāya saddhiṃ nikkhamitvā p-assa
 30 santikaṃ agamaṃsu¹⁴, so raññā saddhiṃ visālamālake aṭṭhāsi,

¹ Bā adds dvārāni. ² Bā -yanīti. ³ Ck sabbhe, Bā adds dvārāni. ⁴ Bā pida-
 hanti. ⁵ Ck -kṣ, Bā lokantanirayo. ⁶ Bā sayāṃ. ⁷ Bā adds vālake. ⁸ Bā
 aṭṭhārahathubbedhaṃ. ⁹ Bā ākāsaṃ ullaṅghitvā. ¹⁰ so Bā; Ck r. karissā. ¹¹
 Bā adds na so. ¹² so Bā; Ck athābha, Ck atha bha-. ¹³ Bā adds atha naṃ
 rājā āha. ¹⁴ Bā āgamiṃsu.

atha naṃ te rājāno āhaṃsu: „p-a, taṃ nissāya no jīvitam
laddham, sace muhuttaṃ ummagadvāraṃ na vivarittha sabbe-
saṃ tatth' eva maraṇaṃ abhaviassa 'ti', „na mahārājāno' idān'
eva pubbe pi tumhe maṃ nēva nissāya jīvitam labhitthā“ 'ti,
„kadā p-ā“ 'ti, „ṭhapetvā amhākaṃ nagaraṃ sakala-Jambudīpe
r. gahetvā Uttarapañcālanagaraṃ gantvā uyyāne jayapānaṃ
pātuṃ surāya paṭiyattakālaṃ sarathā“ 'ti, „āma p-ā“ 'ti, „tadā
esa rājā Kevaṭṭena saddhiṃ dummantitena visayojitāya surāya
c' eva macchamaṃsehi ca tumhe māretuṃ kiccam akāsi,
athāhaṃ 'mā ime mayi passante anāthamarāṇaṃ marantū' 'ti
attano purise pesetvā sabbabhājanāni bhindāpetvā etesaṃ man-
taṃ bhinditvā tumhākaṃ jīvitadānaṃ adāsin“ 'ti, te sabbe pi
ubbiggamānasā hutvā Cūlaniṃ pucchiṃsu: „saccaṃ kira ma-
hārājā“ 'ti, „āma mayā Ke-assa kathaṃ gahetvā kataṃ, saccam
eva p-o kathetīti“, te sabbe pi M-aṃ ālīngitvā „p-a, tvaṃ
sabbesaṃ no paṭiṭṭhā jāto, taṃ nissāya mayam jīvitam labhimhā“
'ti sabbe pāsādhanehi Bo-assa pūjaṃ karīṃsu, p. rājānaṃ āha:
„mahārāja, tumhe mā cintayittha, pāpamittasaṃsaggassa' esa
doso, ime rājāno khamāpethā“ 'ti, rājā „mayā duppurisaṃ
nissāya tumhākaṃ evarūpaṃ kataṃ, esa mayhaṃ doso, kha-
matha me, na puna evarūpaṃ karissāmīti“ khamāpesi, te añña-
maññaṃ accayaṃ⁴ desetvā samaggā ahesuṃ. Atha rājā ba-
huṃ khādaniyabhojanīyagandhamālādīṃ āharāpetvā sabbehi tehi
saddhiṃ sattāhaṃ ummagge yeva kilītvā nagaraṃ pavisitvā
M-assa mahāsakkāraṃ kāretvā ekasatarājaparivuto mahātale
nisīditvā p-aṃ attano santike vasāpetukāmatāya ā.:

177. Vuttiṃ ca parihāraṃ ca diguṇaṃ bhattavetaṇaṃ
dadāmi vipule¹ bhoge², bhuñja kāme ramassu ca,
mā Videhaṃ paccāgami, kiṃ Videho karissatīti. 1627.

Ta. vuttiṃ ti yasanissitaṃ jīvitavuttiṃ, parihāraṃ ti gāmanigamadānaṃ, so
bhattaṃ ti nivāpaṃ, vetanaṃ ti paribbayaṃ, bhoge ti aññe pi te vipule
bhoge dadāmi.

¹ B² bhaviassatīti. ² B² -rāja, ³ C² B² bahu. ⁴ B² ajjayam. ⁵ C² -lain
bhogaṃ.

Paṇḍito pana taṃ paṭikkhipanto āha:

178. Yo cajettha mahārāja bhattāraṃ dhanakāraṇā
ubhinnaṃ hoti gārayho attano ca parassa ca,
yāva jīveyya Vedehe nāññassa¹ puriso² siyā³. 1628.

5 179. Yo cajettha mahārāja bhattāraṃ dhanakāraṇā
ubhinnaṃ hoti gārayho attano ca parassa ca,
yāva tiṭṭheyya Vedehe nāññassa vijite vase ti. 1629.

Ta. attano -- ti evarūpaṃ hi dhanakāraṇā tam eva⁴ attano bhattāraṃ
pariccejantena pāpaṃ ketau ti attā⁵ garahatī iminā dhanakāraṇā attano
10 bhattā pariccatto pāpadhammo ayan ti paro pi garahatī, tasmā na sakkā tasmim
dharante mayā aññassa vijite vasitun ti.

Atha naṃ rājā ā.: „tena hi p-a tava rañño devattaṃ⁶
gatakāle idhāgantum paṭiññaṃ dehīti“, „jīvanto āgamiṣṣāmi
mahārājā“ 'ti, ath' assa rājā sattāhaṃ mahāsakkāraṃ katvā
15 sattāhaccayena puna āpucchana-kāle' „ahan te p-a idaṃ c' idaṃ
ca dammti“ vadanto gātham āha:

180. Dammi nikkhasahassan te gāmāsīti ca Kāsisu
dāsīsataṇi cattāri dammi bhariyāsataṇi ca te,
sabbasenaṅgam ādāya sotthim gaccha Mahosadhā 'ti. 1630.

20 Ta. nikkha -- ti pañcasuvaṇṇanikkhena nikkhānaṃ sahasaṃ, gāma ti
ye gāma saṃvaccharena⁷ satasahasuṭṭhānakā⁸ te dammi, Kāsīsu 'ti Kāsiraṭṭhe,
taṃ Vedeheraṭṭhassa āsannaṃ, tasmā tatth' assa asīti gāme adāsi.

So pi rājānaṃ āha: „mahārāja tumhe bandhavānaṃ mā cin-
tayittha, ahaṃ mama rañño gamanakāle yeva 'mahārāja Nandā-
25 devīm mātiṭṭhāne ṭhapeyyāsi Pañcālacaṇḍaṃ kaniṭṭhaṭṭhāne' ti
vatvā dhītāya vo abhisekaṃ dāpetvā rājānaṃ uyyojesiṃ, mātaraṇi
ca devīṇ ca vo puttaṇ ca siṅgham eva pesessāmīti“, rājā „sādhū
p-ā“ 'ti attano dhītu dātabbāni dāsīdāsavatthālāmaṃ kārahiraññasu-
vaṇṇaalamkāta-hatthiassarathādīni „imāni tassā dadeyyasīti“
30 M-aṃ¹⁰ paṭicchāpetvā senāvāhanassa kattabbakiccaṃ vicārento ā.:

¹ Cks na añ-. ² Bđ purato. ³ so all three MSS. ⁴ Cks vatame in the place of
tam eva. ⁵ Bđ attanā mi attānaṃ. ⁶ Bđ devaṇ. ⁷ Cks apu-. ⁸ Bđ saṃvac-
chare saṃvacchare. ⁹ Cks -kaṃ. ¹⁰ Bđ -assa.

181. Yāvaṃ dadantu hatthīnaṃ assānaṃ dviguṇaṃvidhaṃ,
tappentu annapānena rathike pattikārike¹ ti. 1631.

Ta. yāvaṃ ti na kevalaṃ diguṇaṃ eva yāva pahoti tāva hatthīnaṃ ca assā-
naṃ ca yavagodhūmādividhaṃ deṭṭhā² 'ti vadati, tappentū³ 'ti yattakena⁴ antarā-
magge akilamantā gacchanti tattakaṃ dadantā tappentu.

5

Evaṃ ca pana vatvā paṇḍitaṃ uyyojento āha:

182. Hatthī assā rathā patti gacch' evādāya⁵ paṇḍita,
passatu taṃ mahārāja Vedeho Mithilaṃ gatan⁶ ti. 1632.

Ta. Mithilaṃ gatan⁶ ti sotthinā taṃ Mithilānagaraṃ sampattaṃ passatu.

Iti so p-assa mahantaṃ sakkāraṃ katvā uyyojesi, te pi 10
ekasatarājāno Mahāsattassa sakkāraṃ⁷ katvā bahun paṇṇākāraṃ
adaṃsu, tesāṃ santike upanikkhittapurisā p-am-eva parivāra-
yimsu, so mahantena parivārena maggaṃ paṭipajjitvā antarā-
magge yeva Cūlanīraṇṇā dinnagāmehi⁸ āyaṃ āharāpetuṃ purise
pesetvā Videharatthaṃ sampāpuṇi, Senako pi kira antarā- 15
magge⁹ purisaṃ ṭhapesi, „C-raṇṇo puna āgamaṇaṃ vā anā-
gamaṇaṃ vā jāna¹⁰, yassa kassaci āgamanakāle¹¹ ca mayhaṃ
ārocehiti¹²“, so tiyojanamatthake yeva M-aṃ disvā āgantvā
„p. mahantena parivārena āgacchatīti“ ārocesi, taṃ sutvā rāja-
kulaṃ agamāsi, rājāpi pāsāde¹³ ṭhito vātapānena¹⁴ olokeno 20
mahatiṃ senaṃ disvā „Ma-assa senā mandā, ayaṃ ativiya
mahati, kacci¹⁵ nu kho Cūlanī āgato siyā“ ti bhīttasito tam
atthaṃ pucchanto ā.:

183. Hatthī assā rathā patti senā padissate¹⁶ mahā
caturaṅginī bhimsarūpā, kin nu maññanti paṇḍitā ti. 1633. 25

Ath' assa Senako tam atthaṃ ārocento āha:

184. Ānando te mahārāja uttamo patidissati:
sabbasenaṅgam ādāya sotthiṃ patto Mahosadho ti. 1634.
Tam sutvā rājā āha: „Se-a, paṇḍitassa mandā senā, ayaṃ

¹ Bđ -rake. ² Bđ adds te. ³ Bđ gacchapādāya. ⁴ Bđ mīdhilaggahaiṃ. ⁵ Cks
mahāsakkāraṃ. ⁶ Bđ -mato. ⁷ Bđ adds attano. ⁸ Bđ jānitvā. ⁹ Bđ āgama-
naṃ. ¹⁰ Bđ āroceyyāsīti. ¹¹ Bđ -datale. ¹² Bđ adds bahl. ¹³ Bđ kin. ¹⁴
Cks dissate, Bđ padissante.

naṃ mocetvā pesetvā pacchā ekasatarājāno aññamaññaṃ khamāpetvā samagge katvā Cūḷaniṃ pasādetvā tena dīṇaṃ mahantaṃ yasaṃ ādāya āgato ti vatvā tuṭṭhacittena janena ¹ pavattito celukkhepo pavattatha ².

Atha M. chaṇḍavasāne rājakulaṃ gantvā „mahārāja C-rañño
 5 mātaraṇ ca devīṃ ca puttaṇ ca sīghaṃ pesetum vaṭṭatīti“ ā.,
 „sādhū tāta pesehīti“ so tesāṃ tiṇṇaṃ janānaṃ mahantaṃ
 sakkāraṃ katvā attanā saddhiṃ āgatasenāya pi sakkārasammā-
 naṃ kāretvā te tayo mahantena parivārena attano purisehi
 saddhiṃ pesesi, raññā attano dinnasatabhāriyāyo ca cattāri
 10 dāsisatāni ca Nandadeviyā saddhiṃ pesesi, attanā saddhiṃ
 āgatasenam pi tehi saddhiṃ pesesi, te mahantena parivārena
 Uttarapañcālanagaraṃ pāpuṇiṃsu, atha rājā mātaraṃ pucchi:
 „kiṃ amma Vedeharājena vo saṅgaho kato“ ti, „tāta, kiṃ
 kathesi, maṃ devatāṭṭhāne ṭhapetvā sakkāraṃ akāsīti“ Nandā-
 15 devīṃ pi mātiṭṭhāne ṭhitabhāvaṃ kathesi Pañcālacaṇḍaṃ ka-
 niṭṭhabhātikaṭṭhāne ti, taṃ sutvā rājā ativiya tussitvā bahum
 paṇṇākāraṃ pesesi, tato paṭṭhāya ubho samaggā sammodamānā
 vasīṃsū 'ti. Mahāummaggaḥ kaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ.

Pañcālacaṇḍi rañño piyā ahosi manāpā, sā dutiye saṃ-
 20 vacchare puttaṃ vijāyi, tassa dasame saṃvacchare Vedeharājā
 kālam akāsi, Bo- tassa chattaṃ ussāpetvā „deva ahaṃ tava
 ayyakassa Cūḷanirañño santikaṃ gamissāmi“ āpucchi, „paṇḍita,
 mā maṃ daharaṃ chaḍḍetvā gamittha, ahaṃ taṃ pitiṭṭhāne
 ṭhapetvā sakkāraṃ karissāmi“, Pañcālacaṇḍi pana „p-a tumhākaṃ
 25 gatakāle aññaṃ paṭisarapaṇaṃ n' atthi, mā gamitthā“ 'ti yāci,
 so pi „mayā rañño patiṇṇā dinnā, na sakkā na' gantun“ ti
 mahājanassa karuṇā' paridevantass' eva attano upaṭṭhāke ga-
 hetvā nikkhamitvā Uttarapañcālanagaraṃ gato, rājā tassā-
 gamanaṃ sutvā paccuggantvā mahantena sakkārena nagaraṃ
 30 pavesetvā mahantaṃ gehaṃ tassa datvā ṭhapetvā paṭhama-

¹ B⁴ mahajanena. ² B⁴ pavittittha, B² adds avatthaṭṭa ti pi pāṭho so yev' attho.

³ B⁴ a. ⁴ B⁴ kalunaṃ.

dinne¹ asitigāme² aññāṃ bhogam adāsi, so taṃ rājānaṃ
 upaṭṭhāsi. Tadā Bherī nāma paribbājikā niccaṃ rājagehe
 bhuñjati sā paṇḍitā vyattā, tāya M. na diṭṭhapubbo, „Maho-
 sadhapañḍito kira rājānaṃ upaṭṭhātīti“ saddam eva suṇāti, te-
 nāpi sā na diṭṭhapubbā, „Bherī nāma p-kā rājagehe bhuñjatīti“⁵
 saddam eva suṇāti, Nandādevī pana „piyavippayogaṃ katvā
 amhe kilamesīti“ Bodhisatte³ anattamanā ahosi, sā pañca⁴ valla-
 bhitthiyo āṇāpesi: „Ma-assa ekam dosaṃ upadhāretvā rañño
 antare bhinditum⁶ vāyamathā“⁷ ti, „tā tassa antaraṃ olokentiyo
 vicaranti, ath⁸ ekadivasam sā paribbājikā bhuñjitvā nikkha-
 manti Bo-am rājupaṭṭhānaṃ āgacchantam rājāṇgaṇe passi, so
 vanditvā aṭṭhāsi, sā cintesi: „ayaṃ kira p., jānissāmi tāv'
 assa paṇḍitabhāvaṃ vā apaṇḍitabhāvaṃ vā“ ti hatthamuddāya⁹
 pañhaṃ pucchanti Bo-am oloketvā hatthaṃ vikāsesi¹⁰, sā kira
 „kīdisaṃ p-am rājā paradesato ānetvā idāni paṭijaggati na
 paṭijaggatīti“ manasā pañhaṃ pucchi, Bo- „hatthamud-
 dāya“ pañhaṃ pucchati¹¹ nātvā pañhaṃ vissajjento muṭ-
 ṭhim akāsi, so kira „ayyo¹² mama paṭiññaṃ gahetvā pakkosa-
 petvā idāni rājā gāḷhamuṭṭhijāto na me pubbaṃ kiñci detīti¹³“
 manasā pañhaṃ vissajjesi, sā tassa kathaṃ ūtvā hatthaṃ¹⁴
 ukkhipitvā attano sīsaṃ parāmasi, ten' idam dasseti: „p-a
 sace kilamasi mayaṃ viya kasmā na pabbajasīti“, taṃ nātvā
 M. attano kucchiṃ parāmasi, ten' idam dasseti „ayyo, mama
 posetabbayuttā bahū, tena na pabbajāmīti“, iti sā hatthamud-
 dāya¹⁵ pañhaṃ pucchitvā attano āvāsaṃ eva agamāsi, M. pi
 taṃ vanditvā rājupaṭṭhānaṃ gato, Nandadeviyā payuttā valla-
 bhitthiyo sīhapañjare ṭhitā taṃ kiriyaṃ disvā C-rañño santi-
 kaṃ gantvā „deva Ma-dhc Bheriparibbājikāya saddhiṃ ekato
 hutvā tumbhakaṃ r. gaṇhitukāmo te paccatthiko hotīti“ pari-
 bhindimsu, rājā ā.: „kiṃ vo diṭṭhaṃ va sutam vā“ ti „mahā-

¹ Cks -nucna, Bđ pathamaṃ dinne asitigāme? ² Cks -gāmena. ³ Bđ -assa ⁴
 Bđ pañcasata. ⁵ Bđ paribhi-. ⁶ Bđ -muṭṭhāya. ⁷ Bđ pasāresi. ⁸ Bđ hatthamu-
 ṭṭhāya mam. ⁹ Bđ ayye. ¹⁰ Cks apubbaṃ, Bđ dāḷhamuṭṭhiva jāto me kiñci din-
 naṃ pubbaṃti. ¹¹ Bđ -muṭṭhāya.

- rāja paribbājikā bhuñjitvā otarantī Ma-am disvā rājānaṃ
 hatthatalaṃ viya khalamaṇḍalaṃ viya ca samaṃ katvā 'r.
 attano hatthagataṃ kātuṃ na¹ sakkosīti' hatthaṃ vikāsesi,
 Ma-dho pi khaggagahaṇākāraṃ dassento 'katipāhaccayen' assa
 5 sīsaṃ chinditvā r. attano hatthagataṃ karissāmīti' muṭṭhim
 akāsi, sā 'sīsaṃ chindāhīti' attano hatthaṃ ukkhipitvā sīsaṃ
 parāmasi, Ma-o 'majjhe va naṃ chindissāmīti' udaraṃ parā-
 masīti², appamatto mahārāja hotha, Ma-am ghātetuṃ³ vaṭṭa-
 tīti⁴, so tāsāṃ kathaṃ sutvā cintesi: „na sakkā paṇḍitena
 10 mayi⁵ dussituṃ, paribbājikaṃ pucchissāmīti“ so punadivasena
 paribbājikāya bhuttakāle taṃ upasaṃkamitvā pucchi: „ayye
 kacci vo Ma-paṇḍito diṭṭho“ ti „āma mahārāja hiyyo me ito
 bhuñjitvā nikkhamantiyā diṭṭho“ ti, „koci pana vo kathāsallāpo
 ahoṣīti“, „sallāpo n' atthi, taṃ⁶ pana paṇḍito ti sutvā 'sace
 15 p. idaṃ jānissatīti' hatthamuddāya naṃ pañhaṃ pucchim 'p-a
 kacci te rājā pasāritahattho na saṃkucitahattho, kacci saṃ-
 gaṇhati na saṃgaṇhatīti' hatthaṃ vikāsesim⁷ pi, 'rājā mamaṃ⁸
 paṭiññāṃ gaheṭvā pakkosivā idāni na kiñci detīti' muṭṭhim akāsi,
 athāhaṃ 'sace kilamasi mayāṃ viya pabbajāhīti' sīsaṃ parāma-
 20 sim⁹, so 'mama posetabbā bahū, udarāni pūretabbāni, tena na
 pabbajāmīti' attano kucchim parāmasīti¹⁰, „p. ayye Mahosadho“
 ti, „āma mahārāja paṭhavītale paññāya tena sadiso n' atthīti“,
 rājā tassā kathaṃ sutvā taṃ vanditvā uyyojesi, tassā gatakāle
 p. rājupaṭṭhānaṃ pavittho, atha naṃ pucchi: „kacci te p-a
 25 Bheriparibbājikā diṭṭhā“ ti, „āma mahārāja hiyyo ito nikkha-
 mantim¹⁰ passim, hatthamuddāya sā evaṃ pañhaṃ pucchi,
 aham pi 'ssa' tath' eva vissajjesin“ ti tāya kathitaniyāmen'
 eva kathesi, rājā taṃ divasaṃ pasīditvā p-assa senāpatiṭṭhānaṃ
 adāsi, sabbakiccāni taṃ eva paṭicchāpesi, tassa yaso mahā
 30 ahoṣi, rañño yasānantaro va¹¹. So cintesi: „raññā ekappabhāren'

¹ Bā omits na. ² Ck^s -tīti. ³ Bā -masi. ⁴ Bā ghaṭetuṃ. ⁵ Bā mayhaṃ. ⁶ Bā so. ⁷ Ck^s ma nugaṇh-. ⁸ all three MSS. -si. ⁹ Bā mama. ¹⁰ Ck^s -ti, Bā -tā. ¹¹ Bā rañño dinnayasānantarameva.

va mayhaṃ atimahantaṃ issariyaṃ dinnāṃ, rājāno kho pana
 māretukāmāpi evaṃ karonti yeva, yaṃ nūnāhaṃ 'mama suha-
 dayo vā na vā' ti rājānaṃ vīmaṃseyyaṃ, na kho pana añño
 jānituṃ sakkhissati, Bheriparibbājikā nāṇasampannā, sā eken'
 upāyena jānissatīti¹ "bahūni 'gandhamālādīni gahetvā paribbāji-
 kāya āvāsaṃ gantvā taṃ pūjetvā vanditvā „ayye tumhehi
 rañño mama guṇakathāya kathitadivasato paṭṭhāya rājā ajjhot-
 tharitvā mayhaṃ mahantaṃ yasaṃ deti, taṃ' kho pana sabhā-
 vena vā deti no vā ti na jānāmi, sādhu vat' assa sace eken'
 upāyena rañño mayi bhāvaṃ² jāneyyāthā³ " 'ti ā., sā sādhu 'ti
 paṭisunītvā punadivase rājagehaṃ gacchamānā va Dakarakkha-
 sapañhaṃ cintesi, evaṃ kir' assā ahosi: „carapuriso⁴ viya
 ahutvā upāyena rājānaṃ pañhaṃ pucchitvā 'p-assa suhadayo
 vā na vā' ti jānissāmīti⁵ " sā gantvā katabhattakiccā nisīdi,
 rājāpi naṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi, tassā etad ahosi: „sace
 rājā p-assa upari⁶ duhadayo bhavissati pañhaṃ puṭṭho attano
 duhadayabhāvaṃ mahājanamajjhe yeva kathessati, taṃ ayuttaṃ
 ekamante naṃ pañhaṃ pucchissāmīti⁷ " sā „raho paccāsimsāmi
 mahārājā⁸ " 'ti ā., rājā manusse paṭikkamāpesi, atha naṃ sā ā.:
 „mahārāja taṃ pañhaṃ pucchissāmīti⁹ „, „puccha ayye, jānanto
 kathessāmīti¹⁰ „, ath' assa sā Dakarakkhasapañhe paṭhamāṃ g. ā.:
 100. Sace vo vuyhamānānaṃ sattannaṃ udakaṇṇave (V. p. 15)

manussabalim esāno nāvaṃ gaṇheyya rakkhaso

anupubbaṃ kathaṃ datvā muñcesi dakarakkhato¹¹ ti. 1646.

Ta. sattanaṃ ti tumhākaṃ mātā ca Nandādevī ca Tikhiṇamantikumāro
 ca Dhanusekhasahāyo¹ ca purohito ca Mahosadho ca tumhe cā 'ti imesaṃ sat-
 tannaṃ, udakaṇṇave ti gambhīre vitthate udake, manussa - - ti manussa-
 balim gavesanto, gaṇheyyā 'ti thāmasampanno dakarakkhaso udakaṃ dvidhā
 katvā nikkhamitvā taṃ nāvaṃ gaṇheyya gahetvā ca paṇa mahārāja ime cha
 jane mama² anupaṭipāṭiyā dehi taṃ vissajjessāmīti vadēyya atha tvaṃ anu-
 pubbaṃ kathaṃ datvā muñcesi³ dakarakkhato⁴ ti⁵ kaṃ paṭhamāṃ datvā
 -pe- kaṃ⁶ chaṭṭhaṃ datvā dakarakkhato muñceyyāse⁷ti.

¹ Cks na. ² Bā sinehabhā-. ³ Bā abhaṃ athacarapuriso. ⁴ Bā -ssāmīti. ⁵
 Bā uttari. ⁶ Cks no? Bā -sā. ⁷ Cks -seka-. ⁸ Cks maṃ. ⁹ Cks -casi. ¹⁰
 Cks omīti. ¹¹ Bā ks, Ck taṃ.

Taṃ sutvā rājā attano yathājjhāsayaṃ kathento i. g. ā.:

197. Mātaraṃ paṭhamam dajjam bhariyam datvāna bhātaraṃ
tato sahāyam datvāna pañcamam dajjam brāhmaṇam
chatth' āham dajjam attānam,
5 n' eva dajja Mahosadhan ti. 1647.

Ta. chaṭṭhāhan ti ayye pañcame khādite athāham bho dakarakkhassa mukhaṃ vivarā 'ti vatvā tena mukhe vivaṇe dajham kacchaṃ bandhivā imam rajjasirīm agapetvā idāni maṃ khādā 'ti tassa mukhe pateyyam na tv-eva jīva-māno Ma-paṇḍitam dadeyyan ti, ettakena ayaṃ pañho nipphito.

- 10 Nātaṃ paribbājikāya rañño Mahāsatte suhadayattam, na
pana ettaken' eva p-assa guṇo pākaṇo hoti, ten' assā etad
ahosi: „aham' mahājanamajjhe etesaṃ guṇam kathessāmi rājā
tesaṃ aguṇam kathetvā p-assa guṇam kathessati, evam p-assa
guṇo nabhe cando viya pākaṇo bhavissatīti“ sā sabbam' ante-
15 purāvacaram janaṃ sannipātāpetvā ādito paṭṭhāya puna rājā-
nam tam-eva pañham pucchitvā tena tath' eva vutte „mahā-
rāja tvaṃ 'paṭhamam mātaram dassāmīti' vadasi', mātā nāma
mahāguṇā tuyhaṃ ca mātā na aññesaṃ mātu sadisā, bahūpa-
kāra te esā“ ti tassā guṇam kathenti gāthadvayam ā.:

- 20 198. Posetā⁴ te janetī ca dīgharattānukampikā
Chambhī⁵ tayi paduṭṭhasmim⁶ paṇḍitā atthadassinī
aññaṃ upanisaṃ katvā vadhā tam parimocayi. 1648.
199. Taṃ tādisiṃ pāpadadiṃ orasaṃ gabbhadhārīnam
mātaram kena dosena dajjāsi dakarakkhato' ti. 1649.

- 25 Ta. posetā⁴ ti daharakāle dve tayo vāre nahāpetvā pñetvā posesi, dī-
gha -- ti cirakālam mudunā hitacittena anukampikā, Chambhī⁵ tayi pa-
duṭṭhasmim ti yadā tayi Chambhī⁵ nāma brāhmaṇo padussi tadā tasmim tayi
paduṭṭhe sā paṇḍitā atthadassinī aññaṃ tava patirūpakaṃ katvā tam vadhā¹⁰
parimocayi¹¹. Cūlanissa kira Mahācūlanī nāma pitā ahosi, sā imassa daharakāle
30 purohitena saddhim methunaṃ patisevitvā tam rājānam vīseṇa māretvā brāh-
maṇassa chattaṃ ussāpetvā tassa aggamahesi hutvā tena¹² ekadivasaṃ¹³ amma

¹ Ck^s ayaṃ. ² Ck^s sabbe. ³ B^d -esi. ⁴ B^d positā. ⁵ Ck^s jambhī, B^d chabbhī.
⁶ B^d padussasi. ⁷ B^d -ino, Ck^s -ano. ⁸ Ck^s jambhī, B^d chabbhī. ⁹ Ck^s jambhī,
C^s B^d chabbhī. ¹⁰ Ck^s vadhāya. ¹¹ Ck^s paṭimocesi, C^s parimocesi. ¹² Ck^s
omīti tena. ¹³ Ck^s add cūlanikumāram.

chāto 'mbhiti vutte puttassa phāṇitena¹ khajjakam dāpesi, atha nam makkhikā
 parivārayāmsu, so imam nimmakkhikam katvā khādisāmiti thokam paṭikkamitvā
 bhūmiyam phāṇitabindūni pādetvā attano santike makkhikā poṭhetvā palāpesi,
 tā gantvā itaram phāṇitam parivārayāmsu, so nimmakkhikam katvā khajjakam
 khādītva hatthe dhovitvā mukham vikkhāletvā pakkāmi, brāhmaṇo tassa kiriyam 5
 disvā cintesi: ayaṃ idān' eva iminā upāyena nimmakkhikam phāṇitam khādati
 vuddhippato mama r. na dassati idān' eva nam māremīti², so tam attham
 Talatādeviyā ārocesi, sā sādhu deva aham taya sinehena attano sāmikam pi
 māresim, iminā me ko attho, mahājanikam pana akatvā³ rahassena nam mā-
 ressamā 'ti brāhmaṇam vañcetvā atth' eso upāyo ti paṇḍitā⁴ upāyakusalā⁴ 10
 bhattakārakam pakkosāpetvā samma mama putto C-kumāro tava putto Dhanu-
 sekhumāro⁵ ca ekadivasaṃ jātā ekato va kumārāparibhōren' eva vaḍḍhitā piya-
 sahāyakā, Chambhībr. mama puttam māretukāmo, tam tassa jīvitadānam dehit-
 vatvā sādhu devi kiṃ karomīti vutte mama putto abhiñham tava gehe hotu
 tvaṃ ca so ca⁶ katipāham nīrāsambhāvattāyā mahānase yeva supatha⁷ tato 15
 nīrāsambhāvam natvā tumbhākam sayanaṭṭhāne eḷakaṭṭhīni ṭhapetvā manussā-
 nam nīpajjanavelāya mahānase aggim datvā kañci⁸ ajānāpetvā mama ca tava ca
 puttam gahetvā aggadvāren' eva nikkhamitvā tiroraṭṭham gantvā mama puttassa
 rājaputtabhāvam anāvīkaritvā jīvitam anurakkhā 'ti ā., so sādhu 'ti sampañcichi,
 ath' assa sā ratanasāram adāsi, so tathā katvā kumāram,⁹ ādāya Maddaraṭṭhe 20
 Sāgalanagaram gantvā rājānam upaṭṭhahi, so porāṇakabhattakārakam apanetvā
 tassa tam ṭhānantaram¹⁰ adāsi, dve pi kumārā tena saddhim yeva rājanivesanam
 gacchanti, rājā kass' ete¹¹ kumārā ti pucchi, bh-kārako mayham puttā ti ā.
 nanu viśadisi¹² ti, dvinnam itthīnam puttā devā 'ti, te gacchante kāle viśāsikā
 hutvā Maddaraṇṇo dhītīya saddhim rājanivesane yeva kilanti, atha C-kumāro ca 25
 rājadhītā ca abhiñhadassanena aññamaññam paṭibaddhaeittā ahesum, kilanaṭṭhān
 kumāro rājadhītaram bheṇḍukam¹³ pi pāsakam pi āharāpeti, anāharantim¹⁴ sise
 paharati, sā rodati, ath' assā saddam sutvā rājā kena me dhītā pahaṭā ti
 vadati, dhātīyo āgantvā pucchanti, kumārīkā sac' aham iminā pahaṭ' amhiti
 vakkhāmi pitā me etassa rājānam karissatīti tasmim sinehena na katheti, nāham 30
 kenaci pahaṭā ti vadati, ath' ekadivasaṃ rājā paharentam addasa, disvā tassa
 etad aho: ayaṃ kumāro na bhattakārakena sadiso abhirūpo pasādiko atīviya
 asambhito, na iminā tassa puttana bhavītabban ti so tato paṭṭhāya tam peri-
 gaṇhati, dhātīyo kilanaṭṭhāne khādaniyam āharitvā rājadhītāya denti, sā aññesaṃ
 pi dārakānam deti, te jāṇunā paṭiṭṭhāya oṇamitvā gaṇhanti, C-kumāro ṭhītako 35
 va hatthato acchinditvā gaṇhati, rājā tam pi kiriyam addasa, ath' ekasmim
 divase C-kumārassa bheṇḍuko¹⁵ raṇṇo cūlasayanassa heṭṭhā pāvisi, kumāro tam
 gaṇhanto attano isseramānena imassa paccantaraṇṇo na heṭṭhāsāyane bha-

¹ Bā adds saddhim. ² Bā -essāmiti. ³ Bā mahārāja ekam pana ajānāpetvā. ⁴
 Bā -am. ⁵ Ck -khara. ⁶ Bā tañca pana teca. ⁷ Bā suppatha. ⁸ Bā ki-. ⁹
 Bā -rañca puttāñca. ¹⁰ Ck Bā ṭhānam. ¹¹ Ck ene. ¹² Bā nanu dve asadisā.
¹³ Bā geṇḍu-. ¹⁴ all three MSS. -ti. ¹⁵ Bā ge-.

vissāmīti¹ daṇḍakena nīheritvā gaṇhi, rājā tam pi kiriyam dīevā nissamsayen'
 eva² na bhattakārakassa putto ti tam pakkosāpetvā kasa³ ete puttā ti pucchi.
 mayham devā⁴ 'ti, aham tava puttañ ca aputtañ ca jānāmi, sabbhavam me kathehi,
 no ce kathesi jīvitan te n' atthīti khaggaṃ uggiri, so maraṇabhayaabhīto kathemi
 5 deva raho pana paccāsīdsāmīti vatvā raṇṇā okāse kate abhayaṃ yācītvā yathā-
 bhūtaṃ ārocesi, rājā tatvato ūtvā attano dhītaṃ alaṃkaritvā tassa pādapari-
 cārikaṃ katvā adāsi, iti tesam pana palādadivase bhattakārako C-kumāro ca
 bhattakārakaputto ca mahānase paditthe yeva daḍḍhā ti sakalanagare kolāhalam
 ahoṣi, Talatādevī⁵ tam pavattim sutvā brāhmaṇassa ārocesi: deva ambhakaṃ⁶
 10 manoratho matthakaṃ patto, te kira tayo pi bhattagehe yeva daḍḍhā ti, so
 tuṭṭhahaṭṭho ahoṣi, Talatādevī⁷ C-kumārassa aṭṭhīni⁸ eḷakaṭṭhīni āharāpetvā
 brāhmaṇassa dassetvā daḍḍhāpesi. Imam atthaṃ sandhūya paribbājikā aññaṃ
 upanisam katvā vadhā tam parimocayīti ā., sā hi eḷakaṭṭhīni manussaṭṭhīni
 dassetvā tam vadhā mocesi, orasam ti yāya tvaṃ ure katvā vadḍhito orasam
 15 piyaṃ manāpaṃ, gabbha - - ti yāya tvaṃ kucchina dhāro evarūpaṃ mātaraṃ
 kena dosena dakarakkhassa dassasi.

Tam sutvā rājā „ayye bahū⁹ mama mātu guṇā¹⁰, ahañ c'
 assā mama upakārabhāvaṃ jānāmi, tato pi pana mam' eva
 guṇā¹¹ bahutarā“ ti mātu aguṇaṃ kathento gāthadvayam ā.'

- 20 200. Daharā viya alaṃkāraṃ dhāreti aṭṭhandhanam,
 dovarike anikaṭṭhe ativelaṃ pajagghati, 1650.
 201. Tato pi paṭirājānaṃ sayam dūtāni sāseti,
 mātaraṃ tena dosena dajj' āhaṃ dakarakkhato¹² ti. 1651.

Ta daharā viyā 'ti mahallikāpi hutvā taruṇi viya, dhāretīti pīlandhati,
 25 aṭṭhandhanam ti pīlandhitum pi¹⁰ ayuttam, sā kira vajirapūritam kaṇcana-
 mekhalaṃ pīlandhitvā raṇṇo amaccehi saddhim mahātale nisinnakāle aparāparaṃ
 caṃkamati, mekhāśaddena rājanivesanaṃ ekanālaṃ hoti, pajagghatīti ete
 dovarikaceṭṭake ca hatthiācariyādike anikaṭṭhe ca ye etissā ucchiṭṭhakaṃ pi bhuñ-
 jītum ayuttarūpā te pi āmantetvā tehi saddhim ativelaṃ mahāhasitaṃ hasati¹¹,
 30 paṭirājānaṃ ti paṭirājūnaṃ, sayam dūtāni sāsetīti mama vacanena
 sayam paṇṇaṃ likhītvā dūte pesesi, mama mātā kāme paribhuñjanavayasimh
 yeva ṭhitā asukarājā kira āgantvā tam ānetū¹² 'ti, te mayam raṇṇo upatthāka
 kasmā no evaṃ vadesīti paṭipauṇāni pesenti, tesu parisamajhe vācya mānesu
 mama sīsaṃ chindanakālo viya hoti, tena nam dosena Dakarakkhassa dammīti.

¹ Bḍ heṭhā sayanaṃ na pavissāmīti. ² Cks nicchanesa. ³ C² talātā-, Bḍ calāka-.

⁴ Bḍ tumbakam. ⁵ Bḍ adda ti saññaya. ⁶ Cks bahum. ⁷ Cks guṇam. ⁸ Cks
 mamameva aguṇā, Bḍ mameva aguṇā. ⁹ C² -ano, Bḍ -ino. ¹⁰ Cks omit pi. ¹¹
 Cks hasīti. ¹² Cks netū.

„Mahārāja¹ mātaraṃ tāva iminā dosena dehi, bhariyā pana te guṇavatīti²“ tassā guṇaṃ kathenti

209. Itthigumbassa pavarā accantapiyavādinī³

anuggatā⁴ sīlavatī chāyā va anapāyinī 1652.

208. Akkodhanā⁵ paññavatī paṇḍitā atthadassinī,

ubbariṃ kena dosena dajjāsi dakarakkhato⁶ ti āha. 1653.

Ta. itthigumbassā⁷ ti itthigāṇassa, anuggatā⁸ ti daharakāḷato paṭṭhāya anugatā⁹, akkodhanā¹⁰ ti ādiko pan' assā guṇe kathenti¹¹ Maddaraṭṭhe Sāgalanagare vasanakāle pabaṭṭā¹² pi¹³ tava āṇākaraṇabhayena¹⁴ tayi sinehena mātā-pitunnāṃ na kathesi, evaṃ eṣā akkodhanā paññavatī p-ā atthadassinī, idaṃ 10 daharakāle akkodhanādhāvaṃ sandhāyāha, ubbariṃ ti orodhaṃ, evaṃ guṇasampannaṃ Nandādeviṃ kena dosena dakarakkhasassa dassasīti vadati.

So tassā aguṇe kathento

204. Khiddhāratīsamāpannaṃ anattavasam āgataṃ

sā maṃ sakānaṃ puttānaṃ ayācaṃ¹⁵ yācate dhanāṃ. 1654. 15

205. So 'haṃ dadāmi sāratto bahuṃ uccāvacaṃ dhanāṃ,

suuccajaṃ cajitvāna pacchā socāmi dummano,

ubbariṃ tena dosena dajjāmi dakarakkhato¹⁶ ti āha. 1655.

Ta. anattavasamāgataṃ ti¹⁷ khiddhāratīyā kāmakiḷāya anattakārakānaṃ kilesānaṃ vasaṃ āgataṃ maṃ viditvā, sā maṃ ti sā Nandādevī maṃ 20 sakānaṃ puttānaṃ ti yaṃ mayā attano puttānaṃ ca dhītānaṃ ca bhariyānaṃ ca dinnāṃ piḷandhanaṃ taṃ ayācītabbarūpaṃ¹⁸ mayhaṃ dehitī yācanti¹⁹, pacchā socāmi ti sā dutiyadvase imāni piḷandhanaṃ raññā mama dinnāni āharathā etāni²⁰ tesāṃ rodantānaṃ omuñcītvā gaṇhati, athāhaṃ te rodamaṇe mama santikaṃ āgate diṣvā pacchā socāmi ti evaṃ dosakārikā eṣā, iminā maṃ 25 dosena dakarakkhasassa dassasīti.

Atha naṃ paribbājikā „imaṃ tāva iminā dosena dehi, kaniṭṭho pana Tikhipamantikumāro upakārako, taṃ kena dosena dassasīti“ pucchanti

¹ Bā aṭṭha paribbājikā mahārāja. ² Bā bahupakārā. ³ Bā -bhāṇinī. ⁴ Bā anubbatā. ⁵ Bā aññodhanā, Cā akkodhati, Cā akkodhetī. ⁶ Cā -ano, Bā ino.

⁷ Bā anubbatā. ⁸ so all three MSS. ⁹ Bā katheti. ¹⁰ Cā adds ti. ¹¹ Bā pibitā, Bā pititā. ¹² Cā āṇākaraṇa-, Bā ākaraṇa-. ¹³ Cā āy-. ¹⁴ Cā -ano, Bā -ino. ¹⁵ Bā adds tāya. ¹⁶ Bā ayācītabbarūpaṃ, Cā ayācītabbarūpaṃ, Cā ayācītaṃ pubbaṃ rūpaṃ. ¹⁷ Bā -ati. ¹⁸ Bā āharāpesi.

306. Yen' ocitā jānapadā' ānītā ca paṭiggaham
ābhataṃ' pararajjehi' abhiṭṭhāya' bahum dhanam 1656.
307. Dhanuggahānam pavaram sūram Tikkhāmantinam
bhātaram kena dosena dajjāsi dakarakkhato' ti āha. 1657.

5 Ta. ocitā ti vaddhita, paṭiggahan ti yena ca tumhe paradese vasantā
puna geham ānītā, abhiṭṭhāya 'ti abhiṭṭhavitvā, Tikkhāmantinan ti tikkha-
paññam, so kira mātu brāhmaṇena saddhīm⁶ vasaukāle jāto, ath' assa vud-
dhīpattassa brāhmaṇo khaggaṃ hatthe datvā imam gahetvā mam upaṭṭhahā 'ti
ā., so brāhmaṇam pitā me ti saññāya upaṭṭhāti, atha nam eko amacco kumāra
10 na tvaṃ etassa putto tava kucchigatakāle Talatādevī⁷ rājānam māretvā etassa
chattam usāpesi tvaṃ Mahācūlanirāṇṇo putto ti ā., so kujjhivā ekena nam
upāyena māressāmiti rājakulam pavisanto tam khaggaṃ ekassa pādāmūlikassa
datvā aparam āha: tvaṃ rājadvāre mam' esa khaggo ti iminā saddhīm vivadam
kareyyasīti vatvā pāvisi, te kalaham akāmsu, so kim esa kalaho ti ekaṃ purisaṃ
15 pesesi, so āgantvā khaggaṭṭhāyā 'ti ā.⁸ brāhmaṇo sutvā kim etaṃ ti pucchi, so
kira tumhehi mama dinnakbhago aññassa santako ti. kim vadesi tātā 'ti⁹, tena
hi āharāpemi¹⁰ sañjānissatha tau ti āharāpesi, so tam āharāpetvā¹¹ kosato
nikkaḍḍhitvā passathā 'ti¹² sañjānāpento viya upagantvā ekappahāren' ev' assa
sisaṃ chinditvā attano pādāmūle pātesi, tato rājageham paṭijaggitvā nagaram
20 alamkaritvā tassa abhiseke upanīte mātā Cūlanikumārassa Maddarāṭṭhe vasana-
bhāvaṃ ācikkhi, tam sutvā rājakumāro senaṅgaparivuto ta. gantvā bhātaram
ānetvā r. paṭicchāpesi, tato paṭṭhāya tam Tikkhāmantiti sañjānissu, paribbājikā
tam evarūpaṃ bhātaram kena dosena dakarakkhasassa dassasīti pucchi.

Rājā tassa dosam kathento

- 25 308. Mayācitā¹³ jānapadā ānītā ca paṭiggaham
ābhataṃ pararajjehi abhiṭṭhāya' bahum dhanam, 1658.
309. Dhanuggahānam pavaro sūro tikkhāmantī ca¹⁴
mayā so¹⁵ sukhito rājā atimaññati dārako, 1659.
310. Upaṭṭhānam pi me ayye na so eti yathā pure,
30 bhātaram tena dosena
dajj' āham dakarakkhato' ti āha. 1660.

Ta. pararajjehi imassa mayā pararajjato¹⁶ bahum dhanam ābhataṃ,
ayaṇ¹⁷ ca pararajje vasanto puna imam geham ānetvā esa mayā mahati yaso

¹ Ck^o -dam. ² B^d āga-. ³ Ck^o B^d -ebhi. ⁴ B^d -tthāya. ⁵ Ck^o -ano, B^d -ino.
⁶ Ck^o -i. ⁷ Ck^o talāta-, B^d calāka-. ⁸ B^d tam attham ārocesi in the place of
āha. ⁹ B^d tāta, omitting ti. ¹⁰ B^d -pehi. ¹¹ B^d sañjānissāni na āha so tam
āharāpetvā: ¹² B^d passate ti. ¹³ so C^o for may' ocitā? B^d payojitā, Ck^o māyā-
citā. ¹⁴ so B^o; C^o B^d -mantino, Ck^o -mantagām. ¹⁵ B^d so yam. ¹⁶ Ck^o uparaj-
jato. ¹⁷ C^o sayāñ, B^d ahañ.

patiṭṭhāpito ti maṃ vadati, yathā pure ti pure pāto va āgacchati idāni pana na tathā eti, imināham dosena dakarakkhasassa dassāmiti.

Paribbājikā „bhātu tāva doso hotu, Dhanusekhakumāro pana tayi sinehaguṇayutto bahūpakāro“ ti tassa guṇaṃ kathenti

311. Ekarattena ubhayo tuvaṇ ca¹ Dhanusekhavā 5
ubhato jāt' ettha Pañcālā sahāyā susamāvayā², 1661.
312. Cariyā taṃ anubandhittho ekadukkhasukho tava
ussukko te divārattim sabbakiccesu vyāvaṇṇo,
sahāyaṃ kena dosena dajjāsi dakarakkhato³ ti. 1662.

Ta. Dhanusekhavā ti dhanusekhatāya Dhanusekhakumāro cā 'ti a., 10
etthā 'ti idh' eva nagare, Pañcālā ti Uttarapañcālanagare jātattā evaṃvohārā,
susamāvayā⁴ ti suttu samāvayā⁵, cariyā taṃ anubandhittho ti dahara-
kāle janapadacārikāya pakkantaṃ taṃ anubandhi chāyā va na vijahī, ussukko
ti tava kiccesu rattindivam ussukko chandajāto niccavyāvaṇṇo, taṃ kena dosena
dakarakkhasassa dassasīti. 15

Ath' assa rājā dosam kathento

313. Cariyāya⁶ ayaṃ ayye⁷ pajagghittho mayā saha,
ajjāpi tena vaṇṇena ativelam pajagghati. 1663.
314. Ubbariyāpi me ayye mantayāmi rahogato
anāmantā⁸ pavisati pubbe appaṭivedito. 1664. 20
315. Laddhavāro⁹ katokāso ahirikaṃ anādaram
sahāyaṃ tena dosena dajj' āham dakarakkhato³ ti. 1665.

Ta. ajjāpi tena vaṇṇenā 'ti yathā cariyāya¹⁰ pubbe maṃ¹¹ anu-
bandhanto mayā anāthena saddhim ekato bhuñjanto sayanto hattham paharivā
mahāhasitaṃ hasi ajjāpi tath' eva hasati duggatakāle¹² viya maṃ passati¹⁴, 25
anāmantā ti raho N-deviyā saddhim mantanto pi mayi ajānāpetvā sāhasā pa-
visati, iminā dosena taṃ ahirikaṃ anādaram dakarakkhasassa dassāmiti.

Paribbājikā „etassa tāv' esa doso hotu, purohito pana te bahūpakāro“ ti tassa guṇaṃ kathenti

316. Kusalo sabbanimittānaṃ rudaññū āgatāgamo 30
uppāde supine yutto niyyāne ca pavesane 1666.

¹ Cks tvañca, Bđ tvañceva. ² so Bds: Ck -cayā, Cs -ācasā. ³ Cks -ano, Bđ -ino.

⁴ Cks -āvasā. ⁵ Ck -avasā, Cs sammāsā. ⁶ Bds cariyāmatā. ⁷ Cks ayyo, Bđ ayyam ayye. ⁸ Cks -tāva, Bđ -to. ⁹ Bđ -dvāro. ¹⁰ Cks -tāya. ¹¹ Bđ sam.

¹² Cks dutta-. ¹³ Bđ sarati.

217. Paddho¹ bhummantalikkhasmiṃ nakkhattapadakovidō,
brāhmaṇaṃ kena dosena dajjāsi dakarakkhato ti āha. 1667.

Ta, sabba -- ti iminā nimittena idaṃ bhavissati iminā idan ti sabbani-
mittesu kusalo, rudaṇṇū ti sabbarāvaṃ jānāti, uppāde ti candaggāhaṃ suri-
5 yaggāhaṃ ukkāpātadisaḍḍhādike¹ uppāde, supīne yutto ti supīne ca tassa
nippahatiṃ jānāvasena yutto, niyyāne ca pavesane ti iminā nakkhattena
niyyāyittabbaṃ iminā pavasitabbaṃ ti jānāti, paddho¹ ti cheko paṭibalo bhū-
miyaṃ antalikkhe ca dosagūṇe jānituṃ samatto, nakkhatta -- ti aṭṭhavīsatiyā
n-kotṭhāsesu cheko, taṃ kena dosena dakarakkhasa dassasāti.

- 10 Rājā dosaṃ kathento

218. Parisāyam pi² me ayye ummiletvā⁴ udikkhati,
tasmā ajja³ bhamuṃ luddaṃ
dajj' āhaṃ dakarakkhato⁶ ti āha. 1668.

T. a.: ayye esa maṃ parisamajjhe olokeno pi akkhinī ummiletvā kuddho
15 viya udikkhati. tasmā evaṃ atikkamitvā ṭhitabhamuṃ⁷ rosena⁸ ukkhittabha-
mukaṃ viya luddaṃ bhayānakaṃ āhaṃ taṃ dakarakkhasassa dassamīti.

Tato paribbājikā „mahārāja tvaṃ mātaraṃ ādiṃ katvā
ime pañca dakarakkhasassa dammīti vadasi, evarūpaṃ ca siri-
vibhavaṃ agaṇetvā attano jīvitam pi⁹ Mahosadhapaṇḍitaassa
20 atthāya¹⁰ dammīti vadasi, kā tassa guṇaṃ passīti“ pucchanti
imā gāthā ahhāsi:

219. Sasamuddapariyāyaṃ mahim sāgarakuṇḍalaṃ
vasundharaṃ āvasasi amaccaparivārīto. 1669.
220. Cāturato mahāraṭṭho vijitāvī mahabbalo
25 pathavyā ekarājāsi, yaso te vipulaṃ gato¹¹. 1670.
221. Solasitthisahassāni āmuttamaṇikuṇḍala
nānājanapadā uariyo¹² devakaṇṇūpamā subhā. 1671.
222. Evaṃ sabbaṅgasampannaṃ sabbakāmasamiddhinaṃ
sukhitānaṃ piyaṃ dīghaṃ jīvitam āhu khattiya. 1672.
30 223. Atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
paṇḍitaṃ anurakkhanto pāpaṃ caji duccejan ti. 1673.

¹ so Cks; Bā paṭho. ² Cks -pātasadisa-. ³ Cks parisānampi. ⁴ Cks mīlayitvā,
Bā ummilitvā. ⁵ Bā hīcca. ⁶ Cks -ano, Bā -ino. ⁷ Bā ṭhitam-. ⁸ Bā amauā-
penu. ⁹ Cks omit pi. ¹⁰ Cks omit atthāya. ¹¹ Cks -laggato. ¹² Bā nāriṃ.

Ta. sasamudda -- ti samuddaparikkhepena samannāgataṃ, sāgara -- ti parikkhipitvā t̥hitassa sāgarassa kuṇḍalabhūtaṃ, vijitāvīti vijitasamgāmo, eka-rājā ti aññassa attanā sadisassa rañño abhāvato eko va rājā, sabba-kāma -- ti sabbesam pi vatthukāmakilesakāmānaṃ samiddhiyā samannāgetānaṃ, sukhitānaṃ ti evarūpanaṃ sukhitānaṃ sattānaṃ evaṃ sabbañgasampannaṃ jīvitaṃ dīgham eva piyaṃ na te appaṃ jīvitaṃ icchantīti paṇḍitā vadanti, pāṇaṃ ti evarūpaṃ attano jīvitaṃ kasmā p-aṃ anurakkhanto cajiṣṭi.

So tassā kathaṃasutvā p-assa guṇe kathento imā g. abhāsi:

194. Yato pi¹ āgato ayye mama hatthaṃ Mahosadho
nābhijānāmi dhīrassa aṇumattam pi dukkataṃ. 1674. 10
195. Sace ca² kismici³ kāle maraṇaṃ me pure siyā
putte ca me paputte ca sukhāpeyya Mahosadho. 1675.
196. Anāgataṃ paccuppannaṃ sabbam atthaṃ vipassati
anāparādhakammaṃ taṃ na dajjaṃ dakarakkhato⁴ ti. 1676.

Ta. kismicīti⁵ kismicī⁶, sukhāpeyyā⁷ ti sukhasmīṃ yeva patiṭṭhāpeyya, sabbam atthaṃ ti etaṃ anāgataṃ paccuppannaṃ c' eva atītaṃ ca sabbam atthaṃ sabbaññū Buddho viya jānāti, anāparādhā -- ti kāyikakammādieu aparādharahitaṃ, na dajjaṃ ti ayye evaṃ asamaḍḍuraṃ p-aṃ nāhaṃ dakarakkhasassa dassmīti Mahāsattassa guṇe candamaṇḍale paharanto⁸ viya ukkhipitvā kathesi.

10

Iti imaṃ jātakaṃ yathānusandhippattaṃ⁹. Atha paribbājikā cintesi: „ettakenāpi na paṇḍitassa guṇā pākaṭā honti, sakalanagaravāsīnaṃ majjhe sāgarapiṭṭhe vāsitatelaṃ¹⁰ vippakiranti viya te¹¹ pākaṭe karissāmīti“ rājānaṃ¹² gahetvā pāsādā oruyha rājañgaṇe āsanaṃ paññāpetvā ta. nisīdāpetvā¹³ nāgare sannipātāpetvā puna rājānaṃ ādito paṭṭhāya Dakarakkhasapañham pucchitvā tena heṭṭhā kathitanāyena¹⁴ eva kathitakāle nāgare āmantetvā

197. Idaṃ suṇoṭha Pañcālā Cūḷaniyassa bhāsitaṃ
paṇḍitaṃ anurakkhanto pāṇaṃ cajiṣṭi duccajaṃ. 1677. 20

¹ Cks yathāpi. ² Bđ va. ³ Bđ kismīca. ⁴ Cks -ano, Bđ -ino. ⁵ Ck kismicī, Ck kismicī. ⁶ Bđ evaṃ so mahāsattassa g. candamaṇḍalaṃ uddharanto. ⁷ Bđ -dhiṇā matthakaṃ patta hoti. ⁸ Bđ āsittatelaṃ. ⁹ Bđ -kirantaṃ tassa guṇe. ¹⁰ Cks rājātaṃ. ¹¹ Cks nisīditvā.

398. Mātu bhariyā ca bhātuc ca sakhino brāhmaṇassa ca
attano cāpi Pañcālo channaṃ cajati jīvitam. 1678.
399. Evaṃ mahiddhikā paññā nipuṇā sādhuṇaṃ
diṭṭhadhamme hitatthāya samparāye sukhāya cā'ti. 1679.

5 Ta mahiddhikā ti mahantaṃ atthaṃ gabhāvā'thita, diṭṭhadhamme--ti
Imasmim yeva ca attabhāve hitatthāya paralokasukhatthāya ca hoti.

Iti ratanagharassa maṇikkhandhena kūṭaṃ gaṇhanti viya
Mahāsaṭṭassa guṇehi desanākūṭaṃ gaṇhi. Dakarakkhasa-
pañho niṭṭhito. Niṭṭhita va' sabbaso Mahāummaggassa
10 vaṇṇanā. Jātakasamodhān' ettha²:

400. Bheri Uppalavaṇṇāsi, pitā Suddhodano ahu,
mātā āsi Mahāmāyā, Amarā Bimbisundarī. 1680.
401. Suvo ahosi Ānando, Sāriputto 'si¹ Cūḷanī,
Mahosadho lokanātho, evaṃ dhāretha jātakan ti³. 1681.
15 402. Kevaṇṇo Devadatto 'si⁴ Talatā⁵ Cullanandikā⁶,
Pañcālacaṇḍī sundarī⁷, devī cāsi yasassikā. 1682.
403. Ambaṭṭho āsi Kāvindo, Poṭṭhapādo ca Pukkuso,
pilotiko ca Devindo, Senako cāpi saccako. 1683.
404. Devī 'dumbarā diṭṭhamaṅgalikā Sālikā cāpi kuṇḍalī
20 Videho Lāḷudāyitī⁸. 1684.

¹ Bḍ ca. ² Bḍ vaṇṇanā satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āhāritvā evaṃ na bhik-
khava tathāgato idāneva paññavā pubbe pi paññavā yevā ti vatvā jātakaṃ sa-
modhānento osānagāthaṃ āha. ³ Bḍ cūḷanī brahmadatto anukevaṇṇo moggalāno.
⁴ Bḍ āsi devadatto. ⁵ Bḍ talatā. ⁶ Bḍ tūlanandā va nandadevī ca ampikā. ⁷
Cko-ra. ⁸ Bḍ ends thus: sundarī sālīkā mallikā ahu|| udumparaḍevī gotamī,
ampaṭṭho āsi kāvindo| poṭṭhapādo ca pukkuso| anuruddho ca pañcālacaṇḍo||
devindo soṇadantako, senako kassaṃ ahu, vedeḥo lāḷudāyiko|| mahosadho loka-
nātho| evaṃ dhāretha jātakaṃ niṭṭhitaṃ| C* after lāḷudāyitī
adds: paññāvaram gataṃ mayham sañjātā manamandire tosayanti janaṃ sabbaṃ
vuddhiṃ gacchatu sabbadā|| paṭisaṇḍhimānuseṭi bhogā vāsanāpīṭakattaye dānaṃ
sīlamayā paññā mama hotu bhava bhava||.

10. Vessantarajātaka.

Phusati varavaṇṇabhe ti. Idam S. Kapilavatthum upanissāya Nigrodhārāme v. pokkharavassam ā. kathesi. Yadā hi S. pavattavaradhammacakko anukkamena Rājagaham gantvā ta. hemantaṃ vītināmetvā Udāyittherena maggadesikena visatikhiṇāsavasahassapari-
vuto paṭhamagamanena K-vatthum agamāsi tadā Sakyarājāno „am-
hākam nātiseṭṭham passissāmā“ 'ti sannipatitvā Bhagavato vasanaṭṭhā-
nam vimaṃsamānā „Nigrodhasakkassārāmo ramaṇiyo“ ti sḷlakkhetvā
ta. sabbam paṭijagganavidhiṃ katvā gandhapupphādihatthā paccugga-
manam karontā sabbālamkārapatīmaṇḍite daharadahare nāgaradārake
ca nāgaradārikāyo ca paṭhamam pahiṇimsu tato rājakumāre ca r-ku-
māriyo ca, tesam antarā sāmam gandhapupphacunṇādīhi S-ram pūjaya-
mānā Bhagavantaṃ gahetvā N-ārāmaṃ eva agamaṃsu, ta. Bh. visati-
sahassakhiṇāsavaparivuto paṇṇattavarabuddhāsane nisīdi. Sākiyā mā-
najātiyā¹ mānatthaddhā, te „Siddhatthakumāro amhehi daharataro
amhākam kaniṭṭho bhāgineyyo putto nattā“² ti cintetvā te dahara-
dahare rājakumāre āhaṃsu: „vandatha, mayam tumbhākam piṭṭhito
nisīdissāmā“ 'ti, tesu avanditvā nisinnesu Bh. tesam ajjhāsayaṃ olo-
ketvā „na maṃ nātayo vandanti, handa dāni vandāpessāmiti“ abhiññā-
pādakam jhānam samāpajjitvā vuttāhāya ākāsaṃ abbhuggantvā tesam
sīse pādapaṃsum okiramaṇo viya gaṇḍambarukkhamule³ yamakapāṭi-
hāriyasadisam pāṭihāriyam akāsi. Rājā naṃ acchariyam disvā āha:
„bhante tumbhākam jātadivaso Kāladevalassa vandanattham⁴ upanītā-
nam vo pāde parivattetvā brāhmaṇassa matthake ṭhite disvā aham
tumhe vandim, ayaṃ me paṭhamavandanā, vappamaṅgaladivase jam-
bucchāyāya sirisayane nisinnānam vo jambucchāyāya aparivattanam
disvāpi tumbhākam pāde vandim, ayaṃ me dutiyavandanā, idāni mayā⁵
aditṭhapubbapāṭihāriyam disvāpi tumbhākam pāde vandāmi, ayaṃ me
tatiyavandanā“ ti, raṇṇā⁶ pana vandite avanditvā ṭhātum samattho
nāma eka-Sākiyo pi nāhosi, sabbe vandimsu yeva. Iti Bh. nātayo
vandāpetvā ākāsaṃ otaritvā paṇṇattāsane nisīdi, nisinne ca⁷ Bhagavati
sikkhāpatto⁸ nātisamāgamo ahosi, sabbe ekaggacittā hutvā nisīdimsu,
tato mahāmegho vuttāhitvā pokkharavassam vassi, tambavaṇṇam⁹
udakam heṭṭhā viravantaṃ gacchati, ye temetukāmā¹⁰ te tementi, atemetu-

10. Cfr. Rv. & Cp. p. 78. Bigandet, Gaudama p. 36. Beal, Catena p. 5.
J. R. A. Soc. 1870 p. 170. Ralston, Tibetan Tales p. 257. ¹ Bā -tikā. ² Bā -o.
³ Bā ka-. ⁴ Bā vandāpanattham. ⁵ Bā imam. ⁶ Ck -o. ⁷ Ck va. ⁸ Ck
sikkhāpatto, C' sivāpatto. ⁹ Ck -paṇṇam ¹⁰ Bā temi-.

kāmassa sarīre bindumattam pi na patati, taṃ disvā sabbe acchari-
yabbhutacittā¹ jātā ahesum, „aho acchariyaṃ aho abbhutaṃ aho
Buddhānaṃ ānubhāvātā² yesaṃ nātisamāgame evarūpaṃ pokkhara-
vassaṃ vassīti“ kathaṃ samuṭṭhāpesum. Taṃ sutvā S. „na bhi. i.
5 p. pi mama nātisamāgame mahāmegho p-vassaṃ vassi yevā“ 'ti vatvā
tehi³ yācito a. ā.:

Atīte Siviraṭṭhe Jetuttaranagare Sivimahārājā
nāma r. karonto⁴ Sañjayaṃ⁵ nāma puttaṃ paṭilabhi. So tassa
vayappattassa Maddarājadhītaraṃ Phusatiṃ nāma rājakaññaṃ
10 ānetvā r. niyyādetvā Phusatiṃ aggamaheṣiṃ akāsi. Tassāyaṃ
pubbayogo. Ito hi ekanavutikappe Vipassī nāma Satthā loke
udapādi, tasmīṃ BandhumatInagaraṃ upaniṣṣāya Kheme miga-
dāye viharante eko rājā rañño Bandhumassa anagghena can-
danasārena saddhiṃ satasahassagghanikaṃ suvaṇṇamālāṃ pe-
15 sesī, rañño pana dve dhītaro ahesum, so taṃ paṇṇākāraṃ
tāsaṃ dātukāmo hutvā c-sāraṃ jeṭṭhikāya adāsi su-mālāṃ
kaniṭṭhāya adāsi, tā ubho pi „na mayaṃ idaṃ attano sarīre
upanessāma“, Satthāraṃ eva pūjessāmā“ 'ti cintetvā rājānaṃ
āhaṃsu: „tāta c-sārena ca su-mālāya ca Dasabalaṃ pūjessāmā“
20 'ti, taṃ sutvā rājā „sādhū“ 'ti sampatiṇṇi, jeṭṭhā candana-
cunṇaṃ kāretvā⁶ suvaṇṇasamuggaṃ pūretvā⁷ gaṇhāpesi, kaniṭṭha-
bhagiṇī pana su-mālāṃ uracchadamālāṃ kāretvā suvaṇṇa-
samuggena gaṇhāpesi⁸, tā ubho pi migadāye viharāṃ gantvā
jeṭṭhā candanacunṇena Dasabalassa suvaṇṇavannaṃ sarīraṃ
25 pūjetvā sesacunṇāni gandhakuṭiyaṃ vikiritvā „bhante anāgate
tumbhādisassa Buddhassa mātā bhavēyya“ ti patthanaṃ akāsi,
kaniṭṭhā Tathāgatassa suvaṇṇavannaṃ sarīraṃ su-mālāya ka-
tena⁹ uracchadena¹⁰ pūjetvā¹⁰ „bhante yāva arahattappatti tāva
idaṃ pasādhanaṃ mama sarīrā mā vigataṃ hotū“ 'ti pattha-
30 naṃ akāsi, S. tāsaṃ anumodanaṃ akāsi. Tā ubho pi yāvatā-

¹ Ck -bbhūta-, Bđ -yabbhūta. ² so Ck; C^o -nā, Bđ mahānubhāvo. ³ Ck teva.

⁴ Ck^o kārente ⁵ Bđ siñcayāṃ. ⁶ Bđ pīlandhissāma. ⁷ Bđ adda dāsiyā. ⁸

Ck^o omit katena. ⁹ Ck -cchādane, C^o -cchādane. ¹⁰ Bđ adda bhagavantaṃ
vanditvā.

yukam̐ thatvā devaloke nibbattiṃsu, tāsu jeṭṭhabhaginī deva-
lokato manussalokam̐ m-lokato d-lokam̐ saṃsarantī ekaṇa-
vutikappāvasāne Buddhamātā Māyā devī ahosi, kaniṭṭhabha-
ginī tath' eva saṃsarantī Kassapadasabalassa kāle Kikissa
rañño dhītā hutvā nibbatti, cittakammena¹ katāya viya uraccha-
damālāya alamkatena urena jātattā Uracchadā nāma kumārikā
hutvā soḷasavassakāle Satthu bhattānumodanaṃ sutvā sotā-
pattiphale patiṭṭhāya aparabhāge bhattānumodanaṃ suṇanten'
eva pitarā sotāpattiphalaṃ pattadivase yeva arahattaṃ patvā
pabbajitvā parinibbāyi, Kikirājāpi aññā satta dhītaro labhi,¹⁰
tāsaṃ nāmāni:

Samaṇī Samaṇā² Guttā ca bhikkhunī Bhikkhudāsikā³

Dhammā c' eva Sudhammā ca Saṃghadāsī⁴ ca sattamā ti.

Tā imasmiṃ Buddhuppāde

Khemā Uppalavaṇṇā ca Paṭācārā ca Gotamā

15

Dhammadinnā Mahāmāyā Visākhā cā 'ti sattamā ti,

tāsu Phusatī Sudhammā nāma hutvā dānādīni puññāni katvā
Vipassināmbuddhassa katāya candacunṇapūjāya phalena ratta-
candanarasasamupphositena⁵ viya sarīrena deveṣu ca manussesu
saṃsarantī aparabhāge Sakkassa devarañño aggamaheṣī hutvā¹⁰
nibbatti, ath' assā yāvatāyukam̐ thatvā pañcasu pubbanimittesu
uppannesu Sakko devar. tassā parikkhīṇāyukataṃ⁶ ñatvā ma-
hantena yasena taṃ ādāya Nandanavanuyyānaṃ gantvā ta. taṃ
alamkatasayanapiṭṭhe nipannaṃ sayam̐ sayanapasse nisīditvā
etaḍ avoca: „bhadde Phusati dasa te vare demi, gaṇhāsū⁷“¹⁵
'ti vadanto imasmiṃ gāthāsahassapatimaṇḍite Mahāvessantara-
jātake paṭhamam̐ gātham āha:

1. Phusati⁸ varavaṇṇābhe varassu dasadhā vare

pathavyā cārupubbaṅgi yaṃ tuyham̐ manaso piyaṃ ti. 1685.

¹ B^d -kamma. ² B^d sama. ³ B^d -dāyikā. ⁴ B^d saṅghadāsī. ⁵ B^d -candana-
sārappiṭṭositena. ⁶ B^d -yukam̐. ⁷ so C² B^d for -assū? C² gaṇhasū. ⁸ all
three MSS. -ti.

Evam esā Mahāvessantaradhammadesanā devaloke patitṭhāpitā
nāma hoti.

Ta. Phusatīti tan nāmenālapati, vara -- ti varāya vaṇṇābhāya sa-
mannāgate, dasadhā ti dasavidhe koṭṭhāse, pathavyā ti pathaviyaṃ, gahe-
5 tabbe kṭvā varassu gaṇhassū¹ 'ti vadati, cārupubbaṅgīti cārupubbaṅgena
sammānāgate, yaṃ tuyhaṃ -- ti yaṃ yaṃ tava manaso piyaṃ taṃ taṃ dasahi
koṭṭhāsehi gaṇhāhīti vadati.

Sā attano cavanadhammataṃ ajānantī pamattā hutvā du-
tiyaṃ gātham āha:

- 10 1. Devarāja namo ty-atthu, kim pāpaṃ pakataṃ mayā,
rammā cāvesi maṃ ṭhānā vāto va dharaṇīruhan ti. 1686.

Ta. namo -- ti namo te atthu, kimpāpaṃ ti kiṃ mayā tav' antare²
pāpaṃ katan ti pucchati, dharaṇī -- ti rukkhāṃ viya³.

Ath' assā pamattabhāvaṃ ṇatvā Sakko dve gāthā abhāsi:

- 15 2. Na c' eva te kataṃ pāpaṃ, na ca me tvaṃ asi appiyā,
puññaṃ ca te parikkhīnaṃ yena t' evaṃ vadāmi' ahaṃ. 1687.
3. Santike maraṇaṃ tuyhaṃ, vinābhāvo bhavissati,
patigaṇhāhi me ete vare dasa pavecchato⁴ ti. 1688.

Ta. yena tevaṃ ti yena taṃ evaṃ vadāmi, tuyhaṃ vinābhāvo ti
20 tava amhehi saddhīṃ viyogo bhavissati, pavecchato⁵ ti dadamānassa.

Sā Sakkaassa vacanaṃ sutvā nicchayena attano maraṇaṃ
ṇatvā varaṃ gaṇhantī āha:

4. Varaṇ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
Sivirājassa bhaddan te tattha assaṃ nivesane. 1689.
25 5. Nīlanettā nīlabhamu nīlakkhī ca⁶ yathā migī
Phusatī nāma nāmena tattha p' assaṃ Purindada. 1690.
6. Puttaṃ labhetha⁷ varadaṃ yācayogaṃ amaccharaṃ⁸
pūjitaṃ patirāje⁹ kittimantaṃ yasassinaṃ. 1691.
7. Gabbhaṃ me dhārayantiyā majjhimaṅgaṃ anunnataṃ
30 kucchi anunnato assa cāpaṃ va likhitaṃ samaṃ. 1692.

¹ Ck^o omit ga-. ² B^d tava santike. ³ B^d omit viya. ⁴ B^d papacchato. ⁵
B^d pavecchato. ⁶ B^d va. ⁷ so all three MSS. for labhethaṃ? ⁸ Ck^o - rin.
⁹ B^d patirājuhi.

9. Thanā me na-ppapateyyum, palitā nassantu¹ Vāsava,
kāye rāgo² na lippetha, vajjhañ cāpi pamocaye. 1693.
10. Mayūraṇṇakābhīrude nārīvaragaṇāyute
khujjatecalākkhakkākinne³ sūdamāghatavaṇṇite⁴ 1694.
11. Citraggalerughuṣite surāmaṃsappabodhane
Sivirājassa bhaddan te tattha assaṃ mahesiya⁵ ti. 1695.

Ta. Sivirājassa¹ 'ti Jambudīpatalaṃ olokeṇti attano anucchavikāṃ Sivi-
raṇṇo nivesanaṃ dīvā ta. aggamahesibhāvaṃ patthenti evaṃ āha, yathā
migīti ekavassikā² ti migapotikā nimmalanīlanaṇṇa³ hoti, ten⁴ evaṃ ā, ta.
assaṃ ti tattha pi iminā va nāmena assaṃ, labheyyaṃ puttāṃ varadaṃ 10
ti⁵ alambakataṃsaakkhlyugalahadayamaṃsasatarchattadāreṣu yācitayācītassa vara-
bhaṇḍassa dāyakaṃ, kucchīti majjhimaṇḍaṇaṃ ti vuttaṃ sarūpato dasseti, likhī-
taṃ ti yathā chekena dhanukāreṇa sammā likhītatadhaṇu anunnatamajjhaṃ guḷā-
vattaṃ⁷ samaṃ hoti evarūpo me kucchi bhavēyya, nappapateyyuṃ ti patitvā
lambā na bhavēyyum, palitā -- ti Vāsava devaseṭṭha palitāni pi me siraṃsiṃ 15
nassantu mā paṇṇāyimsu, palitāni siraṃhā ti pi pāṭho, vajjhaṇṇakāpi⁸ ti kib-
bisakārakaṃ rājāparādhikaṃ vajjhappattaṃ coraṃ attano balena pamocetuṃ sa-
matthā assaṃ, iminā attano issariyabhāvaṃ dīpeti, sūdamāghatavaṇṇite⁹
ti bhojanakālādisu thutivasena¹⁰ kālaṃ ārocetvā¹¹ sūdehi¹² c' eva māghata-
kehi¹³ ca vaṇṇite, citraggalerughuṣite ti pañcaṇṇikaturiyasaddasaddisaṃ ma- 20
noramaṃ ravaṃ ravaṇṇeḥ sattaratanaṇṇeḥ dvārakavāṇeḥi ugghosita, surāmaṃ-
sappabodhane¹⁴ ti pivatha khādathā¹⁵ 'ti surāmaṃsehi¹⁶ pabodhiyamānajaṇe
evarūpo Sivirājassa nivesane tassa aggamahesiṭṭhāne bhavēyyaṃ ti, ime dasa
vare gaṇhi, tattha S-rājassa aggamahesibhāvo paṭhamo varo, nīlanaṇṇatā dutiyo,
nīlabbamukatā tatiyo, Phusaṭṭi nāmaṃ catuttho, puttapaṭilābho pañcamaṃ, anun- 25
natakucchitā chaṭṭho, alambatthanaṇṇaṃ sattamaṃ, apalitaḥ bhāvo aṭṭhamaṃ, sukhuma-
chavibhāvo navamaṃ, vajjhapaṃocanasamatthataṃ dasamaṃ ti.

Sakko āha:

12. Ye te dasa varā dinnā mayā sabbaṇṇasobhane
Sivirājassa vijjite sabbe te lacchasi¹⁷ vare¹⁸. 1696.

30

¹ B^d na santa. ² C^k raje, B^d raje corr. to rajo. ³ so C^k; B^d khujjādīcelāpa-
kākinne; read: khujjādīcelakākinne? ⁴ so C^k; B^d sūdamāghatavaṇṇite, B^e
suṇḍa- or suddha-; read: sūdamāghatavaṇṇite? ⁵ B^d omits nī. ⁶ C^e labbheṭṭhā
ti labheyya puttāṃ varadanti, B^d labbheṭṭhā ti labheyyaṃ varadanti. ⁷ B^d tulā-
ti C^k sutvā-, C^e sutā-, B^d sūdamāghatā-. ⁸ C^k pūti-, B^d sutī-. ⁹ B^d -citehi.
¹⁰ C^k su-, B^d suddehi. ¹¹ B^d māgavikehi. ¹² B^d sūra-. ¹³ B^d add: athassa
sakko d. r. passatiyā dasa vare adasi| datvā ca pana evamaḥa| bhadda phussaṭṭi
tava sabbete| samijhatū ti vatvā anumodi| tamatthaṃ pakāsanto satti āha|.

13. Idam vatvāna Maghavā devarājā Sujampati
Phusatiyā varam datvā anumodittha Vāsavo ti. 1697.

Ts. anumoditthā 'ti sabbe te lacchasi vare ti evaṃ vare datvā pamu-
dito tuṭṭhamānaso ahesīti. Dasavaragāthā¹ niṭṭhita.

- 5 Iti sā vare gahetvā tato cutā Maddarañño aggamaheṣiyā
kucchimhi nibbatti, jāyamānāya ca candanacunṇaparikiṇṇeca
viya sarīrena jātattā tassā nāmagahaṇadivase Phusati tv-eva
nāmaṃ karimsu, sā mahantena parivārena vadḍhitvā soḷasa-
vassakāle uttamarūpadharā ahoṣi, atha naṃ Sivimāhārājā put-
10 tassa Saṇḍayakumārass' atthāya ānetvā tassa chattam ussā-
petvā taṃ soḷasannaṃ itthisahassānaṃ jeṭṭhakaṃ katvā aggama-
hesiṭṭhāne ṭhapesi, tena vuttaṃ:

14. Tato cutā sā Phusati khattiye upapajjatha,
Jetuttaramhi nagare Saṇḍayena samāgamīti. 1698.

- 15 Sā Saṇḍayassa piyā manāpā ahoṣi, atha Sakko āvajjāmāno
„mayā Phusatiyā dinnavaresu nava varā samiddhā“ ti disvā
„eko pana puttavaro tāva na samijjhati, tam pi 'ssā samijjhā-
pessāmīti“ cintesi. Tadā M. Tāvatiṃsadevaloke vasati āyuṇ
c' assa parikkhīṇaṃ ahoṣi, taṃ ṇatvā Sakko tassa santikaṃ
20 gantvā „mārisa tayā manussalokaṃ gantuṃ vaṭṭati, tatth' eva
S-raṇṇo aggamaheṣiyā Phusatiyā kucchimhi paṭisandhim gaṇ-
hituṃ vaṭṭatīti“ tassa c' eva aṇṇesaṇ ca cavanadhammānaṃ
saṭṭhisahassānaṃ devaputtānaṃ paṭiññaṃ gahetvā sakatṭhānaṃ
eva gato. M. pi tato cavitvā tatth' upapanno, sesadevaputtāpi
25 saṭṭhisahassānaṃ amaccānaṃ geheṣu nibbattiṃsu, M-e kucchi-
gate Phusati dohaḷini hutvā catūsu nagaradvāresu nagaramajjhe
nivesanadvāre ti cha dānasālāyo kārāpetvā devasikaṃ cha
satasahassāni vissajjetvā dānaṃ dātukāmā ahoṣi, rājā tassā
dohaḷaṃ sutvā nemittake pucchitvā „mahārāja, deviyā kuc-
30 chimhi dānābhirato satto uppanno' dānena tittim na gamissa-
tīti“ sutvā tuṭṭhamānaso vuttappakāraṃ dānaṃ paṭṭhapesi,

¹ B^d -kathā. ² B^d upapanno.

Bodhisatassa paṭisandhigahaṇakālato paṭṭhāya raṇṇo āyassa
pamāṇaṃ nāma nāhosi, tassa puṇṇānubhāvena sakala-Jambudīpe
rājāno paṇṇākāraṃ paḥiṇanti, devī mahantena parivārena gab-
bhain dhārentī¹ dasamāse paripuṇṇe nagaraṃ daṭṭhukāmā
hutvā raṇṇo ārocesi, rājā nagaraṃ devanagaraṃ viya alaṃ- 5
kārapetvā devīm rathavaraṃ āropetvā nagaraṃ padakkhiṇaṃ
kāresi, tassā vessānaṃ vithiyā vemajjhaṃ pattakāle kammaja-
vātā calimsu, raṇṇo ārocayimsu, so vessavithiyā² yeva tassā
sūtigharaṃ katvā gaṇhāpesi, sā ta. puttāṃ vijāyi, tena vuttaṃ:

15. Dasamāse dhārayitvāna karonti puraṃ padakkhiṇaṃ 10
vessānaṃ vithiyā majjhe janesi Phusati maman ti. 1699.

M. mātu kucchito nikkhamanto³ visado⁴ hutvā akkhini
ummetvā nikkhami, nikkhamanto yeva mātu hatthaṃ pasāretvā
„amma dānaṃ dassāmi, atthi kiṇcīti“ ā., ath' assa⁵ „tāta
yathājñāsayaṇa dānaṃ dehīti“ pasāritahatthe sahaṣṣatthavikaṃ 15
ṭhapesi. M.⁶ Ummaggajātake imasmim jātake pacchimattabhāve
ti tisu ṭhānesu jātamatte yeva⁷ kathesi. Ath' assa nāmagā-
haṇadivase vessavithiyaṃ jātattā Vessantaro ti nāmaṃ
karimsu, tena vuttaṃ:

16. Na mayhaṃ mattikaṃ⁸ nāmaṃ, na pi pettikasambhavaṃ⁹, 20
jāto 'mbi vessavithiyaṃ, tasmā Vessantaro ahun ti. 1700.

Jātadivase yeva paṇ' assa ekā ākāśacāriṇī kaṇerukā abhi-
maṇḍalasammataṃ sabbasetāṃ hatthipotakaṃ ānetvā maṇḍala-
hatthiṭṭhāne ṭhapetvā pakkāmi, tassa M-assa¹⁰ paccayaṃ katvā
uppannattā Paccayo tv-eva nāmaṃ karimsu. Rājā M-assa 25
atidighādīdose vajjetvā madhurakhīrā catusaṭṭhīdhātiyo upaṭṭha-
pesi, tena saddhim jātānaṃ saṭṭhiyā¹¹ dāraśaṣṣānaṃ pi¹²
dhātiyo dāpsei, so saṭṭhisahasseehi dārakehi saddhim mahan-
tena parivāreṇa vadḍhati, ath' assa rājā sataśaṣṣagghanikaṃ
kumārapiḷandhanaṃ kārapetvā adāsi, so catupaṇcavassikakāle 30

¹ C¹ add sā. ² B¹ -yam. ³ C¹ nikkhanto. ⁴ B¹ visuddho, B² visato. ⁵ B¹
adds mātā. ⁶ B¹ adds ti. ⁷ B¹ adds mātaraṃ saddhim. ⁸ C¹ -kā. ⁹ B¹ nāpi
pittaka. ¹⁰ B¹ mahāsaṭṭhaṃ. ¹¹ B¹ saṭṭhi. ¹² B¹ adds ekekaṃ.

taṃ muñcitvā¹ dhātinaṃ datvā puna tāhi diyyamānaṃ na gaṇhi, tā naṃ pavattiṃ raṇṇo ārocayimṣu, rājā „mama puttena dīnaṃ sudinnaṃ Brahmadeyyaṃ eva hotū“² ti aparaṃ piḷandhanaṃ kārāpesi, kumāro taṃ pi dārakakāle yeva dhātinaṃ
 5 navavāre piḷandhanaṃ adāsi, aṭṭhavassikakāle pana sayanapiṭṭhe nisinna cintesi: „ahaṃ bāhiraḍḍānaṃ eva demi, taṃ maṃ na paritoseti, ajjhakkadānaṃ dātukāmo³ 'mhi, sace maṃ koci hadayaṃ yāceyya uraṃ bhinditvā hadayaṃ nīharitvā dadeyyaṃ, sace akkhini yāceyya akkhini uppāṭetvā dadeyyaṃ, sace sarī-
 10 ramāṃsaṃ yāceyya sakalasārīrato māṃsaṃ chetvā dadeyyaṃ“⁴ ti. Tass' evaṃ sabbhāvaṃ sarasacittaṃ⁵ cintentassa catunahutādhikadviyojanasatasahasasabhalā ayaṃ paṭhavī mattavara-vāraṇo viya gajjamānā pakampi, Sineru pabbatarājā susedita-vettaṃkuro viya oṇamitvā naccamāno viya ca Jetuttarana-
 15 garābhimukho aṭṭhāsi, paṭhavisaddena devo gajjanto khaṇika-vassaṃ⁶ vassi, vijjullatā niccharimṣu, sāgaro ubbatti⁷, Sakko devarājā appoṭhesi⁸, Mahābrahmā sādhu-kāram adāsi, yāva Brahmaloḷakā ekakoḷāhalam ahosi, vuttam pi c' etaṃ:

17. Yadāhaṃ dārako homi jātiyā aṭṭhavassiko
 20 tadā nisajja pāsāde dānaṃ dātuṃ vicintayim: 1701.
18. Hadayaṃ dadeyyaṃ cakkhum pi māṃsaṃ pi rudhiram pi ca dadeyyaṃ kāyaṃ sāvetvā⁹ yadi koci yācaye mamaṃ¹⁰. 1702.
19. Sabbhāvaṃ cintayantassa akampitam asaṇṭhitam
 akampi tattha paṭhavī Sineru-vanavaṭaṃsakā ti. 1703.
- 25 Bo. soḷasavassakāle yeva sabbasippe nipphattiṃ pāpupi, atha pitā r. dātukāmo mātaraṃ saddhiṃ mantetvā Maddarāja-kulato mātuladhitarāṃ Maddiṃ nāma ānetvā soḷasannaṃ itthi-sahasānaṃ jeṭṭhikaṃ aggamahesiṃ katvā M-aṃ rajje abhisiñci, M. rajje paṭiṭṭhitakālato paṭṭhāya devasikaṃ cha satasahasāni
 30 vissajjento mahāḍḍānaṃ pavattesi. Aparabhāge Maddi devī

¹ Bā omu-. ² Bā omite sara-. ³ Bā ghanika-. ⁴ Bā saṅkhubbhi. ⁵ Bā -ṭesi.

⁶ Ck^o kāyasāvadhitvāna. ⁷ Ck^o yācako mamaṃ, Bā yācasse maṃ.

puttaṃ vijāyi taṃ kañcana-jālena paṭicchimsu, ten' assa Jāli-
 kumāro tv-eva nāmaṃ karimsu, tassa padasā gamanakāle
 dhītaraṃ vijāyi, taṃ kaṇhājīnena paṭicchimsu, ten' assa Kaṇ-
 hājīnā tv-eva¹ n. k., M. ekamāsassa² chakkhattuṃ alaṃkata-
 hatthikkhandhavaragato chadānasālā oloketi. Tadā Kālīnga- 5
 raṭṭhe dubbuṭṭhikā ahosi, sassāni na sampajjimsu, mahantaṃ
 chātakaṃ pavatti, manussā jīvitum asakkontā corakammaṃ
 karonti, dubbhikkhapīlita jānapadā rājaṅgaṇe sannipatitvā upa-
 kosimsu, taṃ sutvā raṇṇā „kiṃ tātā“ 'ti vutte taṃ atthaṃ
 ārocayimsu, rājā „sādhū tātā, devaṃ vassāpessāmīti“ te uyyo- 10
 jetvā samādinnaṃ uposathavāsaṃ vasanto devaṃ vassāpetum
 nāsakkhi, so nāgare sannipātāpetvā „ahaṃ samādinnaṃ
 sattāhaṃ upavasitvāpi devaṃ vassāpetum nāsakkhiṃ, kin nu
 kho kātabban“ ti pucchitvā „sace deva devaṃ v. na sakkosi
 esa Jetuttaranagare Saṇjaya-rājaputto Vessantaro dānābhirato, 15
 tassa sabbaseto maṅgalahatthi atthi, tassa gatagataṭṭhāne devo
 vaassati³, brāhmaṇe pesetvā taṃ hatthiṃ yācāpetvā ānethā“ 'ti,
 so „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā brāhmaṇe sannipādetvā tesu
 atṭha jane vicinitvā tesam paribbayaṃ datvā „gacchatha, Ves-
 santaram⁴ hatthiṃ yācitvā ānethā“ 'ti pesesi, brāhmaṇā anu- 20
 pubbena Jetuttaranagaraṃ gantvā dānagge dānaṃ⁵ bhuñjitvā
 attano sarīraṃ rajaparikkhaṃ paṃsumakkhitaṃ katvā puṇṇa-
 madivase rājānaṃ hatthiṃ yācitukāmā hutvā raṇṇo dānaggaṃ
 āgamanakāle pācīnadvāraṃ agamaṃsu, rājāpi „dānaggaṃ olo-
 kessamīti“ pāto va soḷasagandhoda-kaghaṭehi nahātvā⁶ bhuñjitvā 25
 alaṃkaritvā alaṃkata-hatthikkhandhavaragato pācīnadvāraṃ
 agamāsi, brāhmaṇā tatth' okāsaṃ alabhitvā dakkhiṇadvāraṃ
 gantvā unnatappadesa ṭhatvā raṇṇo pācīnadvāre dānaṃ⁷ olo-
 ketvā d-dvāraṃ āgamanakāle hatthe pasāretvā „jayatu bhavaṃ
 Vessantaro“ ti āhaṃsu, M. brāhmaṇe disvā hatthiṃ tesam 30
 ṭhitatṭhānaṃ pesetvā hatthikkhandhe nisinno va paṭhamaṃ g. ā.:

¹ Ck^o tova. ² B^d omits eka. ³ Ck^o vassiti, C^o vassī. ⁴ B^d -raasa. ⁵ B^d bhat-
 taṃ. ⁶ C^o nahatvā, B^d nahātvā. ⁷ B^d dānaggaṃ.

20. Parūḷhakacchanakhalomā¹ paṃkadantā rajassirā
paggayha dakkhiṇabāhum kiṃ maṃyācanti brāhmaṇāti. 1704.
Taṃ sutvā brāhmaṇā āhaṃsu:
21. Ratanāṃ deva yācāma Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhana²,
5 dadāhi pavaram nāgaṃ īsādantaṃ urūḷhavan ti. 1705.
Ta. urūḷhavan ti ubbāhanasaniattham.

Taṃ sutvā M. „ahaṃ sīsaṃ ādim katvā ajjhakkadānaṃ
dātukāmo, ime bāhiram eva yācanti, pūressāmi tesaṃ mano-
rathan“ ti cintetvā hatthikkhandhavaragato ā.:

- 10 22. Dadāmi na vikampāmi yaṃ maṃ yācanti brāhmaṇā
pabbinnaṃ kuḷjaraṃ dantiṃ opavuyhaṃ³ gajuttamaṃ, 1706.
paṭijānitvā ca
23. Hatthikkhandhato oruyha rājā cāgādhimānaso
brāhmaṇānaṃ adā dānaṃ Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhano ti. 1707.

- 15 Ta. opavuyhan⁴ ti opavuyhaṃ rājavāhanaṃ, cāgā - ti cāgena adhi-
kamānaso, adā ti vārapassa alaṃkakatāṭṭhānaṃ olokanattham tikkhattum pa-
dakkhiṇaṃ katvā alaṃkakatāṭṭhānaṃ adisvā kusumamissakam⁵ gāndhodaka-
bharitaṃ suvaṇṇabbhikkāraṃ gahetvā ito ethā⁶ ti alaṃkatarajataḍāmasadisam
hatthisoṇḍam tesaṃ hatthe ṭhapetvā uḍakam pādetvā alaṃkatavāraṇam adāsi.

- 20 Tassa catūsu pādesu alaṃkāro cattāri satasahassāni ag-
ghati, ubhosu passesu dve satasahassāni agghati, heṭṭhā udare
kambalaṃ satasahassam, piṭṭhiyaṃ muttājālaṃ kaṇṇajālaṃ
maṇijālan ti tīṇi jālāni tīṇi satasahassāni, ubhosu kaṇṇesu⁷ dve
satasahassāni⁸, piṭṭhiyaṃ attharaṇakambalaṃ satasahassam,
25 kumbhālaṃkāro satasahassam, tayo vaṭṭasakā⁹ tīṇi satasa-
hassāni, kaṇṇacūḷālaṃkāro dve satasahassāni, dvinnam dantā-
naṃ alaṃkāro dve satasahassāni, soṇḍāya sovatthikālaṃkāro
satasahassam, naṅguṭṭhālaṃkāro satasahassam, ṭhapetvā anag-
gham bhaṇḍam kāyārūḷhapasāḍhanaṃ dvāvīsatisatasahassāni,
30 ārohaṇanisseṇi satasahassam, bhuñjanakāṭāham satasahassan

¹ B^d -kacchā-. ² B^d -naṃ. ³ B^d opagu-. ⁴ B^d opagu-. ⁵ B^d kisumbhamissam.

⁶ C^s ghaṇṭṭā. ⁷ C^k omīti u. k. dve s. ⁸ C^k -kāni.

ti, idaṃ tāva ettakam¹ catuvīsatisatasahassāni agghati, chatta-
 pitṭhiyaṃ² pana maṇi cūlāmaṇi³ muttābhāre maṇi amkuse maṇi
 hatthino kaṇṭhaveṭṭhanamuttābhāre maṇi hatthikumbhe maṇi
 imāni cha anagghāni, hatthi anaggho yevā⁴ ti hatthinā saddhiṃ
 satta anagghāni, tāni sabbāni brāhmaṇānaṃ adāsi, tathā hat- 5
 thino paricārakāni pañcakulasatāni hatthimeṇḍaḥatthigopakehi⁵
 saha, dānen⁶ eva pan⁷ assa heṭṭhāvuttanayen⁸ eva paṭṭhavikam-
 pādayo abhesuṃ.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

24. Tadāsi yaṃ bhīmsanakaṃ tadāsi lomahaṃsanam 10
 hatthināge padinnamhi medinī samakampatha⁹. 1708.
 25. Tadāsi yaṃ bhīmsanakaṃ tadāsi lomahaṃsanam
 hatthināge padinnamhi khubbhittha nagaran tadā. 1709.
 26. Samākulaṃ puram āsi ghoso ca vipulo mahā
 hatthināge padinnamhi Sivīnam raṭṭhavaḍḍhane¹⁰ ti. 1710. 15

Ta. tadāsi ti tadā āsi¹, hatthi -- ti hatthisaṃkhāte nāge, khubbhit-
 tha -- ti Jetuttaranagaraṃ saṃkhubbhitam abosi², brāhmaṇā kira dakkhiṇa-
 dvārena hatthiṃ labhivā hatthipitṭhe nisīditvā mahājanaparivārā nagaramajjhena
 pāyimsu, mahājano dīsvā ambho [brāhmaṇā ambhakaṃ hatthiṃ abhirūḍhā kuto
 neha no hatthiṃ ti āha, brāhmaṇā Vessantaramaḥārājena no hatthi dinnu ke 20
 tumhe ti mahājanam hatthavikārādīhi 'ghaṭṭetvā nagaramajjhena gantvā uttara-
 dvārena nikkhamimsu, nāgarā devatāvattanena Bodhisattassa kuddhā rājadvāre
 sannipatitvā mahantaṃ upakkosam akāmsu.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

27. Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā 25
 hatthināge padinnamhi medinī samakampatha. 1711.
 28. Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā
 hatthināge padinnamhi³ khubbhittha nagaran tadā. 1712.
 29. Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā
 hatthināge padinnamhi Sivīnam raṭṭhavaḍḍhane ti. 1713. 30

Ta. khubbhittha nagaraṃ tadā ti evaṃ khubbhittha nagaraṃ tadā,
 ghoso ti upakkosasaddo patthaṭṭā tumulo uddhamgatattā mahā, Sivīnam
 raṭṭhavaḍḍhane ti Siviraṭṭhassa vuddhikāre.

¹ B^d adda dhanam. ² B^d -piṇḍiyam. ³ C^k -cūlāni-, C^e -cūlāni-. ⁴ B^d adda
 saddhiṃ adāsi. ⁵ B^d sampa-. ⁶ so C^k B^d; B^e -no. ⁷ B^d add yanti yadā.
⁸ C^k omit jetuttaranagaraṃ saṃkhubbhitam abosi. ⁹ C^k omit medinī -- pa-
 dinnamhi.

Ath' assa dānena saṃkhubhitacittā hutvā nagaravāsino
rañño ārocesum, tena vuttam¹:

30. Uggā ca rājaputtā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
hatthārūhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā 1714.
- 5 31. Kevalo cāpi nigamo Sivayo² cāpi samāgatā
disvā nāgam niyyamānam te rañño paṭivedayum: 1715.
32. Vidhamam deva te raṭṭham, putto Vessantaro tava
kathan no hatthinam dajjā nāgam raṭṭhassa pūjitam. 1716.
33. Kathan no kuṇjaram dajjā isādantam urūlhavam
10 khettaññum sabbayuddhānam sabbasetam gajuttamam 1717.
34. Paṇḍukambalasañchannam pabhinnaṃ sattumaddanam
dantiṃ savālavijaniṃ setam Kelāsa-sādisam 1718.
35. Sasetacchattam saupatheyyam³ sāthabbanam⁴ sahatthipam
aggayānam rājavāhim brāhmaṇānam adā dhanam⁵ ti. 1719.
- 15 Ta. uggā ti uggatā paññātā, nigamo ti negamakuṭumbikajano, vidha-
mam -- ti deva tava raṭṭham vidhamam⁶, katham no -- ti kena kāraṇena
ambākam hatthiham abhimaṅgalasammataṃ Kaliṅgaratṭhavasīnam brāhmaṇānam
dadeyya⁷, khettaññum sabbayuddhānam ti sabbayuddhānam khettabhū-
miṣam jānāsamattam, danti ti manoramadantayuttam, savāla -- ti sa-
vālavijaniṃ⁸, saupatheyyam⁹ ti sahattharanabbanam⁹, sāthabbanam⁴ ti
20 sahatthivejjam, sahatthipam ti paricārakānam¹⁰ pañcannam kulasetānam hatthi-
meṇḍahatthigopakānaṃ ca vasena sahatthipam.

Evañ ca pana vatvā puna āhaṃsu:

36. Annapānañ ca yo¹¹ dajjā vatthasenāsanāni ca
25 etam kho dānapatirūpaṃ etam kho brāhmaṇārahamaṃ 1720.
37. Ayaṃ te vamsarājā no Sivīnam raṭṭhavaḍḍhana¹²,
katham Vessantaro putto gajam bhājeti Sañjaya. 1721.
38. Sace tvaṃ na karissasi Sivīnam vacanam idaṃ
mañne taṃ saha puttana Sivī hatthe karissare ti. 1722.
- 30 Ta. vamsa -- ti pavēṇiyā āgato mahārājā, bhājetīti deti, Sivī -- ti
Siviratṭhavasīno saha puttana taṃ attano hatthe karissanti.

¹ nagara -- not in Ck. ² Bā siviyo. ³ Bā surupādheyyam. ⁴ Bā sādhabba-
nam. ⁵ Bā dānam. ⁶ Bā vidhamasitam. ⁷ adā dhananti -- dadeyya wanting
in Ck. ⁸ Bā savāva-. ⁹ Bā sa attharanam. ¹⁰ Bā hatthipari-. ¹¹ Bā so.
¹² Ck -nam, Bā -no.

Tam sutvā rājā „ete Ve-ram māretum icchantīti“ saññāya ā.:

39. Kāmaṃ janapado māsi, raṭṭhañ cāpi vinassatu,
nāhaṃ Sivinaṃ vacanā rāja-puttaṃ adūsakaṃ
pabbājeyyaṃ sakā raṭṭhā, putto hi mama oraso. 1723.
40. Kāmaṃ janapado māsi, raṭṭhañ cāpi vinassatu, 5
nāhaṃ Sivinaṃ vacanā rāja-puttaṃ adūsakaṃ
pabbājeyyaṃ sakā raṭṭhā, putto hi mama atrajo. 1724.
41. Na cāhaṃ tassa dubbheyyaṃ, ariyasīlavato hi so,
asiloko pi me assa, pāpañ ca pasave bahuṃ,
kathaṃ Vessantaraṃ puttaṃ satthena ghātayāmaṃ ti. 1725. 10

Ta. māsi'ti mā āsi'¹, mā hotū'ti a., ariyasīlavato ti ariyena sīlavatena
ariyāya ca ācārasampattiyaṃ samannāgato, ghātayāmaṃ ti ghāteṣṣāmi'².

Sivayo avocum:

42. Mā naṃ daḍḍena satthena, na hi so bandhanāraho,
pabbājehi ca naṃ raṭṭhā, Vamke vasatu pabbate ti. 1726. 15

Ta. mā naṃ -- ti deva tumhe taṃ daḍḍena vā satthena vā mā ghāta-
yittha, na hi so -- ti raṭṭhā pabbājehi naṃ ti'³.

Rājā āha:

43. Eso ce Sivinaṃ chando chandaṃ na panudāmaṃ,
imaṃ so vasatu rattim kāme ca paribhuñjatu. 1727. 20
44. Tato ratyā vivasane⁴ suriyass' uggamanam pati
samaggā Sivayo hutvā raṭṭhā pabbājeyyantu taṃ ti. 1728.

Ta. vasatū 'ti puttadāressa ovādaṃ dadamāno vasatu ekarattim c' assa
okāsaṃ dethā 'ti vadati.

Te „ekarattimattaṃ vasatū“ ti rañño vacanaṃ sampañic- 25
chiṃsu. Atha ne uyyojetvā puttassa sāsanaṃ pesento kattā-
raṃ āmantetvā tassa santikaṃ pesesi, so „sādhū“ 'ti sampa-
ñicchitvā Vessantaranivesanaṃ gantvā taṃ pavattim ārocesi.

¹ Cks ahoṣi. ² Cks -mi, Bā ghātayissāma. ³ Bā so bandhanāraho pi na hoti
yeva, Bā so bandhanaṃ na araho yeva in the place of raṭṭhā - -. ⁴ Bā -sāne.

Tam attham pakāsetum imā gāthā vuttā:

45. Uṭṭhehi katte, taramāno gantvā Vessantaram vada:
Sivayo deva te kuddhā negamā ca samāgatā 1729.
46. Uggā ca rājaṇaṇṇa ca vesiyānā ca brāhmaṇā
5 hatthārūhā¹ anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
kevalo cāpi nigamo Sivayo² cāpi samāgatā, 1730.
47. Asmā ratyā vivasane suriyass³ uggamanam pati
samaggā Sivayo hutvā raṭṭhā pabbājayanti⁴ tam. 1731.
48. Sa kattā taramāno va Sivirājena pesito
10 āmuttahatthābharāṇo suvattho candanabhūsito 2732.
49. Sisam nahāto uḍaḍḍo so āmuttamanikunḍalo
upāgami puram rammam Vessantaranivesanam. 1733.
50. Tatth⁵ addasa kumāram so ramamānam sake pure
parikiṇṇam amaccehi tidaśanam va Vāsavam. 1734.
51. So tattha gantvā taramāno⁶ kattā Vessantaram bravi:
15 dukkhan te vedayissāmi, mā me kujjhi rathesabha. 1735.
52. Vanditvā rodamāno so kattā rājānam abravi:
bhaddā me si mahārāja sabbakāmarasāharo,
dukkhan te vedayissāmi, tattha assāsayantū mam. 1736.
53. Sivayo deva te kuddhā negamā ca samāgatā
20 uggā ca rājaṇaṇṇa ca vesiyānā ca brāhmaṇā 1737.
54. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
kevalo cāpi nigamo Sivayo⁷ cāpi samāgatā, 1738.
55. Asmā ratyā vivasane suriyass⁸ uggamanam pati
25 samaggā Sivayo hutvā raṭṭhā pabbājayanti tan ti. 1739.

Ta. kumāran ti mātāpitunnam atthitāya kumāro t⁹ eva¹⁰ samkham gataṁ
rājānam. ramamānam ti attanā dinnadānassa vappam kathayamānam soma-
nassappattam¹¹ hutvā nisinnam, amaccehi ti attanā¹² sahaṇṇāhehi saddhīm sa-
hassehi amaccehi parivutam samussitasetacchatte rājāsane nisinnam, ved -- ti
30 kathayissāmi, ta. ass -- man ti tasmim dukkhasāsanārocane kilantam mam deva-
pādā assāsantu¹³ vissattho kathehi mam vadethā¹⁴ 'ti adhippiyen¹⁵ evam āha.

Mahāsatto āha:

56. Kismim me Sivayo kuddhā, nāham¹⁶ passāmi dukkaṭam,
tam me katte viyācikkha kasmā pabbājayanti man ti. 1740.

¹ B^d -rohā. ² so all three MSS. for sivi. ³ B^d -tu. ⁴ C^{ks} rammānam ⁵ B^d
tveva. ⁶ B^d -tto. ⁷ C^{ks} omit attanā. ⁸ B^d -recite kathetum avisahantena
kilamantam mam devo assāsayantu. ⁹ B^d vadethā. ¹⁰ B^d yo na.

Ta. kiemin ti katarasmim karaṇe¹, viyā -- ti vitthārato kathehi.

Kattā āha:

57. Uggā ca rājaputtā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
nāgadānena khīyanti, tasmā pabbājayanti tan ti. 1741. 5
Ta. khīyanti ti kujjhanti².

Taṃ sutvā Mahāsatto somanassappatto āha:

58. Hadayaṃ cakkhuṃ p' ahaṃ³ dajjaṃ,
kim me bāhirakaṃ dhanam:
hiraññaṃ vā suvaṇṇaṃ vā muttā veḷuriyā maṇi. 1742. 10
59. Adakkhiṇaṃ vāp' ahaṃ⁴ bāhuṃ disvā yācakamāgate
dadeyyaṃ na vikampeyyaṃ, dāne me ramati mano. 1743.
60. Kāmaṃ maṃ Sivayo sabbe pabbājentu hanantu vā,
n' eva dānā viramissaṃ, kāmaṃ chindantu sattadhā ti. 1744.

Ta. yāca -- ti yācake āgate yācakaṃ disvā, neva -- ti neva dānā vira- 15
missāmi ti.

Taṃ sutvā kattā⁵ n' eva rañña dinnam na nāgarehi din-
nam attano matiyā evaṃ aparaṃ sāsanaṃ kāthento āha:

61. Evaṃ taṃ Sivayo āhu negamā ca samāgatā:
Kontimārāya tīrena girim Ārañjaraṃ pati 20
yena pabbājitaṃ yanti tena gacchatu subbato ti. 1745.

Ta. Konti -- ti Kontimārāya nāma nadiyā tīre, giri -- ti Ārañjaraṃ
nāma giriṃ abhimukho hutvā, yena 'ti yena maggena raṭṭhā pabbājitaṃ rājāno
gacchanti tena subbato Vessantaro pi gacchatu 'ti evaṃ Sivayo kathenti āha.

Idaṃ kira so devatāya niggahito⁶ hutvā kathesi. Taṃ 25
suvā Bo. „sādhū dosakārakānaṃ gamanamaggena gamissāmi,
maṃ kho pana nāgarā na aññena dosena pabbājenti, mayā
hatthidānassa dinnattā pabbājenti, evaṃ sante ahaṃ sattasata-
kaṃ mahādānaṃ dassāmi, nāgarā me ekadivasaṃ dānaṃ dātuṃ
okāsaṃ dentu, sve⁷ dānaṃ datvā tatiyadivase gamissāmi ā.: 30

¹ Ck - nena, Bđ karaṇe. ² Cs omits kujjhanti, Bc has khīyakkujjhanti. ³ Bđ cak-
khumaham. ⁴ so Cks; Bđ dakkhiṇaṃ vāmaṃ. ⁵ Bđ adds devatāviggahitena.

⁶ Bđ devatāviggahito. ⁷ Cks so.

- es. So 'haṃ tena gamissāmi yena gacchanti dūsakā,
rattimdivaṃ me khamatha yāva dānaṃ dadāmi' ahaṃ ti. 1746.

Kattā „sādhū deva nāgarānaṃ vakkhāmīti“ vatvā pakkāmi.
M. taṃ uyyojetvā senaguttaṃ pakkosāpetvā „ahaṃ sve satta-
satakāṃ nāma dānaṃ dassāmi, satta hatthisatāni satta assa-
satta ratha- satta itthi- satta dhenu- satta dāsi- satta dāsa-
satāni ca paṭiyādehi', nānappakārāni ca annapānādīni anta-
maso suraṃ pi sabbaṃ dātabbayuttakāṃ upaṭṭhāpehīti“ satta-
satakāṃ mahādānaṃ vicāretvā amacce uyyojetvā ekako va
10 Maddiyā vasanaṭṭhānaṃ gantvā sirisayanapiṭṭhe nisīditvā tāya
saddhiṃ kathaṃ pavattesi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

- es. Amantayittha rājā naṃ Maddiṃ sabbaṅgasobhanaṃ
15 yaṃ te kiñci mayā dinnāṃ dhanam³ dhaññaṃ ca vijjati 1747.
es. Hiraññaṃ vā suvaṇṇaṃ vā muttā veḷuriyā bahū
sabbaṃ taṃ nidaheyyāsi yaṃ ca te pettikaṃ dhanan ti. 1748.

Ta. nidaheyyāsīti nidhiṃ katvā ṭhapeyyāsi, pettikan ti pītito⁴
ābhatan⁵.

- 20 es. Tam abravī rājaputtī Maddiṃ sabbaṅgasobhanā:
kuhiṃ deva nidaheyyāmi⁶ tam me akkhāhi pucchito ti. 1749.

Ta. tamabravīti mayhaṃ sāmīnā Ve-ena ettakaṃ kālāṃ dhanam nidhe-
hīti⁶ na vuttapubbaṃ idān' evaṃ vadati kuhiṃ nu kho nidhetabbaṃ pucchis-
sāmi naṃ ti cintetvā taṃ abravī.

- 25 Vessantaro āha:

- es. Silavantesu dajjāsi dānaṃ Maddi yathārahaṃ,
na hi dānā⁷ param atthi paṭiṭṭhā sabbapāṇinan ti. 1750.

Ta. dajjāsīti bhadde Maddi⁸ koṭṭhāgarādisu⁹ anidāhitvā anugāmika-
nidhiṃ nidahamēnā silavantesu dadeyyāsi, dānā paraṃ ti dānato uttaritaraṃ
30 paṭiṭṭhā nāma na hi atthi, n' atthi saṃsayo¹⁰.

¹ Cks -hīti. ² Ck -na. ³ Ck patino, C² pītito. ⁴ B d āga-. ⁵ B d -hāmi. ⁶
B d niddhehīti, C² naṭṭhehīti. ⁷ Cks dānaṃ. ⁸ Cks bhaddi. ⁹ B d koṭṭhādisu,
B² koṭṭhāgarādisu, Cks koṭṭhāsādisu. ¹⁰ natthisamsayo not in B d.

Sā „sādhū“ 'ti tassa vacanaṃ sampatiṇṇi, atha naṃ
uttariṃ ovaḍanto ā.:

67. Puttesu Maddi dayyāsi¹ sassuyā sasuramhi ca,
yo ca taṃbhattā maññeyya sakkaccaṃ tam upaṭṭhahe. 1751.

68. No ce taṃbhattā maññeyya mayā vipavasena te 5
aññaṃ bhattāraṃ pariyesa, mā kisittha² mayā vinā ti. 1752.

Ta. dayyāsi¹ dayā² mettaṃ kareyyāsi, yo ca taṃ - - ti bhadde yo
ca mayi gate aham assā bhattā bhavissāmīti maññissati tam pi sakkaccaṃ
upaṭṭhaheyyāsi, mayā vipavasena te ti mayā saddhiṃ tava vipavasena
sace koci ahan te bhavissāmīti taṃ na maññeyya eha sayam eva⁴ aññaṃ bhat- 10
tāraṃ pariyesa, mā kisittha² 'ti mayā vinā bhūta⁵ mā kiā bhava, mā
kilamīti⁶ a.

Atha naṃ Maddi „kin nu kho esa V-ro evarūpaṃ vaca-
naṃ bhaṇatīti“ cintetvā „kasmā deva imaṃ ayuttakathaṃ ka-
thesīti“ pucchi, M. „bhadde mayā hatthissa dinnattā Sivayo 15
kuddhā maṃ raṭṭhā pabbājenti, sve 'haṃ' sattasatakamahā-
dānaṃ datvā tatiyadivase nagarā nikkhamissāmīti“ vatvā ā.:

69. Ahaṃ hi vanaṃ gacchāmi ghorā vālamigāyutaṃ,
saṃsayo jīvitaṃ mayhaṃ ekakassa brahāvane ti. 1753.

Ta. saṃsayo ti na ekantikā⁸ sukhumālassa mama vane vasato kuto 20
jīvitaṃ nicchayena marissāmīti adhippāyen' evaṃ āha.

70. Tam abravī rājaputtī Maddi sabbaṅgasobhanā:
abhumme⁹ kathaṃ¹⁰ bhaṇasi, pāpakaṃ vata bhāsasi. 1754.

71. N' esa dhammo mahārāja yaṃ tvaṃ gaccheyya ekako,
aham pi tena gacchāmi yena gacchasi khattiya. 1755. 25

72. Maraṇaṃ vā tayā saddhiṃ jīvitaṃ vā tayā vinā,
tad eva maraṇaṃ seyyo yaṃ ce jīve tayā vinā. 1756.

73. Aggim nijjālayitvāna¹¹ ekajālasamāhitaṃ,
tattha me maraṇaṃ seyyo yaṃ ce jīve tayā vinā. 1757.

¹ B^d dayesi. ² C^e sikisittha, C^k sakittha. ³ C^k dayim, C^e dayi. ⁴ C^k ahas-
sameva. ⁵ B^d hutvā. ⁶ B^d bhavi mā kilamasiti, C^k omit the latter mā. ⁷
B^d sohaṃ svehaṃ. ⁸ B^d anekapaccatthiko ekikassa. ⁹ B^d abhume. ¹⁰ C^k
kathannu. ¹¹ B^d ujja-.

74. Yathā āraññakaṃ nāgaṃ dantiṃ¹ anveti hatthini² (Cfr. V ²⁵²/₂₁)
jessantaṃ³ giriduggesu samesu visamesu ca 1758.
75. Evan taṃ anugacchāmi putte ādāya pacchato,
subharā te gamissāmi⁴, na te hessāmi dubbharā ti. 1759.

5 Ta, abhumme⁵ ti abhūtaṃ⁶ vata me katheyyāsi⁷ tvaṃ, nesa dhammo
ti na esa sabbāvo n' etaṃ kāraṇaṃ, tadevā⁸ 'ti yaṃ tayā saddhiṃ maraṇaṃ
tad eva soyyo, tatthā⁹ 'ti tasmīṃ ekajālabbhūte dāruccitake, jessantaṃ⁴ ti
vicarantaṃ¹⁰.

Evaṃ vatvā puna sā diṭṭhapubbaṃ viya Himavantappa-
10 desaṃ vaṇṇenti ā.:

76. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāṇino
āsīne vanagumbasmiṃ na rajjassa sarissasi. 1760.
77. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāṇine⁹
kilante vanagumbasmiṃ na rajjassa sarissasi. 1761.
15 78. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāṇine⁹
assame ramaṇīyamhi na rajjassa sarissasi. 1762.
79. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāṇine
kilante assame ramme na rajjassa sarissasi. 1763.
80. Ime kumāre passanto mālādhārī alaṃkate
20 assame ramaṇīyamhi na rajjassa sarissasi. 1764.
81. Ime kumāre passanto mālādhārī alaṃkate
kilante assame ramme na rajjassa sarissasi. 1765.
82. Yadā dakkhisi¹⁰ naccante kumāre mālādhārīne⁹
assame ramaṇīyamhi na rajjassa sarissasi. 1766.
25 83. Yadā dakkhisi naccante kumāre mālādhārīne⁹
kilante, assame ramme na rajjassa sarissasi, 1767.
84. Yadā dakkhisi mātaṅgaṃ kuñjaraṃ saṭṭhihāyanaṃ
ekaṃ araṇṇe vicarantaṃ na rajjassa sarissasi. 1768.
85. Yadā dakkhisi mātaṅgaṃ kuñjaraṃ saṭṭhihāyanaṃ
30 sāyaṃ¹¹ pāto vicarantaṃ na rajjassa sarissasi. 1769.

¹ all three MSS. -ti. ² B^d -ni, C^k atthini. ³ B^d jayantaṃ. ⁴ B^d bhavi-. ⁵
B^d abhume. ⁶ B^d abbhūtaṃ. ⁷ C^k gaccheyyāsi. ⁸ C^k viva-. ⁹ B^d -no. ¹⁰
B^d dakkhasi throughout. ¹¹ C^k sāyi.

86. Yadā kaṇerusaṃghassa yūthassa¹ purato vajaṃ
koṇcam² kāhiti³ mātāṅgo kuñjaro saṭṭhihāyano
tassa taṃ nadato sutvā na rajjassa sarissasi. 1770.
87. Dubhato vanavikāse yadā dakkhisi kāmadaṃ⁴
vane⁵ vālamigākiṇṇe na rajjassa sarissasi. 1771. 5
88. Migam disvāna sāyaṇham⁶ pañcamālinam⁷ āgataṃ
kimpurise ca naccante na rajjassa sarissasi. 1772.
89. Yadā sossasi⁸ nigghosaṃ sandamānāya sindhuyā
gītāṃ kimpurisaṇaṃ ca na rajjassa sarissasi. 1773. *
90. Yadā sossasi nigghosaṃ girigabbharacārino
vassamānassa⁹ lūkassa¹⁰ na rajjassa sarissasi. 1774. 10
91. Yadā sīhassa vyagghassa khaggassa gavayassa ca
vane sossasi vālānaṃ na rajjassa sarissasi. 1775.
92. Yadā morīhi parikiṇṇam¹¹ barihinam¹² matthakāsinam¹³
moram dakkhisi naccantaṃ na rajjassa sarissasi. 1776. 15
93. Yadā morīhi parikiṇṇam¹⁴ aṇḍajam citrapekkhunaṃ¹⁵
moram dakkhisi naccantaṃ na rajjassa sarissasi. 1777.
94. Yadā morīhi parikiṇṇam¹⁶ nīlagīvam¹⁷ sikhandaṇam¹⁸
moram dakkhisi naccantaṃ na rajjassa sarissasi. 1778.
95. Yadā dakkhisi hemante pupphite dharaṇīruhe
surabhisampavāyante na rajjassa sarissasi. 1779. 20
96. Yadā hemantike māse haritam dakkhisi medinim¹⁹
indagopakasañchannaṃ na rajjassa sarissasi. 1780.
97. Yadā dakkhisi hemante pupphite dharaṇīruhe
kuṭajam²⁰ bimbajālaṃ ca pupphitam lomapadmakaṃ²¹
surabhisampavāyante na rajjassa sarissasi. 1781. 25
98. Yadā hemantike māse vanaṃ dakkhisi pupphitam²²
opupphāni ca padmāni na rajjassa sarissasīti. 1782.

¹ Ck yutassa, Cs sutassa, Bđ yudhassa. ² Bđ kuñjam. ³ Bđ kāhiti, Ck gāhiti,
Cs gāhiti. ⁴ Bđs -do. ⁵ Cks mano. ⁶ Cks sāyantaṃ, Bs sāyaṇhe. ⁷ Cks -nim
⁸ Bđ sossasi throughout. ⁹ Bđ vasa-. ¹⁰ Ck Bđ -lūkassa, Bs -luṅgassa. ¹¹
Cks barihinam, Bđ parihinam. ¹² Bđ -pakku-. ¹³ Bđ loddapaddakaṃ.

Ta. mañjuka ti madhurakathe, kaṇeru - - ti hatthinighaṭṭāya, yūthassā
ti hatthiyūthassa purato gacchanto, dubhato ti ubhato, vanavikāse ti vana-
ghaṭṭāyo, kāmadaṇḍi ti mayhaṃ sabbakāmadaṇḍaṃ², sindhuyā ti nadiyā,
vassamānassa lūkassā³ ti ulūkasakuṇassa vassamānassa⁴, vālānaṇ ti
5 vālamigāṇaṃ tesamā hi sāyaphasamaye so saddo paṇḍāṇḍikaturiyasaddo viya
bhaviṣṣati, tasmaṇ na rajja-se sarissasitī vadati, barihināṇ⁵ ti kalāpassā-
channāṇaṃ, matthakāśīnaṇ ti pabbatasthatthe nisīnaṇaṃ, mattakāśīnaṇ⁶ ti
pi pātho, kāmamadaṇḍaṃ hutvā āśīnaṇ⁷ ti a., bimbaḷāṇaṇ ti rattaṇḍakura-
rukkaṇaṃ⁸, opupphāṇitī⁹.

10   **Evam Maddi Himavantavāsini viya ettakāhi gāthāhi Himavantaṇṇanam vāṇesi. Himavantavaṇṇanā niṭṭhitā.**

Phusati pi kho devī¹⁰ „puttassa me kaṭukasāsanaṃ gataṃ¹¹,
kin nu kho karoti, gantvā jānissāmīti“ sā paṭicchannayogena¹²
gantvā sirigabbhadvāre ʘhitā tesam taṃ sallāpaṃ sutvā karu-
15 ṇaṃ paridevaṃ paridevī.

Tam attham pakāśento Satthā āha :

99. Tesam lālippitam sutvā puttassa sunisāya ca
karuṇam paridevesi rāja puttī yasassinī: 1783.

100. Seyyo visam me khāyitam papātā papateyy' aham
20 [rajjuyā bajjha miyyāham], kasmā Vessantaram puttam
pabbājenti adūsakam. 1784.

101. Ajjhāyakam dānapatim yācayogam amaccharim
pūjitam patirājehi¹³ kittimantam yasassinam
kasmā Vessantaram puttam pabbājenti adūsakam. 1785.

25 109. Mātāpettibharam jantum kule jetthāpacāyikam
kasmā Vessantaram puttam pabbājenti adūsakam. 1786.

108. Rañño hitam devīhitam¹⁴ nātīnam sakhinam hitam
[hitamsabbassa raṭṭhassa], kasmā V. p. pabbājenti adūsakanti. 1787.

30 Ta. rājaputtitī Phusati Maddarājadhītā, papateyyāhan ti papa-
teyyaṃ ahaṃ, rajjuyā bajjha miyyāhan ti rajjuyā givaṃ bandhivā ma-
reyyaṃ ahaṃ, kaṃmā ti evaṃ amatāyaṃ eva mayi kena nāma kāraṇa mama
puttam adūsakaṃ pabbajjenti, ajjhāyakaṃ ti tiṇṇaṃ vedānaṃ pāragataṃ nānā-
sippesu ca nipphattitī pattaṃ.

¹ Cks -dā, Bd -do. ² Cs -dada, Bd kāmado. ³ Bd vasamānassuluka-, Ck -ssa-lukassā. ⁴ so Cs; Ck va-, Bd vasato. ⁵ Cd parihīna, Cks barihīnañ. ⁶ Ck mattasīna, Bd matthakāsīna. ⁷ all three MSS. āsi-. ⁸ Ck -kuravakāñ, Cs ratta-kuravakāñ, Bd rattañgurarukkham. ⁹ Ck -paññāni, Cs -pattāni. ¹⁰ Cks devi Bd deva. ¹¹ Bd kattañ. ¹² Bd -nnañyoggena. ¹³ Bd patirājūhi. ¹⁴ Ck deva-.

Iti sā karuṇaṃ paridevitvā puttaṃ ca suṇisaṃ ca assāsetvā
raṇṇo santikaṃ gantvā ā:

104. Madhūni va palātāni¹ ambā ca patitā chamā²
evaṃ hessati te raṭṭhaṃ, pabbājenti adūsakaṃ. 1788.
105. Hamso nikhīṇapatto³ va pallalasmim̐ anūḍake 5
apaviddho⁴ amaccehi eko rāja vihiyasi. 1789.
106. Taṃ taṃ brūmi mahārāja attho te mā upaccagā,
mā naṃ Sivīnaṃ vacanā pabbājesi⁵ adūsakan ti. 1790.

Ta. palātānīti⁶ palātamakkhikāni madhūni viya, patitā chamā ti
bhūmiyaṃ patitāni ambapakkāni viya ca evaṃ mama putte pabbājite deva⁷ 10
raṭṭhaṃ sabbasādhāraṇaṃ bhavissatīti dasseti, nikhīṇapatto⁸ ti paggharita-
patto⁹, amaccehīti mama puttena sahaajātehi saṭṭhisahashehi amaccehi chaḍ-
ḍito hutvā, vihiyati¹⁰ kilamissasi, Sivīnaṃ -- ti Sivīnaṃ vacanena mā naṃ
adūsakaṃ puttaṃ pabbājesīti.

Taṃ sutvā rājā āha:

107. Dhammass¹⁰ apacitīm kummi Sivīnaṃ vinayaṃ dhajaṃ 15
pabbājemi sakaṃ puttaṃ, pāṇā piyataro hi me ti. 1791.

T. a.: bhadde ahaṃ Sivīnaṃ dhajaṃ Vessantarakumāraṃ vinayanto
pabbājento Siviraṭṭhe porāṇakarājūnaṃ paveniyadhammassa¹¹ apacitīm kummi
karomi, tasmā sace pi me pāṇehi piyataro hi me so tathāpi naṃ pabbājemīti. 20

Taṃ sutvā devī paridevamānā āha:

108. Yassa pubbe dhajaggāni kaṇikārā va¹² pupphitā
yāyantam¹³ anuyāyanti sv-ājji¹⁴ eko¹⁵ va gamissati¹⁶. 1792.
109. Yassa pubbe dhajaggāni kaṇikāraṇāni va
yāyantam¹³ anuyāyanti sv-ājji¹⁴ eko va gamissati. 1793. 25
110. Yassa pubbe anīkāni kaṇikārā va pupphitā
yāyantam¹³ anuyāyanti sv-ājji¹⁴ eko va gamissati. 1794.
111. Yassa pubbe anīkāni kaṇikāraṇāni va
yāyantam anuyāyanti sv-ājji¹⁴ eko va gamissati. 1795.

¹ C^o ca phalitāni, C^k ca palitāni. ² C^{ks} -mam. ³ C^o tikhīṇa-, C^k tikhīṇa-. ⁴
Bd pavitho. ⁵ C^{ks} -jehi. ⁶ C^k palitānīti, C^o phalitānīti. ⁷ Bd tava. ⁸ C^k Bd
nikhīṇa-. ⁹ Bd adda viya. ¹⁰ all three MSS. -ssa. ¹¹ C^k pameniya-. ¹²
C^{ks} ca. ¹³ C^{ks} -tiṃ. ¹⁴ Bd svajjeko. ¹⁵ C^{ks} repeat this verse.

112. Indagopakavaṇṇābhā Gandhārā paṇḍukambalā
yāyantam anuyāyanti, sv-ājja' eko va gamissati. 1796.
113. Yo pubbe hatthinā yāti sivikāya rathena ca
sv-ājja Vessantaro rājā kathaṃ gacchati pattiko. 1797.
- 5 114. Kathaṃ candanalittāṅgo naccagī tappabodhano
kharājinaṃ¹ pharasuṇ ca² khārikājaṃ va hāhiti³. 1798.
115. Kasmā nābhiharīyanti⁴ kāsāvā ajināni vā,
pavisantaṃ brahāraṇṇaṃ kasmā cīraṃ na bajjhare. 1799.
116. Kathaṃ nu cīraṃ dhārenti rājapabbajitā janā,
10 kathaṃ kusamayaṃ cīraṃ Maddī paridaheṣṣati. 1800.
117. Kāsiyāni ca dhāretvā khomakodumbarāni ca
kusacīrāni dhārenti⁵ kathaṃ Maddī⁶ karissati. 1801.
118. Vayhāhi pariyāyitvā sivikāya rathena ca
sā kath' ajja anuccaṅgī pathaṃ gacchati pattikā. 1802.
- 15 119. Yassā mudutalā hatthā caraṇā ca sukhe tthitā
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati bhīrukā. 1803.
120. Yassā mudutalā pādā caraṇā ca sukhe tthitā
pādukāhi suvaṇṇāhi piḷamānā⁷ va gacchati⁸
sā kath' ajja anuccaṅgī pathaṃ gacchati pattikā. 1804.
- 20 121. Yāssu⁹ itthisahassassa¹⁰ purato gacchati mālinī
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati ekikā. 1805.
122. Yāssu¹⁰ sivāya¹¹ sutvāna muhum uttasate pure
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati bhīrukā. 1806.
123. Yāssu¹² Indassa gottassa ulūkassa pavassato
25 sutvāna nadato bhītā Vāruṇīva pavedhati
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati bhīrukā. 1807.
124. Sakuṇī hataputtā va suṇṇaṃ disvā kulāvakaṃ
cīraṃ dukkhena jhāyissaṃ suṇṇaṃ āgam' imaṃ puram. 1808.

¹ Ck^s -nā. ² Ck^s parasuva, B^d pharussaṇca. ³ Ck^s gāhiti, B^d -kājaṇṇa na hārisi.

⁴ B^d -nobhiharissanti. ⁵ all three MSS -i. ⁶ B^d piḷi-. ⁷ Ck^s ca acchati. ⁸ Ck^s B^d yassu, B^s yassa. ⁹ B^d -ssānaṃ. ¹⁰ Ck^s yāsa. ¹¹ B^d siṅgāya. ¹² Ck^s yasā, C^s yasā, B^d yassu.

125. Sakuṇī hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
kisā paṇḍu bhavissāmi piye putte apassatī¹. 1809.
126. Sakuṇī hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
tena tena padhāvissaṃ piye putte apassatī¹. 1810.
127. Kurarī² hatachāpā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ suññaṃ āgam'³ imaṃ puraṃ. 1811. 5
128. Kurarī² hatachāpā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
kisā paṇḍu bhavissāmi piye putte apassatī¹. 1812.
129. Kurarī² hatachāpā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
tena tena padhāvissaṃ piye putte apassatī¹. 1813. 10
130. Sā nūna cakkavākīva pallalasmim anūdahe
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ suññaṃ āgam' imaṃ puraṃ. 1814.
131. Sā nūna cakkavākīva pallalasmim anūdahe
kisā paṇḍu bhavissāmi piye putte apassatī¹. 1815.
132. Sā nūna cakkavākīva pallalasmim anūdahe
tena tena padhāvissaṃ piye putte apassatī¹. 1816. 15
133. Evaṃ ce⁴ me vilapantiyā rāja-puttaṃ adūsakaṃ
pabbājesi⁵ vanam⁶ ratthā maññe hessāmi⁷ jīvitan ti. 1817.

Ta, kaṇṭikārā vā 'ti suvaṇṇābharaṇasuvapaṇṇavatthapati-maṇḍitattā supup-
phitā kaṇṭikārā viya, yāyantaṃ -- ti uyyānavanaki-lādinaṃ atthāya gacchantāṃ 20
anugacchantī⁸, svājjeko ti so ajja eko hutvā gamissati, anikāntī hatthānī-
kādinī, Gandhārā -- ti Gandhāraraṭṭhe uppannā sata-sahassagghanikā senāya
pārutā rattakambalā, hāhītī⁹ khaudhe katvā harissanti, pavisantān ti
pavisantassa, kasmā -- ti kasmā bandhītuṃ jānanta vākacīraṃ na bandhanti,
rājapabbajitā ti rājāno hutvā pabbajitā, khoma -- ti¹⁰ Kodumbararaṭṭhe 25
uppannāni¹¹, sā kathajjā 'ti sā kathaṃ ajja, anuccaṅgīti anindita-gara-
hitaṇṇī, piḷamānā¹² vā¹³ 'ti kampitvā kampitvā tiṭṭhanti¹⁴ viya¹⁵ gacchati,
yāsu itthi -- ti ādisu padesu assū 'ti nipāto, yā ti attho, yā sā ti vā pāṭho,
sivāyā 'ti sigālyā, pure ti pubbe¹⁶ nagare vasantī¹⁷, Indassa gottassā
'ti Kosiyagottassa, Vāruṇīvā 'ti devatābhūtadīṭṭhā¹⁸ yakkhadāsi viya gahitā¹⁹, 30
dukkhenā 'ti puttaviyogasokadukkhena, āgamimaṃ paraṃ ti imaṃ putte

¹ all three MSS. -i. ² so all three MSS. for āgamm? ³ C^o -vī, B^d kurarī.

⁴ B^d omits ce. ⁵ C^{ks} -jehi. ⁶ C^k ca na, C^o ca naṃ. ⁷ B^d hi-. ⁸ C^{ks} add

dhajaggauṇi vatthā. ⁹ B^d hārieiti, B^o hāritīti. ¹⁰ B^d adds khomaraṭṭhe. ¹¹ B^d

-naṃ sātākāni. ¹² C^{ks} piḷaya-, B^d piḷimānā. ¹³ C^{ks} cā. ¹⁴ all three MSS. -i.

¹⁵ C^{ks} add tāva. ¹⁶ C^{ks} omits pubbe. ¹⁷ B^d devatāpaviṭṭhā. ¹⁸ B^d omits ga-

gate puttassa nīvesanam āgantvā¹, piye putte ti Vessantaraṇ ca Maddiṇ ca sandhāyāha, hatacchāpā vā 'ti hatapotakā², pabbājesi³ vanam ti yadidaṃ Ve-ram raṭṭhā pabbājesīti.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

- 5 134. Tassā lālapitam sutvā sabbā antepure bahu⁴
bāhā paggayha pakkandum Sivikaṇṇā samāgatā. 1818.
135. Sālā va sampamathitā mālutena pamadditā
senti puttā ca dārā ca Vessantarānivesane. 1819.
136. Tato ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
10 atha Vessantaro rājā dānam dātum upāgami: 1820.
137. Vatthāni vatthakāmānam soḍḍānam detha vārunim
bhojanam bhojanatthinam sammā detha paveccatha⁵. 1821.
138. Mā ca kañci⁶ vanibbake hetṭhāyittha idhāgate,
tappetha annapānena, gacchantu patipūjitā. 1822.
- 15 139. Te su mattā kilantā ca⁷ sampatanti vanibbakā
nikkhamante mahārāje Sivīnam raṭṭhavaddhane. 1823.
140. Accecchum⁸ vata bho rukkhān nānāphaladharam dumaṃ
yathā Vessantaram raṭṭhā pabbājenti adūsakam. 1824.
141. Accecchum vata bho rukkhān sabbakāmadadam dumaṃ
20 yathā Vessantaram raṭṭhā pabbājenti adūsakam. 1825.
142. Accecchum vata bho rukkhān sabbakāmarasāharam
yathā Vessantaram raṭṭhā pabbājenti adūsakam. 1826.
143. Ye vuddhā ye ca daharā ye ca majjhimaporisā
bāhā paggayha pakkandum nikkhamante mahārāje⁹
25 Sivīnam raṭṭhavaddhane. 1827.
144. Atiyakkhā vassavarā¹⁰ itthāgārā ca rājino
bāhā paggayha pakkandum nikkhamante mahārāje⁹
Sivīnam raṭṭhavaddhane. 1828.
145. Thiyo pi tattha pakkandum yā tamhi nagare ahu
30 nikkhamante mahārāje Sivīnam raṭṭhavaddhane. 1829.
146. Ye brāhmaṇā ye ca samaṇā aññe cāpi vanibbakā
bāhā paggayha pakkandum: adhammo kira bho iti 1830.
147. Yathā Vessantaro rājā yajamāno sake pure
Sivīnam vacanattena samhā raṭṭhā nirajjati¹¹. 1831.

¹ Bā gantvā. ² Ck hatacchāpā hi hatacchāpā. ³ Ck -jehi. ⁴ Bā shu. ⁵ Bā sammadeva pavacchatha. ⁶ so C; Ck kanti, Bā kiñci. ⁷ Bā va. ⁸ Bā accejjam. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bā vessantavarā. ¹¹ Bā nirajhati, C tirajjati.

148. Satta hatthisate datvā sabbālaṃkārahūsite
suvannaṅkacche mātāṅge hemakappanavāsase¹ (cfr. supra⁴⁷). 1832.
149. Ārūḷhe gāmaṇīyehi tomaraṃkusapāṇihi (V²⁶⁰₂₆)
esa Vessantaro rājā samhā raṭṭhā nirajjati². 1833.
150. Satta assasate datvā sabbālaṃkārahūsite
ajāniye ca jātiyā³ sindhave siḅhavāhine 1834. 5
151. Ārūḷhe gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi⁴
esa Vessantaro rājā samhā raṭṭhā nirajjati². 1835.
152. Satta rathasate datvā sannaddhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyyagge sabbālaṃkārahūsite 1836. 10
153. Ārūḷhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi esa etc. 1837.
154. Satta itthisate datvā ekamekā rathe ṭhitā
sannaddhā nikkharajjūhi suvaṇṇena⁵ alaṃkatā 1838.
155. Pītālaṃkāra pītavaṣaṇā pītābharaṇabhūsitā
alārapamukhā⁶ hasulā susaṇṇā⁷ tanumajjhimā
esa Vessantaro rājā samhā raṭṭhā nirajjati². 1839. 15
156. Satta dhenusate datvā sabbā kamsupadhāraṇā esa etc. 1840,
157. Satta dāsīgate datvā satta dāsasatāni ca esa etc. 1841.
158. Hatthiassarathe datvā nāriyo ca alaṃkatā esa etc. 1842.
159. Tadāsi yaṃ bhimsanakam tadāsi lomahaṃsanam
mahādāne padinnamhi medinī samakampatha. 1843. 20
160. Tadāsi yaṃ bhimsanakam tadāsi lomahaṃsanam
yaṃ pañjalikato rājā samhā raṭṭhā nirajjati². 1844.

Ta. Sivikaṇṇā ti bhi- Phusatīyā paridevitasaddaṃ sutvā sabbāpi Saṅ-
jayassa Siviraṇṇo itthiyo samāgatā hutvā pakkandun rodīṃsu, Vessantara- 25
nivesane ti ta. itthīnam pakkanditasaddaṃ sutvā Ve-assa nivesane tath' eva
pakkanditvā dīsu pi rājakulesu keci sakabhāvena saṅghātum asakkontā vāta-
vegona sampamathitā sālā viya patitvā parivattamānā paridevīṃsu, tato ratyā
ti bhi- tato tassā rattiyā accayena suriye uggate dānaveyyāvaṣiko⁸ dānam paṭi-
yāditan ti raṇṇo ārocesi¹⁰, aha Ve-rājā pāto va nahātvā sabbālaṃkārapaṭi- 30
maṇḍito sādburasabhojanam bhūjītvā mahājanaparivuto sattasatakamahādānam
dātum dānaggaṃ upāgami, dethā ti ta. gantvā saṅghisahasasamacce āpāpento
evam āha. vāruṇin ti majjadānen nāma nipphalen ti jānāti, evam sante pi
surāseṇḍā dānaggaṃ patvā Ve-assa dānagge suram na labhīmā⁹ ti vattum mā
labbantū¹¹ ti dāpesi, vanibbake ti vanibbakujanesu kaṇci ekam pi yācakam 35
mā vihetthayittha, patipūjita ti mayā pūjita hutvā yathā maṃ thomayamānā

¹ Ck - navāsaye, C^o - tivāsaye, B^d - nivāsane. ² B^d nirajjati. ³ B^d va jātiye. ⁴
B^d indriyā-, Ck illiyā-, C^o illiyācāpī. ⁵ B^d - ehi. ⁶ Ck alārapamukha, C^o - rapa-
mukha. ⁷ so all three MSS. for susaṇṇā? ⁸ Ck dhāriṇā. ⁹ B^d - kāmaṇā.
¹⁰ B^d - cāyīṃsu.

gacchanti tathā karothā 'ti vadati, iti so suvaṇṇālaṃkāraṇaṃ suvaṇṇapadhānaṃ
hemajālapaṭicchannānaṃ haṭṭhinaṃ sattasatāni tathārūpānaṃ nēva assānaṃ satta-
satāni sīhacammādihi parikkhittānaṃ nānāratana-cittānaṃ suvaṇṇapadhānaṃ rathā-
naṃ sattasatāni sabbālaṃkārapatimaṇḍitānaṃ uttamarūpadharānaṃ khattiya-
kaṇṇīḍādināṃ itthinaṃ sattasatāni suvinitānaṃ susikkhitānaṃ dāsīnaṃ sattasatāni
5 tathā dāsānaṃ sattasatāni varaṃ sabhe tthitānaṃ kuṇḍīpadohanīnaṃ¹ dhenūnaṃ
sattasatāni aparimāṇāni pānabhojanāni² ti sattasatakamahādānaṃ adāsi, tasmīn
evaṃ dānaṃ dadamāne Jetuttaranagaravāsīno khattiyabrāhmaṇavassasuddā: sāmī
Vessantara Siviraṭṭhavāsīno taṃ dānaṃ detūti³ pabbājenti, tvaṃ puna dānaṃ
10 eva deṣṭi paridevīṃsu, tena vuttaṃ:

Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā,
dānena taṃ nīharanti, puna dānaṃ adā⁴ tuvaṃ ti,
dānapaṭiggahakā pana dānaṃ gahetvā: idāni kira Ve- rājā amhe anāthe katvā
araṇṇe⁵ pavisiṣṣati, ito paṭṭhāya kassa santikaṃ gamiṣṣimā 'ti chinnaṇapādā viya
15 patantā āvaṭṭantā parivaṭṭantā mahāsaddena paridevīṃsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

Te su mattā kilantā ca⁶ sampatanti vanibbakā

nikkhamante mahārāje Sivīnaṃ raṭṭhavaddhane ti ādi vuttaṃ.

Ta. tesumattā ti ettha sukāro nipātamatto, te vanibbakā ti a., mattā
20 kilantā cā 'ti mattā viya ca kilantā viya ca hutvā, sampatanti ti parivattitvā
bhūmiyaṃ patanti, acchecchum vata 'ti chindīṃsu vata. yathā ti yena
kāraṇena, atiyakkhā ti bhūtavijjā ikkhaṇṇikāpi, vassavarā ti uddhaṭṭabījā
orodhapālakā, vacanaṭṭhenā 'ti vacanākāraṇena, samhā raṭṭhā nirajja-
titi attano raṭṭhā nigacchati⁷, gāmaṇīyehīti haṭṭhacariyehī, ajāniye⁸ ti jāti-
25 sampanne, gāmaṇīyehīti assācariyehī, illiyācāpadhārihīti⁹ illiyo ca
cāpe ca dhārentehi, dīpe atho pi veyyagge ti dīpacammavyagghacamma-
parikkhite, ekamekā rathe tthitā ti so kira ekekaṃ itthiratanāṃ rathe ttha-
petvā aṭṭhaṭṭhavappaḍāsīhi parivutaṃ adāsi, nikkharajjūhīti suvaṇṇanikkha-
suttamayehi pāmaṇgehi, alārapamukhā ti visālekkihigaṇḍā, hasulā¹⁰ ti
30 mihitaḥpubbaṅgamakathā, sasaṇṇā ti sussaṇṇiyo, kamsupadhāraṇā¹¹ ti idha
kamsaṃ ti rajatassa nāmaṃ, rajatamayena khīrapaṭicchannabhājanena¹² saddhiṃ
nēva adāsi ti a., paḍiṇṇamhīti diyyamāne, samakampathā 'ti dānavegena¹³
kamplittha, yaṃ paṇḍalikato ti yaṃ Ve- rājā mahādānaṃ datvā aṇḍalīṃ
paggayha attano dānaṃ namassamāno sabbāṇṇūtaṇṇāpasa me idaṃ paccayo hotū
35 'ti paṇḍalikato ahoṣi tadāpi¹⁴ bhīṇsaṇakam eva ahoṣi, tasmīn khaṇe paṭhavi
kamplitthā 'ti a., nirajjatīti evaṃ katvāpi nigacchati yeva, na naṃ koci nivā-
reyyā¹⁵ ti a.

¹ Bā -varaṃ sabhaṭṭhacānānaṃ kuṇḍīpadohanānaṃ. ² Ck^s -nānaṃ, Bā -nānaṃ. ³ Bā nissāya in the place of detūti. ⁴ Ck^s dadā. ⁵ Bā -am. ⁶ Bā va. ⁷ so all three MSS. ⁸ Ck^s jātiye, Bā avajātiye. ⁹ Ck^s illiyocā-, Bā indriyācā-. ¹⁰ Ck^s suhalā, C^s bhasulā. ¹¹ Ck^s -rinā. ¹² so Ck^s; Bā khīrapaṭicchadabhājanena. ¹³ Bā -tejena. ¹⁴ Ck^s tasmīmpī. ¹⁵ Ck^s -yyāsī, Bā nivāreti.

Api ca kho devatā sakala-Jambudīpe rājūnaṃ „Ve- khat-
tiyakaññādīnaṃ mahādānaṃ detīti“ ārocayim̐su, tasmā khattiya-
devatānubhāvena rathenāgantvā khattiyakaññādāyo tassa dānaṃ
gahetvā pakkamim̐su, evaṃ khattiyabrāhmaṇavessasuddādayo
tassa dānaṃ gahetvā pakkamim̐su¹, tassa dānaṃ dentassa s
eva sāyaṃ ahosi, so attano nivesanaṃ eva gantvā „mātā-
pitaro vanditvā suve gamissāmiti“ alaṃkatarathena mātāpitun-
naṃ vasanaṭṭhānaṃ gato, Maddidevī „aham pi iminā saddhim
gantvā mātāpitaro anujānāpeyyaṃ“ ti tena saddhim gatā, M.
pitarāṃ vanditvā attano gamanabhāvaṃ kathesi. 10

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

161. Āmantayittha rājānaṃ Sañjayaṃ dhammināṃ² varaṃ:
avaruddhasi maṃ deva, Vaṃkam gacchāmi pabbataṃ. 1845.
162. Ye hi keci mahārāja bhūtā ye ca bhavissare
atitā yeva kāmehi gacchanti Yamasādanaṃ⁴. 1846. 15
163. So 'haṃ sake abhisasiṃ yajamāno sake pure,
Sivīnaṃ vacanattena saṃhā raṭṭhā nirajj' ahaṃ⁵. 1847.
164. Aghaṃ taṃ patisevissaṃ vane [vālanigākiṇṇe⁶ khagga]dīpinisevite
ahaṃ puññāni karomī⁷,
tumhe paṃkamhi sīdathā 'ti. 1848. 20

Ta. dhammināṃ² - ti dhammīkarājūnaṃ antare varaṃ uttamam, ava-
ruddhasīti raṭṭhā nīharasi, bhūtā ti atitā bhavissare ti ye ca anāgate bhavis-
santi paccuppanne ca nibbattā, so haṃ sake abhisasiṃ ti so ahaṃ attano
nagaravāsīno yeva pīḷesiṃ⁴ kiṃ karonto yajamāno sake pure ti Pāḷiyam
pana so han ti likhitaṃ, nirajjahaṃ⁵ ti nikkhanto haṃ, aghantaṃ ti 25
yam araṇṇe vasantena paṭisevitabbam dukkhaṃ taṃ patisevissāmiti, paṃkamhi
ti tumhe pana kāmapaṃke sīdathā 'ti.

Iti M. imāhi catūhi gāthāhi pitarā saddhim kathetvā mātu
santikaṃ gantvā pabbajjaṃ anujānāpento āha:

165. Anujānāhi maṃ amma, pabbajjā mama ruccati, 30
so 'haṃ sake abhisasiṃ yajamāno sake pure,
Sivīnaṃ vacanattena saṃhā raṭṭhā nirajj' ahaṃ⁵. 1849.

¹ Bḍ api ca kho pana devatānubhāvena brāhmaṇavessasuddādayo tassa dānaṃ
gahetvā pakkamim̐su. ² Bḍ - pessaṃi. ³ Bḍ - kam. ⁴ all three MSS. -sīdha-
⁵ Bḍ nirajjaham. ⁶ so all those MSS. ⁷ all those MSS. -si ⁸ Bḍ nirajjaham.

166. Aghaṃ taṃ patisevissam
vane [valamigākiṇṇe khagga] dīpinisevite,
ahaṃ puññāni karomi,
tumhe paṃkamhi sīdathā' 'ti. 1850.
- 5 Taṃ sutvā Phusatī āha:
167. Anujānāmi taṃ putta, pabbajjā te samijjhatu,
ayaṃ ca Maddī kalyāṇī susaṇṇā tanumajjhimā
acchataṃ saha puttehi, kiṃ araṇṇe karissatīti. 1851.
- Ta. samijjhatū 'ti jhānena samijjhatu samiddhā hotu, acchatan ti
10 acchatu. idh' eva hotū 'ti vadati.
- Vessantaro āha:
168. Nāhaṃ akāmā dāsim pi araṇṇaṃ netum ussahe,
sace icchati anvetu, sace n' icchati acchatū 'ti. 1852.
- Ta. akāmā ti amma kin nām' etaṃ kathetha ahaṃ aniechāya dāsim pi
15 netum na ussahāmi.
- Tato puttassa kathaṃ sutvā rājā taṃ yācituṃ paṭipajji.
- Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:
169. Tato suṇhaṃ mahārājā yācituṃ paṭipajjatha:
mā candanasamācāre rajojallaṃ adhārayi, 1853.
- 20 170. Mā kāsīyāni dhāretvā kusacīram adhārayi',
dukkho vāso araṇṇasmiṃ, mā hi tvaṃ lakkhaṇe gamitī³. 1854.
- Ta. paṭipajjathā 'ti bhi- puttassa kathaṃ sutvā rājā suṇhaṃ yācituṃ
paṭipajji, aha mā candana - - ti lohitaandanena parikīṇasarīre, mā hi tvaṃ
lakkhaṇena samannāgate mā hi³ tvaṃ araṇṇaṃ gamissasīti.
- 25 171. Tam abravī rājaṇi Māddi sabbaṅgasobhanā:
nāhaṃ taṃ sukhaṃ iccheyyaṃ yaṃ me Vessantaraṃ vinā ti. 1855.
- Ta. tamabravīti sasuraṃ abravī.
172. Tam abravī mahārājā Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhana:
imha Maddi nisāmehi vane ye honti dussahā 1856.
- 30 173. Bahū kiṭṭhā paṭamgā ca makasā madhumakkhikā
te pi taṃ tattha himseyyūṃ, tan te dukkhataṃ siyā. 1857.

¹ B⁴ vaṇkaṃ gacchāmi pabbatan in the place of tumhe - -. ² C² -rāparādhaya.

³ C² bhamitī. ⁴ C² ca.

174. Apare passa santāpe nadīn' ūpa nisevite¹:
sappā ajagarā nāma avisā te mahabbalā 1858.
175. Te manussam² migam vāpi api-m-āsannam³ āgataṃ
parikkhipitvā bhogehi vasam ānenti attano. 1859.
176. Aññe pi kaṇhajaṭṭino⁴ acchā nāma aghammigā 5
na tehi puriso diṭṭho rukkhā āruyha muccati. 1860.
177. Saṃghaṭṭayantā siṃgāni tikkhaggā tippahārino
mahisā vicarant' ettha nadīm Sotumbaram⁵ pati. 1861.
178. Disvā migānaṃ yūthāni⁶ gavam sañcarataṃ⁷ vane
dhenu va vacchagiddhā va katham Maddi karissasi. 1862. 10
179. Disvā sampatite ghore dumagge suplavaṃgame⁸
akhettaññāya te Maddi bhavitan te⁹ mahabbhayam. 1863.
180. Yā¹⁰ tvaṃ sivāya¹¹ sutvāna muhum uttasasi¹² pure
sā tvaṃ Vamkam anuppattā katham Maddi karissasi. 1864.
181. Thite majjhantike kāle sannisinnesu pakkhisu 15
sanate va brahāraññam¹³, tattha kiṃ gantum icchasīti. 1865.

Ta. tamabravīti tam supham abravī, apare passa santāpe ti aññe
santāpe pekkha¹⁴, nadīnūpanisevite¹ ti nadīnam¹⁵ ūpa nisevite¹⁶ āsan-
naṭṭhāne nadīkūle vasante ti a., avisā ti nibbisa, apimāsannam¹⁷ ti āsannam
attano sarīrasamphassam āgatan ti¹⁸ a., aghammigā ti aghakarā migā¹⁹, duk- 20
khāvahā ti a., nadīm Sotumbaram⁵ patiti Sotumbarāya²⁰ nāma nadiyā
tīre, yūthānaṃ ti yūthāni, ayam eva vā pāṭho, dhenu va vacchagiddhā
vā ti tara dārake apassanti va²¹ vacchagiddhā dhenu viya katham karissasi,
vakāro pan' ettha nipātamatto va, sampatite ti sampatante, ghore ti virūpe,
suplavaṃgame²² ti makkaṭṭe, akhettaññāya²³ ti araññe abhūmikusalāya²⁴, 25
bhavitante²⁵ ti bhavissati te, sutvānā ti sivāya²⁶ saddam sutvā, muhum
ti nagare vasanti pi punappuna uttasasi, sanate vā ti sannatantaṃ²⁷ viya
bhavissati.

182. Tam abravī rājaputtī Maddī sabbaṅgasobhanā:
yāni etāni akkhāsi vane paṭibhayāni me 30
sabbāni abhisambhossam, gaccham nēva rathesabha. 1866.

¹ Cks nadīnūpatise-, Bđ nadīnupasevite. ² Cks -a. ³ Ck apipāsannam, Cc api-
pāsantam. ⁴ Bđ kaṇhajaṭṭiā. ⁵ Bđ sodu-. ⁶ Bđ -nam. ⁷ Ck -caritam. Cc
-cavitam. ⁸ Bđ dupla-. ⁹ Bđ bhavissate. ¹⁰ Cks yam. ¹¹ Bđ siṅgāya. ¹²
Bđ -sate. ¹³ Cks -ññā. ¹⁴ Bđ -pe bhayajanake pekkhasi. ¹⁵ Cks nadīyam. ¹⁶
Cks upasevite. ¹⁷ Cks apipāsannam. ¹⁸ Ck āgati, Cc āghante. ¹⁹ Cc aghammigā,
Cc omits aghakarā migā. ²⁰ Cks -ram. ²¹ Bđ yā. ²² Bđ dupla-. ²³ Cks
-ññātāya. ²⁴ Cks -kusalāya, Bđ araññābhūmi akusalatāya. ²⁵ Bđ bhavissate.
²⁶ Bđ siṅgāya. ²⁷ so Bđ; Cks nadati.

183. Kāsaṃ kusam poṭakilaṃ¹ usīraṃ muñjapabbajaṃ
urasā padahessāmi², nāssa hessāmi dunnayā. 1867.
184. Bahūhi vata cariyāhi kumārī vindate patim
udarass³ uparodhena⁴ gohanubbeṭhanena ca. 1868.
185. Aggissa paricariyāya udakummañjanena ca
vedhabbam⁵ kaṭukaṃ loke gacchaṃ⁶ nēva rathesabha. 1869.
186. Api⁷ ssā hoti appatto ucchiṭṭham api bhuñjitum
yo⁸ nam hatthe gaheṭvāna akāmaṃ⁹ parikaḍḍhati,
vedhabbam⁵ kaṭukaṃ loke gacchaṃ⁶ nēva rathesabha. 1870.
187. Kesaggahaṇamukkhepā bhūmyā ca parisumbhaṇā
datvā ca nopakkamati bahum dukkham anappakam,
vedhabbam etc. 1871.
188. Sukkacchavivedhaverā⁷ datvā subhagamānino
akāmaṃ⁹ parikaḍḍhanti ulūkaṃ nēva⁸ vāyasā, ve- etc. 1872.
189. Api nātikule phīte⁹ kamsapajjotane vasam
n¹⁰ evātivākyam na labhe bhātūhi sakhikāhi ca, ve- etc. 1873.
190. Naggā nadī anodakā¹⁰ naggam raṭṭham arājikam
itthi pi vidhavā naggā yassāpi dasa bhātaro, ve- etc. 1874.
191. Dhajo rathassa paññāṇam¹¹, dhūmo paññāṇam¹² aggino,
rājā raṭṭhassa paññāṇam¹³, bhattā paññāṇam¹⁴ itthiyā ve-etc. 1875.
192. Yā daliddi daliddassa aḍḍhā aḍḍhassa kittimā
tam ve devā pasamsanti dukkaram hi karoti sā. 1876.
193. Sāmikam anubandhissam sadā kāsāyavāsini,
pathavyāpi abhejjantya¹³ n¹⁴ icche Vessantaram vinā, ve- etc. 1877.
194. Api sāgarapariyantam bahum vittadharam mahim
nānāratana-paripūram n¹⁵ icche Vessantaram vinā. 1878.
195. Kathan nu tāsam hadayaṃ, sukharā vata itthiyo
yā sānike dukkhitamhi sukham icchanti attano. 1879.
196. Nikkhamante mahārāje Sivīnam raṭṭhavaḍḍhane
tam aham anubandhissam, sabbakāmadado hi me ti. 1880.

Ta. tamabravīti bhi- Maddi raṇṇo vacanam utvā tam rājānam abravī,
abhisambhossan ti sahissāmi adhivāsesāmi, poṭakilaṃ¹ ti poṭakilati-
ṇam¹ nāma padahessāmiti dvedhā¹⁴ katvā purato gamissāmi, udara ssu - - ti
upavāsena¹⁵, gohanubbe - - ti visālakatṭhānatauttarapassāvaṃ itthiyo¹⁶ sāmikam

¹ C^{ks} pota-. ² all three MSS. panuda ³ C^{ks} uradassupa-. ⁴ B^d vedhavyam.
⁵ C^{ks} so. ⁶ B^d -mā. ⁷ C^{ks} sukha-, B^d suka-. ⁸ so all three MSS. ⁹ B^d
phīte? C^{ks} pite. ¹⁰ B^d anu-. ¹¹ C^{ks} paññāṇo, B^d -nam. ¹² B^d -nam. ¹³ B^d
abhi-. ¹⁴ C^{ks} vidhā. ¹⁵ B^d adds khuddādhivāsena. ¹⁶ C^{ks} -kaṭiyo uttarapassāva-

labhantīti katvā gohanunā kaṭṭhālakaṃ koṭṭhāpetvā¹ veṭhanena² passāni upanā-
metvā kumārīkā patim paṭilabhanti, kaṭukan ti asādhukam³, gacchaṃ nēvā⁴
'ti gamissāmi yeva, appatto ti tassā vidhavāya ucchiṭṭhakam paribhuñjītuṃ
ananuechaviko yeva, yo nan ti yo nīcājacco tam vidhavaṃ anicchamānaṃ nēva
hatthe gahetvā kaḍḍhati, kesaggahaṇamukkhepā⁵ bhūmyā ca parisum-
bhanā ti assāmikaṃ itthim pādena kesaggahaṇam ukkhepā⁶ bhūmyaṃ pātenti,
etā avamaññā nāttikkamanti⁷, datvā cā 'ti assāmikāya itthiyā evarūpaṃ bahum
anappakam dukkhaṃ paro⁸ puriso datvā na ca pakkamati⁹ nīrāsamko¹⁰ olo-
kento va tiṭṭhati, sukkacchavīti¹¹ nahānīyacunṇena¹² upaṭṭhāpitachāvivaṇṇā,
vedhaverā ti vidhavittikā¹³, datvā 'ti kiñcid eva appamattakam dhanam¹⁴
datvā, subhagamānīno ti mayaṃ subhagā ti maññamānā, akāman¹⁵ ti taṃ
vidhavaṃ assāmikaṃ akāman¹⁶ ulūkaṃ vāyasā vīya parikaḍḍhanti, kaṃsa
pajjotane ti suvaṇṇabhāyā jotante¹⁷ vasantī evarūpe pi nāttikule vasamānā,
nevātivākyaṃ na labhe ti ayaṃ nīssāmikā¹⁸ yāvajīvaṃ ambhakaṃ nēva bhārā
jātā¹⁹ ti ādīni vacanāni vadantehi bhātūhi pi saṅkhikāhi pi ativākyaṃ garabā²⁰
vacanaṃ n'eva na labhati²¹, labhati yeva, paññāṇaṃ ti pākaṭabhāvākāraṇaṃ, yā
daliddīti devakittisampennā yā itthi attano sāmikassa daliddaassa dukkhappat-
tassa kāle sayam pi daliddī samānā dukkhā va hoti tassa aḍḍhassa kāle ten'
eva saddhīm aḍḍhā sukhappattā hoti tam pi devatā pasamsanti, abhejjantiyā
ti abhejjantiyā, sace pi hi itthiyā sakalapathavī na bhijjati sakalāya pathaviyā²²
eā va²³ issarā hoti tathāpi vedhabbaṃ kaṭukam evā 'ti a., sukhārā vata
itthiyo ti itthiyā hadayā, suṭṭhu kharā vata²⁴ itthiyo.

197. Tam abravī mahārājā Maddim sabbaṅgasobhanaṃ:

ime te daharā puttā Jāli Kaṇhājīnā vubho²⁵

nikkhippa lakkhaṇe gaccha, mayan te posiyāmase²⁶ ti. 1881. 25

Ta. Jāli--vubho²⁷ ti Jāli ca Kaṇhājīnā eā 'ti ubho, nikkhipitvā ṭhapetvā
gacchā 'ti.

198. Tam abravī rājaputti Maddī sabbaṅgasobhanā:

piyā me puttakā deva Jāli Kaṇhājīnā vubho²⁸,

ty-amhaṃ tattha ramesanti araṇṇe jīvasokinan²⁹ ti. 1882. 30

Ta. tyamhan ti te dārakā ambhakaṃ ta. araṇṇe, jīvasokinan³⁰ ti avi-
gatasokānaṃ hadayaṃ ramesantīti a.

¹ Rd -thalakam koṭṭā-. ² Rd veṭhakena. ³ Rd asātem, C² asādukam. ⁴ Rd
-po. ⁵ so C²; C² etā avamaññāttikkamanti, Bd etāni avamaññamāni ati-. ⁶
Bd para. ⁷ Rd datvā ca pana no pakkamati. ⁸ C² -ke. ⁹ Bd suka-, C²
sukha-. ¹⁰ C² -ena. ¹¹ C² -vitthikā, Rd vidhavittikā purisā. ¹² all three
MSS. -mā. ¹³ C² omit ak-. ¹⁴ Rd suvaṇṇabhājanābhāyā pajjotante. ¹⁵ Rd
-o -o. ¹⁶ C² labhanti, C² adds na. ¹⁷ C² yā va. ¹⁸ C² vantā, C² vannā
¹⁹ Rd cubho. ²⁰ Rd posiyāmase. ²¹ Rd jivi-.

199. Tam abravi mahārājā Sivīnam raṭṭhavaḍḍhano:
sālinam odanam bhutvā sucim māmsūpasecanam
rukkhaphalāni bhuñjantā katham kāhanti dārakā. 1883.
200. Bhutvā sataphale kamse sovaṇṇe satarājike
rukkhapattesu bhuñjantā katham kāhanti dārakā. 1884.
201. Kāsiyāni ca dhāretvā khomakodumbarāni ca
kusacirāni dhārentā katham kāhanti dārakā. 1885.
202. Vayhāhi pariyāyivā sivikāya rathena ca
pattikā paridhāvāntā katham kāhanti dārakā. 1886.
- 10 203. Kūṭāgāre sayitvāna nivāse phussitaggaḷe
sayantā rukkhāmūlasim katham kāhanti dārakā. 1887.
204. Pallamkesu sayitvāna gonake cittasanthate
sayantā tiṇasanthāre katham kāhanti dārakā. 1888.
205. Gandhikena¹ vilimpitvā agarucandanena² ca
15 rajojallāni dhārentā katham kāhanti dārakā. 1889.
206. Cāmaramorahatthehi³ vijitaṅgā⁴ sukhe ṭhitā
daṭṭhā⁵ ḍamsehi makasehi katham kāhanti dārakā ti. 1890.

Ta. kamse ti phalasatena katāya kañcanapāṭiyā, gonake cittasanthate
ti mahāpiṭṭhiyam kākakojave⁶ c' eva vicittake santhare ca⁷, cāmara--⁸ ti
20 cāmarehi c' eva morahatthehi ca vijitaṅgā⁴.

Evam pi tesam sallapantānam nēva atha ratti vibhāyi,
vibhātāya rattiya suriyo uggañchi. Mahāsattassa catusindhava-
yuttam alamkataratham ānetvā rājadvāre ṭhapyimsu. Maddi
sāsūsasure vanditvā sesitthiyo āpucchitvā apaloketvā dve putte
25 ādāya Vessantarato paṭhamataram gantvā rathe aṭṭhāsi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

207. Tam abravī rāja puttī Maddi sabbaṅgasobhanā:
mā deva paridevesi mā ca tvam vimano ahu,
yathā mayam bhavissāma tathā hessanti dārakā. 1891.
- 30 208. Idam vatvāna pakkāmi Maddi sabbaṅgasobhanā,
Sivimaggena anvesi putte ādāya lakkhaṇā ti. 1892.

Ta. Sivi-- ti Sivirañño gantabbamaggen⁹ eva, anvesitī, tam⁸ agamāsi,
pāsādā otaritvā ratham abhiruyha ṭhitā ti a.

¹ Bā gandha-. ² Bā aggalu-. ³ Bā cāmari-. ⁴ so Cks for vi-, Bā bijit-. ⁵ Bā
phuṭhā. ⁶ Cks gonakojjava. ⁷ Bā adde santhate. ⁸ Bā omits tam.

209. Tato Vessantaro rājā dānaṃ datvāna khattiyo
pitu mātuc ca¹ vanditvā katvā ca naṃ padakkhiṇaṃ 1893.
210. Catuvāhiṃ rathaṃ yuttaṃ siṅghaṃ āruya sandanaṃ
ādāya puttadāraṇ ca Vamkaṃ pāyāsi pabbataṃ ti. 1894.

Ta tato ti bhi- tassā Maddiyā rathaṃ abhirūhivā ṭhitakāle, datvā ti 5
bhlyyo² dānaṃ datvā, katvā ca - - ti padakkhiṇaṃ ca katvā, naṃ ti nipāta-
mattaṃ.

211. Tato Vessantaro rājā yenāsi bahuko jano
ānanta kho taṃ gacchāma ārogā hontu nātayo ti. 1895.

T. a.: bhi- kato Ve- rājā yambi ṭhāne rājānaṃ passissāmā³ ti bahuko 10
jano ṭhito aēi ta. rathaṃ pesetvā mahājanāṃ āpucchanto ānanta kho taṃ gac-
chāma ārogā hontu nātayo ti ā. ta. taṃ ti nipātamattaṃ, bhi- tato Ve- nātayo
ā.: tumhe āmantetvā mayaṃ gacchāma, tumhe sukkhā hotha niddukkhā ti.

Evaṃ Mahāsatte mahājane āmantetvā „appamattā dānā-
dīni puññāni karothā“⁴ ti tesaṃ ovādaṇ ca datvā gacchante 15
pana Bodhisattassa mātā⁵ „putto me dānavittako dānaṃ detū“
ti ābharapehi saddhiṃ sattaratanapūrāni sakaṭāni ubhosu
passesu pesesi, so pi attano kāyārūḷhaṃ eva ābharanabhaṇḍaṃ
omuñcitvā sampattayācakānaṃ aṭṭhārasa vāre datvā avasesaṃ
sabbam adāsi, so nagarā nikkhamitvā ca parivattitvā⁶ oloketu- 20
kāmo ahosi, ath' assa manāṃ paṭicca⁷ rathappamaṇe ṭhāne
paṭhavī bhijjitvā⁸ parivattitvā rathaṃ nagarābhimukhaṃ akāsi,
so mātāpitunnaṃ vasanaṭṭhānaṃ olokesi tena kāraṇena⁹ paṭha-
vikampādayo ahesuṃ, tena vuttaṃ:

212. Nikkhamitvāna nagarā nivattitvā vilokite 25
tadāpi paṭhavī kampi Sineruvanavaṭṭamsakā ti 1896.
sayam pana oloketvā Maddim pi olokāpetuṃ gātham āha:
213. Imṅha Maddi nisāmehi rammarūpaṃ va dissati
āvāso Sivisetṭhassa pettikaṃ bhavanaṃ mamaṃ ti. 1897.

Ta. nisāmehi ti olokehi.

30

¹ C^{ks} pitumātucca, B^d pitumātum ca. ² B^d hi-. ³ B^d adds cintesi. ⁴ B^d
-vattetvā, C^{ks} omīti pavivattitvā. ⁵ C^{ks} paṭicca. ⁶ B^d adds kulāla cakkam viya.
⁷ C^{ks} kāruññena

Atha M. sahaajāte satthisahasse amacce ca sesajanañ ca oloketvā nivattāpetvā ratham pājento Maddim ā.: „bhadde sace pacchato yācakā āgacchanti upadhāreyyāsīti“, sāpi olo-
 kentī nisīdi, ath' assa sattasatakamabādānañ sampāpūṇitum
 5 asakkontā cattāro brāhmaṇā nagarañ āgantvā „kubhiñ rājā“
 ti pucchitvā „dānañ datvā gato“ ti vutte „kiñci gabetvā gato“
 ti vatvā „rathena gato“ ti sutvā „asse nañ yācissāmā“ 'ti
 anubandhimsu, atha Maddi te āgacchante disvā „yācakā devā“
 'ti ārocesi, M. ratham ṭhapesi, te āgantvā asse yācimsu, M.
 10 caturo haye tesañ adāsi.

Tam attham pakāseto Satthā āha:

214. Tam brāhmaṇā anvagamuñ, te tam asse ayācisuñ,
 yācito paṭipādesi catunnañ caturo haye ti. 1898.

Assesu pana dīnnesu rathadhurañ ākāse yeva atṭhāsi,
 15 atha brāhmaṇesu gatamattesu yeva cattāro devaputtā rohitami-
 gāvaṇṇena āgantvā sampaṭicchitvā āgamiṃsu', M. tesañ deva-
 puttabhāvañ ṇatvā imañ gātham āha:

215. Imgha Maddi nisāmehi: cittarūpañ va dissati,
 migarohiccavaṇṇena' dakkhiṇassa' vahanti man ti, 1899.

20 Ta. dakkhiṇ -- ti susikkhitaassa' viya mañ vahanti.

Atha nañ evaṃ gacchantam aparo brāhmaṇo āgantvā
 ratham yāci, M. puttadārañ otāretvā ratham tassa adāsi,
 rathe' pana dīne' devaputtā antaradhāyimsu.

Rathassa pana dinnabhāvañ pakāseto Satthā āha:

25 216. Ath' ettha pañcamo āgā, so tam ratham ayācatha',
 tassa tam yācito dāsi, na c' assu' pahato mano. 1900.

217. Tato Vessantaro rājā oropetvā' sakam janam
 assāsayaṃ assa ratham brāhmaṇassa dhanesino ti. 1901.

Ta. athetthā 'ti ath' etasmiñ ṭhāne, na cassu -- ti na c' assu olīno',
 30 assāsayaṃti paritosento' niyyādesi.

¹ Cke ag-. ² Cke migā-. ³ Cke -esu. ⁴ Bā āyācittā. ⁵
 for cassa? ⁶ Bā orohitvā. ⁷ Bā na cassa mano olīno. ⁸ C

Tato paṭṭhāya pana sabb' ete pattikā va ahesuṃ, atha
M. Maddiṃ avoca:

218. Tvaṃ Maddi Kaṇhājināṃ gaṇha, lahukā esā kaniṭṭhikā,
aham Jāliṃ gaṇhissāmi, garuko bhātiko hi so ti. 1902.

Evaṃ ca pana vatvā ubho pi dve dārake amkenādāya 5
pakkamiṃsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

219. Rājā kumāram ādāya rājaputtī ca dārikāṃ
sammodamānā pakkāmuṃ aṇṇamaṇṇaṃ piyaṃvadā ti. 1903.

Dānakhandaṃ niṭṭhitāṃ.

10

Te paṭipathe gacchante manusse disvā „kuhiṃ Vaṃkapab-
bato“ ti pucchanti, manussā „dūre“ ti vadanti, tena vuttaṃ:

220. Yadi keci manujā enti¹ anumagge paṭipathe²
maggan te paṭipucchāma: kuhiṃ Vaṃkatapabbato. 1904.

221. Te tattha amhe passitvā karuṇaṃ paridevayūṃ,
dukkhan te paṭivedenti: dūre Vaṃkatapabbato ti. 1905. 15

Maggassa ubhato passe³ vividhaphaladhārino rukkhe disvā
dārakā kandanti, M-assānubhāvena phaladhārino rukkḥā ona-
mitvā hatthasamphassaṃ⁴ āgacchanti, tato supakkaphalāni ucci-
nitvā tesaṃ deti, taṃ disvā Maddi⁵ acchariyaṃ pavedesi, 20
tena vuttaṃ:

222. Yadi passanti pavane dārakā phalite dume
tesaṃ phalānaṃ hetūhi⁶ uparodanti dārakā. 1906.

223. Rodante dārake disvā ubbiggā vipulā⁷ dumā
sayam ev' onamitvāna upagacchanti dārake. 1907. 25

224. Idam accherakāṃ disvā abbhutaṃ lomahaṃsanam
sādhukāraṃ pavattesi Maddi sabbaṅgasobhanā: 1908.

225. Accheram vata lokasmiṃ abbhutaṃ lomahaṃsanam
Vessantarassa tejena sayam ev' onatā dumā ti. 1909.

¹ B⁴ keci manujo eti. ² all three MSS. paṭi-. ³ B⁴ ubhoṃ passesu. ⁴ C¹
-passaṃ, C² passaṃ. ⁵ C² -i, B⁴ -im. ⁶ C¹ -uhi, B⁴ -umhi, B² -ubhi. ⁷
B⁴ ubbidhā viputā, C² ubbiggā vipphalā.

Jetuttaranagarato Suvanṇagiritālo nāma pabbato pañcayo-
janāni, tato Kontimārā nāma nadī pañcayojanāni, tato c'
Arañjaragiri.¹ nāma pabbato pañca-, tato Dunniviṭṭha-brāhmaṇa-
gāmo² nāma pañca-, tato mātulanagaram dasayojanāni, iti taṃ
5 maggaṃ Jetuttaranagarato tiṃsayojanaṃ hoti³, devatā maggaṃ
saṃkhipiṃsu, ekadivaseṇ⁴ eva te mātulanagaram sampāpu-
niṃsu, tena vuttaṃ:

226. Saṃkhipiṃsu pathaṃ yakkhā anukampāya dārake,
nikkhaṇṭadivaseṇ⁵ eva Cetaraṭṭhaṃ⁶ upāgamun ti. 1910.

10 Upagacchantā pana Jetuttaranagarato pātarāsasamaye nik-
khamitvā sāyaṇhasamaye Cetaraṭṭhe⁷ mātulanagaram sampattā.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

227. Te gantvā dīgham addhānaṃ Cetaraṭṭhaṃ⁸ upāgamun,
iddhaṃ phitaṃ janapadaṃ bahumaṃsasurodananti⁹. 1911.

15 Tadā mātulanagare satṭhikhattiyasahassāni vasanti, M.
antonagaram apavisitvā nagaradvāre sālāya nisīdi, ath' assa
Maddi M-assa pādesu rajaṃ puñjitvā pāde sambāhetvā „Ve-assa
āgatabhāvaṃ jānāpessāmīti“ sā sālato nikkhamitvā tassa cak-
khupathesu¹⁰ atthāsi, tena nagaram pavisantiyo ca nikkha-
20 mantiyo ca itthiyo naṃ disvā parivāresuṃ.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

228. Cetiyo¹¹ parikirīṃsu¹² disvā lakkhaṇaṃ āgataṃ:
sukhumālī vata ayyā¹³ pattikā paridhāvati. 1912.

229. Vayhāhi pariāyitvā sīvīkāya ca khattiyā¹⁴

25 sājja¹⁵ Maddi araṇṇasmiṃ pattikā paridhāvati. 1913.

Ta. lakkhaṇaṃ ti lakkhaṇasampannaṃ Maddiṃ āgataṃ, paridhāva-
tīti evaṃ sukhumālī hutvā pattikā va vicarati, pariāyitvā ti Jetuttaranagare
vicaritvā, sīvīkāya¹⁶ ti suvaṇṇasīvīkāya.

¹ Ck^o marañjana-, B^o ārañjara-. ² Ck^o -ṭṭhi-, B^o tuṇṇavinālidandaṇḍabra-. ³ B^o -nāni honti. ⁴ B^o jeta-. ⁵ Ck^o māsasurodanti, C^o bahumaṃsasurodananti. ⁶ B^o -the. ⁷ B^o je-. ⁸ B^o -vārīṃsu. ⁹ Ck^o vanāyaṃ ayyā, C^o vayaṃ ayya. ¹⁰ Ck^o vattiyā, B^o rathena ca. ¹¹ B^o sajjja.

Mahājano taṃ Maddiṇ ca Ve-raṇ ca putte c' assa anātha-gamane¹ āgate disvā gantvā rājānaṃ ārocesi, satṭhiṣahassarājāno rodantā paridevantā tassa santikaṃ āgamiṃsu².

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

220. Tam disvā Cetapāmokkhā rodamānā upāgamuṃ: 5
kaccin nu deva kusalaṃ, kacci deva anāmayāṃ,
kacci pitā³ ārogo⁴ te Sivīnaṃ ca anāmayāṃ. 1914.
221. Ko te balaṃ mahārāja, ko nu te rathamāṇḍalaṃ,
anassako arathako dīgham addhānam āgato,
kacc' āmittehi pakato⁵ anuppatto s' imaṃ disan ti. 1915. 10

Ta. disvā ti dūrato va passitvā, Cetapā -- ti Cetarājāno, upāgamun ti upagamimsu, kusalan ti ārogyaṃ, anāmayan ti niddukkhabhāvaṃ, ko te balaṃ ti kuhiṃ tava balakāyo, ratha -- ti yenāsi alaṃkatarathenāgato so kuhiṃ ti pucchanti, anassako ti na assako⁶ ti yeva, arathako ti ayānako, dīgham -- ti dīghamaggāṃ āgato, pakato ti abhibhūto. 15

Atha nesaṃ rājūnaṃ M. attano āgamanakāraṇaṃ kathento ā. :

222. Kusalaṃ c' eva me samma, atho samma anāmayāṃ,
atho pitā arogo⁷ me Sivīnaṃ ca anāmayāṃ. 1916.
223. Ahaṃ hi kuñjaraṃ dajjaṃ isādantaṃ urūlhavaṃ (cfr. supra v. 33)
khettaññuṃ sabbayuddhānaṃ sabbasetāṃ gajuttamaṃ 1917. 20
224. Paṇḍukambalasañchannaṃ pabbhinnaṃ sattumaddanaṃ
dantiṃ savālavijaniṃ setāṃ Kelāsa-sādisaṃ 1918.
225. Sasetaacchattaṃ saupatheyyaṃ⁸ sāthabbanāṃ⁹ sahatthipāṃ
aggayānaṃ rājavāhiṃ brāhmaṇānaṃ adās' ahaṃ. 1919.
226. Tasmīṃ me Sivayo kuddhā, pitā c'¹⁰ upahato¹¹ mano, 25
avaruddhati¹² maṃ rājā, Vaṃkaṃ gacchāmi pabbataṃ,
okāsaṃ sammā jānātha vane yattha vasāmase¹³ ti. 1920.

Ta. tasmīṃ me ti tasmīṃ kāraṇe mayhaṃ Sivayo kuddhā, upahato -- ti upahatacitto kuddho va hutvā maṃ raṭṭhā pabbājesi, yatthā 'ti yasmiṃ vane mayāṃ vaseyyāma ta. no vasanokāsaṃ jānāthā 'ti ā. 30

Te rājāno āhaṃsu:

¹ so Cks; Bđ anāthāgamanena. ² C ag-, Bđ āgamaṃsu. ³ Cks pitā. ⁴ Cks ārogā, C arogā, Bđ arogo. ⁵ Cks kacci tāmittehi kato. ⁶ Cks anassako. ⁷ Cks -gā. ⁸ Bđ saupājeyyaṃ, B saupātheyyaṃ. ⁹ Cks sāpabbanaṃ, Bđ sādhappanaṃ. ¹⁰ Cks ca. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bđ -ddhāsi, Cks -ruddhesi. ¹³ Bđ vase-.

287. Svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṃ,
issaro si' anuppatto yaṃ idh' atthi pavedaya. 1921.

288. Sākaṃ bhisam madhum maṃsam suddham sālinam odanaṃ
paribhuṇja mahārāja, pāhuno' no si āgato ti. 1922.

5 Ta. pavedaya 'ti kathehi, sabbaṃ paṭiyādetvā dassāma, bhisam ti bhi-
samūlaṃ yaṃ kiñci kandaḍḍaṃ vā.

Vessantaro āha:

289. Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnam sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
avaruddhati² maṃ rājā, Vamkam gacchāmi pabbataṃ,
10 okāsam samma jānātha vane yattha vasāmasa ti. 1923.

Ta. paṭiggahitaṃ ti sabbam etaṃ tumbhehi dinnam mayā ca paṭigga-
hitaṃ eva hotu sabbassa tumbhehi mayham agghiyaṃ ti agghiyaṃ nivediyaṃ
kataṃ, rājā pana maṃ avaruddhatīti⁴ raṭṭhā pabbajeti⁵, tasmā Vamkam eva
gamissāmi, tasmīṃ me araṇṇe vasaṇāṭṭhānaṃ jānāthā 'ti.

15 Te rājāno āhaṃsu:

290. Idh' eva tāva acchassu Cetaraṭṭhe rathesabha
yāva Cetā gamissanti raṇṇo santikaṃ yācituṃ
nijjhāpetuṃ mahārājaṃ⁶ Sivinaṃ raṭṭhavaḍḍhanam. 1924.

291. Taṃ taṃ Cetā purakkhatvā patitā laddhapaccayā
20 parivāretvāna gacchanti, evaṃ jānāhi khattiyā 'ti. 1925.

Ta. raṇṇo -- ti raṇṇo santikaṃ yācanatthāya gamissanti⁷, nijjhā-
petuṃ ti tumbhakaṃ niddosabhāvaṃ jānāpetuṃ, laddha -- ti laddhapatitṭhā,
gacchantīti gamissantīti.

Mahāsatto āha:

25 292. Mā vo ruccittha gamanaṃ raṇṇo santika⁸ yācituṃ
nijjhāpetuṃ mahārājaṃ, rājā tattha na issaro⁹. 1926.

293. Accuggatā hi Sivayo balatthā¹⁰ negamā ca ye
te padhamsetuṃ icchanti rājānaṃ mama kāraṇā ti. 1927.

30 Ta. tatṭhā 'ti tasmīṃ mama niddosabhāvaṃ nijjhāpane, rājāpi anissaro,
accuggatā ti atikuddhā, balatthā¹¹ ti balakāyā¹², padhamsetuṃ te rāj-
jato niharitūṃ, rājānaṃ ti rājānaṃ pi.

¹ Cks ti. ² so all three MSS. ³ Bđ -asi. ⁴ Bđ -ruddhāsi. ⁵ Bđ -si. ⁶ Cks -ja. ⁷ Cks gamanaṃ. ⁸ Bđ -kam. ⁹ Bđ rājāpi tatthanissaro. ¹⁰ Bđ baladaggā. ¹¹ Bđ balaggā. ¹² Cks balakāyanāyana.

Te rājāno āhaṃsu:

244. Sace eṣā pavatt' ettha raṭṭhasmiṃ raṭṭhavaddhana
idh' eva rajjaṃ kārehi Ceteḥi parivārito. 1928.
245. Iddham phītaṃ c' idaṃ raṭṭhaṃ iddho janapado mahā,
matim karoḥi tvaṃ deva rajjassa-m-anusāsītun ti. 1929. 5

Ta. sace eṣā - - ti sace etasmim raṭṭhe eṣā pavatti, rajjassa - - ti
rajjaṃ anusāsītum, ayam eva vā pāṭho.

Vessantaro āha:

246. Na me chando mati atthi rajjassa-m-anusāsītum
pabbājītassa raṭṭhasmā, Cetaputtā sunātha me. 1930. 10
247. Atuṭṭhā Sivayo assu¹ balatthā² negamā ca ye
pabbājītassa raṭṭhasmā, Cetā rajje hi secayum. 1931.
248. Asammodiyam pi vo assa accantaṃ mama kāraṇā
Sivinaṃ bhaṇḍanaṃ cāpi, viggaho me na ruccati. 1932.
249. Ath' assa bhaṇḍanaṃ ghoraṃ sampahāro anappako³,
ekassa kāraṇā mayhaṃ himseyyūṃ bahuke jane⁴. 1933. 15
250. Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnaṃ sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
avaruddhati⁵ maṃ rājā, Vamkaṃ gacchāmi pabbataṃ,
okāsaṃ sammā jānātha vane yattha vasāmase ti. 1934.

Ta. Cetā rajjehi - - ti Cetaraṭṭhavāsino kira Ve-raṃ rajje abhisiñcimā 20
'ti tumhākaṃ kupitā te atuṭṭhā assu¹, asammodiyan ti asāmaggiyaṃ, assā 'ti
mayhaṃ ekassa kāraṇā tumhākaṃ bhaṇḍanaṃ bhavissati.

Evam M. anekapariyāyena yācito pi r. na icchi, ath' assa
te pana rājāno mahantaṃ sakkāraṃ karimsu, so nagaraṃ
pavisitum na icchati, atha naṃ sālam eva alaṃkaritvā sāṇiyā²⁵
parikkhepaṃ katvā mahāsayanam paññāpetvā sabbe ārakkhaṃ
katvā parivārayimsu, so ekadivasaṃ⁷ ekarattim vasitvā tehi
gahitārakkho sālāyaṃ vasitvā punadivase pāto va nānaggarasa-
bhojanaṃ paribhuñjitvā tehi rājūhi parivuto sālāya nikkhami,
saṭṭhisahassā khattiyā tena saddhim pannarasayojanaṃ maggaṃ 30

¹ B^d āsum. ² B^d balaggā. ³ C^k -rena cāpakko, C^s -rena cāpakko. ⁴ C^k bhīm-
seyyūṃ bahum kopano, C^s himseyyūṃ bahuko jano, B^d himseyya bahuko jano.
⁵ B^d -si. ⁶ B^d āsum. ⁷ B^d omits ekadi-.

gantvā vanadvāre thatvā purato pannarasayojanaṃ maggaṃ
ācikkhantā āhaṃsu:

251. Taggha te mayam akkhāma yathāpi kusalā tathā
rājisi yattha sammanti ābutaggi samāhitā. 1935.
- 5 252. Esa selo mahārāja pabbato¹ Gandhamādano
yattha tvaṃ saha puttehi saba bhariyāya c' acchasi². 1936.
253. Taṃ Cetā³ anusāsimsu assunettā⁴ rudammukhā,
ito gaccha mahārāja uju yen' uttarāmukho. 1937.
254. Atha dakkhasi bhaddan te Vipulaṃ⁵ nāma pabbataṃ
10 nānādumagaṇākiṇṇaṃ sītaccāyāṃ manoramaṃ. 1938.
255. Tam atikkamma bhaddan te atha dakkhasi āpakaṃ⁶
nadiṃ Ketumatiṃ nāma gambhīraṃ girigabbharaṃ 1939.
256. Puthulomamacchākiṇṇaṃ supatitthaṃ mahodakaṃ,
tathā nahātvā pivitvā ca assāsetvā saputtake 1940.
- 15 257. Atha dakkhasi bhaddan te nigrodhaṃ maddhuvipphalaṃ
rammake sikhare jātāṃ sītaccāyāṃ manoramaṃ. 1941.
258. Atha dakkhasi bhaddan te Nālikaṃ nāma pabbataṃ
nānādi jaggaṇākiṇṇaṃ selaṃ kimpurisaṃyutaṃ. 1942.
259. Tassa uttarapubbena Mucalinda nāmaso saro
20 puṇḍarīkehi sañchanno setasogandhiyehi ca. 1943.
260. So vanaṃ meghasaṃkāsaṃ dhuvāṃ haritasaddalaṃ
siho vāmisapekkhīva vanasaṇḍaṃ vigāhiya
puppharukkehi sañchannaṃ phalarukkehi c' ūbhayaṃ. 1944.
261. Tattha bindussarā vaggū nānāvāṇṇā bahū dijā
25 kujjantaṃ⁷ upakujjanti utusampupphite dume. 1945.
262. Gantvā girividuggānaṃ nadīnaṃ pabbavāni⁸ ca
so¹⁰ dakkhasi¹¹ pokkharāṇi karaṇjakakudhāyutaṃ 1946.
263. Puthulomamacchākiṇṇaṃ supatitthaṃ mahodakaṃ
samaṇ ca caturassaṇ ca¹² sādum appatigandhiyaṃ. 1947.
- 30 264. Tassā¹³ uttarapubbena paṇṇasālaṃ amāpaya
paṇṇasālaṃ amāpetvā uñchacariyāya ihathā 'ti. 1948.

Ta. rājisiṭṭi rājāno hutvā pabbajitā, samāhitā ti ekaggacittā, esā 'ti
dakkhiṇapattāṃ ukkhipitvā iminā pabbatapādena gacchathā 'ti ācikkhantā¹⁴ vadanti,

¹ Ck^s sabbato. ² B^d vacchasi, C^k bhariyā ca acchasi, C^s gariyā ca a., B^s gariyo
ca a. ³ Ck^s cetāṃ, B^d jetam. ⁴ Ck^s assa-. ⁵ B^d vopulaṃ. ⁶ Ck^s āvakaṃ,
B^d āpagaṃ. ⁷ Ck^s -raṃ. ⁸ C^s B^d -tiṃ. ⁹ Ck^s pahaṭāni. ¹⁰ Ck^s yo. ¹¹
B^d addasa. ¹² B^d caturāssaṇa. ¹³ B^d tasmā. ¹⁴ B^d āgacchantā.

acchasi¹ vasissasi, āpakan² ti nadim³ āpañ⁴, girigabbharan ti girikucchito pavattañ, madhuvipphalan⁵ ti madhuraphalañ, rammake ti ramañiye, kimpurisāyutan ti kimpurisehi āyutañ parikiññañ, setasogandhiyehi nānappakārehi setapupphahi c' eva sogandhiyehi ca samannāgatañ, siho vāmisapekkhiti āmisam patthento siho viya, bindussarā ti 5 piñḍitassara, vaggū ti madhurassarā, kujjantam - - ti⁶ paṭhamam kujjemānañ pakkhiñ pacchā upakujjanti, utu - - ti utukālasamaye pupphite dume nisīditvā kujjantam anukujjanti, so dakkhasiti⁷ so tvañ passasiti⁸ a, karañja - - ti karañjarukkhehi ca kakudharukkhehi ca samparikiññañ, appaṭṭigandhiyan ti paṭikkūlagandharahitañ madhurodakassa sampunñañ nānappakārapadumuppala- 10 dīhi sañchannañ pañṇasālañ, amāpayā 'ti pañṇasālañ māpessasi⁹, amāpetvā ti māpetvā, uñchacariyāya ihathā 'ti aha tumhe deva uñchacariyāya yāpento appamattā ihatha, āradhaviṛiyā hutvā vibareyyātha 'ti a.

Evan te rājāno tassa pannarasayojanañ maggañ ācikkhitvā tañ uyyojetvā Vessantarassa antarāyabhayassa vinoda- 15 natthañ „mā kocid eva paccāmitto okāsañ labheyyā“ 'ti cintetvā ekañ vyattañ susikkhitañ Cetaputtañ „tvañ gacchante ca āgacchante ca parigaṇhāhīti“ vanadvāre ārakkhatthāya ṭhapetvā sakalanagaram¹⁰ eva gamimsu, Ve-pi saputtadāro Gandhamādanañ gantvā tañ divasañ ta. vasitvā tato uttarābhimukho 20 Vipulapabbatapādena¹¹ gantvā Ketumatiyā nāma nadiyā tīre nisīditvā vanacarakena dinnam madhumamsam khāditvā tassa suvañṇasūciñ datvā nabātvā pivitvā ca paṭippassaddhadaratho¹² nadim¹³ uttaritvā sānupabbatasikkhare ṭhitassa nigrodhassa mūle thokañ nisīditvā nigrodhaphalāni khāditvā utthāyāsana¹⁴ 25 gacchanto Nālikam nāma pabbatañ patvā pariharanto Mucalindasaratīrena pubbuttarakaṇṇañ patvā ekapadikamaggena vanaghaṭaṇ pavisi tvātañ atikkamma giridugganadīpabhavānañ¹⁵ purato tañ caturassapokkharaniñ¹⁶ sampāpuṇi, tasmiñ khane Sakko devarājā¹⁷ āvajjanto tañ kāraṇañ űatvā „M. Himavan- 30 tañ pavitṭho vasanaṭṭhānañ laddhuñ vaṭṭatīti“ cintetvā Vissa-

¹ Bc vacch-. ² Cc āvakan. ³ Cc nadī. ⁴ Bc ti udakavihaṇadi āvattañ, Bc āvapañ in the place of nadim āpañ. ⁵ Bc -vipphalan, Bc madhuravipphalan. ⁶ Bc -tim-. ⁷ Bc addasā ti. ⁸ Bc passissasiti. ⁹ Bc māpessasi. ¹⁰ so all three MSS. for sakala-? ¹¹ Bc vepulla-. ¹² Cc -ā. ¹³ Bc nadiso. ¹⁴ Bc atikkama giriduggānañ nadīpabhavānañ? ¹⁵ Bc -raṇasapo-. ¹⁶ Cc add nam

kammaṃ pakkosāpetvā „gaccha tāta tvaṃ Vaṃkapabbata-
 kucchimhi ramaṇīye thāne assamapadaṃ māpetvā ehīti“ Vissa-
 kammaṃ pesesi, so ta. gantvā dve paṇṇasālāyo dve caṃkame
 rattitṭhānadivaṭṭhānāni ca māpetvā caṃkammakoṭiyaṃ tesu
 5 tesu thānesu nāṇāpupphagacche kadalivanāni ca dassetvā sabbe
 pabbajitaparikkhāre ca paṭiyādetvā „ye keci pabbajitukāmā
 gaṇhantū“ 'ti akkharāni likhitvā amanusse ca bheravasadde
 migapakkhino ca paṭikkamāpetvā sakaṭṭhānaṃ eva gato, M. pi
 10 ekapadikamaggaṃ disvā „pabbajitānaṃ vasaṇaṭṭhānaṃ bha-
 vissatīti“ Maddiṇ ca dve putte ca assamapadadvāre ṭhapetvā
 sayāṃ assamapadaṃ pavisitvā akkharāni oloketvā „Sakken'
 amhi diṭṭho“ ti nātvā paṇṇasāladvāraṃ vivaritvā pavisitvā
 khaggaṃ ca dhanuṇ ca apanetvā sāṭake omuñcitvā isivesaṃ
 gahetvā kattaradaṇḍaṃ ādāya paṇṇasālato nikkhamitvā caṃ-
 15 kamaṃ āruyha aparāparaṃ caṃkamitvā paccekabuddhena sadi-
 sena upasamena¹ puttadārānaṃ santikaṃ agamāsi, Maddi
 M-assa pādesu patitvā roditvā ten' eva saddhiṃ assamapadaṃ
 pavisitvā attano paṇṇasālaṃ gantvā tāpasavesaṃ gaṇhi, pacchā
 putte pi tāpasakumārake karimsu, cattāro khattiyā Vaṃka-
 20 pabbatakucchimhi vasimsu, atha Maddi M-aṃ varaṃ yāci:
 „deva tumhe phalāphalaṭṭhāya agantvā putte gahetvā idh' eva
 hotha, ahaṃ phalāphalaṃ āharissāmīti“, tato paṭṭhāya sā
 araṇṇato phalāphalāni āharitvā tayo jane paṭijaggati, Bo- pi
 taṃ varaṃ yāci: „Maddi mayaṃ ito paṭṭhāya pabbajitā nāma
 25 itthi ca nāma brahmacariyassa malaṃ, ito 'paṭṭhāya akāle
 mama santikaṃ mā āgacchāhīti“, sā „sādhū“ 'ti sampatiṇṇi,
 M-assa mettānubhāvena samantā tiyojane sabbe tiracchānāpi
 aññamaññaṃ mettaṃ paṭilabhiṃsu, Maddi devī pi pāto va
 uṭṭhāya pāṇiyaṃ paribhojanīyaṃ upaṭṭhāpetvā mukhodakaṃ
 30 āharitvā dantakaṭṭhaṃ datvā assamapadaṃ sammajjitvā dve
 putte ca pitu santike ṭhapetvā pacchikhanittiaṃkusahatthā

¹ Bā sakkena dinno smlū. ² Ck^a upamena.

araññaṃ pavisitvā vanamūlaphalāphalāni ca ādāya pacchiṃ
pūretvā sāyanhasamaye āgantvā paṇṇasāle phalāphalaṃ tha-
petvā nahātū 'ti' putte nahāpeti², atha cattāro pi khattiyā
paṇṇasāladvāre nisīditvā phalāphalaṃ paribhuñjanti, tato Maddi
devaputte ādāya attano paṇṇasālaṃ gacchati, iminā niyāmena
pabbatakucchimhi sattamāse vasimsū 'ti. Vanap'pavesana-
khaṇḍaṃ niṭṭhitam.

Tadā Kālīngaraṭṭhe Dunniviṭṭhabrahmaṇagāmavāsī Jūjako
nāma brāhmaṇo bhikkhācariyāya kahāpaṇasataṃ labhitvā ekas-
miṃ brāhmaṇakule thaṭetvā puna dhanam pariyesanattāya
gato, tasmiṃ cirāyante brāhmaṇakulā kahāpaṇe³ vaḷaṇjetvā
pacchā itarena āgantvā codiyamānā⁴ kahāpaṇe⁵ dātum asak-
kontā Amittatāpanaṃ nāma dhītaraṃ tassa adamsu, so taṃ
ādāya Kālīngaraṭṭhe Dun -- gāmaṃ gantvā vasi, Amittatāpanā
sammā brāhmaṇaṃ paricarati, ath' aṇṇe va taruṇabrāhmaṇā
tassā⁶ ācārasampattiṃ disvā „ayaṃ mahallakabrāhmaṇaṃ paṭi-
jaggati. tumhe amhesu kiṃ pamajjathā“ 'ti attano bhariyāyo
tajjenti, tā „imaṃ Amittatāpanaṃ imamhā gāmā palāpessāmā“
'ti nadītitthādīsu sannipatitvā taṃ paribhāsimsu.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

20

265. Ahu vāsī⁶ Kālīngesu Jūjako nāma brāhmaṇo
tassāpi⁷ daharā bhariyā nāmen-Āmittatāpanā. 1949.
266. Tā taṃ⁸ tattha gatā vocuṃ nadīudakahārikā
thiyo taṃ paribhāsimsu samāgantvā kutūhalā: 1950.
267. Amittā nūna te mātā Amittā⁹ nūna te pitā
ye taṃ jīṇassa pādaṃsu evaṃ dahariyaṃ sati. 1951.
268. Ahitaṃ vata te nātī mantayimsu rahogatā
ye taṃ jīṇassa pādaṃsu evaṃ dahariyaṃ sati. 1952.
269. Dukkaraṃ vata te nātī mantayimsu rahogatā ye etc. 1953.
270. Pāpakaṃ vata te nātī mantayimsu rahogatā ye etc. 1954.
271. Amanāpaṃ vata te nātī mantayimsu rahogatā ye etc. 1955.

23

30

¹ B^d natvā for nhatvā? ² B^d nhāpeti. ³ B^d -ṇam. ⁴ C^k bhediya-, B^e khodiya-.
⁵ B^d tassa. ⁶ B^d vāsī, C^k ahucāsī. ⁷ C^k tassāsī. ⁸ C^e taṃ nam, C^k tā taṃ.
⁹ so all three MSS.

272. Amanāpavāsam vasasi evam dahariyam sati
yā tvaṃ vasasi jīṇassa, mataṃ te jīvitaṃ varam. 1956.
273. Na hi nūna tuyhaṃ kalyāṇi pitā mātā ca sobhane
aṇṇaṃ bhaddāraṃ vindiṃsu [ye taṃ jīṇa pādaṃsu]
5 evam dahariyam sati. 1957.
274. Duiyittam¹ te navamiyam² akataṃ agghittakam ye etc. 1958.
275. Samaṇe brāhmaṇe nūna brahmacariyaparāyane
sā tvaṃ loke abhisasi silavante bahussute
yā tvaṃ vasasi jīṇassa evam dahariyam sati. 1959.
- 10 276. Na dukkhaṃ ahinā daḍḍhaṃ na dukkhaṃ sattiyā hataṃ
taṇ ca dukkhaṃ ca tippaṇ ca³ yaṃ passe jīṇakam patim. 1960.
277. N' atthi khiddā n' atthi rati jīṇena patinā saha,
n' atthi allāpasallāpo, jagghitam pi na sobhati. 1961.
278. Yādā daharo daharā ca mantayanti rahogataṃ
15 sabbāsam sokā nassanti⁴ ye keci hadayanissitā. 1962.
279. Daharā tvaṃ rūpavatī purisānam abhipatthitā⁵,
gaccha nātikule accha, kiṃ jīṇo ramayissatīti. 1963.

Ta. āhū 'ti ahoṣi, vāsi Kaliṅgesū 'ti Kaliṅgaratthe Dunnivittabrahma-
maṇegāmaṇvāsi, tā naṃ tattha -- ti ta. gāme itthiyo nadiudakahārīkaṃ hutvā
20 gatā naṃ avocum, thiyo naṃ -- ti tāyo itthiyo na aṇṇaṃ kiñci avocum atha
kho taṃ paribhāsiṃsu, kutūhalā ti kutūhalajātā viya hutvā, samāgantvā ti
samananto parikkhipitvā, dahariyan ti daharim tarunim sobhaggappattam sa-
mānam, jīṇassa 'ti jarājīṇassa gehe, duiyittam⁶ te navamiyan⁷ ti
tayā navamiyam⁸ yāgam⁹ duiyittam⁷ bhavissati, so te yāgapinḍo¹⁰ paṭhamam
25 mahallakakākena gahito bhavissati, duiyittā¹¹ te navamiyā ti pi pātho nava-
miyā tayā duiyittā¹² bhavissatīti a., akataṃ -- ti agghittakam pi tayā aka-
taṃ bhavissati, abhisasīti akkoṣi, tassa te pāpassa idam phalaṃ ti adhippāyēn'
evam āhaṃsu, jagghitam pi -- ti khaṇḍadante vivaritvā hasantassa mahalla-
kassa hasitam pi na sobhati, sabbāsam sokā nassantīti³ sabbe etesaṃ
30 sokā vinassanti¹³, kiṃ jīṇo ti ayaṃ jīṇo taṃ pañcabi kāmagaṇehi katham
ramayissati.

Sā tāsāṃ santikā parihāsam¹⁴ labhitvā udakaghaṭam ādāya
rodamānā gharaṃ gantvā „bhoti kiṃ rodasīti“ brāhmaṇena
puṭṭhā tassa ārocentī imaṃ gātham āha:

¹ Ck duiyattam, Cc duiyattam, Bḍ duiyittam. ² Bḍ navamiyā, Ck² navamiyam.
³ Cc nippaṇa. ⁴ so Ck²; Bḍ sabbā sokā vinassanti. ⁵ Ck² - tthikā, Bḍ purisā
tvamabhipatthitā. ⁶ Ck duiyattam, Bḍ duiyittam. ⁷ Bḍ navamiyā. ⁸ Cc miyan,
Bḍ navamiyā. ⁹ Bḍ yāgu. ¹⁰ Bḍ yāgu-. ¹¹ Ck duiyattā, Bḍ duiyittā. ¹² Ck
duiyattā, Bḍ duiyittā. ¹³ Ck² omīti sokā vi-. ¹⁴ Bḍ -bhāsam.

290. Na te brāhmaṇa gacchāma nadiṃ udakahāriyā,
thiyo maṃ paribhāsanti tayā jñṇena brāhmaṇā 'ti. 1964.

T. a.: brāhmaṇa tayā jñṇena maṃ itthiyo paribhāsanti, tasmā ito paṭ-
ṭhāya tava udakaharikā hutvā nadiṃ na gamissāmiti.

Jūjako āha:

291. Mā me tvaṃ akarā kammaṃ, mā me udakam āhari,
ahaṃ udakaṃ āhissaṃ, mā bhoti kupitā ahū 'ti. 1965.

Ta. udaka māhissan ti ahaṃ udakaṃ āharissāmiti.

Brāhmaṇī āha:

292. Nāhaṃ tamhi kule jātā yaṃ tvaṃ udakam āhare,
evaṃ brāhmaṇa jñāhi na te vacchāma' ahaṃ ghare. 1966.
293. Sace me dāsaṃ dāsiṃ vā nānayissasi brāhmaṇa
evaṃ brāhmaṇa jñāhi na te vacchāmi santike ti. 1967.

Ta. nāhan ti yamhi kule sāmikā kammaṃ karonti¹ nāhaṃ ta. jātā, yaṃ
tvaṃ ti yasmā² yaṃ udakam tvaṃ āharissasi na mayhaṃ ten' attho. 15

Jūjako āha:

294. N' atthi me sippaṭṭhānaṃ³ vā dhanadhaññaṃ vā brāhmaṇi
kuto 'haṃ dāsaṃ dāsiṃ vā ānayissāmi bhotiyā,
ahaṃ bhotiṃ upaṭṭhissaṃ, mā bhoti kupitā ahū 'ti. 1968.
Brāhmaṇī āha:

295. Ehi te ahaṃ akkhissaṃ yathā me vacanaṃ sutam:
esa Vessantaro rājā Vamke vasati pabbate, 1969.
296. Tam tvaṃ gantvāna yācassu dāsaṃ dāsiṃ ca⁴ brāhmaṇa,
so te dassati yācito dāsaṃ dāsiṃ ca⁴ khattiyo ti. 1970.

Ta. ehi te -- ti ahan te iccikkhissāmi idaṃ sā devatādhiggaḥitā hutvā āha. 25

Jūjako āha:

297. Jijṇo 'ham asmi abalo, diḥho c' addhā suduggamo,
mā bhoti paridevesi, mā ca tvaṃ vimaṇā ahu,
ahaṃ bhotiṃ upaṭṭhissaṃ, mā bhoti kupitā ahū ti. 1971.

Ta. jijṇo -- ti hhadde ahaṃ jijṇo katham gamissāmiti.

30

¹ B⁴ kārenti. ² B⁴ tasmā. ³ B⁴ sippaṃṭhānaṃ. ⁴ so all three MSS.

Brāhmaṇi āha:

290. Yathā āgantvā¹ saṃgāmaṃ² ayuddho va³ parājito
evam eva tuvaṃ brahme āgantvā va parājito. 1972
291. Sace me dāsaṃ dāsīm vā nānāyissasi brāhmaṇa
evaṃ brāhmaṇa jānāhi, na te vacchāṃ⁴ ahaṃ ghare,
amanāpaṃ te karissāmi, taṃ te dukkhaṃ bhavissati. 1973.
292. Nakkhatte utupubbesu yadā maṃ dakkhasi 'laṃkataṃ'⁵
aññehi⁶ saddhiṃ ramamānaṃ taṃ te dukkhaṃ bhavissati, 1974.
293. Adassanena mayhaṃ te jīṇassa paridevato
bhiyyo Vamkā ca palitā⁷ bahū hessanti brāhmaṇā ti. 1975.

Ta. amanāpante ti Vessantarassa santikaṃ gantvā dāsaṃ vā dāsīm vā
anāharaṇtassa taṃ⁸ aruṇanakaṃ⁹ kammaṃ karissāmi, nakkhatte -- ti nak-
khettoyogavassena vā channaṃ utūnaṃ tassa tassa pubbavassena vā pavattesu chāṇesu.

Taṃ atthaṃ pakāseto Satthā āha:

- 15 294. Tato so brāhmaṇo bhito brāhmaṇiyā vasānugo
aṭṭito kāmarūgena brāhmaṇiṃ etad abravī: 1976.
295. Pātheyyaṃ me karoḥi tvaṃ saṃkulyā sagulāni¹⁰ ca
madhupiṇḍikā ca sukatāyo sattubhattaṃ ca brāhmaṇi. 1977.
296. Anayissaṃ methunake ubho dāsakumārake,
te taṃ paricarissanti rattindivam atanditā ti, 1978.

Ta. aṭṭito ti upadduto upapīlito, sagulāni eā¹¹ ti sagulapūve, sattub-
hattan ti baddhasattuṃ c' eva abaddhasattu puvabbattaṃ ca, methunake
ti jāṭigottakulapadesehi sadise, dāsakumārake ti tava dāsathāya¹² kumārake.

- Sā khippaṃ pātheyyaṃ paṭiyādetvā brāhmaṇassārocesi,
25 so gehe dubbalatṭhānaṃ thiraṃ katvā dvāraṃ paṭisaṃkharitvā
araññā dārūni āharitvā ghaṭena udakaṃ āharitvā sabbabhā-
janāni pūretvā tatth' eva tāpasavesaṃ gahetvā „bhadde ito
paṭṭhāya vikāle mā nikkhami, yāva mamāgamanā appamattā
hohīti“ ovaditvā upāhanaṃ¹³ āruya¹⁴ pātheyyapasibbakaṃ amse
30 laggetvā Amittatāpanaṃ padakkhiṇaṃ katvā assupunṇehi
nettehi pakkāmi.

¹ C^o B^d ag-. ² C^o agāmaṃ, B^o sagā-. ³ C^o ayuddho cassa. ⁴ read: maṃ
dakkhasi alaṃ kataṃ, omitting yadā? ⁵ B^d vaṃkāpatitā ca. ⁶ B^d taṃ ana-
nūcehavikāṃ. ⁷ B^d sakalāni. ⁸ C^o -tyāya. ⁹ C^o -nā. ¹⁰ C^o or-.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

295. Idam katvā¹ brahmabandhu paṭimuñci upāhanam²,
tato so mantayitvāna³ bhariyam katvā padakkhiṇam 1979.
296. Pakkāmi so ruṇṇamukho brāhmaṇo sahitaḥbato
Sivīnam nagaram phitam⁴ dāsapariyesanam caran ti. 1980. 5

Ta. ruṇṇamukho ti rudammukho, sahitaḥbato ti samādinnavato,
gahitāpasaveso ti s., caran ti dāsādāsi-pariyesanam caranto Sivīnam nagaram
ārabbha pakkāmi.

So tam nagaram gantvā sannipatitam janam „Ve- kuhin“
ti pucchi. 10

Tam attham pakāsento Satthā āha:

297. So tattha⁵ gantvā avaca ye tatthāsum samāgatā:
kuhim Vessantaro rājā, kattha passemu khattiyam. 1981.
298. So jano tam avacāsi ye tatthāsum samāgatā:
tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo 15
pabbājito sakā raṭṭhā, Vamke vasati pabbate. 1982.
299. Tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo
ādāya puttadāraṇ ca Vamke vasati pabbate ti. 1983.

Ta. pakato ti upadduto pīlito attano nagare vasitum alabbhivā idāni
V- pabbate vasati. 20

„Evaṁ amhākaṁ rājānam nāsetvā puna pi āgato⁶, idha
tiṭṭhā⁷ 'ti te⁸ leḍḍudaṇḍādihattā brāhmaṇam anubandhimsu,
so devatādhiggahito hutvā V-pabbatamaggam eva gaṇhi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

300. So codito brāmaṇiyā brāhmaṇo kāmaggiddhimā 25
aghan tam patisevittha⁹ vane [vālamigākiṇṇe
khagga]dīpinisevite. 1984.
301. Adāya beluvaṁ daṇḍam aggihuttaṁ kamaṇḍalum
so pāvisi brahāraṇṇam yattha assosi kāmadaṁ. 1985.
302. Tam pavitṭham brahāraṇṇam kokā nam parivārayum, 30
vikkandi so¹⁰ vippanaṭṭho dūre pathā¹¹ apakkami. 1986.
303. Tato so brāhmaṇo gantvā bhogaluddho¹² asaṇṇato
Vamkass' oharape naṭṭho¹³ imā gāthā abhāsathā 'ti. 1987,

¹ Bā vatvā. ² Cks -nā. ³ Bā im-. ⁴ Cks pītam. ⁵ Cks teca, Cs nera. ⁶ Cks
omit āgato. ⁷ Cks tiṭṭhathā. ⁸ Cks omit te. ⁹ Bā -vissam. ¹⁰ Cks yo ¹¹ so
Bā; Cks pathā ¹² Cks -luddo. ¹³ Bā -orohape nathe

Ta. aghantan ti taṃ mahājanena anubandhanadukkhaṃ c' eva vanam
pariyogāhanadukkhaṃ ca, aggihuttan ti aggijūhanakakatacchum, kokā nam
parivārayun ti so araṇṇam pavasitvā V-pabbatagāmiṃ maggaṃ ajānanto magga-
mūlho hutvā vicarati, aha nam ārakkhathāya nisinnassa Cetaputtassa sunakhā
5 parivārayimsū 'ti a., vikkandi so ti so rukkhāṃ āruya mahantena ravena
kaudi, vippanaṭṭho ti vinaṭṭhamaggo, dūre pathā¹ ti V-pabbatagāmi-
pata² dūre apakkamī, bhogaluddho³ ti ativiya bhogaluddho⁴, asaṇṇato
ti dussilo, oharāṇe⁵ ti V-pabbatassa gamanamagge vippanaṭṭho⁶, so sunakhehi
parivārito rukke nisinnō va imā gāthā abbāsatha:

- 10 304. Ko rājaputtam nisabham jayantam aparājitam
bhaye khemassa dātāram ko me Vessantaram vidū. 1988.
305. Yo yācatam patiṭṭhāsi bhūtānam dharaṇī-r-iva
dharaṇūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1989.
306. Yo yācatam gatī āsi savantīnam va⁷ sāgaro
15 udadhūpamam⁸ mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1990.
307. Kalyāṇatittham supipim⁹ sītūdakam¹⁰ manoramam
puṇḍarīkehi sañchannam yuttam kiṇṇakkhareṇunā¹¹
rahadūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1991.
308. Assattham va pathe jātam sītacchāyam manoramam
20 santānam vissametāram¹² kilantānam paṭiggaham
tathūpamam mahārāyam ko me Vessantaram vidū. 1992.
309. Nigrodham va pathe jātam sītacchāyam manoramam
santānam vissametāram¹² kilantānam paṭiggaham
tathūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1993.
25 310. Ambam iva pathe jātam sītacchāyam manoramam
santānam vissametāram¹² kilantānam paṭiggaham
tathūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1994.
311. Sālam iva pathe jātam sītacchāyam manoramam
tathūpamam vissametāram¹² kilantānam paṭiggaham
30 tathūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1995.
312. Dumam iva etc. 1996.
313. Evaṃ ca me vilapato pavitṭhassa brahāvane
aham jānan ti yo vajjā nandim so janaye mamam. 1997.
314. Yo me evam vilapato¹³ pavitṭhassa brahāvane
35 aham jānan ti yo vajjā [tāya so ekavācāya]
pasave puṇṇam anappakan ti. 1998.

¹ so Bḍ; Cks patthā. ² Cks patthato, Bḍ -gāmi ca maggato. ³ Cks -luddo. ⁴
Cks omīti ativiya bho-. ⁵ Cks oharāṇā, Bḍ oharāṇe naṭhe. ⁶ Bḍ -naṭhe, ⁷ Cks
-naṭhe ca. ⁸ Bḍ sāgarupamam. ⁹ so Cks; Bḍ sucimam. ¹⁰ Bḍ situdakam, Cks
sītacchāyam. ¹¹ Bḍ kiṇṇikkha-. ¹² Cks -tānam. ¹³ Bḍ evaṃca me vi-.

Ta jayantan ti maccheracittam vijayantam¹, ko me--ti ko mayham Vessantaram ācikkheyyā² ti vadati, patitthāsiti patitthā āsi, santānan ti pariyañānam³, kilantānan ti maggakilantānam, paṭiggahan ti patiggāhanam⁴ patitthābhūtam, aham jānantī yo vajjā ti aham Ve-ram jānāmīti yo vadeyya⁵ ti.

Tassa tam paridevasaddam sutvā⁶ ārakkhathāya ṭhapito⁷ 5
Cetaputto migaluddako hutvā araṇṇe vicaranto cintesi⁸ „ayam
brāhmaṇo Ve-rassa vasanaṭṭhānatthāya paridevati, na kho pan'
esa dhamme sudhammatāya āgato, Maddim vā dārake vā yā-
cissati, idh' eva nam māressāmīti⁹“ tassa santikaṃ gantvā
„brāhmaṇa na¹⁰ te jīvitam dassāmīti¹¹“ so dhanuṃ ākaḍḍhitvā tajjesi. 10

Tam attham pakāsento Satthā āha:

315. Tassa Ceto paṭissosi araṇṇe luddako caram:
tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo,
pabbājito sakā raṭṭhā Vamke vasati pabbate. 1999.
316. Tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo 15
ādāya puttadārāṇ ca Vamke vasati pabbate. 2000.
317. Akiccekārī dummedho¹² raṭṭhā vivanam āgato
rājaputtam gavesanto bako maccham ivōdake. 2001.
318. Tassa ty-āham na dassāmi jīvitam idha brāhmaṇa,
ayam hi te mayā nunno¹³ saro pāssati¹⁴ lohitam. 2002. 20
319. Siro te vajjhayitvāna hadayam chetvā sabandhanam
panthasakunam¹⁵ yajissāmi tuyham māmsena brāhmaṇa¹⁶. 2003.
320. Tuyham māmsena medena matthakena ca brāhmaṇa
ahutim paggabessāmi chetvāna hadayam tava. 2004.
321. Tam me suyittham suhutam tuyham māmsena brāhmaṇa 25
na ca tvam rājaputtassa bhariyam putte ca nessasīti. 2005.

Ta. akiccekārīti tvam akiccekārīko, dummedho ti nippaṇṇo,
raṭṭhā--ti raṭṭhato mahāraṇṇam āgato, saro passatīti¹² saro pivissati,
vajjhayitvānā¹³ ti¹⁴ māretvā rukkhā patitassa te sīsam tālaphalam viya
luṇṇitvā sabandhanam hadayamaṃsam ebhūtīti¹⁵ panthadevatāya¹⁶ panthasaku- 30
nam¹⁶ nāma yajissāmi, na ca tvan ti evam sante tvam rājaputtassa bhariyam
vā putte vā na nessasīti.

¹ so B²; B⁴ maccheravijjāham, C² maccheravijjātam. ² so C² for parisantānam?
B⁴ pariāhasantānam. ³ C² -kam. ⁴ C² omīti sutvā, ⁵ C² sutvā for cintesi.
⁶ C² omīti na. ⁷ C² -dha. ⁸ C² nunno corr. to nuppo, B⁴ asamhite mayā
rūho. ⁹ so C² = S. pāsyati, C² passati, B⁴ pissati. ¹⁰ so C²; B⁴ bandha-
C² pattha-. ¹¹ C² -nam. ¹² B⁴ pissati. ¹³ C² add maṃ. ¹⁴ B⁴ bandha-
C² pattha-.

So tassa vacanaṃ sutvā maraṇabhayaatajjito musā kathento ā.:

322. Avajjho brāhmaṇo dūto, Cetaputta suṇohi me,
tasmā dūtaṃ na hananti, esa dhammo sanantano. 2006.
323. Nijjhataṃ Sivayo sabbe, pitā naṃ datṭhum icchati
5 mātā ca dubbalā tassa¹, acirā cakkhūni jiyare². 2007.
324. Tes' āhaṃ pahito dūto, Cetaputta suṇohi me,
rājaputtaṃ nayissāmi, yadi jānāsi saṃsa me ti. 2008.

Ta. nijjhataṃ ti saṇṇatā³, acirā - -⁴ ti niccaṃ⁵ rodanena nacirassa⁶ eva cakkhūni jiyassanti⁷.

- 10 Tadā Cetaputto „Ve-raṃ kira ānetuṃ gacchatīti“⁸ soma-
nassappatto sunakhe bandhitvā ṭhapetvā brāhmaṇaṃ⁹ otāretvā
sākhāyantare nisīdāpetvā imaṃ gātham āha:

325. Piyassa me piyo dūto, puṇṇapattāṃ dadāmi te
imaṃ ca madhuno tumbaṃ migasatthiṃ ca brāhmaṇa,
15 taṃ ca te desam akkhissāmi yattha sammati kāmado ti. 2009.

Ta. piyassa me ti mama piyassa Vessantarassa tvam piyo dūto, tava ajjhāsayapūraṇaṃ puṇṇapattāṃ dadāmi¹⁰. Jūjakakhaṇḍaṃ¹¹ niṭṭhitaṃ.

- Cetaputto brāhmaṇaṃ bhojetvā pātheyyatthāy' assa madhu-
lābuṃ c' eva¹² pakkamigasatthiṃ ca¹³ datvā magge ṭhapetvā
20 dakkhiṇahatthaṃ ukkhipitvā Mahāsattassa vasanokāsaṃ ācik-
khanto āha:

326. Esa selo mahābrahme pabbato Gandhamādana
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati 2010.
327. Dhārento brāhmaṇaṃ¹⁰ vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masaṃ jaṭaṃ,
25 cammavāsī chamā seti jātavedaṃ namassati. 2011.
328. Ete nīlā padissanti nānāphaladharā dumā
uggatā abbhakūṭā va nīlā añjanapabbatā. 2012.
329. Dhavassakaṇṇā khadirā sālā phandanamālūvā
sampavedhenti vātena sakiṃ pitā va māṇavā. 2013.
30 330. Upari dumapariyāyesu¹¹ saṃgītiyo va sūyare,
najjuhā¹² kokilā¹³ saṃghā sampatanti dumā dumaṃ. 2014.

¹ Cks cassa. ² Cks jiyati. ³ Bđ saṇṇatā. ⁴ Cks nicca. ⁵ Bđ āgato ti. ⁶ Bđ adda rukkhato. ⁷ Cks jūjapabbā. ⁸ Bđ madhuno tumbaṃ ceva. ⁹ Bđ paṇṇamigasandhiṇca. ¹⁰ Bđ brahmaṇa. ¹¹ Cks -pariyāsu. ¹² Cks -bhā. ¹³ so all three MSS.

331. Avhayant' eva gacchantam sākḥāpattasameritā'
ramayant' eva āgantum modayanti nivāsinam
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati. 2015.
332. Dhārento brāhmaṇam¹ vaṇṇam āsadañ ca masañjātam,
cammavāsī chamā seti jātavedam namassatīti. 2016.

5

Ta. Gandhamādano ti esa G-pabbato, etassa pādena uttarābhimukho gacchanto yattha Sakkadattiye assame Ve-ro rājā s. puttehi vasati tam passasīti a., brāhmaṇam² vaṇṇan ti seṭṭhem pabbajitavesam, āsadañca -- ti ākaḍḍhitvā phalānam gaṇhanattham amkuseñ ca³ aggidahanañ ca⁴ jātañ ca dhārento, commavāsīti ajīnacammadharo⁵, chamā seti⁶ paṭhaviyam paṇṇa- 10 santhare sayati, dhavaesakaṇṇā khadirā ti dhavā ca assakaṇṇā ca khadirā ca, sakim -- ti ekavāram eva pītā majjapānasandā viya, uparidumapariyāyesu⁷ 'ti rukkhasekkhāsu, samgītiyo -- ti nānāsakuṇānam vassantānam dibbasamgītāni viya sūyanti, najjuhā⁸ ti najjuhasakuṇā, sampatantīti vikūjanā vicaranti, sākḥāpattasameritā ti sākḥānam pattehi samghaṭṭā hutvā vikū- 15 janā sakūṇā⁹, vātena sameritā paṇṇasākhā yeva vā¹⁰, āgantun ti āgantukajanam, yatthā 'ti yasmiñ assamapade Ve- vasati ta. gantvā imam assamapadasam- pattim passasīti.

Tato uttarim pi assamapadam vaṇṇento āha:

333. Ambā kapitthā panasā sālā jambū vibhītakā¹⁰
haritakā āmalakā assatthā padarāni ca 2017. 20
334. Cārū timbarukkhā c' ettha nigrodhā ca kapitthanā
madhumadhukā¹¹ thevanti nīce pakkā c' udumbarā 2018.
335. Pārevatā bhavēyyā ca muddikā ca madhutthikā¹²
madhum anelakam tattha sakam ādāya bhuñjare. 2019. 25
336. Aññ' ettha pupphitā ambā aññe tiṭṭhanti dovilā¹³
aññe āmā ca pakkā ca bhekavannā¹⁴ tadūbhayam. 2020.
337. Ath' ettha heṭṭhā puriso ambapakkāni gaṇhati
āmāni c' eva pakkāni vaṇṇagandharasuttame¹⁵. 2021.
338. Ath' eva me¹⁶ acchariyam himkāro¹⁷ paṭibhāti mañ
devānam iva āvāso sobhati Nandanūpumo. 2022. 30
339. Vibhedikā nāḷikerā khajjurinam brahāvane
mālā va ganthitā ṭhanti¹⁸ dhajjagān' eva dissare
nānāvaṇṇehi pupphehi nabham tārācitam iva 2023.

¹ Bā -iritā. ² Bā brahmaṇa. ³ Bā amkusekañca. ⁴ Bā aggidahanakaṇṇa-
saṅkhātimañca. ⁵ Cks añjana-. ⁶ Cks -pariyāsu. ⁷ Cks -bhā. ⁸ Bā -pānam.
⁹ Bā samiritā pattasākhāyo vā. ¹⁰ Bā vibhedakā ¹¹ Cks madhummadhukā. ¹²
so Ck; C' Bā -ttikā. ¹³ Cks domlā. ¹⁴ Bā bhiṅga-. ¹⁵ Bā -mañ. ¹⁶ so
Bā; Cks atemañ me. ¹⁷ Cks bhikkāro for himkāro? ¹⁸ Cks yanti.

340. Kuṭajī kuṭṭhatagarī pāṭaliyo ca pupphitā
punnāgā¹ giripunnāgā² kovilārā ca pupphitā 2024.
341. Uddhālakā somarukkā agarubhalliyo³ bahū
puttajīvā⁴ ca kakudhā asanā c' ettha pupphitā 2025.
- 5 342. Kuṭajā salalā nīpā kosambalabujā dhavā
sālā ca pupphitā tattha palālakhallasannibhā. 2026.
343. Tassāvidūre pokkharanī bhūmibhāge manorame
padumuppalasānchannā devānaṃ iva Nandane. 2027.
344. Ath' ettha pupparasamattā kokilā nuṇjubhāṇikā
10 abhinādenti pavanaṃ utusāmpupphite dume. 2028.
345. Bhassanti makarandehi pokkhare pokkhare madhū,
ath' ettha vātā vāyanti dakkhiṇā atha pacchimā,
padumakiṇṇjakkhareṇuhi okiṇṇo hoti assamo. 2029.
346. Thūlā siṃghāṭakā c' ettha saṃsādiyā⁵ pasādiyā⁶
15 macchakacchapavyāvidhā bahu c' ettha-m-upayānakā
madhum bhīmsehi savati khīraṃ sappi⁷ muḷālihi. 2030.
347. Surabhī taṃ vanaṃ vāti nānāgandhasameritaṃ.
sammaddat' eva⁸ gandhena pupphasākhāhi taṃ vanaṃ. 2031.
348. Bhamarā pupphagandhena samantā-m-abhināditā⁹
20 ath' ettha sakunā santi nānāvaṇṇababū dijā,
modanti saha bhariyāhi aṇṇamaṇṇaṃ pakūjino 2032.
349. Nandikā jīvaputtā ca jīvaputtā piyā ca no¹⁰
piyā puttā piyā nandā dijā pokkharanīgharā. 2033.
350. Mālā va ganthitā ṭhanti¹¹ dhajaggān' eva dissare
25 nānāvaṇṇehi pupphehi kusaleh' eva sugandhikā
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati,
dhārento brāhmaṇaṃ vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masaṇjaṭaṃ
cammavāsī chamā seti jātavedaṃ namassatīti. 2034.

Ta. cārū timbarukkhā ti suvaṇṇatimbarukkhā¹², madhumadhu¹³
30 ti madhurasā madhukā, thevantīti virocanti, madhutthikā te madhum eva
paggharantiyo madhuratāsavā¹³ madhuttheva sadisā, sakamādayā¹ ti taṃ
sayam eva gabetvā bhuñjanti, dovilā ti saṇjāyamanaphalā, tadūbhayan ti
ubho pi, ānā ca pakkā ca maṇḍukapiṭṭhivaṇṇā yeva, athettha heṭṭhā puriso
ti ath' ettha assame tesāṃ ambānaṃ heṭṭhā ṭhitako va puriso ambāni gaṇhāti

¹ Bā punṇavā. ² Bā aggaluphalliyā. ³ Bā putajīvā. ⁴ Bā -sāriyā. ⁵ Bā
-sāriyā. ⁶ so all three MSS. for sappin? ⁷ so Cks; Bā -bhi. ⁸ so Cks; Bā
samoditeva. ⁹ Bā samantā abhi-, Cks samantamabhi-. ¹⁰ Cks ca yā ca te. ¹¹
Cks yanti. ¹² Cks madhumadhu¹³. ¹³ so Cks; Bā -yavā.

ārohanakiccāṃ n' atthi, vaṇṇa -- me ti etehi vaṇṇādīhi uttamāni, ateva me
 acchariyaṃ ti atthiya me acchariyaṃ, hikkāro¹ ti hin ti kāraṇaṃ², vi-
 bhedikā ti tālā, mālāvaganthitā ti samphusitarukkhānaṃ upari ganthitā
 mālā viya pupphāni viya tiṭṭhanti, dha-jaggānevā³ 'ti tāni alamkatadha-jaggāni
 viya dissanti, kuṭajikuṭṭhatagarā⁴ ti kuṭaji nām' ekā rukkhajāti kuṭṭhā ca
 tagaragacchā ca, giripunnāgā⁵ ti mahāpunnāgā⁶, bhaliyo ti bhallirukkhā
 nāma, palālakkhalasannibhā⁷ ti tesāṃ heṭṭhā paggharita-pupphalakhalasadiśā⁸
 ti vadati, pokkharanīti caturassapokkharanī, Nandane ti N-vane Nandā-
 pokkharanī viya, puppharasa-mattā ti puppharasehi mattā calitā⁹, maka-
 randehitī kiṇṇakkharato¹⁰ bhassandareṇūhi¹¹, pokkhare pokkhare ti pa-
 dumini-paṇṇesu, tesu tesu hi kiṇṇakkhato reṇu bhassitvā pokkharamadhun nāma
 hoti, aha pacchimā ti ettāvatā sabbā diśā vidisāpi vātā dassitā honti,
 thūlā sīmghātakā ti mahantā sīmghātakā ca, saṃsādiyā¹² ti sayamjāta-
 khuddikasāli, yameūkarasāli¹³ pi vuccati, pasādiyā¹⁴ ti te yeva bhūmiyaṃ pa-
 titā, vyāviddhā ti pasanne udae vyāviddhā paṭipātiyaṃ gacchantā dissanti,
 upayānakā ti kakkāṭakā, madhun ti bhiṇṇasakotiya¹⁵ bhinnāya paggharanakaraso
 madhusadiśo hoti, khīraṃ sappin ti muḷālakehi paggharanakaraso khīramissa-
 kanavagorasasappi viya hoti, sammadayatevā¹⁶ ti sampattajanaṃ madayati¹⁷
 viya, samantā-m-abhināditā¹⁸ ti samantā abhinadantā¹⁹ vicaranti, nandikā
 ti ādini tesāṃ nāmāni, tesāṃ paṭhamā: sāmi Ve-ra imasmiṃ vane vasanto
 nandā ti vadanti dutiyā: tvaṃ ca sukhena jīvaputtā ca te ti vadanti tatiyā: tvaṃ
 ca jīvapiyaputtā ca te ti vadanti, catutthā ca: tvaṃ ca Nandapiyaputtā ca te ti
 vadanti, tena tesāṃ etāṃ' eva nāmāni ahesuṃ, pokkkharaṇigharā ti pok-
 kharanīvāsino.

Evam Cetaputtena Ve-rassa vasanaṭṭhāne akkhāte Jūjako
 tussitvā paṭisanthāraṃ karonto imaṃ gātham āha:

351. Idaṃ ca me sattubhattaṃ madhunā paṭisaṃyutaṃ
 madhupinḍikā ca sukatāyo sattubhattaṃ dadāmi te ti. 2035.

Ta sattubhattaṃ ti madhusannibhaṃ sattusannikhātaṃ bhattaṃ, i v. h
 idaṃ mama atthi, tan te dammi, gaṇhāhi tan ti.

30

Taṃ sutvā Cetaputto āha:

352. Tuyh' eva sambalaṃ hotu, nāhaṃ icchāmi sambalaṃ,
 ito hi¹⁸ brahme gaṇhāhi, gaccha brahme yathāsukhaṃ. 2036.

¹ Ck^o hikkāro ² Ck^o hikkāraṃ. ³ B^d punṇavā ⁴ B^d mahāpunnāva. ⁵ so
 Ck^o; B^d -pupphapunnāpalālakkhalasannibhā. ⁶ B^d ballā. ⁷ so Ck^o; B^d kiṇ-
 cikkharehi ⁸ so Ck^o; wanting in B^d. ⁹ B^d saṃsāriyā. ¹⁰ so Ck^o; B^d suka-
 sāli. ¹¹ B^d pasāriyā. ¹² Ck^o sammo-, B^d samoditevā. ¹³ B^d madayati. ¹⁴
 B^d samantā abhi-. ¹⁵ B^d abhinādatā. ¹⁶ B^d pi.

353. Ayam ekapadī eti, ujum gacchati assamañ,
isi pi Accuto tattha pamkadanto rajassiro 2037.
354. Dhārento brāhmaṇaṃ vaṇṇaṃ āsadañ ca masañjaṭaṃ,
cammavāsī chaṃā seti, jātavedaṃ namassati,
5 taṃ tvaṃ gantvāna pucchassu, so te maggaṃ pavakkhatīti. 2038.
- Ta sambalaṃ ti pātheyyaṃ, etīti yo ekapadikamaggo amlākaṃ abhi-
mukho eti esa assamañ ujum gacchati, Accuto ti evaṇṇamako isi ta. vasatīti.
355. Idam sutvā brahmabandhu Cetam katvā padakkhiṇaṃ
udaggacitto pakkāmi yenāsi Accuto isīti. 2039.
- 10 Ta. yenāsīti yasmiṃ thāne¹ A. isi ahoṣi ta. gato ti. Cullavana-
vaṇṇanā niṭṭhīti.
356. Gacchanto Bhāradvājo so addasa Accutaṃ isiṃ,
disvāna taṃ Bhāradvājo sammodi isinā saha. 2040.
357. Kacci nu bhoto kusalaṃ, kacci bhoto anāmayam, (cfr. V p. 325)
15 kacci uñchena yāpesi, kacci mūlaphalā bahū. 2041.
358. Kacci ḍaṃsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākiṇṇe kacci himsā na vijjati. 2042.
- Ta. Bhāradvājo ti Jūjako, appamevā¹ 'ti appā¹ yeva, himsā ti tesam
vasena tumbhakaṃ vihimā.
- 20 Tāpaso āha:
359. Kusalaṃ c' eva me brahme atho brahme anāmayam,
atho uñchena yāpemi, atho mūlaphalā bahū. 2043.
360. Atha ḍaṃsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākiṇṇe himsā mayhaṃ na vijjati. 2044.
- 25 361. Bahūni vassapūgāni assame vasato mama,
nābhijjānāmi uppannaṃ ābādhaṃ amanoramaṃ. 2045,
362. Svāgatan te mahābrahme atho te adurāgataṃ,
anto pavisa bhaddan te, pāde pakkhālayassu te. 2046,
363. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo
30 phalāni khuddakappāni bhuñja brahme varaṃ varaṃ. 2047.
364. Idam pi pāṇīyaṃ sitaṃ ābhaṭaṃ girigabbharā,
tato piva mahābrahme sace tvaṃ abhikaṃkhasi. 2048.

Jūjako āha:

¹ C^k appam, C^s appa.

365. Paṭiggahitāṃ yaṃ dinnāṃ sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
Sañjayassa sakāṃ puttāṃ Sivīhi vippavāsitaṃ
tam ahaṃ dassanam āgato, yadi jānāsi saṃsa me ti. 2049.

Ta. tam ahaṃ -- ti ahaṃ tam dassanāya āgato.

Tāpaso āha:

5

366. Na bhavaṃ eti puññattham Sivirājassa dassanaṃ,
maññe bhavaṃ patthayati rañño bhariyaṃ patibbataṃ. 2050.
367. Mañye Kaṇhājinaṃ dāsiṃ Jāliṃ dāsaṃ ca icchasi,
athavā tayo mātāputte araṇṇā netum āgato,
na tassa bhogā vijjanti dhanadhañṇāṇā ca brāhmaṇā 'ti. 2051. 10

Ta. na tassa bhogā ti bho brahme tassa Ve-rassa araṇṇe viharantassa
n' eva bhogā vijjanti, dhanadhañṇāṇā ca na vijjati, duggato hutvā vasati, tassa
santikaṃ gantvā kiṃ karissasīti.

Taṃ sutvā Jūjako āha:

368. Akuddharūp' āhaṃ bhotā', nāhaṃ yācitum āgato. 15
sādhū dassanam ariyānaṃ, sannivāso sadā sukho. 2052.
369. Adiṭṭhapubbo Sivirājā Sivīhi vippavāsito,
tam ahaṃ dassanam āgato, yadi jānāsi saṃsa me ti. 2053.

I. v. h.: ahaṃ bho tāpaso akuddharūpo, ahaṃ ettāvatā, ahaṃ pana na
kiñci Ve-raṃ yācitum āgato, ariyānaṃ pana dassanam sādhū, sannivāso pi 20
etehi saddhīṃ sukho, ahaṃ tassa ācariyabrāhmaṇo, mayā ca so yato² Sivīhi
vippavāsito tato paṭṭhāya adiṭṭhapubbo, teuāhaṃ naṃ dassanāya āgato, yadi
tassa vasaṇaṭṭhānaṃ jānāsi saṃsa me ti.

So tassa³ saddahitvā „hotu saṃsissāmi te, ajja tāva idh'
eva tāva vasā“ 'ti taṃ phalāphalehi santappetvā punadivase 25
maggam dassento hatthaṃ pasāretvā ā.:

370. Esa selo mahābrahme pabbato Gandhamādana
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati 2054.
371. Dhārento brāhmaṇaṃ vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masaṇjaṭaṃ,
cammavāsī chamā seti, jātavedaṃ namassati. 2055. 10
372. Ete nīlā padissanti nānāphaladharā dumā
uggatā abbhakūtā va nīlā aṇjanapabbatā

1 Bds bhoto. 2 Cks no. 3 Bd adds vacanani.

- dhava¹ssakannā khadirā sālā phandanamāluvā
sompavedhenti vātena sakiṃ pītā va māṇavā. 2056.
373. 374. 375. = 330. 331. 332. 2057—59.
376. Karerimālā vitatā bhūmibhāge manorame
5 saddalā haritā bhūmi, na tatth' uddhamsate rajo. 2060.
377. Mayūragīvasamkāsā tūlaphassasamūpanā
tiṇāni nātivattanti samantā caturāṅgulā
ambā jambū kapitthā ca nīce pakkā c' udumbarā
paribhogehi rukkehi vanam tam rativaḍḍhanam 2061.
- 10 378. Veḷuriyavaṇṇasannibham' macchagumbanisevitam'
sucim sugandham salilam āpo tattha pi sandati². 2062.
379. Tassāvidūre pokkharāṇi bhūmibhāge manorame
padumuppalaśāṇchannā devānam iva Nandane. 2063.
380. Tīpi uppalajātāni tasmim sarasi brāhmaṇa
15 vicitram' nīlān' ekāni setā lohitakāni cā 'ti. 2064.

Tass' attho heṭṭhāvattasadi so va, kareri -- ti kareripupphehi vitatā,
saddalā -- ti dhuvasaddaleṇa haritā, na tatthu -- ti tasmim thāne appa-
mattako pi rajo na uddhamsati, tūlaphassasamūpanā ti muduphassatāya
tūlaphassasadiśā, tiṇāni -- ti tāni tassā bhūmiyā mayūragīvavaṇṇāni tiṇāni
20 samantato caturāṅgulān' eva³ vattanti, tato pana uttari na vaḍḍhanti, ambā
jambū -- ti ambā ca jambū ca kapitthā ca, paribhogehi nānāvidhehi
pupphupagaphalupagehi paribhogarukkehi, āpo tattha pi sandatīti⁴ tasmim
vanasauḍḍe Vamkappabbate kunnadīhi otarantaṃ udakam sandati pavattatīti⁵ a,
vicitram nīlānekāni -- ti ekāni nīlāni ekāni setāni ekāni lohitāni imehi
25 tīhi uppalajātikehi tam sarasim vicitram sajjitapupphacaṃgoṭakam viya so-
bhattīti dasseti.

Evam caturassapokkharāṇim' vaṇṇetvā puna Mucalind-
saram vaṇṇento āha:

381. Khomā va tattha padumā, setasogandhigehi ca
30 kalambakehi saṇchanno Mucalindo nāma so saro. 2065.
382. Ath' ettha padumā phullā apariyantā va dissare
gimhā hemantikā phullā jannutagghā upattharā. 2066.
383. Surabbhī sampavāyanti vicittā pupphasanthatā
bhamarā. pupphagandhena samantā-m-abhināditā ti. 2067.

¹ Ck -vaṇṇūpanikam, C* -vaṇṇapaṇibham. ² Bd -kumbha-. ³ Ck* si sandati.

⁴ Ck* -trā. ⁵ Bd -gulappamāṇāneva. ⁶ so Bds; Ck* sikandati in the place of
āpo -- . ⁷ Bd -rassapok-.

Ta. khomā vā 'ti khomamayā viya paṇḍarā, setasogandhiyehi oā 'ti
setuppalehi ca sogandhiyehi ca kalambakehi ca so saro sañchanno, apari-
yantā -- ti aparimāṇā¹ viya dissanti, gimhā -- ti gimhehi ca bhamtikhehi ca
pupphitapadumā, jannutagghā -- ti jannupamāṇe udake upattharā phullā
honti santhatā viya khāyanti, vicittā -- ti vicitrā hutvā pupphehi santhatā 5
sadā² surabbhi sampavāyanti.

384. Ath' ettha udakantasmim rukkhā tiṭṭhanti brāhmaṇa
kadambā pāṭalī phullā kovilārā ca pupphitā 2068.
385. Amkolā kaccikārā ca pārijaṇṇā ca pupphitā
vāraṇā sāyanā³ rukkhā Mucalindam abhito saram⁴. 2069. 10
386. Sirisā setavārisā⁵ sādhu vāyanti padmakā⁶
niggundī siriniggundī⁷ asanā c' ettha pupphitā 2070.
387. Paṇḍurā vakulā sālā sobhaṇjanakā ca pupphitā
ketakā kaṇikārā ca mahānāmā ca pupphitā 2071.
388. Ajjunā ajjukannā ca mahānāmā ca pupphitā 15
sompupphitaggā tiṭṭhanti pajjalant' eva kimsukā. 2072.
389. Setapaṇṇi sattapaṇṇā kadaliyo kusumbharā .
dhanutakkārī pupphehi samsapā varaṇehi⁸ ca 2073.
390. Acchivā sibalā⁹ rukkhā sallakiyo ca pupphitā
setagerū ca tagarā¹⁰ mamsikuṭṭhā kulāvarā 2074. 20
391. Daharā ca rukkhā vuddhā ca akuṭilā c' ettha pupphitā
assamam ubhato ṭhanti¹¹ agyāgāram samantato ti. 2075.

Ta. tiṭṭhantīti saram parikkhāpītvā tiṭṭhanti kadambā ca kaccikārā ti
evamāmarukkhā, pārijaṇṇā ti katamālā¹², vāraṇā sāyanā¹³ ti nāga-
rukkhā¹⁴, mu calind -- ti mucalindassa ubhayapassesu, setapaṇṇa ti 25
setaccharukkhā¹⁵, to kira setakkhandhā mahāpenna kaṇikārasādisapupphā honti,
niggundī siriniggundīti¹⁶ parikkhāpītvā c' eva kālaniggundī ca, paṇḍurā
ti paṇḍurārukkhā, kusumbharā ti eka gaechā, dhanutakkārī pupphehi sabbhūtā¹⁷,
acchivā ti ādayo rukkhā yevo, setagerū tagaraka¹⁸ ti setagerū ca tagaraka
ca¹⁹, mamsikuṭṭhā²⁰ kulāvara ti mamsigaecha ca kutthagacha²¹ ca kulā- 20
varā ca, akuṭilā ti ujukā, agyāgāram -- ti agyagaram parikkhāpītvā thita ti a.

¹ Cho -pāṇi ² Cho sarā. ³ Ed an-. ⁴ Ed nantanaṇṇa. ⁵ Ed -pāṭalā ⁶ Ed
paddakā. ⁷ Ed saranigg-. ⁸ Ed -ti. ⁹ Cho -ti. ¹⁰ Cho -ti. ¹¹ Cho -ti. ¹² Cho -ti. ¹³ Cho -ti. ¹⁴ Cho -ti. ¹⁵ Cho -ti. ¹⁶ Cho -ti. ¹⁷ Cho -ti. ¹⁸ Cho -ti. ¹⁹ Cho -ti. ²⁰ Cho -ti. ²¹ Cho -ti.

392. Ath' ettha udakantasmiṃ bahujāto phaṇijjako
muggatiyo karatiyo sevālasimsakam bahu 2076.
393. Uddhā¹ pavattam ullulitam makkhikā hiṅgujālaka
dāsimaḥcako² c' ettha bahu nīcekalambakā. 2077.
- 5 394. Elambarakasamchannā³ rukkhā tiṭṭhanti brāhmaṇa
sattāham dhārayamānānam gandho tesam na chijjati. 2078.
395. Ubhato saram mucalindam pupphā tiṭṭhanti sobhanā⁴,
indivarehi sañchannam vanan tam upasobhitam⁵,
addhamāsam dhārayamānānam gandho tesam na chijjati. 2079.
- 10 396. Nilapupphisekadhāri⁶ pupphitā girikaṇṇikā,
kaṭerukkhehi sañchannam vanan tam tulasīhi ca 2080.
397. Sammaddat' eva⁷ gandhena pupphasākhāhi tam vanam,
bhamarā pupphagandhena samantā-m-abhināditā. 2081.
398. Tīpi kakkarujātāni tasmiṃ sarasi brāhmaṇa
15 kumbhamattāni c' ekāni murajamattāni tā⁸ ubho ti. 2082.

Ta. phaṇijjako⁹ ti bhūtanako, muggatiyo ti ekā muggajāti, karatiyo
ti rājamāso, sevālasimsakan ti ime pi¹⁰ gacchā yeva, api ca siṃsakan ti
rattacandanam vuttam, uddhā¹ pavattam -- ti tam upakam tīramariyā daban-
dhanam vātāhatam ullulitam hutvā tiṭṭhati, makkhikā -- ti hiṅgujālakasamkhāte
20 pi vikaṣṭapupphagacche pañcavaṇṇā madhumakkhikā madhurassarena viravantiyo
ta. vicarantīti a., dāsimaḥcako¹¹ c' etthā¹² ti, imāpi dve rukkhajātiyo ettha,
nīcekalambakā ti nīcakalambakā, elambarakasañchannā ti evam nāmi-
kāya valliya sañchannā, tesan ti tesam tassā valliya pupphānam sabbesam pi
tesam dāsimaḥcādinam pupphānam sattāham gandho na chijjati evam gandha-
25 sampannāni pupphāni rajatapattasadiṣavālukaḥpuṇṇabhūmibhāge, gandho tesan
ti tesam indivarapupphādinam gandho addhamāsam na chijjati, nilapupphiti
ādikā pupphavalliyo, tulasīhi cā¹³ ti tulasigacchehi ca, kakkarujātānti
valliphalāni, ta. ekissā valliya phalāni mahāghaṭamattāni dvinnam mutiṅga-
mattāni, tena vuttam mutiṅgamattāni tā¹⁴ ubho ti.

- 30 399. Ath' ettha sāsapo bahuko nādiyo¹⁵ haritāyuto
asī tālā va tiṭṭhanti chejjā indivarā bahū. 2083.
400. Apphotā¹⁶ suriyavallī ca kāḷiyā¹⁷ madhugandhiyā
asokā mudayanti ca vallibho khuddapupphiyo 2084.
401. Korandakā anojā ca pupphitā nāgavallikā¹⁸
35 rukkham āruyha tiṭṭhanti phullā kimsukavalliyo. 2085.

¹ Cks uddā. ² Cks -makacako. ³ Bđ elampurukha-. ⁴ Bđ bhāgasō. ⁵ Bđ varam
tamupasobhati. ⁶ Bđ -setavāri. ⁷ Bđ sammoditeva. ⁸ Bđ vā. ⁹ Cks pa-. ¹⁰
Cks hi. ¹¹ Cks -makasako. ¹² Bđ murajamattāni te. ¹³ Bđ nāriyo. ¹⁴ Cks
appo-. ¹⁵ Bđ ko-. ¹⁶ Bđ mallikā.

402. Kaṭeruhā ca vāsanti¹ yūthikā madhugandhiyo
niliyā² sumanā bhaṇḍī sobhati padumuttaro. 2086.
403. Pāṭalisamuddakappāsī kaṇikārā ca pupphitā
hemajālā va dissanti rucirā aggisikhūpamā. 2087.
404. Yāni kāni ca pupphāni thalajān³ udakāni ca
sabbāni tattha dissanti, evaṃ rammo mahodadhīti. 2088. 5

Ta. sāsapo ti siddhatthako, bahuko³ ti bahu, nādiyo⁴ haritāyuto ti haritena āyuto⁵ nādiyo⁴, ime dve lasunajātiyo, so pi lasuno ta. bahuko¹ a., asī--ti asīti evannāmikā rukkhā sinidhāya bhūmiyaṃ thitā tālā viya tiṭṭhanti, chejjā--ti udakapariyante bahū suvaṇṇanidivārā mutṭhinā chinditabbā 10 hutvā thitā. apphoṭā⁶ ti apphoṭavallī⁶, vallibho--ti vallibho ca khudda-pupphiyo ca nāgavallikā⁷ ti vallināgā⁸, kimsuka--ti sugandhamattā vallijāti, kaṭeruhā ca vāsanti⁹ ime ca dve pupphagacchā, madhugandhiyā ti madhusamānagandhā, niliyā sumanā bhaṇḍīti vallisumanā ca¹⁰ bhaṇḍī ca, padumuttaro ti eko rukkho, kaṇikārā ti vallikārāpi¹¹ rukkhakaṇikā- 15 rāpi, hemajālā vā ti pasāritahemajālā viya dissanti, mahodadhīti mahato udakassa ādhārabhūto Mucalindasaro.

405. Ath' assā pokkharaniyā pahūtā¹² vārigocarā
rohitā naṭapi siṅgū kumbhilā makarā susū 2089.
406. Madhū ca madhulaṭṭhī ca tālisā ca piyaṅgukā
unnakā¹³ bhaddamuttā ca satapupphā¹⁴ ca lolupā 2090. 20
407. Surabhī ca rukkhā tagarā pahūtā¹² tuṅgavaṇṭakā¹⁵
padmakā naradā kuṭṭhā jhāmakā ca hareṇukā 2091.
408. Haliddakā gandhasilā hiriverā¹⁶ ca guggulā
vibhedikā corakā kuṭṭhā kappurā ca kalimgu cā¹⁷ 'ti. 2092. 25

Ta. Athassā po--ti idha pokkharaniśadisaṭṭāya saram eva pokkharaniṭi vadati, rohitā ti ādini tesam vārigoceraṇam nāmāni, madhū cā 'ti nimmak-khikamadhuṇ c' eva, madhulaṭṭhī cā 'ti laṭṭhimadhuṇ ca, tālisā ti ādikā sabbagandhajātiyo.

409. Ath' ettha siṃhavyagghā ca purisālū ca hatthiyo
eṇeyyā pasadā c' eva rohiccasarabhā migā 2093. 30
410. Koṭṭhusunā sulopi¹⁸ ca tuliyā naḷasannibhā
camarī calanī laṃghī jhāpitā makkaṭā picu¹⁹. 2094.

¹ Bā vāsanti, C^{ks} vāsenti. ² Bā nāliyā, C^s niliyā, C^k nīliyā. ³ C^{ks} pahūto. ⁴ Bā nāliyo. ⁵ Bā ayu-. ⁶ C^{ks} appo-. ⁷ Bā -mallikā. ⁸ Bā adds ca mallikā ca. ⁹ C^{ks} vāsenti, Bā vāsinti. ¹⁰ Bā adds pakatisumanā ca. ¹¹ so C^{ks} for vallikārāpi? Bā vaṇṇikaṇikārāpi. ¹² Bā bahukā. ¹³ Bā kuṭṭantajā. ¹⁴ Bā seta-. ¹⁵ Bā tuṅkavallikā. ¹⁶ Bā hari-. ¹⁷ Bā -gukā. ¹⁸ Bā sunopi, C^{ks} salopi. ¹⁹ Bā picu, C^s ca.

411. Kakkatā¹ katamāyā² ca ikkā goṇasirā bahū
khaggā varāhā nakulā kālak' ettha bahūtasā³ 2095
412. Mahisā soṇā sigālā ca pampakā ca samantato
ākuccā pacalākā ca citrakā cāpi dīpiyo 2096.
- 5 413. Pelakā ca vighāsādā sīhā kokanisātakā⁴
aṭṭhapādā ca romā⁵ ca bhassarā⁶ ca kukutthakā⁷ 2097.
414. Camkorā kukkuṭṭā nāgā añṇamañṇam pakūjjino
bakā balākā najjuhā dindibhā koṇcavādikā⁸ 2098.
415. Vyaghīnasā lohapiṭṭhā pampakā jīvajīvākā
10 kapiñjarā⁹ tittirāyo kulāvā paṭikuttakā
416. Maddālākā cetakedu¹⁰ bhaṇḍutittiranāmakā
celāvākā piṇḍulāyo godhakā aṅgahetukā 2099.
417. Karaviyā ca saggā ca uhumkāra ca kukkuhā
nānādi jaganākiṇṇam nānāsaranikuṇṇitan ti. 2100.
- 15 Ts. parisālū 'ti vaḷavāmukhaḥpekkhiyo¹¹, rohicca--ti rohitā c' eva
sarebhamigā ca, koṭṭhasoṇā¹² ti sigālasunakhā, katthasoṇā¹³ ti pi paṭho, sulo-
picā¹⁴ ti esāpi ekā khuddakamigajāti, tuliyā ti pakkhabilālā¹⁵, nala-
sannibhā ti nālapupphavaṇṇā rukhasunakhā ca, camarī calanīlamghit
camarā migā ca calanī ca lamghī ca calanti¹⁶ vātamigā ca¹⁷, jhāpitā--t
20 dve pi makkaṭajātiyo, picū ti saṇḍaṇṇante goṇaragāhikā ekā makkaṭajāti
kakkatā katamāyā¹⁸, ti dve mahāmigā, ikkā ti acchā, goṇasirā ti aṇṇā-
goṇakā, kālakattha bahūtasā¹⁹ ti kālakamigā nām' ettha²⁰, soṇā sigālā
ti rukhasunakhā ca sigālā ca, pampakā ti assamapaḍam parikkhipitvā tthitā
mahāveṇupampaṭikā²¹, ākuccā²² ti godhā, pacalākā ti gajakumbhamigā,
25 citrakāpi dīpiyo ti citramigā ca dāpimigā ca, pelakā cā 'ti sasā²³, vighā-
sādā ti ete sakuṇā, sīhā ti kesarasīhā, kokanisātakā²⁴ ti kokaṇ gahetvā
khāḍanasīlā duṭṭhamigā, bhassarā²⁵ ti setabhamisā, kukutthakā²⁶ ti kukuttha-
sakuṇā²⁷, camkorā ca vanakukkuṭṭā ca. dindibhā koṇcavādikā²⁸ ti
ime tayo pi sakuṇā yeva, vyagghīnasā ti senā, lohapiṭṭhā ti lohitaṇṇa-
30 sakuṇā, pampukā ti pampaṭakā, kapiñjarā--ti kapiñjarā ca tittirā ca,
kulāvā--ti ime dve pi sakuṇā, maddālākā cetakedū 'ti maddālākā ca
celakedu ca²⁹, bhaṇḍutittiranāmakā ti bhaṇḍu ca tittirā ca nāmākā ca,

¹ Bā kakuṭṭā, Ck kakuṭṭakā. ² Bā kala-. ³ so Bā; Ck -tayo. ⁴ Bā -nisādakā.
⁵ Bā morā. ⁶ Ck ha-. ⁷ Ck kuka-, Bā kukutthakā. ⁸ Ck kuñja-, Bā koṇca-
vājikā. ⁹ Bā kampicanā, Ck -jatā. ¹⁰ so Ck; Bā celaketu. ¹¹ Bā -yakkhiniyo.
¹² Bā kotthasoṇā. ¹³ Bā sunopicā. ¹⁴ Bā pakkhipilārā. ¹⁵ Cā cantī, Bā omits
calanti. ¹⁶ Ck omits ca. ¹⁷ Bā kakuṭṭakā-. ¹⁸ Ck tayo. ¹⁹ Bā ettha sare
kalākā ca bahūtasā ca. ²⁰ Bā -veḷukkā pampaṭhakā. ²¹ Bā amattākuccā. ²²
Ck sāsā. ²³ Bā -nisādakā. ²⁴ Bā kukkuṭṭatā. ²⁵ Bā kukkuṭṭakā-. ²⁶ Bā
-vājikā. ²⁷ Bā maddālākā ca celaketu ca.

celābakā piṇḍulāyo ti dve sakunajātīyo ca, tathā godhakā aṅgahetukā ti
saggā ti vānakasakunā¹, ubhukārā ti ulūkā.

418. Ath' ettha sakunā santi nīlakā² mañjubhāṇakā
modanti saha bhariyāhi aṇṇamaṇṇam pakūjino. 2101.
419. Ath' ettha sakunā santi dijā mañjussarā sitā³ 5
setacchakūṭṭā bhadraṅkha aṇḍajā citrapekhunā⁴. 2102.
420. Ath' ettha sakunā santi dijā mañjussarā sitā
sikhandinīlagīvāhi aṇṇamaṇṇam pakūjino 2103.
421. Kukutthakā⁵ kuḷirakā koṭṭhapokkharasātakā⁶
kāḷāmeyyā baḷiyakkhā kadambā suvasālikā 10
2104.
422. Haliddā lohita setā ath' ettha naḷakā bahū
vāraṇā hīṇḍurājā⁷ ca kadambā suvakokilā 2105.
423. Kukkusā⁸ kurarā⁹ hamsā āṭā¹⁰ parivadantikā¹¹
pākahamsā atibalā najjuhā jīvajīvaka 2106.
424. Pārepatā ravihamāsā cakkavākā nadīcarā 15
vāraṇābhīrudā rammā ubho kālūpakūjino. 2107.
425. Ath' ettha sakunā santi nānāvāṇṇā bahū dijā
modanti saha bhariyāhi aṇṇamaṇṇam pakūjino. 2108:
426. Ath' ettha sakunā santi nānāvāṇṇā bahū dijā
sabbe mañjūni kūjanti¹² Mucalindam abhito¹³ saram. 2109. 20
427. Ath' ettha sakunā santi karavī nāma te dijā
modanti saha bhariyāhi aṇṇamaṇṇam pakūjino. 2110.
428. Ath' ettha sakunā santi karavī nāma te dijā
sabbe mañjūni kūjanti¹⁴ Mucalindam abhito saram. 2111.
429. Eṇeyyapasadākiṇṇam nāgasamsevitam vanam 25
nānālatāhi saṅchannam kadalimigasevitam. 2112.
430. Ath' ettha sāsapo bahuko¹⁵ nivāro varako bahu
sāli akatṭhapāko va ucchu tattha anappako. 2113.
431. Ayam ekapadī eti, ujum gacchati assamam,
khudam piṇḍasam aratim tattha patto na vindati 30
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati. 2114.
432. Dhārento brāhmaṇam vaṇṇam āsadañ ca masāñjaṭam
cammavāsī chamā seti jātavedam namassatīti. 2115.

¹ Bā jātassakunā, Rā cāta. ² so Ck; Cā sīlakā, Bā sīlikā ³ Cā thitā. ⁴ Ck-
-pekkanā, Bā -pakkhanā ⁵ Bā kukkuṭṭhakā. ⁶ Bā -takā. ⁷ Bā bhīṇḍa-. ⁸
Bā ukkusā. ⁹ Bā kururū ¹⁰ Ck āvā. ¹¹ Bā parivattantikā. ¹² Ck kūjanti.
¹³ Bā ubhato. ¹⁴ Ck kūjanti. ¹⁵ Bā sayā bahukā.

Ta. nīlakā¹ ti rājimattapattā², mañjussarā sitā³ ti nibaddha-
madhurassarā, setacchakūṭā⁴ bhadraṅkhaṅkā ti ubhapassesu setehi akkhi-
kūṭehi samannāgatā suṇḍarakkhā, aṇḍajācittapekkhanā⁵ ti aṇḍena jāṭā,
cittrachattā⁶, kuḷīrakā ti kakkaṭakā⁷, koṭṭhā ti ādayo sakunā va, vāraṇā ti
5 hatthiesakunā⁸, kadambā ti mahākadambā⁹ gabitā, suvakokilā ti kokilāhi¹⁰
saddhīm vicaraṇasukā¹¹ c'eva kokilā ca, kukkusa¹² ti kākakabarā¹³, kurarā¹⁴
ti setakururā¹⁴, āṭā¹⁵ ti dabbimukhasakunā, parivadentikā¹⁶ ti ekā sakunā-
jāti, vāraṇā -- ti rammābhirudā vāraṇā, ubho -- ti sāyaṃ pāto¹⁷ pabbata-
padaṃ ekaninnādaṃ karontā nikūjanti, eṇeṇṇa -- ti eṇimigehi ca pasatamigehi
10 ca ākiṇṇaṃ, ta. patto ti brāhmaṇa Vessantarassa assamaṃ patto puriso ta.
assame chātakaṃ vā pāṇiyaṃ pipāsaṃ¹⁸ vā ukkaṇṭhitāṃ vā na paṭilabbhati.

483. Idam sutvā brahmabandhu isin katvā padakkhiṇaṃ
udaggacitto pakkāmi yattha Vessantaro ahū ti. 2116.

Ta. yattha -- ti yasmiṃ ṭhāne Ve- ahoṣi taṃ ṭhānaṃ gato ti. Mahā-
15 vanavaṇṇanā niṭṭhitā.

Jūjako pi Accutatāpasena kathitamaggena gantvā catu-
rassarapokkharaniṃ patvā „ajja atisāyaṇho, idāni Maddi araṇ-
ṇato āgamissati, mātugāmo hi nāma¹⁹ antarāyakaro hoti, sve
tassā araṇṇagatakāle assamapadaṃ gantvā Ve-raṃ dārake yā-
20 citvā tāya anāgatāya te gahetvā pakkamissāmi²⁰“, ath' assa
avidūre ekasmiṃ sānupabbataṃ āroyha phāsukaṭṭhāne nipajji,
taṃ rattiṃ paccūsakāle Maddi supinaṃ addasa, evarūpo su-
pino ahoṣi: eko puriso kaṇho dve kāsāyāni paridahitvā dvīsu
kaṇṇesu rattamālā²⁰ pilaudhitvā²¹ āvudhahatto tajjento²² āgan-
25 tvā paṇṇasālaṃ paviṇṇitvā Maddiṃ jaṭṭasaṃ gahetvā ākaḍḍhitvā
bhūmiyaṃ uttānaṃ pāṭetvā viravantiyā tassā dve akkhini up-
pāṭetvā dve bāhāni chinditvā uraṃ bhinditvā paggharantaṃ
lohitabinduṃ hadayamaṃsaṃ ādāya pakkāmi, sā pabujjhitvā
bhittatasitā „pāpako me supino diṭṭho, supinapāṭhako pana me
30 Vessantarena sadiso nāma n' atthi, pucchissāmi na²³“ ti cin-

¹ B^d sālīkā. ² so C^k; B^d citrarāṇṇasatapattā. ³ B^d jītā. ⁴ B^d setakkhi. ⁵
B^d citrapakkhino. ⁶ so C^k; C^e -jantā, B^d -pattā. ⁷ B^d kukkuṭā. ⁸ B^d
hatthilīṅgasakunā. ⁹ B^d -basakunā. ¹⁰ B^d kolehi. ¹¹ B^d -pakasuvakā. ¹²
B^d ukkusa. ¹³ B^d kākakururā. ¹⁴ C^k B^d kururā. ¹⁵ C^k āṭā. ¹⁶ C^k -de-
vantikā. ¹⁷ C^k pāta, C^e pātaṃ. ¹⁸ so C^e; C^k pāṇiyāpāṇiyaṃ pipāsaṃ, B^d
vā pāṇiyāpipāsaṃtam. ¹⁹ B^d adda dānassa. ²⁰ B^d -laṃ. ²¹ B^d pinalantitvā.
22 B^d tajjento.

tetvā paññasālaṃ gantvā Mahāsattassa paññasāladvāraṃ āko-
 ṭesi, M. „ko eso“ ti ā., „ahaṃ deva Madditī“, „bhadde am-
 hākaṃ katikavattaṃ bhinditvā kasmā akāle āgatā“ ti, „deva
 na kilesavaśenāgacchāmi, api ca kho me pāpako supino diṭṭho“
 ti¹, „tena hi“² kathehi Madditī“, sā attanā diṭṭhanīyāmen' eva³
 katesi, M. supinaṃ parigaṇhitvā „mayhaṃ dānapārami“⁴ pū-
 rissati, sve mayhaṃ yācako āgantvā putte yācissatīti, Maddiṃ
 assāsetvā uyyojessāmīti“ cintetvā „Maddi tava dussayana-
 dubbhojanehi cittaṃ āluṭitaṃ bhavissati, mā bhāyīti“ mohetvā
 assāsetvā uyyojesi, sā vibhātāya rattiyaṃ sabbaṃ kattabbayutta-
 kaṃ katvā dve putte āliṅgitvā sīsaṃ cumbitvā „ajjā me
 dussupino diṭṭho, appamattā tātā bhavēyyāthā“ ti ovāditvā
 „deva dārakesu appamattā hothā“⁵ 'ti Mahāsattam' putte pa-
 ṭicchāpetvā pacchiādīni ādāya-assūni puñjantī mūlaphalatthāya
 vanam pāvīsi, Jūjako pi „idāni gatā bhavissatīti“ sānupabbatā⁶
 oruyha ekapadikamaggena assamābhīmukho agamāsi. M. pi
 paññasālato nikkhamitvā pāsānaphale⁷ suvaṇṇapaṭimā viya
 nisīditvā „idāni yācako āgamissatīti“ pipāsito viya surāsoṇḍo
 tassāgatamaggaṃ⁸ olovento va nisīdi, puttāpi 'ssa pādāmūle
 kiṇṇanti, so maggaṃ olovento brāhmaṇaṃ āgacchantam disvā⁹
 sattamāse nikkhattadānadhuraṃ ukkhipanto viya „ehi tvaṃ
 tāva brāhmaṇā“¹⁰ 'ti somanassappatto Jālikumāraṃ āmantento
 imaṃ gātham āha:

184. Uṭṭhehi Jālī patitṭha, porāṇaṃ viya dissati,

brāhmaṇaṃ viya passāmi, nandīyo⁷ m' ābhikīrare ti. 2117. 25

Ta. porāṇaṃ -- ti pubbe Jetuttaranagare nānādisāhi⁸ yācakānaṃ āgama-
 naṃ viya ajja yācakānaṃ āgamaṇaṃ dissati, nandīyo⁷ mābhikīrare ti
 etassa brāhmaṇassa diṭṭhakālato paṭṭhāya maṃ somanassāni abhikīranti abhik-
 kamanti, ghaṃmābhīṭattassa sīte sītūdakassa ghaṭasatasahasāhi abhīṭiccanakālo
 viya jāto ti. 30

Taṃ sutvā kumāro āha:

¹ C^s si. ² C^s yam devaṃ in the place of tena hi. ³ C^s -im. ⁴ C^k -tta,
 B^d -ttassa. ⁵ C^s -palake. ⁶ B^d tassāgamana-. ⁷ C^s nandiso. ⁸ B^d -sāni.

435. Aham pi tāta passāmi, yo so brahmā va dissati,
atthiko¹ viya āyāti, atithi no bhavissatīti 2118.

vatvā ca pana kumāro tassa apacitiṃ karonto utthāyāsanaṃ
brāhmaṇaṃ paccuggantvā parikkhāragahaṇatthaṃ āpucchi, brāh-
5 maṇo taṃ oloketvā „ayaṃ V-rassa putto Jālikumāro nāma
bhavissati,² ādito paṭṭhāy³ eva ca pharusavacanaṃ kathessā-
miti“ cintetvā „apehi apehīti“ accharaṃ pahari, kumāro āgantvā
„ayaṃ brāhmaṇo ativiya pharuso kin nu kho“ ti tassa sarīraṃ
olokento atthārassa purisadose pasei, brāhmaṇo pi Bo-aṃ upa-
10 saṃkamitvā paṭisanthāraṃ karonto āha:

436. Kacci nu bhoto kusalam, kacci bhoto anāmayaṃ, (V $\frac{323}{16}$, $\frac{377}{21}$)
kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū. 2119.

437. Kacci dāmsā ca makasā ca⁴ appam eva sirimsapā,
vane vālamigākiṇṇe kacci himsā na vijjati. 2120.

15 Bo. tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto āha:

438. Kusulaṇ c⁵ eva no brahme atho brahme anāmayaṃ,
atho uñchena yāpema, atho mūlaphalā bahū. 2121.

439. Atho dāmsā ca makasā ca⁴ appam eva sirimsapā,
vane vālamigākiṇṇe himsā amhaṃ na vijjati. 2122.

20 440. Satta no māse vasataṃ araṇṇe jīvasokinaṃ⁵
imaṃ¹ pi paṭhamam passāma brāhmaṇaṃ devavaṇṇinaṃ
ādāya beluvaṃ daṇḍam aggihuttaṃ kamaṇḍalum. 2123.

441. Svāgatan te mahābrahme atho te adurāgataṃ,
anto pavisa bhaddan te, pāde pakkhālayassu te. 2124.

25 442. Tindukāni⁵ piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja brahme varaṃ varaṃ. 2125.

443. Idam pi pāṇiyaṃ sītaṃ ābhaṭaṃ girigabbharā,
tato piva mahābrahme sace tvaṃ abhikaṃkhasīti 2126.

vatvā ca pana M. cintesi: „ayaṃ brāhmaṇo na akāraṇena imaṃ
30 brahāraṇṇaṃ āgato, āgamanakāraṇaṃ ūtatvā taṃ papañcaṃ
akatvā pucchissāmi naṃ“ ti cintetvā imaṃ gātham āha:

¹ Bā addhiko. ² Bā omits ca. ³ Bā jivī-. ⁴ C² Bā idam. ⁵ Bā tinḍu-.

444. Atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
anupatto brahāraṇṇaṃ, tam me akkhāhi pucchito ti. 2127.

Ta. kena vaṇṇena 'ti kena kāraṇena, hetunā ti paccayena.

Jūjako āha:

445. Yathā vārivaho pūro sabbakāle¹ na khīyati
evan taṃ yācit' āgañchīm, putte me dehi yācito ti. 2128. 5

Ta. vārivaho ti pañcasu mahānadīsu udavaho, na khīyatīti pipāsītehi
āgantvā hatthehi pi bhājanehi pi ussīñcitvā khīyamāno² pi na khīyati³ evaṃ taṃ
yācituṃ gacchanti⁴, tvam pi saddhāya pūritattā⁵ evarūpo yevā 'ti maññamāno
aham taṃ yācituṃ āgañchīm, putte me - - ti mayā yācito tava putte mayhañ. 10
dāsattāya dehīti.

Taṃ sutvā M. somanassajāto hutvā pasāritahatthe⁶ sa-
hassatthavikarāṃ ṭhapento viya pabbatapādaṃ unnādentō i. g. ā.:

446. Dadāmi na vikampāmi, issaro naya brāhmaṇa,
pāto gatā⁷ rājaputtī⁸ sāyaṃ uñchāto ehitī. 2129. 15
447. Ekarattīm vasitvāna pāto gacchasi brāhmaṇa
tassā nahāte upaghāte⁹ atha ne māladhārīne 2130.
448. Ekarattīm vasitvāna pāto gacchasi brāhmaṇa
nānāpupphehi sañchanne nānāgandhavibhūsite
nānāmūlaphalākiṇṇe gacchissā¹⁰ brāhmaṇā 'ti. 2131. 20

Ta. issaro ti tvaṃ mama puttānaṃ issaro sāmiko hutvā etto¹¹ naya
nayāhi, api ca kho pan' etaṃ¹² kāraṇaṃ atthi: etesaṃ mātā rājaputtī phalā-
phalatthāya pāto gatā sāyaṃ araṇṇato āgamissati tāya ānītāni madhuraphalā-
phalāni paribhuñjītvā idh' eva ṭhāne¹³ ajj' ekarattīm vasitvā pāto va dārake
gahetvā gamissasīti¹⁴, tassa nahāte ti tāya nahāpīte, upaghāte¹⁵ ti si- 25
samhi¹⁶ upasiṃghite¹⁷, atha te māladhārīne¹⁸ ti atha vicitrāya mālāya
alaṃkate mālāṃ vahaṃāne, pālipothakesu pana atha te māladhārīno ti likhitaṃ,
tass' attho na vicārīto, mūlaphalākiṇṇe ti maggapāthebyass' atthāya diṇnehi
nānāphalāphalehi ākiṇṇe, gacchissā ti gamissasīti¹⁹.

Jūjako āha:

30

¹ Bds -laṃ. ² Cks -no, Bā pivamāno. ³ Bā adds na sassati. ⁴ Bā evaṃ taṃ
yācītāgañchīnti. ⁵ Cks add yeva. ⁶ Cks -taṃ hatthe. ⁷ Bā gato; gatā wanting
in Cks. ⁸ all three MSS -ī. ⁹ Bā upagghāte. ¹⁰ Bā gaccha ādāya. ¹¹ Bā
eto. ¹² Cks ekaṃ. ¹³ Bā vāno. ¹⁴ Cks omit ga-. ¹⁵ Bā upagghāte. ¹⁶ Cks
sisam. ¹⁷ Cks -siṃghāte. ¹⁸ Cks -no. ¹⁹ gacchissā - - wanting in Bā.

449. Na vāsam abhirocāmi, gamanaṃ mayha ruccati,
antarāyo pi me assa, gacchaṃ ñeva rathesabha. 2132.
450. Na h' etā yācayogī naṃ, antarāyassa kāriyā,
itthiyo¹ mantāṃ jānanti, sabbaṃ gaṇhanti vāmato. 2133.
- 5 451. Saddhāya dānaṃ dadato māsaṃ addakkhi mātaraṃ,
antarāyam pi sā kayirā, gacchaṃ ñeva rathesabha. 2134.
452. Amantayassu te putte, mā te mātaraṃ addasum,
saddhāya dānaṃ dadato evaṃ puññaṃ pavaḍḍhati. 2135.
453. Amantayassu te putte, mā te mātaraṃ addasum,
10 mādisassa dhanāṃ datvā rāja saggaṃ gamissatīti. 2136.

Ta. na hetā yācayogī naṃ ti ettha naṃ ti nīpātamattaṃ, i. v. h.: mahārāja etā itthiyo nāma na hi yācayogī yācanāya² anucchavikā na honti kevaṃ antarāyassa kāriyā ti dāyakaṇaṃ puññantarāyaṃ yācakaṇaṃ ca lābhan-tarāyaṃ karonti, mautan ti itthiyo³ māyaṃ vāma jānanti, vāmato ti sab-
15 baṃ⁴ vāmato gaṇhati na dakkhiṇato⁵, saddhāya -- ti kammaṃ ca phalaṃ ca saddahitvā dānaṃ dadato, māsaṃ ti mā āsaṃ⁶ mātaraṃ addakkhi, kayirā ti kareyya, amantayassute ti jānāpehi mayā saddhīm posehīti vadati, dadato ti dadantassa.

Vessantaro āha:

- 20 454. Sace tvam n' icchase datṭhum mama bhariyaṃ patibbataṃ
ayyakass' api dassēhi⁷ Jāliṃ Kaṇhājinaṃ ubho⁸. 2137.
455. Ime kumāre disvāna mañjuke piyabhāṇine
patīto sumano vitto⁹ bahum dassati¹⁰ te dhanan ti. 2138.

Ta. ayyakassā 'ti mayhaṃ pituno Sañjaya-mahārājassa dviṇṇaṃ ku-
2; māraṇaṃ ayyakassa, dassatīti¹¹ so rājā tuyhaṃ bahum dhanāṃ dassati¹².

Jūjako āha:

456. Acchedanassa bhāyāmi, rājaputta suṇohi me,
rājā¹³ daṇḍāya maṃ dajjā vikkineyya haneyya vā
jino dhanāṃ ca dāse¹⁴ ca gārayhassa brahmabandhuyā ti. 2139.
- 30 Ta. acchedanassā 'ti acchinditvā gahaṇassa bhāyāmi, rājā¹⁵ -- ti ayaṃ
brāhmaṇo dāraḥ¹⁶ daṇḍam assa upanethā¹⁷ ti evaṃ daṇḍatthāya maṃ

¹ Bđ itthikā. ² Cks yācamānāya. ³ Cks itthi. ⁴ Cks sabbā. ⁵ Cks -te. ⁶ Cks etesaṃ. ⁷ so Cks; Bđ ayyakassāmi me dehi; read: ayyakassāp' ime dehi? ⁸ Bđ jālikaṇhājinaucubho. ⁹ Bđ citto. ¹⁰ Cks dasseti. ¹¹ Ck dassati no ti, Ck dassati to ti, Bđ dassati ne dhananti. ¹² Cks dassatīti. ¹³ Ck Bđ rāja. ¹⁴ Bđ dāsaṇ. ¹⁵ Bđ rāja. ¹⁶ Cks add ti. ¹⁷ Bđ dothā.

rājānam¹ dadeyya, gārayh' assa - - ti kevalam brāhmaṇiṇi² ca garahitabbā³ bhavissāmi⁴.

Vessantaro āha :

457. Ime kumāre disvāna muṇḍuke piyabhāṇiṇe
dhamme t̥hito mahārājā Sivīnam ratthavaḍḍhano 5
laddhā pītisomanassam bahum dassati te dhanan ti. 2140.

Jūjako āha :

458. Nāhan tam pi karissāmi yaṁ maṁ tvaṁ anusāsasi,
dārake ca ahaṁ nessam brāhmaṇiṇi⁵ paricārake ti. 2141.

Ta. dārake cā 'ti alam mayham aññena dhanena ahaṁ ime dārake' ca 10
attano brāhmaṇiṇi⁶ paricārike⁷ nessāmi⁸.

Tam tassa pharusavacanam sutvā dārakā piṭṭhipaṇṇasālam
gantvā tato piṭṭhipaṇṇasālato pi palāyitvā gumbagahane nili-
yitvā⁹ tatrāpi Jūjakenāgantvā gahitam¹⁰ viya attānam sampassa-
mānā kampantā katthaci t̥hātum¹¹ asamatthā ito c' ito ca dhā- 15
vitvā caturassapokkharanīti¹²fram gantvā dāham vākacīram nivā-
setvā udakam oruyha pokkharapattam sīse t̥hapetvā udakena
paṭicchannā hutvā atthamsu.

Tam attham pakāsento Satthā āha :

459. Tato kumārā vyadhitā¹³ sutvā luddassa bhāsitam 20
tena tena padhāvimso Jāli Kaṇhājina ubho¹⁴ ti. 2142.

Jūjako pi kumāre adisvā Bo-am apasādesi „bho Ve-ra
tvaṁ idān' eva mayham dārake datvā mayā 'nāham Jetuttara-
nagaraṁ gamissāmi dārake mama¹⁵ brāhmaṇiṇi¹⁶ paricārike
nessāmi¹⁷ vutte iṇḍitasāññaṁ datvā putte palāpetvā ajānanto 25
viya nisinno, n' atthi maññe lokasmiṁ tayā sadiso musāvādo¹⁸
ti¹⁹, tam sutvā M. kampito hutvā „te palātā bhavissantīti²⁰
cintetvā „brāhmaṇa mā cintayi, ānemi²¹ te kumāre“ ti utthāya
piṭṭhipaṇṇasālam gantvā tesam vanagahanam²² pavitṭhabhāvam

¹ so Cks; Bđ amaccānam. ² so all three MSS. for -o? ³ Cks -rikā. ⁴ Bđ niliyimsu. ⁵ Cks -tā. ⁶ Bđ sandhāretum. ⁷ so Cks for vyadhitā? Bđ byādhita.
⁸ Bđ cubho ⁹ Cks mam. ¹⁰ Bđ -diti. ¹¹ Bđ ānessāmi. ¹² Bđ gumba-.

ñatvā padavaḷaṇḍjānusārena p-tīraṃ gantvā udake otiṇṇapadaṃ
disvā „udakaṃ oruyha ṭhitā bhavissantīti“ ñatvā „tāta' Jālīti“
pakkosivā gāthādvayam āha:

400. Ehi tāta piyaputta¹, pūretha mama pāramiṃ,
5 hadayaṃ me 'bhisiṇcetha, karotha vacanaṃ mama. 2143.
401. Yānanāvā ca me hotha acalā bhavasāgare,
jātipāraṃ tarissāmi santāressaṃ sadevakan ti². 2144.

Tāta Jālīti pakkosi³, kumāro pitu saddaṃ sutvā evaṃ
cintesi: „brāhmaṇo maṃ yathāruciṃ karotu pitarā saddhiṃ
10 dve kathā na kathessāmīti“ sīsaṃ nīharitvā pokkharapattāni
viyūhanto udakā uttaritvā M-assa dakkhiṇapāde patitvā gop-
phakasandhiṃ daḷhaṃ gahetvā parodi, atha naṃ M. āha: „tāta
bhaginī te kuhin“ ti, „tāta ime sattā nāma bhaye uppanne attā-
nam eva rakkhantīti“, atha M. „puttehi me katikā kathā bha-
15 vissantīti“ ñatvā „ehi amma Kaṇhe“ ti pakkosivā gāthadvayam ā.:

402. Ehi amma piyadhīti⁴, pūretha mama pāramiṃ⁵,
hadayaṃ me 'bhisiṇcetha, karotha vacanaṃ mama. 2145.
403. Yānanāvā⁶ ca me hotha acalā bhavasāgare,
jātipāraṃ tarissāmi uddharissaṃ⁷ sadevakan ti. 2146.
20 Sāpi „pitarā saddhiṃ dve kathā na kathessāmīti“ tath'
eva uttaritvā M-assa vāmapāde patitvā goppakasandhiṃ⁸ daḷ-
haṃ gahetvā parodi, tesaṃ assūni M-assa phullapadumavaṇṇe
pādapiṭṭhe patanti, tassa assūni tesaṃ suvaṇṇaphalakasadisāya
piṭṭhiyā patanti, atha M. kumāre utṭhāpetvā assāsetvā „tāta
25 Jālī, kiṃ tvaṃ mama dānavittabhāvaṃ na jānāsi, ajjhāsayaṃ
me tāta matthakaṃ pāpehīti“ vatvā goṇe agghāpento viya
tatth' eva ṭhito kumāre agghāpesi, so kira puttaṃ āmantetvā
āha: „tāta Jālī, tvaṃ bhujisso hotukāmo brāhmaṇassa nikkha-

¹ Cks ammatāta. ² Bđ piyaputtā. ³ Bđ adds tattha hadayaṃ me bhisiṇcethā
ti brāhmaṇa akkosaṇena uṇhaṃ mama hadayaṃ vupasametha bhavasāgare ti
sāgarasadiṇe bhava acalā yānā ca nāvā ca me hotha ahaṃ sadevakaṃ lokaṃ jāti-
pāraṃ tāressāmīti. ⁴ Bđ omits tāta - -. ⁵ Bđ piyā dhīti. ⁶ Cks piyā me dāna-
pārami. ⁷ Cks yānā-. ⁸ Cks -rissāmi. ⁹ all three MSS. goppa-.

sahassam datvā bhujisso bhaveyyāsi, bhaginī pi kho pana te uttamarūpadharā, koci nīcajātiko brāhmaṇassa kiñcid eva dhanam datvā tava bhaginim bhujissam katvā jātisambhedam kareyya, aññatra raññā sabbasatadāyako nāma n' atthi, tasmā bhaginī te bhujissā hotukāmā brāhmaṇassa dāsasatam dāsi- 5 satham hatthis. assas. usabhas. nikkhasatan ti sabbasatam' datvā bhujissā hotū“ 'ti evam kumāre agghāpetvā samassāsetvā assamapadam netvā kamaṇḍalunā udakam gahetvā „ehi vata bho brāhmaṇā“ 'ti' sabbaññūtaññāṇassa' patthanam katvā udakam pātetvā „puttena me sataguṇena sahasaguṇena satasa- 10 hassaguṇena sabbaññūtaññāṇam eva piyataran“ ti paṭhavim unnā-dento brāhmaṇassa piyaputtadānam adāsi.

Tam attham pakāsento Satthā āha :

464. Tato kumāre ādāya Jālim Kaṇhājinaṃ ubho⁴
brāhmaṇassa adā dānam Sivinaṃ raṭṭhavaḍḍhano. 2147. 15
465. Tato kumāre ādāya Jālim Kaṇhājinaṃ ubho⁴
brāhmaṇassa adā vitto⁵ puttake dānam uttamam. 2148.
466. Tadāsi yaṃ bhimsanakaṃ tadāsi lomahamsanam,
yaṃ kumāre padinnamhi medinī samakampatha. 2149.
467. Tadāsi yaṃ bhimsanakaṃ tadāsi lomahamsanam. 20
yaṃ pañjalikato rājā kumāre sukhavacchite⁶
brāhmaṇassa adā dānam Sivinaṃ raṭṭhavaḍḍhano ti. 2150.

Ta. vitto⁵ ti pītisomanasajāto hutvā, tadāsi yaṃ bhimsanakaṃ ti tadā dānatejēna unnadanti⁷ mahāpaṭhavi kampi, Sinerupabbatarājā onami, sabbe devā sādhu-kāram adāmsu. yāva Brāhmalokā ekakolāhalaṃ ahoṣi, khaṇḍikavassam²⁵ vassi⁸, akālaviḍḍulataṃ niccharimsu, Hīmavantavāsino sihādayo sakala-Hīmavantam ekaninnādam karimsu, evarūpaṃ bhimsanakaṃ ahoṣi, Pāliyaṃ pana medinī samakampathā⁹ 'ti ottakam eva vuttam, yaṃ ti yadā, sukhavacchite ti sukhassamvaḍḍhite sukhavasite sukhaparipālīte adāsi¹⁰ti, bho brāhmaṇa puttena me sataguṇena sahasag. satasahasag. sabbaññūtaññāṇam eva piyataran ti tass' 30 atthāya adāsi¹¹ti.

¹ B^d -tsui. ² B^d adds āmantetvā. ³ B^d adds paccayo hotuti. ⁴ C^s -jinā ubho, B^d -jinaṃ ubho, C^k jālikāṇhājinaṃ ubho. ⁵ C^ks citto. ⁶ C^ks -vajjite. ⁷ C^ks -ti, B^d unnadenti. ⁸ B^d ghanika-, C^ks vasi. ⁹ B^d sampakampathā.

M. dānam datvā „aho sudinam me dānam“ ti pīṭim up-
pādetvā kumāre olokento atthāsi. Jājako pi vanagumbham pavī-
sivā vallim dantehi bhinditvā ādāya kumārassa dakkhina-
hattham kumārikāya vāmahatthena saddhim ekato bandhitvā
9 tam eva vallikoṭhi poṭṭhaya māno gahetvā pāvāsi.

Tam attham pakāseto Satthā āha:

448. Tato so brāhmaṇo luddo lataṃ dantehi chindiya
latāya harthe bandhitvā latāya anumajjatha. 2151.
449. Tato so rajjum ādāya daḍḍam ādāya brāhmaṇo
10 ākotayanto te¹ neti² Sivirājassa pekkhato ti. 2152.

Ta. tesam pahaṭṭhāne chavi chijjati lohitaṃ paggharati.
paharaṇakāle aṇṇamaṇṇam piṭṭhim dadanti³, ath⁴ ekasmiṃ
visamatthāne brāhmaṇo pakkhalitvā pati, kumārānam mudu-
hatthehi thaddhavalli gaḷitvā garā, te rodamānā palāyitvā
15 M-assa santikaṃ āgamimsu.

Tam attham pakāseto Satthā āha:

450. Tato kumārā pakkāmuṃ brāhmaṇassa pamuñciya,
assupunnehi nettehi pitaram so udikkhati. 2153.
451. Vedham assatthapattam va pitu pād⁵ abhivandati.
20 pitu pādāni vanditvā idam vacanam abravī: 2154.
452. Ammā ca tāta nikkhamā, tvaṃ ca no tāta dassasi.
yāva ammam pi passemu atha no tāta dassasi. 2155.
453. Ammā ca tāta nikkhamā, tvaṃ ca no tāta dassasi,
mā no tvaṃ tāta adadā yāva ammapī eti⁶ no,
25 tadāyaṃ brāhmaṇo kāmam vikkīṇātu haṇātu vā: 2156.
454. Balaṃkapādo addhanakho⁷ atha ovaḍḍhapindiko⁸
dīgnuttaroṭṭho capalo kalāro bhaggaṇāsako 2157.
455. Kumbhūḍaro bhaggaṇapīṭṭhi atho visamacakkhulo⁹
lonamassu¹⁰ haritakeso vajinam¹¹ tilakāhato 2158.
30 456. Piṇḍalo ca vinato ca vikato¹² ca brahā kharo¹³
ajināni ca sannaddho amanusso bhayānako 2159.

¹ B⁴ dandañcādāya. ² C¹² so. ³ C¹² neta. ⁴ B⁴ pithiyo namanti. ⁵ B⁴ oca.
⁶ so C¹²; B⁴ andha-. ⁷ B⁴ obanaha-. ⁸ B⁴ -uko. ⁹ C¹² lonamassu. ¹⁰ B⁴
vajinam. ¹¹ B⁴ -to. ¹² C¹² karo.

477. Manusso udāhu yakkho maṃsalohitabhojano
gāmā araṇṇaṃ āgamma dhaṇaṃ taṃ tāta¹ yācati,
nīyamāne piṣācena kinu nu tāta udikkhasi, 2160.
478. Asmā² nūna te hadayaṃ āyasaṃ daḷhabandhanaṃ
yo no baddhe na jānāsi brāhmaṇena dhauesinā 5
accāyikena luddena yo no gāvo va sumbhati. 2161.
479. Idh' eva acchataṃ Kaṇhā na sā jānāti kismici
migīva khīrasammattā³ yūthā hīnā pakandatīti. 2162.

Ta. udikkhatīti pitu santikaṃ gantvā pakampamāno oloketi, vedhan
ti vedhamāno, tvaṇca no tāta dassasīti tāta tvaṇ ca amhe tāya anāgatāya 10
eva brāhmaṇassa adāsi, mā evaṃ kari, adhvāsehi tvaṃ kālāṃ tāta yāva ammam
pi passemu, aha no tāta ammāya diṭṭhakāle tvam pi dassasi, vikkīṇātu ha-
nātu vā ti tāta ammāya āgatakāle esa amhe vikkīṇātu vā hanātu vā yaṃ vā
icchatī taṃ vā karotu, api ca kho pan' esa kakkhaḷo pharuso aṭṭhārasaḥi purisa-
dosaḥi samannāgato ti aṭṭhārasapurisa-dosa kathaḥi: tattha balaṃkapādo pat- 15
tharita-pādo⁴, addhanakho⁵ ti pūtinakho ti a., aha ovaḍḍhapinḍiko⁶ ti
heṭṭhā galitapinḍikatamaṃ⁷, dīghuttaroṭṭho ti mukham piḍahitvā ṭhitena⁸
uttaroṭṭhena samannāgato, capalo ti paggharitalālo, kaḷāro ti sūkaradāṭṭhehi
samannāgato, bhaggaṇāsako ti bhaggāya nāsāya s., lohamassū⁹ ti tamba-
vaṇṇamaṇṇu, haritakeso ti suvaṇṇavaṇṇakeso virūḷhakeso, valinaṃ ti sarīra- 20
cammassa valinagahito¹⁰, tilakāhato ti kāḷatilakehi parikkhito¹¹, piṇḍalo ti
bilālakkhisadisehi akkhīhi s., vinato ti kaṭiyaṃ ca piṭṭhiyaṃ ca khandhe ca 'ti
tisu ṭhānesu vaṃko, vikato ti vikata-pādo¹² abaddhasandhīti pi vuttaṃ, kaṭakato¹³
ti vivarantehi aṭṭhisandhīhi samannāgato, brahā ti dīgho, amanusso ti na
manusso manussavesena vicaranto pi yakkho esa, bhayānako ti ativiya bhīm- 25
sanako, manusso vā udāhu yakkho ti tāta sace evaṃ koci puccheyya aha maṃ-
salohitabhojano ti vattum yuttaṃ, dhanau taṃ tāta yācatīti tāta esa am-
hākaṃ maṃsaṃ kbāditukāmo tumhe puttadhaṇaṃ yācati, udikkhasīti maj-
jhataṃ¹⁴ pekkhasi, asmā¹⁵ nūna te hadayaṃ ti tāta mātāpitunnaṃ hadayaṃ
nāma puttesu mudukaṃ hoti puttānaṃ dukkheṃ na sahati¹⁶, tava pana pāsāṇo¹⁷ 30
viya maññe hadayaṃ athavā¹⁸ āyasaṃ daḷhabandhanaṃ, tena ambhākaṃ evarūpe
dukkhe uppanne¹⁹ na jānāsīti ajānanto viya acchasi, accāyikena luddena
'ti ativiya luddena pamāṇatikkantena, yo no ti brāhmaṇena no amhe kaṇṭha-
bhātike baddhe bandhite yo tvaṃ na jānāsi²⁰, sumbhatīti poṭṭheti²¹, idheva

¹ Cks dhanam tātāva. ² Cks add ha. ³ Bđ khīrasampattā, Cks sara-. ⁴ Bđ patthaṭa-.
⁵ Bđ anta-, Bs andha-. ⁶ Cks ovaḍḍhi, Bđ obandha-. ⁷ so Ck; Cs -piṇḍitata-
maṃ, Bđ -piṇḍimaso. ⁸ Bds add dīghena. ⁹ Cks lomahamsū. ¹⁰ so Cks;
Bđ valigahitaṃ. ¹¹ Bđ -kiṇṇo. ¹² Ck vinata-, Bđ vikoṭo ti vikaṭa-. ¹³ Bđ
kaṭakata. ¹⁴ Bđ ajhu. ¹⁵ Cks amma. ¹⁶ Bđ -anti. ¹⁷ Bđ -ṇa. ¹⁸ Cks ti. ¹⁹
Bđ add na rujjati. ²⁰ Cks omit yo no ti - -. ²¹ Bđ poth-.

accatan ti tāta ayaṃ Kaṇhājīnā na kiñci dukkhaṃ jānāti, yathā nāma khīra-sammattā¹ migapotikā yūthaparihīnā mātaraṃ apassantī khīratthāya pakandati evaṃ ammaṃ apassantī kanditvā sussitvā marissaṭti, tasmā mañ űeva brāhmaṇassa dehi, ahaṃ gamissaṃi, ayaṃ Kaṇhājīnā idh' eva hotū 'ti.

6 Evaṃ vutte² M. na kiñci kathesi, tato kumāro mātāpi-tunnaṃ ārabba paridevanto āha:

480. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ labbhā hi pumunā idaṃ (supra p. 10)
yañ ca anumaṃ na passāmi³ tam me dukkhataraṃ ito. 2163.
481. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ labbhā hi pumunā idaṃ
20 yañ ca tātaṃ na passāmi³ tam me dukkhataraṃ ito. 2164.
482. Sā nūna kapaṇā amma cīrarattāya rucchitī⁴
Kaṇhājīnaṃ apassantī kumāriṃ cārudassaniṃ. 2165.
483. So nūna kapaṇo tāto cīrarattāya rucchitī⁵,
Kaṇhājīnaṃ apassanto kumāriṃ cārudassaniṃ. 2166.
- 15 484. Sā nūna kapaṇā amma cīraṃ rucchitī assame
Kaṇhājīnaṃ apassantī kumāriṃ cārudassaniṃ. 2167.
485. So nūna kapaṇo tāto cīraṃ rucchitī assame
Kaṇhājīnaṃ apassanto kumāriṃ cārudassaniṃ. 2168.
486. Sā nūna kapaṇā amma cīrarattāya rucchitī⁶,
20 aḍḍharatte va⁷ ratte vā nadīva avasucchati⁸. 2169.
487. So nūna kapaṇo tāto cīrarattāya rucchitī⁶,
aḍḍharatte va⁷ ratte vā nadīva avasucchati⁸. 2170.
488. Ime te jambukā rukkhā vedisā sindhuvāritā
vividhāni rukkhajātāni—tāni ajja jahāmase. 2171.
- 25 489. Assatthā panasā cēme⁹ nigrodhā ca kapitthanā
vividhāni phalajātāni—tāni ajja jahāmase. 2172.
490. Ime tiṭṭhanti āramā ayaṃ sītodakā nadī
yatth' assu pubbe kiḷāma—tāni ajja jahāmase. 2173.
491. Vividhāni pupphajātāni asmim upari pabbate
yān' assu pubbe dhārema—tāni ajja jahāmase. 2174.
- 30 492. Vividhāni phalajātāni asmim upari pabbate
yān' assu pubbe bhuñjāma—tāni ajja jahāmase. 2175.
493. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime
yehi-ssu pubbe kiḷāma—tāni ajja jahāmase ti. 2176.

¹ Ck -sammattā, Bđ -samattā. ² Ck -o. ³ Bđ passissam. ⁴ Bđ rucchati, R rujjati. ⁵ Bđ cīraṃ rucchati assame. ⁶ Bđ rucchati. ⁷ Cks ca. ⁸ Cks -sujjhati, Bđ -sussati. ⁹ Bđ cime.

Ta. pumunā ti bhavē vicarantena¹ pumunā purisena mādisena, labbhā ti labhītabbam eva, tamme dukkhataram ito ti tam me ammaṃ passitum alabhanassa dukkhaṃ hoti ito² poṭhena dukkhato satagūṇena dukkhataram, rucchitīti rodissati, aḍḍharatteva rattevā ti sakalaratte vā amhe saritvā ciraṃ rodissati, avasucchatīti³ appodakā kunnadī viya avasucchissati⁴, yathā⁵ 5 khippam eva sussati evaṃ aruṇe uggaçchante yeva sussitvā marissatīti adhippā-yen' evaṃ āha, vedisā ti olambanasākhā, tānīti yesaṃ no mūlapupphaphalāni⁶ gaṇhantehi⁷ ciraṃ kiḷitaṃ tāni ajja ubho pi mayāṃ jāhāma, hatthikā ti ten' eva ambhakaṃ kiḷanathāya katahatthikā⁸.

Evam paridevamānam eva saddhim bhaginiyā Jūjako pi 10 āgantvā poṭhento⁹ gahetvā pakkāmi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

494. Niyyamānā kumārā te pitaraṃ etad abruvum:
ammaṃ ārogyaṃ vajjāsi tvaṃ ca tāta sukhī bhava. 2177.
495. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime 15
tāni ammāya dajjāsi sokaṃ tehi vinessati. 2178.
496. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime
tāni ammā udikkhanti¹⁰ sokaṃ pativinessatīti. 2179.

Mahāsattassa putte arabbha balavasoko uppajji hadaya-
maṃsaṃ uṇhaṃ ahoṣi, so¹¹ kesarasīhena gahitamattavāraṇo viya 20
Rāhumukhe pavīṭṭhacando viya kampamāno sakabhāvena san-
dhāretum asakkonto assupunṇehi nettehi paṇṇasālaṃ pavisitvā
karuṇaṃ paridevi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

497. Tato Vessantarō rājā dānaṃ datvāna khattiyo 25
paṇṇasālaṃ pavisitvā karuṇaṃ paridevayīti. 2180.
Tatoparam Mahāsattassa vilāpagāthā honti:
498. Ka nv' ajja chātā tasitā uparucchanti dāraḥ,
sāyaṃ saṃvesanākāle ko ne dassati bhojanaṃ. 2181.
499. Ka nv' ajja chātā tasitā uparucchanti dāraḥ, 30
sāyaṃ saṃvesanākāle amma chāt' amha detha no. 2182.

¹ Cks -to. ² Ck imenā. ³ Cks -sujjhati. Bđ -sussati. ⁴ Cks -sujjhissati, Bđ -sussissati. ⁵ Cks tatthā. ⁶ Cks mūle pupphaphalābhi. ⁷ Bđ gaṇhitehi. ⁸ Bđ hatthirūpakā. ⁹ Bđ adda te. ¹⁰ Cks -ti, Bđ udikkhati. ¹¹ Cks sokena.

500. Kathan nu pathaṃ gacchanti pattikā anupāhanā
santāsunehi¹ pādehi, ko ne hatthe gaheṣṣati. 2183.
501. Kathan nu so na lajjeyya sammukhā paharam mama
adūsakānaṃ puttānaṃ alajji vata brāhmaṇo. 2184.
502. Yo hi me dāsīdā² assa añño vā pana pessiko
tassāpi suvihīnaṣṣa³ ko lajji⁴ paharissati. 2185.
503. Vārijassēva me sato⁵ baddhassa kumināmukhe
akkosati paharati piye putte apassato ti. 2186.

Ta. Kanvajjā 'ti kathan nu ajja⁶, uparucchantīti saṭṭhiyojanamaggam
10 upagantvā rodissanti, sa⁷ṃvesanākāle ti mahājanassa paribbuṇjanakāle⁸, ko
ne dassatīti ko nesaṃ bhojanaṃ dassati, kathan nu pathaṃ gacchantīti
kathan nu saṭṭhiyojanamaggam gemissanti, pattikā ti hatthiyānādirahitā, anu-
pāhanā ti upāhanamattehi viyuttā sukhumālā vatapādā⁹, gaheṣṣatīti kila-
mathavinodanathāya ko gaṇhissati, dāsīdāsassa² 'ti dāsīdāso assa, añño
15 vā -- ti tassa pi dāso ti evaṃ paramparāyo mayhaṃ catuttho pesiyo pesana-
kāraḥko assa, tassa evaṃ suvihīnaṣṣā³ 'ti ayaṃ Vessantarassa dāsapatidāso ti
ñatvā ko lajji paharissatīti lajjāsampanno ko pahareyya, yuttan nu kho
tassa nilajjassa mama putte⁴ paharitun ti, vārijassevā⁵ 'ti kumināmukhe bad-
dhassa macchassēva sato mama, apassato ti akāro nipātamattaṃ passantass'
20 eva piyaputte¹⁰ akkosati c' eva garahati ca aho vata dāruṇo ti.

Atha M-assa kumāresu sinehena evaṃ parivitaḥko udapādi
„ayaṃ brāhmaṇo mama putte ativiya vihetheṭṭīti“, sokaṃ san-
dhāretuṃ asakkonto „brāhmaṇaṃ anubandhitvā jīvitakkhayaṃ
pāpetvā ānessāmi te kumāre“ ti, tato „atṭhānam etaṃ, kumā-
25 rānaṃ piḷanaṃ atidukkhaṃ iti dānaṃ datvā anutappanaṃ
nāma sataṃ dhammo na hotīti“ cintesi, tadatthajotanāya ime
dve parivitaḥkagāthā nāma honti:

504. Ādu cāpaṃ gaheṭvāna khaggaṃ bandhitvā vāmato (III p. 340)
ānayaṃ sake putte, puttānaṃ hi vadho dukkho. 2187.
30 505. Addhā hi me¹¹ taṃ dukkharūpaṃ yaṃ kumārā vihaṇṇare,
sataṃ ca dhammam aññāya ko datvā anutappatīti. 2188.

Ta satan ti pubba-Bodhisattānaṃ paveniyaṃ dhammaṃ, so kira tasmīṃ
khaṇe Bodhisattapaveniṃ anusseṇi, tato sabba-Bodhisattānaṃ dhanapariccāgaṃ

¹ so C; B; C² yan-. ² C² B; -i, C² ajji. ³ C² suphīnaṣṣa, C² suphīnaṣṣa,
B² suvihīnaṣṣa. ⁴ C² -i, B² lajja. ⁵ B² pemāto. ⁶ B² kaṃ nu ajja. ⁷ B²
parivasanā-. ⁸ so C; C² vana-, B² sukhumālapādā, omittling vata. ⁹ C² su-
vihitassā, B² suphānaṣṣā. ¹⁰ C² add koci. ¹¹ B² athāna me.

aṅgapariccāgaṃ jīvītaṃ puttapaṃ bhariyapariccāgaṃ ti ime pañca mahāpariccāge
apariccajjivā Buddha-bhūtapubbā nāma n' atthi, ahaṃ tesaṃ abbhantaro¹,
mayāpi puttadhitaro adatvā na sakkā Buddhena bhavitun ti cintetvā kiṃ tvaṃ
Ve-santara paresaṃ dāsathāya diṇṇaputtānaṃ dukkhabhāvaṃ na jānēsi yena²
brāhmaṇaṃ anubandhitvā jīvītakkhayaṃ pāpessāmiti saññānaṃ uppādesi, dānaṃ³
datvā pacchā anutāpo⁴ nāma tava ananurūpo ti evaṃ attānaṃ paribhāsītvā sace
pi so kumāre māressati⁵ dinnakālato paṭṭhāya mama na kiñci hotū 'ti evaṃ⁶
dalhasamādānaṃ adhiṭṭhāya paṇṇasālato nikkhamitvā paṇṇasāladvāre pāsāṇa-
phalake kaṭṭhanapaṭimā viya nesiḍi.

Jūjako pi⁷ kumāre poṭhetvā nesi. Tato kumāro vilapanto ā.: 10

506. Saccaṃ kir' evaṃ āhaṃsu narā ekacciya idha
yassa n' atthi sakāmatā yathā n' atthi⁸ tath' eva so. 2189.
507. Ehi Kaṇhe marissāma n' atth' attho jīvītena no
dinn' amhā ti⁹ janīdena brāhmaṇassa dhanesino
accāyikassa luddassa yo no gāvo va sumbhati. 2190. 15
508. Ime te jambukā rukkhā vedisā sindhuvāritā (cfr. supra v. 488)
vivīdhāni rukkhajātāni tāni Kaṇhe jahāmase. 2191.
509. Assathā panasā cēme¹⁰ nigrodhā ca kapitthanā
vivīdhāni phalajātāni tāni Kaṇhe¹⁰ jahāmase. 2192.
510. Ime tiṭṭhanti āramā ayaṃ sītodakā nadī
yatth' assu pubbe kilāma tāni Kaṇhe¹⁰ jahāmase. 2193. 20
511. Vivīdhāni pupphajātāni asmiṃ upari pabbate
yān' assu pubbe dhārema tāni Kaṇhe¹⁰ jahāmase. 2194.
512. Vivīdhāni phalajātāni asmiṃ upari pabbate
yān' assu pubbe bhuñjāma tāni Kaṇhā¹⁰ jahāmase. 2195. 25
513. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime
yehi-ssu pubbe kilāma tāni Kaṇhe¹⁰ jahāmase ti. 2196.

Ta. yassā 'ti yassa santike sakāmatā n' atthi.

Puna brāhmaṇo ekasmiṃ visamaṭṭhāne pakkhalitvā patito,
tesaṃ hatthato bandhanaṃ¹¹ muñcitvā gataṃ¹², te pahaṭakukkuṭṭā¹³ so
viya kampamānā palāyitvā ekavegen' eva pitu santikaṃ gatā.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

514. Niyamānā kumārā te brāhmaṇassa pamuñciya
tena tena padhāvīṃsu Jāli Kaṇhājina vubho¹⁴ ti. 2197.

¹ Bā adds hoti. ² Bā kena. ³ Ck -tappo. ⁴ Bā mārisseati, Ck omīti mā-. ⁵
Bā na kiñci kātānaṃ hoti so. ⁶ Bā adds bodhisattassa mukhe. ⁷ Bā pītā
atthi. ⁸ C Bā si. ⁹ Bā cime. ¹⁰ Ck -hā. ¹¹ Bā bandhunavalli. ¹² Bā
galitaṃ. ¹³ Bā cubho.

Ta. tena tenā 'ti tena muttakhanena¹ yena disābhāgena tesam pītā atthi
tena padhāvimāsu, padhāvitvā pītu santikam eva gamimāsu 'ti a.

Jūjako vegen' uṭṭhāya vallidaṇḍahatto kappuṭṭhānaggi viya
uggiranto' āgantvā „atviya palāyitum chekā tumhe“ ti hatthe
5 bandhitvā puna nesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

516. Tato so rajjum ādāya daṇḍam ādāya brāhmaṇo
akoṭayanto te² neti Sivirājassa pekkhato ti. 2198.

Evam niyyamānesu Kaṇhājīnā nivattitvā olokenṭi pitarā
10 sallapi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

516. Tam tam Kaṇhājīnā voca ayam maṃ tāta brāhmaṇo
laṭṭhiyā patikoṭeti ghare jātam va dāsiyam. 2199.

517. Na cāyam brāhmaṇo tāta, dhammikā honti brāhmaṇā.
15 'yakkho brāhmaṇavaṇṇena khāditum tāta neti⁴ no,
niyyamāne piśācena kin nu tāta udikkhasi. 2200.

Ta. tan ti tam passamānaṃ nisinnaṃ pītaṃ Sivirājāṃ, dāsiyaṃ ti
dāsikaṃ, khāditum ti khādanatthāya ayam no giridvāram asampatte yeva
ubhoḥi cakkhūhi surattalohitabindū⁵ paggharantehi khādisāmiti neti, khāditum
20 paritum⁶ vā neti. kim amhe udikkhasi, sabbadā tvaṃ sukhito hoti⁷.

Daharakumārikāya vilapantiyā kampamānāya gacchantiyā
M-assa balavasoko uppajji hadayavatthum uṇham ahosi, nāsi-
kāya appahontiyā mukhena uṇhe assāsapassāse vissajjesi, assūni
lohitabindūni hutvā nettehi nikkhamimāsu, so idaṃ evarūpaṃ
25 dukkhaṃ sinehadosen' eva jāyati⁸ na aññena kāraṇena, sinehaṃ
akatvā majjhatten' eva bhavitabban ti tathārūpaṃ sokasallaṃ
attano ñāṇabalena vinodetvā pakatinisinnākāren' eva⁹ nisīdi.
Giridvāram asampatte yeva kumārī vilapanti agamāsi:

518. Ime no pādukā dukkhā, dīgho c' addhā suduggamo,
30 nīce c' olambate¹⁰ suriyo, brāhmaṇo ca tareti¹¹ no. 2201.

¹ Ck -kāraṇena, C² vuttakāraṇena. ² B² avattharanto. ³ Ck² so. ⁴ Ck² netu

⁵ B² rattalohitehi. ⁶ Ck² pacci-. ⁷ Ck² hoti. ⁸ B² jātam. ⁹ Ck² -kāraṇe-
neva. ¹⁰ Ck² nīcova-, C² nīcovā-, B² nīceco. ¹¹ Ck² va taroti, C² va tarohi.

519. Okandāmasi¹ bhūtāni pabbatāni vanāni ca,
sarassa sirasā vandāma supatitthe ca āpake² 2202.
520. Tiṇalatā ca³ osadhyo pabbatāni vanāni ca
ammañ ārogyaṃ vajjātha: ayan no neti brāhmaṇo. 2203.
521. Vajjantu bhonto ammañ ca Maddiṃ amhāka mātaraṃ: 5
sace anupatitukāmāsi khippaṃ anupatiyāsi no, 2204.
522. Ayaṃ ekapadī eti ujum gacchati assamaṃ
tam eva anupatiyāsi⁴, api passesi no⁵ lahum. 2205.
523. Aho vata re jaṭini vanamūlaphalahārike
suññaṃ disvāna assamaṃ tan te dukkhaṃ bhavissati. 2206. 10
524. Ativelam nūna ammaṃ uñchāladdho⁶ anappako
yā no baddhe na jānāti brāhmaṇena dhanesinā
accāyikena luddena yo no gāvo va sambhati. 2207.
525. Ah' ajja⁷ ammaṃ passemu sāyaṃ uñchāto āgataṃ,
dajjā ammaṃ brāhmaṇassa phalaṃ khuddena missitaṃ, 2208. 15
526. Tadāyaṃ asito⁸ dhāto⁹ na bālhaṃ tarayeyya¹⁰ no,
sutā¹¹ ca vata no pādā, bālhaṃ tāreti¹² brāhmaṇo,
iti tattha vilapiṃsu kumārā mātugiddhino¹³ ti. 2209.

Ta pāduka ti khuddapādā, okandāmasīti¹⁴ avankandāma¹⁵, apacittim
nicavuttim dassentā jānāpema, sarassā 'ti imassa padumasarassa pariggāhikān'¹⁶
eva¹⁷ nāgakulāni sirasā vandāma, supatitthe¹⁷ va āpake¹⁸ ti sobhanatit-
thāya¹⁹ nadiyā adhivatthadevatāpi vandāma, tiṇalatā cā 'ti²⁰ tiṇāni ca olam-
banalatāyo ca, osadhyo ti osadhiyo sabbattha adhivatthā ca devatā sandhā,
evam āha, anupatitukāmā ti sace pi sā amhākaṃ padānupadaṃ āgantukāmā,
api passesi no²¹ lahum ti api nāma etāya ekapadiyā anupatamānā puttake²²
te²³ lahum passeyyāsīti evaṃ tam vadeyyāthā 'ti, jaṭinīti baddhajaṭaṃ ārabha
āha, mātaraṃ pamukhaṃ²⁴ viya ālapaneva ālapantī āha, ativelan ti pamānā-
tikkantaṃ katvā uñchācariyāya laddhaṃ vanamūlaphalāphalaṃ, khuddena
missitan ti taṃ ca khuddakamadhunā missitaṃ, asito ti asītāsano²⁵ pari-
bhuttaphalo, dhāto²⁶ ti suhito, na bālhaṃ tarayeyya²⁶ 'ti na thaddha-
vegena nayeyya²⁷, mātugiddhino ti matari giddhena samannāgatā balava-
sinehā evaṃ vilapiṃsū 'ti. Kumārapabbhaṃ nittitthaṃ.

¹ Cks okanda-, Bđ okkantāmasi. ² Cks va āvake. ³ Bđ tiṇalatāni. ⁴ Bđ -pa-
theyyāsi. ⁵ Cks ne. ⁶ so all three MSS. ⁷ Bđ apijja. ⁸ Cks asino. ⁹ Ck dāto,
Ck dāto corr. to dhāto. ¹⁰ Cks taraseyya, Bđ dhārayeyya. ¹¹ Bđ punā. ¹² Bđ
dhāreti. ¹³ Bđ -gaddhino. ¹⁴ Bđ okkantā-. ¹⁵ Bđ -kantāma. ¹⁶ Cks parigga-
haneva, Bđ -ggāhikādeva. ¹⁷ Bđ -titthe. ¹⁸ Cks āvake. ¹⁹ Bđ supatitthāya. ²⁰
Bđ tiṇalatāni. ²¹ Cks ne. ²² Bđ amhe. ²³ Bđ parammukhā. ²⁴ so Bđ; Cks
āsito ti nisinnno. ²⁵ Bđ tato. ²⁶ Cks tareyyā, Bđ dhārayeyya. ²⁷ Bđ dhārayeyya.

Yam pana tam raññā paṭhaviṃ unuādetvā brāhmaṇassa
 piyaputtesu dinnesu yāva Brahmaloḷā ekakoḷāhalam abosi tena
 bhijjitahadayaḥ Himavantavāsini devatāyo tesam brāhmaṇena niy-
 yamānānaṃ vilāpaṃ sutvā mantayimsu: „sace Maddi sakālass’
 5 eva’ assamaṃ āgamissati tattha puttake adisvā Ve-raṃ puc-
 chitvā brāhmaṇassa dinnabhāvaṃ sutvā balavasinehena padānu-
 padaṃ dhāvitvā mahantaṃ dukkhaṃ anubhaveyyā” ‘ti, atha
 te’ devaputte „tumhe sīhavyagghadīpivesena” nimmitvā deviyā
 gamanamaggaṃ¹ rumbhitvā² yāciyamānāpi³ yāva suriyass’
 10 atthaṃgamā maggaṃ adatvā yathā candālokena assamaṃ pa-
 visati evam assā sīhādīhi aviheṭhanatthāya ārakkhaṃ kareyyā-
 thā” ‘ti āṇāpesuṃ.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

517. Tesam lālappitaṃ sutvā tayo vālā vane migā
 15 sīho vyaggho ca dīpi ca idaṃ vacanaṃ abravuṃ: 2210.
 518. Mā h’ eva no rājaputti sāyaṃ uñchāto āgamā
 mā h’ ev’ ambhākaṃ nibbhoge heṭhayittha vane migā. 2211.
 519. Sīho ce’ naṃ viheṭheyya vyaggho dīpi ca lakkhaṇaṃ
 n’ eva Jātikumār’ assa kuto Kaṇhājīnā siyā,
 20 ubhayen’ eva jīyetha patiṃ putte ca lakkhaṇā ti. 2212.

Ta. idaṃ vacanamabravuṃ ti tumhe tayo janā sīho ca vyaggho ca
 dīpi ca ‘ti eṇaṃ tayo vālamigā hothā ‘ti idaṃ tāva devatā tayo devaputte abra-
 vūṃ, māheva no ti Maddi rājaputti uñchāto sāyaṃ mā no āgamā candālokena
 sāyaṃ eva gacchatū ‘ti vadanti, mā hevaṃ ambhākaṃ nibbhoge ti ambhākaṃ
 25 bhoge vijjhe ambhākaṃ vanaghaṭṭāya mā naṃ kori migo heṭheti⁴, yathā na he-
 ṭheti⁵ evam assa ārakkhaṃ ganhathā ‘ti vadanti, sīho ce’ naṃ ti sace hi naṃ
 anārakkhaṃ sīhādīsu kori viheṭheyya ath’ assā jīvitaṃ kkhayaṃ pattāya n’ eva
 Jāti assa kuto Kaṇhājīnā siyā, evaṃ sā lakkhaṇasampannā, ubhayeneva -- ti
 divhi koṭṭhāsehi jīyeth’ eva, tasmā susaṃvihitā assā ārakkhaṃ karoṭha ‘ti.

30 Atha te devaputtā „sādhū” ‘ti tāsāṃ devatānaṃ vacanaṃ
 paṭisunivā sīhavyagghadīpino hutvā gantvā tassā āgamana-
 magge paṭipāṭiyā nipajjimsu. Maddi pi kho „ajja mayā dussu-

¹ Bā kāsasseva. ² Bā tayo ³ Ck^s -so. ⁴ Bā āga-. ⁵ Ck^s rūhahitvā. ⁶ Ck^s
 yācemaṇāpi, ⁷ Ck^s va. ⁸ Bā hedhayittha. ⁹ Bā vihedhesi.

pino diṭṭho, sakālass' eva mūlaphalaṃ gahetvā assamaṃ gamissāmīti¹ kampamānā mūlaphalāni upadhāresi, ath' assa batthato khaṇṇi² patati, tathā amsato ugghāvaṇ ca patati, dakkhiṇakkhi ca phandati, phalino rukkhā aphaḷā viya aphaḷā ca rukkhā phalino viya khāyimsu, dasa disā na paññāyimsu, sā³ „kin nu kho idaṃ pubbe abhūtapubbaṃ ajja hotti“ cintetvā āha :

530. Khaṇṇitikam me patati dakkhiṇakkhi ca phandati
aphalā phalino rukkhā sabbā muyhanti me disā'. 2213.
531. Tassā sāyaṇhakālamhi assamāgamanam pati
atthamitamhi suriyamhi vālā panthe upaṭṭhahum. 2214. 10
532. Nīce c' olambate⁴ suriyo dūre ca vata assamo,
yaṇ ca tesam ito hassam⁵ tan te bhuñjeyyūṃ bhojanam. 2215.
533. So nūna khattiyo eko paṇṇasālāya acchati
tosento dārake chāte mamam disvā anāyatim. 2216.
534. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā 15
sāyam samvesanākāle khirapitā va acchare. 2217.
535. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā
sāyam samvesanākāle vāripitā va acchare. 2218.
536. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā
paccuggatā mam tiṭṭhanti vacchā bālā va mātaram. 2219. 20
537. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā
paccuggatā mam tiṭṭhanti haṃsā va upari pallale. 2220.
538. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā
paccuggatā mam tiṭṭhanti assamassāvidūrato. 2221.
539. Ekāyano ekapatho sarā sobbhā ca passato 25
aṇṇam maggam na passāmi yena gaccheyya assamam. 2222.
540. Migā nam' atthu rājāno kānanasmim mahabbalā,
dhammena bhātaro hotha, maggam me detha yācitā, 2223.
541. Avaruddhass' aham bhariyā rāja puttassa sirimato
taṇ cāham nātimaṇṇāmi Rāmam Sītā v' anubbatā. 2224. 30
542. Tumhe ca putte passatha⁶ sāyam samvesanam pati
ahaṇ ca putte passeyyam Jālīm⁷ Kaṇhājinam c' ubho'. 2225.
543. Bahuṇ c' idaṃ mūlaphalaṃ bhakkho cāyam anappako
tato upaḍḍham dassāmi maggam me detha yācitā. 2226.

¹ so all three MSS. ² B^d adds: evam sā paridevantī pakkāmi. ³ C^e ol. ⁴ C^k bhassam, B^d hāyam for hāsam? ⁵ B^d passatha. ⁶ C^k B^d jāli. ⁷ B^d -nā-vubho : -nā'v' ubho?

344. Rājaputtī ca no mātā rājaputto ca no pitā
dhammena bhātaro hotha maggaṃ me detha yācitā ti. 2227.

Ta tassā ti tassā mama, assamāgamanampatitī assamaṃ paññeṇa
sandhāya āgacchantiyā, upaṭṭhahun ti upaṭṭhāya [hita, te kira paṭhamam
8 paṭipāṭiyā nipaṭṭiyā tīya āgamanakāle utthāya vijambhitvā maggaṃ rumbhantā¹
paṭipāṭiyā tīriyaṃ aṭṭhamasu, yañca tesam ti ahañ ca yaṃ ito mūlaphalaṃ
tesam harissaṃ tam Ve-ro ca puttakā c' assā 'ti te tayo pi janā bhuñjeyyūṃ,
aññaṃ tesam bhojanam n' atthi, anāyatī ti anāgacchantiṃ maṃ ūtvā ekako
va nūna dārake tosentō nisinno ti, samivesanākāle ti aññesu divasesu attano
10 khādāpanapivāpanakāle, khīrapitā vā 'ti yathā khīrapākā² khīraṃ atthāya
kanditvā tam alabhitvā kandantā va niddaṃ okkamanti evam phalāphalatthāya
kanditva alabhitvā kandamānā va niddaṃ upagatā bhavissanti vadati, vāripitā
vā 'ti pade yathā pipāsītā paṇiyatthāya kanditvā alabhitvā kandantā va niddaṃ
okkamanti iminā nayan' attho dattabbo, acchare ti acchanti, pacceṇ-
13 gatā -- ti maṃ paruggatā hutvā tittanti, pacceggantun ti pi pātho, pacceṇ-
gantvā ti a. ekāyano ti ekasā eva³ ayaṇo ti ekapadimaggo ekapatho ti so ca
eko va dutiyo n' atthi, okkamitrāpi gantum na sakkā, kasmā yasmā: sarā sobbhā
ca passate, nam' atthū 'ti sā aññaṃ maggaṃ adisvā eto yācitvā paṭikkamā-
pessanti phalapaccibhū sīsato otāretvā añjalim paggayha namassamēnā evam
20 aha. bhātaro ti mayam hi manussarājaputtā tumhe migarājaputtā iti me
dhammena bhātaro hotha, avaruddhassā ti rāṭhato pabbajitassa⁴. Rāmaṃ
Sītavanubadā ti yathā Dasaratha-rājaputtaṃ Rāmaṃ tassa kaniṭṭhā bhagini⁵
Sīta devī tass' eva āgamaheṣi hutvā tam anubbatā patidevatā hutvā appamattā
upaṭṭhāsi tathā aham pi Vessantarāṃ upaṭṭhāmi nātimaññāmi vadati,
25 tumhe cā 'ti tumhe ca mayham maggaṃ dattvā sayam gocaragahanakāle putte
raṭṭhe ahañ ca passayam. detha me maggaṃ ti yācati.

Atha te devaputtā velam oloketvā 'idāni 'ssa maggaṃ
dātum velā' ti ūtvā utthāya⁶ apagacchimsu.

Tam artham pakāśento Satthā imam gātham āha:

345. Tassā āpappamānāya bahukāruṇāsamhitā⁷
utvā nelpatim⁸ vācam vālā parithā⁹ apakkamun ti. 2228.

Ti. nelpatim ti : na nelpatim¹⁰ saputarabhitam¹¹ visadam madhuravācam.

Nāpi kho vāsesu apagatesu assamaṃ āgamāsi, tadā ca
pannamāpessatho hoti, sā camkamanakotiyaṃ parivā yesa thānesu
30 pabbe putte passati teṇ apassati āha:

¹ C' rumbhanta. C' rumbhanta. P' rumbhanta. ² Pā khīrapākā. ³ C' ekapadimago. ⁴ Pā pabbajitassa. ⁵ Pā kaniṭṭhā. ⁶ C' utthāya. ⁷ Pā bahukāruṇā. ⁸ C' utvā. ⁹ Pā parithā. ¹⁰ C' nelpatim. ¹¹ C' saputarabhitam. ¹² C' visadam. ¹³ C' madhuravācam. ¹⁴ C' apakkamun. ¹⁵ C' apassati. ¹⁶ C' pabbe. ¹⁷ C' teṇ. ¹⁸ C' passati. ¹⁹ C' apassati. ²⁰ C' apassati. ²¹ C' apassati. ²² C' apassati. ²³ C' apassati. ²⁴ C' apassati. ²⁵ C' apassati. ²⁶ C' apassati. ²⁷ C' apassati. ²⁸ C' apassati. ²⁹ C' apassati. ³⁰ C' apassati. ³¹ C' apassati. ³² C' apassati. ³³ C' apassati. ³⁴ C' apassati. ³⁵ C' apassati. ³⁶ C' apassati. ³⁷ C' apassati. ³⁸ C' apassati. ³⁹ C' apassati. ⁴⁰ C' apassati. ⁴¹ C' apassati. ⁴² C' apassati. ⁴³ C' apassati. ⁴⁴ C' apassati. ⁴⁵ C' apassati. ⁴⁶ C' apassati. ⁴⁷ C' apassati. ⁴⁸ C' apassati. ⁴⁹ C' apassati. ⁵⁰ C' apassati. ⁵¹ C' apassati. ⁵² C' apassati. ⁵³ C' apassati. ⁵⁴ C' apassati. ⁵⁵ C' apassati. ⁵⁶ C' apassati. ⁵⁷ C' apassati. ⁵⁸ C' apassati. ⁵⁹ C' apassati. ⁶⁰ C' apassati. ⁶¹ C' apassati. ⁶² C' apassati. ⁶³ C' apassati. ⁶⁴ C' apassati. ⁶⁵ C' apassati. ⁶⁶ C' apassati. ⁶⁷ C' apassati. ⁶⁸ C' apassati. ⁶⁹ C' apassati. ⁷⁰ C' apassati. ⁷¹ C' apassati. ⁷² C' apassati. ⁷³ C' apassati. ⁷⁴ C' apassati. ⁷⁵ C' apassati. ⁷⁶ C' apassati. ⁷⁷ C' apassati. ⁷⁸ C' apassati. ⁷⁹ C' apassati. ⁸⁰ C' apassati. ⁸¹ C' apassati. ⁸² C' apassati. ⁸³ C' apassati. ⁸⁴ C' apassati. ⁸⁵ C' apassati. ⁸⁶ C' apassati. ⁸⁷ C' apassati. ⁸⁸ C' apassati. ⁸⁹ C' apassati. ⁹⁰ C' apassati. ⁹¹ C' apassati. ⁹² C' apassati. ⁹³ C' apassati. ⁹⁴ C' apassati. ⁹⁵ C' apassati. ⁹⁶ C' apassati. ⁹⁷ C' apassati. ⁹⁸ C' apassati. ⁹⁹ C' apassati. ¹⁰⁰ C' apassati.

546. Imamhi nañ padesamhi puttakā paṃsukunṭhitā¹
paccuggatā mañ tiṭṭhanti vacchā bālā va mātarāñ. 2229.
547. Imamhi nañ padesamhi puttakā paṃsukunṭhitā¹
paccuggatā mañ tiṭṭhanti haṃsā v' upari pallale. 2230.
548. Imamhi nañ padesamhi puttakā paṃsukunṭhitā
paccuggatā mañ tiṭṭhanti assamassāvidūrato. 2231. 5
549. Te² migā viya ukkaṇṇā³ samantā-m-abhidhāvino⁴
ānanditā⁵ pamuditā vaggamānā va⁶ kampare,
ty-ajja putte na passāmi Jālim⁷ Kaṇhājinañ c' ubho⁸. 2232.
550. Chakaliva⁹ migi¹⁰ chāpañ pakkhī muttā va¹⁰ pañjarā
ohāya putte nikkhamiñ¹¹ sihi vāmi-āgiddhini¹²,
ty-ajja putte na passāmi Jālim¹³ Kaṇhājinañ c' ubho¹⁴. 2233. 10
551. Idam tesam parakkantam nāgānam iva pabbate,
citakā parikiṇṇāyo¹⁵ assamassāvidūrato,
ty-ajja putte na passāmi Jālim¹⁶ Kaṇhājinañ c' ubho¹⁴. 2234. 15
552. Vālukāya pi okiṇṇā puttakā paṃsukunṭhitā
samantā-m-abhidhāvanti, te na passāmi dārake. 2235.
553. Ye mañ pure paccudenti araṇṇā dūram āyatim
ty-ajja putte na passāmi Jālim¹⁷ Kaṇhājinañ c' ubho¹⁴. 2236.
554. Chakaliva migi¹⁴ chāpā paccuggantvāna assamā
dūre mañ pavilokenti, te na passāmi dārake. 2237. 20
555. Idam ca tesam¹⁷ kīlanakam¹⁸ patitam paṇḍubeluvam,
ty-ajja putte na passāmi Jālim¹⁹ Kaṇhājinañ c' ubho¹⁴. 2238.
556. Thanā ca mayh' ime pūrā uro ca sampadālati²⁰,
ty-ajja putte na passāmi Jālim¹⁹ Kaṇhājinañ c' ubho¹⁴. 2239. 25
557. Uccaṇṇe me vicinanti²¹ thanā ekā vilambati,
ty-ajja putte na passāmi Jālim²² Kaṇhājinañ c' ubho¹⁴. 2240.
558. Y' assu²³ sāyaṇhasamayam puttakā paṃsukunṭhitā²⁴
uccaṇṇe me²⁵ vivattanti te na passāmi dārake. 2241.
559. Ayañ so assamo pubbe samajjo paṭibhāti mañ,
ty-ajja putte apassantya²⁶ bhamate viya assamo. 2242. 30

¹ Bā -kunṭhitā. ² Bā dve. ³ Cks okiṇṇā. ⁴ Cks abhiyācino. ⁵ Bā ānandino.
⁶ Cks ca. ⁷ Cks jāli, Bā jāli. ⁸ Ck -jināvubho, Cc -jināvubho, = Jālī-Kaṇhā-
jināv ubho? Bā -jinā cubho ⁹ all three MSS. ca. ¹⁰ Bā ca. ¹¹ Bā nikkhami,
Cks nikkhami. ¹² Cks Bā cā-. ¹³ Ck jāli, Cc jāli. ¹⁴ Cks -jināvubho, Bā
-jinācubho. ¹⁵ Bā upakaṇṇāyo. ¹⁶ read: chakalim va nigim? ¹⁷ Bā ne-. ¹⁸
Bā kīlanakam. ¹⁹ Cks jāli. ²⁰ Cc -jālīni, Ck -jālīti. ²¹ Bā vicinanti, Ck me
kovicinanti, Cc he kovicinanti. ²² all three MSS. jāli. ²³ Bā yassu, Cks yassa.
²⁴ Bā -kunṭhitā. ²⁵ Cks mañ.

560. Kim idaṃ appasaddo va assamo paṭibhāti maṃ,
kākolāpi na vassanti, matā me nūna dārakā. 2243.

561. Kim idaṃ appasaddo va assamo paṭibhāti maṃ,
sakunāpi na vassanti, matā me nūna dārakā ti. 2244.

5 Ta. nan ti nipātamattaṃ, paṃsu -- ti paṃsumakkhitā, paccuggatā-
man ti maṃ paccuggatā hutvā, paccuggantun ti pi pātho, paccuggantvān' eva
attho, ukkaṇṇā¹ ti yathā migapotikā mātaraṃ disvā kaṇṇe ukkhipitvā gīvaṃ
pasāretvā mātaraṃ upagantvā haṭṭhatuṭṭhā samantā abhidhāvino, vaggamānā -- ti
vaggamānā mātuhadayamaṃsaṃ kampaṇti² viya evaṃ pubbe mama puttakā,
10 tyajjā 'ti te ajja na passāmi, chakalīva migi chāpan ti yathā chakalī
migi va³ pañjarasaṃkhātā kulāvakā muttapakkhī va⁴ āmisagiddhiṇi sīhī va⁵
attano chāpana ohāya gocarāya pakkamanti tathāhaṃ ohāya putte gocarāya nīk-
khamin ti vadati, idaṃ tesāṃ parakkantaṃ⁶ ti vassāratte sānupabbate nā-
gānaṃ padavaḷaṇṇaṃ viya idaṃ tesāṃ⁷ kilanattāne ādhāvanaparidhāvanaparak-
15 kantaṃ⁸ paññāyati, citakā ti sañcitanicitā vālikapuñjā, parikiṇṇāyo ti vip-
piṇṇāyo, samantā mabbidhāvanti⁹ ti aññesu divasesu samantā abhidhāvanti,
paccudenti¹⁰ paccuggacchanti, dūramāyatīn ti dūrato āgacchantīn, cha-
kalīva migi chāpā ti attano mātaraṃ chakalī va¹¹ migi viya¹² ca chāpā, idaṃ
tesaṃ ti haṭṭhirūpakādīhi kilantānaṃ idaṃ ca tesāṃ suvaṇṇapaṇṇaṃ kilāna-
20 beḷuvaṃ parigaḷitvā patitaṃ, mayhime ti mayhaṃ ime thanā khīrassa pūrā,
uro ca sampadālati¹³ hadayaṃ ca phalati, ucchaṇṇe me vivattanti¹⁴
mama ucchaṇṇe āvattanti vivattanti, samajjo¹⁵ -- ti samajjaṭṭhānaṃ¹⁶ viya
upaṭṭhāti, tyajjā 'ti te ajja, apassantiyā ti apassantiyā mama, bhamate
viyā 'ti kulālacakkaṃ viya bhamati, kākolā ti vanakākā, matā nūnā 'ti
25 addhā hatā vā¹⁷ kenaci nītā bhavissanti, sakunā ti avasesasakunā, matā nūnā
'ti addhā matā bhavissanti.

Iti sā vilapanti M-assa santikaṃ gantvā phalapacchīm otā-
retvā M-aṃ tuṇhīm¹⁸ āsīnaṃ disvā dārake c' assa santike
apassanti āha:

30 562. Kim idaṃ tuṇhībhūto si, api ratte va me mano,
kākolāpi na vassanti, hatā¹⁹ me nūna dārakā. 2245.

563. Kim idaṃ tuṇhībhūto si, api ratte va me mano,
sakunāpi na vassanti, matā me nūna dārakā. 2246.

564. Kacci nu me ayyaputtā migā khādīṃsu dārake,

35 araṇṇe īrine²⁰ vivane kena nītā me dārakā. 2247.

¹ Ck^s okiṇṇā. ² Ck^s kampaṇti. ³ B^d ca. ⁴ B^d padakkantaṃ. ⁵ B^d ne-. ⁶ B^d -nupadakkantaṃ. ⁷ B^d -li viya ca. ⁸ Ck^s vāya. ⁹ Ck^s sammajj-. ¹⁰ B^d addhā matā. ¹¹ all three MSS. -im. ¹² B^d matā. ¹³ B^d idīne, Ck^s īrine.

565. Ādu te pahitā dūtā ādu suttā piyaṃvadā
 ādu bahi nu¹ nikkhantā khiddāsu pasutā nu te. 2248.
 566. N' ev' assa kesā dissanti hatthapādā ca Jālino
 sakuṇānaṃ ca² opāto, kena nītā me dārakā ti. 2249.

Ta. apirattevame ti api balavapaccūse supīnaṃ passantiyā viya me 5
 mano, migā ti sikhādayo vālamigā, iriṇe³ ti niroje, vivane ti vivitte, dūtā
 ti ādu Jetuttaranagare Sivirañño santikaṃ tayā dūtā⁴ katvā pesitā, suttā ti
 paṇṇasālaṃ pavasitvā sayitā, ādu bahi no⁵ ti ādu te dārakā khiddāpasutā
 hutvā bahi nikkhantā ti pucchati, nevassakesā dissanti⁶ sāmi Ve-ra n'
 eva tesā⁷ kāḷāṇjanavaggaṃ kesā dissanti na jālino ti kaṇṇasaṇḍavacittā⁸ 10
 hatthapādā, sakuṇānaṃ ca⁹ opāto ti Himavantaṇḍapadesa hatthiṇṇasakuṇā
 nāma atthi, te opatitvā ākāse¹⁰ eva gacchanti, ten' etaṃ¹¹ pucchāmi: kin tehi
 sakuṇehi nītā, ito aññesam pi kesañci tesā¹² sakuṇānaṃ viya opāto jāto,
 akkhāhi me: kena nītā me dārakā ti.

Evam vutte pi M. na kiñci āha, atha naṃ sā „deva kasmā 15
 mayā saddhiṃ na kathesi ko mama doso“ ti vatvā āha:

567. Idam tato dukkhataraṃ sallaviddho yathā vaṇo,
 ty-aḷja putte na passāmi Jālīṃ Kaṇhājinaṃ c' ubho. 2250.
 568. Idam pi dutiyaṃ sallaṃ kampeti hadayaṃ mama
 ty-aḷja⁹ putte na passāmi tvaṃ ca maṃ nābhībhasasi. 2251. 20
 569. Ajj' eva me imaṃ rattiṃ rājaputta na saṃsasi,
 maññe¹⁰ ukkantasattaṃ¹¹ maṃ pāto dakkhisi no matan ti. 2252.

Ta. idam tato -- ti sāmi Ve-ra yaṃ mama raṭṭhā pabbājītāya araṇṇe
 vasantiyā putte ca apassantiyā dukkhaṃ idam tava¹² mayā saddhiṃ akathanaṃ
 mayhaṃ tato dukkhataraṃ, tvaṃ hi maṃ aḷja daḍḍhaṃ¹³ patidahaṇto viya 25
 tālā¹⁴ patitaṃ daḍḍena poṭhento viya¹⁵ tuṇhībhaṇena kilamesi, idam hi me
 hadayaṃ sallaviddho yathā vaṇo taṭṭh' eva kampati¹⁶ c' eva rujaṭi¹⁷ ca, saṃ-
 viddho¹⁸ ti pi pātho, sampatividdho ti attho, ukkantasattaṃ¹⁹ man ti
 apagatajīvitāṃ, dakkhisi no ti ettha nokāro nipātamatto, maṃ kāḷasa²⁰ eva
 mataṃ passissasīti²⁰ attho. 30

M. „kakkhalakathāya naṃ puttasaṃsaṃ jahāpessāmiti“
 cintetvā imaṃ gātham āha:

¹ Bā no. ² Ck -naṃ va, Cs -naṃ ca. ³ Cks iriṇe, Bā idine. ⁴ Bā dūte. ⁵
 Cks te. ⁶ so Bā; Cks na jālino vivittā. ⁷ Cks -naṃ va. ⁸ Ck teneti, Bā tena
 taṃ. ⁹ Cks yaṇca. ¹⁰ Bā aññe. ¹¹ Cs -santā? Ck -sattā, Bā okkantasantaṃ.
¹² Cks tava idam. ¹³ Bā hi mayhaṃ aḷjaradaḍḍhaṃ. ¹⁴ Bā papātā. ¹⁵ Bā
 add sallena vaṇaṃ vijaṇto viya. ¹⁶ Bā -peti. ¹⁷ Bā rujaṭi. ¹⁸ Bā saṃpa-
 viddho. ¹⁹ Bā okkantasanta. ²⁰ Cks passatīti.

570. Nanu Maddī varārohā rājaṇṇa yasassini,
pāto gatāsi uñchāya, kim idaṃ sāyaṃ āgatā ti. 2253.

Ta. kim -- ti Maddī tvaṃ abhirūpā pāsādikā, Hīmavante nāma bahuvana-
carakā tāpasavijjādhārādayo vicaranti, ko jānāti kiñci tayā katam, tvaṃ pāto va
5 gantvā kim idaṃ sāyaṃ āgacchasi, daharakumārake ohāya araṇṇaṃ gatitthiyo
nāma sasāṃikittthiyo evarūpā na honti, ko nu kho me dārakānaṃ pavattī kiṃ
vā me sāmī¹ cintessatīti ettakam pi nāhosi, pāto va gantvā candālokena āgac-
chasi, mama duggatabhāva² eva doso ti tājjetvā vañcetvā kathesi, sā tassa
katham sutvā āha:

- 10 571. Nanu tvaṃ saddam assosi ye saram³ pātum āgatā
sihassa vinadantassa vyagghassa ca nikuḍḍitaṃ. 2254.
572. Ahu pubbanimittam me vicarantā brahāvane:
khaṇṇito⁴ me hatthā patito uggīvaṇ cāpi amsato. 2255.
573. Tadāhaṃ vyādhitā bhītā puthuṃ⁵ katvāna añjaliṃ
15 sabbā disā namassisaṃ api sotthi ito siyā. 2256.
574. Mā h' eva no rājaṇṇa hato sihena dīpinā
dārakā vā parāmaṭṭhā acchakokataracchihi. 2257.
575. Siho vyaggho ca dīpi ca tayo vālā vane nigā
te maṃ pariyāvaruṃ⁶ maggaṃ, tena sāyamhi āgatā ti. 2258.

- 20 Ta. ye⁷ saram pātun ti ye paṇiyāṃ pātum imaṃ saram āgatā, vyag-
ghassa ca 'ti vyagghassa aññesaṃ ca hatthādīnaṃ c' eva sakupasaṃghassa
nikuḍḍitaṃ⁸ ekaninādaṃ saddaṃ kiṃ tvaṃ na assosīti pucchati, so pana
M-ena puttānaṃ dinnavelāya saddo ahoṣi, ahu pubbanimittam ti deva
imassa me dukkhassa anubhavanatthāya pubbanimittam ahoṣi, uggīvaṇ ti
25 aṃsakūṭe pacchilagganakaṃ, puthun ti visuṃ visuṃ sabbā disā vidisā na-
massisaṃ, mā heva no ti ambhakaṃ rājaṇṇa sihādīhi hato mā hotu dārakā
acchādīhi parāmaṭṭhā mā hontū 'ti patthayanti namassim, te maṃ pariyāva-
ruṃ maggaṃ ti sāmī ahaṃ hi imāni ca bhimsakāni mahantāni dussupinaṃ ca
me diṭṭho aḍḍa sakālassa⁹ eva gamissāmi¹⁰ phalitarukkhe pi aphale viya aphale
30 ca phalite viya passanti kicchena phalāphalāni gahetvā giridvāraṃ sampāpuṇim
atha te sihādayo maṃ disvā maggaṃ paṭipāṭiyā rumbitvā¹¹ atthamse, tena sāyaṃ
āgatā amhi, khamāhi me sāmīti.

M. tāya saddhim ettakam eva katham¹² vatvā yāva aru-
nuggamanā na kiñci kathesi, tato paṭṭhāya Maddī nānappa-
35 kāraṃ vilapanti āha:

¹ B^d kiṃdiso me sāmīko. ² B^s sāyam, C^s sāyam. ³ B^d khaṇṇitti. ⁴ C^s B^d -u.
⁵ C^s paṭiyāru. ⁶ B^d adda saram. ⁷ C^s nikku-. ⁸ B^d āg-. ⁹ B^d rumbitvā.
¹⁰ B^d ettha --, C^s ekameva gātham.

576. Ahaṃ patiṃ ca putte ca āceram iva māṇavo
anuṭṭhitā divārattim jaṭṭhiṃ brahmacārini. 2259.
577. Ajināni paridahitvā vanamūlaphalabbhāriyā
vicarāmi divārattim tuyham' kāmāhi puttakā, 2260.
578. Ahaṃ' suvaṇṇahālidim' ābhatam paṇḍubeluvam
rukkhapakkāni cāhāsim, ime te' puttā kilanā. 2261. 5
579. Imaṃ muḍālavataṅkam' sālukam piṇjarodakam'
bhuñja khuddehi saṃyuttam saba puttehi khattiya. 2262,
580. Padumam Jālino dehi kumudam pana kumāriyā,
māline passa naccante Sivi puttā ti c' avhaya'. 2263. 10
581. Tato Kaṇhājīnāyāpi nisāmehi rathesabha
mañjussarāya vagguyā assamam upayantiyā'. 2264.
582. Samānasukhadukkh' ambā raṭṭhā pabbājita ubho,
api Siviputte' passasi Jālīm Kaṇhājīnā c' ubho. 2265.
583. Samaṇe brāhmaṇe nūna brahmacariyaparāyane
ahaṃ loke abhisasiṃ¹⁰ silavante bahussute,
ty-ajja putte na passāmi Jālīm Kaṇhājīnā c' ubho ti. 2266. 15

Te. āceram -- ti vattasampanno antevāsī ācariyam vya, anuṭṭhitā ti
pāricariyānuṭṭhānena anuṭṭhitā apamattā hutvā paṭijaggāmi, tuyham' kāmā
ti tumhākam kāmena tumhe patthayanti, puttakā ti kumāre ālapanti paride- 20
vatī, suvaṇṇa --¹¹ ti puttakā ahaṃ tumhākam nahāpanatthāya suvaṇṇavaṇṇam
hālidim ghaṃsitvā¹² ādāya āgatā, beluvan ti kilanattāya ca vo idam su-
vaṇṇavaṇṇam beluvapakkam pi mayā āgatam. rukkhapakkāni ti kilanattāya
aññāni pi manāpāni-rukkhaphalāni āhāsim, ime te¹³ ti puttā ime vo kilanā
ti vadati, muḍālavataṅkam¹⁴ ti muḍālavataṅkam¹⁵, sālukan ti idam uppalā- 25
disālukan pi me bahum ābhatam piṇjarodakam¹⁶ ti sūghāṭakam, bhuñjā
'ti idam sabbam khuddakamadhunā saṃyuttam puttehi saddhim bhuñjā 'ti pari-
devati, Siviputtā ti c' avhaya¹⁷ 'ti sāmi Sivirāja paṇṇasālaya sayāpitaṭṭhā-
nato siḅham putte pakkosa, api Siviti¹⁸ sāmi Sivirāja api putte passasi¹⁹
sace passasi dassahi, kiṃ mam atikilamesi, abhisasiṃ²⁰ ti tumhākam putta- 30
dhītaro mā passitthā 'ti evan nūna akkosī.

¹ Bā tumham. ² Bā imam. ³ Bā -ddham. ⁴ Bā vo. ⁵ so Ck; Bā -livaṭṭakam.
⁶ Bā cīṇca-. ⁷ Bā nicāvaya, Cā nicāvaya, Ck nicāvaya. ⁸ Bā -gantiyā. ⁹
Bā sivi putte pi. ¹⁰ Ck abhisasi, Bā abhisasi. ¹¹ Bā -ddan. ¹² Ck ghasitvā,
Bā -ddam nissadāyam ghaṃsitvā. ¹³ Bā vo. ¹⁴ Ck -vatakan, Bā -livaṭṭakan.
¹⁵ Bā -kuṇḍalikam. ¹⁶ Bā jiṇca-. ¹⁷ Bā -puttānicāvaya. ¹⁸ Bā sivi putte pi
passasi. ¹⁹ Ck passasi. ²⁰ Cā abhisasi, Bā abhisasi.

Evam vilapamānāya M. na kiñci kathesi, sā tasmiñ aka-
thente kampamānā candālokena putte vicinantī yesu yesu jam-
burukkhādīsu ṭhānesu te' pubbe kīlīmsu tāni tāni patvā pari-
devantī āha:

- 5 584. Ime te jambukā rukkhā vedīkā sindhuvāritā
vividhāni rukkhajātāni, te kumārā na dissare. 2267.
585. Assatthā panasā cēme nigrodhā ca kapitthanā
vividhāni phalajātāni, te kumārā na dissare. 2268.
586. Ime tiṭṭhanti ārāmā ayañ sītodakā nadī
10 yatth' assu pubbe kīlīmsu, te kumārā na dissare. 2269.
587. Vividhāni pupphajātāni asmiñ upari pabbate
yān' assu pubbe dhāriṃsu, te kumārā na dissare. 2270.
588. Vividhāni phalajātāni asmiñ upari pabbate
yān' assu pubbe bhuñjīmsu, te kumārā na dissare. 2271.
15 589. Ime te hatthikā assā balivaddā ca te' ime
yehi-ssu³ pubbe kīlīmsu, te kumārā na dissare ti. 2272.

Ta. ime te hatthikā ti pabbatūpari dārake adīsvā paridevamānā tato
oruyha puna assamapadam āgantvā ta. te upadhārentī kīlanabhaṇḍāni tesam
dīsvā evam āha:

- 20 590. Ime sāmā sasolūkā⁴ bahukā kadalimigā
yehi-ssu³ pubbe kīlīmsu, te kumārā na dissare. 2273.
591. Ime haṃsā ca koñcā ca mayūrā cittaṭṭhānā⁵
yehi-ssu³ pubbe kīlīmsu, te kumārā na dissare. 2274.

Ta. sāmā ti khuddakā sāmā suvaṇṇamīgā, sās olūkā⁴ ti sasā ca ulūkā⁶ ca.

- 25 Sā assamapade piyaputte adīsvā nikkhamitvā pupphitavana-
ghaṭaṃ pavisitvā taṃ taṃ ṭhānaṃ oloketvā⁷ āha:

592. Imā tā vanagumbāyo pupphitā sabbakālīkā⁸
yatth' assu pubbe kīlīmsu, te kumārā na dissare. 2275.
593. Imā [tā] pokkharāṇiyo rammā cakkavākūpakūjītā⁹ (VI ⁴⁷/₁₉)
30 mandālakehi¹⁰ sañchannā padumappalakehi ca
yatth' assu pubbe kīlīmsu, te kumārā na dissare. 2276.

¹ Cks tesu. ² Cks no. ³ Cks yehiṃsu. ⁴ Bā sasolūkā, Ck sasālukā, Cc sasālukā.

⁵ so Cks for -pekhuṇā, see Subhūti Abhidh. 627; Bā citrapakkhīno. ⁶ Bā ullukā.

⁷ Bā -kenti. ⁸ Ck -kāmikā, Cc -kāṭikā. ⁹ Ck -kuñjītā, Cc -kuñchitā. ¹⁰

Cks maddā.

Ta. vanagumbāyo ti vanagumbā.

Sā katthaci putte adisvā puna M-assa santikaṃ gantvāna
dummukhaṃ disvā āha:

594. Na te katthāni bhinnāni, na te udakam ābhataṃ,
aggī pi te na hāpito, kin nu mando va jhāyasi. 2277. 5
595. Piyo piyena saṃgama samo me¹ vyapahaññati,
ty-ajja putte na passāmi Jālim Kaṇhājinaṃ c' ubho ti. 2278.

Ta. na hāpito ti na jalito, i. v. h.: sāmi tvaṃ pubbe katthāni bhindasi
udakam āharitvā ṭhapesi aṅgārakapalle aggluṃ karosi ajja tesu ekaṃ pi akatvā
kin nu mando va jhāyasi tava kiriyam mayhaṃ na ruccatīti, piyo -- ti Ve-ro 10
mayhaṃ piyo ito me piyataro nāma n' atthi iminā piyena saṃgama samā-
gantvā pubbe samo me¹ vyapahaññati dukkhaṃ vigacchati ajja pana me imaṃ
passantiyāpi soko na vigacchati kin nu kho kāraṇaṃ ti, ty ajjā 'ti hotu dīṭṭham
me kāraṇaṃ: te ajja putte na passāmi tena me imaṃ passantiyāpi soko na
vigacchati. 15

Tāya evaṃ vutte M. tuṇḍibhūto va nisīdi, sā tasmim aka-
thente sokasamappitā pabaṭakukkuṭi viya kampamānā pana
paṭhamam vicāritatthānāni vicarivā paccāgantvā āha:

596. Na kho no deva passāmi yena te nihitā² matā,
kākolāpi na vassanti, hatā³ me nūna dāraḥ. 2279. 20
597. Na kho no deva passāmi yena te nihitā² matā,
sakuṇāpi na vassanti, matā me nūna dāraḥ ti. 2280.

Ta. na kho no ti deva na kho amhākaṃ putte passāmi, yena te ni-
hitā² matā ti kenaci tesam nihitabhāvam⁴ pi na jānāmi adhippāyen⁵ evam ā.

Evaṃ vutte pi M. na kiñci kathesi, sā puttāsokena⁶ putte 25
upadhārentī tatiyam pi tāni ṭhānāni vātavegena vicari, ekarattim
vicaritatthānam pariḇaṇṇatānam⁷ pannarasayojanānattaṃ ahoṣi,
atha ratti vibhāyi⁸, aruṇodaye jāte sā punāgantvā M-assa san-
tike ṭhitā paridevi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

598. Sā tattha paridevitvā pabbatāni vanāni ca
puna-d-ev⁹ assamaṃ gantvā sāmikass¹⁰ anti rodati⁹. 2281. 30

¹ B^d samohaṃ. ² B^d te nihitā. ³ B^d matā. ⁴ B^d nihta-. ⁵ B^d adde phuṭhā.
⁶ so C^s; C^k -paṇḍānam, B^d nīpariggaṇḍānam. ⁷ C^k vibhāyi, B^d vibhāsi. ⁸
C^k punadeva. ⁹ B^d antikerodi, C^k antitroti.

599. Na kho no deva passāmi yena te nibhita¹ matā,
kākolāpi na vassanti, hatā² me nūna dārakā. 2282.
600. Na kho no deva passāmi yena te nibhita¹ matā,
sakunāpi na vassanti, matā me nūna dārakā. 2283.
- 5 601. Na kho no deva passāmi yena te nibhita¹ matā
vicaranti rukkhamūlesu³ pabbatesu gubhāsu ca. 2284.
602. Iti Maddī varārohā rājaputti yasassini
bāhā paggayha kanditvā tatth⁴ eva patitā⁵ chamā ti. 2285.

Ta. sāmikassantirodatitī⁶ bhl. sā Maddī ta. Vaṃkapabbatakucchīyam
10 sānupabbatavanāni vicaranti paridevitvā punāgantvā sāmikam nissāya tass⁷
antike thitā puttānaṃ atthāya rodati⁸, na kho no ti ādini vadanti parideva-
titi a., iti Maddīti bhl. evaṃ sā uttamasarirā varārohā Maddī rukkhāmūlādīsu
vicaranti dārake adivā nissamsayam matā bhavissanti, bāhā paggayha kan-
ditvā tass⁹ eva V-rassa pādamūle chinnaśuvannakadeli vīya chamāya pati.

- 15 M. „matā“ ti saññāya kampamāno „atthāne videse matā
Maddī, sace hi-ssā Jetuttaranagare kālakiriya abhaviṣṣa ma-
hanto parihāro¹⁰ abhaviṣṣa, dve ratthāni caleyyum, ahaṃ pana
araññe ekako, kin nu kho karissāmīti“ uppannabalavasoko
satim paccupatthāpetvā „jānissāmi pi tāvā“¹¹ ti utthāya tassā
20 hadaye hattham thapetvā santāpavattim¹² natvā kamaṇḍalunā
udakam āharitvā sattamāse kāyasamsaggam¹³ anāpannapubbo pi
balavasokena pabbajitabhāvaṃ sallakkhetum asakkonto assu-
pupphēhi nettehi tassā sīsam ukkhipitvā urūsu thapetvā udakena
paripphosetvā¹⁴ mukhaṃ ca hadayaṃ ca parimajjanto nisīdi,
25 Maddī pi kho thokam vītināmetvā satim paṭilabbhitvā utthāya
hirottappam paccupatthāpetvā M-am vanditvā „sāmi V-ra dārakā
te kuhiṃ gatā“ ti ā. „Devi ekassa me brāhmaṇassa dā-
satthāya dinnā“ ti.

Sam attham pakāsento Satthā āha:

- 30 603. Tam ajjhappattam¹⁵ rājaputtim udakena abhisīncatha,
assattham naṃ viditvāna atha naṃ etad abravīti. 2286.

¹ Bā nibhita. ² Bā matā. ³ Ck -lo. ⁴ Ck papatā. ⁵ Ck santirodantitī,
C² santirodattī, B² sāmikassantirodittī. ⁶ Bā rodanti, B² rodī. ⁷ Bā -vāro. ⁸
Bā santāpavattim. ⁹ Bā omīta sam. ¹⁰ Ck paṭipposetvā. ¹¹ so all three MSS.

Ta. ajjhapattan ti attano santikaṃ pattaṃ, pādamūle patitvā visaññi-bhūtaṃ ti a, naṃ etadabravīti etaṃ ekassa me brāhmaṇassa dāsathāya dinnā ti vacanaṃ abravī.

Tato tāya „deva putte brāhmaṇassa datvā mama sabbarattim paridevitvā vicarantiyā kin nācikkhīti“ vutte M. āha: 5

604. Ādiyen' eva te Maddi dukkhaṃ na kātum icchisaṃ¹,
daḷiddo yācako vuddho brāhmaṇo gharam āgato
tassa dinnā² mayā puttā, Maddi mā bhāyi assasa. 2287.
605. Maṃ passa Maddi mā putte mā bālhaṃ paridevasi,
lacchāma putte jīvanta ārogā ca bhavāmase. 2288. 10
606. Putte pasuṇ ca dhaññaṃ ca yaṇ ca-m-aññaṃ ghare dhanam
dajjā sappuriso dānam disvā yācakamāgate,
anumodāhi³ me Maddi, puttake dānam uttaman ti. 2289.

Ta. ādiyenevā 'ti ādikena, i. v. h. sace te ahaṃ ādito va tam atthaṃ
ācikkhissam tava sokaṃ dhāretum⁴ asakkontiyā hadayaṃ phaleyya tasmā ādiyen' 15
eva te Maddi dukkhaṃ n' akkhātum icchisaṃ ti, gharam āgato ti imaṃ am-
hākaṃ vasaṇaṭṭhānaṃ āgato, arogā ca bhavāmase ti yathā⁵ mayam arogā
homa jīvamānā avassaṃ putte passissāma, yañcamaññaṃ ti yaṇ ca aññaṃ⁶
ghare, dhanam ti saviññāpakāviññāpakam dhanam, dajjā -- ti sappuriso hi
uttamatthaṃ patthento uraṃ bhinditvā hadayamaṃsaṃ pi dānam dadeyyā 'ti. 20

Maddi āha:

607. Anumodāmi te deva, puttake dānam uttamaṃ,
datvā cittaṃ pasādehi, bhiyyo dānadado bhava⁷ 2290.
608. Yo tvaṃ maccherabbhūtesu manussesu janādhīpa
brāhmaṇassa adā dānam Sivīnaṃ ratthavaḍḍhano ti. 2291. 25

Ta. anumodāmi te ti dasa mase kucchīyaṃ dhāretvā divasassa dvittik-
khattum nahāpetvā pāyevā bhojetvā ure nipajjāpetvā paṭijaggitaputtakesu Bo-ena
dinnesu sayam patim anumodanti evam ā, iminā kārapena jānitabbaṃ⁸ pitā
va dāraṇam sāmiko ti, bhiyyo -- ti mahārāja uttarim pi punappuna dāna-
dāyako hohi sudinnaṃ te dānam ti cittaṃ pasādehi yo tvaṃ maccherābhībhū- 30
tesu sattesu piyaputte adāsīti.

Evam vutte M. „Maddi kin nām' etaṃ kathesi, sace hi
mayā putte datvā cittaṃ pasādetum nābhavissa⁹ imāni me
acchariyāni na pavatteyyun“ ti vatvā sabbāni paṭhavininnādā-

¹ Bḍ -issam, Cks -iyam. ² Cks dinna. ³ Cks -modanā. ⁴ Bḍ dha-, Bḍ sandhā-.

⁵ Cks add tathā. ⁶ Cks -a. ⁷ Cks bhavam. ⁸ Bḍ -ā. ⁹ Bḍ na bhavissam.

dīni kathesi, tato Maddi tāni acchariyāni kittetvā dānaṃ anumodanti¹ āha:

609. Ninnāditā te paṭhavi, saddo te tidivam gato
samantā vijjūtā āgum girīnaṃ va paṭissutā ti. 2292.

5 Ta. vijjūtā -- ti akālavijjūtā Himavāntappadesa samantā vicarīṃsu, girīnaṃ -- ti girīnaṃ paṭissutasaddo viya viravā utṭhahīṃsu².

610. Tassa te anumodanti ubho Nārada-Pabbatā,
[Indo ca Brahmā ca Pajāpatī ca
Somo Yamo Vessavano ca rājā]

10 sabbe devā anumodanti Tāvatiṃsā sa-Indakā. 2293.

611. Iti Maddi varārohā rājaputtī yasassinī
Vessantarassa anumodi: puttake dānaṃ uttaman ti. 2294.

Ta. Nārada -- ti ime pi te dve devanikāyā attano attano vimānadvāre
ṭhītā va sudinnaṃ te dānaṃ ti anumodanti, tāvatiṃsā -- ti Inda-jeṭṭhaka
15 tāvatiṃsāpi te dānaṃ anumodanti.

Evam M-ena attano dāne vaṇṇite tam ev' atthaṃ parivattetvā „mahārāja Ve-ra sudinnaṃ nāma te dānaṃ“ ti Maddi pi tad eva³ dānaṃ vaṇṇayitvā anumodamānā nisīdi, tena Satthā iti Maddi gātham āhā⁴ 'ti. Maddipabbam niṭṭhitam.

20 Evam tesu aññamaññaṃ sammodaniyaṃ kathaṃ kathentesu Sakko cintesi: „Ve-rājā hiyyo Jūjakassa paṭhaviṃ unnādetvā dārake adāsi, idāni naṃ koci hinapuriso upasamkamitvā sabba-lakkhaṇasampannaṃ silavatim Maddim yācitvā rājānaṃ ekakaṃ katvā Maddim gahetvā gaccheyya, tato so anātho nippaccayo
25 bhaveyya⁵, brāhmaṇavaṇṇena naṃ upasamkamitvā Maddim yācitvā pāramikūtaṃ gāhāpetvā kassaci avissajjiyaṃ katvā puna naṃ tass' eva datvā āgamiṣṣāmi“ so suriyuggamanavelāya tassa santikaṃ āgamāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

30 612. Tato ratyā vivasane suriyass' uggramanam pati
Sakko brāhmaṇavaṇṇena pāto tesaṃ adissathā⁶ 'ti. 2295.

¹ C'to -denti. ² Ed upatāta. ³ Ed tathesa. ⁴ Ed adis nūnāham.

Ta. pāto -- ti pāto va tesam dvinnam janānam paññāyamānarūpo purato
aṭṭhāsi ṭhītvā ca pana paṭisanthāram karonto ā.:

613. Kaccin nu bhoto kusalam, kacci bhoto anāmayam, (V ²²³/₂₃)
kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū. 2296.

614. Kacci daṁsā ca makasā ca appam eva sirimsapā, 5
vane vālamigākiṇṇe kacci himsā na vijjatīti. 2297.

Mahāsatto āha:

615. Kusalam c' eva no brahme, atho brahme anāmayam,
atho uñchena yāpema, atho mūlaphalā bahū. 2298.

616. Atho daṁsā ca makasā ca appam eva sirimsapā, 10
vane vālamigākiṇṇe himsā amham¹ na vijjati. 2299.

617. Satta no māse vasatam araṇṇe jīvisokinaṁ
idam pi dutiyam passāma brāhmaṇam devavaṇṇinaṁ
ādāya beluvaṁ daṇḍam dhārentam ajinakkhipam. 2300.

618. Svāgatan te mahābrahme atho te adurāgataṁ (²³/₂₄) 15
anto pavisa bhaddan te pāde pakkhālayassu te. 2301.

619. Tindukāni² piyalāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni³ bhuñja brahme varam varam. 2302.

620. Idam pi pāṇiyam sītam ābhataṁ girigabbharā,
tato piva mahābrahme sace tvaṁ abhikamkhasīti. 2303. 20

Evam tena saddhim paṭisanthāram katvā

621. Atha tvaṁ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
anuppatto brahāraṇṇam, tam me akkhāhi pucchito ti 2304.

āgamanakāraṇam pucchi, atha naṁ Sakko: „mahārāja, aham
mahallako idhāgacchanto tava bhariyam Maddim yācitum āgato, 25
tam me dehīti“ vatvā imam gātham āha:

622. Yathā vārivaho pūro sabbakālam na khīyati
evam tam yācit' āgañchim bhariyam, me dehi yācito ti. 2305.

Evam vutte M. „hiyyo brāhmaṇassa dārakā dinnā, araṇṇe
ekako va hutvā katham te Maddim dassāmīti“ avatvā pasārita- so
hatthe sahasatthavikam ṭhapento viya asajjetvā⁴ abajjhivā
anolinamanaso⁵ girim unnādentō imam gātham āha:

¹ Bā mayham. ² Bā tiṇḍu-. ³ Cks pakkāni. ⁴ Cks -itvā. ⁵ Cks anilīna-,
Bā anolinamānaso hutvā.

100. Daddāmi na vīkampāmi yaṁ maṁ yācasi brāhmaṇa,
santaṁ na-ppatigūhāmi¹, dāne me ramatī mano ti. 2306.

Ta. santaṁ -- ti vijjamānaṁ na nigūhāmi¹.

Kvaṇi ca pana vatvā siḡham eva kamaṇḍalunā udakaṁ
1 Aharitvā udakaṁ hatthe pātetvā bhariyaṁ brāhmaṇassa adāsi,
taṁ khaṇaṁ ñeva heṭṭhāvuttappakārāni sabbāni paṭihāriyāni
pātur ahesuṁ.

Taṁ atthaṁ pakāseṇto Satthā āha:

101. Maddiṁ hatthe gahevāna udakassa ca kamaṇḍalum
10 brāhmaṇassa adā dānaṁ Sivīnaṁ raṭṭhavaḍḍhano. 2307.

102. Tadaṁsi yaṁ bhiṁsanakaṁ tadāsi lomahaṁsaṇaṁ
Maddiṁ pariccajantassa medinī samakampatha. 2308.

103. N' ev' assa Maddibhakuṭi², na sandhiyati na rodati,
pekkhat' ev' assa tuṇhī sā³, eso jānāti yaṁ varan ti. 2309.

13 Ta. adā dānaṁ ti ambho brāhmaṇa Maddito⁴ me sataguṇena sahasa-
guṇena satasahasaguṇena sabbaññūtañānaṁ eva piyataraṁ, idaṁ me dānaṁ sab-
baññūtañānapaṭivedhassa paccayo hotū 'ti vatvā dānaṁ adāsi. Vuttam pi⁵ c' etaṁ:

104. Jāliṁ Kaphājinaṁ dhitaṁ⁶ Maddideviṁ patibbatāṁ
cajamāno na cintesiṁ bodhiyā yeva kāraṇā. 2310.

24 105. Na me dessā ubho puttā, Maddi devī na dessiyā,
sabbāññutam piyaṁ mayhaṁ, tasmā piye adās' ahan ti. 2311.

Ta. samakampathā 'ti udakapariyantaṁ katvā kampiṭṭha, nevaṁsa
Maddibhakuṭi² ti. tasmā khaṇe Maddideviyā mahallakabrahmaṇassa maṁ
24 105. Na me dessā ubho puttā, Maddi devī na dessiyā,
sabbāññutam piyaṁ mayhaṁ, tasmā piye adās' ahan ti. 2311.

Ati' assā M. khidissā⁷ Maddi⁸ paccatitvā⁹ mukhaṁ olokesi,
sā ā pi naṁ deva o'lokesi¹⁰ vatvā sīhanādaṁ nadantū i. g. ā.:

106. Konaṁ yassahaṁ¹¹ bhāyā sāmhe nama ssara,
yassā¹² nāhe tassa nam. 10 ā vikkheyya bhāyā vā = 2312.

10. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Ta. yassā 'ti yassa tavāhaṃ kumāriyā bhariyā so tvaṃ heva mama sāmī
tvaṃ pana issaro ca nāma, dāsiṃ yass' icchatī tassa vā dadeyya dhanena vā
atthe satī vikkipeyya maṃsena vā atthe satī haneyya, tasmā yaṃ vo ruccatī
taṃ karotha, nāhaṃ kujjhāmitī.

Atha Sakko tesaṃ paññajjhāsayaṃ veditvā thutim akāsi. 5

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

630. Tesāṃ saṃkappam aññāya devindo etad abravī:
sabbe jītā te paccūhā¹ ye dībbā ye ca mānusa. 2313.
631. Ninnāditā te paṭhavi, saddo te tidiyaṃ gato,
samantā vijjūtā āgum² girīnaṃ va patissutā. 2314. 10
632. Tassa te anumodanti ubho Nārada-Pabbatā (cfr. v. 610)
[Indo ca Brahmā ca Pajāpati ca
Somo Yamo Vessavaṇo ca rājā],
sabbe devā anumodanti dukkaram hi karoti so, 2315.
633. Duddadam dadamānānaṃ dukkaraṃ kamma kubbataṃ (IV 63/7) 15
asanto nānukubbanti,
sataṃ dhammo durannayo. (Saṃyutta I 19/5 etc.) 2316.
634. Tasmā sataṃ ca asataṃ ca nānā hoti ito gati:
asanto nirayaṃ yanti santo saggaparāyanā. 2317.
635. Yam etaṃ kumāre adadā bhariyaṃ adadā vane vasam 20
brahmayānam anokkamma sagge te taṃ vipaccatū³ 'ti. 2318.

Ta. paccūhā⁴ ti paccatthikā, dībbā ti dībbassa paṭibāhaka⁵, mānusa
ti mānuseyasaṃpaṭibāhaka, ke pana te ti macchariyadhammā te sabbe putta-
dāraṃ dadantena M-ena jītā, tenāha sabbe jītā te paccūhā⁴ ti, dukkaraṃ hi
karoti so ti V-ro rājā ekako va araṇṇe vasanto bhariyaṃ brāhmaṇassa 25
dento dukkaraṃ karotīti evaṃ⁶ sabbe devā anumodantīti vadati, yametan ti
gāthaṃ anumodanaṃ karonto āha, vane vasan ti vane vasanto, brahma-
yānaṃ ti seṭṭhayānaṃ tividho hi⁷ sucaritadhammo evarūpo dānadhammo ariya-
maggassa paccayo hotīti brahmayānaṃ ti vuccatī yasmā⁸ yantaṃ idaṃ ajja
dānaṃ dadato nippannaṃ brahmayānaṃ apāyabhūmiṃ anokkamitvā sagge te 30
etaṃ vipaccatu vipākariyosāne ca sabbaññūtañāpadāyakaṃ hotū 'ti.

Evaṃ assa Sakko anumodanaṃ katvā „idāni mayā idha
papañcaṃ akatvā imaṃ imass' eva datvā gantum vaṭṭatīti“
cintetvā āha:

¹ Bā -uhā, Cks -ubhā. ² Cks āgu. ³ Cks -tan. ⁴ Cks -ubhā, Bā -uhā. ⁵ Bā
dībbasampattipaṭi-. ⁶ Cks add sabbante. ⁷ Cks ti. ⁸ Bā tasmā.

636. Dadāmi bhoto bhariyaṃ Maddiṃ sabbaṅgasobhanam
tvam űeva Maddiyā channo¹ Maddi ca patinā saha. 2319.
637. Yathā payo ca saṃkho ca ubho samānavañño
evaṃ tuvaṇ ca Maddi ca samānamanacetasā. 2320.
- 5 638. Avaruddh' ettha araṇṇasmiṃ ubho sammataassame²
khattiyā gottasampannā sajātā mātupettito
yathā puṇṇāni kayirātha dadantā aparāparan ti. 2321.

Ta, channo³ ti anurūpo, samānavañño ti samānavañṇā ubho pi
parisuddhā yeva, samānamana -- ti ācārādīhi kammehi⁴, samānena mana-
10 saṃkhātena⁵ cetasā samannāgatā, avaruddhetthā 'ti raṭṭhato pabbājita hutvā
ettha araṇṇe vasatha, yathā puṇṇāni ti Jetuttaranagare vo bahūni puṇṇāni
katāni hiyyo puttānaṃ ajja bhariyā dānavasena pi katāni ti ettaken' eva
paritosam akatvā ito uttarim pi aparāparam dadantā yathānurūpāni puṇṇāni
kareyyātha yevā 'ti.

15 Evaṃ vatvā varam dātum attānaṃ ācikkhanto āha:

639. Sakko 'ham asmi devindo, āgato 'smi tav' antike,
varam varassu rājisi, vare aṭṭha dadāmi te ti. 2322.

Kathento yeva ca dibbabbhāvena jalanto taruṇasuriyo viya
ākāse aṭṭhāsi. Tato Bo. varam gaṇhanto āha:

- 20 640. Varaṇ ce me ado Sakka sabbabhūtānam issara
pitā maṃ anumodeyya ito pattaṃ sakaṃ gharaṃ,
āsanena nimanteyya, paṭhaman taṃ varam vare. 2323.
641. Purisassa vadhaṃ na roceyyaṃ, api kibbisakārikam
vajjhaṃ vadhaṃbā moceyyaṃ, dutiy' etaṃ varam vare. 2324.
- 25 642. Ye ca vuddhā ye ca daharā ye ca majjhimaṇṇasā
maṃ eva upajīveyyūṃ, tatiy' etaṃ varam vare. 2325.
643. Paradāraṃ na gaccheyyaṃ, sādārapasuto siyaṃ,
thīnaṃ vasaṃ na gaccheyyaṃ, catutth' etaṃ varam vare. 2326.
644. Putto me Sakka jāyetha yo ca dīghāyuko siyā,
30 dhammena jine paṭhaviṃ, pañcam' etaṃ varam vare. 2327.
645. Tato ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
dibbā bhakkhā pātubhaveyyūṃ, chaṭṭham etaṃ varam vare. 2328.
646. Dadato me na khīyetha, datvā nānutappeyy' ahaṃ,
dadaṃ cittaṃ pasādeyyaṃ, sattam' etaṃ varam vare. 2329.

¹ C* jatto, C^o canto, B^d chando. ² B^d samatha-, read: sammatha? ³ C* janto,
C^o janno, B^d chando. ⁴ C* omit ka-. ⁵ C* samitena.

647. Ito vimuccamān' āham saggagāmī visesagū
anibbattī tato assam, aṭṭham' etaṃ varaṃ vare ti. 2330.

Ta. anumodeyyā 'ti sampatṭheyya na kuḷḷheyya, ito pattan ti
imambā sraṇṇā sakaṃ gharaṃ anuppattāṃ, āsanenā 'ti rājāsana, rajjaṃ me
detū 'ti vadati, api kibbisa -- ti rājā hutvā rājāparādhikam¹ pi vajjhaṃ va- 5
dhambhā² moceyyaṃ, evarūpassa pi me vadho nāma mā ruccatu³, mameva
upajīveyyūn ti sabbe te mañ ñeva nissāya⁴ upajīveyyūn, dhammena jīne
ti dh. Jinātu, samma rajjaṃ kareṭū 'ti a., visesagū ti visesagamano hutvā
Tusitapure nibbatti hotū 'ti⁵ vadati, anibbattī tato assan ti tato Tusita-
bhavaṇato cavitvā manussattaṃ āgato va punabbhave anibbattī assam, sabbaññū- 10
taṃ pāpuṇeyyan ti vadati.

648. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā devindo etad abravī:
aciraṃ vata te tāto pitā taṃ daṭṭhum essatīti. 2331.

Ta. daṭṭhum -- li mahārāja tava tāto tava pitā aciren' eva taṃ passitu-
kāmo hutvā idhāgamissati āgantvā ca pana setacchattaṃ datvā Jetuttaranagaraṃ 15
eva nessati, sabbe te manorathā matthakaṃ pāpuṇissanti, mā cintayi, appa-
matto hohi mahārāja 'ti.

Evam Mahāsattass' ovādaṃ datvā Sakko sakatṭhānam
eva gato.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā imaṃ gātham āha: 20

649. Idaṃ vatvāna Maghavā devarājā Sujāmpati
Vessantare varaṃ datvā saggakāyaṃ apakkamīti. 2332.

Ta. Ve-re ti Ve-rassa, apakkamīti gato anupatto vā ti. Sakka-
pabbam nīṭṭhitam.

Bo. ca Maddī ca sammodamānā Sakka-dattiye assame 25
vasimsu. Jūjako pi kumāre gahetvā satṭhiyojanaṃ paṭipajji
devatā kumārānaṃ ārakkham akaṃsu, Jūjako pi suriye attha-
mite kumāre gacche⁶ bandhitvā bhūmiyaṃ nipajjāpetvā sayam
caṇḍavālamigabhayena rukkhāṃ āruya viṭapantare sayati, tas-
miṃ khaṇe eko devaputto Vessantaravaṇṇena ekā devadhītā 30
Maddīvaṇṇenāgantvā kumāre mocetvā hatthapāde sambāhetvā
nahāpetvā maṇḍetvā bhojanaṃ bhojetvā dibbasayane sayāpetvā

¹ all three MSS. rājapa-. ² Cks vadha ³ Cks mā na rācci. ⁴ Cks omit nī-.

⁵ Bd homīti. ⁶ Bd kacche.

aruṇuggamanakāle baddhākāren'¹ eva sayāpetvā antaradhāyanti, evaṃ te devatāsaṃgahena arogā hutvā gacchanti, Jūjako pi devatādhiggaḥito hutvā „Kaliṅgaratṭhaṃ gacchāmiti“ adḍhamāsenā Jetuttaranagaram paṭto. Tam divasaṃ paccūsakāle

- 5 Sañjāyo pi Sivirājā supinaṃ passi, evarūpo supino ahosi: raṇṇo mahāvinicchaye nisinnassa eko puriso dve padumāni āharitvā raṇṇo hatthe ṭhapesi, rājā dvīsu kaṇṇesu pilandhi, tesam reṇu bhassitvā raṇṇo udare patati, so pabujjhitvā pāto va brāhmaṇe pucchi, te „ciraṃ pavutthā te deva bandhavā
10 āgamissanti“ vyākariṃsu, so pāto va nānaggarasabhojanaṃ bhuñjitvā vinicchaye nisīdi, devatā brāhmaṇaṃ ānetvā rājāṇaṃ gaṇe ṭhapayīmu, tasmiṃ khaṇe rājā olokeno kumāre disvā āha:

650. Kassa' etaṃ mukhaṃ ābhāti hemaṃ vuttattam agginā²
nikkhaṃ va jātarūpassa ukkāṃmukhapahamsitaṃ³. 2333.

- 15 651. Ubho sadisapaccaṅgā ubho sadisalakkhaṇā,
Jālissa sadiso eko, ekā Kaṇhājīnā yathā. 2334.

652. Sīhā bilā va nikkhantā ubho sampatirūpakā,
jātarūpamayā yeva ime dissanti dārakā ti. 2335.

- Ta. vuttattamaggīnā⁴ ti uttattaṃ agginā, bilā--ti guhato nik-
20 khantasīhā vīya.

Evaṃ rājā tīhi⁵ gāthāhi kumāre vaṇṇetvā ekaṃ amaccaṃ ānāpesi: „gacch' etaṃ brāhmaṇaṃ dārakehi saddhiṃ ānehīti“, so vegena gantvā ānesi, atha brāhmaṇaṃ rājā āha:

653. Kuto nu bhavaṃ Bhāradvāja ime ānesi dārake⁶ ti. 2336.

- 25 Jūjako āha:

654. Mayhan te dārakā deva dinnā vittena Sañjāya⁷,
ajja pannarasā rattī yato dinnā⁸ me dārakā ti. 2337.

Ta. vittena⁹ ti tuṭṭhena pasannena, ajja--ti mayā imesaṃ laddhadivasato ajja pannarasa rattīti vadati.

¹ B^d bandhanākāreneva. ² B^d -ttamaggīnā. ³ C^k pabhaṃ-. ⁴ C^k uttatta ag-.

⁵ C^k add kārakehi. ⁶ B^d adda: ajja juṭhaṃ anuppatto kuto gacchasi brāhmaṇa.

⁷ B^d sīṇcaya. ⁸ B^d laddhā.

Rājā āha:

655. Kena vā vācāpeyyena sammāñāyena saddahe,
ko te taṃ dānam adadā puttake dānam uttaman ti. 2338.

Ta. kena vā -- ti brāhmaṇa kena piyavacanena te tayā laddhā, sammā
ñāyena -- ti musāvādaṃ akatvā sammāñāyena amhe saddahāpeyya, puttake
ti attano puttake uttamadānaṃ katvā ko te etaṃ adadā.

Jūjako āha:

656. Yo yācatam patitthāsi bhūtānaṃ dharanī-r-iva
so me Vessantaro rājā putte dāsi¹ vane vasaṃ. 2339.
657. Yo yācatam gatī āsi savantīnaṃ va sāgaro
so me Vessantaro rājā putte dāsi¹ vane vasaṃ ti. 2340.

Ta. patitthāsi ti patitthā āsi.

Taṃ sutvā amaccā Ve-raṃ garahamānā āhaṃsu:

658. Dukkataṃ vata bho raññā saddhena gharamesinā,
kathan nu puttake dajjā araṇṇe avaruddhake². 2341. 15
659. Idam bhonto nisāmetha yāvant³ ettha samāgatā,
katham Vessantaro rājā putte dāsi¹ vane vasaṃ. 2342.
660. Dāsaṃ dāsīṃ ca so⁴ dajjā assaṇ c⁵ assatarī⁶ ratham,
hatthiṃ ca kuṇjaraṃ dajjā, katham so dajjā dārake ti. 2343.

Ta. saddhena¹ 'ti saddhāsampannenāpi satā gharaṃ āvasantena raññā
idam dukkataṃ vata ayuttaṃ vata kataṃ, avaruddhake² ti ratthā pabbajjite³
araṇṇe vasante⁴, idam bhonto ti bho nagaravāsino yāvanto ettha samāgatā
sabbe imaṃ nisāmetha upadhāretha katham nāma so putte dāse katvā adāsi,
kena nām⁵ evarūpaṃ katapubban ti adhippāyen⁶ evam āhaṃsu, dajjā ti dāsīdā-
sādīsu kiñci detu⁷, katham dajjā dārake ti ime pana dārake kena kā-
rapena adāsīti.

Taṃ sutvā kumāro pitu garaham asahanto vātābhihatassa
Sineruno bāhunā⁸ chaḍḍento⁹ viya imaṃ gātham āha:

661. Yassa n¹ atthi ghare dāso asso c² assatarī ratho
hatthi ca kuṇjaro nāgo kiṃ so dajjā pitāmahā³ 'ti. 2344. 30

Rājā āha:

¹ Cks adāsi. ² Rd -o ³ Cks yo. ⁴ so Cks for -rīm? Bd -ri. ⁵ Cks pabba-
jite, Rd pabbajito. ⁶ Bd dāsādīsu yaṃ kiñci dhanam detu. ⁷ Cks sineru
bāham. ⁸ Bd oḍḍento.

663. Dānam assa pasamsāma nāvanindāma¹ puttakā,
kathan nu hadayaṃ āsi tumhe datvā vanibbake². 2345.

Ta. dāna massā³ 'ti puttaka mayam tava pitu dānam pasamsāmā na nindāmāti.

Kumāro āha:

- 5 664. Dukkha⁴ assa hadayaṃ āsi atho uṇham pi passasi
Rohiṇī h' eva⁵ tambakkhī pitā assūni vattayīti. 2346.

Ta. dukkhassā⁶ 'ti pitāmahā⁷ Kaṇhājināya vuttam etam⁸ vacanam sutvā
tassa hadayaṃ dukkham⁹ āsi, Rohiṇī heva¹⁰ -- ti tambavaṇṇā ti Rohiṇī viya
tambakkhihi mama pitā, tasmim khaṇe assūni vattayī.

- 10 Idāni tam vacanam dassento āha:

664. Yan tam¹¹ Kaṇhājinā voca: ayam mam tāta brāhmaṇo
latṭhiyā patikoṭeti ghare jātam va dāsiyam 2347.

665. Na cāyam brāhmaṇo tāta, — dhammikā honti brāhmaṇā —
yakkho brāhmaṇavaṇṇena khādītum tāta neti no,
15 niyyamāne pisācena kin nu tāta udikkhasīti. 2348.

Atha ne kumāre brāhmaṇam amuñcantam disvā rājā g. ā.:

666. Rājaputtī ca vo mātā rājaputto ca vo pitā,
pubbe me amkam āruyha kim nu tiṭṭhatha ārakā ti. 2349.

- Ta. pubbe me ti tumhe ito pubbe mam disvā vegena āgantvā mama
20 amkam āruyha idāni kin nu ārakā tiṭṭhatha.

Kumāro āha:

667. Rājaputtī ca no mātā rājaputto ca no pitā,
dāsā mayam brāhmaṇassa, tasmā tiṭṭhāma ārakā ti. 2350.

Ta. dāsā mayan ti idāni pana mayam brāhmaṇassa dāsā bhavāmā¹² 'ti.

- 25 Rājā āha:

668. Mā samm' evam avacuttha, dayhate¹³ hadayaṃ mama,
citakā viya me kāyo, āsane na sukham labhe. 2351.

669. Mā samm' evam avacuttha, bhiyyo sokam janetha mam,
nikkiṇissāma daḍḍena¹⁴, na vo dāsā bhavissatha. 2352.

¹ Bā naci-, B² naca-. ² Bā balabbake. ³ so all three MSS. ⁴ so Cks; Bā
sitāmasā. ⁵ Cks ekam. ⁶ Cks omit du-. ⁷ Bā sova. ⁸ so Cks; Bā tantam.
⁹ Bā ḍa-. ¹⁰ so Cks; Bā appena.

670. Kimagghiyaṃ hi vo tāta brāhmaṇassa pitā adā,
yathābhūtaṃ me akkhātha, paṭipādentu brāhmaṇaṃ ti. 2353.

Ta. sammā 'ti piyavacanāṃ, citakā -- ti idāni mama kāyo aṅgāreṭṭa-
kāya āropito viya, janetha maṃ ti janetha me, ayam eva vā pāṭho, nikkī-
ṇissāma daṇḍeṇā¹ 'ti dhanāṃ datvā mocessāmi, kimagghiyaṃ ti kim 5
agghaṃ katvā, paṭipādentū 'ti dhanāṃ paṭicchādentu.

Kumāro āha:

671. Sahassagghaṃ hi maṃ tāta brāhmaṇassa pitā adā
atha² Kaṇhājinaṃ kaṇhāṃ hatthinā ca³ satena cā⁴ 'ti. 2354.

Ta. sahasagghaṃ hi maṃ tāta nikkhasahassaṃ agghāpetvā adāsi 10
kaṇṭṭhaṃ⁵ pana Kaṇhājinaṃ hatthinā satena assena ca rathena cā 'ti sabbesaṃ
tesaṃ satena antamaso maṃ ca⁶ paṭipāḍake⁷ upādāya sabbasatena⁸ agghāpeṭti.

Rājā kumārānaṃ nikkayaṃ dāpento āha:

672. Uṭṭhehi katte taramāno, brāhmaṇassa avākara,
dāsisataṃ dāsaṣataṃ gavaṃ hatthūsaḥḥaṃ satam 15
jātarūpasahassaṃ ca puttānaṃ dehi nikkayaṃ ti. 2355.

Ta. avākara 'ti dehi.

673. Tato kattā taramāno brāhmaṇassa avākari
dāsisataṃ dāsaṣataṃ gavaṃ hatthūsaḥḥaṃ satam
jātarūpasahassaṃ ca puttānaṃ dāsi nikkayaṃ ti. 2356. 20

Ta. avākariṭi adāsi, nikkayaṃ ti brāhmaṇassa sabbasataṃ ca nikkha-
ssaḥḥaṃ ca kumārānaṃ nikkayaṃ adāsi.

Tathā sattabhūmakaṃ ca pāsādaṃ adāsi, brāhmaṇassa
parivāro mahā ahoṣi, so dhanāṃ paṭisaṃmetvā pāsādaṃ abhi-
ruyha sādhubhojanaṃ bhuñjitvā mahāsayane nipajji, kumāre 25
pi nahāpetvā bhojetvā alaṃkāretvā⁹ ekaṃ ayyako ekaṃ ayyakā
ti dve pi ucchaṅge upavesayum.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

674. Nikkijitvā nahāpetvā bhojayitvāna dārake
samalaṃkaritvā bhaṇḍe¹⁰ ucchaṅge upavesayum. 2357. 30

¹ so Cks; Bḍ dabbeṇa. ² Bḍ accharaṃ. ³ Bḍ di. ⁴ Cks vā. ⁵ Bḍ acchandi-
niṭhaṃ. ⁶ C^o pañca. ⁷ Bḍ piṭṭhapāḍake. ⁸ Cks sabbassatena. ⁹ Cks -karitvā.
¹⁰ Bḍ -ḍe, Cks bhaṇḍeṇa.

675. Sisamnahāte sucivatthe sabbābharanabbhūsite
rājā amke karitvāna nyyako paripucchatha. 2358.
676. Kuṇḍale ghusite māle sabbālamkārahbūsite
rājā amke karitvāna idaṃ vacanam abravī: 2359.
677. Kacci ubho ārogā te Jāli mātāpitā tava,
kacci uñchena yāpenti, kacci mūlaphalā bahū. (V $\frac{322}{17}$). 2360.
678. Kacci ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākiṇṇe himsā tesam na vijjatīti. 2361.

Ta, kuṇḍale ti kuṇḍalāni pilandhāpetvā, ghusite ti ugghosite mano-
10 ramam ravam ravante, māle ti pupphāni pilandhāpetvā. amke -- ti Jālikumā-
ram amke nisīdāpetvā.

Kumāro āha:

679. Atho ubho arogā me deva mātāpitā mama,
atho uñchena yāpenti, atho mūlaphalā bahū. 2362.
15 680. Atho ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākiṇṇe himsā tesam na vijjati. 2363.
681. Khaṇant' ālukalambāni biḷālitakkalāni ca (IV $\frac{271}{25}$)
kolam bhallāṭakam bellam sā no āhatva posati. 2364.
682. Yaṃ c' eva sā āharati vanamūlaphalahārikā
20 tam no sabbe samāgantvā rattiṃ bhuñjāma no divā. 2365.
683. Ammā va no kisā paṇḍu āharanti dumapphalam
vātātapena sukhumālapadumam hatthagatām iva. 2366.
684. Ammāya patanūkesā vicarantya brahāvane
vane vālamigākiṇṇe khaggadīpinisevite. 2367.
25 685. Kesesu jaṭam bandhitvā kacche jallam adhārayi,
camnavāsī chamā seti jātavedam namassatīti, 2368.

Ta, khaṇantā -- ti khaṇanti ālūni ca kalambāni ca, iminā mātāpitunnam
kicchajīvikam vaṇṇeti, ettha no ti nipātamattam, padumam -- ti hatthena
madditam padumam viya jātā, patanūkesā ti deva ammāya me brahāvane
30 vicarantiyā te bhamaravaṇṇā kālakesā rukkhāsākhādīhi viluttā patanūkesā jātā,
jallamadhārayīti ubho hi kacchehi jallikam dhāretī kiliṭṭhavesena¹ vicaratīti.

Evam mātu dukkhitabhāvam kathetvā ayyakam codento
imam gātham āha:

686. Puttā piyā manussānam lokasmiṃ udapajjissuṃ,
35 na ha² nūn' amhākam ayyassa putte³ sineho⁴ ajāyathā⁴ 'ti. 2369.

¹ Ck^o -vasena. ² B^d hi. ³ Ck^o -ā, C^o -a. ⁴ Ck^o -bam.

Ta. udapajjisun ti uppajjanti¹.

Tato rājā attano dosaṃ āvikaronto āha:

687. Dukkataṃ ca hi no putta bhūnahaccaṃ katam mayā
yo 'haṃ Sivīnaṃ vacanā pabbājesiṃ adosakaṃ. 2370.

688. Yam me kiñci idha atthi dhanadhaññaṃ ca vijjati
etu Vessantaro rājā Siviraṭṭhe pasāsatu 'ti. 2371.

Ta. puttā 'ti putta Jāli etaṃ ambhakaṃ dukkataṃ, bhūna- ti vaḍḍhi-
ghātakammam, yamme- ti tāta yaṃ kiñci idha atthi sabban te pitu demī,
Siviraṭṭhe ti imasmiṃ nagare so rājā hutvā pasāsatu.

Kumāro āha:

689. Na deva mayhaṃ vacanā ehiti Sivi's' uttamo,
sayam eva devo gantvā[na] siñca bhogehi atrajan ti. 2372.

Ta. Sivi'suttamo ti Sivi'seṭṭho, siñcā 'ti mahāmegho viya vuṭṭhiyā
bhogehi abhi'siñca.

690. Tato senāpatiṃ rājā Sañjaya ajjhabhāsatha:
hatthi assā rathā patti senā sannāhayantu naṃ,
negamā ca maṃ anventu brāhmaṇā ca purohitā. 2373.

691. Tato saṭṭhisahassāni yudhino cārudassanā
khippam āyantu sannaddhā nānāvāṇṇeh' alaṃkatā². 2374.

692. Nīlavaṇṇadharā³ neke pitā neke nivāsita
aṇṇe lohitatughisā suddhā neke nivāsita
khippam āyantu sannaddhā nānāvatttheh' alaṃkatā⁴. 2375.

693. Himavā yathā Gandharo pabbato Gandhamādana
nānārukkhehi sañchanno mahābhūtagaṇālayo 2376.

694. Osadhehi ca dibbehi disā bhāti pavāti ca⁵
khippam āyantu sannaddhā disā bhāti pavāti ca, 2377.

695. Tato nāgasahassāni yojayantu catuddasa
suvaṇṇakacchā mātāṅgā hemakappanavāsasā. 2378.

696. Arūḷhā gāmaṇīyehi tomaramkusapāṇi
khippam āyantu sannaddhā hatthikkhandhehi dassitā. 2379.

697. Tato assasahassāni yojayantu catuddasa
ājāṇiyā va jātiyā sindhavā sīghavāhanā. 2380.

698. Arūḷhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi⁶ (V ²³⁹/₄)
khippam āyantu sannaddhā assapiṭṭheh' alaṃkatā⁷. 2381.

¹ Bā - inisu. ² Ck^s - ehiṃam-. ³ Bā nilavatta-. ⁴ all three MSS. - ehiṃam-. ⁵
Bā disvā bhantu pavantu ca. ⁶ Ck^s illiyo-, Bā indivā-. ⁷ Ck^s - ehiṃam-, Bā
-the alaṃ-.

699. Tato rathasahassāni yojayantu catuddasa
ayosukatanemiyo suvaṇṇacitapakkhare¹. 2382.
700. Aropentu dhaje tattha cammāni kavacāni ca
vipphālentū ca cāpāni dāhadhammā pahārino
khippam āyantu sannaddhā rathesu rathajīvino ti. 2383.
- 5 Ta. sannāhayantu nan ti sannaybantu², saṭṭhi--ti mama puttana
sahajātā saṭṭhisahassā amaccā, nīlavaṇṇa--ti eke nīlavaṇṇadharā nīlavatthāni
nīvāsītā hutvā, mahābhūta--ti yakkhagaṇānaṃ ālayo, bhāti pavāti cā 'ti'³
vuttappakāro H⁴mavā viya ābharaṇavilepanādīhi obhāsayantu c' eva pavāyantu
ca, hatthikkhandhehi te hatthigāmaṇiyo⁵ hatthikkhandhehi khippam
10 āyantu, dassitā ti dassitavibhūsanā, ayo--ti ayena suṭṭhuparikkhitanemiyo⁶,
suvaṇṇa--⁷ti suvaṇṇena khacitapakkhare evarūpe catuddasasahassee rathe yo-
jentū 'ti vadati, vipphālentū 'ti āropentu.

Evam rājā senaṅgam vicāretvā „puttassa me Jettutarana-
garato yāva Vamkapabbatā aṭṭhūsabhavitthāram āgamanamag-
15 gam samatalam katvā maggālamkāratthāya idaṇ c' idaṇ ca
karothe“ 'ti ānāpento āha:

701. Lājā olopiyā⁷ pupphā mālagandhavilepanā
agghiyāni ca tiṭṭhantu yena maggena ehiti. 2384.
702. Gāme gāme satam kumbhā⁸ merayassa surāya ca
20 maggamhi patitiṭṭhantu yena maggena ehiti. 2385.
703. Mamsā pūvā samkuliyo kummāsā macchasaṃyutā
maggamhi patitiṭṭhantu yena maggena ehiti. 2386.
704. Sappi telam dadhim khīram kaṅgu vihi bahū surā
maggamhi patitiṭṭhantu yena maggena ehiti 2387.
- 25 705. Ālārikā ca sūdā ca naṭanattakagāyanā
pāṇissarā kumbhathūniyo mandakā⁹ sokajjhāyikā¹⁰. 2388.
706. Āhaṇṇantu sabbavīnā bheriyo deṇḍimāni ca,
kharamukhāni dhamantu¹¹ vadatam¹² ekapokkharā. 2389.
707. Mutiṅgā paṇavā samkhā godhā parivadentikā¹³
30 dindimāni¹⁴ ca haṇṇantu kuṭumbā tindimāni¹⁵ cā 'ti. 2390.

Ta. olopiyā ti lājeḥi saddhim lājapañcamakāni pupphāni okirantānaṃ
okiraṇapupphāni paṭipādeyyāsīti ānāpeti, mālagandhavilepanāni maggavitāne olam-

¹ C^{ks} -pekkhare, B^d -cattirapekkhare. ² B^d sannipātyantu. ³ B^d bhantū pa-
vantu cā. ⁴ B^d -ṇino. ⁵ B^d -kkhitta-. ⁶ B^d cittarapakkhare. ⁷ B^d okirayā.
⁸ C^{ks} -am. ⁹ B^d mundakā? C^{ks} maddakā. ¹⁰ B^d -cehāyikā. ¹¹ B^d -entu. ¹²
B^d nadantu. ¹³ B^d -dantikā. ¹⁴ C^{ks} da-, B^d nindi-. ¹⁵ C^{ks} niddhimāni, C^{ks}
tiddhi-? B^d kudumba dindi-.

bamālā c' eva gandhavilepanāni ca, agghiyāni cā 'ti pupphaagghiyaratanaag-
ghiyāni cā 'ti, yena maggena mama putto ehiṭi tattha tattha tiṭṭhantu, gāme
gāme ti gāmadvāre gāmadvāre patitiṭṭhantū 'ti pipāsītānaṃ pīvanattāya paṭi-
yādītā hutvā surāmerayakumbhā tiṭṭhantu, maccehasaṇṇutā ti macchehi yuttā,
kaṇḍuvihīti kaṇḍupitṭhamayā ca vihiṭṭhamayā 'ca, mundaḍā¹ ti mundaḍā- 5
yino² sokaṃjjhāyikā³ ti māyākārā aṇṇe pi vā ye keci uppannasokaṃ harapa-
samattā, kharamukhaṇṇīti sāmuddikamahāsāṃkhā muṭṭhisāṃkhā nāḷisāṃkhā,
godhāparivadantikā dindimāni kuṭumbadindimānīti imāni cattāri turīyaṇ' eva.

Evam rājā maggālaṃkāram vicāresi. Jūjako pi pamāṇā-
tikkantaṃ bhuñjivā jīrāpetum asakkonto tath' eva kālam akāsi, 10
rājā tassa sarīrakiccaṃ kārāpetvā nagare bheriṇ carāpetvā
kañci 'ssa nātakaṃ na passi, dhanam puna raṇṇo yeva ahoṣi.
Atha sattame divase sabbā senā sannipati, rājā mahantena
parivārena Jāliṃ magganāyakam katvā nikkhami.

Tam attham pakāseto Satthā āha:

15

708. Sā senā mahatī āsi uyyuttā Sivivāhinī,

Jālinā magganāyena Vamkam payāsi pabbatam. 2391.

709. Kuṇcam nadati mātāṅgo kuṇjaro saṭṭhihāyano

kaṇḍhāya baddhamānāya kuṇcam nadati vāraṇo. 2392.

710. Ājāniyā hasissimsu, nemighoso ajāyatha.

20

abbham rajo acchādesi uyyuttā Sivivāhinī. 2393.

711. Sā senā mahatī āsi uyyuttā hārahārinī,

Jālinā magganāyena Vamkam payāsi pabbatam. 2394.

712. Te pāvisum brabāraṇṇam bahusākhāṃ bahūdiyaṃ⁴

puppharukkhehi saṃchannaṃ phalarukkhehi c' ūbhayaṃ. 2395. 25

713. Tattha bindussarā vaggū nānāvāṇṇā bahūdiya

kujjantam upakujjanti utusampupphite dume. 2396.

714. Te gantvā digham addhānaṃ ahorattānaṃ accaye

padesan tam upāgaṇchum yattha Vessantaro ahū 'ti. 2397.

Ta. mahatīti dvādasa akkhohinī saṃkhātā, uyyuttā ti payātā, kuṇ- 30
cam nadatīti Kallīgaratṭhavāsino brāhmaṇā attano ratṭhe deve vuṭṭhe⁵ tam
nāgam āharitvā Sāṇḍayassa adamsu, so hatthi sāmikam vata passitum labhissāmiti
tuṭṭho kuṇḍanādam akāsi, tam sandhāy⁶ etaṃ vuttam, kaṇḍhāyā 'ti suvaṇṇa-
kaṇḍhāya baṃjjhamānāya pi tussitvā kuṇcam nadi, hasissimsu⁷ 'ti hasimsu

¹ Bḍ mundaḍā? Ck^o moddrakā. ² Ck^o maddakagāyana. ³ Bḍ -jāyikā, Bḍ -va-
dantikā. ⁴ Bḍ kuṇcam. ⁵ Bḍ bajha-. ⁶ Ck^o hasissimsu. Bḍ hasissanti ⁷ Ck^o
-saṃkhāṃ, C^o -sākhā, Bḍ -sukham. ⁸ Bḍ mahodakam. ⁹ Ck^o vaṭṭe, Bḍ vuṭṭhe.
¹⁰ Ck^o bahissimsūti, Bḍ hasissantīti.

saddam akāṃsu, hārahārinīti haritabbaharaṇasamatthā, pāvisum si pavisiṃsu, bahusākkhaṇ ti bahurukkasākkhaṇ, dīgham- ti satthiyojanamaggam, upāgaecchun ti yattha Ve- ahoṣi tam padesaṃ upagatā ti. Mahārāja-pabbasāṇi nīttitaṃ.

- 5 Jālikumāro Sumucalindasaratīre khandhāvāraṃ nivāsāpetvā catuddasarathasahassāni āgatamaggābhimukhān' eva ṭhapāpetvā tasmiṃ tasmiṃ padese sīhavyagghakhaggādisu¹ ārakkhaṃ samvidahi, hatthiādīnaṃ saddo mahā ahoṣi. M. tam sutvā „kin nu kho me paccāmittā pitaraṃ ghātetvā mam' atthāya
10 āgatā“ ti maraṇabbhayaena bhīto Maddiṃ ādāya pabbataṃ āruyha senaṃ olokesi.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

715. Tesāṃ sutvāna nigghosaṃ bhīto Vessantaro ahu,
pabbataṃ abhirūhitvā bhīto senaṃ udikkhati. 2398.
15 716. Imgha Maddi nisāmehi nigghoso yādiso vane
ājāniyyā hasissanti² dhajaggāni ca dissare. 2399.
717. Ime ca³ nūna araṇṇasmiṃ migasaṃghāni luddakā
vāgurāhi⁴ parikkhippa sobbhaṃ pātetvā tāvade⁵
vikkosaṃānā tippāhi hanti nesaṃ varaṃvaraṃ⁶. 2400.
20 718. Yathā mayāṃ adūsakā araṇṇe avaruddhakā
amittahatthahagatā⁷, passa dubbalaghātakaṇ ti. 2401.

- Ta. imghā 'ti codanatthe nipāto, nisāmehi ti sakasenā vā paras. vā ti upadhārehi, Ime ce³ nūna -- ti ādīnaṃ adḍhatiyagāthānaṃ evaṃ atthasam-
bandho vedittabbo: Maddi yathā araṇṇasmiṃ migasaṃghāni luddakā vigurāhi
25 parikkhippa athavā pana sobbhe pātetvā tāvad eva hanatha are duṭṭhamige ti
vikkosaṃānā tippāhi migamāraṇasattīhi nesaṃ migānaṃ varaṃvaraṃ⁶ hanti⁸
Ime ce nūna tath' eva amhe asabbhāhi vīcāhi vikkosaṃānā tippāhi sattīhi ha-
nissanti mayāṃ ca¹⁰ adūsakā araṇṇe avaruddhakā raṭṭhā pabbājitaṃ vasāma, evaṃ
sante pi amittahatthahagatā ti amittānaṃ hatthatthaṃ¹¹ gatā, passa imaṃ
30 dubbalaghātakaṇ ti maraṇabbhayaena paridevi.

Sā tassa vacanaṃ sutvā senaṃ oloketvā „sakasenāya bha-
vitabbau“ ti M-am assāsentī imaṃ gātham āha:

¹ Bā adds maggādisu. ² Ck^s hasissanti. ³ Ck^s ce, Bā omits ca. ⁴ Bā vāku-.
⁵ Ck^s pātetvā tāvade, Bā pātiratāvade. ⁶ Bā varāva-. ⁷ Bā -tthaṃ-. ⁸ Bā
adds thulamthulāṃ, B^s mūlamūlāṃ. ⁹ Bā add hananti. ¹⁰ Ck^s yamañca.
¹¹ Ck^s atthatthaṃ, Bā pattha, B^s hattha.

719. Amittā na-ppasaheyyum aggīva udakappaṇave
tad eva tvaṃ vicintehi api sotthi ito siyā ti. 2402.

Ta. aggīva -- ti yathā tinukkādivasena upanīto aggī anṇavasamkhātāni
puthulagambhīraṇi udakāni na-ppasaṇṇatī tāpetum na sakkoti tathā taṃ amittā
na saheyyum nābhībhavissanti, tadevā 'ti yaṃ Sakkena tuyhaṃ varaṃ datvā 5
mahārāja na cirass' eva te pitā ehi¹ vuttaṃ tad eva tvaṃ vicintehi, api ca²
nāma ito balakāyato ambhakaṃ sotthi siyā ti.

Atha M. sokaṃ apanudivā tāya saddhiṃ pabbatā oruyha
paṇṇasāladvāre nisīdi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

10

720. Tato Vessantaro rājā orohitvāna pabbatā
nisīdi paṇṇasālāyaṃ dāhaṃ katvāna mānaṣaṇa ti. 2403.

Ta. dāhaṃ -- ti mayaṃ pabbajitā nāma ambhakaṃ ko³ kiṃ karissatī⁴
thiraṃ dāhaṃ katvā nisīdiṃsu.

Tasmiṃ khaṇe Saṅjāyo devīṃ āmantetvā „bhadde Phusati, 15
amhesu sabbesu ekato gatesu soko mahā bhavissati, paṭhamam
tāva ahaṃ gacchāmi, tato 'idāni sokaṃ vinodetvā nisinnā bha-
vissantīti' sallakkhetvā tvaṃ mahantena parivārena gaccheyyā-
sīti" atha⁵ thokaṃ kālaṃ vītināmetvā Jālīṇ ca Kaphājīnaṃ ca
„āgacchantū" ti vatvā rathaṃ nivattetvā āgataṃ maggābhimu- 20
khaṃ katvā tattha tattha ārakkhaṃ samvidahitvā alaṃkata-
hatthikkhandhagato⁶ puttassa santikaṃ agamāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

721. Vinivattayitvā rathaṃ votthāpetvāna seniyo
ekam araṇṇe viharantaṃ pitā puttāṃ upāgami. 2404. 25
722. Hatthikkhandhato oruyha ekamso pañjalikato
parikkhitto amaccehi puttāṃ siñcitum āgami. 2405.
723. Tatth' addasa kumāraṃ so rammarūpaṃ samāhitaṃ
nisinnaṃ paṇṇasālāyaṃ jhāyantaṃ akuto bhayaṇa ti. 2406.

Ta. votthāpetvāna -- ti ārakkhaṇatthāya balakāye ca vavatthapetvā, 30
ekamso ti ekam sakatauttarāsaṅgo, siñcitum -- ti rajje⁷ abhisīñcitum upā-
gami, rammarūpaṇ ti anañjitaṃ amaṇḍitaṃ.

¹ so B^d for ehitī? C^k ehitā, C^s ehitī. ² B^d omits ca. ³ B^d omits ko. ⁴
C^s -ssamīti. ⁵ B^d jālī ca k-jīnā ca parchato āgacchatū. ⁶ B^d hatthikkhandato
oruyha. ⁷ B^d -ena.

724. Tañ ca disvāna āyantañ pitarañ puttagiddhināñ
Vessantaro ca Maddī ca paccuggantvā avandisun. 2407.

725. Maddī ca sirasā pāde sasurassābhivādayi,
Maddī ahañ hi te deva pāde vandāmi te husā¹,

5 te su tattha palissajja pāṇinā parimajjathā 'ti. 2408.

Ta. pāde -- ti ahañ te husā pāde vandāmiti evaṃ vatvā vandi, tesu
tatthā 'ti te ubho jano² tasmīñ Sakkadattiye assame palissajjivā hadaye ni-
pajjāpetvā paricumbitvā mudukena pāṇinā parimajjatha piṭṭhiyo tesam parimajji.

Tato roditvā paridevitvā rājā soke nibbuta tehi saddhim
10 paṭisanthārañ karonto āha:

726. Kacci vo kusalañ putta, kacci putta anāmayam,
kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū. 2409.

727. Kacci ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākinnē kacci himsā na vijjatīti. 2410.

15 Pitu vacanañ sutvā Mahāsatto āha:

728. Atthi no jīvika deva yā ca yādisi kīdisā,
kasirā hi³ jīvika homa, uñchācariyena jivitañ⁴. 2411.

729. Aniddhināñ mahārāja damet' assaṃ va sārathi
ty-amhā aniddhikā dantā, asamiddhi dameti no. 2412.

20 730. Api no kisāni mamsāni pitu mātu adassanā
avaruddhānañ mahārāja araṇṇe jīvisokinañ⁵ ti. 2413.

Ta. yādisikīdisā ti yā vā sā vā, lāmakā ti a., kasirā hi yīvikā
homā 'ti tāta ambhakañ uñchācariyāya jivitañ nāma kīdisaṃ, dukkhā no jīvika
ahosi, aniddhināñ ti mahārāja aniddhim asamiddhim daliddapurisañ nāma
25 dameti sā va⁶ aniddhi cheko⁷ sārathi assaṃ viya, dametīti nibbisevanā karoti,
te mayam idha vasantā aniddhikā dantā nibbisevanā katā, asamiddhi yeva no
dametīti, dametha no ti pi pāṭho damayitttha no ti a., jīvisokinañ⁸ ti avigata-
sokānañ kiñ nāma ambhakañ sukhañ ti vadati.

Evañ ca pana vatvā puna puttānañ pavattim pucchanto āha:

30 731. Ye pi te Siviseṭṭhassa dāyādappattamānasā
Jāli Kaṇhājina c' ubho⁹ brāhmaṇassa vasānugā
accāyikassa luddassa yo ne gāvo va sumbhati 2414.

¹ B^d tusa. ² C^k janā. ³ C^k kayirā hi, B^d kasirā, omitting hi, read: kasira-?

⁴ C^k -kañ. ⁵ C^k jīvasokatan. ⁶ B^d ca. ⁷ C^k ko. ⁸ C^k jīva-. ⁹ C^k
vubho throughout.

732. Te rājaputtiyā putte yadi jānātha saṃsatha,
pariyāpupātha¹ no khippaṃ sappadaṭṭhaṃ² va māṇavaṃ ti. 2415.

Ta. dāyādapattamānasā ti mahārāja ye te tava Siviseṭṭhassa dāyādā
appattamānasā asampupṇāmanorathā hutvā brāhmaṇassa vasānugā jātā te dve
kumārā yo so³ brāhmaṇo gāvo va sumbhati⁴ te rājaputtiyā putte yadi diṭṭha- 5
vasena vā sutavasena vā jānātha saṃsatha, sappadaṭṭhaṃ vā 'ti viṣaṃ
nimmadanattāyā sappadaṭṭhaṃ māṇavaṃ tikicchanta⁵ viya khippaṃ no pariya-
pupātha kathetā 'ti vadati.

Rājā āha:

733. Ubho kumārā nikkita⁶ Jāli Kaṇhājina c' ubho 10
brāhmaṇassa dhanam datvā putta mā bhāyi assasā 'ti. 2416.

Ta. nikkita ti nikkayaṃ datvā gabhita.

Taṃ sutvā M. paṭiladdhassāso pitarā saddhiṃ paṭisa-
thāram akāsi:

734. Kaccin nu tāta kusalaṃ kacci tāta anāmayam, 15
kacci nu tāta me mātu cakkhum na parihāyatīti. 2417.

Ta. cakkhum ti puttasaṅkena rodantiyā cakkhum na parihāyati.

Rājā āha'

735. Kusalaṃ c' eva me putta, atho putta anāmayam
atho pi putta te mātu cakkhum na parihāyatīti. 2418. 20

Mahāsatto āha:

736. Kacci ārogaṃ yoggaṃ te, kacci vahati vāhanaṃ,
kacci phitā janapadā, kacci vuṭṭhi na chijjatīti'. 2419.

Tattha vuṭṭhīti vuṭṭhidhārā⁸.

Rājā āha:

737. Atho ārogaṃ yoggaṃ me, atho vahati vāhanaṃ,
atho phitā janapadā, atho vuṭṭhi na chijjatīti'. 2420.

Evam sallapantānaṃ¹⁰ ñeva Phusatī pi kho devī „idāni
sokaṃ tanuṃ katvā nisinnā bhavissanti“ sallakkhetvā¹⁰ mahā-
parivārena saddhiṃ puttassa santikaṃ agamāsi. 30

¹ C^s -yāya; C^k pariya. ² C^s -daṭṭhu, B^d sabbadaḍḍhaṃ. ³ C^k yena yo. ⁴
B^d adds harati. ⁵ B^d -to. ⁶ so all three MSS. for nikkita? ⁷ C^k vi. ⁸
C^k omīti dhārā. ⁹ C^k vijjatīti. ¹⁰ C^k add sā

khattiyā assāsam paṭilabbhimsu, mahājano „nāṭisamāgame pok-kharavassam vassi, mahāpaṭhavī kampitī“ acchariyam pavadesi¹.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

743. Samāgatānam nātīnam mahāghoso ajāyatha,
pabbatā samanādimsu, mahī ākampitā ahu. 2426. 5
744. Vuṭṭhidhāram paveccanto² devo pāvassi tāvade,
atha Vessantaro rājā nātihi samapajjatha³. 2427.
745. Nattāro suṇisā putto rājā devī ca ekato
yadā samāgatā āsum tadāsi lomahamsanam,
pañjalikā tassa yācanti rodantā bheravā vane. 2428. 10
746. Vessantaraṃ ca Maddiṃ ca sabbe raṭṭhā samāgatā:
tvaṃ no si issaro rājā, rajjam kāretha no ubbo ti. 2429.

Ta ghoso ti kārūṇaghoso, pañjalikā ti sabbe nāgarā c' eva nega-majānapadā ca paggaḥitañjali hutvā, tassayācatīti tassa pādesu patitvā roditvā kanditvā deva tvaṃ no sāmi issaro pitā te idh' eva abhisīcītivā nagaram netu- 15
kāmo kulassantakam setacchattam paṭicchathā 'ti yācanti. Chakhattiya-khaṇḍam nīṭṭhitam⁴.

Tam sutvā M. pitarā saddhim sallapanto imam g. ā.:

747. Dhammena rajjam⁵ kārentam raṭṭhā pabbājayittha maṃ
tvaṃ ca jānapadā c' eva negamā ca samāgatā ti. 2430. 20

Tato rājā puttam khamāpento

748. Dukkataṃ ca hi no putta bhūnahaccaṃ katam mayā
yo 'ham Sivīnam vacanā pabbājesiṃ adūsakan ti 2431.

imam gātham vatvā attano dukkhaharaṇattham yācanto imam⁶,
gātham āha: 25

749. Yena kenaci vaṇṇena pitu dukkham udabbahe
mātu bhaginiyā cāpi api paṇehi attano ti. 2432.

Ta udabbahe ti hareyya, api paṇehīti tāta puttana nāma jīvitaṃ pariccejjitvā mātāpitunnam sokadukkham haritabbaṃ, tasmā mama vacanam karohi: imam loliṇgam haritvā rājavesam gaṇha tāta 'ti iminā kira naṃ⁷ adhippayen⁸ 30
evam āha.

¹ B^d pavattesi. ² B^d pavattento. ³ B^d samāgacchatha. ⁴ C^{ks} omīti chakhatt-.

⁵ C^{ks} khomam. ⁶ B^d itaram. ⁷ C^s paṇnam, B^d omīti nam.

Bo- rajjam kāretukāmo va¹ ettake pana akathite „garu-
kaṃ nāma na hotīti“ tattha rājānaṃ² kathesi, M. „sādhū“³ 'ti
sampaṭicchi, ath' adhiyāsanaṃ viditvā sahaajātā saṭṭhisahassā
amaccā

5 750^a. Nahānakāle³ mahārāja rajojallaṃ pavāhayā⁴ 'ti

vadimsu, atha ne M. „thokaṃ adhiyāsethā“⁵ 'ti vatvā paṇṇa-
sālaṃ pavisitvā isibhaṇḍaṃ omuñcitvā paṭisāmetvā p-sālato
nikkhamitvā „idam mayā navamāse aḍḍhamāsaṃ ca samaṇa-
dhammassa kataṭṭhānaṃ, pāramikūtaṃ gaṇhantena dānaṃ datvā
10 paṭhaviyā kampitaṭṭhānaṃ“⁶ ti p-sālaṃ tikkhattuṃ padakkhiṇaṃ
katvā pañcapaṭiṭṭhitena vanditvā aṭṭhāsi⁷, ath' assa kappakā-
dayo massukammādīni karimsu, tam enaṃ sabbābharaṇabhūsitam
devarājam iva virājamānaṃ rajje abhisiñcimsu, tena vuttaṃ:

750^b. tato Vessantaro rājā rajojallaṃ pavāhayā⁸. 2433.

15 Ta. pavāhayā⁸ti hāresi, hāretvā ca pana rājavesaṃ gaṇhatīti a.

Ath' assa yaso mahā ahoṣi, olokitolokitattṭhānaṃ kampati,
mukhamaṅgalikā maṅgalāni nigghosayimsu, sabbaturiyāni pag-
gaṇhimsu, mahāsamuddakucchiyaṃ meghatthanitanigghoso viya
ahoṣi, hatthiratanam alaṃkaritvā upanayimsu, so khaggaratanam
20 bandhitvā hatthiratanam abhiruyhi⁷, tāvad eva naṃ sahaajātā
saṭṭhisahassā amaccā sabbālaṃkārapatimaṇḍitā parivārayimsu⁹,
Maddim pi devīm nahāpetvā alaṃkaritvā abhisiñcitvā sīse pan'
assā abhisekaudakam āsiñcamānā „Vessantaro taṃ pāletū“¹⁰ 'ti
ādīni maṅgalāni vadimsu.

25 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

751. Sīsaṃ nahāto sucivattho sabbābharaṇabhūsito

paccayaṃ nāgam āruya khaggaṃ bandhi parantapaṃ. 2434.

752. Tato saṭṭhisahassāni yudhino cārudassanā

sahaajātā parikarimsu⁹ nandayantā¹⁰ rathesabhaṃ. 2435.

¹ Bā pl. ² eo Bā; Ck^o rājā. ³ Bā -lo. ⁴ Ck^o -sāti, Bā pavāpahayāti. ⁵ Ck^o
omit aṭṭhāsi. ⁶ Ck^o -hasīti. ⁷ Bā -rūhi. ⁸ Ck^o -bhārayimsu, C^o -hara-. ⁹ Bā
paramkirimsu. ¹⁰ Bā nandā-.

753. Tato Maddim pi nahāpesum Sivikaññā samāgatā:
Vessantaro taṃ pāletu Jāli-Kaṇhājina c' ubho,
atho pi taṃ¹ mahārājā Saṇjayo abhirakkhatu 'ti. 2436.

Ta. paccayam -- ti taṃ attanno jātadvase uppannaṃ batthināgaṃ, paranta-
pan ti amittatāpanaṃ, parikarimsū² 'ti parivārayimsū, nandayantā³ ti 5
tosentā, Śivi -- ti Sivirañño pajāpatiyō sannipatitvā gandhodakena nahāpesum,
Jālīkaṇhājina cubho ti ime te⁴ puttā pitaram rakkhantū 'ti.

754. Idaṇ ca paccayaṃ laddhā pubbe ca⁵ kilesam attano
ānandiyam ācarimsu ramaṇīye Giribbaje. 2437.

755. Idaṇ ca paccayaṃ laddhā pubbe ca⁵ kilesam attano 10
ānandi vittaṃ sumanā putte saṃgama lakkhaṇā. 2438.

756. Idaṇ ca paccayaṃ laddhā pubbe ca⁵ kilesam attano
ānandi vittaṃ patitā saha puttehi lakkhaṇā ti. 2439.

Ta. idaṇca -- ti bhi. Ve- ca Maddi ca idaṃ paccayaṃ imaṃ patitthaṃ
labhitvā rajje patitthahitvā ti a, pubbe⁶ ti ito pubbe attano vanavāsakilesaṃ 15
anussaritvā, ānandiyam ācarimsu ramaṇīye -- ti ramaṇīye Vamkagiri-
kucchimhi Vessantarassa rañño āpā ti kaṇṇanālatāvīnaddhaṃ⁷ ānandabheriṇi
carāpetvā ānandachapaṃ ācarimsu, ānandi vittaṃ -- ti lakkhaṇasampannā Maddi
putte saṃgama sampāpūnitvā vittaṃ sumanā hutvā ativyā ānandi nandittha
'ti a., patitā ti pavattapītisomanassa hutvā. 20

Evam patitā hutvā ca pana putte āha:

757. Ekabhattā pure āsīm niccaṃ thaṇḍilasāyini,
iti me taṃ vataṃ āsi tumhaṃ⁸ kāmāhi puttakā. 2440.

758. Tam me taṃ vataṃ samiddh' ajja tumhe saṃgama puttakā,
mātujaṃ pi taṃ pāletu pitujam pi ca puttakā, 25
atho pi taṃ mahārājā Saṇjayo abhirakkhatu. 2441.

759. Yaṃ kiñc' atthi kataṃ puññaṃ mayhaṃ c' eva pitu ca te
saccena tena kusaleṇa ajaro tvaṃ amaro bhavā 'ti. 2442.

Ta. tumhaṃ⁸ kāmāhi -- ti puttakā tumhakaṃ kāmā tumhe patthaya-
mānā pure tumhesu brāhmaṇena nītesu ekabhattaṃ bhuñjitvā bhūmīyaṃ sayim, 30
iti me⁹ tumhakaṃ kāmā¹⁰ etaṃ vataṃ āsīti¹¹ vadati, samiddhajaṃ 'ti tam
me vataṃ ajja samiddhaṃ, mātujaṃ pi taṃ pāletu pitujam pi ca puttakā
ti puttakā¹² mātu jātasomanassaṃ pitu jātasomanassaṃ pi pāletu, mātnpituṇṇaṃ
santakaṃ puññaṃ taṃ pāletu 'ti a. yeva, ten' evāha: yaṃ kiñ c' atthi kataṃ
puññaṃ ti. 35

¹ Cks mam. ² Bđ pakirimsu. ³ Bđ nandā-. ⁴ Bđ dve. ⁵ Bđ omits ca. ⁶ Cks
add vā. ⁷ Bđ vinandaṃ. ⁸ Cks -hā. ⁹ Cks ime. ¹⁰ Cks kāmāya. ¹¹ Cks
adāsīti. ¹² Bđ puttajālīkaṃ.

Phusatī pi devī „ito paṭṭhāya mama suṇhā imān' eva vatthāni nivāsetu, imāni ābharaṇāni dhāretu“ 'ti samugge pūretvā paṇi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 5 760. Kappāsikaṃ ca koseyyaṃ khomakodumbarāni ca
sassū suṇhāya pahesi yehi Maddī asobhatha. 2443.
761. Tato khomaṇ ca' kāyūraṃ aṃgadam' maṇimekhalam
sassū suṇhāya pahesi yehi Maddī asobhatha. 2444.
762. Tato khomaṇ ca kāyūraṃ gīveyyaṃ ratanāmayam sassū- etc. 2445.
10 763. Uṇṇataṃ mukhaphullaṇ ca' nānāratte ca' maṇiye⁵ sassū- etc. 2446.
764. Uggatthanaṃ giṃgamakam' mekhalam palīpādakam'
sassū suṇhāya pahesi yehi Maddī asobhatha. 2447.
765. Suttaṇ ca suttavajjaṇ ca upanijjhāya seyyasī
asobhatha rājaputtī devakaṇṇā va Nandane. 2448.
15 766. Sīsam nahātvā sucivatthā sabbābharaṇabhūsitā
asobhatha rājaputtī tāvatimsā va accharā. 2449.
767. Kadalīva vātacchupitā jātā cittalatāvane
dantāvaraṇasampannā rājaputtī asobhatha. 2450.
768. Sakuṇī mānusiṇīva jātā cittapattā⁶ pati⁹
20 nigrodhapattabimboṭṭhī rājaputtī asobhatha. 2451.

Ta. khomaṇ ca¹⁰ -- ti suvaṇṇamayam gīvasasādhanaṃ, aṃgadam -- ti aṃgadābharaṇaṇ ca maṇimayamekhalāṇ ca, duttiyagāthāya khomaṇ ca kāyūraṇ ti suvaṇṇamayam vanakhaḍḍurīphalasaṇṭhānaṃ gīvasasādhanaṃ eva, ratana mayan ti aparaṃ pi ratanamayaḍḍiveyyam, uṇṇatan ti ekaṃ pasādhanaṃ, mukhaphullaṇ ti naḷāṇṭe tilakamālābharaṇam, nānāratte ti nānāvaṇṇe, maṇiye ti maṇimaye¹¹, uggatthanaṃ giṃgamakan¹² ti etāni pi dve ābharaṇāni, mekhalan ti suvaṇṇarajatamayam mekhalam, palīpādakan¹³ ti pādapasādhanaṃ, suttaṇ ca -- ti suttārūḷhaṇ ca pasādhanaṃ, Pāliyaṇ ca pana suppaṇ ca suppavajjaṇ cā ti likhitaṃ, upanijjhāya seyyasī¹⁴ etaṃ suttārūḷhaṇ ca
30 asuttārūḷhaṇ ca ābharaṇam taṃ taṃ ūnaṭṭhānaṃ oloketvā alaṃkaritvā ṭhitā seyyasī uttamarūpadharā Maddī devakaṇṇā va Nandane asobhatha, vātacchupitā ti cittalatāvane jātā vātasamputṭhā¹⁵ suvaṇṇakadali viya taṃ divasaṃ¹⁶ sā vijambhamānā asobhatha, dantāvaraṇasampannā ti bimbaphalasadisehi d-vaṇṇehi samannāgatā, sakuṇī mānusiṇī va jātā cittakatā¹⁷ patitī yathā

¹ Bđ hemaṇca. ² Bđ aṃgāraṃ. ³ Cks -llaṃ va. ⁴ Cks na. ⁵ Bđ -ke. ⁶ Bđ kiṃka-. ⁷ so Cks; Bđ paṭi-. ⁸ Cks cittapatā, Bđ -latā. ⁹ Bđ patṭi. ¹⁰ Bđ hemaṇca. ¹¹ Cks maṇivade. ¹² Bđ kiṃkamakan. ¹³ Bđ paṭipā-, Ck phālī-. ¹⁴ Bđ -samputṭhā. ¹⁵ Bđ divaṃ, Ck omits di-. ¹⁶ so Bđ; Cks cittalatā.

manussasarīre jātā mānusiṇī nāma sakuṇī citta-pattā ākāso patamānā pakkhe
pasāretvā gacchantī sobhati evaṃ sārattatāya nigrodhapakkabimbapakkasadisā-
oṭṭhi¹ asobbatha.

769. Tassā ca nāgam ānesuṃ nātivaddhaṃ ca kuṇjaraṃ
sattikkhamam sarakkhamam isādantaṃ urūlhavam². 2452. 5

770. Sā Maddī nāgam āruyhi³ nātivaddhaṃ ca kuṇjaraṃ
sattikkhamam sarakkhamam isādantaṃ⁴ urūlhavan ti. 2453.

Ta. tassā cā 'ti bhi. tassāpi Maddiyā sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ katvā
nātivaddham sattisarapahārakkhamam⁵ ekam tarupahatthim upanesuṃ, nāga-
māruyhi ti gandhahatthipittim⁶ abhiruyhi. 10

Iti te ubho pi mahantena yasena khandhāvāraṃ agamaṃsu⁷.
Saṇjayaṛājā dvādasahi akkhohiṇīhi saddhim māsamattaṃ pab-
batakiḷam vanakiḷam kiḷi. M-assa tejena tāva mahante araṇṇe
koci vālamigo vā pakkhi vā kañci na heṭhesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha: 15

771. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant⁸ ettha migā ahū
Vessantarassa tejena nāṇṇamaṇṇam⁹ abeṭṭhayum¹⁰. 2454.

772. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant⁸ ettha dijā ahū
Vessantarassa tejena nāṇṇamaṇṇam⁹ abeṭṭhayum¹⁰. 2455.

773. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant⁸ ettha migā ahū 20
ekajjham sannipatiṃsu Vessantare payātamhi
Sivīnam raṭṭhavaḍḍhane. 2456.

774. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant⁸ ettha dijā ahū
ekajjham sannipatiṃsu Vessantare payātamhi 25
Sivīnam raṭṭhavaḍḍhane. 2457.

775. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant⁸ ettha migā ahū
nāssu¹¹ maṇḍūni kujjimsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2458.

776. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant⁸ ettha dijā ahū
nāssu¹¹ maṇḍūni kujjimsu Vessantare payātamhi etc. 2459.

Ta. yāvant--ti yāvanto ettha, ekajjham--ti ekasmim¹² ṭhāne sanni- 30
patiṃsu sannipatitvā ca pana ito paṭṭhāya idāni amhākaṃ aṇṇamaṇṇam¹³ lejjā
vā samvaro vā na bhavissatthi¹⁴ domanassapattā abhesuṃ, nāssu maṇḍūni
kujjimsu¹⁵ 'ti M-assa viyogadukkhita¹⁶ madhuravam¹⁷ na ravimsu.

¹ Bā -patta-patta-. ² Bā urūlavam, C¹ urūlhava, C² uparūlhavam. ³ Bā āruhi.

⁴ C¹ -danti. ⁵ Bā āg-. ⁶ so Bā; C¹ aṇṇ-. ⁷ Bā vihe-. ⁸ C¹ nāssa. ⁹

C¹ nāssa. ¹⁰ Bā -itāya.

Sañjayanarindo māsamattaṃ kilivā senāpatiṃ pakkosāpetvā „tāta ciraṃ no araṇṇe vutthaṃ, kiṃ te mama puttassa gamanamaggo alaṃkato“ ti pucchitvā „āma deva kālo vo gamanāyā“ 'ti vutte Ve-rassa ārocāpetvā senaṃ ādāya nikkhami,
 5 Vaṃkagirikucchito yāva Jetuttaranagarā satthiyojanaṃ alaṃkatamaggaṃ M. mahantena parivārena paṭipajji.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

777. Paṭiyatto rājamaggo vicitto pupphasanthato¹
 vasi Vessantaro yattha yāvata va Jetuttarā. 2460.
 10 778. Tato satthisahassāni yudhino cārudassanā
 samantā parikarimsu² Vessantare payātamhi Si- etc. 2461.
 779. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
 samantā parikarimsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2462.
 780. Hatthārōhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
 15 samantā parikarimsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2463.
 781. Karotiya³ cammadharā khaggahatthā⁴ suvammino
 purato paṭipajjimsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2464.

Ta. paṭiyatto ti visākhapūjakāle⁵ viya alaṃkato, vicitto ti kadalipuṇṇa-ghaṭṭadhajapaṭākādīhi vicitto, pupphasanthato ti lājapaṇcamakehi pupphehi
 20 santhato, yatthā 'ti yattha Vaṃkapabbate Ve- vasi tato paṭṭhāya yāvata⁶ Jetuttarā nīrantaraṃ alaṃkato ca, karotiya³ ti sisakarotiko⁷ ti laddhanāmā sīse paṭṭhukkarotiyo yodhā, cammadharā ti kaṇḍavārapacammadharā, suvammino ti citrāhi jālikāhi suṭṭhu vammikā, purato paṭi-- ti evarūpā mattahatthīsu pi āgacchatesu anivattīno sūragodhā raṇṇo Ve-rassa purato paṭipajjimsu.

25 Rājā satthiyojanaṃ maggaṃ dvihi māsehi atikkamma Jetuttaranagaraṃ patto alaṃkatapaṭiyattaṃ nagaraṃ pavisitvā pāsādaṃ abhiruyhi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

782. Te pāvisuṃ⁷ puraṃ rammaṃ bahupākāratoraññaṃ
 30 upetaṃ annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṃ. 2465.
 783. Mittā jānapadā āsuṃ negamā ca samāgatā
 anuppatte kumāramhi Sivinaṃ raṭṭhavaḍḍhane. 2466.
 784. Celukkhepo avattittha⁸ āgate dhanadāyake
 nandi-ppavesi nagare bandhanamokkho⁹ aghosathā 'ti. 2467.

¹ Bā sandhito. ² Bā -kirimsu. ³ Cā karotiya-. ⁴ Bā indihatthā. ⁵ Bā visākhapūṇṇamapūjanakālo. ⁶ Bā yāva. ⁷ Cā pāvisimsu. ⁸ Bā pavattittha. ⁹ Bā bandhanā-.

Ta. bahupākāra -- ti bahukehi pākārehi toraṇehi ca samannāgataṃ, naccagītehi -- ti naccagītehi ca ubhayehi s-gataṃ, vittā ti tuṭṭhā somanassappattā, āgate dhanā -- ti mahājanassa dhanadāyake Mahāsatte āgate nandippavesitī Vessantarassa mahārājassa āpā ti nagare bheriṃ carī, bandhana -- ¹ ti sabbasattānaṃ bandhanamokkho ghoṣito.

5

Antamaso biḷāle upādāya Vessantaramahārājā sabbasatte² vissajjāpesi, so nagaraṃ pavitṭhadvase yeva paccūsakāle ciutesi: „sve vibhātāya rattiyaṃ mamāgatabhāvaṃ sutvā yācakā āgamissanti, tes' āhaṃ kiṃ dassāmiti“. Tasmiṃ khaṇe Sak-kassa āsanaṃ uphākāraṃ dassesi, so āvajjanto taṃ kāraṇaṃ ¹⁰ ñatvā rājanivesanassa pacchimavatthuṃ ca purimavatthuṃ ca kaṭippamāṇaṃ pūrento ghanamegho viya sattaratanaṇassam vassāpesi, sakalanagare jaṇupamāṇaṃ vassāpesi. Punadvase M. tesam tesam kulānaṃ purimapacchimavatthusu „vaṭṭadha-naṃ³ tesam yeva hotū“⁴ 'ti dāpetvā avasesaṃ āharāpetvā attano ¹⁵ gehavatthusmiṃ dhanena saddhiṃ koṭṭhāgāresu okirāpetvā dānaṃ paṭṭhāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

785. Jātarūpanamayaṃ vassaṃ devo pāvassi tāvade

Vessantare pavitṭhamhi Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhane. 2468.

20

786. Tato Vessantaro rājā dānaṃ datvāna khattiyo

kāyassa bhedaṃ sappañño⁵ saggaṃ so upapajjathā 'ti. 2469.

Ta. saggaṃ so -- ti tato cuto dutiyacittena Tusitapure upapajjatī⁶.

Satthā imaṃ gāthāsahassapatimaṇḍitaṃ Vessantaradhammadesa-naṃ⁷ āharitvā jātakam samodhānesi: „tadā Jūjako Devadatto ahosi, ²⁵ Amittatāpanā Ciñcamānavikā, Cetaputto Channo, Accutatāpaso Sāri-putto, Sakko Anuruddho, Sañjayanarindo Suddhodanamahārājā, Phusatī devī Mahāmāyā, Maddī devī Rāhulamātā, Jālikumāro Rāhulo, Kaṇhā-jinā Uppalavaṇṇā, sesapariṣā Buddhapariṣā. Vessantararājā aham evā“⁸ 'ti'. Vessantaravaṇṇanā samattā.

30

¹ B^d bandhanā-. ² B^d adds bandhanā. ³ B^d vutthitaṃ. ⁴ C^k -ā. ⁵ C^k up-pajjatī, B^d upapajjīti. ⁶ B^d mahāveś-. ⁷ B^d ahameva Sammāsambuddho loke udapādinti. Mahāveśsantarajātakaṃ nīṭhitaṃ

*Jātidukkhātivattassa sujātassa mahesino
jātiyo dīpayantassa Jātakass' Atthavaṇṇanā
Āraddhā (add: va) mayā lokē dhammālokassa bhūriṇo
paññācakkhupakārassa icchantena ciratṭṭhitim |

- 5 Yā esā vīsati dvādasa bhāṇavārā santantiyā
vihāre suvihārānaṃ bhikkhūnaṃ rativaddhanaṃ | (?)
Iminā puññakammaṇa ito 'haṃ dutiye bhave
upapajjitvā' surāvāse sundare Tusite pure |
Metteyyalokaṇāthassa suṇanto dhammadesanaṃ
10 tena saddhiṃ ciraṃ kālāṃ vindanto mahatiṃ siriṃ
Buddhe jāte Mahāsatte ramme Ketumatīpure
vipparamse janitvāna tihetupaṭṭisandhiko |
Cīṭṭaraṃ piṇḍapāṭaṇ ca anagghaṃ vipulaṃ varaṃ
senāsanaṃ ca bhesajjaṃ datvā tassa mahesino |
15 Sāsane pabbajitvāna jotento tam anuttaraṃ
iddhimā satimā sammā dhārento Piṭakattayaṃ |
Vyākato tena 'Buddho 'yaṃ hessatīti' anāgate
uppannuppannabuddhānaṃ dānaṃ datvāna tehi pi |
Samsāre samsaranto va kapparuḅkko va pāṇinaṃ
20 icchicchitaṃ annādiṃ' dadaṃ cittasamāhito |
Sīlanekkhamaṇapaññādiṃ pūretvā sabbapāraṇiṃ
pāramisikhaṃ patvā Buddho hutvā anuttaro |
Desetvā madhuraṃ dhammaṃ jantūnaṃ sivaṃ āvahaṃ
sabbhaṃ sadevakaṃ lokaṃ brahā samsārabandhanā
25 mocayitvā varaṃ khemaṃ pāpuṇeyyaṃ sivaṃ padaṃ ||
Puññenānena pappomi nibbutiṃ yāvata v' ahaṃ
upapajjeyyaṃ kule suddhe saddhe aḍḍhe mahaddhane |
Asesadesabhāsāsu kalāsu sakalāsu ca
kusalo lokapaṇḍico caṇḍanimmaddanesu³ ca |
30 Piṭakesu ca Vedesu nekavyākaraṇesu ca
takkādisu paṇ' aññesu satthesu ca visārado |
Kavicāgamakovādo paravādapamaddano (?)
ekasutidharo nekasahassānaṃ pi ganthato⁴ |

* The following verses are not to be found in B^d. The first one seems to be due to the author of the Nidānakathā, the others are copyists' verses.
read: upapajjeyyaṃ? ² C^k - tamattādiṃ. ³ C^s - niccadda-. ⁴ C^s - santhato.

Ganthasatasahassam pi sutamattena dhāraye
 atthavyañjanato cāpi sahasanayato pi ca |
 Vasāsīhassa pakkhittam yathā kañcanapātiyā
 silālekhe va me niccam sabbam sutam na nāsaye | (?)
 Mahiddhiko mahātejo kataññū kusalo balī 5
 dhitimā jātisampanno bhavēyyam jātijātiyam |
 Paro pi mam na himseyya¹ na himseyyam param pi ca
 adaḍḍena asatthena dameyyam sabbapāṇinam |
 Kudittim pāpamittam ca na seveyyam kudācanam
 hitacittena sattānam bhāṇeyyam madhuram giram | 10
 Nipuṇam duddasam pañham yena kenaci pucchito
 muhuttēna pakāseyyam tosentō sakalam pajam |
 Atekkicchāpi ye rogā te mayā pekkhitakkhaṇe
 nissesā byapagacchantu udabindu va pokkharā |
 Dasikasumattam pi² yam kiñci mama santakam (?) 15
 rājacorāppiyā³ sattā agginā udakena vā
 na vinassantu me bhogā mā gayha-dayha-vuyhatu |
 Rogavyādh⁴ antarāyantu⁵ na pappontu kadāci mam
 devā manussā asurā gandhabbā yakkharakkhasā |
 te pi mam anurakkhantu bhavē saṃsarato mama 20
 Adinam paradāraṇ ca surāpānam vihiṃsanam
 asaccam supinenāpi na bhāṇeyyam kudācanam |
 Pañcānantariyam kammam pañca duccharitam pi ca
 manasāpi na cinteyyam sabbakālam itoparam |
 Na kareyyam na kāreyyam na cinteyyam kudācanam 25
 pāpakam aṇumattam pi tathā dukkham ca pañinam |
 Niraye ca Tiracchāne Pete Asurayoniyam
 yam hi dukkham tam sabbam na phuseyya mam⁶ kudācanam |
 Yāni sippāni lokasmiṃ aṇumthūlāni vijjare
 tāni sabbāni sippāni sayam siddhā bhavantu me | 30
 Pūretvā bodhisambhāre Buddho hessam anāgate
 desetvā jantunam dhammam pūrayissam sivaṃ padam ||
 Paṭisandhi mānusi bhogā vāsana Piṭakattaye
 dānasīlamayā paññā mama hotu bhavābhavē |
 Anena me sabbabhavā bhavēyyum 35
 jātissaro sabbaguṇūpapanno

¹ both MSS. -yyam. ² so C²; C¹* dasikasuttampi. ³ C² corapiyā. ⁴ so both MSS. for antaradhāyantu? ⁵ both MSS. phuseyyam, omitting mam.

dhanena rūpena kulena cāyo
 Buddho bhavissāmi anāgatesu ||
 Imam likhitapuññena Metteyyam upasāmkami
 patitṭhahitvā saraṇe suppatitṭhāmi sāsane¹ ||

- 5 Saddhāsīlādīpaññā-
 siridhitisatimā cāgamettādayālu
 santo danto sucitto
 sakalavigamako dassaneyyābhirūpo
 tejāniddhī ca jāti-
 10 ssaramati suvaco sussaro 'nantabhogō
 saddhammo yeva tāno
 bhavatu bhavabhave pāpuṇeyyā va bodhim ||
 Iminā puññakammena yāva Buddho bhavām' aham
 Vessantaro va dānena Jotiseṭṭhīva bhoginā
 15 Mahosadho va nāṇena hotu mayham bhavābhave |¹
 Icchitam patthitam mayham khippam eva samijjhatu
 pūrentu cittasāmkappā Cando pannarasī yathā |¹
 Sarvārtthasiddhir astu.

22 June 1895.

V. Fausbøll.

- 20 Idha nandati pecca nandati
 katapuñño ubhayattha nandati,
 'puññam me katan' ti nandati,
 bhiyyo nandati suggaṭim gato.

25 Dhammapada v. 18.

Lykken gækker Store, Smaa,
 leger med Guldterning,
 lykkeligst at hvile paa
 er fuldendte Gærning.

30 B. S. Ingemann.

¹ this verse is not in C.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

Page 1 line 21 add Schiefner, Tib. Tales by Ralston p. 247. Alwis, Attanag.
p. 47.

- 2 l. 6 read paccitvā.
- 4 l. 14 — muñcitukāmo. 4,16 hohi.
- 5 l. 11 — na for an.
- 6 l. 7 — nānābho-.
- 12 l. 27 — acetaso.
- 14 l. 23 — dūbhati.
- 16 l. 31 — asātivassasahassāni.
- 20 l. 28 — pāpayissāmi.
- 22 l. 26 dele the period.
- 26 l. 13 read abbhāhato.
- 27 l. 5 — ukkaṇṭhito.
- 27 l. 14 — kusalā.
- 30 l. 20 Cfr. S. B. E. 1₈₀₀, Bigandet 412, Bastian 2₃₃₃.
- 30 l. 23 read aparabhāge.
- 31 l. 13 — nāma na sakkā ñātum.
- 32 l. 8 — bhavissatīti.
- 32 l. 17 — dakkhiṇa-.
- 33 l. 11 — vijāyi.
- 35 l. 2 — loṇodakena with Bā?
- 35 l. 4 — upadhārehiti.
- 36 l. 13 — apāraṇeyyam.
- 39 l. 10 dele the sign of quotation before suvaṇṇa- and put it before
yassa in the next line.
- 39 l. 14 read cintayimāsu.
- 41 l. 1 — gahetvā.
- 41 l. 6 — dhanum.
- 41 l. 27 — ājāniyye¹⁰.
- 49 l. 5 — -dhārīne.
- 50 l. 17 — batthārūhā.
- 50 l. 20 — assārūhā

- Page 50 l. 27 read mañ.
- 55 l. 14 — tañ.
  - 56 l. 25 — abhisaṭo.
  - 57 l. 27 — bhattapariḷāho.
  - 60 l. 16 — anupaviṭṭhapubbo smī.
  - 61 l. 20 — datvā.
  - 62 l. 7 — anurāsāmi.
  - 62 l. 19 — atthaṅgato.
  - 69 l. 6 — sutvā.
  - 72 l. 27 — -bhavanam.
  - 73 l. 6 — -parikkhāre.
  - 76 l. 5 — nahātvā.
  - 76 l. 23 — -kūṭe.
  - 82 l. 12 — visaññitam.
  - 82 l. 14 — kalyāṇa-.
  - 82 l. 22 — kho“ and in the next line „niruddho.
  - 86 l. 10 — -yuttakānam.
  - 86 l. 30 — paṇṇasālā.
  - 88 l. 14 — pharusa-.
  - 88 l. 23 — -koṭṭiyam.
  - 92 l. 29 — ābādho.
  - 93 l. 7 — adurāgatañ.
  - 93 l. 12 — abhikaṃkhasitī.
  - 94 l. 16 — dasadhamma-.
  - 94 l. 28 — mahārāja, dhammo cippo.
  - 95 l. 18 — sitakāraṇam.
  - 96 l. 15 — ūnāni.
  - 97 l. 4 all three MSS. samādayi for samādiyi?
  - 101 l. 2 all three MSS. mañ dasseyyāsītī for me attānam dasseyyāsītī?
  - 101 l. 10 read aparabhāge.
  - 102 l. 29 — Nimirājā.
  - 103 l. 16 — cando..
  - 103 l. 20 — aññassa.
  - 109 l. 7 — devasīrathī.
  - 109 l. 14—15 read janatañ -- pasavetvā.
  - 111 l. 18 read nānāvuddehi.
  - 113 l. 9 — saṇṭhāna-
  - 114 l. 1 — sūta.
  - 115 l. 21 — antaradhāpetvā.
  - 115 l. 31 — Mātali.
  - 119 l. 4 — -kutāgāra-.
  - 119 l. 11 — c' ūbhayañ instead of c' ūbhayaṃ'.
  - 119 l. 27 — puññāni.
  - 121 l. 2b — atīrekāya.

